

SACER
DEADVM SEPTENARIVS
MEMORIAM
THEOLOGORVM

NOSTRA ÆTATE
CLARISSIMORVM

RENOVATAM EXHIBENS.)

ACCESSIT SEPTENARIVS EORVM,
QVI, VTVT THEOLOGI PROFESSIO-
NE HAVD FVERINT, SCRIPTA TAMEN EDI-
DERVNT, AVT TRANSTVLERVNT, AVT
INCHOATA RELIQUERVNT

THEOLOGICA.

CVRANTE

M. HEINRICO PIPPING.

LIPSIAE,
APVD THOMAM FRITSCH,

M DCC V.

(- 1707.)
(A. P. 1134)

24 CER

MEMORIAM

THE OLOGORNA

CHARLES

1840

1840

1840

1840

1840

1840

1840

1840

1840

1840

1840

VIRO MAGNIFICO
DOMINO
SAMVELI BENE-
DICTO CARPZOVIO,
SPECTATISSIMO
HAC NOSTRA ÆTATE
PER SAXONIAM ELECTORALEM
ARCHI-THEOLOGO,
PATRONO ET IN CHRISTO
PATRI SVO
SVBMISSE COLENDO,

SACRVM ESSE
HVNC SACRVM SEPTENARIVM
CVPIT,
GRATAM MENTEM
PRO INSIGNI FAVORE SIBI
HACTENVVS
NON SEMEL PRÆSTITO,
ET PRO CONSILII IMPRIMIS
SALVBERRIMIS
PER LITERAS HVMANISSIME SCRIPTAS
PROMTE SVPPEDITATIS,
TESTATVRVS,
AC VLTTERIOREM PRÆTEREA
BENEVOLENTIAM
SIBI DECENTER EXPETITVRVS

M. HEINRICVS PIPPING,
S. T. B. ET AD D. THOMÆ
IN PATRIA LIPSIAE
ECCLESIASTES.

PRÆFATIO.

SI quis unquam de memoria Theologorum, qui maximam partem Seculi decimiseptimi proxime elapsi & pura doctrina, & vita pia integraque illustrarunt, ab oblivione vindicata quamoptime meritus fuisse dicendus est, istam certe laudem meo quidem iudicio manere arbitror præ cæteris Virum Clarissimum, M. HENNINGVM VVITTENV, Eloquentiæ & Historiarum in Athenæo Rigensi Professore olim Publicum, in cœlis jam beatissime cum animabus Theologorum patriæ triumphantem. Is enim cum in peregrinatione sua, quam juvenis prudentissime instituit, plurimas magnorum

virorum ferales cum concionibus, tum
Orationes & Programmata singulari
ubivis studio sibi acquisivisset, in eam
forte cogitationem incidit, nec aliis
fore ingratum, si chartas ejuscemodi
hinc inde repertas uni involveret te-
gumento, easdemque prælo junctim
subjiceret. Et promulgidis quidem
loco Anno MDCCLXXII *primam*
& *secundam Decadem Theologorum*
Clarissimorum evulgavit, & post vi-
tam uniuscujusque aut ex relatione,
concioni funebri in ipsum habitæ
subjuncta, aut ex Programme for-
te Academico in funere ipsius publi-
cato, aut ex Panegyrica oratione in
ejus laudes dicta, aut ex monumen-
tis denique aliis recensitam, concisa
plerumque annexuit Epitaphia, aut
Epicedia, aut Epigrammata istuc
quicquam conferentia, ut ex ungue
leonem, ex umbra virum cognoscere
liceat.

liceat. Quinimo Scripta quoque singulorum Doctorum primaria & fere omnia indicare allaboravit. Sed cum interea temporis Augustæ Vindelicorum THEOPHILVS SPIZELIVS augustum illud *honoris templum*, quod nemo non Eruditorum in pretio habet, reserasset, inque eodem illustrium aliquot Theologorum Philologorumque imagines exhibuisset, ac quibus sive in sacram sive literariam rem meritis, quibus item monumentis librisque editis vel manuscriptis illi inclaruerint, diserte ostendisset, adjecta suo operi epistola ANTONII REISERI *de Claris quibusdam ævi istius Theologis*; prope modum ab instituto suo dimoveri se VVITTENVVS passus est, & præstantissimo huic Sacrorum Heroum Encomiastæ funebria illa singulari studio abs se hætenus collecta com-

mitte-

mittere nutu spontaneo decrevit. Verum ab amicis tempestive admonitus, quod Vir ille Celeberrimus alium plane sibi scopum præfixum gesserit, præcipuosque solum Theologos, ad vivum æri incisos, cum egregiis nonnullis elogiis delineare voluerit, ipse autem verbis non ubique suis, sed magnorum plerumque Oratorum, & solenni nomine dictis, uteretur; in proposito sibi perseverandum omnino venire arbitratus est. Eam igitur ob rem Anno mox sequenti MDCLXXIII novam *Decadum bigam* præcedenti Decadum numero binario superaddidit, & Anno MDCLXXIV eandem prorsus diligentiam exercuit. Quo diutius vero in labore hoc versatus est, eo copiosiore subnasci sibi sensit supellectilem, adeo, ut post decennium elapsum præter sex istas Decades olim evul-

evulgatas novam plane Decadum
Decadem five integram *memoriæ*
Theologorum Clarissimorum renova-
ta Centuriam Anno M DC LXXXV
evulgare ipsi licuerit. Quamvis au-
tem & aliam adhuc centuriam para-
tam se jam habere tum affirmaverit,
& nomina Theologorum in eandem
constipandorum in præfatione recen-
suerit, telam tamen istam ab ipso un-
quam fuisse pertexam haud recor-
dor. Credo proin consilium ab ipso
mutatum fuisse, præsertim, postea-
quam anno MDCLXXXVIII *dia-*
rium edidit *Biographicum*, in quo
Scriptores Seculi post natum Chri-
stum XVII. præcipui, quos inter
Reges, Principes, Pontifices, Car-
dinales, Episcopi, Theologi, Jcti,
Medici, Philosophi, Mathematici,
Oratores, Historici, Poëtæ, Philolo-
gi, Antiquarii, Artifices, absque Na-
tionis,

tionis, Religionis & Professionis discrimine, juxta annum diemque cujusvis emortualem concise descripti magno adducuntur numero, Libri itidem eorum in Ebraica, Syriaca, Chaldaica, Arabica, Æthiopica, Persica, Sinica, Indica, Japonica, Malabarica, Græca, Latina, Italica, Hispanica, Gallica, Anglica, Germanica, Suecica, Danica, Polonica, Belgica, aliisque linguis consignati, Latio recensentur idiomate; cujus Tomus secundus, in quo nonnulla etiam ex priori Tomo emendantur & illustrantur, prodiit Anno MDCXCVI. Spes itaque deinceps omnis de nova ista Centuria prorsus decollavit, cum paulo post supremum diem VVITTENVS meritissimus obierit.

Sed non cessavit æque desiderium honestissimum, quo plurimos hac ætate ferri videas in laudatissimorum viro-

virorum vitam scriptaque paulo penitus cognoscenda, cui explendo modis hactenus non unis operam dederunt plurimi. Non est jam animus, prolixè divagari extra circulos, quidque ad memoriam literatorum elegantiorum conservandam contulerint ut alii, sic novissime omnium personatus ille ADOLPHVS CLARMUNDVS, (*cujus vitæ clarissimorum in re literaria virorum* in epistola nonneminis paulo, quam par erat, indignius mihi tractatæ videntur,) latius commemorare, aut, quod invita minus veritate possem, debitis ornare elogiis exquisitam diligentiam, quam in Polyhistoris famigeratissimi, THOMÆ REINESII, vitam copiose atque accurate describendam impendit aliquis ex amicorum meorum numero, qui exasciatum plane opus, quod adhuc premit, prope-

propediem fortassis luci publicæ expositurus est. Negotium mihi nunc unice erit cum Theologis, quibus præcipuum quoque studium VVITTENVS consecravit. Utut enim ille *ſcitorum* etiam, *Medicorumque* ac *Philosophorum memoriam renovatam* dederit; longe tamen minor horum, quam istorum, numerus in scenam ab ipso productus est. Et Theologorum sane Nostratium vitam qui enarraverunt ex recentissimis, plures heic nominare esset integrum, nisi domi habitare consultum ducerem, ubi se inter præcipuos mihi offert CHRISTIANVS SCHLEGELIVS, qui *vitam Superintendentium*, quotquot hoc munere inde a Reformationis Lutheranae termino in Electorali *Dresdensi* defuncti sunt, vernaculo idiomate fufius delineavit, cujus vestigiis, led alia paulo ratione,

tionem, insistere voluit anonymus, qui
vita Superintendentium Lipsiensium
primas duxit lineas, in *Calendario*,
quod vocavit, *Historico*, ab Anno
MDXXXIX ad annum usque
MDCXCVIII perducto, Lipsiæque
Anno modo nominato MDCXCVIII
typis publice exscripto, quorum
& *memoriam Dantiscanorum Eccle-*
sie Ministrorum, sed curtam admo-
dum, ab EPHRAIMO PRÆ-
TORIO adornatam referas. Huc
item pertinet M. IOH. CASP.
ZEVMERVS, cui *vita* deben-
tur *Theologiae Professorum omnium*,
quotquot in Academia Jenensi inde
ab ipsius fundatione ad nostra usque
tempora inclaruere, recensita; re-
liquos ut prætermittam. Specialio-
rem Antiquiorum quorundam re-
cordationem suscitarunt alii, inter-
que hos *primum Sacerdotem Mari-*
tum

tum Lutheranum, Bartholomæum Bernardi, disputatione Theologica, in conventu Synodali An. MDCCIII proposita, descriptum dedit D. IO. HEINRICVS FEVSTKINGIVS, Diœceseos Kembergenensis Superintendens, e *Gynaceo Hæretico-Fanatico* haud ita pridem vulgato maximam nominis celebritatem consecutus. *Joh. Matthesii*, Pastoris illius Joachimici notissimi, doctrinaque & Spiritu Lutheri, quem Præceptorem habuit, olim instructissimi, vitam copiosius paulo recensuit, posteris illius qui se accenset M. IOANNES BALTHASAR MATTHESIVS, Pastor Brockwizensis. Utrum plura dicere de aliis instituerit Theologus VVittebergensis meritiſſimus, D. IOH. GEORGIVS NEVMANNVS, qui hætenus de *Dav. Rungio, Ægid. Hunnio & Sal. Gesnero*

snero in Programmatibus tribus ea, quæ ad illorum vitam pertinent, allegavit, mihi quidem nondum exploratum est. De IOH. CHRISTOPHORI OLEARII, Ecclesiastæ & Bibliothecarii Arnstadiensis, *Historia Concionatorum Thuringiarum* optima quæque sibi pollicebuntur, quibus solertia Viri eruditissimi ex scriptis ejus antea elucubratis cognita jam & perspecta affatim habetur.

At enim vero qui in VVITTE-
NI locum succedere, & vel istam, quam sub manu ipsum habuisse dixi, Centuriam perficere, vel Theologos post temporis, in quo illius Decas ultima subsistit, articulum defunctos eo, qui laudato aliquoties huic Viro placuit, modo redivivos velut sistere voluerit, nemo interea repertus est. Ego proin hanc mihi sumsi provin-
ciam,

ciam, ausu, quem nemo, ut confido, temerarium jure appellaverit. Cum enim, quando a sacri muneris occupationibus quoddam mihi otium conceditur, aut severioribus studiis condimentum interponere allube-
scit, in literariæ historiæ campos ex-
spatiari interdum soleam, non vete-
rum solum Doctorum memoria me
multum reficit, sed recentiorum
quoque fata valde delectant. Nec
existimavi felicius me collocare pos-
se horulas subcifivas, quam si in ador-
nandam novam Theologorum or-
thodoxorum Syllogen has studiosius
impenderem. Obfirmavit animi
hanc mei sententiam suffragium ami-
ci non unius, quocum per literas
consilium communicavi, quod nunc
perficere annisus sum. Nimirum
circa Annum MDCLXXIII &
LXXIV VVittenianæ Decades
cum

cum acquieverint, & sextæ supra decimam appendix ultimo loco AVGVSTVM VARENIVM, Anno MDCLXXXIV defunctum, exhibeat, ab ista ego periocha initium mihi faciendum esse arbitratus sum, servata quidem methodo eadem, quæ meo in hac via antecessori visa fuit commoda. Equidem ut Diarium illius Biographicum censes varios expertum est, adeo, ut *proclive esse* quispiam affirmaverit, *supra 2000 παροράματα* in Tomo ejus primo *indicare*: sic, quam in memoriam Theologorum renovatam impendit, dexteritas haud omni ex parte absoluta aliis apparuit, ac nuper admodum Clarissimus BVRCHARDVS GOTTHELF STRVIVS in *Introductione ad notitiam rei literariæ & usum Bibliothecarum* curam ejus ideo parum sufficientem

vocavit, quod vita plerorumque ex Programmatibus funebribus & Orationibus parentalibus deprompta sit, quæ tamen in recensendis doctorum fatis nimium sæpe steriles deprehendantur. Ac tantum certe abest, ut Eruditissimo Viro refragari sustineam, ut ipse potius in votis me habere nullus dissimulem, repertos fuisse inter nostros plures, qui in Theologos Ecclesiæ Lutherano-Evangelicæ operam impenderint tam accuratam, quam aut *vitis selectorum aliquot virorum, qui doctrina, dignitate, aut pietate inclaruerunt*, Londini Anno MDCLXXI editis consecravit GVILIELMVS BATESIVS, aut dudum ante ipsum moribus variorum variis delineandis indulgit in *Pinacotheca imaginum illustrium doctrine vel ingenii laude virorum*, qui Auctore superstite diem suum obie-

obierunt, *Janus*, qui vocatur, *Nicius Erythræus*. At isto pacto de manibus Beatorum Virorum mereri paucissimorum institutum cum sit, mola certe falsa litandum est, cum thura non habeamus. Quanquam nec citra ullum discrimen istud de Programmatis & Orationibus parentalibus iudicium admitti queat, cum & in hoc scribendi genere qui versantur, ad fata maxime peculiararia non raro sueverint descendere.

Quanta vero cum difficultate in conquirendis chartis ad meum isthoc institutum facientibus colluctandum mihi fuerit, vix forte persuaderi sibi patietur, qui simile saxum haud volverit. Etenim ut crebriori præsentes compellatione, sic absentes frequentissima per literas exhortatione ad suppetias mihi ferendas sollicitare per annum integrum & amplius

)) (2 mini-

minime pigratus sum, sed spe mea toties me frustratum intellexi, ut de proposito abjiciendo non semel cogitaverim. Modo namque talia se non curare aliqui causati sunt; modo Schediasmata ejusmodi quasi volatilia eo migrasse alii perhibuerunt, ubi confusum Scriptorum promiscuorum chaos laborem requirendi molestum nimis aut plane irritum fore comminetur; alii invidia haud carere visi sunt, imo & ista impietatis labe commaculatos inveni aliquos, ut pro memoria suorum ad posterum transmittenda nullum prorsus lapidem movere obstinati voluerint. Sed animum addidit vicissim pronissima aliorum ad me juvandum voluntas, e quorum numero publicas ante reliquos gratias a me deposcit par Celeberrimorum hodie Virorum, qui eandem mecum patriam nacti in
Studio-

Studiorum olim Academicorum suavis-
simum venerunt consortium, fa-
voremque mihi suum in hunc usque
diem illibatum conservarunt, Lube-
censium alter Venerandus Superin-
tendens, D. GEORGIUS HEIN-
RICVS GOETZIVS, & alter di-
gnissimus *Vincentii Placcii* in Gy-
mnasio Hamburgensi Successor, D.
IOHANNES ALBERTVS FA-
BRICIVS. Ille enim, ut ad ornan-
das bonas literas natus est, ita nec
mihi, aliquem his cultum afferre co-
nanti, defuit; hic vero, dum ipse
circa veteres Scriptores occupatur,
& jam post *Bibliothecam Latinam*,
Proclique, *Philosophi Platonici*, vi-
tam, Scriptore *Marino Neapolitano*,
altera parte auctiorem & nunc de-
mum integram orbis eruditi oculis
subjectam, in perficienda studio mul-
tum operosiori *Bibliotheca Græca* to-

tus detinetur, meum, quem recentioribus Theologis dicavi, laborem eo sublevare dignatus est lubentius, & uterque eapropter singulos, ad quos utilitas ulla ex hoc opere redundatura est, habebit sibi longe obstrictissimos. Nolo tamen suis defraudare encomiis & alios, qui, literarii emolumenti amore ducti, promte mihi, quicquid ad manus ipsis fuit, submiserunt. Silentio insuper haudquamquam prætereundus est Reverendus admodum Clarissimusque Vir, M. CHRISTIANVS FEVSTELIVS, Plaviensium in Variscia per annos fere sedecim Symmysta fidelissimus, & novus jam VVeidensium Ephorus. Scripsit is ante hoc triennium ad *Henricum Arnoldum Stockfletbum* deplorantem Bibliothecæ ejus incendium epistolam, in qua e sesquicenturia, quam possidere se profitetur, fasci-

fasciculorum concionum funebrium,
in degentium ubique terrarum cele-
berrimorum Theologorum, JCto-
rum, Medicorum, Philosophorum,
Philologorumque decessum habita-
rum, specimina nonnulla vitarum ad
VVittem exemplum cum aliis per
typos communia facere se velle pol-
licitus est. Poterat ergo jure quo-
dam suo hunc, quem ego nunc
exantlavi, laborem sibi potius vin-
dicare. Sed cum nundinis superiori-
bus ad me inviseret, ac libelli præ-
sentis apparatus coram intueretur,
promissi quidem sui mentionem fe-
cit, sed meum una cursum sufflami-
nare se nolle amice testatus est. Un-
de qui mentem forte meam, si mihi
citius de isto negotio quid innotuis-
set, mutare haud detrectassem, nunc
de provincia libera mihi ab ipso reli-
cta multum ei debeo.

Amicorum igitur, quos laudavi, suppetiis & apparatu qualicunque proprio instructo *septuaginta* nunc Theologos in scenam licet producere. Quod dum facio, mysterium me in septuagenario numero quæsisse non est, cur perhibere intendam. Etsi enim mysteriis forsan ille minus careat, de quibus in Συμμίτοις suis περὶ τῶν ὁ erudita plurima in medium attulit amicissimus mihi FABRICIVS, non mysterii tamen is apud me, sed necessitatis, rationem sustinuit, quandoquidem ad centenarium procul dubio numerum adspirassem, nisi deplorandum monumentorum idoneorum defectum circa reliquos sentire necessum habuissem, aut tarde nimis nonnullorum vitas obtinuissem. Fuerunt profecto, quorum memoriam vel paucissimis asservatam nulla impetrare ratione

tione potui, quorum classem, me
admodum dolente, adauxit CA-
SPAR HERMANNVS SAND-
HAGEN, Vir Summus atque a
facili felicique, qua pollere visus est,
Scripturam interpretandi facultate ce-
lebratissimus, cui exequiæ solennio-
res ipso quidem, cum superstes esset,
ut fertur, sic jubente, cum factæ mi-
nus fuerint, evenit, ut in illius quo-
que memoriam dictum scriptumve
nil fuerit, quanquam in eo jam es-
se, ut defectum hunc, scripto ejus
vix curriculo, suppleat, D. HEINRI-
CUM MVHLIVM, non alii solum,
sed & ipse mihi nunciaverit. Cæte-
rum inter eos, quorum memoriam
adhuc desidero, sequentes sunt: IA-
COBVS HELVVIGIVS, per Estho-
niam Episcopus & Consistorii, quod
Revaliæ est, Regii Præses: DAVID
CLODIVS, Theologiæ & Hebrææ

Linguae in Academia Gießensi Professor: ENEVALDVS SVENONIVS, Professor Aboensis, & demum per Scaniam Blekiniamque Episcopus, & Academiae Carolinae Pro-Cancellarius: BRANDANVS DÆTRIVS, Superintendens Generalis Brunsvicensis, Prot-Ecclesiastes Guelphicus & Consistorii Director: CHRISTIANVS NIFANIVS, Consiliarius Brandenburgensis, Comitatus Ravensburgensis Superintendens, Ecclesiae Collegiatae Decanus & Ministerii Bilefeldensis Senior: CHRISTOPHORVS BEZELIVS, Ecclesiae Teutonicae ad D. Gertrudis Pastor Holmiensis Primarius: KILIANVS RVDRAVFIVS, Theologiae Professor & Ecclesiastes Gießensis: HENRICVS GERNERVS, Episcopus Viburgensis: OLAVS GEORGII SVEBILIVS, Regni Sueciae

ciæ Archi-Episcopus & Upsaliensis
Academiæ Pro-Cancellarius: PE-
TRVS ZITZSCHÆRVVS, Præposi-
tus Tunderensis: CHRISTIANVS
BREMERS, Ecclesiæ Teutonicæ
ad D. Petri Pastor Primarius Hafni-
ensis: ANDREAS KVHNIVS, Mi-
nisterii Gedanensis Senior & Conven-
tus Ecclesiastici Director: HENRI-
CVS LVBBERTVS, Pastor Beh-
lendorffensis: ANDREAS CARO-
LVS, Abbas San-Georgianus in Du-
catu VVürtembergico; plures ut nunc
omittam, quos memoria confestim
haud suggerit. Aliorum vitas pau-
lo tardius, ut dixi, ad manus delatas
accepi, unde si postliminio inferere
voluissem eorum memoriam, ordo
annorum, strictius a me, quam a
VVittenno, observatus, nimio opere tur-
bandus fuisset. Pertinent huc: IO-
HANNES COLBERGIVS, Theo-
logiæ

logiæ Professor Gryphiswaldensis:
IOHANNES GEORGIVS DIET-
SCHIVS, Antistes Coldiciensis: FRI-
DERICVS CRAMERVS, Pastor
ad D. Jacobi, & Senior Sedinenfis:
BERNHARDVS SCHMIDIVS,
Senior Ministerii Dresdensis: EHRE-
GOTT DANIEL COLBERGIVS,
Pastor ad D. Nicolai VVismariensis:
IOHANNES BAVDEVVINVS,
Ecclesiarum Strallundensium Super-
intendens: IOHANNES NICO-
LAVS IACOBI, Pastor & Superin-
tendens Misenenfis: IOHANNES
VVEISSENBORNIVS, Theologiæ
Professor & Superintend. Jenensis:
GEORGIVS HENRICVS HÆBER-
LINVS, Consiliarius, Ecclesiastes &
Abbas VVürtembergicus: PAVLVS
HOFFMANNVS, Superintend. Tho-
runiensis: ANDREAS ACOLV-
THVS, Templi Bernhardiniani apud
Vratis-

Vratislavienses Archidiaconus & Linguae Sanctae in Gymnasio Elisabethano Professor, cum aliis.

Credo etiam, haud defuturos, qui heic requisituri sint vitam IOH. HENRICI HORBII, *Pastoris Hamburgensis*, & IOH. CASP. SCHADII, *Ecclesiastis Berolinensis*, cum uterque horum intra proxime elapsos XX annos supremum diem obierit. Ast neutrius memoriam heic exhibere placuit, (nisi quod prioris istius aliqua mentio, HINCKELMANNNO occasionem suppeditante, pag. 599 facta fuerit;) cum anceps sit de utroque iudicium, ego vero libello hoc bilem cuiquam movere omni studio devitarim, ratus, alio in loco rationem mihi reddendam esse, quid de controversiis novissime inter nostros agitatis sentiam? CASPAREM SAGITTARIUM, licet & hunc ab aliis
ada-

adamatæ novitatis, turbas in Ecclesia creantis, reum agi haud ignorem, ob scripta tamen eruditissima, quæ ante illud tempus, quo se parti suspectæ addixit, publicata, & quorum peculiaris extat Catalogus, non omissem, nisi relatum mihi esset ab Amplissimo TENTZELIO, & aliis, operam hanc in se suscepisse Celeberrimum Theologum, mei quoque humanissime memorem, IOH. ANDREAM SCHMIDIVM, ut ejus vitam ad amussim recensitam nobis aliquando perlustrandam concedat.

Magnam vero gratiam sunt inituri omnes, qui, quem speciminis duntaxat loco nunc quidem fisto, Decadum hunc septenarium ut imposterum augeam amplificemque, ansam mihi præbere dignati fuerint. Memini me in libro quodam manu B. MARTINI GEIERI, Professoris
tunc

tunc Theologi & Facultatis suæ Decani Lipsiensis, legisse consignatum, quod *D. Jacobus Clauderus*, Superintendens Delitianus, a Facultate Theologica in Academia nostra petierit, vellet Eadem apud Academias nonnullas Evangelicas pro ipso intercedere, ut huc transmitterentur conciones aut intimationes funebres, quæ Doctorum Theologiæ Lutheranorum memoriam complecterentur, cum ipse in animo haberet, fasciculos tales jamjam a se coacervatos publici juris facere. Et assurrexisse certe petito huic Summe Reverendam Facultatem GEIERVS addit, exaratasque dicit ejus generis literas ad *Argentineses, Tubingenses, Hafnienses, Rostochienses, Helmstadienses, Erfurtinos & Giesenses*. Ego vero nulli Majorum creaturus molestiam publica hac voce omnes Historiam Ecclesiasticam recentis-

centissimam (huius enim partem esse meum hocce studium, persuasum mihi habeo,) ornare cupientes compello, ut adesse mihi, quid? publico bono, haud graventur, certissimamque vota isthæc mea implendi pro-
nitatem ab eorundem benignitate lætus expecto. Sponsorem illius jam-
tum nactus sum in Amplissimo Viro,
**IOHANNE VLRICO PREGI-
ZERO,** Jcto Nobilissimo, Sere-
nissimi VVürtembergiæ Ducis Con-
siliario & Dicasterii Aulici Assessore,
qui per Doctissimum Filium, Principi
VVürtembergico Dresdæ nunc com-
moranti a sacris in itinere concioni-
bus, amicum meum integerrimum,
consilii mei factus particeps de Theo-
logis per VVürtembergensem Duca-
tum celebrioribus ulterius me edo-
ctum iri in se recepit, interque alia
manuscriptam in **BALTHASAREM
RAITHI-**

RAITHIVM orationem Panegyricam per-benevole mihi est pollicitus.

Cæterum impense gaudeo, quod mea hac opella colere post fata quoque illos liceat, quos viventes nunquam non ex merito suspexi. Dudum quippe me debere agnovi pietatem hanc Præceptoribus quondam meis, in Philosophia VALENTINO ALBERTI, in arte Homiletica TILMANNO ANDREÆ RIVINO, in Lingua Sancta AVGVSTO PFEIFFERO, in Theologia Exegetica & Hermenevtica IOHANNI BENEDICTO CARPZOVIO; Collegæ insuper & in sacro, quod nunc gero, munere antecessori, ALBRECHTO CHRISTIANO ROTTHIO; Amico denique familiarissimo, CHRISTIANO VVAGNERO, cuius præmaturam mortem molestissim-

stissime adhuc ferrem, nisi fratris ejus,
GODOFREDI, Senatoris ac **Ædilis**
in hac urbe Amplissimi, patrocinium,
quod in istius amicitiae locum succes-
sit, suaviter me consolaretur. Nec
dubito, fore haud paucos, qui recte
abs me factum judicaturi sint, quod
& istos post mortem, quam placide
obierunt, memoriae posterorum com-
mendarim, quibus **VVITTE NVS**
olim Decades suas, antecessorum
eorundem memoriam asservantes,
dedicavit, **SEBASTIANVM** puta
SCHMIDIVM, **IOHANNEM**
ADAMVM OSIANDRVM,
CHRISTIANVM KORTHOL-
TVM, **THEOPHILVM SPIZE-**
LIVM, **FRIDERICVM VLRI-**
CVM CALIXTVM, **IOHAN-**
NEM BREVERVM. Alios pro-
cul dubio juvabit huc, velut in hor-
tum amœnissimum, excurrere, in quo
dilex-

disertissimorum Oratorum, IOHANNIS BENEDICTI CARPZOVII, Filii, IOHANNIS FRIDERICI MAYERI, IOHANNIS FECHTII, ADAMI RECHENBERGII, THOMÆ ITTIGII, IOHANNIS FABRICH, DANIELIS GEORGII MORHOFII, CONRADI SAMVELIS SCHVRTZFLEISCHII Rosculos utraque manu decerpandos obtuli; Poëtas elegantissimos ut ne commemorem, quales FRIDERICVS BENEDICTVS CARPZOVIVS, IOACHIMVS FELLERS, GODOFREDVS THOMASIVS, GODOFREDVS VVAGNERVS, IOH. GEORG. PRITIVS, IOH. LVDOVICVS CRELLIVS. Vitam *Spizelii* ab ipsomet consignatam & hactenus ineditam, ad quam in memoria *Matthiae Friderici Beckii* p. 91

a me repetita provocavit M. IOHANNES BERNHARDVS LVHNIVS, ex apographo hicfisto, compos illius factus benevolentia ANDREÆ HARDERI, Senioris Augustani Gravissimi longeque meritiſſimi, cui impetrata halcyonia, post turbas bellicas & obſidionem, ejus ædibus parochialibus maxima pericula minitantem, gratulor, vegetamque ſenectutem & proſperrima quæque devotus apprecor.

Quod ſupereſt, omnem in Scripta Theologorum ſingulorum recenſenda curam me impendiſſe teſtor equidem, at nullum prorsus eorundem abs me tranſmiſſum eſſe vix affirmare audeo. Quis enim in his Argumentum ſe vocandum Suffenus crediderit? Et Conciones funebres aut ſingulares alias, diſputationes item univerſas, quis rite enarraverit? Sed nec

Præ-

Præfationes libris aliorum additas
tantopere annotandas existimavi,
cum has ad libros potius Auctorum
spectare opinatus fuerim. In eun-
dem censum Programmata quoque
Academica refero, quæ, cum sub te-
cto plerumque aut alieno nomine
prodierint, vix alleganda statui, quan-
quam eadem heroicum zelum *ἐρ. ἰο-
δοξίας* sæpiuscule referre inficias haud
iverim. Scripta polemica, quibus
hic adducti non se invicem modo,
sed & alios, ipsosque adhuc viven-
tes, impetiverunt, non item reticui;
ad ea vero, quæ in illorum titulis
quandoque paulo acerbius dicta
sunt, aut defendenda aut impugnan-
da me adigi posse nullus arbitror.
Passim addidi, quibusnam eruditis in
Ephemeridibus Scripta Theologo-
rum recensita aut laudata fuerint, ean-
dem curam adhibens & circa dispu-
tatio-

tationes, quas in collectionibus suis subinde repetiit Doctissimus CRENIVS, majorique longe numero *Tbesauro*, quem vocarunt, *Philologico* inseruere Eruditi quidam Belgæ, qui, sub GODOFREDI MENTHENII auspiciis, voluminibus in duobus, mole quidem sat grandibus, *Syllogen exhibuerunt dissertationum elegantiorum ad selectiora & illustriora Veteris & Novi Testamenti loca*, Amstelodami & Ultrajecti Anno MDCCI & MDCCII editam, cujus ulterior mentio occurrit in Actis Eruditorum Lipsiensibus, Anno MDCCII p. 158. seq.

Appendicem subnexui eorum, qui in Scriptis editis, aut inchoatis, aut in Germanicam linguam versis Theologos se exhibuerunt, professione non-Theologi, horumque septem tantum introduxi, ut numerus appendicis numero

mero Decadum cardinali responderet. Plures quidem addere, & vel Decadem ad minimum eorum integram absolvere, molestum mihi difficileve haud fuisset. Præsto namque adfuisset ALBERTVS a KALNEIN, Supremus per Borussiam Burggravius, qui *Sacrificiorum spiritualium oblationem, tristitiaque & letitia in homine Christiano considerationem* edidit Anno MDCXCII; præsto SAMVEL, LIBER BARO a PVFENDORF, *cujus jus feciale divinum, sive de consensu & dissensu Protestantium* Exercitatio posthuma, Latine ab ipso scripta, sed in Germanicum quoque idioma translata, multorum in se oculos convertit; præsto HAVBOLDVS a MILDIZ, Serenissimi Electoris Saxoniae Consiliarius Intimus, *cujus vita & mors filiorum Dei* ad ductum Col. III, 3. 4. delineat.

delineata, cum Præfatione Summe Reverendi S.B. CARPZOVII, Anno MDCXCVI prodiit. Sed cum τὰ ἑργα modo curare in appendice voluerim, aliqualem a τῷ ἔργῳ numeri cynosuram petere allibuit. Quod si itaque Benevolis Lectoribus conatus hosce non displicuisse cognovero, non Theologorum modo centuriam perfectam mox daturus, sed, præter ulteriorem Decadum continuationem, *vitæ* quoque *Praconum Verbi Lipsiensium* Germanica Lingua, DEO volente, aliquando delineaturus sum. Scripsi hæc inter sacras meditationes Festo Christi Natalitio destinatas, d. XXIII Decembr. MDCCIV.

M. H. PIPPING.

MEMORIÆ

MEMORIÆ
THEOLOGORVM

NOSTRÆ ÆTATIS
CLARISSIMORVM

RENOVATÆ

DECAS PRIMA.

Series Theologorum
PRIMÆ DECADIS.

Obiit Anno

1683. CHRISTIANVS NOLDIVS, D. Professor Primarius Hafniensis.
1684. SEBASTIANVS NIEMANNVS, D. Superintendens General. Slesvicenf. & Holfar.
1684. IOANNES OLEARIVS, D. Confiliarius, Confessionarius & Concionator Aulicus Primarius, itemque Superintendens Generalis VVeissenfelsensis.
1685. DANIEL GRIEBNERVS, L. Ecclesiastes Nicolaitanus Lipsiensis.
1685. GODOFREDVS OLEARIVS, D. Elect. Brandenburg. in Salano Magdeburgensis Ducatus Circulo Inspector Primarius & Superintendens Hallensis.
1685. IACOBVS TENTZELIVS, D. Superintendens Arnstadiensis.
1685. MICHAEL SIRICIVS, D. Prof. Publ. Consistorialis & Superintendens Rostochiensis.
1686. IOANNES ANDREAS LVCIVS, D. Concionator Aulicus Primarius, Confessionarius & Confiliarius Ecclesiasticus Electoralis Saxonicus.
1686. MICHAEL COBABVS, D. Professor Publicus Senior Rostochiensis.
1686. ABRAHAMVS CALOVIVS, D. Prof. Publ. Primarius & Superintendens Generalis VVittebergensis.

I.

PROGRAMMA, QVO FVNVS

Viri Maxime Reuerendi, Amplissimi atq, Excellentissimi

D O M I N I

CHRISTIANI NOLDII,

SS. Theol. Doctoris & in Academia Hafniensi

Professoris Primarii, atque in Collegio Consistoriali

Assessoris, die X. Septemb. Anno M. DC. LXXXIII

frequentissime eundum indixit

RECTOR REGIÆ ACADEMIÆ

HAFNIENSIS

D. ERASMIUS BARTHOLINVS,

Regius in supremo Tribunali Assessor, Profes-

sor Honorarius, & Facultatis Medicæ

Decanus.

Ntiquo sic etiamnum suo se indomita
mors regno tuetur, novos haud unquam mo-
res inductura, nec inhumana illa vitæ præ-
datrix, ulla unquam capita fugiens, vel maxi-
ma eorum indiscriminatim ferire atque de-
metere cessat. Madent adhuc vultus nostri ob nuperum Eccle-
sias alte inflictum vulnus, suffusisque lacrimis manant, dum
ecce novus & non levior nos ipsos & universam simul Aca-
demiæ premere incipiat luctus. Tristes nunc utpote intuemur
religiosam Theologorum cathedram primarii Doctoris voce
orbatam, & præclarum virtutis raræque omnis ac excellen-
tis rerum divinarum eruditionis nomen e fatali urna eductum,

luceque hoc pacto corusca Academica subsellia spoliata. Verum enim vero commoveamur licet vehementissime hac acerbissima clade, nec gravissimo sine tormento tantam cogitemus jacturam, cessabunt mox tamen immodici quicunque fletus & vel acerrimi etiam luctus residebunt, si id mentibus modo nostris subjiciamus, nostrum non esse arcana illa summi reum humanarum Moderatoris fatorumque Arbitri præscripta scrutari, sed prompte iis parere, bonumque id semper putare, quod in nos ea statuunt atque dispensant, nec obliviscamur unquam æquo animo ferenda mortalibus mortalia esse, & cogitemus mortalem fuisse qui abiit, nosque eo olim quoque perventuros, quo illum nunc pervenisse mæremus. Nec est præterea cur tam acerbe cum morte exigamus tantasque ipsi lites intendamus, si recta modo rationis lance perpendere velimus, quinam magnas illas animas nosque omnes, si bene pieque vixerimus, statim a morte excipiat, plenam etenim tum demum & solidam, ac omnem extramutabilitatem duraturam consequimur felicitatem, quæ in hanc vitam, ubi inter incertas fortunæ procellas turbinesque jactamur, dubiasque indies experimur vices, cadere quam minime potest. Mirum id potius atque vituperandum videtur, mortalium neminem inveniri, qui hominem nascentem deflare, morientem vero atque denatum plerique tantis lamentationibus deplorare conspiciuntur, cum tamen vitæ nostræ exordium multo tristius exodio sit censendum, & prout res omnes humanæ existunt, mori quam nasci melius, redire in portum quam exire, cum per minaces undique undas atque inter edaces curas & ærumnas hic semper eatur. Felicissimam itaque hanc statum nostri catastrophæ putemus, quandoquidem in morte omnes ac singulæ, quibus in vitâ jactati fuimus, calamitates feliciter terminantur & turbida cum quietis, periculosa cum tutis optabiliter permutantur. Et hac equidem jucundissima felicitate perpetuaque nunc securitate potitus est, quem viventium numero præter opinionem expunctum mortuisque adscriptum ingemiscimus, Vir admodum Reverendus & Nobilissimus, D. CHRISTIANVS NOLDIVS, de VVibyegaard, SS. Theologia

giæ D. & in Regia hac Academia Professor primarius, ut & in Collegio Consistoriali Assessor, cujus interitu quantum literæ detrimentum fecerint, quantum divina sapientia, quantum Academia, omnes vel nobis silentibus perspicue satis intelligunt. Cernimus utpote ingenti nunc illas præsidio privatas, istam magno Doctore ac Vindice destitutam, hanc singulari ornamento denudatam, & lugubri modo plangore sonantia sacra pulpita audimus, quæ docta hucusque ipsius voce toties animata fuerunt, cum abstrusiores veritatis æternæ thesauros auditoribus suis dextre recluderet, & incorruptam ipsius doctrinam contra improbas hæreticorum quorumvis machinas vulpinasque strophas fortiter satis atque feliciter vindicaret. Sed ne in hiante hoc vulnere defixos nimis oculos tenentes luctui majores vires addamus, fortunatam beatissimæ animæ conditionem ex altera potius parte intueamur, ipsique gratulemur & applaudamus, quod hisce terris excesserit, ubi nemo securus, nemo unquam quietus agere potest, eo-que delata sit, ubi victrix curarum quarumvis, victrixque malorum, quæ in hac vita nos miseros assidue vexant mortales, beata & læta æternum ævum agitat cœlites inter & ipsa cœlestis. Interim ne mentibus quoque nostris simul excessisse inque silentium ac oblivionem abiisse videantur magnæ hujus animæ dotes, jubet Musarum nostrarum pietas memoriam earum adversus ævi impotentiam atque oblivionem publica hac tabula extendere, & quod sibi jamdudum studiorum celebritate ac victuris æternum ingenii monumentis immortale defunctus pepererat nomen, æternitatis albo inscriptum securæ tradere ætati, ut habeat in eo vel sera posteritas, quod perenni recordatione veneretur. Ipsam vero beati Viri vitæ telam si quisquam ab initio breviter retextam intueri desiderat, A. M. DC. XXVI. die XXII. Junii orbi primum præclara hæc indoles illucescere cœpit, in proxime vicina Scaniæ provincia, honestissimæ satis stirpi originis suæ fundamenta debens, Patri nempe Viro plurimum Reverendo & Doctissimo, Dn. IACOBO NOLDIO, Ecclesiæ Høybyensis, dum viveret, Pastori Religiosissimo, Matrique simul optimi ac integerrimi nominis Matronæ SOPHIE HAGGÆIF. Cum vero ea sit conditio

humana, ut in peccatis singuli nascantur, hæc prima Parentum cura fuit, ut sacro baptismatis lavacro mala ista, quibus cum mortali sanguine atque propagine in lucem prodeuntes stipamur, e charissima hac sua prole mature extirparentur; moxque cum rite satis secum reputarent, a primis disciplinis omnem virtutis rationem potissimum pendere, nec quicquam in grandiore ætate præclari ab hominibus præstari, cuius non ultimas causas a pueritiæ institutione repetere indubitanter oporteat, nulla magis in re summa laudatissimorum Parentum sollicitudo occupabatur, quam ut recens hæc testæ eo probe imbueretur odore, quem summa cum laude continuo deinde & sine corruptela servaret. Quocirca postquam intra domesticos paternarum ædium parietes primis veræ pietatis ac literarum fundamentis pro accrescentis ætatis modulo esset quodammodo confirmatus, A. M. D. C. XXXIII publicæ eum disciplinæ commiserunt, in Scholam nempe Cathedralem Lundensem deductum, cui tunc regendæ inclyta satis cum laude præerat Vir Clarissimus & Excellentissimus, M. IANVS SCHELDERVPIVS, Bergenſium deinde in Norvegia Episcopus vigilantissimus, superis jampridem adscriptus, ejusque sub sedula cura nec non solida informatione novum hoc reipublicæ Literariæ incrementum feliciter adoleſcere cœpit, positisque mox ibi auspicato satis studiorum rudimentis mira solertia ac melioris, qua præstabat, indolis docilitate altiora quævis literarum & artium principia arripuit, eo quidem exoptato successu, ut non æqualium modo profectum adæquando, sed & eundem magis magisque indies superando plenam demum in studiis & dignam Academia maturitatem fortunate attigerit, atque ita anno M. DC. XLIV dato non vulgari eruditionis suæ specimine in hanc nostrarum Musarum civitatem susceptus fuerit, Magnifico tunc Academiae Rectore Excellentissimo Viro M. JACOBO FINCKIO, Physices Professore quondam Regio, & Facultatis Philosophicæ Decano Celeberrimo Viro M. THOMA BANGIO, Hebrææ per id tempus linguæ, postea vero SS. Theologiæ Doctore & Professore consummatissimo. Ea ratione præclara jam & maxima quævis non tantummodo promittere, sed & manifesto decla-

declarare videbatur sublime ipsius ingenium, & in spatiosior-
rem nunc virtutis ac eruditionis campum progrediens eos si-
bi perperam scientiarum omnium flores decerpebat suavissi-
mosque fructus legebat, quos in publicum iterum rei litera-
riz decus atque emolumentum gloriose aliquando spargere
ac disseminare optabat. Dumque hoc in studio laudandis
sat gressibus industrius pergeret cursor, laudabili de eo pa-
triam ubique pervadente rumore, prima ipsi ulterius incla-
rescendi occasio data est, cum anno M. DC. L. die XX
Januarii ad vacantem Scholæ Coronienfis in Scania Recto-
raturæ Superiorum suffragia invitarent, cui etiam provinciæ
summa cum dexteritate ac singulari industria præfuit, & in-
tegrum ultra quadriennium fructuosissimos conceditæ sibi
pubi formandæ labores summa cum laude impendit, in-
tereaque Anno M. DC. LI Magistrali Laurea doctissimum,
ipsum caput Musæ nostræ exornarunt. Sed domi suæ com-
putrescere, nec alium haurire aërem quam eum, quem primos
inter vagitus attraxisset, cum inglorium plane duceret ge-
nerosus ipsius animus, resignato munere Anno M. DC. LIV.
pedes extra patriam protulit, exteris quoque in terris pro-
pitium sibi Mercurium experturus. Primo itaque Germani-
am curiose perlustrandam adivit, visisque celeberrimis hinc
inde in ea Academiis, & non salutatis modo, sed vel studio-
se etiam consultis, qui summa præ aliis eruditionis fama cla-
rissimi ubique eminebant, præcipuam sui temporis partem
addixit Summo illi Theologorum inter Germanos Coryphæo
D. IOHANNI GEORGIO DORSCHÆO, cujus
præclarum nomen ob illuminatam sapientiam, & tot ner-
vosa ac sanioris doctrinæ adversus impios dissidentes data
responsa, nulla haud unquam ætas tacebit, cumque tantum
in studiis suis formandis arbitrum esset adeptus beatus noster,
animante præterea ipsum assidua summi Viri humanitate atque
virtute, cæpta egregie divinarum literarum studia feliciter
promovit, & suffecturam secuturæ gloriæ cœlestium rerum
eruditionem felici successu acquisivit. Inde ad Belgas, An-
glos, Gallos aliosque digressus, ad intimam ubique Literato-
rum Procerum familiaritatem penetravit. Anno vero M. DC.

LVII in patriam rediit, ibique trimestri mora in re domestica ordinanda transacta, in Belgium iterato contendit, ibique Franequerensium ac Lugdunensium Musarum aliquandiu contubernio usus, omnes porro cœlestis doctrinæ fontes exhaustit. Anno M. D C. LIX Angliam rursus invisit, indeque capto per Flandriam, Brabantiam & Hollandiam itinere in Frisiam gressus suos relegit. Insequenti Anno M. D C. LX. crebrescente indies profundæ ipsius eruditionis fama commotus Illustrissimus D N. IOACHIMVS GERSDORF, Supremus tunc regni Daniæ Aulæ Magister, beatum huc virum revocavit, ut suam filiorum ipsius generosissimorum vitæ ac studiis regendis operam locaret, quibus etiam partibus adeo dextre deinde perfunctus est, ut & Perillustris Parentis voluntati plenissime satisfecerit, & Nobilissimorum Epheborum in se undique animos atque amorem converterit. Anno M. D C. LXIV vacuam jam aliquandiu Theologicam Cathedram exornari ab eo voluit gloriosissimæ memoriæ Divus nostri Augusti Parens, dieque IX Maji Regia ipsi voluntate clementissime indicata, & præstito proximo XVIII ejusdem mensis die solenni pro more juramento, alium hocce gloriæ suæ Theatrum conscendit, splendidissimo virtutum suarum jubare illud idem illustraturus, nominisque claritudinem in immensum aucturus. Hac ratione eximiis ipsius virtutibus, ne in obscurum irent, cum exoptatam, per quam enitescerent, occasionem Superi aperire essent dignati, variis quoque & haud vulgaribus experimentis erudito confestim orbi innotuerunt, & in amplissimum hunc gloriæ circum productus semel beatus noster, talem se semper præstitit, ut summa, undique doctrinæ præstantia, ingenii vis atque solertia satis dilucide in ipso refulgere, & fama ipsius indies magis magisque inclarescere videretur. Publicas ita operas & singulas officii sui partes diligenter tractavit, ut majorem nemo industriam, fidem & assiduitatem, afferre aut adhibere posset, bonique Doctoris numeros perfecte adeo implevit, titulum ingenti Academiam nostram lumine illustrasse atque decore non exiguo exornasse dicamus. Loquentur plenius pro nobis, qui toties beatum Virum divina Oracula

la de cathedra sibi concredita nervose ac solide enodantem cum applausu & admiratione ausculta-
 res; omnique majus exceptione testimonium reddent tot
 ab eo posteritatis memoriae consignata ingenii monumenta,
 quibus nomini suo æternitatem immortalitatemque concilia-
 vit. Epistoli quippe sunt ab eo in publicam lucem libri, qui-
 bus non suum modo sed & venturum præclare erudire alla-
 boravit seculum, *Leges nempe distinguendi, seu de virtute ac
 vitio distinctionis Doctissimum opus, Historia Idumæa, seu de
 vita & gestis Herodum Diatribe, Sacrarum Historiarum & An-
 tiquitatum Synopsis, Logica recognita, bina nervosissima con-
 tra nostratis cujusdam Orthodoxæ Ecclesiæ deceptoris scrutinium
 Reformatorum dissertationes, & denique quæ extremam haud
 ita pridem manum acceperunt, Particularum Ebræo - Chal-
 daicarum Concordantiæ*, quo in opere rem magnis difficul-
 tibus implexam ac profunda olim caligine demersam in-
 credibili labore expedit, & immenso radiantis ingenii sui
 lumine penitus illuminavit, sylvamque impeditissimam, mul-
 tis hætenus inaccessam, gloriosa industria penetravit ac per-
 viam fecit. Sed nos hæc parce tantum attingimus, omni
 etenim commendatione majora beatissimi Viri scripta univer-
 sus literatorum chorus famæ ipsius assurgens ultero fatetur,
 & felices istas uberiores ingenii foeturas posteritas adhuc ma-
 gis mirabitur, utpote quæ non vulgarem sed absolutam pro-
 pe ac reconditam sanctioris Philosophiæ, sacrarum antiqui-
 tarum, & altioris illius, qua mens humana cœlo miscetur,
 doctrinæ peritiam, nec non exactam sacrorum simul fontium,
 quibus non leviter sed penitus penitusque beatus noster erat
 intinctus, cognitionem demonstrant. Binis præterea vicibus
 honorandos Academiæ fasces omni cum laude gessit, tantaque
 profecto integritate, fide ac circumspectione, quanta esse, cum
 summa est, solet. Primo nempe anno eodem M. DC. LXIV,
 cum Theologicam hanc Spartam exornare auspicaretur, &
 Magnifico tunc Academiæ Rectori Viro admodum Reveren-
 do M. ERASMO IOH. BROCHMANNO, SS. Theo-
 logiæ Professori Regio, in purpura sua defuncto, ex volun-
 tate ac mandato Sacræ Regiæ Majestatis, ut ejus anni Magi-
 stratus

stratus penes Theologicam Facultatem maneret, in Consistorio die X Novembris Successor esset constitutus ac renunciatus, & deinde proxime præterito anno eandem dignitatem dextre sustinuit, quo simul tempore illustrium Soranæ & Herlovianæ Scholarum, ut & Communitatis Regiæ, bona ac prædia, eorumque rationes revidendi partes Serenissima Regia Majestas ipsius quoque solertia committere dignabatur. Anno M. DC. LXXVIII. die XXX Octobris, cum priora sua adversus captiosum illum reformatorum scrutatorem satis lucida tela publice vibrasset, promeritos jamdudum adoret honores & supremos in Theologia titulos ac insignia solenniter ipsi Senatus Academicus detulit, sub auspiciis Summi nostri Theiosophias Antistitis, Nobilissimi & admodum Venerandi Viri D. IOHANNIS BAGGERI, Selandiæ Episcopi meritissimi & Facultatis Theologicæ in Regia hac Academia Decani. Qua vero interea pietate, quo candore & integritate privatam suam transegerit vitam, operose exponere supervacaneum est, cum uno id omnes ore collaudent, qui eum familiarius noverunt, & manifestum satis propensissimi ipsius in indigentes affectus documentum posteris dabit, quod sustinendis atque promovendis ingenioforum, quibus tamen res angusta domi, juvenum in Academia studiis annuam DC Joachimicorum usuram legaverit. Præclara quoque per totam vitam immoti ac constantis animi indicia præbuit, & quocunque dærum vultu habitus fortuna eum aggredi conabatur, sive eum in castris sive in deliciis habere voluerit, æqualem semper mentem servavit, nec se de statu dejici unquam passus est, quin potius omne illud, quod grave ipsi obtingere potuit, ut occasionem exhibenda constantiæ vimque animi sui infractam ostendendi arripuit; nemo etenim quid possit, nisi tentando, addiscit, & prudentem potissimum in tempestate gubernatorem ac strenuum non nisi in acie militem intelligere licet. Verum enim vero ut solitaria tandem vitæ ægritudines exuere & mitigare posset, matrimonii quoque felicitatem degustare constituit beatus noster, atque Divini Numinis ductu die XXV Martii Anno M. DC. LXXXII prudentissimam omnique fœminei decoris

coris laude satis insignem Matronam MARIAM ELLIGERS solennibus sibi ceremoniis charissimam Conjugem adungere voluit, cum qua etiam ita eo ex tempore vixit, ut nihil unquam unitum magis, nihil conjunctius eorum animis videretur, nec quicquam ad felicissimi conjugii consummationem penes eos desiderare quis posset, nisi quod pignoribus tanti amoris liberis communibus destituerentur. Sed ut suprema tanti Viri tangamus, maximam vitæ ipsius partem sana satis ac valida eum fuisse valetudine constat, die vero XXIII proxime elapsi mensis Julii agrotare incoepit, & prima morbi initia circa lumbos se prodiderunt, incitatissimis quidem doloribus subinde comitata, sed quæ ægrum tamen nondum lecto affigerent; secutus tandem insolitus languor vitium cum exquisito lateris dextri cruciatu. Advocatus statim Vir Nobilissimus & Excellentissimus D. OLAVS BORRICHIVS, Medicinæ & Philologiæ Professor Regius ac in Collegio Consistoriali Assessor, qui etiam idonea quam maxime ægrotanti auxilia ferre non destitit, & conjectura haud dubia calculi præsentiam declarante, actum ab eo lithontripticis solennibus, eo eventu, ut per plures dies ingens crassi sabuli copia educeretur, & dolores universi remitterent. Unde prodire iterum in publicum ager, Consistorio interesse, sacris in templo operari, solo languore relicto. Vectus & in suburbana, ut reliquæ calculi, si quæ essent, succussatione currus modica excluderentur; sed nihil actum, languor continuus, fastidium ciborum, desiderium æternitatis quotidie auctiora, nullo usquam doloris vestigio, nulla querela, nisi quod contractior anhelitus tragœdiam in pulmonibus excitari doceret, unde jam pridem calculi plures, iique durissimi, per screatum rejecti fuerant. Novissime, paucis ante beatum obitum horis, spasmo dextri poplitis tentatus subinde exclamavit præ dolore, nulla tamen voce articulata simul emissâ; cumque jam triduo ante, die nempe XIX Augusti, porrigente id ipsi Viro Reverendo & Religiosissimo Dn. LAVRENTIO IOH. HTLLINGIO, ad templum D. Virginis Sacrorum Ministro, sacro epulo religiosissime passus esset, die XXII Augusti, hora post meridiem.

quar-

quarta, placidissime Deo tenacissima manuum junctura in-
hærescens occubuit, & calamitatibus hisce mundi ereptus eo
in loco locatus est, ubi aperta ipsi serena nulla unquam um-
bra turbabit, ubi cœlestis doctrinæ veritatem non amplius
scrutari opus habet, sed prorsus nunc capere valet, totusque
videndo jam lucem usurpat, quam heic credendo ample-
xus est. Immortalitatem beatissimæ animæ, qua in cœlis do-
nata nunc splendet, serio gratulamur, vovemus pariter at-
que ominamur in terris, ubi annos LVII, menses duos &
dies quinque non sine splendore eminuit, & posthac emine-
bit in tot virtutum ipsius ac profundæ eruditionis fœturis tot-
que æternitatis monumentis productis, saxo æreque peren-
nioribus & seculis innumerabilibus per eruditum orbem du-
raturis. Corporeis vero, quas cœlestis illa anima deseruit,
exuviis justa funebria horis hodie vespertinis persolvemus,
moreque majorum placidam precabimur quietem. Hafniæ,
die X Septembris Anno M. DC. LXXXIII.

I N N O L D I I E F F I G I E M.

N O L D I V S hic nitido faciem declarat in æve,

Et cathedram hoc habitu conspiciendus adit.

Schema illud vultus; sed, quo inflammetur ab igne,

Spiritus id, Vita, & Scripta polita docent.

Vis sacra nucleum Sophia, nucleumque profana?

Vis in Eberino flumine stare sitim?

Vt quæras rivos diverso in climate, dices:

Purior in N O L D I fontibus unda fluit.

O L. B O R R I C H I V S.

S C R I P T A.

Leges distinguendi, seu de virtute & vitio distinctionis, Fra-
neq. 1657. in 12.

Historia Idumæa, seu de vita & gestis Herodum Diatribe,
(*) Franeq. 1660. in 12.

(*) *Quam Fasci IV Exercitationum Philologico-Histo-
ricarum, A. 1700 edito, sub num. VII inseruit Thomas
Crenius.*

Sacra-

Sacrarum Historiarum & Antiquitatum Synopsis. Hafniæ
1662. in fol.

Logica recognita. Hafn. 1666. in 8.

Disputationes duæ contra Nicolai Stenonii, Ecclesiæ Luthe-
ranæ desertoris, Scrutinium Reformatorum. Ibid. 1678.
1679. in 4.

Concordantiæ particularum Ebræo - Chaldaicarum Veteris
Testamenti, in quibus partium indeclinabilium, quæ in
fontibus occurrunt, & hætenus in Lexicis ac Concordan-
tiis non sunt expositæ, natura & sensuum varietas ostendi-
tur. Hafniæ, 1679. in 4.

Molitus etiam est novam operum Fl. Josephi editionem. (*)

(*) *Vide I. A. Bosium in Exercit. ad periocham Josephi
de Christo, cap. III. §. 14. & adde D. D. ITTIGIVM,
Prolegom. ad Coloniensem Anni 1691 Josephi editionem,
4, 4. b.*

II.

Memoria Viri Summe Reuerendi

DOMINI

SEBASTIANI NIEMANNI,

Ecclesiarum per Slesvic. & Holsat. Duc. Super-
intendentis Generalis, Sereniss. Slesvic. & Holsat.

Duci a Consiliis Consist. Concionibus & primis Aulae Sacris,
& reliqua; die VI. Martii Anni M. DC. LXXXIV e sta-

tionem suam, jubente DEO, discedentis, renovata &

huc translata ex Vitis Professorum Theologiæ

Jenenfium, editis a

M. IO. CASP. ZEVMERO.

O *Σεβαστιανος* SEBASTIANVS NIEMANNVS
in lucem editus est Lubecæ A. M. DC. XXV secun-
do die Aprilis. Pater ipsi fuit *Sebastianus Niemannus*,
civis & mercator dictæ civitatis; Mater vero *Salome*
Stauberia, Joh. Stauberi, civis & mercatoris Lubecensis
filia,

filia. Prima parentum cura fuit, ut filii hujus animus probitate, bonisque moribus exornaretur, quare per præceptorem domesticum eum fideliter informari curarunt. Cum verò Patris A. 1633. diem supremum obiret, a matre *Neostadium* nono ætatis anno est missus, ubi Domini Patris sui, *M. Theodori Niemannii*, tum Pastoris, informatione per octennium fructus literarum fundamenta ita jecit, ut A. C. 1642. M. Majo decimo septimo ætatis ad continuanda studia in Academiam *Rostochiensem* mitti potuerit. Ibi per biennium Professores clarissimos tum docentes audivit & Disputationem a se ipso elaboratam cum laude publice defendit. A. 1644. M. Septembr. in Academiam Regiomontanam se contulit, & inter alios celeberrimum *D. Christ. Drejerum*, S. Theol. Profess. Publ. audivit. A. 1646 *D. Davidem Gloxinum*, Syndicum & tum Legatum Lubecensem in pacis constituendæ negotio Osnabrugam & Monasterium profectum cum filio illius natu maximo secutus est. Hollandiæ inde præclarissimas urbes & Academias adivit, & studia sua in illis continuavit, usque ad A. 1649. quo cum laudati *D. Gloxini* filio *Helmstadium* concessit & Doctorum illius Academiæ clarissimorum *Horneji*, *Calixti*, *Balth. Cellarii* instructione per biennium est usus. A. 1651. *Jenam* venit, ubi non modo sæpe disputavit, sed & d. 31. Julii ejusd. anni M. Phil. Horstio, Facultatis Philosophicæ Decano & Seniore, Magisterii gradum summa cum gloriâ est consecutus, dictæque Facultatis permisso privata collegia aperuit & alios laudabiliter docuit. Ipse interim studia Theologica non intermisit, sed audiendo & disputando in rebus divinis eos fecit profectus, ut An. 1654. M. Octobr. Patronorum suorum suâ Doctoris gradum a Facultate Theologica petierit, illaque annuente lectiones, quas cursorias vocant, in v. 23. seqq. cap. 24. Matth. & Anno sequenti Disputationem inauguralem de *Miraculis* habuerit. Anno 1657 Professio Theologica extraordinaria, & Mense Junio Ordinaria ei est demandata. Eodem etiam anno, d. 13. Octobr. & Doctoris Theol. gradum est consecutus, & uxorem duxit, *Martham Justinam*, *Joh. Melchioris Försteri*, consulis *Erfurtensis* filiam, ex qua quatuor liberorum pater factus est. A. 1666

mu-

munus Ecclesiasticum Pastoratus & *Ephorus* accessit, & ipse in D. Christiani Chemnitii, S. Theol. Prof. P. Superintendens & Pastoris Primarii, locum suffectus, & Consistorii simul Assessor constitutus est. In officiis hisce summam fidelitatem & Deo & Auditoribus suis laudabiliter probavit. Rectoris officium bis administravit, semel ab Anno 1663. 6. Aug. ad A. seq. 8. Febr. ubi 89. & iterum a 5. Aug. 1669. ad 3. Febr. A. seq. ubi 196 nomina in album Academicum retulit. A. 1674. ad officium Ecclesiarum per Slesvic. & Holsat. Duc. Superintendens General. Sereniss. Slesvic. & Holsat. Duci a Consiliis Consist. concionibus, & primis aulae Sacris, Praepositi in Gottorp. Praefecturis vocatus, Slesvicum discessit. A. 1676. d. 11 Jan. conjux supra nominata vivere desit, & maritum tristissimum reliquit viduum. Quare statui ipsius domestico ita postulante alteram in tori sociam, virginem nempe *Elisabetham*, Dn. Bernhardi Fresii, Senatoris Lubecensis primarii filiam, d. 7 Maji 1678. adscivit, ex qua unum filium unamque filiam suscepit. Atque felix hoc conjugium fuisset, nisi mors praematura illius vinculum dissolvisset. *Hamburgo* enim A. 1684. redux in morbum incidit, qui quotidie auctus illum tandem oppressit, ut d. 6. Martii Anni æt. 59. e vita ex-
celleret.

SCRIPTA.

Verlegene alte Lumpen Reddens. Jenæ 1654. in 4.

Abrißung des Jesuiten Reddens alter Lumpen. Jenæ 1654. in 4.

Augenscheinlicher Verweiß/ daß Johann Laurentius Heller in neulichst ausgesprengter Charteken die alte Lasterung des Jesuiten Tod. Reddens nicht habe vertheidigen können/ sondern verstummen müssen. Jenæ 1655. in 4.

Kurze Ableitung etlicher falscher Auflagen und Beschuldigungen/ welche Redd in seinem so genannten Kelter-Hause/ wider den seeligen Lutherum und dessen Lehre fürzubringen sich hat gelüsten lassen. Jenæ 1656. in 4.

Atheus Refutatus. Jenæ 1668. in 4.

Harmonia Evangelica Historiæ Passionis Christi. Jenæ 1671. 4.

Dis-

Dissertatio Theologica de Miraculis, utrum ex illis Doctrinæ vel Ecclesiæ Pontificiæ veritas probari possit? pro supremo in Theologia gradu consequendo Anno 1655. habita & post nonnihil aucta ac recusa Jenæ 1670. in 4.

Prob- und Anzugs-Predigten. Jenæ 1670. in 4.

Disputationes:

De Spiritu Sancto: De indulgentiis Papalibus: De verbis Institutionis Cœnæ Dominicæ: De duobus testibus vivis Passionis Dominicæ: De Mysterio Israël salvari: De Nicolaitis: De Divite & Lazaro, num sit parabola, an vera historia? De distinctis Pontificiorum in inferno classibus: De Jesu mortuo & sepulto ad Jes. LIII, 9: De jejuniis Christi quadragesimali: De Libellaticis: De Concilio Oecumenico Nicæni primi autoritate & integritate contra Danielem Zwickerum & Christophorum Sandium, Resp. Jo. Guil. Bayero: De Christi derelicti querela in cruce: Excursio Dialogorum Erbermannianorum inter Lutherum & Arrium: De fide B. Luthero emphatice sic dicta incarnata: De vocatione Ministrorum Ecclesiarum Augustanæ Confessioni addictarum: De merito Bonorum Operum contra Bellarminum: De Pædo-Baptismo: De visione diei Christi ab Abrahamo desideratæ: De Paschate *συνωστισμός*: De Antichristo: De viribus Liberi Arbitrii in conversione: De Theologia & Sacra Scriptura: De SS. Trinitatis mysterio: De Justificatione: De Testamento V. & N. eorumque discrimine: De Inscriptione Electorum in libro vitæ &c.

Conciones funebres:

Trauer- und Gedächtnis-Predigt am Tage des Fürstlichen Leichenbegängnis des Wenland Durchlauchtigsten Fürsten und Herrn / Herrn Friderich Wilhelms / Herzogs zu Sachsen / aus 1. Maccab. XIV, 4. 11. 12. 14. 15. Jenæ 1669. in fol.

Pauli Balet: Triumph- und Siegs-Lied in funere Frauen Annen Margarethen / Herrn D. Johannis Musæi herzoglichen Haus Chre / aus 2. Tim. IV, 6. 7. 8. A. 1670 gehalten.

Bewährtes Recept wider den frühzeitigen Tod des Gerechten

in funere Herrn Johann Arnold Friedrichs/ Philos. & Med. Doct. Anatomiae, Chirurgiae & Botanices zu Jena Professoris Publici und Fürstl. Sächs. Altenburg. Land- Medici, aus Sap. IV, 8. 9. 10. A. 1672 gehalten.

Geistliche Sehnsucht nach dem Schatten und Ende der Arbeit / aus Job. VII, 2. 3. 4. auf Herrn Christoph Philipp Richten/ vornehmen Jctum, Com. Pal. Caesar. und Decretalium Profess. Publ. zu Jena. Jenæ 1673.

Christliche Sterbens-Lust in funere Johannis Ernesti Gerhardi, D. &c. &c.

III.

O R A T I O,

Jussu Serenissimi Nutritii, in obitum
Viri summe Reverendi, Magnifici, Amplissimi atque
Excellentissimi

DN. IOHANNIS OLEARII,

Doctoris Theologi,

Serenissimi Ducis Saxoniae Consilarii Ecclesiastici,
Confessionarii, & Concionatoris Aulici Primarii, Ec-
clesiarum Superattendentis Generalis, nec non Gymnasii
Augusti Alumnorumque Inspectoris, in Illustri Augusteo,
altero ab exequiis die, V Kal. Maji A.O. R.

M. DC. LXXXIV dicta ab

HENR. IONATH. WERENBERGIO,

SS. Theol. Licent. Prof. Publ.

O Me miserum & infelicem Oratorem! Ita B. Eras-
mum Schmidium, V Vittebergæ olim in funere cu-
jusdam de re literaria optimè meriti Viri dicere
exorsum fuisse audivi. Audivi, inquam, ex Eo,
cujus obitus pullum facit hoc exordium, eademque mihi
verba dictitat: O me miserum & infelicem Oratorem! Quid
tristius mihi accidere poterat, quam parentare Illi, qui pa-
rentis loco erat? quem filiali colui obsequio, de paterno
ejus securus amore? Quid funestius vel metus objicere,

poterat animo, quam in justis funebribus Optimi Patroni tertia vice dicendum esse? Itane commendante Summo Illo Viro vocatus sum Eloquentiæ Professor, ut vires ingenii pariter & linguæ in Ipso lugendo experirer? Itane benevolentiam suam mihi ex hoc loco dicenti Auditores præstiterunt sæpius, ut in publica mœstitia verba facienti eandem denuo exhiberent? Itane in clientum, ne dicam filiorum numero me habuit Venerandus Senex, ut dura hæc, eaque triplex mihi daretur provincia? O me miserum & infelicem Oratorem! Sed quo me abripit humanus dolor & affectus, quem omnes patimur! Sane si fortitudinem, quam *Beatissimus Vir, IOHANNES OLEARIVS, Doctor Theologus, Serenissimo Duci Saxonie a Consiliis Ecclesiasticis, Confessionibus sacris, & Concionibus aulicis primariis, Ecclesiarum Superattendens Generalis, nec non Illustris hujus Augustei & Alumnorum Inspector*, de singulis officiis longe meritiſſimus, & supra facundiæ laudem constitutus: si, inquam, fortitudinem, quam Ille in omnibus adversis exhibuit, considero; si constantiam, quam in ipsa morte comprobavit, cogito, finem luctus video esse faciendum. Egregio enim exemplo docuit, Divinam voluntatem nos commodis nostris atque desideriis anteferre debere, & paternam manum, quæ grave hoc inflixit vulnus, exosculari. Si vero recognosco, quanta virtute illustris, quanta dignitate conspicuus, quantis meritis eminens fuerit: non unum, sed plures, eosque disertissimos oratores laudem Ejus deprecari intelligo. Adeoque licet ego pro maximis beneficiis vili munere orationis vix digne defungi valeam: incompto tamen potius sermonis genere singulare hoc vitæ mortisque exemplum recensendum, quam tacendum est. Habebit enim seculum quod admiretur, posteritas quod sequatur, Ecclesia de quo DEO gratias peragat, Schola quo gaudeat & fruatur. Ast ne in hoc amplissimo campo incertus vager, cum omnia persequi nemo possit, de uno illo dicam, quod summam totius encomii reputo, *Theologum fuisse Beatissimum Olearium*. Tuam, **PRINCEPS JUVENTUTIS SERENISSIME, DOMINE**
IO.

IOHANNES GEORGI, *Dux Saxoniae, Iulia, Clivia
& Montium, Landgraviae Thuringiae, Marchio Misniae, nec
non utriusque Lusatiae, Comes cum Principali dignitate Hen-
nebergice, Comes in Marca, Ravensberg & Barty, Dynastæ
Ravenssteinii, Princeps ac Domine clementissime*, Tuam Cle-
mentiam, qua ad hanc telam pertexendam indigeo, pre-
cibus expeto humillimis. De vestra vero, Auditores re-
liqui, omni obsequio colendi, in audiendo benevolentia
non dubito: cultus enim, quem Summi Viri beatissimis
manibus aut debetis, aut exhibetis, is est, ut mihi maiora
præstet, quam tenuis ego orator a Vobis exorare queam.

Quemadmodum sativæ oleæ surculi, sativo insiti stirpi,
& ubenore & pulchriore fructu colonum exhilarant, quam
illi, quos silvestris adoptavit stipes: ita Benedicta Nostra
Olea, in cœlis jam triumphans, *Beatissimus Olearius*, qui
locum in Ecclesia DEI occupavit illustrem, majoris ideo
fuit pretii, quia genere oriundus erat Theologico. Patrem
nempe sortitus est iisdem titulis clarissimum, IOHANNEM
OLEARIVM, *Doctorem Theologum, Ecclesiae Halensis
Antistitem gravissimum*: Matrem vero ornamentum sui se-
xus, honestissimam pudicissimamque foeminam, SIBYL-
LAM, *filiam M. NICOLAI NICANDRI*, Pastoris Ec-
clesiæ, quæ in Salinis Saxonice ad templum S. Ulrici colli-
gebatur, vigilantissimi. Ipsa autem nativitas, eodem, quo
olim Parenti, obtigit die, XVII Septembris, anno huius
seculi undecimo: haud obscure indicans, filium, qui cum
Parente natalem communem habebat, & virtutes & digni-
tates habiturum quoque cum eo esse communes. Restitit
quidem tam fausto omini acerba sors, quæ teneram Nostræ
ætatem divexavit. Mors enim utrumque parentem vix un-
decenni eripuit, & tristi orphanorum fortunæ expositum
Ipsam reliquit. Reliquit. Ast talem, qui pietatis in Parentem, &
generosi sanguinis notam esse ducebat, gloriam a maioribus
traditam fortiter custodire, & novis laudibus, per virtu-
tem acquisitis, subinde augere: qui & propterea arduum
virtutis iter a teneris calcabat strenue & indefesso cursu ad
summa quæque tendebat. Adfuit quoque his conatibus

gratia Divina, largissimaque e cœlo veniens benedictio. Has enim pia Parentis vota ac preces, quibus benedicens valedicensque filiolo supremum flagitavit numen, comites illi adjungebant: quæ non solum istius pueritiæ, sed & ultimæ senectæ indivulsæ adhæserunt. Patronos itaque nactus est quamplurimos. Primus inter hos fuit eximius Jure-Consultus, D. Andreas Sartorius, Scabinus Halensis, qui benigna nutrit, sedulaque educavit manu: sed morte præventus culturæ Oleæ Nostræ nonnisi triennium præesse potuit. Hinc novæ Eidem angustiae. Scilicet mirabiles hæ sunt viæ Domini, per quas sanctos suos deducere solet. Per aspera ad astra, per angusta ad augusta evehit illos Divina providentia, & post varias fortunæ vices, tandem in felicitatis throno collocat. Etenim premebat illo tempore Saxonicas has ditiones funesti belli, diræ pestis & difficillimæ annonæ calamitas. Premebat illa & Nostrum, qui Parentis funus jam altera lugebat, eaque tristissima vice, & inter ipsas lacrymas in non levem incidebat tentationem. Summus namque ille Sacerdos Juris, Johannes Timæus, Consiliarius Magdeburgicus & Saxonicus, beati Sartorii vices semet sarcire velle promiserat; ea tamen conditione, ut Noster, relictis Theologicis studiis, quibus ex Parentis consilio se dicaverat, ad Legum scientiam animum appelleret. Ast qui ex Parentis benedictione fructus deinceps collegit uberri-
mos, idem ille ex ejus admonitione constantiam jam-
tum didicerat firmissimam. Dimoveri igitur semet nulla patiebatur ratione, & lautissima conditione spre-
ta, omnem in DEum repositam habebat fiduciam. Fuit
& summus hic Opifex ope sua præsto: quippe qui curam
generosi hujus furculi Viro Theologo committendam esse
dudum præviderat. Erat is focer Sartorii, Simon Gedic-
cus, Doctor Theologus, & Ecclesiarum in Præfulatu Mar-
tisburgensi Superattendens. Iste, postquam raram Nostræ
cognovit indolem, paterno eum complexus amore beni-
gnissimo excepit hospitio, & dexteritate illius solertiaque
penitus perspecta, plurimas gravissimi officii partes, quas
vix

vix alias capere adolescentia videtur, ejus commisit fidei. Lubens cuncta suscepit Oleariana diligentia, seseque in expediendis negotiis exhibuit promptissimam atque præsentem, mature sic ex usu rerum discens, quæ olim usui esse poterant. Quis hic non videt Divinam omniscientiam atque sapientiam? Quis non miratur paternam Numinis curam? Electum vas Domini erat Beatissimus Olearius, electus ateneris ad prædicandum Evangelium, ad regendam Ecclesiam, ad consulendum Principibus: adeoque in ipsa pueritia DEus & scientia & tolerantia ipsum imbui voluit. Ardua erant, quæ virilem ejus ætatem expectabant negotia: adeoque ad ista adolescentiam præparari DEus jussit. Grave onus huic columnæ Ecclesiæ in senectute injiciendum erat: adeoque per labores DEus in juventute solidam fieri decrevit. Antequam vero quomodo adoleverit, & in proceram succreverit arborem Nostra novella palma enarrare pergam, de corporis ingeniique dotibus præmittenda sunt nonnulla. Nil dixero alienum a vero, si cunctas has Theologia fuisse dignas contendero. Memoriam habuit capiendæ promptam, retinendæ firmam; judicium, subtile & perspicax; ingenium plane divinum, quod adolescentiæ formatores admirati sunt, hodieque nos miramur, qui cum stupore egregia monumenta pervolvimus. Tale quippe & rerum Theologicarum multitudo, & mysteriorum Divinorum sublimitas, & adminiculorum varietas in Studioso Theologiæ requirit. Corpus autem nactus est non ita validum, sed ejus temperamenti, quod calore abundans plus virium & succi ingenii nervis, quam artubus transmittit, & valetudinis varias vices gignens animum ad pietatem excitat, ad curam custodiamque fragilis tabernaculi incitat, nec non providam imperat diætam. Statura in Eo fuit viro digna, facies comis, frons serena, oculi antiquam indicantes fidem, & de ingenii acumine sua testati acie, vox clara & blanda: sic ut totus vultus ingenuus esset, ac quavis commendatitia epistola præstantior, qui in venerationem pariter atque in amorem sui pertraheret intuentes. Tantum tamen abest, ut adversa illa va-

letudo, de qua conquesti sumus, quam beatissimus quoque Olearius quotannis sibi expertus est inimicam, ut illa, inquam, quicquam detraxerit diligentiae: ut potius stupendam ejus sedulitatem Praceptorum monita temperare, cursuique studiorum non calcar, sed frenos admoveere haberent necesse. Campum quidem humanioris literaturae & Philosophiae septendecim annos natus, quos in Martisburgensi & Halensi Gymnasio transegerat, emensus est: Theologica vero studia Theologica in Academia VVittebergenſi tractavit methodo, pietati jungens sedulitatem, sedulitati ordinem. Secus ac hodie, proh dolor! fit. Eo enim vivimus in seculo, quo Prophetarum filii, piis precibus neglectis, ingenii contra viribus aut Patronorum benevolentia freti delicias sectantur mundanas, & per omnem vitiorum viam strenue grassantur; tumultuario ordine ad sacra adyta proruunt; vix prima elementorum fidei cognitione hausta, Scholas, Gymnasia & Academias relinquunt; sacros suggestus illotis pedibus conscendunt; templa inconditis clamoribus replent; vocationem variis technis petunt, eaque Deo Musisque invitis impetrata, Pastores evadunt, non aræ, sed haræ, non gregi Christianorum, sed armentorum præficiendi. Non talis Noster, qui rectam secutus sacri studii viam, post uberiores Philosophiae cognitionem primum audivit Theologiam Theticam; dein controversias cum adversariis excusit; post Exegeſi sacrae scripturae operam dedit, Homileticoque studio incubuit; tandem in conscientiae casus inquisivit, & cum Patrum evolutione, felicissime methodicum cursum absolvit. Exceperunt igitur hæc vera Theologica studia suprema Theologica præmia & officia. Illa congescit in Eum *Academia Wittebergenſis*, post Licentiam datam Doctoralem epomida humeris ejus imponens, caputque purpura Theologica involvens: hæc contulit Ipsi **SERENISSIMA DOMVS SAXONICA. A IOHANNES GEORGIO I. ELECTORE**, *gloriosissimæ memoriae*, vocabatur ad Ephoriam Querfurtensem; a **REVERENDISSIMO AVGVSTO**, *Fundatore hujus Lycæi, piissimæ recordationis*, concio-

cionibus aulicis, sacrisque confessionibus Halæ præfici-
batur: qui deinde reliquis dignitatibus, nec non summa
gratia, & sincero amore (quæ Pietas erat tanti Principis)
Theologum Nostrum cumulavit. Si enim Principes DEÏ
locum in terris tenent, & ex illius nutu sceptrâ gerunt;
quis dubitat Divino instinctu impelli eosdem ad amandum,
quos DEUS diligit, ad colendum, quos ille in pretio ha-
bêt? Supremus iste rerum arbiter, qui ab æterno prævidit,
quos gentibus rectores dare voluit, idem a seculo quoque
fidos ministros his adjunxit. Sapientissimus cordium scru-
tator Regum corda, quæ in manu sua habet, benigniore
affectu ad eos inclinat, quos ipsosmet consilio & ope ju-
vare posse cognovit. Sic quoque presit Paterna vestigia
Paterna Pietatis & Virtutis ex asse habes, Serenissimus No-
ster Nutritus, ac Dominus Clementissimus, IOHANNES
ADOLPHVS, quem nobis diutissime servet Divina Cle-
mentia, seroque in cœlum redire faciat. Hic non secus
ac Patrem veneratus est Senem Venerandum, & quantis
in deliciis Sibi fuerint reverendi Illius cani heri testatum
fecit, dum pulla indutus veste, aulaque splendidissima sti-
patus exequias acerbissimi funeris profecutus est. Lucu-
lentum quoque Gratia: Suae in cineres Beatissimi Viri hodie
sustulit signum, dum Primogenitum Suum, Te indigito,
SERENISSIME PRINCEPS, DOMINE CLE-
MENTISSIME, Flos Adolescentiæ, Ocelle Saxonie,
Amor Musarum, Delicia Charitum, huic parentationi cle-
mentissime interesse iussit. Hancce autem Virorum Prin-
cipum singularem gratiam, hæc summa Theologica offi-
cia, has dignitates in Ecclesia maximas virtutibus Theo-
logicis Noster exornavit Theologus. Virtutibus, inquam,
quæ tot & tantæ sunt, ut iis recensendis vix dies, nedum
hic parentalis sermo sufficiat. Paucis ut dicam omnia:
Dignum se gessit Episcopali, qua eminuit, dignitate, &
inter Ephoros Principem doctrina pariter ac pietas Ipsum
fecit. Qui plura audire gessit, audiat D. Paulum ad Ti-
motheum scribentem: Oportet Episcopum irreprehensum
esse, unius uxoris virum, vigilantem, temperantem, com-

positum, hospitem, aptum ad docendum: non vinosum, non percussorem, non turpem quæstum facientem, sed æquum, alienum a pugnis, alienum ab avaritia: qui suæ domui bene præsit, qui liberos habeat subditos cum omni honestate. Non novitium, ne inflatus in criminationem incidat diaboli. Oportet autem eum etiam bonum habere testimonium ab extraneis: ne in probrum incidat & laqueum diaboli. Audiat, qui plura audire gestit, gemella scribentem ad Titum: Oportet Episcopum inculpatum esse, tanquam DEi dispensatorem, non sibi pertinaciter placentem, non iracundum, non vinosum, non percussorem, non turpem quæstum facientem. Sed hospitem, bonorum amantem, temperantem, justum, pium, continentem. Tenacem fidelis illius sermonis, qui ad doctrinam facit, ut possit & exhortari doctrina sana & contradicentes convincere. Audiat hæc, qui plura audire gestit; sed ita, ut a D. Apostolo regulam literis expressam reputet, quam sua vita & moribus Noster expressit Theologus: ut cogitet, recensum hunc virtutum Episcoporum catalogum esse encomiorum, Generali Nostro Episcopo, piissime jam defuncto, debitorum. Quippe qui non satis habuit, quicquid eximii est inter scientias animo complecti, & divina haurire mysteria; verum inculcata vita, morum gravitate & conversationis humanitate egregia ingenii dona & munerum dignitates ita exornavit, ut nesciam, an Intellectuales Virtutes, an vero Morales Theologi titulum ipsi vindicent proprium, an utraque, quod verius. Quotquot quæso sunt inter nosmet, qui ex ejus colloquio nunquam non & doctiores, & lætiores, & magis pii, & magis probi redierunt? Quotquot hic & alibi degunt Christiani, qui & in dubiis consilium, & in adversis solatium ab hoc communi Parente petierunt? Quotquot adhuc supersunt integri viri, qui utriusque fortunæ remedia e sancto suavique ore Nostri Theologi, tanquam e publico instructissimoque pharmacopolio hauserunt? Sane ex his virtutum radicibus fructus progerminarunt dulcissimi: varia scilicet scripta Theologica, quæ articulos fidei explicant, orthodoxiam asserunt,

ab

ab hæreticorum cavillis vindicant, & tam sedulum S. Theologiae Studiosum, quam sinceræ Pietatis alumnum, quemvis Christianum, in fide & moribus informant, in calamitatibus autem tentationibusque erigunt, & in ipsa morte suavissima consolatione reficiunt. Eminent inter editos codices uberrimus ille Commentarius in universam Scripturam Sacram, quem quinque tomis complexum Germanico idiomate edidit, & ita adornavit, ut illius lectio non solum eruditis, sed & simplicioribus grata utilisque esset. Nam præter solidam vocum ac phrasium explicationem, parallelorum locorum allegationem, & philologicam eruditamque illustrationem, insigniora meletemata Sanctorum Patrum antiquæ Ecclesiæ, nec non B. nostri Megalandri Lutheri singulis subjecit capitibus, eoque ipso salutarem Scripturæ applicationem exhibuit. Dubium autem est, an hisce voluminibus cedat, mole quidem minor, at utilitate major, liber ille, qui sub titulo Manualis Sacri prostat. Nucleum totius Scripturæ hunc qui dixerit, nihil dixerit a vero alienum. Per omnes articulos fidei salvificæ thesin orthodoxam exponit, hæreticorum antithesin evertit, & usum credendorum commonstrat. Quo in præterea id, quod nemo antea præstitit, ut Verbi Divini Ministri cuncta veræ doctrinæ capita, quæ thesin, quæ antithesin, artificiosa methodo & terminis in scholis receptis, verbis tamen vernaculis, teris, planis, perspicuis & significantibus suis auditoribus inculcare possent. Nec reticendus hic est Index Balduinianus, ejusdemque extensio, Universa Theologia. Habent certe in istis Studiosi Theologiæ plenissimum omnium in hoc sacro studio scibilium catalogum: habent elegantissima Theologiæ Positivæ, Polemicæ, Exegeticæ, Moralis, Asceticæ, Catecheticae, Paracleticae atque Casisticae systemata. Et ut paucis multa exponam: tria hæc, quæ jam commemoravimus, Theologi nostri scripta instructissimæ bibliothecæ vices explere possunt. Quid ergo opus erit infinitam illam librorum copiam, quam typis mandavit, recensere? Sufficiat dixisse scopum Illi unicum fuisse emendare plebem, & cuncta ad ædificationem Ecclesiæ conferre: quo

in plurimis fere, qui per foetus ingenii sui inclaruerunt, palmam dubiam facit. Nihil nimirum lucri causa, nihil spe vanæ gloriolæ unquam suscepit, neque sequiori affectui ingenium calamumque commodavit: sed quod DEUS sibi crediderat talentum cum aliis quoque communicare, & sanctam foederationem exercere gestiens, nec sublimem scientiam ad invidiam, nec amplissimam dignitatem ad otium, nec infinitos labores ad requiem semet avocare passus est. Ex scriptis itaque futura cognosceret ætas, qualem se in cathedra Ecclesiastica Noster Theologus gesserit. Melita sermonis suavitatem, summa dicendi copia, & divina orationis vi non ad captandam auditorum benevolentiam, sed ad felicem animarum capturam; non ad jactandam eloquentiam, sed ad insectanda vitia; non ad ostentandam prudentiam, sed ad indicandam Divinam Verbi virtutem usus est. O verum Doctorem Theologum! qui non solum in templo sanctum cœtum docuit, & sincere illi exposuit revelatam voluntatem, verum Doctorem Academicum extra Academiam se exhibuit: dum quam plurimos Studiosos Juvenes in singulis S. Theologiæ muniis fidelissime instituens, egregios operarios in vineam messemque Domini e suo contubernio & scholis privatis emisit. Nam non satis habuit inter Doctorum pulpita, quibus Academica phrontisteria exornantur, locum honoratiorem, per fidem ac industriam in docendo comprobata, obtinuisse; intelligens potius gargara bonorum ad omnes hierarchias & proba juventutis informatione emanare, curam hanc, licet eam publicorum negotiorum moles eripere videretur, nunquam dimisit. Maximæ hinc illi debentur gratiæ ab Ecclesiis, quæ in diversis provinciis Christo Servatori colliguntur: summæ debentur laudes a Gymnasiis atque Scholis, quæ hic & alibi florent. Acceperunt enim ex officina Nostri Theologi pios, prudentes & eruditos viros, quorum opera cum fructu utuntur, quorum studiis crescunt, quorum fama celebrantur. Reliquos in publicum commodum exantlatos labores jam prætereo, quia de his ditiones nostræ Saxonicæ loquuntur, & ad posteros testimonia splendidissima transmittent. Id præterire nolo, Conjugium fuisse

fuisse Beatissimo Theologo theologicum. Quippe qui non extra oleas vagatus est, sed sponsam sibi petiit a Theologo: scilicet *Catharinam Elisabetham, D. Andreae Merki, Halensis Ecclesiae Praesulis filiam*. Ex hac, ut Theologum decentem concordiam, suavissimum convictum & longam liberorum nepotumque seriem taceam, quinque suscepit filios, Viros magna dignitate, summe-reverenda Pietate, excellentissima doctrina, amplissimis officiis, clarissimisque studiis eminentes ac conspicuos, exceptis duobus in hoc splendidissimo confessu praesentes: omnes quidem Theologos, quatuor Doctores, unum adhuc Candidatum. Primogenitus ex illis, fulcrum nostri Licæi non ultimum, baculus Parentis in senectute, nec non dignitatis simul ac laborum particeps jam a multis annis fuit. Secundus, Superattendens olim Burgenfis, beata analysi in caelos, qua animam translatus, honestissimam sui memoriam reliquit. Tertius Ecclesiae Sangerhusanae Pastorem, Antistitemque vicinarum agit gravissimum. Quartus posteaquam Quersfurtensis dioceseos Ephoriae praefuit, jam in Patria Ecclesiam S. Mauritii summa cum laude pascit. Quintus Tubingæ sacris suis studiis colophonem addit, novisque honoribus brevi augebit Benedictam Familiam. Quos omnes, in Ecclesiae Patriaeque emolumentum, spem & ornamentum natos, DEUS quam diutissime servet incolumes. De Periclis filiis scribitur, quod praclare gesta parentis illis non profuerint, sed indigni paterna virtute existentes, ad majorem reprehensionis materiam paternam celebritatem adepti sint. De filiis vero Nostri Theologi dicere possumus, quod ipsorum praclare facta Parenti ipsi profuerint, & Iste ad majoris gloriae materiam Filiorum celebritatem sit adeptus. Rara sane, imo rarissima, cui parem vix vidit ullas, est felicitas, quæ Seni Venerando contigit, dum vivus adhuc omnes suos, excepto ultimo, Filios summis officiis Ecclesiasticis praefectos, & faustissimo matrimonio pudicissimis Virginibus junctos; omnes vero Filias spectatissimis Maritis copulatas vidit, atque ex singulis utriusque sexus charissimos Nepotes in gremium suum suscepit. Quod si Chilon ille Philosophus pra gaudio mortuus est, cum fili-

filium ex Olympicis ludis reducem, victorem coronatumque exoscularetur: quantam lætitiā Theologi Nostri fuisse putatis, qui uno die tres Filios, Ecclesiarum Ephoros, in Academia Jemenſi mitra Doctorali atque purpura simul condecoratos Ipse vidit & in complexum recepit. Hæc gloria Theologo digna est, filios habere morigeros, pios, eruditos, dignitatibus Ecclesiasticis conspicuos, & gradibus Academicis summis titulisque amplissimis exornatos! Hæc Nostro Theologo propria est, & cum nullo alio communis! Hæc tanta est, ut eam nec invidia obfuscare, nec livor delere, nec temporis injuria eripere queat! Restat, ut pauca dicamus de morte. Nam in hac demum ostendit se verum esse Theologum. Omnia quæ credidit, quæ docuit, quæ scripsit, suo exemplo comprobavit. Stans quasi expectavit ultima, & laudes DEi canens, omnibusque suis benedicens, non secus ac benedictus ille Abrahami nepos, Jacobus, placidissime obdormivit. Interfui ipse ego sermonibus proagoniis, & didici, quod illum, cui robur Spiritus S. & æs triplex, fidei scilicet, spei, charitatis circa pectus, nec mortis tela, nec inferni tormenta, nec diaboli agmina quicquam terrere possint. Adstiti, cum ultimum somnum caperet, & certissimum documentum oculis usurpavi, mortem piorum somnum esse suavissimum. Adfui, cum per quietem animam ageret, & compertus sum, quod his, qui Theologicam, hoc est pacificam & tranquillam vitam degunt, Theologicum quoque mortis genus obtingat, quod corporis anchoram placide levat, animæ navem pacate solvit & tranquilla aura in æternitatis portum deducit.

Probat itaque, *SERENISSIME PRINCEPS*, hæc Theologica analysi, qua in pace dimissus est fidus DEi servus *Olearius*; probat Liberorum virtus & Filiorum excellentia; probat conjugii felicitas; probat virtutum in B. defuncto splendor; probat laborum fructus; probat officiorum dignitas; probat studiorum ratio; probat sollicita educatio; probat Parentum Pietas; probat ipse ortus; probant, inquam, hæc omnia nos funus Theologi heri profecutos esse, & hoc nomen Beatissimo Viro tanquam alteri Johanni fieri quasi pro-

si proprium. Sed tu, Illustre Gymnasium Augustum, quantus te decet luctus? quanto plangore par est ut tuum diducas petus? Inspectorem enim tibi eripuit tristissimus ille emortualis dies, imo, heu! Patrem: qui fundamentis tuis primas admovit manus, ornamentis præcipuum laborem, fulcimentis potissimam curam. Abiisse igitur puta Elisæum tuum, qui Prophetarum filios, Cives tuos, sinu fovebat; qui nutriebat; qui erudiebat; qui erigebat. Ast abiit Ille, & cum sanctissimo Patriarcharum, Prophetarum & Apostolorum choro, ante thronum Agni coronam gestans dulcissimum epinicion recitat. Tuum interea est ut lugeas; tuum est ut offibus mollem quietem preceris; tuum est ut memoriam æternam cordi infigas; tuum est ut pro salute Ecclesiæ pia suspiria fundas: quid? quod nostrum omnium est, ut in hoc communi luctu cogitemus, *nos heri persecutos fuisse funus*

THEOLOGI. DIXI.

Concionem in ipsum funebrem habuit M. Jo. Georg. Hofmann, Diac. Aulicus Leucopetræus, in Ps. LII, 10. & XCII, 13. 14. 15. 16. Oratione insuper parentatoria eum una cum fratre Godofredo laudavit Lipsiæ D. Jo. Bened. Carpzovius, & solum VVittebergæ M. Casp. Henricus Graunius, Ordinis Philosophici Assessor.

EPICEDIVM.

*Theologus oris aurei semper, SENEX
BEATE, eras. Testis Tibi Hala & candida
Petra est; quid? ipsi Saxonum celsi DVCES,
Totque aurei, quos publicavisti, libri,
Quos dictitasse Sanctus ipse Spiritus
Tibi videtur. Aureum ergo ferrea
Quem vidit ætas mundi in hisce fecibus,
Nunc aurei axis summa sedes excipit
Sertoque mactat aureo; quin aureas
Huic corollas adjicit, vel stellulas,
Doctoribus præ cæteris, quas destinat
Pronæa dia, bella qui gerunt sacra.
Macte ergo serito hoc aureo, macte aureis*

*Cæli corollis, hisque gaude in secula,
Non finienda. Fama & aurea heic manet
Tua, ac manebit, dum leguntur aurei
Libri, atque cæli stabit aurea machina,
Plena aureis quæ nocte fulget ignibus.*

Honori ultimo

*Sincerissimi atque χαλκὸν ἵψυς hætenus Theologi
breve isthoc in negotiorum disturbio
consecrabit*

L. JOACHIMUS FELLERUS, P. P.
& Acad. Lips. h. t. secundum RECTOR.

ALIUD.

*Hic oleæ Palmæ decus post fata sepultum est:
At Palma, victo quas tulit hoste, Sirent.*

*In honorem summi Theologi
f.*

D. VAL. ALBERTI.

SCRIPTA.

Index Balduinianus A. 1655. Recus. 1690. in fol.

Wunderliche Güte Gottes. A. 1661. 1669. 1679. 8.

Geistliche Gedend-Kunst in 2. Theil. Hall 1663. in 8.

Methodus Studii Theologici. A. 1664. in 8.

Türcken-Fall und seiner tyrannischen Grausamkeit entgegen gesetzter unüberwindlicher Widerstand. in 2 Theil.
Leipzig 1664. in 4.

Christliche Vet-Schule / auf unterschiedliche Zeit / Personen / Verrichtungen / Creuz / Noth und Zufälle im Leben und Sterben / wie auch insonderheit auf die ordentlichen Sonntags- und Fest-Evangelia gerichtet.
U. 1664. in 8. 1666. 1675. 1678. in 24. U. 75. 76.

Wittwer / Wittwen und Waisen Trost / Hülff und Rath.
U. 1665. in 12. 1673.

Oratoria Ecclesiastica. A. 1665. in 8.

Heylsame Betrachtung des Leidens und Sterbens Jesu Christi. Poimia U. 1666. in 12. Geist.

Geistliches Hand-Buch der Kinder Gottes / in welchem die notwendige Haupt-Summa aller zur ganzen Theologia und wahren Religion gehörigen Lehre / sammt gründlicher Anleitung / wie man bey beständiger Gewissens-Befriedigung sich vor allen Irrwegen hüten / recht gläuben / Christlich leben / selig sterben / und zu solchem Zweck so wohl die heilige Schrift insgemein / als absonderlich die Sonntags- und Fest-Evangelia und Episteln / ingleichen den Catechismum Lutheri / neben andern Symbolischen Büchern / erbaulich betrachten könne / in richtiger Ordnung gezeiget wird. Leipzig A. 1668 & 1692. in 4.

Gymnasium Patientiae oder Christliche Gedult-Schule. A. 1668. in 8.

Das göttliche Alter mit seiner eigentlichen Beschaffenheit und deroelben entgegen gesetzten beständigem Trost/sonderbarem Ruh und andächtigem Gebet / sammt dem erwünschten Schluß bey freudiger Erweisung der seligen Sterbe-Kunst / Exemplarisch vorgestellet. Leipzig 1668. in 8.

Christliche Sterbe-Schule / oder selige Sterbe-Kunst. A. 1669. in 8.

Warnung vor den verführischen Geist der neuen Schwärmer / Offenbarungs-Träumer und falschen Propheten. Leipzig 1669. in 4.

Arctologia, Christliche Tugend-Schule. Nürnberg. 1670. in 12.

Exemplarische Bet-Kunst der Kinder Gottes. A. 1670. in 8. und A. 1689. in 12.

Christliche Sings-Kunst und ordentlich verfaßtes vollständiges Gesang-Buch / welches ist der andere Theil der Exemplarischen Bet-Kunst. Leipzig 1671. 1672. in 8.

Geistliche Gedench-Kunst / sammt dem Evangelischen Glaubens-Grunde und Evangelischem Gedench-Ring. A. 1672. und 1677. in 8.

Evangelischer Glaubens-Sieg der Kinder Gottes wider ihre geistliche Haupt-Feinde / Welt / Sünde / Tod / Teuffel und Hölle / aus denen Sonn- und Fest-Tags-Evangelien gezeiget. A. 1672. in 8. Christ/

Christliches Communion-Büchlein A. 1672. 1677. 1686.
1694. 1703.

Traurige Hiobs. Post.

Evangelische Übung der wahren Gottseligkeit. in 12.

Christianus Augustus oder Christliches Wachsthum der
Kinder Gottes an Weisheit / Alter und Gnade 2c.
A. 1673. und 1676. in 12.

Constans Concordia Concors. A. 1675. in 4.

Jo. Benedicti Carpzovii, Theol. D. & P. P. Isagoge ad Par-
tem VI. & ult. Libri nostri Symbolici, sive Epitomen &
Declarationem XI Articulorum, præter Articulum
primum de peccato originis, cujus conclusio laboris
Carpzoviani terminus est, continuata atque cum man-
tissa Duræo opposita, nec non Appendice, usus in univer-
sa Theologia amplissimi, jam denuo auctior edita a Joan-
ne Oleario D. A. 1675. in 4.

Evangelische selige Probe des wahren Christenthums/
aus denen Sonn- und Fest-Tags-Evangelien gezeigt.
A. 1677. in 4.

Univerſa Theologia Positiva, Polemica, Exegetica & Mora-
lis. A. 1678. in 4

Thomæ a Kempis von der Nachfolge Jesu Christi über-
setzt. A. 1679. 84. 89 94. 99.

Allerbestes Gebet-Buch aus den Psalmen Davids.
A. 1680. in 8.

Biblische Erklärung / in fünf Theilen. Lipsiæ 1681. in fol.
* vide Act. Erud. Lips. Mense Febr. A. 1682.

Trost und Rath wider die Pest. A. 1683. in 12.

Oeconomia oder erwünschtes Haus-Wesen. Weissenfels
A. 1683. in 12.

Kern der ganzen Bibel. A. 1684. in 12.

Treuherzige Erinnerung / was bey dem unlängst erschie-
nenen Comet-Stern zu bedencken. A. 1664. in 8.

Conciones funebres & singulares, e plurimis aliquæ.

Der Christen Welt-Angst / Trost und Sieg / aus dem 16.
Capitel Johannis / v. 33. in funere Petri Pauli Clari/
Fürstl.

Fürstl. Magdeburgischen Haus- Voigts / Vorraths-
Verwalters und Küchenmeisters / den 16. May. Halle/
A. 1648.

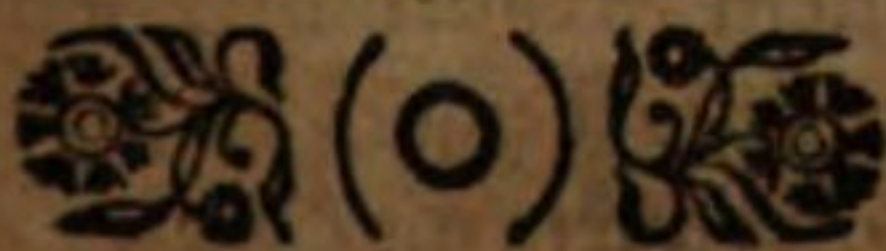
Perenne Justorum Agalma, oder unvergängliche Ehren-
Seule der Gerechten / daran ihre edle Benahmung / all-
gemeine Lebens-Vollendung / und sonderbahre Befrey-
ung vom heiligen Geiste selbst verzeichnet / aus Esa. LVII,
1. 1. in funere Johannis Timæi, hochberühmten Icti, und
Fürstl. Magdeburgischen Hofraths und Salzgräfers /
in der Fürstl. Magdeb. Dom-Kirche in Halle. A. 1653.
in 4.

Daß von Gott herrührende hörende Ohr und sehende Au-
ge / wodurch in einem Lande Ehre wohnet / aus den
Sprüchen Salomonis C. XX, 12. in einer Land-Tags-
Predigt bey Versammlung der Land- Stände des
Primat und Erz-Stifts Magdeburg in der Dom-Kir-
che zu Halle betrachtet. 1650. in 4.

Geistlicher Denck-Danck- und Bet-Altar / bey Einwei-
hung des schönen neuerbauten Altars in der Dom-Kir-
che zu Halle / 1662. in 4.

Architectura Sacra, bey Gründung der Schloß-Kirche
zu Weissenfels.

Orgel-Predigt ex Psal. CL. &c. &c.

IV.

RECTOR ACADEMIÆ LIPSIENSIS
Ad ultimum deducendi funeris honorem, Eumque
*Viro Plurimum Reverentio, Amplissimo &
Excellentissimo*

DN. DANIELI GRIEBNERO,
SS. Theol. Licentiato famigerabili, & Eccle-
siastæ hætenus ad D. Nicolai facundissimo
emendatissimoque; hodie hora I non parce
præstandum

PROCERES CIVESQUE ACADEMICOS
decenter adhortatur.

Puteos vinosos fontesque lacteos nonnullis in locis
dari, Naturalis Historiæ Conditores jamdudum ob-
servarunt. Sed festo potissimum Epiphaniæ seu sex-
to Januarii die fontes quosdam in vinum fuisse con-
versos, Epiphanius hæresi LI annotavit, & quidem in me-
moriam patrati a CHRISTO miraculi, qui eodem die tri-
ginta post nativitatem annis aquam Canæ in Galilæa in vi-
num transmutavit. Et vero cum vetus canat Ecclesia: *Tri-
bus miraculis ornatum diem hunc sancte colimus*, per primum
intelligit apparitionem Magorum Orientalium, quibus in-
fans CHRISTVS hoc die se patefecit; per secundum bap-
tisma CHRISTI, quod eodem die contigisse ad Jordanem cre-
ditum est; per tertium aquam a CHRISTO eopse die in vi-
num mirabiliter commutatam; quorsum & fontes illi ac flu-
vii hoc die in vina conversi videntur referendi. Ita autem
de illis Epiphanius Hæresi jam dicta §. XXX: *Hujusmodi ad
Cibyram Caria oppidum fons est, qui eadem illa hora, qua
ministri aquam hauserunt, ac Salvator dixit: Date Archi-
triclino, in vinum vertitur. Idem & in Geraseno Arabiæ
fonte contingit. Nos ex Cibyræ illo fonte, fratres nostri ex
Geraseno potabimus, in Martyrum templo. Plerique vero
idem & de Nilo Egypti fluvio confirmant. Quæ & causa est,*
cur

cur Tybi XI (qui est sextus Januarii nostri dies) omnem in
Egypto aquam hauriant ac reservent. Nobis hactenus non
 vinosi tantum, sed & lactei fontis instar fuit Vir Plurimum
 Reverendus L. DANIEL GRIEBNERVS, Theologus exi-
 mus, & Ecclesiastes ad D. Nicolai eloquentissimus. Ne-
 que enim vinum tantum pro conscientis exulceratis, sed lac
 quoque solatiorum dulcissimum pro sitientissimis animabus
 solebat expromere. Sed ecce! eodem Epiphaniæ festo,
 quo fontes quosdam in vina conversos olim accepimus,
 hic vinosus ac lacteus Lipsiæ fons per maturam insperatam-
 que mortem in amarissimum acetum quoddam convertitur.
 Ex DEI autem placito isthoc fieri non ignorantibus æquo a-
 nimo ferendum nobis, quod mutari a nobis non potest, is-
 que tanquam bonorum omnium fons devotissimis precibus
 est exorandus, ut reliquos nobis fontes vinosos ac lacteos
 incorruptos ac semper fluidos conservet. GRIEBNERVM
 interim, tanquam limpidissimum Sacræ Eloquentiæ fontem,
 corollis honorariis (nam & veteres Romani in Fontinalibus
 fontes sacros coronabant,) exornatum jam ibimus. Ortus
 est in hoc ipso Misnicorum Roseto d. XXXI Augusti M. ær.
 Christ. clc lcc XLV, Patre Viro amplæ dignitatis, percoctæ-
 que prudentiæ ZACHARIA GRIEBNERO, D. CASPARIS
 GRIEBNERI, Physici apud Chemnicenses per XL annos
 bene-meritissimi, filio, & Senatore Lipsiensi, & Matre SO-
 PHIA, Matrona pientissima, & ex JOANNE METERO,
 magni nominis ICTO, Consiliario Electorali, Jurid. Facult.
 Seniore & Reip. Lipsiensis Pro-Consule oriunda. Peccati
 originarii sordibus inquinatus deportatus mox fuit ad sa-
 crum Ecclesiæ fontem, inque eo a Viro maxime Reverendo
 acque Excellentissimo D. DANIELE MVLLERO, Ministe-
 ri Lipsiensis Seniore, & Archi-Diacono ad D. Nicolai,
 quem per XVI admodum annos tanquam Collegam ac Pa-
 trem in CHRISTO veneratus est, ablutus. Puerum discen-
 di cupidum tum pietate tum bonis litteris imbuendum Pa-
 rentes optimi dedere Præceptoribus privatis, ac primum qui-
 dem Viro Clarissimo M. VALENTINO FRIDERICI, hodie
 Facult. Philos. Assessori & Minor. Princ. Colleg. Collegiato,

ac postdeinceps M. TOBLÆ KVHNHARDO, Viro longe doctiss. nunc Archidiac. apud Longo-Salzenfes vigilantissimo; quorum fidem industriamque in artibus infundendis adhibitam nunquam non grata mente ac voce recoluit. Ab his non leviter tinctus publicos Musarum Lipsiens. adivis fontes, RAPPOLTI puta Poeticos, FRANCKENSTEINII Historicos, SCHVVENCKII Dialecticos atque Metaphysicos, ac THOMASII Rhetoricos, cumque horum aspergine se totum madidasset, Philosophiæ Baccalaureis adscribi An. LXII meruit. Jamque manare ipsemet, atque uberem verborum copiam de se fundere incipiebat, inter Baccalaureos jam Præsidis jam Opponentis perfunctus partibus. Evocato autem a Luneburgensibus An. LXIII ad Pastorum Nicolaitanum obeundum SCHVVENCKIO, Affini suo æstimatissimo, & ipse Gamalielem hunc suum sequebatur, ut ex limpidissimis ejus fontibus pleniorum divinarum humanarumque rerum notitiam hauriret; qua occasione & fontes Hebræos celeberrimi apud Hamburgenses Polyglotti, EDZARDI, delibavit, neque alias Saxoniae inferioris urbes reliquit insalutatas. Patriæ eodem anno mense Novembri redditus Disputationem viriculis suis *de Voluntate Humana* conscriptam sub Viri per Orbem literarium decantatissimi, D. VALENTINI ALBERTI, præsidio invictæ fuit tuitus; factusque postinde Leucoræ vicinæ Civis sese tum Mathematicis Historicisque ÆGIDII STRAVCHII, tum Theologicis ABRAHAM CALOVII & IOH. MEISNERI scaturiginibus irrigari fecit; tempusque instare sciens, quo summos Philosophiæ honores Academia Patria solet diribere, huc redux factus & illos non minus, quam primos, meritissimo suo retulit, habitisque postea duabus Disputationibus, altera *de Cyclo Lunari*, altera *de existentia Propositionum Negativarum* dignissimum hoc axioma satis omnibus se approbavit. Sed memor promissi Parenti beatissimo dati contentione omni Theologiæ se dabat, utque fontes ejus intimius perlustraret atque imbiberet, promos-condos ejus nunquam satis deprædicandos, MARTIN. GEIERVM, HIERON. KROMATERVM, SAM. LANGIVM, & , cujus sub
mode-

moderamine in Collegio Anti-Sociniano disputavit, IOH. ADAMVM SCHERZERVVM sibi propitiabat, seque totum purissimis illorum undis, sive publice sive privatim fluerent, reddebat delibutum. Studium Homileticum aggressus in vinosum sensim lacteumque fontem converti videbatur. Lactea enim verborum copia jam tum ex ore ejus non sine audientium stupore promanabat. Factum itaque, prosperante Numine, ut, quamvis annum XXII nondum esset, supergressus, Viro perquam-Reverendo ac Præclarissimo M. HEINR. METERO, Diacono Nicolaitano ob imbelles corporis vires sufficeretur, eodemque beate functo post facundissimum L. LÖFFLERVM A. LXIX concionari die Veneris abs Ampliss. Senatu juberetur. Spartam hanc Ecclesiasticam adeptus, dici non potest, quo zelo, quacura ac diligentia delegatas sibi partes semper obierit. Nam ut semel pœnitentiæ præconem constitutum se esse intelligebat, ita tempestive & intempestive, prout Apostolus monet, apud auditores suos instabat, hos vino emendationis, illos lacte consolationis perfundens, calumniasque & odia illorum, quos non sine acerbissimo sensu legales ejus Conciones pupugerant, ne tantilli quidem faciens. In hoc studio cum ultra XV annos maneret defixissimus, libros Biblicos non unos homiletica explanatione absolvit, ac primum quidem partem ultimam *Jona*, & *Micham* integrum illustravit, doctrinam etiam de *Pœnitentia*, *Morte* & *Inferno* luculentissimis concionibus, quæ & publice sunt excusæ, tradidit; *Psalmum* item LXXIX, *Epistolam Jacobi*, & denique *Psalmos pœnitentiales VII* disertissime explanavit. Id autem dum agebat Orator mellissimus, neque curam ulteriorum in Theologia graduum abiciebat. Nam post Baccalaureatum An. LXX sub KROMATERI, sincerissimi Theologi, Decanatu impetratum, Licentiam quoque Theologicam, præmissa de *Obfirmatione Credentium per Spiritum S.* lectione publica, defensioneque solenniter ex Jerem. cap. XIV de *Characteribus Pseudoprophetarum* disputatione non sine maxima laude A. LXXIIX reportavit. Parum etiam sollicitus, quicquid de Sacerdotum Con-

iugio Papani sentiant, matrimonium fuit meditatus, implo-
 rataque divina gratia, & re cum venerabili Matre & Con-
 sanguineis deliberata legitime duxit Virginem eximiam ca-
 stissimamque, MAGDALENAM SIBTLLAM, Viri
 Nobilissimi Amplissimique ANT. GVNTH. BÖSCHE-
 NII, Hereditarii in Cietzsch / Gerdenitz & Groß und
 Klein Ruhna / Consiliarii Electoralis & Syndici Lipfien-
 sis, filiam, cui d. XVII Octobr. A. LXXI coram splendido
 cœtu fuit copulatus. Huic annos quinque cum ea, qua
 par, suavitate ac mansuetudine adviveret, benedictio di-
 vina non defuit; nam fructus ventris, ut Scriptura vocat,
 uxor lectissima tres protulit, DANIELEM CONRADVM,
 sed maturime extinctum, DANIELEM & IOHANNAM
 MAGDALENAM, quos adhuc superstites pervenire
 ad bonam frugem Pater Orphanorum Opt. Max. jubeat.
 Orbatus hac conjuge sui amantissima ad rem familiarem
 melius accurandam novam sibi thalami vitæque Sociam An.
 LXXVII. d. IV Decembr. cum DEO junxit Virginem ede-
 cumatam, & virtutibus undique coruscantem ROSINAM
 ELISABETHAM, Viri Nobilissimi, Experientissimi-
 que D. MICHAELIS HEINRICI HORNII, Hære-
 ditarii in Meckern / Gollitz & Groß-Seezna / Archiatri
 Electoralis & Pathologiæ Professoris Publici, filiam; eidem-
 que non minus, quam priori Costæ concordissime coha-
 bitans, liberos ex illa quinque, duas videlicet filias RO-
 SINAM DOROTHEAM & SOPHIAM ELISA-
 BETHAM, nec non tres filios, HEINRICVM SI-
 GISMVNDVM, sed & hunc mox denatum, MICHA-
 ELEM HEINRICVM, & IOHANNEM
 SIGISMVNDVM suscepit. De cætero cum probe apud
 animum expenderet illud Prosperi GRIEBNERVS no-
 ster: *Bene docere & male vivere, quid aliud est, quam se
 sua voce damnare?* in id totus incumbere officio sacro
 admotus, ut vita doctrinæ harmonice quasi concineret.
 Etenim, quod in Vitæ Patrum lib. V Cap. X Abbas Pa-
 stor similitudine pulchra atque huc non inconcinne qua-
 drante illustrabat: *Si quis, inquiens, docet aliquid, & non
 facit*

facit quod docet, similis est puteo, qui omnes ad se venientes sanat, & sordes delet, se ipsum autem purgare non potest, sed omnis spurcitia & immunditia est in eo, nisi aequilegum scil. cura rationem ejus habeat. Igitur tum virtutum aliarum Ministro Ecclesiae dignarum, tum sanctimoniae maxime radios de se nunquam non spargebat, pulcherri-
 mumque adeo, quod imitarentur, exemplum auditoribus vita ipsa representabat. Sed ad finem properandum cum ipso vitae Griebnerianae fine. Prælusit huic Cephalalgia, cum Catharris conjuncta, sed quæ tamen, quo minus suarum satageret partium, impedire ipsum non poterat. Die autem Januarii III, cum gravedine perquam gravi per aliquot dies laborasset, obice ei per intensissimum frigus, quod extra domum, imo extra portam officio sacro fungens persenserat, posito, dolores capitis magis magisque increvere. Horrorem etiam excepit calor ventris infimi irremissus una cum Cardialgia Symptomaticisque convulsivis ac paralyticis. Opposita equidem mox malis hisce alexipharmaca optima; Sed his nihil proficientibus viatico sacro d. VI Januar. sese instruxit, beatæque ἀναλύσεως expectatio-
 nem, cum lingua amplius non posset, tum suspiriis intimis, tum gestibus externis inter vivifica Collegarum alloquia fuit contestatus. Exspiravit tandem post horam ejusdem diei X Vir Nestorea vita longe dignissimus, cum annos XXXIX cum IV mensibus & sex diebus vivendo in his terris transegisset. Anima autem tantum abest, ut æque ac corpus, fonti deficienti sit similis, ut potius aqua sit defutura nunquam, & æternum per immensum Beatitudinis Oceanum manatura. Interea, cum illud, quod manibus laudatissimi Viri adhuc debetur, persolvendum adhuc sit, agite, CIVES, extremo hoc munere nobiscum post horam I perfungimini, vestramque hoc ipso συμπάθειαν erga Viduam contristatissimam, liberosque & Cognatos nobiscum contestamini. Coronandus enim omnino Fons, qui tam dulci, tamque salutari nobis aqua per tot annos profuit. PP. Lipsiæ d. IX. Januar. Anno clō Ioc LXXXV.

In funere ejus verba ex umbone Ecclesiastico fecit D. Georgius Lehmann, in verba a B. Griebnero in textum funebrem electa, Dan. XII, 13. quæ Concio præmittitur ejus *Todes- Gedancen.*

* * *

*Cleri insigne decus nostri, Suadaque medulla,
Secula GRIEBNERVS vivere dignus erat.
Sed mundo cælum præfert, æterna caducis,
Myftis atque piis digna brabea capit.
Æternum, GRIEBNERE, vale! succedat ut alter,
Non alius tantum, gratia dia duit.*

Collegæ desideratissimo

f.

AVGVSTVS PFEIFFER, D.
SCRIPTA.

Spiegel heilsamer Buße und Befehrung eines Sünders zu Gott. Leipzig A. 1677. 8. 1694. 4.

Christliche Todes-Gedancen / oder XXX. Predigten vom zeitl. Tode derer Menschen. Nebst dem Anhang etlicher Reich- predigten. Leipzig / 1679. 1685. in 4.

Betrachtung des andern und ewigen Todes / nebst einem Anhang derer fünf Predigten / welche vormahls bey Erklärung des Proph. Micha von dem vernünftigen Gottesdienste derer / die der Höllen entgehen und selig werden wollen / auß Mich. VI, 6. 7. 8 sind gehalten worden. Leipzig / 1683. in 8. 1689. in 4.

* *Singula hac denuo recusa sunt junctim, sub titulo: L. Daniel Griebners geistreiche Schrifften / nebst einer Vorrede L. Johann Dornfelds / Archi-Diaconi zu St. Nicolai.* Leipzig / 1702. in 4.

Disputationes insuper habuit Philosophicas: de voluntate humana, de Cyclo Lunari, de existentia propositionum negativarum, & Theologicam pro Licentia: de characteribus Pseudo-Prophetarum, ex Jerem. XIV, 14. Universas in Academia Patria Lipsiensi.

V. Justa

V.

IUSTA SOLENNIA ILLUSTRI PARI FRATRUM
OLEARIORVM, THEOLOGIS SVMMIS,

DOMINO IOANNI,

Serenissimorum Saxoniae Principum & Du-
cum, Domini AVGVSTI, Reverendissimi Germaniae
Primatis, & Domini IOANNIS ADOLFI, Consiliario Ec-
clesiastico, Concionatori Primario, Confesio-
nario, & Superintendenti Generali, &c.

ET

DOMINO GODOFREDO,

Potentissimi Electoris Brandenburgici in Sa-
lano Magdeburgensis Ducatus Circulo Inspectori
Primario, Ecclesiae ad B. Virginis Pastori, & caeterarum apud
Halenses Saxones Superintendenti & Scholarchae, &c. Postri-
die Eidus Aprileis, A. R. S. MDC LXXXV a Facultate
Theologica in Academia Lipsiensi persoluta.

Dixit ejus jussu

D. IO. BENEDICTVS CARPZOV. P.P.

*Magnifice Academia Reſtor, Conſul Urbis Ampliſſime, vosque
ceteri Viri ſumme Reverendi, Nobiliſſimi, Ampliſſimi, Con-
ſultiſſimi, Experiētiſſimi, Spectatiſſime, Prudentiſſimi,
Clariſſimi, & Tu florentiſſima Studioſorum Juvenum in-
ſpem poſteritatis feliciter ſuccreſcentium Corona,*

EA quidem eſt plurimorum opinio, ut Veteris Ec-
cleſiae tempora, quo propius a Chriſti & Apoſto-
lorum ſeculo abſuere, eo floridiora noſtris atque
feliciora ducant, ad extrema nempe noviffima-
que tendentibus, a quibus non magis, quam decre-
pita quadam anu fecunditatem ſperes & delicias, qua-
les ætate illa optima fecit olim. Nam cives ejus, quot-

C 5

reli-

religione vera imbuti sive e Judæorum reliquiis, sive epaganis Christo nomen dederant, salutarem Evangelii doctrinam, spretis humanarum traditionum lacunis, e limpidissimis verbi incorrupti fontibus hauriebant, & fidei puritatem innoxia sanctimonia vitæ expressam strenue tuebantur, & mutuo amabant inter se, & in utraque fortuna facta quævis, secunda adversa, æquo ferebant animo, & Doctoribus gaudebant sinceris, pie literatis, sancto Spiritu animatis, in concilia urgente necessitate co-

Lib. I. Pa- untibus, & quod de se ac coætaneis suis Cle-
dagog. fol. mens, Alexandrinus Presbyter, vere poterat
XCIX. profiteri, τοῖς τῶν ἐκκλησιῶν καὶ εἰκόνα τῆς ἀγαθῆς
 ποιμένης προηγούμεναις, denique & persecutiones

hostium fortiter sustinebant, & martyria pro Christi nomine patiebantur cum tripudio exultabundi. Et profecto digna laude antiquitas est, cujus cum apud omnes gentes plurimum semper valuit fides, tum potissimum inter Christianos majoris æstimanda, quo certiora illius non vestigia modo, sed testimonia extant. Quod si Romanæ parentis facundiæ Tullius credendum censuit Veteribus, & priscis ut ajunt viris, qui se progeniem deorum dicebant; æquum omnino est, adhibere fidem sanctissimis Patribus, qui sibi non commentitium aliquod cum deastris commercium, sed veram cum Apostolis virisque Apostolicis consuetudinem & familiaritatem vindicant, genuina Dei in carne manife-

Homil. I. stati progenies. Ipse Basilus, quem a rebus præ-
de Jejunio. clare gestis Magnum suo jure vocant, etsi vix trecentissimo post Christum ad dextram Patris eve-

ctum anno in Ecclesiæ Theatrum prodiit, jam sua tamen ætate antecessores, quod Christi ævo proximiores fuissent, commendabat, & venerabile judicabat, quicquid antiquitate antecellit. Hæc causa est, cur Romani mancipia pontificis, ut suis erroribus colorem inducant, totiens de antiquitate glorientur; non male, si istam sibi conciliare antiquitatem

Fol. 505. possent, quam adversus Marcionem Tertullianus laudabat, id verius quod prius, id prius quod ab initio, id ab initio quod ab Apostolis, id nimirum esse ab Apostolis

stolis traditum, quod apud ecclesias Apostolorum fuerit sacrosanctum. At Romanorum ecclesia eosdem hodie, quos olim Respublica, Manes patitur, quando e statu utraque pulcherrimo & florentissimo in infestum abjectumque paulatim devoluta, nihil prioris gloriæ, nihil dignitatis, nihil cæterorum bonorum queis abundabat, præter unum nomen reliqui fecit. Deplorant Salustius & Titus Livius miserandam Urbis ruinam, & ille quidem in Catilinæ conjuratione enarranda occupatus, pecuniæ & imperii cupidinem primo crevisse scribit, eaque quasi materiam omnium malorum fuisse, post ubi contagio quasi pestilentia invasit, civitatem immutatam, imperium ex justissimo atque optimo crudele intolerandumque factum. Alter vero Latinæ princeps historiæ, labente paulatim disciplina dissidentes mores deinde magis magisque lapsos, tum ire cœpisse præcipites, donec ad Augusti tempora, quibus nec vitia sua, nec remedia pati poterant, perventum esset. Pari modo Ecclesiam a fide pariter & moribus majorum degenerasse, si maxime Marsilius Patavinus & Nicolaus Clemen-
gis & plures illius cœtus alii non prodidissent, res tamen ipsa fatloquitur, atque illud: Heu pietas! heu prisca fides! assidue occinit, nec inficias ire personati patres in Synodo Tridentina sextum confidentes poterant, collapsam esse admodum disciplinam ecclesiasticam, depravatosque in Clero & populo Christiano mores, ac antiquos canones injuria temporum pene in desuetudinem abiisse, & cum ultimum convenissent, abusus ex avaritia plurimos, ex superstitione, ignorantia, irreverentia, aut aliunde quomocunque irrepsisse fatebantur. Quanquam vero in ista malignantium societate Verus Ecclesia in formam longe aliam se mutavit, non capiti adhæret Christo, sed antichristum adorat; non Evangelii vocem, sed traditiones hominum attendit; non fidei tenet simplicitatem, sed meram sapit superstitionem; non moribus antiquis, sed corruptissimis vivitur; non Episcopos & presbyteros, sed milites & tyrannos, non doctores sed seductores, non pastores sed lupos videas; non persecutiones denique nec martyria

tyria patiuntur, sed irrogant, & exilia, carceres, ignem, ferrum, tormenta quævis meditantur, non suo sanguine Christi tueri gloriam parati, sed sanguinis sanctorum siti-entissimi. Nos tamen, quæ immortalis DEi clementia est, egressi hac Babylone ad antiquam Ecclesiam transivimus, floridam illam & felicem, tantumque abest, ut nostra tempora priscis deteriora censeamus, ut vetera potius in orbem rediisse jam certo constet. Erat olim, cum Judæorum Ecclesia a Majorum fide defecisset, ut Ezechiele interprete reditus ipsi ad Veterum sinceritatem, *Ezech.* divino oraculo promitteretur: Soror tua Sodomæ & filia ejus revertentur ad antiquitatem suam, & Samaria & filia ejus revertentur ad antiquitatem suam, & tu & filia tuæ revertemini ad antiquitatem vestram. Bonum factum! reversi nos sumus ad antiquitatem nostram, ad antiquam patrum fidem, ad antiquos majorum mores, ad antiqua ecclesiæ fata. Eant Papicolæ & novitatis nos infimulent, quis olim unquam in ecclesia vel crediderit, vel docuerit ea, quæ nostro tempore Lutherus, Brentius, Chemnitius, Hunnius, Menzerus, Höpfnerus, Hülsemannus tradidere? Eadem inquam Ignatius olim in Asia; Romæ Clemens, Justinus Martyr, Tertullianus; in Galliis Irenæus; Alexandria Clemens, is quem inde Alexandrinum dicunt; Carthagine Cyprianus; alii istis aliisve locis & crediderunt & docuerunt; mutatis nominibus, quæ nova sunt, res est antiqua, nec quisquam cum Ignatios, Clementes, Justinos, Tertullianos, Irenæos, Cyprianos, & nomina his consimilia audit, alios quam Lutheros, Brentios, Chemnitios, Hunnios, Menzeros, Höpfneros, Hülsemannos fuisse olim existimet, nec modernorum hæc nomina infra antiquorum illorum fidem, religionem, judicium, pietatem, eruditionem, curam ac merita reponat. Olearios tantum fratres, Godofredum & Joannem, Venerabiles & sanctissimos viros, Vos jam intueri volo, Auditores, quorum vitam, studia, & in ecclesiam merita quotiens contemplor hætenus, totiens in altero Hieronymum, in altero Augustinum videre mihi video,

deor, nec aliter sentietis ipsi, si mecum hodie utriusque gloriam, qua supra dimidium seculum in ecclesia florere, mente paulo attentiori conspexeritis. Nam cum superiore anno postridie Eidus Aprileis grande cœli depositum Joannem Olearium receperit ad se supremus arbiter DEus, non erat hæc dies de fastis eximenda, quin percensendis summi viri laudibus consecrandam duceret in Academia hac Theologorum Ordo. Sed dum me iussit in lugubri & pullata pænegri verba facere, doloris nondum satis obducta cicatrix acerbius recrudescit, novo vulnere per Godofredi Olearii, Doctorum Theologorum omnium hucusque Senioris, evicta discessum inflicto, cujus simul memoriam recoli nemo graviter molesteque feret, qui sanctissimos fratres uti sanguinis, sic animorum germana propinquitate cognatos per omnem vitam junctis studiis, communi opera bene de Ecclesia meruisse expenderit; mihi certe haud prætereundam, quando venerandum senem non Patrem tantum cum Ecclesia presbyterum publice, sed & lustricum privatim lugeo. Neque vobis verendum est, ne de duobus ecclesiæ luminibus, quorum ne unius quidem laudes vel disertissimus Orator multis emetiri sermonibus valeat, una in immensum excrescat oratio; id enim efficiam saltem, ut si brevissimis dicturo benevolas aures præbueritis, facile intelligatis, non magis, quam nos de illustri hoc fratrum patri, Veteres habuisse causam de Hieronymo atque Augustino gloriandi.

Magnum omnino Hieronymi atque Augustini nomen est, Auditores, tot præclaris monumentis ad omnem memoriam commendatum, ut plus famæ apud homines consecutus sit nemo alius; sic cathedras omnes animat, sic omnia templa personat, sic mentes omnium, quaqua orbis Christianis patet, in sui traxit admirationem; ipsum quidem supra omnem invidiam positum, at seculi quarti & quinti confiniis, quibus hos præsules DEi in genus Christianum benignitas concesserat, ad invidiam usque gloriosum, eoque magis, quod una utrumque ætas, Augustino tamen Hieronymum profectionem sibi vindicat. Verum hac quidem

dem in parte eadem haud gravatim nobis, qui nos in Oleariis jactamus, palmam dabit, quoniam non solum hoc immortalis memoriae patres cum antiquis illis commune habent, quod uno tempore Joanne tamen major natu Godofredus ad æternam nominis sui laudem simul contendunt, sed illud præterea accedit præcipuum, quod ambos ex eodem salinarum in vicina Saxonum Hala spumantium sinu fato quodam exclusos, quasi olim Sal terræ futuros bono omine excepimus; cum Veteri Ecclesiæ hinc & illinc accesserint sui, alter, in oppido Stridonis Dalmatiæ Pannoniæque contermino, alter Thagastæ in Numidia oriundus, locis incelebribus æque ac incomptis, ut ipse *In Epistola* non vereatur Stridonensis patriam suam rusticitatis vernaculam dicere. Equidem haud sum *ad Cbron-* nescitis, parum siue Ecclesiæ, siue Reipublicæ *matium.* interesse, quo quis ortus sit loco, qui bene de publico meret, modo suarum rerum egregie satagat, etiam si porro ultra Britannos natus fuerit; ejus tamen temporis ecclesiæ e diverso & procul ab invicem dissito Hieronymi & Augustini natali solo multum accidisse incommodi compertum est. Nam & sero nimis alter alteri innotescere cœpit, & cum per Alipium, quem Augustinus ad loca sancta invisentem, & quasi aliud agendo Hieronymum exploratum miserat, conflata inter eos necessitudo esset, mutuis literis quemodocunque confirmata, cœpit mox animorum dissensio, nec optime sensit de fide Hieronymi Augustinus, priusquam propius & interiorius nosset hominis vitam & eruditionem. Hinc illa de mendacio cavillatio, hinc liber de animorum origine, hinc simultatis cum Ruffino deploratio, quibus adversus Hieronymum ceu velitabatur, evocare cupiens ad dogmatis sui professionem. Id subodoratus Vir minime stupidus, diu gravatus ad ea respondere, tandem respondet acerbius parumque blande. Inde demum uterque alteri penitus cœpit esse cognitus, & Augustinus, perspecta Hieronymi magnitudine, ex exploratore factus discipulus, ejus eloquium ex oriente in occidentem instar lampadis resplenduisse fatetur; & Hieronymus vicissim

Au-

Augustinum laudat antiquæ fidei conductorem, quem omnes merito venerentur & suspiciant. Quorum animi si citius coaluissent, quantum emolumentum quæso ad ædificandam communi opera Ecclesiam, & fidem veram adversus hæresiarum insultus defendendam attulissent, dum interim se pessimo Christianorum scandalo invicem lancinarunt? Quare si de communi solum patria Oleariis Natura prospexisset, & ea quidem tanta morum quanta ædificiorum elegancia, tantaque candoris quanta sermonis Germanicæ puritate illustri, jam bonam satis partem indulisset felicitatis Patribus illis denegatam. At iisdem etiam parentibus plane natos voluit; & vix temperare mihi possem, ne fratres quosdam novos, Castorem & Pollucem, eodem prognatos ovo asseram, nisi hæc gentilium vocabula in Ecclesiam inferre religio foret. Quanquam nec gemini fuerunt, quales illa cœlo recepta sidera gentium superstitio somniavit, sed Joannem ita fere nativitatis tempore Godofredus, uti Hieronymus Augustinum antevertit, quando sæculi huius quarto anno ipsis Kalendis Januariis die Dominica tum celebratis in lucem editus est, & post hunc alter demum anno undecimo quinta & decima Kalendas Octobreis die cum ipso auroræ ortu prodiit. Feliciores denuo istis Veterum doctoribus, quorum cum parentes hinc Patricius a Christiana fide alienus, istinc Eusebius, homo quidem Christianus, at sæculi addictus studiis, sola nobilitate claruerint, nostri non generis tantum splendore & probitate insignes, sed & Theologum patrem, & matrem Theologo satam venerati, inter ipsos statim parentum amplexus & nutricum blanditias, amorem Christi, in precibus fervorem, ardorem discendi verbi divini, concordiam mutuam, beneficentiam in egenos, & cæteras virtutes Theologo dignas imbiberunt, nec quicquam tenacibus istis annis in paterna domo vel visum vel auditum, quod non parandis Ecclesiæ doctoribus conveniret. Et erat pater Joannes Olearius, qui sui hæredem nominis Aurelium nostrum voluit, spectatissimus sui ordinis, in binis quondam Academiis, Regiomonti Borussorum primo, deinde in illustri

illustri Julia sacrosanctas literas professus, denique Sacrorum Halensium annos quam plurimos Antistes, par cuiusvis summorum suæ ætatis, vel ingenio, vel dicendi suavitate, vel scriptis in publicum monumentis, vel gratia, vel fama populi, vir plurimum autoritate ubique valens, lumen Ecclesiæ, Gymnasii firmamentum, totius urbis ornamentum. Fuerit Monica, Augustini mater, exemplum omnium virtutum, fuerit idem mater Hieronymi, cuius tamen ipse nusquam nomen edidit; Idem erat & Sibylla Nicandri filia, decus sui sexus, quæ suos feliciter enixa liberos precibus, suspiriis, lacrymis, mature reddidit DEo. Probe autem expendebant sapientissimi parentes, quam non Theologi nascantur e Theologis, etsi bona indoles progeneretur, quamque non sola imitatio majorum sufficiat, ut quis evadat similis, nisi disciplina, institutio & educatio puerilis accedat. Itaque filios ludimagistris tradiderunt bonis artibus imbuendos, & quo olim studio in Grammaticis Donatum, Victorinum in Rhetoricis Hieronymus, eo Godofredus Æschardum atque Evenium, viros doctissimos audivit; quem ipsum Evenium Joannes etiam, post & Crellium atque Heustreum ac Gueinzium habuit præceptores, quorum fide & doctrina pro ingenii bonitate tantum celeriter profecit, quanto in artibus oratoriis Augustinus, Manilio Theodoro præceptore, æquales suos post se intervallo reliquerat. In ista tamen studiorum formatione blandior aura Godofredo, quam Joanni afflavit, ætatis privilegio. Ille enim bonis literis, quarum ea ætas capax esse poterat, liberaliter tinctus, vivis adhuc parentibus, Jenam mittitur tanquam ad mercaturam superiorum artium, plane uti Romam olim Hieronymus velut ad primariam eo seculo tum religionis, tum eruditionis magistrum; cum interim domi annos vix undecim nato Joanne uterque parens moritur. Ita gravissimum adolescentis pectori inflictum vulnus sacra ejus studia in discrimen adduxit, & nisi paternorum amor vestigiorum animo altius infedisset, parum abfuit, quin lumen hoc subduceretur Ecclesiæ. Eo nimirum tempore paria cum Augustino fata

expertus Mecenatem in se valde liberalem invenit, sed qualis olim Augustino Rominianus erat, qui egestate pressus ad honores forenses sternebat gradus, quos & Joanni nostro Timæus parabat, Vir Magnus & Potentissimo Saxonæ Electori ab intimis consiliis, victum, amictum & cætera necessaria adolescenti pollicitus, ea lege, ut juris studium amplecteretur. Sed qui Rominiani liberalitatem sic moderabatur, ut his adminiculis Augustinus in Augustinum evaderet, idem nostro DEus patronum alium excivit, qui sui similem cuperet futurum, Simonem Gedicum, Martisburgensium Præsulem; is pupillum domo receptum aluit, & nihil omnium omisit, quæ ad promovenda sacra studia, eorumque summum cacumen attingendum quoquo modo spectatore videbantur. Quæso vos, Auditores, utrum verbis Gedicum aliis, quam quibus ille Rominianum suum, convenire Olearius potuerit fastigium jam in Ecclesia tenens, si æque isti ut alteri vita mansisset? Ita enim Augustinus eum in libro contra Academicos secundo compellabat: Ergone tibi gratiam non repensabo? An fortasse paululum debeo? Tu me adolescentulum pauperem, ad peregrina studia pergentem, & domo, & sumptu, & quod plus est, animo excepisti. Tu patre orbatum, amicitia consolatus es, hortatione animasti, ope adjuvisti. Tu in nostro ipso municipio, favore, familiaritate, communicatione domus tuæ pene tecum clarum primatemque me fecisti. Interea vero dum cum fortuna luctatur adolescens Joannes, Godofredus juvenis ex Academia Jenensi, in qua ad pedes Majoris, Gerhardi & Himmelii sederat, pridem Wittebergam concessit, & impetrata ibi philosophica laurea non scholas tantum magistrorum suorum, Meisneri, Balduini, Martinii, Roberi, Lyferi, Hulfemanni, sublimioris scientiæ cupidus frequentat, sed & aliis magister ipse aperit, atque Hieronymi exemplo nullum doctrinæ genus intactum relinquit. Earum etiam linguarum, quarum Hieronymus difficultatem improbo studio contra seculi illius morem pervicit, sibi comparaverat peritiam, ut Latine &

Græce & Hebraice & Chaldaice & Syriace, imo & Italiane loqueretur, unde cum discipulorum applausus, tum favor præceptorum, e quibus supremo Antistiti Balduino, perinde ac Hieronymus Damasus Romanorum Episcopo, cui se juvenem ipse testatur a libellis fuisse, præter cæteros charus & in pretio habitus, ob eam maxime causam, quam Hieronymo quidem Ruffinus alicubi ceu probrosam objicit, illum nobilium pueros sibi commissos in Poëtarum ac Rhetorum literis instituisse, ille vero id crimen adeo non timuit, ut nec refellere dignaretur: ita enim & noster Balduini filios iisdem doctrinis expolierat. Hisce exercitationibus præparatum legunt in suum ordinem Philosophi, eo anno, quo Joannes Academiae jam maturus sibi gaudebat ac gratulabatur de nominis celebritate, ad quam docendo discendoque assurrexerat frater Godofredus. Pergit igitur ad eandem VVitebergam, & fratre optimo studiorum suorum moderatore, Philosophos primum & liberalium artium linguarumque Magistros; Scharfium, Buchnerum, Trostium, Nigrinum; deinde majorem illorum partem, quos e Theologis Godofredum coluisse diximus, pari diligentia adiit, Gulielmum præcipue Lyserum, veluti Ambrosium suum, cum Augustino veneratus. Porro ad fratris imitationem discendo simul alios publice privatimque docuit, meliori successu, quam id vel Carthagine quondam, vel Romæ conabatur Augustinus. Quicum graves & acerbæ a discipulis, quos Carthagine docebat, molestias pateretur, de aliis Romæ colligendis, per quos innotesceret, cogitavit; sed neque ibi, quam in Africa, meliores expertus. Subito enim, ne minerval pendant doctori, conspirant, atque ad magistrum alium

Lib. V. transfugiunt, desertores, quos ipse vocat, datæ fidei, & quibus præ pecuniæ charitate iustitia vilis est. Noster Aurelius contra, a cujus latere non recesserunt discipuli, præclara non solum meritis, sed & adeptus stipendia, quæ bibliothecæ liberalius ornandæ impendit, causam emigrandi ex eorum ingratitude non habuit, tum præsertim, cum supremam lauream & ipse consecutus Philosophorum Collegium suo

me-

merito intrasset; quanquam ad nostram Lipsiam invisit aliquandiu, invitatus incomparabilis Höpfneri fama. Quod si habenda temporis ratio concederet, ad vos se mea jam seorsim converteret oratio, Studiosi Juvenes, exemplum vite Academicæ bene laudabiliterque transigendæ Olearios Studiosos exhibitura, quos longe aliter describerem in honestissimo hoc simulque laboriosissimo otio versatos, quam vulgo solent hodie non pauci, qui academias putant esse seminaria flagitiosorum hominum & publicarum calamitatum, unde juvenes sine scientia, sine conscientia, sine pecunia, indocti, impii, prodigi, domum redeant. Neque in me vel Hieronymi vel Augustini patrocinium recipio, quos non optime ubivis vixisse juvenes, lamentis uterque acerbissimis, sero cum sapuissent, queruntur; maxime Augustinus in suis confessionum libris, qui & Manichæismi reus, & mulierculæ cujusdam amore captus, eam jam inde ab ætatis octavo & decimo anno concubinæ loco diutius tenuit, in Italiam se persecutam, e cujus impura consuetudine filium etiam Adeodatum suscepit. Et quanquam nonnulli illibatæ virginittatis per omnem vitam Hieronymum fuisse magnopere contendunt, non tamen video, quorsum id affirmare attineat, cum ipse duobus in locis palam ac ingenue fateatur, sese lapsum in adolescentia, & hac laudis parte caruisse. Lapsus igitur & ipse Hieronymus est illis annis, quos Romæ in Musarum sede animo bonis literis & artibus excolendo destinarat; & lapsus est in eo vitio, quo fere solet involvi juvenus, priusquam vitium esse noverit. Verum ab Oleariis nostris, quicquid vel levem modo improbitatis speciem habere visum est, longissime semper abfuit; sancta, casta, pura, honesta omnia; omnes libidinum illecebras averfabantur divinis e moribus inflammati; omnem luxuriam, omnem intemperantiam, omnes luronum compotationes fugiebant librorum potius heluones; non laudi ducebant sibi saltare commode, vel pugilum instar athleticam profiteri, doctis potius & amicis scholasticorum velitationibus adsueti; nemo eos vel græcari vidit unquam, vel grassari audivit noctu, quin noctes Atticas Gelliano more agebant, & tempus omne studiis & orationibus partiebantur, mi-

ma portio dabatur somno, minor cibo, nulla otio; nam ab obnoxiiis quoque otii oblectamentis abstinebant, vim prope Cathedris inferentes, tot abundabant lectionum, tot orationum, tot disputationum, tot concionum progymnasmata. Quid multis? nihil omnino prætermisum est, quod ad inclytos ecclesiæ doctores, ac vere magnos Theologos instituendos pertinebat, ne quid usquam deesset eruditioni, aut necubi vita parum emendata, doctrinæ minueret & elevaret autoritatem. Proinde cum eo ætatis, quæ muniis apta est, uterque processissent, divino consilio protracti sunt in arenam, ut operam bene in studiis consumptam posthac ad publicum ecclesiæ commodum transferrent, tametsi quodammodo inviti ac renitentes, ut qui nondum satis idonei videbantur sibi ipsis. Sæpe mihi quorundam parum providorum juvenum immodestæ de præcluso sibi ad publicum in ecclesia munus aditu querelæ bilem movent; id enim est cum DEO velle experiri, qui in ecclesiæ labescentis Atlantes scilicet hos non respiciat; cujus tamen providentiæ perspectum satis, quid e res sit Christianorum, & cui quem ac quando præficere stationi conveniat. Et Hieronymum quidem tradunt viginti natum annos ad presbyterii honorem vocatum abs Liberio tum Romanæ urbis Episcopo: quod quando mihi parum compertum est, neque refellere, neque probare datur. At Augustinum ætatis septimo & trigésimo anno, quo Hippone venerat, a Valerio initiatum constat, cum nihil tale suspicaretur, sacra quadam vi tenente reluctanter populo, imo vel lacrymis, quod ipse scribit, deprecatur, quod se imparem presbyterio sentiret; & ea tamen res biennio post, cum generale Africæ concilium Hippone Regio celebraretur, haud levem Valerio, urbis Episcopo, invidiam peperit, quod Augustinum amplissimo Episcopatus honore dignum sacerdotio tantum initiasset. Valerius ergo veritus, ne tanto viro privaretur, alii forsitan Ecclesiæ pluribus ejus operam sollicitantibus præficiundo, apud Primate provinciae Aurelium Episcopum Carthaginensem haut gravate impetrat, ut sibi vivo Augustinus, qui ætatis annum

tunc

tunc agebat primum supra quadagesimum, quartum post sacerdotium, jungatur in episcopatu adjutor, successor mortuo futurus. Cujus sacris cum ipsum Megalius Episcopus Calamensis imbueret, Clerus una cum populo Hipponensi supra quam dici possit gavisus tanto pastore antistiteque, hunc inaugurationis ejus diem anniversaria celebritate colere decrevit. Quæ dum commemoro, describere me ea existimetis, Auditores, quæ gesta sunt admoto ad officia Joanne Oleario. Ille enim ad Querfurtensem vocatus præsulatum, ordinem profecto non infimum quidem inter Clericos, sed quem splendidiori loco ut exornet, convenire judicabant, qui excelsas animi ejus dotes & eruditionem non proletariam vel introspexerant propius, vel fama cognoverant; unde & illustris Ruthenorum sedes Geraeum appetiit, & ad se traxit Lutheri patria Islebium, & suum esse voluit Silesiæ metropolis VVratislavia; interim, ne tantum terris suis lumen subtraheretur, eum ad principem in ecclesia locum Augustus Saxonum Heros, Primas Germaniæ evexit, ut radios virtutis suæ quaqua versus spargeret. Pridem vero Godofredus, ut natu erat superior, hanc fratris gloriam anteverterat, quando ipsi Diaconatus VVitebergensis curam Senatus urbis communi demandavit suffragio, sed eam ob rem indignabunda quasi Halæ patria, tum quod sibi afferere VViteberga videbatur, quem bonis saltem literis excolere debebat, tum quod majori honore dignum ampliore non collocasset loco, vix semestre indulxit, quin inde evocatum presbyterum constitueret primum in eo templo, e quo ad præsulatum proxime transitur, ut sede vacante in ephoria a patre olim occupata haud multo post succederet, annos quam plurimos supremus & ipse Sacrorum omnium Antistes atque moderator, eaque dignitate Hieronymum vicit, uni saltem monasterio, quod juxta Bethleemum Paula condidit, præpositum. Ad summum hunc munerum sanctorum apicem, quem fratrum uterque conscenderunt, Academia istarum mentium optimarum hætenus alumna honores titulosque per gradus solitos adjecit, simpliciiori Hieronymi atque Au-

Lib. de O- gustini ævo ignoratos, & nongentis fere annis
igin. Sta- post Christianis receptos usu, si quod Filefacco
tutor. Fa- Doctori Sorbonico credimus, seculo demum
cultat. tertio decimo Ægidius Columna, quem Roma-
Theolog. num vulgo nuncupamus, Thomæ Aquinatis di-
Paris. scipulus ac sectator, & Petrus de Tarantasia,
 is qui postea Pontificatum adeptus Clemens

Quartus audiit, primi Theologiæ Doctores Pari-
 sis creati sunt. Jam igitur in maxima omnium celebritate ver-
 sabantur fratres Olearii, nihil ulla in parte priscis illis Ecclesiæ
 Flaminihus cedentes; non ingenio, nam a natura ad omnes
 res appositum acceperant; non eruditione, nam omnium
 doctrinarum scientiam comprehendebant animo; non di-
 cendi facultate, nam admirabili & prope divina vi elo-
 quentiæ valebant; non linguarum peritia, nam erant in ea
 non Hieronymo tantum pares, sed & superiores Augustino;
 non disputandi solertia, nam quosvis hæreticos prosterne-
 bant; non rerum agendarum dexteritate; non promptitu-
 dine consiliorum, nam ad negotia gravissima, ad invisen-
 das Ecclesias & Scholas, ad moderanda gymnasia, ad de-
 cernendas publice privatimque in utraque cathedra docen-
 di provincias, ad exploranda candidatorum studia, ad com-
 ponendas lites, & ad alia sexcenta adhibiti, sapienti con-
 silio, atque prudentia incredibili gubernabant omnia. An
 vitam forte inculpatam quæris? atqui nemo sanctior Olea-
 riis vixit, Deo per ætatem omnem deditis; non major ulli
 vel in Deum religio, vel in principem pietas, vel erga
 magistratum veneratio, vel in quærenda animarum salu-
 te fides, vel æquitas erga æquales, aut affabilitas er-
 ga populum, aut amor boni publici; conscientia eos sem-
 per delectabat. Num fortasse in ingenii monumentis
 hæres? ingentem fateor librorum Hieronymi pariter at-
 que Augustini molem esse; sed nec minor monumentorum
 ab Oleariis editorum copia. Scripserit in universos sacro-
 rum biblicorum codices Hieronymus, in plerosque Augu-
 stinus; sed nec ullum prætermiserunt Olearii, quem non
 sermonibus ad populum habitis, quorum idæ typis descri-
 ptæ

ptæ extant, inaudito exemplo Godofredus, Joannes vero
 emisfis in publicum grandibus voluminibus explanarint,
 qui vel unus labor in Scripturam impensus exæquandis
 Patrum laboribus suffecerit, quando cæteris jam non suf-
 ficio recensendis, per omnes Theologiæ partes diffusis, &
 surget Possidius quidam, qui ordine referat. At coelibat-
 um tamen non coluerunt, ut Flamines isti? Ita fane; sed
 id in vitio ponimus, quo se boni illi patres implicuerunt,
 heroicam virginitatem, cujus sibi denegatæ admonere la-
 pfus juvenilis utrumque poterat, cum nuptiarum opprobrio
 simulantes, facturi rectius, si institutioni divinæ obtempe-
 rassent, cui se Godofredus noster bis, semel Joannes, ad-
 junctis sibi honesto & Christiano more uxoribus, submi-
 sere. Rodant, mordeant, calumnientur Romanæ Thaidis
 ganeones; nos gloriabimur de pignoribus ex sancta con-
 jugalis castitatis consuetudine prognatis, quæ si in nostra
 Catholicorum ecclesia æque ut in antichristi regno prohi-
 bita foret Sacerdotibus, e Sacerdotum venerabili semine
 Olez nostræ non effloruissent, unde non tot modo tantos-
 que fructus carpsit, sed præclara etiam germina ecclesia
 suscepit, postquam filii illibato parentum exemplo matri-
 monium non horruerunt. Impuri profecto &
 scabiosi Esavitæ Gretseri monstrosa admodum, *Præfat.*
 vox est, monstrosam esse hanc benedictionem *Libb. de*
 Cleri Lutherani, quam e conjugio expectet, cum *benedict.*
 hominibus vilissimis communem. Nempe & spi- *Et*
 ritualis benedictio aut Sacerdotibus cum plebe- *in funere*
 jis hominibus non communis, non unum corpus, *Christia-*
 non unus spiritus, non una spes vocationis, non *no.*
 unus Dominus, fides, baptisma, non unus omni- *Ephes. IV.*
 um DEus & Pater erit, aut ipsa hæc quoque bene- *v. 4. seqq.*
 dictio fuerit monstrosa. Pudeat monachum,
 qui DEum veluti traducat liberos indulgentem, qui sancto
 Numini beatos deprædicanti plurium filiorum parentes ob-
 loquatur. O beatos Heroas Olearios, quorum pharetræ
 harum sagittarum refertæ! Reliquerat olim, cum in coelum
 emigraret fortunatus pater, par hoc incomparabile fra-

trum. Hi sibi quoque rebus in ecclesia præclare gestis
abeundum rati, theologos uterque sui similes formarunt,
& Godofredus quidem par aliud priori non impar, Jo-
annem Godofredum ex Anna VVogavia, & Joannem
ex Elisabetha Schefferia susceptum, quos si, qua decet
laude, cohonestare liberet, ab ovo mihi exordienda foret
oratio. Alter enim Ecclesiæ patriæ consecratus in eadem
æde sacris jam annos plurimos operatur, quæ parentis at-
que avi doctrinis sublevata sibi in nepote, patris per tot
annos Symmysta, mirifice gaudet. Alter est, quem præ-
sentem assidere Theologiæ Doctorem cernitis, ingens Aca-
demiæ nostræ decus, vir tanta meritorum, quanta mune-
rum gloria insignis, cujus tamen modestia silentium mihi
imperat, & estis ipsi meritorum ejus spectatores. O Pa-
trem felicem, qui & suæ prospexerit Ecclesiæ, & tantum
lumen in Academiam transfuderit, quod ecclesiam illustret
universam. Jam vero quid de Aurelio Joanne dicam, qui
ad felicitatem haud minorem cum Andrea Merckii filia,
Catharina Elisabetha connubium iniit, non nisi theologiæ
Doctores editura? Non erat aliunde quærendus Eradius,
quem Augustinus sibi multis confectus laboribus coadju-
torem, & post mortem successorem consentiente Clero
populoque Hipponensi delegit, cum & sibi curis atque vi-
giliis fracto succurrendum Olearius vellet. Nam filius suc-
collabat Joannes Andreas, honorum patris omnium, dum
viveret, consors, inque isto dignitatum culmine post mor-
tem hæres. Quo quidem nuper immatura morte extincto
alter non deficiebat e fratribus surrogandus Joannes Au-
gustus, quem vivus pater pridem Sangerhusanum, uti Jo-
annem Godofredum Burgensem, & Joannem Christianum
Querfurtensem primo, post ædis Mauritianæ in Saxonum
Halis Antistites, & ad eosdem honores laudabiliter con-
tendentem viderat Joannem Fridericum nunc pariter con-
secutum. Ita nimirum omnia prius utrobique bene con-
stituta sunt in ecclesia, quam se quieti darent vitæ saturio-
res ærumnosæ & alteram in cœlo beatiorē anhelantes;
jamque placidum excessum inter preces & suspiria, imo
inter

inter Servatoris brachia præstolati, aderat (o patres nimium felices!) suus Joanni tertium annum post septuagesimum agenti Joannes Andreas, & suus Godofredo octogenario majori Joannes Godofredus, quos sua uterque manu sacris olim initiaverant, sua vicissim Sacerdotali manu, ex Veteri Ecclesiæ consuetudine, patri quisque suo benedictionem æternæ salutis arrhabonem impertiens. Sic ad æternitatis lauream evocata utriusque anima, corpora honorifice componuntur in spem resurrectionis. Hieronymi ossa Romam translata fuerunt, ubi hodiernum monumentum illius in Exquilis apud ædem Virgini matri sacram juxta præsepe Christi monstratur. Et Augustinus Hippone in æde Stephaniana, quam ipse condiderat, sepultus quidem, verum ejus reliquias bis translatas, Hippone primum in Sardiniam insulam, postea ex ea insula in nobilem Cisalpinæ Galliæ civitatem, olim Ticinum, nunc Papiam dictam asserunt. Sed Oleariorum ossa suo quodque loco, quo recondita sunt, molliter quiescant. Delectent Papicolas fabulæ de miraculis apud utriusque sanctorum reliquias factis; satis miraculorum nobis est Oleariorum vita ad miraculum usque sancta, Oleariorum eruditio ad miraculum usque perfecta, Oleariorum in Ecclesiam merita ad miraculum usque clara, Oleariorum familia ad miraculum usque florida. Laudabimus suo merito Hieronymum, venerabimur suo merito Augustinum, sed nec ulla hominum memoria oblitterabit nomen, famam, gloriam

OLEARIORVM. DIXI.

Concionem in ejus funere solennem habuit *Andreas Christophorus Schubartus*, D. ex Joh. V, 24. Thema: *Constantia olea sacra in domo Jehovæ*; das beständige Bleiben des geistlichen Delbaums im Hause Gottes. Panegyricum quoque Sermonem Gymnasii Hallensis nomine dixit Ejusdem Rector, *Joh. Prætorius*, *Quedlinburgensis*.

I O. O L E A R I O,

Doctōri & Professore Theologo in Academia Lipsiensi Celeberrimo, Fautori, Amico, Compatri, Collegæ, & in Christo Fratri conjunctissimo, ad tumulandum Patrem suum,

G O D O F R E D V M O L E A R I V M,

Doctōrum Theologorum per Europam omnium Senioriorem, meum quondam e sacro baptisinate Susceptorem, in patriam proficiscenti.

*Itē Joseph, corpusque tui compone Jacobi,
Et sospes, factō funere, Amice, redi.
Ne Patrem lacrymis decores. Volas ille per orbem,
Vitam & grandæbus finit ille suam.
Nemo senescentem facile deplorat olivam,
Cum videt hanc oleas progenuisse novas.
Carpit ab hac olea multos Ecclesia fructus.
Annosa succus deficit; apta quies.
Ergo nec invidas, quam dat Divina quietem
Gratia; quin grates confiteare Deo.
Nostrum æque fuerit lacrymas profundere acerbæ,
Funera si fletu sint facienda Patri.
Namque meus fuit ille parens (ignosce superbo,)
Ille tibi vitam, sed mihi vita dedit.
Jam misera satur est vita. Cælestis anhelat.
Accipit. Et lacrymis quis fleat ista suis?*

Nec tamen sine lacrymis scribebam
Lipsiæ

I O. B E N E D I C T V S C A R P Z O V, S S. Th. D.

Ejusdemque Prof. P. & ad D. Thomæ
Pastor.

EPITAPHIUM

In cœmeterio Hallensi reperiundum.

CHRISTO REDEMPTORI SACRVM.

GOTTFRIDVS,

D. IOHANNIS, Senioris, Superintendentis,
Et SIBILLÆ, M. NICOLAI NICANDRI Filiz,

Primogenitus, OLEARIVS,

Natus Halzæ Sax. d. 1. Januarii, A. M DC IV.
In Schola domestica & publica pietate & humanitate
imbutus,

Inde in Jenensi, VVitteberg. Lipf. Academ.
Informatus

Gradum Magist. Anno M DC XXV.

Doctoris vero Anno M DC XXXIV adeptus,

Fac. Philos. VVitteb. Assessor, Decanus, Eccl.

ibidem Diaconus, Anno M DC XXXIII.

Hal. Ulric. Pastor & Scholarcha, Anno M DC XXXIV.

Marianæ Pastor, atque Urbicarum Superintendens

Anno M DC XLVII.

Scriptis Theologicis, Philosophicis, Historicis celebratus,

Officio per annos LI. fideliter functus,

Ex ANNA VVOGAVIA Filii unici, IOH.

GOTTFRIDI,

Ex ELISABETHA SCHÆFFERIA Filiorum V.

IOHANNIS, FRIDERICI, CHRISTOPHORI,

AVGVSTI & THEODORI,

Filizque unicæ, DOROTHEÆ, Pater,

Nepotum XXIII. Avus,

Pronep. IV. Proavus,

Pietatis, Charitatis, Ordinis, Pacis,

Concordiæ, Honestatis, cultor,

Pie exspiravit,

Animamque Deo, corpus sepulchro tradidit

M DC. LXXXV. m Febr. d. XX.

Æta.

Ætatis LXXXII.

Lætam Resurrectionem expect.

Monumentum hoc F. F. C. F.

SCRIPTA GODOF. OLEARII.

Erörterung der Frage : Ob die zeitliche Glückseligkeit ein Zeichen der Kirche Gottes sey? A. 1632. in 8.

Meletemata Academica. Halæ 1643. in 8.

Unverfälschter Schatz der Seligkeit. A. 1652. in 12. 1669.

Fünf und funffzig Predigten über das Buch Job. Leipzig 1655. in 4.

Aphorismi Homiletici. A. 1658. in 8.

Hypomnemata Oleario - VVerneriana Lat. Germanica, Christi exemplum, Christianorumque officium exhibentia. Lipsiæ 1660. in 8.

Idea Dispositionum Biblicarum. Lipsiæ 1661. 1668. 1673. 1678. 1679. 1681. Partes sex. in 8.

Uagoge Anti-Calvinistica & Antipapistica, secundum Formulæ Concordiæ ductum. Lipsiæ 1662. in 8.

Pentas Orationum Panegyricarum. Lipsiæ 1664. in 8.

Halygraphia Topo-Chronologica, oder Beschreibung der Stadt Hall. Lipsiæ 1667. in 4. *

* *Continuata ad annum usque 1679. & aucta Chronico Brotussiano per Joannem Gottofr. Olearium. Halle 1679. in 4.*

Greuel des Abfalls von der Evangelischen zur Päpstischen Religion. Leipzig 1669. in 4.

Seelen Paradies und Lustgarten / oder geistliche Seelen- Erquickung aus dem heiligen Vater Unser. Nürnberg 1669. in 12.

Religions- Postill / oder Christliche Religions- Schule / aus denen Sonn und Fest- Evangelii eröffnet und angestellet. Leipzig 1672. in 8.

Bitterkeit des zeitlichen Todes aus Gottes Wort ver- süßet. Halle 1676. in 12.

Annotationes Biblicæ Theoretico - Practicæ, una cum Ap- pen-

pendice memorabilium de variis Scriptoribus, secundum alphabeti feriem, judiciorum. Halæ 1677. in 4.

Idea Homiliarum Scholasticarum. Halæ, 1677. 8.

Homiliarum Catecheticarum Halensium Thematico - Analyticarum plusquam DCC. per XXIII annos singulos bis XVI. habitarum, quoad Præambula, Exordia, Propositiones, Partitiones & Tractationes, Delineatio, cum præfatione Haggogico - Exegetico - Historica. Halæ 1680. in 8.

Das Leben Christi aus denen 4 Evangelisten: Gegen-Bedencken vom Kirchen-Frieden: Pöbstliche und Lutherische Christtag's-Feyer: Creutz- und Gebets-Erquickungen / allegantur in Programmate funebri proposito a Johanne Prætorio, Rectore Hallensi.

Adde his: Græcam de Christo Disputationem, Græco etiam idiomate sub præsidio Evenii, Rectoris Hallensis, * ab ipso 1621 defensam.

* *Quem ex perspecta indole Beati Summa quæque de ipso ominatum fuisse discimus ex Stöltzeri, Archi-Diaconi Hallensis, Disticho, quo nostro Gradum Doctoris deinde gratulatus est, dignissimo, quod ex Programmate Prætorio modo memorato hic transferatur:*

*Tu patriæ, GOTTFRIDE, nūtantis Evenius olim
Gloria, fallaci haut omine, dixit, eris.*

Disputationes aliquot Politicas, Philosophicasque alias, v.g. de virtute morali: de Intelligentiis: de mundo: Theologicas insuper, de Veteri & Novo Testamento, de duabus naturis in Christo, de Sacra Scriptura contra Becanum, de felicitate temporali contra Bellarminum; quibus addidit Aphorismos ex Epistola ad Galatas, Præsidio usus Röberi, Martini, Lyseri.

Conciones funebres & singulares aliquot:

Rechtgläubiger frommer Christen etnlge höchst und beste Seelen: Labsal und Herzstärkung im Creutz und Unglück/Noth und Todt/aus Psalm LXXIII, 25. 26. in funere Hn. Samuel Ritters/ J.Cti, Practici, des Fürstlichen

lichen Erzbischofflichen Magdeburgischen Schöppen-
stuhls Assessoris, der hochlöblichen Landstände des
Primats und Erbstiftes Magdeburg Syndici, Fürstli-
chen Anhaltischen und Gräfflichen Mannsfeldischen
geheimen Raths und vornehmen Pfanners in Halle.
V. 1647. 4.

Christlicher Schluß und Trost, Sermon aus 1. Cor.
IV, 9. in funere Frauen Reginen Elisabeth / geborne
Sensartin / Hn. Heinrich Dürfelds / beyder Rechten
Doctoris, der Stadt Halle regierenden Rathemeisters /
zu St. Moritz Ober-Kirch: Vaters und fürnehmen
Pfanners Eheliebsten / Halle 1650. 4.

Lehr- und Trost, Sermon aus Psal. CXIX, 92. in funere
Frauen Annen / geborner Seiffardin / Hn. Heinrich
Dürfelds / der Rechten Doctoris und Rathemeisters /
herzgeliebtesten Haus-Ehre / Hall 1653. 4.

Photismus piorum dulcissimus, gläubiger Seelen süße
Erleuchtung / oder Lichts Erquickung aus Jes. LX.
19. 20. in funere Frauen Reginen Elisabeth / geborner
Rudloffin / Hn. Johann Scheffers / beyder Rechten
Doctoris, Fürstl. Magdeburg. Hoff- und Justicien-Raths
auch Salz-Gräffens zu Halle nachgelassener Wittwen.
H. 1660. 4.

Orgel- und Glocken: predigten / 16.

VI.

Memoria Theologi Celeberrimi

IACOBI TENTZELII;

Superintendentis Arnstadiensis, renovata
ex Comparatione Historica inter Jacobum, Episco-
pum Nisibensem, & beatum Antistitem, Parentem deside-
ratissimum, Anniversario obitus die VIII Kal. April.

A. clō Iōc XXCVI instituta a Filio

WILHELMO ERNESTO TENTZELIO.

*Prodiit hac comparatio seorsim primo Wittebergæ, ac repeti-
ta deinceps fuit in Exercitationibus Tentzelii selectis Anno
1692 editis, Parte priori, p. 229. sqq. Ego vero omissis
his, quæ prolixius de Jacobo Nisibensi dicta sunt, vitam modo
Jacobi Tentzelii exactius referre studui. Quod pace optima
Antoris mihi faventissimi factum fuisse nullus dubito.*

DVplex pietatis officium est, quod Parentibus præ-
stare filii tenentur, alterum animum, alterum
corpus spectat. De posteriori nihil nunc dicam,
cum, quod in vulgus notum est, qua ratione id
observare oporteat; tum, quia ab ejus obligatione Paren-
tum morte absolvimur. Prius autem perpetuam Paren-
tum venerationem internumque cultum a nobis requirit,
quem omni occasione publice & privatimque contestari par
est. Præcipuum tempus natalis eorum est, quo non læ-
tari tantum & gaudere, sed externis quoque signis obser-
vantiam declarare solemus. Ac minime rejiciendus venit
filiorum mos passim observari solitus, ut diem Parentum
natalem solennius excipiant, scriptisque variis significant
gaudia ob vitam eorum hætenus conservatam. Nec quis-
quam prudentiorum in pejorem partem interpretabitur,
quum eandem religionem apud eos etiam advertet alio die,
quo Parentes terris ereptos lugent, ac desiderium dolo-
remque ex clade accepta, voce pariter ac scriptis decla-
rant. Etenim dies mortis parentum pii homines ab vetu-
stissi-

stissimis temporibus solenniter recordati sunt, idque Ethnicos etiam consuevisse Aenæ exemplum apud Virgilium clarissime docet. Nec a Christianorum moribus abhorret, quos certum est, *natalis* nomine illum diem adpellasse, quo non martyres solum, sed alii quoque iusti bonique viri decesserant, tum Episcoporum præcipue obitus statò tempore quotannis solenni pietatis officio excepisse. Quemadmodum igitur prius sapientissimorum hominum institutum ab ineunte adolescentia sequutus sum, filialemque observantiam Parenti optimo, quamdiu is in vivis fuit, Kalendis Augusti, qui dies ipsi natalis erat, diverso scriptio- nis genere exposui ac testatam volui: sic posterius quoque innitari apud animum meum constitui, ex quo DEus sapi- entissimus Parentem desideratissimum in meliorem vitam transtulit, me in summo luctu atque mœrore relicto. Ec- enim octavus Kalendarum Aprilium dies Patri quidem fe- licissimus, mihi autem summe infaustus est, quando ejus- modi bono me privavit, quo plurimis adhuc annis frui lætari- que unice in votis habueram. Verum libenter sum- mi voluntati Numinis me subjiciam, & a maxima ejus be- nignitate meliora in posterum sperabo; vitamque Parentis ac virtutes breviter hoc schediasmate complectar, ea qui- dem ratione, ut eundem cum Jacobo Nisibenorum quon- dam in Mesopotamia Episcopo conferam, Biographiam, cujus partem Latino sermone conscriptam nobis reliquit, exacte sequar & intuear. Inde vero efficiam, ut Lecto- res facile cognoscant, utrumque Jacobum nostrum exter- nis quidem nonnullis institutis dissimilem, internis autem animi dotibus quam simillimum fuisse.

Qui magnorum virorum laudes decantare cupiunt, ini- tio commemorare solent, ubi, & a quibus nati fuerint. Quod cum a me quoque exigere videam, tum de Jacobi Ni- sibensis parentibus nihil apud antiquos scriptores reperio. Theodoretus in Philotheo seu Historia Religiosa Iacobi nostri vitam & miracula prolixissime celebravit, ejusque parentes plane præterit, patriam autem pag. 764. Tom. III Operum editionis Parisiensis, ita descripsit: Νίσιβις ἐστὶ πόλις

ἐν μισθίᾳ τῆς Ῥωμαίων καὶ Περσῶν βασιλείας, ἡ πάλαι μὲν
 Ῥωμαίοις ἰδαυοφόροι, καὶ ὑπὸ τῶν τῶν ἡγεμονίαν ἐτίθει.
 Ἐκ τούτων οὐκ ὀκνῶντες ὁ μέγας Ἰάκωβος. Consentit Theo-
 dorus Byzantius, qui docente Ger. Joan. Vossio Lib. II. de
 Histor. Græcis cap. XXII sexto ineunte seculo floruit, &
 majoris Ecclesiæ Constantinopolitanæ Lector fuit, & in
 Excerptis Historiæ Ecclesiasticæ, post alios ab Henrico Va-
 lesio editis, pag. 553 inquit: ὁ Νισιβιὸς ἢ ὁ μέγας Ἰάκωβος,
Magnum Jacobus Nisibi erat oriundus. Nisibis clara olim
 Mesopotamiæ urbs fuit, & quæ de ea non apud Latinos
 tantum & Græcos, sed Arabicos etiam scriptores atque in
 numis occurrunt, ad satietatem usque conghesserunt post
 Bochartum in Geographia Jacobus Golius Notis in Alfer-
 ganum a pag. 236. & Ezechiel Spanhemius Dissertatione
 nona de præstantia & usu Numismatum. Sed nunc Jaco-
 bi etiam Tentzelii natales describemus. Ita enim ipse
 initio Biographiæ suæ & locum ubi genitus, & parentes
 tempusque nativitatis consignavit: *Natus ego Jacobus Ten-*
tzelius sum Greußena ipsis Calendis Augusti Anno clc lxx.
Patre Ernesto Tentzelio, Consule, Matre, Barbara Happia.
 Greußena oppidum Thuringiæ est haud spernendum, &
 magno quidem ædificiorum numero non abundat, agro
 tamen fertili præditum labores incolarum non finit esse
 frustraneos. A quo suam acceperit originem, obscurum
 est, postquam magna monumentorum civilium pars tri-
 sti superioris sæculi incendio periit; unde etiam de anti-
 quo illius urbis statu parum constat.

Quemadmodum vero juventutis annos transfegerit Iaco-
 bus Nisibensis, prolixè enarrat Theodoretus in Historia Re-
 ligiosa, refertque eum elegisse vitam solitariam, & in silvis
 montibusque commoratum fructibus arborum oleribusque
 ad vitam sustentandam usum esse. Corpus autem affligen-
 do spiritale alimentum animæ quotidie suppeditasse, & pro-
 phetica futurorum prævisione miraculisque claruisse. In-
 de ad Episcopatum urbis patriæ promotus est, quo facto
 habitationem quidem montanam cum urbana κατὰ γυῖον
 non ex animi sententia commutavit, sed tamen nec cibum

nec vestitum aliter instituit. In eo officio curam gessit indigentium omnium, & viduis, orphanis, injuriaque oppressis attulit auxilium, quam in rem citato loco Theodoretus pluribus videri potest. Nec perdidit adolescentiam beatus Parens meus, sed egregiam indolem stupendamque memoriam nactus libentissime animo comprehendit, quæ ad solidam eruditionem faciunt: eaque comparata per Diaconatus gradum in Ecclesia patria acceptum ad superiores adscendit. Audiamus verba ipsius ex citata Biographia: *Post jacta in sinu matris & intra privatos parietes pietatis fundamenta inisio quidem Scholæ Greussensi concreditus, paullo autem post ob maximos belli motus Erfordiam anno 1636. missus, ibique sub informatione diversorum praeceptorum privatorum ad annum usque 1643 educatus fui, quo ipso Greussenam redux ibi Duce charissimo fratre, Ernesto Tentzelio, ulterius literis incubui, atque eos per DEi benedictionem progressus feci, ut anno 1647 mense Novembri ad Academiam Wittebergensem missus fuerim, quam ingressus S. Theologiae præcipue nomen dedi, insimul tamen studia quoque Philosophica tractavi, atque d. 23 Aprilis 1649 summum in Philosophia gradum adeptus sum, quo excitatus Domin. Judaica 1650 primum Collegium privatum publice de consensu Facultatis Philosophicae aperui, sequentibus etiam annis Linguas, Græcam, Ebraeam, Chaldaeam, Syram atque Arabicam, nec minus omnes fere Philosophia partes legendo & respectivè etiam disputando privatim proposui, & in Philosophia Respondentis ter & ultra vicies publicas Praesidis partes sustinui. Anno 1654 Calendis Maji in numerum Adjutorum Facultatis Philosophicae publice receptus sum. In Theologia sexies respondentis partes in me suscepi, bis Disputationum Auctor. Anno 1655 a Facultate Theologica potestatem Theologica tam legendo quam disputando privatim tractandi eaque publice intimandi accepi. Anno 1657 ad Diaconatum Greussensem die 2 Maji legitime vocatus sum. Eodem anno a Facultate Theologica Wittebergensi Licentiam assumendi gradum in Theologia summam petii eamque impetravi, ut d. 23 Septembris post exhibitam*

consueti specimina a Dn. D. Andrea Kunado, tunc Decano, solenniter Licentiatum Theologiae renunciatus fuero. D. 24 Octobris ejusdem anni VVitteberga ad susceptam functionem Ecclesiasticam abii, dieque 29 Octobris Greussenam perveni. D. 15 Novembris s. Domin. XXV post Trin. Ebelebia ordinatus sum, d. 22 Novembr. seu Domin. XXVI post Trinit. Concionem meam inauguralem habui. D. 10 Decembris a Perillustri & Generosissimo Dn. Dn. Ludovico Günthero, Com. de Schwartzburg & Hohnstein &c. Domino meo perquam gratioso, confirmationem in Diaconatu Greussensi, asscuratam promissionem successionis in Pastoratu Greussensi & Inspectionis, nec minus vocationem ad Assessuram Consistorii Ebelebia-Schwartzburgici accepi. Anno 1658. d. 16 Febr. cum lectissima Virgine Sophia Elisabetha, B. VVilhelmi Lyseri SS. Theologiae D. & PP. VVittebergensis relicta filia sponsalia publica celebravi. Idem matrimonium d. XX Aprilis ejusdem anni VVitteberga consummavi, post d. 8 Maji cum hac Mea Greussenam veni. Eodem anno d. VI Novembris Inspectio Ecclesiastica sive Superintendentura, quam vocant, Comitatus Schwartzburgici portionis Ebelebiensis demandata mihi fuit, quam sicut in nomine SS. Trinitatis in me suscepi, ita d. XXV Novembris omnes Domini Pastores numero XXII reverentiam & obedientiam stipulata manu mihi promiserunt. Anno 1659 Pastoratu Greussensi post excessum Dn. Christoph. Toppii vacante vocatio ante biennium promissa d. XX Maji mihi exhibitae atque paullo post Generosissimi Comitatus nostri Confirmatione corroborata fuit. Anno 1662. d. XIII Octobris VVitteberga a Dn. D. Joh. Andrea Quenstedt Doctore Theologiae solenniter renunciatus fui inter septem competitorum secundus, sumtus erogante maximam partem illustrissimo Dn. Dno Ludovico Günthero Com. Schwartzburgico, Dno meo gratiosissimo. Faxit DEUS ut nobis honores in ipsius gloriam & Ecclesiae emolumentum cedant. Porro noster Greussenae permansit usque ad an. 1671, quo Arnstadium ab eodem Illustrissimo Comite ad primarii Antistitis munus, & quae ei connexae sunt, translatus est, quod usque ad vitae finem strenue administravit, quanquam ad splendidissimas Professiones Theo-

logicas in Academiis VVittebergenſi, Regiomontana & Ieneniſi, aliasque functiones Eccleſiaſticas in clariffimis quibusdam urbibus obeundas vel denominatus vel requiſitus fuit. In eo autem cum Jacobo Niſibenſi comparari poteſt, quod in patria pariter præcipuo Sacerdotii officio functus eſt, nec minori cura pupillos alioſque pauperes reſpexit: ſiquidem artibus inprimis liberalibus deditos liberaliter proſequutus Stipendia in ſchola Arnſtadienſi ipsis deputata, quorum uſus pæne collapſus erat, in integrum reſtituit, atque quotannis diſtribui curavit.

Uterque porro Jacobus noſter tantam ſpartam hæctus vita & ſcriptis ornandam ſibi cenſuit. Jacobo Niſibenſi ἀποστολικὴν πολιτείαν, *Apoſtolicam conſervationem* tribuit Theodoretus, ac de eo adſerit, quod τῆς Ἀποστολικῆς χάριτος τὰς ἀκτίνας ἔφλεε, *Apoſtolice gratiæ radiis coruſcarit*. Equidem πολιτείαν Græci ſcriptores eccleſiaſtici ſæpe pro bonis operibus vitæque integritate ſolent uſurpare, ut ex Chryſoſtomo docet Iſaacus Caſaubonus Exerc. 1 ad Annales Baronii diatriba 9. pag. 43. & pluribus explicat Deſiderius Heraldus, Notis in Tertulliani Apologeticum a pagina 287. Multa eam in rem exempla ſuppeditat Clementis Romani epiſtola ad Corinthios. In Jacobo etiam Tentzelio ejuſmodi converſatio eluxit, qua Apoſtolorum veſtigia preſſo pede ſequebatur, & Epiſcopi πολιτείαν a Paulo præſcriptam irretortis oculis contemplantur, omnique opera ad eam ſe componebat. Pudor filialis prohibet, quo minus in eo laudando amplius progrediar, ſed Lectorem potius ad ſermones exequiales remittam, in quibus virtutes ejus ad vivum depictæ cernuntur. Vitæ ſanctitatem uterque Jacobus noſter puritate doctrinæ auxit. De Niſibenſi egregium eſt Athanaſii in prima adverſus Arianos Oratione teſtimonium, quod commodiori loco reſervabo. Is enim non minus ac Athanaſius orthodoxiam contra Arianos ſtrenue defendit, ac proinde *Sapientis cognomentum* meruit, tradente Gennadio, cujus rationem Bebelius Sæculi quarti Parte 1. Artic. 1. num. 202. pag. 266 ita refert: *Specialius commendatur ab orthodoxia; Nam fuit inter eos Nicanos patres, qui τὸ ὁμολογεῖν ſtrenue afferunt,*

runt, dignus proinde habitus, qui κατ' ἐξοχήν Sapiens vocaretur. Norunt omnes, qui Jacobum Tentzelium norunt, quantopere is ὑπερῷον τῶν ὑμεινόντων λέγων in sermonibus suis servavit. Non a Pontificiorum tantum superstitionibus & Calvinianorum cæterorumque hæreticorum fraudibus abhorrebat, sed novatorum quoque artes toto pectore excrebatur. Neque dogmata tantum malefana oderat, sed modos etiam loquendi novos insuetosque fugiebat. Fanticorum quoque somnia respuebat, hominesque iis deditos ad meliorem frugem reducebat. Memini quum aliquando nonnulla Valentini VVeigeli & Paulli Nagelii, enthusiasticorum hominum, scripta in Bibliotheca ejus conspicerem, acque interrogarem, cur ea rudius confuta essent, nec ullam compingendi artem referrent? ipsum respondisse, quod cujusdam Parochi Diœcesis suæ fuerint, qui nimio rerum phantasticarum amore captus ea in delitiis habuerit, sed erroris convictus semina quoque tradere jussus fuerit, ne de novo in posterum insaniret.

Nempe porro Jacobus satis habebat, zelum pro diviniore doctrina voce tantum profiteri, sed scriptis etiam eundem orbi contestati sunt. Brianus VValtonus tam in Prolegomenis Bibliorum Polyglottorum Prolegom. XIII, n. 15. 19, quam in Dissertatione de Lingvis Orientalibus num. 39 Jacobum Syrum, qui concilio Nicæno interfuit anno 325, versionis Syriacæ meminisse adserit: quod etiam confirmat Abraham Ecchellensis in Notis ad cap. 66 Catalogi Ebediesu: *Ante hunc Marabam, aliam quoque antiquiorem ex Septuaginta, exstisse versionem, abunde testantur D. Jacobi Nisibensis & Ephrem Syri commentaria.* Eorundem meminit VValtonus citatis locis, quando Syriacæ linguæ utilitatem hoc etiam argumento inter alia evincit, quod in ea multa sint veterum monumenta, quæ nondum edita sunt, ut magni Ephrem & Jacobi Syri, qui universam Scripturam commentariis Syriacis illustrarunt. Porro Cornelius a Lapide Prolegomenis Commentariorum in Ecclesiasticum cap. III scribit: *In monte Libano Syriacæ exstant Commentarii manuscripti S. Ephremi (atque similes Magni illius Jacobi Nisibis Episcopi, qui inter-*

fuit Concilio Nicæno) in universam S. Scripturam, uti Romæ a Maronitis accepi, quæ utinam quispiam in Latinum converteret & ederet. Adstipulatur Hottingerus Biblioth. Orient. pag. 285: *Iacobus, Nisibena Persarum civitatis Episcopus, Syrus scriptor, commentaria quoque dedit in universa Biblia.* Eandem sententiam sagacissimo hodie Critico, Richardo Simonio, pariter placere, ex Lib. III Historiæ Criticæ veteris Testamenti cap. XXIV colligere est, quo VValtoni de Syriacis versionibus Prolegomenon sub censuram revocans nihil eorum, quæ de Iacobo Nisibensi dixerat, reprehendit; quæ si falsa esse putasset, procul dubio dissensum suum professus esset, quemadmodum de Liturgia Severi Alexandrinæ eodem loco fecit. Quo longius autem Jacobi Nisibeni scripta nos detinere possent, eo brevius de Jacobi Tentzelii monumentis agere licet, quando ea in plurimorum manibus versantur. Ac nihil quidem commemorare attinet argumenta Disputationum Academicarum, quum ea maximam partem Philosophica sint: nisi quod duas de Causa Morali exercitationes minime præterire licet; vtræque enim magni ab eruditis aestimari solet, nec adversariis caruit, sed hinc inde impugnata est, veritate semper salva manente. Nec Disquisitiones Theologicas proferam, quas in Synodis Pastorum publice exposuit ventilandas: sed de majoribus tantummodo scriptis nonnulla enarrabo. Etenim ex nostrorum temporum historia non ignotum est Rintelense cum Calvinianis colloquium, quod ab Orthodoxis omnibus improbatum & a nostræ Academiæ Theologis peculiari opere impugnatum est. Quibus cum se opponerent Rintelenses, Iacobus Tentzelius nostrorum Theologorum defensionem suscepit, edito cum eorundem consensu Germanico libro de Pace Ecclesiastica. Hunc acrius aggressus Henricus Martinus Eccardus, Rintelensis Theologus, novam Tentzelii Apologiam expressit. Post paucos annos Andreas Frommius, homo in his terris non ignotus, præcipuum Præfulis officium Sondershusæ in Comitatu Schwartzburgico prensavit, sed non obtinuit, paulloque post ad Papismum impie defecit, neque se suosque seduxisse satis habuit, sed alios
etiam

etiam ad Apostasiam edito libello Germanico persuadere studuit. Quare Tentzelius divino zelo afflatus refutationem illius tanto successu perfecit, edito scripto vernaculo, quod *gründliche Rettung der Lutherischen Kirchen* inscripsit & VVittenbergæ an. 1671 imprimi curavit, ut & Nostrarium expectationi satisfecerit, & alter, quod reponeret, non inveniens ad turpe silentium damnatus fuerit. Pares itaque Jacobi nostri in eo fuerunt, quod schismata & hæreses peculiaribus scriptis refutarunt: & sicut Iacobus Nisibenus in Scripturam commentatus est, ita Tentzelius textus diebus solennis pœnitentiæ destinatos ab aliquot annis illustrare cœpit. Ille Liturgiam scripsisse perhibetur, quæ nihil aliud infert ex priscorum usu, quam sacra publica, quibus preces & cantica fundebantur, atque Eucharistiæ Sacramentum distribuebatur: Hic pariter novam splendidamque libri ritualis, quem *Agenda Schwartzburgica* vocant, promovit, & sacros hymnos in Ecclesia Arnstadiensi receptos peculiarique volumine comprehensos ad octingentorum numerum auxit.

Tantis virtutibus meritisque conspicuos viros non mirum est ad magni momenti negotia ecclesiastica adhibitos esse. Ita enim de Nisibensi Jacobo memoriæ proditum accepimus, quod Concilio Nicæno interfuerit, & a Constantino Magno cum aliis Episcopis evocatus, uti liquet ex subscriptionibus, Arabicis præsertim, ex Josepho Ægyptio a Ioan. Seldeno Commentario in Eutychie Origines pag. 102 descriptis. Iacobus Tentzelius pariter Principibus charus fuit & sigillatim Inclutissimis Comitibus Schwartzburgicis, qui ad res magnas promovendas ipsum in consilium adhibuerunt. De Illustrissimis COMITIBVS præstat tacere, quam non satis digno sermone exprimere tot ac tanta Eorum Patri præstita beneficia, a quibus & in Senatum Ecclesiasticum is cooptatus, & in arduis sæpe negotiis interrogatus, ecclesiarumque visitationibus præfectus fuit, quæ omnia in patria satis cognita & perspecta sunt. Mirum autem pro temporum nostrorum ratione videri posset, qui desideratissimus Parens singularem gratiam apud Serenissimum ac Pûssimum quon-

dam Principem Saxo-Gothanum, ERNESTVM, adeptus fuerit constanterque retinuerit, adeo, ut Serenissimus quoque Filius Ejus atque Successor, FRIDERICVS, beatum virum non modo vivum gratiosissima propensione fuerit prosequutus, sed de mortuo quoque honestissime sentiat; nisi omnibus constaret, animos Principum fortiori non trahi vinculo, quam pietatis & virtutum. Quibus cum Iacobus noster per omnem vitam deditus fuerit, a laudatissimo Principe ERNESTO Gotham vocatus est anno hujus sæculi sexagesimo sexto, ut generali Ecclesiarum illius territorii visitationi interesset; ac de aliis quoque ad Ecclesiæ Scholarumque emolumentum facientibus sententiam promeret. Placuit prudentissimo DVCI eruditio Nostri ac pietas, ut eundem anno septuagesimo mense Aprili iterum ad se vocaret, ac aliis summis viris, in divina pariter civilique sapientia exercitatissimis adnumeraret, vt expenderent communi studio Consilium meritissimi quondam de Ecclesia Theologi, Nicolai Hunnii, de Societate Theologorum erigenda, qui controversiis Theologicis dirimendis insudarent. Quæ in hoc Colloquio, inter cujus membra & D. Ioan. Olearius & D. Ioan. Musæus numerabantur, gesta sunt, manu parentis descripta inter præstantiora bibliothecæ nostræ monumenta reputamus. Hinc licet intelligere, quæ Illustris Seckendorffius in Statu Christianismi lib. III. cap. X. num. 3 memoriæ prodidit, & ad illustrandum hætenus dicta apprime faciunt: Ich erinnere mich hierbey eines gottseligen Fürsten / der vor etlichen Jahren mit grosser Mühe und Darbietung vielen Geldes denjenigen Vorschlag gern werckstellig machen helfen wolte / welchen der berühmte Theologus D. Nicolaus Hunnius, weiland Superintendens zu Lübeck / gethan / daß man nemlich ein gewisses Collegium rechtschaffener gelehrter Theologen zusammen ordnen sollte / welche vornehmlich und hauptsächlich dieses Stück des Predig-Amtes und Christlicher Schuldigkeit auf sich nehmen / und wider die falsche Lehre so lange schreiben / biß die Widerwärtige nichts mehr mit Grund aufbringen könnten. Es wurden aber darbey so viel Schwürigkeiten besun-

befunden / daß es ohne effect geblieben / gehörte auch freylich eine sonderbahre Erleuchtung und Regierung von Gott darzu / wann hohe Häupter die Kosten und Mühe hierauf / mit zusammen gesetzten Rathschlägen / wenden / und die difficultäten (wie mit göttlicher Verleihung noch wohl zu thun wäre) überwinden wolten. *Exceptiones autem Apostatae Frommii capite V Apologiae pag. 1139 & 1140 sustulit ipse Parens, ubi cum Seckendorffio consentit indicatque, ejusmodi Collegium per Dei gratiam adhuc institui posse.*

Porro nihil mirum est, ex utriusque Jacobi nostri institutione ac schola tanquam ex equo Trojano prodiisse viros sapientissimos. Inter Jacobi Nisibeni discipulos, ut sol inter stellas emicuit Ephrem Edessenus, de quo superioribus annis peculiari diatriba commentatus sum. Equidem libenter assentior Celeberrimo Academiae nostrae Theologo, Joan. Andr. Quenstedtio, qui diserte *magnum illum diaconum Edessenum magni olim Jacobi Nisibeni discipulum fuisse* statuit in Dialogo de patriis illustrium virorum pag. 607. Pariter Jacobus Tentzelius, quum in VVittebergenfi adhuc Academia degeret, multos bonarum artium linguarumque cognitione largissime imbuat, qui postea summis in Ecclesiis pariter ac Republica honoribus functi sunt. Nec minoribus meritis rem literariam alii collustrarunt, in quibus nominasse sufficiat duos Amplissimos Academiae laudatae Professores, Michaëlem VValtherum, Virum in Theologia pariter ac Philosophia excellentissimum, Ordinisque Philosophici hoc tempore Decanum, & Georgium Casp. Kirchmaierum, Oratorem atque Philologum celeberrimum, quorum utrumque grata mente paternarum institutionum saepe recordari notum est. Nec minori felicitate Scholam Arnstadiensem direxit alumnosque puriorem Theologiam docuit beatus Parens, quin potius ex ea etiam orti sunt viri, qui sacris atque civilibus officiis partim nunc funguntur, partim suo tempore admoventi possunt. Inter illos autem praecipue eminet maxime Reverendus Sondershusanae Dioceseos Antistes, Georgius Fridericus Meinhardus, Theologus Clarissimus,

simus, qui interiori quoque apud Parentem admissione gavissus & ab eo in domum quondam receptus, ut studiis meis præesset, tamque feliciter eundem imitatus est, ut vitam moresque ejus exactissime referat, vivamque Tentzelii imaginem exprimere ab omnibus merito existimetur.

Quemadmodum vero piorum Ecclesiæ doctorum commune fatum est, ut improborum odiis & persecutionibus premantur; ita uterque Jacobus noster idem experiri necesse habuit, ut virtutes eorum multo magis inclarescerent & augerentur. De Iacobo Nisibeno Gennadius memoriæ prodidit, quod *unus ex numero sub Maximino persecutore confessorum fuerit*. Qui autem fuerint Confessores, neminem antiquitatum Ecclesiasticarum non prorsus rudem latere potest, & a viris doctis pridem observatum habetur. Isaacus Casaubonus memoriæ nunc succurrit, Exerc. XV. Diatriba XII. pag. 275: *Qui Cypriani tempore Confessores dicebantur, gravissima pro Christo mala passi erant a Paganis; & multi eorum mutilati parte aliqua corporis fuerant, quod morte ipsa est durius. itaque Confessoribus honos pene idem tributus ac Martyribus*. Alter Jacobus noster, quanquam de publicis ejusmodi Christiani nominis persecutionibus nihil perpessus est, non caruit tamen suis calamitatibus, & sensit clandestinas improborum insidias, qui si non vitam, famam sane beati viri dilacerare studuerunt, nec defuerunt alii, qui externis quidem sermonibus nihil nisi amicitiam venerationemque erga eum præ se ferebant, interioribus autem cordis sensibus longissime distabant. Verum ille semper boni rectique conscius indignos malevolorum susurros fortiter contemnebat, divinæque ultioni adversarios relinquens verum virtutis tramitem inoffenso pede decurrebat.

Venio nunc ad extrema utriusque Jacobi tempora, quæ ita sunt comparata, ut Jacobo non minus Tentzelio, quam Nisibensi conveniant encomia huic a Theodoro in Philotheo p. 772 tributa: *Τοσαύτην εἶχεν ὁ Θεὸς ἄνθρωπος αἰὲς τὸν Θεὸν παρρησίᾳ. τοσαύτης ἀνῶθεν ἀπύλας χάριτος· ἐν ταῖς διατελαῖν καὶ καθ' ἑκάστην ἐν τοῖς θείοις αὐξανόμενῃ ἡμέρᾳ, μετὰ τῆς μεγίστης ἐκκλησίας τόνδε τὸν βλοναπίστον, καὶ τὴν*

τῇ ἐν τῷ θεῷ ἀποδιδυμῇ ἰσέλματο. *Tanta fuit viri hujus apud Deum fiducia, tantam cœlitus consequutus est gratiam. In his perseverans, atque in divinis rebus incrementa capiens indies, summa cum gloria vitam clausit, & ex his locis demigravit.* Sed ultima in Jacobo Tentzelio fata sine interiori animi moerore non recordor, nec multa de ipsis commemorare dolor permittit. Etenim beatus vir continuis officii laboribus fractus in maximum vitæ discrimen incidit mense Januario anni 1683. quod paullo suppressum acrius postea sub initium Aprilis erupit, eumque lecto adfixum per integrum fere semestrem domi detinuit, donec tandem speciali Dei gratia prostratæ corporis vires redire inciperent, ut paullatim pristino munere fungi posset. Sed nunquam tamen in integrum fuit restitutus, quantacunque etiam studia præstantissimi Medici adhibuerint, morbus potius lethalis mense Martio anni superioris iterum eum invasit, tandemque vigesimo quinto illius die plane exstinxit. Etenim vigesimo die (in quem feria sexta post Dominicam Quadragesimæ secundam incidebat) mane sermonem sacrum ad populum more consueto habiturus subito infirmitate maxima prosternebatur, ut ipsi templum ingredi haud liceret, verum ab alio quodam concio publice foret prælegenda, eo fere modo, quem Gregorius Magnus aliique olim Episcopi observarunt, ac imbecillitate prohibiti homilias a se conscriptas legi ab aliis curarunt. Intererant autem multi pii prudentesque viri, qui ultima sermonis Tentzeliani verba elegantissimum votum continentia singularem stimulum in auditorum animis reliquisse & cantioni cygneæ adsimilanda esse censuerunt, mihi que plus semel auctores fuerunt, ut cum omnibus ea communicarem. Quorum honestis desideriis hoc loco satisfacere & pietas in Parentem & promitudo erga Amicos a me requirit. Hoc igitur modo claudebatur illa homilia: *Heisse nur der getreue / barmherzige / und in seinem Wesen so wohl / als in seinen Verheissungen unveränderliche Gott / daß an unser keinem das bittere Leyden unsers hochverdienten Herrn und Heylandes JESU Christi verlohren sey; sondern vielmehr wir alle und jede durch dessel-*

desselben Krafft/ die unendlich und unveränderlich ist/ be-
 fehret / zu wahren Glauben gebracht / zu allen guten
 Wercken fertig gemacht / bey wahren Glauben beständig
 bis an unser Ende erhalten / in demselben auch frölich von
 hinnen scheiden / der Seelen nach so bald nach unsern Ab-
 schieden von den Engeln in Abrahams Schoß getragen /
 darinnen bis an den lieben jüngsten Tag wol und reichlich
 getröstet / den verstorbenen Leibern aber nach in den Grä-
 bern kräftig bewahret / aus denenselben am Ende dieser
 Welt / als am grossen Tage der Wieder-Erstattung / frö-
 lich wieder auferwecket / und so dann mit Leibern und See-
 len verkläret / schön / hell / gleich als die Sonne zu voll-
 kommener Geniessung der ewigen Freude und Herrlichkeit
 eingeleitet werden mögen / da wir Ihn denn für alle hier
 genossene Gut- und Wohlthaten wollen loben / rühmen
 und preisen in alle ewige Ewigkeit / Amen ! in Jesu Na-
 men ! Amen !

Porro notatu dignissimus est dies, quo decessit, nec sine
 observatione prætermittendum temporis momentum, quo
 spiritum efflavit desideratissimus Parens. Diem jamtum in-
 dicavimus vigesimum quintum Martii, quem Latinorum
 more octavum Kalendarum Aprilium dicere licet. Quis
 autem in sacra antiquitate adeo hospes est, ut ignoret, a mul-
 tis veterum peculiaria & magnifica opera divina hoc die per-
 acta censerit? Equidem multa haud profundam verba in pri-
 mo eorum inquirendo, quod mundi natalem vocant; siqui-
 dem plurimi sunt inter eruditos, qui conditum mundum non
 verno sed auctumnali tempore volunt, nec ineptis rationibus
 persuadere aliis conantur. Neque pluribus dicam de *ἐναγώλια-
 σμῶν* five annunciatione Mariæ, ut vulgo vocant, cujus me-
 moriam illo die in Oriente pariter & Occidente a Christianis
 recoli observat Seldenus libro III de Synedriis cap. XV. n. 9.
 ubi simul ex Calcasendio, Muhammedano scriptore, notat,
 id inter septem majora Coptitarum festa primo loco nume-
 rari. Accedit vetustissima Ecclesiæ traditio, quod octavo
 Kalend. Aprilis Christus passus fuerit, ex Tertulliano, La-
 ctantio, Augustino aliisque Patribus ostensa & comprobata
 a Ger.

a Ger. Joan. Vossio Dissert. de Tempore Dominicæ Passionis. Enimvero non placet hæc opinio modernis Chronographis, variisque argumentis impugnatur ex Nostratibus ab Ægidio Strauchio tum in Breviario Chronolog. cap. XLI. Quæst. 1, tum peculiaribus de Paschate Dissertationibus: ex Reformatis a Frid. Spanhemio in Quaternione Dissertat. Historiarum Dissert. II. a num. 9 usque ad 15 & ex Pontificiis a Natali Alexandro Histor. Eccles. Sæc. 1. Dissert. II. qui p. 260 conjicit, *illam veterum persuasionem inde ortam esse, quod Apostoli anno Aera Vulgaris 34 Passionem Christi proxime sequente Resurrectionis Christi memoriam 25 Martii celebrarunt, quæ eo altius eorum infixæ mentibus est, quod eodem die Dominicam Incarnationem recolerent. Cum ergo primi hujus Christianorum Paschatis celebritas apud Fideles percrebuisse, qui successu temporis post rerum Judaicarum subversionem, novamque temporum institutam rationem, quo præcise anno Christus passus esset, ignorabant; tenui adhuc hujus diei 25 Martii allucente memoria, hunc ad ipsammet passionis tempus referendum existimarunt; cum potius ad primum Christianorum Pascha referendum fuisse videatur. Quid de hac conjectura statuendum sit, facile perspicient prudentiores. Num adeo negligentes fuerint primævi Christiani in verò passionis Christi die adnotando, iidem judicabunt. Necessarium sane habuit Alexander, ad primos illos fideles opiniones suas extendere, quem non latebat ex Theophili Cæsariensis epistola Synodica, Gallos semper celebrasse octavum Calend. Aprilis. Coëgit enim Theophilus Synodum in controversia Paschali circa sæculi secundi finem, cujus acta nuper primus publicavit Stephanus Baluzius Tomo I novæ Collectionis Conciliorum a pag. 13. Caterum fatentur viri temporum peritissimi, difficillimas ea de re superesse controversias, quibus sopiendis ex Annalibus Sinicis memorabilem locum de Eclipsi solis, quæ tempore Passionis Christi contigit, nuperrime publicavit Andreas Müllerus, vir in hac litteratura summus, cujus Latinam versionem in gratiam Lectoris adscribam: Anno septimo Imperatoris Quang - bu - ti, durante vere, Luna tertia, Sol sub*
Quæ.

Quei-hai densam patiebatur Eclipsin: cum huiusmodi edictum Imperator universis Populis promulgabat: Est hoc opus superioris Domini. Quare Vocula & usitatus Titulus noster XIM porro ne usurpetur a supplicibus, neu admittatur a Scribis seu Cancellariis. Mentionem huius testimonii ex Hadriano Gressonio pridem fecit Huetius in Demonstr. Evang. Propos. III. num. 8, integramque disquisitionem promissit Mullerus, qui in Notis ad Specimen illud Sinicum pag. 2 observat, *Quang-vu-tium cepisse regnare anno Ti-yeu, hoc est, anno XXII. Cycli XLVI. Anno nempe Christi Domini XXV. Æræ Dionys.* cum quo & initium imperii Quang-vu-tiani composuerat in Catalogo librorum Sinicorum MSSorum, qui in Bibliotheca Electorali Brandenburgica adservantur, germanice anno 1683 edito pag. 14. Quæ comparatio si vera est, non potest non Quang-vu-tii annus septimus in Æræ Dionys. sive vulgaris 32 cadere, quod agnoscit etiam præter Gressonium & Huetium Dominicus Gabiani de incrementis Ecclesiæ Sinicæ pag. 151. cuius verba Mullerus exhibet pag. 34. 35. qui tamen pag. 27 & 28 passionem Christi ad annum 30 Epochæ vulgatæ retulit, quum Pascha Judaicum esset 8 Aprilis fer. VII. Sed alii de intricatissimo hoc negotio videant, ego in præsentiarum satis habeo, optimum Parentem, si non eodem die, quo Christus passus est, (uti saltem ex veterum opinione ante explicata consequitur) eadem tamen hora, qua Servator olim noster, animam DEo reddidisse. Constat enim ex Historia Evangelica, circa horam nonam Christum pro totius humani generis salute mortem subiisse. At illi horæ Judaicæ apud nos respondet tertia pomeridiana, qua Parentem meum non sine peculiari DEi ordinatione decessisse, sæpius recordatus sum, neque exiguum inde solatium accepi, quandoquidem id propterea factum esse cognovi, ut fiduciam in Servatorem, puritatem doctrinæ, vitæque sanctitatem morte notabili obfignaret.

Exequiæ proxima die Dominica, quæ in XXIX Martii incidebat, celebrabantur, corpusque in præcipua Ecclesia condebatur, & e regione ferme suggesti versus Baptisterium

sterium deponeretur. Equidem modus Episcopos in templis sepeliendi quo tempore coeperit, non facile dictum est: neque antiquius mihi exemplum occurrit Epiphanio, quem jussu Arcadii Imperatoris in Ecclesia sepultum refert Polybius Episcopus Rhinocorurorum in Epistola ad Salinum Constantiensem, quæ Tomo II Operum Epiphanii inserta habetur pag. 380. Plura de hoc more suggerunt Zieglerus Notis in Lancellottum Lib. II. Tit. IV. & Jac. Goarus Notis in Euchologium Græcorum, pag. 523. Quum autem mortuis olim non Judæi tantum & Gentiles, sed Christiani etiam epitaphia erexerint, ut ex Gruteriano & Reinesiano Inscriptionum opere, tum Bosii atque Aringhi Roma subterranea, item Simonidi, Mabillonique & similium antiquariorum scriptis nemini harum litterarum perito ignotum esse potest; nos quoque Parenti optime merito monumentum ereximus, lapidique sequentem inscriptionem incidi curavimus:

CHRISTO. REDEMPTORI. SACRVM.
ET.

BEATIS. MANIBVS.

IACOBI. TENTZELII.

THEOLOGI. FAMA. MERITIS. INCLYTI.
QVI.

PATRE. ERNESTO. TENTZELIO. CONSVLE.
MATRE. BARBARA. HAPPIA.
GREVSSENÆ.

KL. AVGVSTI. AN. clō lōc XXX.
NATVS.

OPTIMAMQ. INDOLEM.
NACTVS.

POST. BONARVM. LITTERARVM. FVNDAMENTA.
IN. PATRIA. ET. ERFFVRTI.
IACTA.

IN. VVITTENBERGENSEM. ACADEMIAM.
MENSE. NOVEMBRI. A. clō lōc XLVII.
MISSVS.

XXIII. APRILIS. AN. clō lōc XLIX.
BONARVM. ARTIVM. MAGISTER.

CREA-

CREATVS.

KALENDIS. MAII. AN. clō lōc LIV.
IN. NUMERVM. ADIUNCTORVM. ORD. PHILOSOPH.
RECEPTVS.

XX. MAII. AN. clō lōc LVII.
AD. DIACONIAN. GREVSSENSEM.
VOCATVS.

XX. SEPTEMBR. EIVSDEM. ANNI.
SS. THEOLOGIAE. LICENTIATVS. WITTENBERGÆ.
RENVNCIATVS.

X. DECEMBR. DICTI. ANNI.
ADSESSOR. CONSISTORII. EBELEBIENSIS.
CONSTITVTVS.

VI. NOVEMBR. AN. clō lōc LVIII.
INSPECTIONEM. ECCLESIASTICAM.
ADEPTVS.

XX. MAII. AN. clō lōc LIX.
PASTORATV. VRBIS. GREVSSENSIS.
POTITVS.

XIII. OCTOBRIS. AN. clō lōc LXII.
VVITTENBERGÆ.
SVMMOS. DOCTORIS. THEOLOGI. HONORES.
CONSEQVVTVS.

XIX. APRILIS. AN. clō lōc LXXI.
ARNSTADIVM.
AD. CAPESSENDVM. PRIMARI. ANTISTITIS.
EPHORIQVE. MVNVS.
ACCITVS.

EX. LEGITIMO. CASTOQ. MATRIMONIO.
XVI. FEBRVAR. AN. clō lōc LVIII.
FELICIBVS. AVSPICIIS. CONTRACTO.
SEX. FILIORVM. ET. QVATVOR. FILIARVM.
PARENS.

XXV. MARTII. AN. clō lōc XXCV.
OBIIT.
MAXIMVM. OMNIBVS. DESIDERIVM.
VENERATIONEM. POSTERIS.
RELINQVENS.

CON-

CONIVGI. SVAVISSIMO.

ET

PATRI. OPTIMO.

VIDVA. SOPHIA. ELISABETHA. NATA. LTSERIA.

LIBERIQUE. SVPERSTITES.

H. M. P. C.

* * *

SCRIPTA.

Veritas divina Libri Concordiæ, aliquot in Disputationibus, Ebelebii in conventu Pastorum propositis, e convenientibus locis singulis Scripturæ dictis repetita & asserta. VVitreb. 1662. in 4.

Kurzer Bericht von dem Kirchen-Frieden derer Lutherischen und Calvinischen wider D. Eccardum. Wittenb. 1664. in 4.

Gründliche Gegen-Verttheidigung des kurzen Berichts vom Kirchen-Frieden wider die Rintelenfer. Leipzig 1664. in 4.

Gründliche Rettung von dem ungegründeten Verdacht/ unerfindlichen Beschuldigungen / und schändlichen Lasterungen / welche der jämmerlich verkehrte L. Andreas Fromm in seiner so genannten Wiederverkehrung unverantwortlich wiederholet. Wittenberg 1671. in 4.

Agenda Schwartzburgica.

David Rex, salutaris pœnitentiæ exemplum, succinctis notis explicatum.

Opus imperfectum.

Disputationes insuper varias habuit, cum Academicas: de Enunciatione infinita: de causa morali: de prædicabilibus, aliasque; tum maxime Synodales, utpote: de Messia Heroë torculario, ex Jesa. LXIII: de aquis salubribus miraculosis, occasione illarum, quæ quinto Calendarum Aprilis Anno 1661 prope pagum *Holz Thaleben* in comitatu Schwartzburgico proruperunt: de Eleemosynis: de pace Ecclesiastica Lutheranorum & Cal-

vinianorum adversus D. Henricum Martinum Eccardum, Professore antehac Rintelsenem, & postea in Episcopatu Hildesienfi Primarium Superintendentem, Consistorii Assessorem & Pastorem Alfeldensem: de Christo ad Rom. IX, 5: de prudentia Christiana circa pestem: de Jure Pontificis circa Electionem Imperatoris Romani, &c.

VII.

PROGRAMMA, QVO COLLEGIVM FACVLTATIS
THEOLOGICÆ IN VNIVERSITATE
ROSTOCHIENSI

*Funus desideratissimi Collegæ, Viri Maxime Reverendæ
& Excellentissimi,*

DN. MICHAELIS SIRICII;
S. Theol. D. & Professoris Publici, Consistorii Ducalis Assessoris gravissimi, Superintendentis Diœceseos Rostochiensis vigilantissimi, nunc in cœlis beati, more majorum prosequitur.

Nillus vehementior dolor est, quam cum ea parte, qua jam ante male affecti sumus, novus ictus incutitur. Ingeminat acutiorem sui sensum, quod in cruentas vibices intorquetur, telum, & altius penetrat, quo in molliora incidit. Idem hodie experimur, cives. Nondum convaluit vulnus, quod in morte celeberrimi VARENI accepimus, nec longinquitas temporis ea concessa est, quæ emollire potuerit sensum jacturæ, quam in tam charo capite fecimus, cum repentinus Gustavo nuncius nos consterneret, jam & SIRICIVM fato suo concessisse. Fulmina videbamus nobis audire: virum, quem sanum & incolumem nupere videbamus, de cujus adversa valetudine antea nihil relatum erat, nihil etiam suspicabamur, virum, cujus collegio atque consiliis dolorem amissi VARENI præcipue solabamur, inopinato nos perdidisse. Solent, quæ præsentiscimus, mala æquius ferri, tanquam
jam

jam familiaria nobis quodammodo cum eveniunt: hic vero nobis subito obveniens casus eo gravior fuit, quod omnia alia potius speraremus. Equidem certi nihil nobis pollicetur hæc vita: novimus ad brevem usum data esse omnia, quæ divina nobis largitas concessit, restituenda, quo die summus rerum nostrarum arbiter ea revocaverit: atque ita cum collegam haberemus, etiam mortalem nos habere oportebat meminisse. Debemus etiam hoc DEO patientiæ obsequium, ut voluntati ejus quam lubentissime cedamus, ne, dum gratias a nobis expectat ob præstitam hactenus beneficii usuram, adversus recipientem sua murmuremus. Atamen quæ gratiora nobis sunt, eorum spem atque vota longius producimus; incenditur fruitione boni acrior appetitus, ut lubentius eo careamus gaudio, cujus suavitas nondum percepta est, quam cui innutriti sumus. *Quorum enim, inquit Augustinus l. 19 de Civ. Dei cap. 8, nos vita propter amicitia solatia delectabat, unde fieri potest, ut eorum mors nullam nobis ingerat mœstitudinem? quam qui prohibet, prohibeat si potest amica colloquia, interdicat amicabilem societatem, vel intercidat affectum omnium humanarum necessitudinum, vincula mentis immitti stupore dirumpat, aut sic eis utendum esse censeat, ut nulla ex eis animi dulcedo perfundat. Quod si fieri nullo modo potest, etiam hoc quo pacto futurum est, ut ejus nobis amara mora non sit, cujus dulcis vita fuit? Illorum quidem cum contemplamur conditionem, qui ex hac vita evocati sunt, gratulandi potius quam flendi causam præbent, quos in verâ fide obdormivisse DEoque fideli creatori emigrantem spiritum commendasse certum est. Auferuntur enim hujus vite incommodis, & ab ancipiti fluctuum jactatione in portum exoptatum recepti, æternis gaudiis, omnique a conspectu DEI bonorum affluentia saturantur. Nostram potius vicem dolemus, quos adhuc procellæ agitant, quos nunc gravius remis incumbere oportet, postquam vivere defierunt, qui laboris nostri assidui & prudentes socii erant. Trahitur in adversas partes gemina pietas, qua & defuncto bene cupimus & nobis; quemadmodum & nostram ipsorum*

tum ἀνάλυσιν ambiguis votis & optamus & deprecamur, præeunte exemplo Apostoli Phil. I, 23. sq. Poscitque ipse, quem defuncto debemus, amor, ut ejus desiderio capiamur, quippe qui & ipsi Christo ad tumbam Lazari lacrymas expressit, Joh. XI, 35. sq. Si nullus nobis doloris sensus esset, neque patientia locum inveniret; patimur enim, quæ acerbæ sunt, quæque non habere malle, ferimus autem propter eum, qui, ut ferremus, voluit eadem imponendo. Modum igitur luctui nostro statuit religio Christiana, non omnem tollit: ingemiscimus, cum, quid amiserimus, circumspicimus, restituimur nobis, cum, quid restet sperandum, consideramus. Prosequimur ut præeuntem, desideramus ut revisuri, lugemus ut divinæ bonitatis solatio perfusi, denique cum dolore nostro ita certabit divinæ voluntatis reverentia, ne quid ab obsequii promptitudine, quam DEO debemus, usquam delibetur. Dehortatus autem ab immoderato luctu Apostolus, 1. Thess. IV, 13. *nolo vos, inquit, ignorare, fratres, de dormientibus, ne contristemini, sicut reliqui, cum spem non habent*: ut intelligamus, præcipuam luctus nostri moderationem a spe resurrectionis pendere. Miserum est Stoicum illud genus solatii, quo lacrymas funeres reprimere conatus est Seneca ab immutabili factorum lege, *Consol. ad Polyb.* c. 23 ita fatus: *diutius accusare fata possumus, stant dura & inexorabilia, nemo illa convitio, nemo fletu, nemo causa movet: nihil unquam parcunt ulli nec remittunt. Proinde parcamus lacrymis nihil proficientibus. Facilius enim vos illi dolor adjiciet, quam illum nobis reducet. Qui sanos torquet, non adjuvat, primo quoque tempore deponendus est, & ab inanibus solatiis atque amara quadam libidine dolendi animus recipiendus. Nam lacrymis nostris nisi ratio finem fecerit, fortuna non facit.* Etenim quæ a consilio nostro pendent, dissuaderi atque reprimi possunt, si objeceris irritos fore conatus omnes; sed quæ sensum, animumque foris accedentia afficiunt, eo fortius nos commovere solent, quo major est rerum meliorum desperatio. Varie quidem angimur, dum inter spem merumque fluctuamus, speique incertæ impatientia sæpius acerbior est, quam ipsa

ipsa ejus abjectio: sed id tunc demum cum ad alia consilia animum applicari debere animadvertimus. Ita David cum pro vita filioli DEum precabatur, jejuniis se mace-
rabat, postquam is expirasset, surgens & lotus cibum capessabat, quod non revocandi amplius spes esset mortuum, sed accedendi aliquando ad ipsum, 2. Sam. XII, 22. sq. Quibus vero nec illa spes futuræ vitæ atque consortii reliqua est, qui se cum Seneca in eundem quidem mortuorum cumulum adjectum iri norunt, ad consortium vero beatioris vitæ cum Davide adspirare nesciunt, ne in funere amicorum planctibus immodicis indulgeant, vix poterunt Stoico hoc solatio cohiberi. Ideoque id egerunt semper Christiani antistites, ut attemperatione fletus, fideles ab ethnicis spem non habentibus distinguerent. Indignatur Chrysostomus populo minus recte se hac in re gerenti; *homil. 4. in Epist. ad Hebr.* Cum vides luctus in plateis, lamentationes super eos qui ex hac vita migrarunt, & ululationes, & ineptias alias, credite mihi, erubescite paganos & Judeos & hereticos ista videntes, & omnes qui nos irrident. Cogita quid psallas in illo tempore. Revertere, inquis, anima in requiem tuam, quia Dominus benefecit tibi; & iterum, non timebo mala, quia tu mecum es. Dicis Dominum benefecisse tibi & lacrymaris? Sic etiam Patres concilii Toletani III. c. 21: Qui divina vocatione ab hac vita recedunt, cum Psalmis tantummodo & psallentium vocibus debent ad sepulchrum deferri. Nam funebre carmen, quod vulgo defunctis cantari solet, vel in pectoribus se aut proximos aut familias cadere (qui fuit ethnicus mos interdictus etiam Deut. XIV, 1.) omnino prohibemus. Sufficiat autem, quod in spe resurrectionis Christianorum corporibus famulatus divinorum impenditur canticorum. Nos quoque, si quid in funere canamus nostris moribus, recte perpendimus, idem illud in hymnis nostris solatium invenimus, quod suspendere lacrymas iusserit & querelarum finem facere. Ridebatur quondam Democritus a Plinio l. 7. nat. hist. cap. 55, quod humana corpora asservanda esse censuerit in spem reviviscendi; nos, qui illam non vanam esse rectius novimus, certiore fiducia, sprete gentium desperatione, in funus procedimus.

Hic dies dictus est solemnitati illi, Cives, qua desideratissimo nobis Collegæ justa solvantur, nempe *Viro*, in cujus obitum hæc præfati sumus, *Perquam reverendo atque Excellentissimo Dn. MICHAELI SIRICIO, S. Th. D. & Prof. Publico hujus Universitatis, Consistorii Ducatus Assessori & Dioceseos Rostochiensis Superintendenti hætenus gravissimo, Viro* celebritatem nominis, antequam ad nostras Mecklenburgicas terras accederet, jam diu apud exteros nacta, hic vero ut aliis omnibus, ita inprimis Serenissimo Principi ac Domino, Dn. GVSTAVO ADOLPHO, Duci Mecklenburgico &c. Principi ac Patrono nostro clementissimo, supra plures alios, cum viveret, charo. Natus in hunc orbem est propitio Numine anno hujus seculi XXIIIX, die secundo Decembris, in incluta civitate Lubecensium, Patre avoque sibi cognominibus, illo, Pastore quondam vigilantissimo præcipuæ, quæ istic est, ecclesiæ, cui quondam a B. Virgine nomen datum, hoc vero cive urbis spectatissimo; matre *Agneta*, Amplissimi ac Prudentissimi, cum viveret, viri *Gerardi Reuberi*, Senatoris ejusdem urbis laudatissimi filia, atque avia, paterna quidem, *Magdalena Beckeria*, materna vero *Elisabetha Midies*, laudatissimis fexus sui ornamentis. Atque ut in puero jam mature optima indoles atque ad literas nata emicuit, ita & Reverendi parentis hæc non postrema cura fuit, ut quam optime in iis institueretur. Postquam igitur lingvarum fundamenta in patria probe jecerat, anno ætatis decimo octavo ad celebre tunc Gymnasium Stetinense missus est, in quo majoris Scholæ exercitiis præpararetur; sed ob febris quartanæ molestias, qua tum forte ceperat laborare, citius domum revocatus, postquam convaleuit, anno sequente Helmstadium se contulit, in florentissima Academia studiorum sublimiorum jam fundamenta positurus. Verum nec hic longior aliqua τὴν ἀνακρίτην mora fuit, cum post annum vertentem ob triste ortum de novis opinionibus certamen rectius sibi putaret consultum fore, ut Lipsiam proficisceretur, exceptus hospitio ac familiaritate celeberrimi Theologi, Joh. Hulfemanni. Ulti annus hic seculi quadragesimus octavus ipsi funestus fuit, morte utriusque parentis, ita &

& quotidiano usutanti præceptoris non potuit non esse etiam perquam felix, sub cuius ductu & auspiciis ad veram Theologorum dogmatum cognitionem intimius penetravit. Hinc VVittebergam progressus anno proximo, quantos in his litteris profectus fecerit, erudita disputatione de SCRIPTURAS, sub Præsidio Excellentissimi *D. Scharffi* ostendit. Tandem ultimam eamque honorificam sibi elegit Academiam, quæ Gießæ Hassorum est, quam cum VVittenbergenfi commutavit sub annum sæculi quinquagesimum primum. Ibi ut sedem figeret, fecit digna virtutis & ingenii æstimatio, quam apud Serenissimum Hassiæ Landgravium adeptus erat, qui ipsi, postquam disputatione inaugurali d. 26 Febr. A. 1657 proposita gradus Theologici licentiam nactus erat, extraordinariæ Theologicæ professionis munus clementissime demandavit. Quod ita egregie ornavit, ut mox sequente anno & ordinaria historiæ Ecclesiasticæ professio, & ecclesiastica in oppido functio illi adjiceretur. Non succubuit sub onere multiplici viri virtus, sed acrius enixa ad majora fecit progressum, A. LIX, d. 17 Febr. pileum doctoralem auferens, & mox d. 22 Aprilis ordinarij Theologiæ Professoris titulo donatus Noster est. Quos hic labores laudabili diligentia sustinuerit, quibus in publicum emissis eruditis lucubrationibus orbi literato innotuerit, si pluribus docere institueremus, soli facem præferremus. Initia viri vobis enarravimus, cives, quæ obscuriora esse poterant; reliqua a nobis parcius expectate, quæ tota Germania loquitur, quæ *Disputationes de Deo, tractatus de Simone Mago, de Ebionitis, de Religione Muscovitica, de lacrymis Christi, de uxore una, immortalitate anima, idolo papali, successionem ecclesiasticam &c.* ob oculos ponunt, quamque in beato viro non Theologum tantum nos expertissimum, sed & multijugæ lectionis philologum amiserimus, docent. Non potuit lucerna in medio posita diu latitare illos, quibus & religionis & bonarum literarum amor est. Novimus quantopere non Principibus tantum viris, sed & Regibus æstimatus fuerit hic noster, quamque parum abfuerit, quo minus, quæ Germaniæ finibus non conclusa

erat,

erat, fama viri, ipsum etiam inde alio avocarit. Stadenſis etiam civitatis irritus conatus fuit, tantum Theologum ſibi exoptantis, cum qua Ser. Landgravius certavit; ſed paulo poſt Sereniſſimi Principis noſtri Domini GVSTAVI ADOLPHI invitatio majus pondus habuit, cui ſe A. LXX, hujus ſeculi, d. 28 Octobris ad Conciones aulicas ſtitit. Quam dextre illo functus ſit officio, nemo melior teſtis erit, quam ipſe, qui omni exceptione major eſt, Sereniſſimus Princeps, cujus continuo majorem ad extremos uſque vitæ dies promeritus eſt amorem atque clementiam; quique ipſum Anno LXXVI Profeſſione Theologiæ in hac Univerſitate & Superintendētia Roſtochienſis diœceſis donavit. Atque uti-
nam ita donaſſet, ut & nobis licuiſſet tam exoptato collega quam conſtantiffime præſente frui! Sed ab eo tempore quadriennium integrum in aula detentus, anno demum octogefimo domicilium huc atque familiam tranſtulit. Et quam lubentiſſime etiam tunc virum apud nos retinuiſſemus, cujus gravis atque erudita opera huic univerſitati egregium emolumentum, quin & ſola a pluribus retro annis acquiſita nominis gloria incrementum addidiſſet. Sed neque id permiſit ingens, qui ipſi denuo acceſſit, ad Principalem gratiam cumulus, quæ deſiderio viri, cum apud nos eſſet, fortius accenſa, omnino pati noluit, ut a latere ſuo avelleretur. Itaque revocatus Guſtrovium ſtatim ineunte ſequenti anno, ab eo tempore non niſi rarius in Academia comparens, ſpem ſui reditus ſubinde, ſed nequicquam, fecit, donec illum inopina mors omnem interciperet. Quam tamen & in illo aulicorum negotiorum ſtrepitu ſolicitam ad publicum bonum curam applicuerit, & quicquid negotiis illis ſubducere potuit, quibus publice deſtinabatur, in omnibus, qui obveniebant, caſibus religioſiſſimi Principis pietati quam dexterrime conſulens, in literas impenderit, teſtabuntur horum annorum hætenus pleraque *avēdora* ſcripta, poſt humi, ut ſperamus, partus indiſtriæ atque ingēnii futura,
Parſ tertia de ſucceſſione eccleſiaſtica, Præcopænitentia, tractatus de quarendâ in omnibus gloria Dei, Exercitationes in Genefin & Exodum, oſtenſio fundamentalis abominationum
Papa.

Papatus circa cultum religiosum creaturarum &c. quemadmodum de homileticis antea viri in aula laboribus testatur *commentatio in symbolum Nicanum & Constantinopolitanum.* Sed inserviando aliis en ipse absumitur, dumque quam optime studet & Serenissimo Principi & ecclesiæ omni prodesse, jam non prodest, sed inexhaustis laboribus ac vigiliis sibi ipsi vitam & facultatem diutius prodesse præscindit. Sentit hunc obitum & publica & privata res, cietque maritum & patrem nunc suprema voce vidua ac numerosa proles. Nempe anno post Christum natum M DCLIX, d. 7 Maji felicibus sibi sponsalibus junxerat ornatissimam Virginem, ANNAM, florentissimi atque integerrimi apud Francofurtenses ad Moenum quondam mercatoris, *Adami Fortbi*, filiam primogenitam, quam eodem anno d. 27 Junii solenni ritu domum duxit. Ex hoc matrimonio filios suscepit tres, filias septem: filios quidem omnes nunc per DEI gratiam superstites, videlicet M. *Ernestum Gerardum*, S. Theologiæ, *Johannem*, Medicinæ Studiosos, & *Gustavum Adolphum*, in quibus virtutem optimi parentis partim jam observare cœpimus, partim etiam fore speramus, ut non imbellem progenerent *aquila columbam*: filias vero tres jam meliori vitæ vindicatas, *Elisabetham*, *Christinam Agnetam* & *Magdalenam Sibyllam*, ita, ut quatuor superstites paterni funeris luctum domesticum adaugeant: *Anna Ludovica Catharina*, Viro plurimum Reverendo & Excellentissimo, Dn. *Nicolao Daffobio*, S. Th. Lic. & Professori extraordinario apud Grypswaldenses, nupta; item *Agnes Catharina Druida Lucretia*, *Sophia Catharina*, eo infeliciores orphanæ, quod non nunc demum Patrem, sed jam ab anno hujus seculi septuagesimo septimo matrem amiserint. Exagitat maledicus, se quis alius, Jesuita *Jacobus Gretserus* in libello, quem *Gratias Dan. Cramero solutas nat. ant. &c.* vocat, cap. 3. seqq. nostrorum Theologorum epitaphia atque parentationes funebres, ubi defuncti presbyteri vel Episcopi uxor & numerosa proles recenseantur, quod ejus generis laudes in antiquitate nullæ legantur; hoc scilicet argumento probaturus, quod clericos oporteat, etsi, ante-

quam ad ecclesiasticum ordinem admoventur, uxores duxerint, postea tamen juxta universalem Ecclesiæ consensum ab iis penitus abstinere. Sed fingunt sibi hi homines sua somnia, ut lubet, & ne qua in re ad manifestam veritatis lucem objectam frons rubore suffundatur, conquisitis undique calumniis in veteres æque ac recentiores scriptores pari animi impotentia grassantur. Memoria prodidit Socrates, *l. 5. hist. eccl. c. 22*, quod, etsi suo tempore in Thessalia & vicinis regionibus, Macedonia atque Achaja, clericus, postquam ordinem adeptus est, uxore interdicatur; aliter tamen fiat in oriente, ubi multa *ἐν τῇ κατὰ τῆς ἐπισκοπῆς καὶ παῖδας ἐκ τῆς νομίμου γαμῶντος παποιήκαται*, ipso etiam episcopus *tempore liberos ex legitima conjugē suscepērint*. Quid clarius? Sed nunc objicienda viro hæresis Novatiana erat, ne fidem mereretur in iis, quæ de publica multarum gentium consuetudine narrat, in quibus ut falleret, nec ipsius nec Novatianismi intererat, quin & si fallere voluisset, non ita tamen stultus fuit, ut se id posse confideret. Nec obstat Jesuitæ, quod idem confirmet Nicephorus; quippe quem sua ex Socrate hausisse ait. Sed si Socrates fidem omnem decoxit, quod non ad votum Romanæ curiæ scripsit, vel Athanasio tamen illa relinquatur integra, qui a certamine Ariano & celebritatem & favorem omnium habet, qui *Epist. ad Dracont. tom. 1. op. p. 958* episcopos & monachos inter se comparans, quamque in utraque vita liceat hujus mundi commodis frui vel abstinere edocens; *πολλοὶ δὲ τῶν ἐπισκόπων, ἔδὲ γυναικῶν, μοναχοὶ δὲ παῖδες τέκνων γεγόνασιν. ὥσπερ καὶ ἐπισκόπος πατὴρ τέκνων, καὶ μοναχὸς ἐξ ὀλοκλήρου γένος τὸ γυναικῶν (οἶδαμεν)* Multi quoque ex episcopis matrimonia non iniierunt, monachi contra parentes liberorum facti sunt; quemadmodum vicissim episcopos filiorum patres, monachos integri generis (seu, ut vertit Latinus interpres: generis posteritatem non quasi vixisse) animadvertas. Sic & Synesius protestatus est, se episcopum factum, uxorem non deserturum esse, quin optaturum & precaturum, ut multi probi que sibi nascantur liberi. Quod utut scripserit spe amovendi a se episcopatus oneris, cum sciret, esse, quibus talis episcoporum

rum continentia nimis placeret, sufficit tamen, quod conditio hæc admiffa fit. De Gregorio Nazianzeno res nota est, quod una cum fratre Cæsareo ex patre jam episcopo, vel certe presbytero, natus fit, juxta illud carminis:

Οὐπω τὸ σῆτον ἰχθυήτρικας βίον

Ὅσος δὲ ἦλθε θυσιῶν ἡμοῖ χρόνον.

Sed non est, quod hisce immoremur. Si in parentationibus veterum ista non commemorantur, ea causa est, quod in laudandis virtutibus tantum defunctorum occupati fuerint, qui illas scripserunt, ad quas non facit numerus liberorum; etiam ad benedictionem divinam utique pertinet, juxta *Ps. 127. v. 4 & Ps. 128. v. 3*, eoque nomine merito commemorandus. De episcopo digamo eruditam commentationem ipse ἡ μακαρίτης noster edidit, cum ante septennium secundas nuptias cum ornatissima matrona, *Anna*, Viri Nobiliss. & Amplissimi Dn. *Friderici Plönnies*, Senatoris Lubecensis optime meriti, filia Nobilissimi quondam & Consul-tissimi Viri, Dn. *Samuelis Schützii*, V. I. Lti relicta vidua, celebraret, ut factum hoc suum nec S. literis adversum esse, nec piæ antiquitatis suffragiis carere ostenderet. Cæterum quanta fuerit viro morum sanctitas, & quanto studio familiam omnem ad pietatem adduxerit & quotidianis exercuerit precibus, ut expleret obtineretque, quod Apostolus ab episcopo desiderat 1 Tim. III, 4, *ut bene præstet domui, & liberos habeat obediētes cum omni gravitate*, norunt illi, qui familiarius ipsum norunt, & in ædibus ejus frequentes adfuerunt. Quantum profuerit Serenissimo PRINCIPI, quantum ecclesiis eorumque presbyteris ipsius inspectioni peculiariter concreditis, quantum bonis omnibus, nunc communis omnium luctus ostendit. Ceremoniæ funebres, quæ hodie Gustrovii a vidua & liberis moestissimis parantur, afficiunt amicorum etiam peregre habitantium animos, & nos, qui funus alio loco deductum comitari non possumus, prosequi tamen hac scriptione nostra volumus, ut & vos, Cives Academici, nobiscum, qualem in illo virum perdiderimus, reputetis, bene ipsius requiei, bene ecclesiæ, bene toti Academix precantes, ut clarissimo Theologorum pari,

&

& illi, quem ante sesquiannum amisimus, VARENIO, & huic, qui nunc effertur, SIRICIO similes nobis sufficere viros optimum Numen dignetur.

P. P. Sub Sigillo Facultatis nostræ, Rostochii, d. VIII Septembris, Anno MDCLXXXV.

Idem B. Siricii funus programmate publico, Academia Rostochiensis nomine scripto, prosecutus est, qui Rectoris fasces tunc gessit, *Christophorus Redeckerus*, J. V. D. & Prof. Publ.

In Ejus effigiem:

Qui fuit Eusebiæ Lumen, Siricius, Umbra

Hic dedit, effigiem corporis ipse sui.

Cerne sed ingenii faciem per scripta nitentem,

Umbraque qui visus, Lux Tibi totus erit.

In honorem Meritissimi Theologi

fecit Lipsia

D. VAL. ALBERTI, P. P.

& Consistorialis.

SCRIPTA:

Acta Colloquii Gieffensis inter Petrum Haberkornium & Jesuitam Johannem Rosenthalium, præsentem Illustrissimo & Celsissimo Principe ERNESTO, Hassiæ Landgravio, d. 7 Febr. 1653 habiti, bona fide cum annotationibus edita. Gieffæ 1657. in 4.

Causa Dei & Scripturæ Sacræ contra hæreticas impugnationes Johannis Scheffleri Apostatæ duabus Disputationibus vindicata. Gieffæ 1660. in 4.

Dissertationes Theologicæ septem contra varios Heterodoxos e Luc. I, 35 institutæ. Gieffæ 1661. in 8.

Simonis Magi, Hæreticorum omnium Patris, pravitates antiquæ & recentiores. Gieffæ 1664 & 1666. in 4.

De Religione Moscovitarum. Gieffæ 1664. in 4.

*Discursus Theoretico-Practicus de Lacrymis Jesu Christi. Gieffæ 1666. in 4. Accessit Appendix, continens respon-
sionem ad quæstionem: an & quatenus pœnitenti, nec
non*

- non ab solutionem & admiſſionem ad Sacram cœnam deſideranti lacrymæ & jejunia ſint neceſſaria. Ibid. 1679.
- Diſputationes Theologicæ de ſucceſſione Eccleſiaſtica, oppoſitæ Pontificiis, & præprimis Fratribus VValenburgicis. Gieſſæ 1666. in 4.
- De Ebione & Ebionitis, antiquis & recentioribus. Gieſſæ 1668. in 4.
- Decas Diſputationum Theologicarum in Collegio publico Academiae Gieſſenæ publice habitarum, & heterodoxis antiquis ac recentioribus oppoſitarum, in quibus ſunt: de ſcriptura ſacra: de notitia DEI naturali & revelata: duæ de Theologia *ἑνωμένη* vel unita: totidem de Theologia *διακρινόμενη*: de Deo Patre, prima SS. Trinitatis perſona: de Jeſu Chriſto, Filio DEI, ſecunda Trinitatis perſona duæ: de Communicatione idiomatum, ſtatu item exinanitionis & exaltationis Chriſti, & de perſona ſpiritus Sancti. Ibidem, 1669. in 4.
- Uxoruna, ex Jure naturæ & Divino, moribus antiquis & Conſtitutionibus Imperatorum ac Regum eruta, & contra inſultus impugnationum deſenſa. Ibid. 1669. 1679 in 4.
- Collegium Theologicum, explicans potiſſimos Articulos Theologiæ. Ibid. 1669. in 4.
- Beata animæ humanæ poſt mortem hominis immortalitas. Ibid. eod. in 4.
- Idolum Papale ex ipſa Papatus praxi & antiquis monumentis per aliquot capita demonſtratum. Ibid. 1670. in 4.
- Der Prophetiſche und Apoſtolische Glaube aus dem Nicœniſchen und Conſtantinopolitanischen Symbolo in zwanzig Predigten vorgetragen. Cuſtrau / 1673. in 4.
- Episcopus *δευτερόγamon*, an & quatenus hic in ordine Sacro vel Clericatus admittatur? A. 1679. in 4.
- Præco poenitentia. Roſtoch. 1681. in 8.
- Exercitationes Academicæ de controverſia: an intuitus fidei finalis ordine præcedat, an vero ſequatur electionem æternam? Fasciculus Diſſertationum contra Heerwardum: de ortu & progreſſu idololatriæ: de abſurdo dubitationis, &c.

Ostenſio fundamentalis abominationum Papatus circa religioſum Creaturarum cultum, tribus diſtincta libris, cum præfatione & ſupplemento D. Val. Alberti, Guſtrovii & Roſtochii, 1687. in 4. *

* *Vide menſ. Febr. Act. Erud. Lipſ. A. 1687.*

VIII.

MEMORIA VIRI

*Magnifici, Summe Reverendi, Ampliſſimi atque
Excellentiſſimi*

DOMINI IO. ANDREÆ LVCII;

SS. Theol. Doctoris,

SERENISSIMO ELECTORI SAXONIÆ

a Concionibus Aulicis Primariis, Confessionibus &
Conſiliis Eccleſiaſticis, Miniſteriiſque Dresdenſis Se-
nioris, renovata & translata ex Concione funebri
habita a

GEORGIO GREENIO.

Qui lucis nomen Eccleſiæ Doctoribus a Chriſto
tributum eo magis ſuſtinere potuit, quo ſuper e-
dito magis candelabro ſplendorem ſuum diffudit
Vir Magnus & Summe Reverendus D. IO-
HANNES ANDREAS LVCIVS, lucem hanc vitalem pri-
mum adſpexit, 19 Octobr. die, A. 1625 circa ſextam vesp-
erinam, in Electorali Dresda. Patrem habuit Per-Reveren-
dum & Clariffimum Virum, M. IOHANNEM LVCIVM,
Dresdenſem, primum ab anno 1619 Zſchachwitzii in Bohe-
mia, & poſtmodum ad D. Annæ apud Dresdenſes Paſtorem,
ultimoque tandem Eccleſiæ ad D. Crucis Diaconum, Anno
1652 d. 2 Martii in Domino placide deſunctum; Matrem ve-
ro foeminam virtutibus ſexum ſuum decentibus cumulatiſſi-
mam, Annam, natam Schwartziam; Avum Paternum M.
Johannem Lucium, P. L. C. Rectorem Scholæ Hertzbergen-
ſis, Paſtoremque dehinc Schoenewaldenſem, ac demum
Diaconum Dresdenſem, A. 1604. d. 23 Aprilis mortuum.

Pro-

Proavum *Christophorum Lucium*, Dresdensem antehac Con-
 Rectorem, & post ad D. Crucis itidem Diaconum. Quem-
 admodum vero Christianum haut facit sola ex Christianis
 Parentibus nativitas, sed spiritualis insuper regeneratio ut
 accedat, opus est: Ita hujus felicitatis & nostrum Parentes
 ipsius precientissimi mature reddiderunt participem, Christoque
 infantem tenellum in Baptismo rite obtulerunt. Proxima
 hinc educationis cura fuit, quam puero quinquenni in eo
 exhibuerunt, quod ad Scholam Crucis Patriam cum able-
 garunt, institutioni ipsum subdentes *Samuelis Helmerti*,
 Collegæ quinti, qui legere illum recte, scribere scite, latina-
 que verba intelligere & reddere promte docuit. Ac tan-
 tum sane apud ipsum valuit *Helmerti* dexteritas, ut ad supe-
 riores etiam Scholæ classes promotus a privata ejus infor-
 matione divelli non potuerit, cum qua tamen publicam
 Cantoris, *Michaëlis Lohrii*, Collegæque Tertii, VVolfgan-
 gi Jenichii, conjunxit. In classem secundam Anno 1638
 translatus publice pariter ac privatim fidelissima *M. Michae-
 lis Lembachii*, Con-Rectoris tunc spartam obeuntis, præ-
 cepta avidis auribus hausit, Lembachioque ad Pastorum
 Flaviensem evocato æqualem industriam ipsius in Conrecto-
 ratu successoris, *M. Petro Bertramo*, approbavit. A. 1640
 in prima Classe locari meruit, a quo tempore per quinque
 omnino annos sub manu ductione Rectoris, *M. Johannis
 Bobemi*, in idiomate Latino, Græcoque & Hebraico, in
 Logica item, Rhetorica, Sphærica, Geographia, scientiis-
 que Liberalibus aliis eos progressus fecit, ut ingenium ipsius
 industriamque laudarent omnes atque mirarentur. Acade-
 micis interea studiis aptior redditus A. 1645 cum amicissimo
 fratre, *Christiano*, quem Civitas Dresdensis Primarium nunc
 Ecclesiasten veneratur, in Almam Leucoream sese contulit,
 ac a Rectore tunc Magnifico, *Johanne Hülsemanno*, in nu-
 merum Studiosorum cooptatus fuit. Ordine igitur, quæ
 maximum Studiis emolumentum affert, congruo usus,
 Philosophiæ primum se tradidit, cujus cursum intra spatium
 annum absolvit, maturitate ingenii & institutione Scholasti-
 ca, quam præcessisse diximus, plurimum adjutus, maxime
 tamen

tamen omnium beatus redditus solertia, quam in ipso erudiendo adhibuerunt celeberrimi Philosophiæ Professores, *Augustus Buchnerus, Reinholdus Franckenbergerus, Johannes Scharffius, Johannes Sperlingius, Johannes Ericus Ostermannus*, nec minus Ordinis Philosophici Adjuncti, *Constantinus Ziegra, Fridericus Holtzmannus, Johannes Fridericus Königius, Christianus Bilefeldius*, ad quorum pedes quam diligentissime consedit, ac sub nonnullorum ex iisdem Præsidio suas quoque in disputando vires frequenter periclitatus est. A. 1647 mense Octobri Lauream reportavit Magisterialem, inter viginti Candidatos quinto loco positus, qua dignitate impetrata non unas ventilavit Disputationes Philosophicas, utpote *de causa efficiente, de supposito & persona, de formis subordinatis & accidentariis, de Elementis in genere & in specie, de generatione, de successione Regum & Principum*, aliasque, e quibus doctrina ejus haud proletaria sic innotuit, ut Auditores, ipsius in Philosophia informatione usuri, undique confluerent, inque unico sæpius Collegio privato Lectorio centenarium numerum superarent. At enimvero cum ab incunabulis Theologiæ se consecratum nosset, hanc sibi inprimis eligendam & in theoria pariter ac praxi studiosissime excolendam censuit, primumque A. 1647 ad populum verba fecit ex umbone templi ad arcem VVittebergenfis, ipso Johannis Baptistæ Festo, & eadem ex Lutheri cathedra post annos triginta sex anno 1681 primam quoque concionem tanquam supremus Concionator Aulicus, Serenissimo Electore ipso præsentem, habuit, cujus rei citra insignem delectationem redditamque Numini divino gratiarum actionem recordari nunquam potuit. Sed cum in Academia commoraretur, neutiquam, ut multorum cacoëthes est, soli vacavit Homileticæ, quin Theologiam potius theoreticam & polemicam diurna nocturnaue pertractavit diligentia, ratus quippe, in hac primarium solidæ eruditionis Theologo necessariæ negotium versari. Quamobrem ut præfixum sibi scopum attingeret feliciter, Scholas adiit Theologorum unanimi omnium sententia fundatissimorum, *D. Jacobi Martini, D. Pauli Ræberi, D. VVilhelmi Lyseri, D. Johan-*

Johannis Hiilsemanni, hi namque Quatuor-Viri cathedram tunc Theologicam VVittebergæ una exornabant. His autem partim pie defunctis, partim alio vocatis, eorum in locum D. *Abrahamo Calovio*, perficiendum se commisit, non posthabitis præterea privatis instructionibus Philosophiæ tum temporis Adjunctorum, *Meisneri*, *Holtzmanni*, *Königii*, quos ut in Philosophia olim Duces habuerat, nunc in Theologia comites experiebatur. Sub Calovii Præsidio aliquoties descendit in arenam, Theologicasque contra Socinianos & in Augustanam Confessionem Disputationes masculine defendit, adhibitaque tam in audiendo, quam in disserendo hac industria eam sibi paravit aptitudinem, ut, qui & aliis in Theologia facem præferret, idoneus judicaretur. Ast cum in eo esset, ut partium suarum hac in re satageret per omnia, tristi de parentis sui morte nuncio VVitteberga Dresdam, ad eundas Patri desideratissimo exequias, A. 1652 evocatus fuit, nec in Academiam, prout quidem constituerat, redire ipsi licuit, Dresda tunc promotionis ipsi offerente primitias. Suasu etenim Patroni sui, D. *Ægidii Stran-ebii*, Superintendentis, munus sacrum, quod vacuum discessu suo B. Parens reliquerat, literis ad Amplissimum Senatuum directis petiit, istoque annuente post habitam ex Mich. II, 13 Concionem *δοξολογίην*, die II Maji feliciter obtinuit. Hoc in officio, quod Domin. XIII post Trinitatis Anno 1652 administrare cœpit, vitam omnem sibi transigendam fore ratus est, quandoquidem ex tenerrima corporis constitutione longiorem sibi ætatem polliceri minime auderet. Sed Deo res mortalium dirigenti visum fuit aliter, unde cum annum in eodem septimum nondum complevisset Noster, in aulam evocatus & post obitum M. *Christophori Laurentii*, qui in anni 1658 Decembrem incidit, Diaconi aulici munus obire jussus est. Istud cum ex Serenissimi Electoris, *Johannis Georgii II*, mandato D. *Jacobus VVellerus* ei intimaret, ac ut divinum nutum lubenti animo exequeretur, graviter ipsum commonefaceret, humillimis equidem cum gratiis Principis Electoris animum in se clementer adeo propensum agnovit, corporis autem sui infirmita-

mitatem, itineribus negotiisque gravioribus aliis imposte-
 rum suscipiendis parem haut futuram, causatus, ut in mu-
 nere potius hucusque administrato ipsi pergere liceret, peti-
 torum suorum summam esse testatus est, eandem quoque
 mentem coram Proto-Synedrio Electorali declarans, qui
 confessus tamen illustribus scrupulis his ejus cum satisfaceret,
 ipsumque, ut divinam exoscularetur vocationem, denuo
 instigare, citra tergiversationem ulteriorem onus istud hu-
 meris suis imponi passus est, novumque officium Dominica
Latere A. 1659 habita ad ordinarium textum Evangelicum
 concione inchoavit, & auditoribus, quos hactenus sermo-
 nibus sacris refecerat, in Templo Crucis Dominica *Judica*
 valedixit. Vix menstruo hinc spatio elapso cum Serenissi-
 ma Coniuge Electorali ad thermas Döplitienses profectus,
 & mense Junio Dresdam reversus, pariaque & majora se-
 quentibus temporibus itinera, quoties ex officii ratione E-
 lectorali Serenitati præsto adesse ipsum oporteret, emensus
 est, utpote A. 1662 in Daniam, A. 1669 iterum Döplitium,
 A. 1671 ad Electorem Moguntinum, Dominum *Johannem*
Philippum Herbipolin, A. 1673 Egram, quam in urbem *S.*
Cæsarea Majestas, ut exercitus sui delectui interesset, se con-
 tulerat. Quemadmodum vero Diaconatus aulici munus
 per annos viginti atque amplius sedulo administravit, ita in
 Concionibus publicis per hebdomadam ex recepto more
 diebus Mercurii & Veneris habitis inde ab A. 1659 ad annum
 usque 1677 Scripta canonica D. Johannis Apostoli dilucide
 exposuit, prout laborum istorum sacrorum luculenti esse te-
 stes queunt Conciones in Apocalypsin, quas, contractio-
 res quidem, ac prima vice conceptæ ac elaboratæ fuerant,
 typis publice exscribi curavit. D. *Christophoro Buleo*, Sere-
 nissimi Saxoniae Electoris Consiliario Ecclesiastico, Pasto-
 re item & Superintendente Dresdensi, A. 1677 octavo
 Septembris die extincto, amplissimus Senatus successorem
 videre exoptavit Nostrum Lucium, eaque propter desideri-
 um suum Electori Divo *Jo. Georgio Secundo* humillime expo-
 suit, qui clementissime Eundem a statione aulica dimisit, at
 vicissim Senatoris Ecclesiastici & Superintendentis Dres-
 den-

denſis munia impoſterum obeunda Eidem injunxit. Obſtare equidem videbatur ætas jamtum ingraveſcens & vires indies deficientes, quo minus tam ardua ſuſciperet negotia; at nihilo ſecius, Ephori tum ſui Patrisque in Chriſto nunquam non decenter culti, *D. Martini Geieri*, ſuaſu multum ſtimulatus, DEo & Principi morem geſſit, novamque provinciam, largas licet inter lacrymas, adivit. Solenne autem cum ſit graviffimo huic muneri, ut, qui eidem præſunt, Doctorum Theologiæ axiomate maſtati fulgeant, idcirco de hoc ſibi quoque conferendo Noſter Facultatem Theologicam VVittebergenſem modeſte ſalutavit. Nec renuit hæc, quin præmiſſis potius conſuetis ſpeciminibus atque exercitiis, d. 30 Novembris A. 1677 Licentiatum, & mox d. 4 Decembris Doctorem eum renunciavit, Promotore quidem *D. Abrahamo Calovio*. His ita perfectis A. 1678 eadem, qua ante novendecim annos munus Concionatoris aulici mediæ auſpicatus fuerat, Dominica *Letare*, aulæ rurfus valedixit, & Dominica *Judica*, qua olim a Diaconatu Cruciano ſe abdicaverat, acceſſoriam Concionem novus Superintendens habuit. Inſequenti die 18 Martii locum in Proto-Synedrio ſibi aſſignatum occupavit, & poſt inveſtituram ſolennem a *D. Geiero*, modo a nobis laudato, peractam, *Johannes Georgius II* Elector, una cum Electorali Familia & præcipuis aulæ Miniſtris ex Templo crucis in ædes ipſi aſſignatas comitari eum haud dedignatus eſt. Tres annos in Ephoriæ curia dexterrima exegerat, cum poſt beatum meritiffimi celeberrimique *Geieri* obitum *Johannes Georgius Tertius*, Elector, Dresda ipſum Miſenam, quorſum ob peſtis periculum Senatus Eccleſiaſticus conceſſerat, vocaret, ſupremique in aula Theologi dignitatem ipſi quam clementiffime offerret. Splendidiffimum hoc officium aggredi ſe velle cum, divina victus juffione, utut trepidanter, ſignificaret, A. 1681 menſe Januario vocationem ex arce Ortenburg Budiffæ datam obtinuit, & VVittebergam ablegatus eſt, ut & Sereniſſimam Electoris Conjugem ſacra reficeret Euchariſtia, & Concionem ſolennem homagio ibidem ſubjectiſſime præſtando præmitteret.

Obtemperavit Noster alacri Industria, & postmodum Budissæ quoque, Freibergæ, Torgaviæ, Lipsiæ & Dresdæ subditos de observantia & obsequio novo Electori juramento sacro promittendo graviter pro Concione admonuit, atque in reliquis provinciæ sibi demandatæ partibus omnem postea quoque lapidem movit, ut servi fidelis in domo DEI munia ubivis adimpleret. De re Beati domestica hæc narranda nobis suppetunt. Anno videlicet 1652, cum Diaconi ad D. Crucis functiones obire cœpisset, thori sibi fociam adoptavit *Mariam Salomen, Michaëlis Ayleri*, Senatoris & Prætoris Dresdensis filiam virginem, cum qua in matrimonio pacato per decennium fere integrum liberos suscepit sex, *Johannam* puta, *Dorotheam*, quæ *Caspari Ringenhainio*, redituum ex Accisa Electorali Acceptoris VVittembergensi, sponsa data paucis ante consummatas nuptias diebus vitam præmature finiit; *Annam Mariam*; *Mariam Salomen*, *Christiano Wiegnero*, I. V. Candidato & Practico Dresdensi nuptam; *Magdalenam Sophiam*, *M. Jo. Georgii Habkii*, Leisnigensis primum & postea Dresdensis Diaconi, & *Christinam Elisabetham*, *Ernesti Güntheri*, rei venatoriæ Præfecti Electoralis, uxorem, filiumque unicum *Johannem Christophorum*, qui vix semestri spatium vivendo transegit. E filiabus vero, octo sexus utriusque nepotes in sinum lætabundus recepit, quorum singuli post ejus fata superstites perennarunt. Sed diuturnum satis primum ejus conjugium cum minime fuisset, Anno 1663 post mortem suavissimæ uxoris anno præcedenti defunctæ ad secunda vota transiit & *Johannam Charitatem*, *Georgii Gotthelff Griebii*, in Ober-& Nieder-Langenau, stipendiorum militarium Curatoris filiam, *Christiani* vero *Hartmanni*, in Steinigt-VVolmsdorf, relictam viduam in secundam Conjugem elegit, quam & fœcundam omnino expertus est, cum sex liberorum Parentem eum ista fecerit, trium puta filiorum & filiarum totidem, e quibus filius unus *Johannes Christianus*, filiaque *Johanna Charitas*, admodum infantes obiere, filiorum autem biga *Johannes Georgius* & *Johannes Fridericus* studiis strenuam navant operam,

binæ-

binæque Filia, *Dorothea Sophia* cum *Anna Barbara*, virtutes laudatissimis virginibus dignas diligentissime sectantur. Tenerrimam fuisse corporis Beati constitutionem, supra jam commemoravimus. Varias hæc eidem intulit molestias, & annis præsertim vitæ ultimis lecto eum sæpius affixit. Febris ardentissima, quæ A. 1670 mense Februario mortem ipsam prælagire videbatur, Podagram post se reliquit, quo malo non semel infestatum ex illo tempore se deprehendit. Omnium tamen ægerrime per proximos sex ante obitum annos se habuit, & valetudinarium egit tantum non perpetuum, usque dum Anni 1686 introitus vitæ ejus exitum attulit. Post habitum nempe ipsis Calendis Januarii sermonem sacrum morbi lethalis primos sensit insulsus, qui adeo invaluerunt in dies singulos, ut, medicaminibus pretiosissimis, statuique ægroti maxime appropriatis, frustra adhibitis, vivendi tandem finem d. 17 Januarii fecerit, præmeditatum, devotum, placidum, cum ætatis annum ante menses fere tres feliciter superasset sexagesimum.

In concione funebri, quam habuisse diximus *Georgium Greenium*, tractatus fuit Textus Paulinus, 2. Cor. IV, 4.5.6.7. deductumque thema: Die göttlichen Lichter der Welt / oder: Die rechtschaffenen Lehrer der Kirchen Christi. Vitam insuper B. Theologi prolixius descriptam dedit *M. Christianus Schlegelius*, in denen kurzen und richtigen Lebensbeschreibungen derer ehemals von Zeiten der Reformation an in Dreßden gewesenen Herren Superintendenten / num. ult.

* * *

IN EFFIGIEM B. LVCII:

LVCIVS hac quondam specie fulgebat, in orbe
 Dum patrio lucem spargeret ipse suam.
 Ardebat zelo, & vitæ splendore per aulam
 Pellebat tenebras, lux velut orta, graves.

*Nunc ubi se terris, extingui visa, retraxit,
Lucet in aethereis stella corusca plagis.*

Memoriae semper venerandi Compatriis
& Collegae pos.

S. B. CARPZOV, D.

SCRIPTA.

Evangelischer Kirchen Leyd / Heyl und Freud aus
Jesa. XLIX, 7. ad 13. an dem Evangelischen Jubel-Fes-
te / so wegen des A. 1555 auf dem Reichs-Tage zu
Augsburg aufgerichteten / und damals hundert Jahr
mächtiglich erhaltenen heylsamen Religion-Friedens /
den 25 Septembris Anno 1655 hochfeyerlich begangen
worden / zu Dresden nach Mittage in der Kirche zum
heiligen Creutz dargestellet. Dresden 1656. in 4.

Geistliches Gedächtnis: Zahl / oder Regeln und Ges-
denck: Sprüche für Lehrer und Zuhörer / in einer Va-
let-Predigt über Joh. IIX, 46. sqq. Dresden 1659. in 4.

Geistliche Haus- und Kirchen-Regeln zu Hoff und son-
sten in acht zu nehmen / in einer Antritts-Predigt über
Joh. VI, 1. sq. Dresden 1659. in 4.

Des arniseeligen Knechts Bitt-Worte / und des allers-
gnädigsten Königes Ja-Wort / aus dem Gespräche
des spät bekehrten Ubelthäters und des höchstbewähr-
ten Wohlthäters Jesu Christi / aus Luc. XXIII, 42. 43.
in der Schloß-Kirche am Dienstage in der Marten-
Woche betrachtet. Dresden 1669. in 4.

Die Offenbarung des heiligen Apostels und Evans-
gelists Johannis / in der Churfürstlichen Sächsischen
Schloß-Kirche zu Dresden / vormals in zweyhundert
und ein und dreyßig Predigten an denen Frentagen
erkläret / nunmehr aber mit sonderbarem Fleiß von
neuem übersehen / in zweyhundert Predigten zusam-
men gefasset / und auf vieler Begehren zum Druck heraus
gegeben / dazu auch aus gewissen Ursachen kommen
ist die Erklärung der Litaneey. Dresden 1670. in f.

Die

Die seelige Advents-Freude / welche alle Gläubige empfinden über die Gnadenreiche Zukunft Christi ins Fleisch / nach Anleitung des Spruchs Zephan. III, 14. 15. in der Schloß-Kirche N. 1676 am I Advents-Sonntage bey der Mittags-Predigt erwogen / nachdem der Durchl. Churfürst des H. Abendmahls frühe genossen. Dresden 1676. in 4.

Abzugs-Predigt von der leiblichen und geistlichen Speisung am Sonntage Latare aus dem ordentlichen Sonntags-Evangelio Joh. VI. in der Churfürstl. Sächs. Schloß-Kirche zu Dresden gehalten; wie auch Anzugs-Predigt von des Herrn Barmherzigkeit und des Dieners Unwürdigkeit und Schuldigkeit am Sonntage Judica aus dem Evangelio Joh. IX in der Creutz-Kirche gehalten / und zum Druck verfertigt. Dresden 1678. in 4.

Das aus den Jüden kommende Heyl / aus Joh. IV, 21. oder Sermon bey der Taufe eines bekehrten Jüden / der zuvor Benjamin Jacob geheissen / nunmehr aber Christian Gottlob genennet worden / in der Kirchen zum Heil. Creutz den 5 Maji vorgestellet. Dresden 1678 in 4.

Des gottseeligen Königs Josaphats gesegnete Regierung / oder Christliche Landtags-Predigt aus dem 2 Buch der Chronick cap. XVII, 3-6. als der Durchl. Fürst und Herr / Herr Johann Georg der Dritte etc. seine getreuen Land-Stände in die Residentz-Stadt Dresden verschrieben / ehe die Proposition ihr gnädigst eröffnet ward / am 2 Novembr. in der Schloß-Kirchen daselbst gehalten. Dresden 1681. in 4.

*E concionibus funebribus nominasse juvabit vel
sequentes:*

Herrlicher Sieg der Wagen und Reuter Israel / und aller guten Streiter Jesu Christi / aus Rom. XII, 21. bey dem Leichbegängnis Herrn Jacob Wellers / von
G 4 Mols,

Molsdorff aus Rarzborff / der Heil. Schrift weitberühmten Doctoris, Churf. Sächs. Ober-Hoff-Predigers / Beicht-Vaters und Kirchen-Raths / so den 6 Julii 1664 im 62 Jahre seines Alters verstorben und den 17 drauff in der Sophien-Kirche beygesetzt worden. Lüneburg 1664. in 4.

Die göttliche Regierung aus Ps. LXXIII, 24. in funere Frauen Maria Eleonora / des Hochwohlgebohrnen Hn. Herrn Gustab / Freyherrns zu Ragnitz / Herrn auf Pernegg / St. Ulrich / Ober-Marpurg und Rühnburg / beyderseits Churf. Durchlauchtigkeiten zu Sachsen &c. wohlbestalten respective Raths / Cammer-Herrns und Hoffmeisters Gemahlin / A. 1677 betrachtet.

Zeitliche Trauer und Todes-Gedanken ex Ps. LXXX, 19. 20. in funere Herrn Caspar Albhards / beyder Rechten Doctoris und vornehmen Practici in der Churf. Residentz-Stadt Dresden / A. 1678 geführet.

Eines gläubigen Christen liebendes Herz und beredter Mund / aus denen Worten : Herzlich lieb hab ich dich / o HERR / ich bitt / du wollest seyn von mir nicht fern mit deiner Hülff und Gnade / in funere Fr. Frauen Marien Sophien / Hn. Heinrich Gebhards von Miltitz / auf Buckersdorff / Schönbach und Rußwalda &c. Sr. Churf. Durchl. und Chur-Prinzh. Durchl. zu Sachsen &c. respective Hochbestalten Raths / Cammer-Herrns und Hoff-Marschalls Ehe-Liebsten / A. 1678 gezeigt.

Der Gläubigen Kinder Gottes heilige Noth / anädiger Gott und seeliger Tod / oder Leichpr. auf Fr. Eleonoren Magdalenen / Herzogin zu Sachsen &c.

Dissertationes edidit Philosophicas : de causa efficiente ; de supposito & persona ; de formis subordinatis & accidentariis ; de Elementis in genere ; de aëre ; de aqua ; de generatione ; de successione Regum & Principum ; & Theologicam pro Licentia : de Luce ministeriali ex Matth. V, 14, sub Præsidio D. Jo. Deutschmanni 1677 d. 29 Novembr. habitam.

IX.

Memoria Summe Reverendi atque Excellentissimi

DNI. MICHAELIS COBABI,
 SS. Theol. Doct. & Prof. Publici, Facultatis
 Theologicæ Collegiique Professorum Senato-
 riorum, ac totius Academiae Rostochiensis
 Senioris, renovata ex

LITERIS AMICI.

D MICHAEL COBABVS, SS. Theol. Prof.
 Publ. Senatorius & Facult. Theol. Collegiique
 Professorum Senatoriorum, nec non totius Acad.
 Rostoch. Senior, natus est circa annum 1610
 Sternbergii Meckelburgensium, Patre Viro honesto, fabro
 ibidem ferrario. Cum Rostochii per aliquot annos stu-
 diis vacasset, & Professores Theologos, QVISTORPIVM
 I, IOH. COTHMANNVM, & Philosophos, Georgium DA-
 SENIVM, STEPH. HEINIVM, LVTKEMANNVM ali-
 osque audivisset, A. 1637. d. 14 Sept. Decano PETRO LAV-
 REMBERGIO, Medic. D. & Poet. Prof. Laurea Magi-
 steriali decoratus est, quam ipsam & docendo & dispu-
 tando eximie ornavit. Mensa usus est D. IOH. QVI-
 STORPII I jam laudati, Theol. Prof. Senioris & ad D. Ma-
 riam Pastoris, nec non Superintendentis, sub ejus mode-
 ramine etiam, pro more Academiae Rostoch. complures in
 Aug. Confessionem Disputationes habuit ipse Præses, Re-
 spondentibus aliquot studiosis. Cumque sic Viri dona-
 in Juventute informanda Senatui Rostochiensium innotesce-
 rent, ab eodem non tantum Scholæ is oppidanæ Rector
 constitutus, sed & deinceps A. 1652. d. 12 Aug. ejusdem
 autoritate Professor Mathematicum inferiorum, in locum
 M. GEORGII DASENII, jam dicti, introductus est.
 A. 1654 misso Scholæ Rectoris officio, Gradum Licentiati
 Theol. & mox etiam Doctoris in vicina Gryphiswaldensi
 Acad. prævia Disput. Inaugurali de *Duabus in Christo Na-*
entis, Decano D. BERINGIO, Prof. Prim. & Vice-Su-

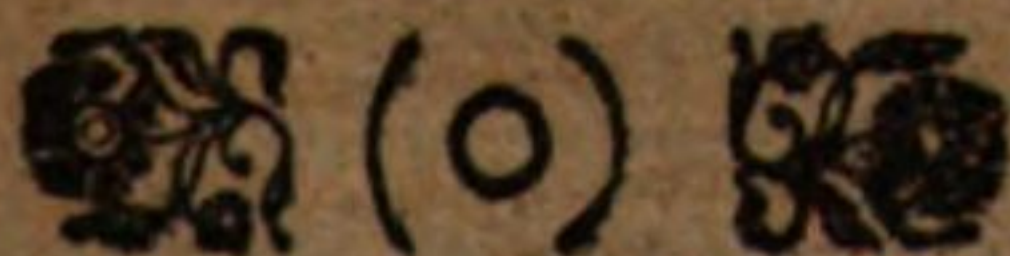
perint. General. assumfit, eodemque Anno 1654 viduam B. IOH. NEVBAVERI, I.V.D. & Caufarum Patroni, filiam B. Petri Crügeri, diftrictus Ivinarienfis Præfecti Ducalis, ELISABETHAM, vitæ fociam elegit, fed prolem ex ea nullam fufcepit; de qua tamen hoc memoratu dignum eft, quod ipfa A. 1618 & quidem eo fit tempore nata, quo proceriffima fimul ac elegantiffima *Turris Nicolaitarum*, infigne urbis Roftochii ornamentum, reftaurari cœpit, rurfusque, cum turris illa Anno 1703, & quidem 8 Decembris die, fæviffimis turbinibus in cœmeterium dejecta efferet, fubfequuto die 12 Decemb. Anno ætatis 86 denata. Gradum Doctoris Disputationibus variis doctiffimisque in Epiftolam Pauli ad Romanos decoravit. Unde & A. 1670 die 27 Aprilis, autoritate ejusdem Senatus, in locum D. IOHANNIS QVISTORPII II, S. Theol. Prof. & ad D. Jacobi Pastoris, nec non R. Ministerii Directoris Professor Theol. introductus eft, qua ipfa Professione Theologica ufque ad Annum 1686 inter multas adverfitates magno cum fructu Academiae & Ecclefiae fungebatur. Anni enim jam dicti mense Februario grandævus jam fenex, quippe qui ferme octogenarius cenfebatur, obiit, orthodoxie Zelota acerrimus, uti ætate ac ftatura, ita & moribus gravis, nulli temporum injuriæ, a Syncretifimi fautoribus aliisque ipfi illatæ, cedens. Conf. D. HABICH HORSTII, Facultatis Theologicæ & totius Acad. nunc Senioris, *Roftochium literatum*, p. 81. in curriculo vitæ D. IOH. NICOLAI QVISTORPII, S. Theol. P. P. & ad D. Nicol. Pastoris, jam Eccl. Roftoch. Superintendentis, qui eidem COBABO Anno 1693 furogabatur, uti illo Parenti hujus Anno 1670 fuffecit. *

* *Solet alias equidem Roftochii in ejusmodi funere Theologico geminum publicari Programma, quorum alterum Academiae Rector, alterum Facultatis Theologicæ Decanus in chartam conjicit. Sed utroque cærendum B. Cobabo fuiſſe, nunciatum mihi eſt, quamobrem ut hoc Catone fit contentus, Humaniffimus Lector rogandus venit.*

SCRI-

SCRIPTA.

Disputationes : de DEO : de Scriptura Sacra : de persona Christi : de Satisfactione : de Justificatione : de Ministerio verbi : de Bonis operibus : de Ecclesia : de Baptismo : de Cœna Domini : de Justitia & jure : de Domino & Servo : de duabus naturis in Christo : (*inauguralis sub præsidio Jo. Beringii, Gryphisw. habita;*) de statu & ratione status Gentilium ex Rom. I. de statu & ratione status omnium Phariseorum apud DEum ex Rom. II & III. parte priori : de statu & ratione status Christiani in Christum credentis in judicio summi Judicis ex Rom. III & IV. de uno homine contra Præ-Adamitas, & de origine mortis ac vitæ, ex Rom. V. Analysis Cap. VI & VII Epist. ad Romanos : de statu & officio novi hominis : de desiderio Christiani cum Christo, ex Rom. VIII. de Judæorum a Christo separatione ex Rom. IX. de Judæorum zelo erroneo ex c. X. de Judæorum abiectione & Gentilium assumptione ex Rom. XI. de spirituali Christianorum transformatione ex cap. XII. Aliquot Dissertationes in Augustanam Confessionem : de Resurrectione mortuorum : in Caput III Epistolæ ad Galatas : de unione duarum naturarum in Christo : de Ecclesiæ unitate : de æterna DEI prædestinatione : de peccato in genere & in specie : de concupiscentia originali : de reconciliatione fraterna : de atheo animæ humanæ immortalitatem, corporum nostrorum resurrectionem, extremumque judicium ex Coh. III, 18. 19. 20. 21 impugnante, proprio gladio jugulato, &c.

X.

D. O. M. S.

VITÆ PARALLELÆ ATHANASIORVM,

*Alterius Alexandrinæ Urbis seculo IV Episcopi, Arianorum
mallei, alterius nostro seculo Orthodoxiæ Vindictis incom-
parabilis & Assertoris Summi*

A B R A H A M I C A L O V I I,
SS. Theol. Doct. & in Academia Vitember-
genſi Prof. Publ. Primarii, Elect. Sax. Superintend.
Generalis, Facult. Theol. & Consist. Ecclesiast. Se-
nioris, ipſo, qui magno Heroi natalis fuerat, die in publica
panegyri nomine Collegii Theologici in Academia Vi-
temb. ſolemniter recitatæ, nunc immortalī Divi CA-
LOVII memoriæ conſecratæ & typis
conceſſa: a

IOH. FRID. MAYERO,

SS. Theol. Doct. ejusdemque Prof. Publ. in Acad. Vitemb.
Ordinario, Alumnor. Electoral. Ephoro & Templi
O. O. SS. Præpoſito Subſtituto, h. t. Facultatis
Theol. Pro-Decano,

IESV FORTVNANTE!

SAlve nobis feſta dies ! dies ſalve venerabilis ! quæ
ut eccleſiæ vota pariter atque deſideria expleviſti,
quid ? ſuperaviſti multum. Sic dignis, ſimul ac illu-
xeris, quilibet orthodoxam fidem profeſſus te exci-
piat laudibus.

Tu enim immortalī illo orbem obligatum tenes beneficio,
quod virum dederis, cujus magnitudinem multi quidem
ſciunt, pauciſſimi intelligunt, omnes alta demiratione de-
fixi ſacro ſtupore proſequuntur.

Tu illius felicitatis auctor es, quod hodierna etiamnum
eccleſia nihil priſtinæ, magno Venerandorum Patrum cho-
ro ſu-

ro superbienti, concedat quicquam, cum Summum Sanctumque Patrem ostentare valeat.

Tibi tot religionis hostium strages, victorias, trophæa, epinicia debemus, ut alii sponte sua faces facesque tibi submittant. Salve nobis festa dies! dies salve venerabilis! Sacra alias lux hæc

Refior Magnifice

Patres Academiae conscripti

Tuque reliqua Auditorum studiosorumque nobilissima concio
 Sacra alias lux hæc atque sollemnis ecclesiæ Romano cum-
 primis cœtui visa, quod plurimorum martyrum memoriam
 ab interitu adferat. Recenset hodie Callistos, Charifios,
 Optatos, Lupercos, Successos, Martiales, Urbanos, Ju-
 lios, Quinctilianos, Publicos, Frontones, Felices, Cæci-
 lianos, Eventios, Primitivos, Apodemios, Enecatidas,
 Cajos, Crementios, Lambertos, Turibios, Fructuosos,
 Paternos, Trochones, *Unum* nobis, qui primum hodie
 lucis usura frui ante quatuor post septuaginta annos cœpit,
 CALOVIVM nominasse, & nobis & universæ sufficit
 ecclesiæ. Quodsi Latini pariter atque Græci tantos nata-
 libus decreverunt honores, ut, ceu Historicorum fide ac-
 cepimus, mascula thura, vina floresque Diis genialibus
 libaverint; quis jure nobis vitio verterit, si ritus istos ex-
 scribamus, absterfis prius gentilismi maculis, & pia vo-
 ta laudesque in tantum lumen effuderimus, quod, si ve-
 rum liceat fateri, per Saxoniam non modo universam ra-
 dios disperfit suos; sed & per remotissimas quasvis oras
 eosdem dispensavit. Penetravit eousque, unde orthodo-
 xæ ecclesiæ cives excludebantur, & velamentis quasi præ-
 tensis patere ejus fulgor prohibebatur: nec non iis tan-
 tum, qui se faciliores adversus veritatis tuendas partes ex-
 hibebant, & illis quoque splendoris fulgidissimi extorsit
 testimonium, qui abrepti affectuum excusso quasi duce,
 extra omnes rationis limites ruentium impetu conscientiam
 non admittebant, nec nisi errores a nostris oppugna-
 tos itidemque expugnatos, novis incrustare fucis labo-
 rant. *Quam nobis felicitatem oppido diuturnam, quin-*
 ater-

æternam propriamque adeo boni omnes volebant. Memini piarum precum, quas pro incolumitate tua, Magne CALOVI, hodierno die cum annus, quem absolvimus, se tibi decurrendum sisteret, exsolvimus, quæ non vota suscepimus? aderat gratulantium multitudo, precantium, voventiumque pro Salute tua cœtus aderat, absentes, præfentes idem officii genus præstabant. Tanta gaudiorum ambitione cum illum viderem diem excipere omnes, ratio mihi quæsitæ est, ut inter tot gratulantium, inter tot acclamantium agmina conjunctas illorum votis meas pro salute tua, Viri, in quo colendo filio dignam mihi constitueram pietatem, agnosceres preces, quibus duplici cum fœnore benedictiones reddebas, quas ut non inefficaces futuras recepi, sic quoque receptas sensi. Ceterum sæpe numero volui easdem repetitas, quibus lætiores omnino res sperabam: at horreo dicere! vanum fuit, quod exinde capturum mihi pollicebar gaudium: spe ista plane excidi, qua insigni sæpius ducebar atque delectabar. Nunc tanto me graviore malo premi, conflictari animum cum tristissimis video calamitatibus: sperata meliora fatà cum CALOVIO pariter secludi sentio, quem non longo abhinc tempore fatis concessisse Academiæ nostræ mœror & communis universæ ecclesiæ luctus testatur. In ipso igitur natali die, qui gaudiis solemnibus destinatus erat, audienda epicedia sunt: me interpretem habebitis, quem vellem vobis omnibus exoptatum! verum heu! mœlissimum. Fac illustrium ejusmodi natalium sæpius istoc modo contaminari lætitiâ, quis non timeret, quis non suam atque ecclesiæ vicem doleret. Interpretem autem cum vobis me stiterim præconemque, ad decantandas in hac ipsa cathedra, quam per lustra septem scholis eruditissimis mirifice illustravit CALOVII incomparabilis laudes, duplici in re movetur animus meus, tum quod doloris nondum fatis obducta cicatrix acerbius recrudescat, siquidem meditatus in lugubri hac & pullata panegyri verba facere memoriamque Viri tanti omnium animis consecrare occipiam; tum quod mearum virium conscius, mediocrem vix afferam.

facun-

facundiam ad illa merita, quæ summam Ciceronis vel Demosthenis concutere, imo proferre poterant, dicendi facultatem. Illud autem multo pessime me habet, quod expectationem vestram, quam suscepistis, sustinere ac tueri nequeam, nisi una mecum laudationis munus suscipiam. *Nam circa orationem laboro, ac multa quidem prætermittere cupio, verum alias, ab alio detineor, neque quod præcilius reperire possum velut in corpore undique æquali atque eleganti. Mihi enim ut quidque occurrit, ita pulchrius ac præstantius videtur orationemque ad se rapit. Quid enim ex parili virtute par dicendi moles non immineat?* Gregor. Nazianz. Or. in laudem Athanasii p. 379. Quod tamen, has partes humeris istis imponi passus sim facile, spero, excusaverit, tum horum, qui mihi illam provinciam decreverunt auctoritas, quam sine summo flagitio defugere mihi ac declinare haud integrum erat, tum necessitudo collegii nostri & jura sanctioris amicitiae, quibus ipsi plane obstrictus vivo. Huic itaque & Patris loco habito & Collegæ id denegare officii prope ipsius pietatis legem lædere, non præter rem puto videbatur. Quanquam & debitus ecclesiæ puriori amor timorem omnem longissime a me amoliat, siquidem Gregorii illius Nazianzeni judicio stare velimus, qui idem Athanasio, quod nunc immortalis CALOVIO officium præstare aggredior, exsoluturus præclare existimat, *nec pinum nec tutum esse, cum impiorum hominum vitæ memoria prædantur, pietate præstantes viros silentio transmittere*, Gregor. Naz. l. c. p. 378: quibus veniam instituti nostri a vestra mihi humanitate polliceor, probe memor, nec me, nec ullum forsan alium, deprædicandis CALOVII virtutibus parem evasurum, cum CALOVIVM laudans ipsam laudabero virtutem, ceu Gregorius Nazianzenus, Sanctus & venerabilis Antistes, Athanasium celebraturus exclamabat: *Athanasium laudans ipsam virtutem laudabo*: idem enim est illum dicere, quod virtutem laudibus efferre: quoniam virtutes omnes suo complexu tenebat, vel, ut verius loquar, tenet. Sub ejus igitur imagine summum vobis jam dabo CALOVIVM.

Cum

Cum perinde utis CALOVIVS noster alios exaequarit, nonnullos antecesserit, & aliorum sermonem & eruditionem, aliorum mansuetudinem, aliorum zelum, aliorum dimicationem, aliorum multa, aliorum omnia imitando consecutus, & aliud ab alio mutuatus, quemadmodum qui formas singulari studio & elegantia pingunt, atque in unum sui ipsius animum complexus, unum ex omnibus virtutis simulachrum numeris omnibus absolutum edidit, sic videlicet se comparans, ut & disertos actione & rerum gerendarum facultate praeditos eruditione ac eloquentia vinceret, aut si mavis & doctrina gloria florentes, doctrina, & rebus gerendis aptissimos actione superaret. Atqui & iis, qui mediocrem in utroque laudem habebant, eo superior esset, quod in altero horum summe excelleret, & rursus iis, qui altero duntaxat genere summopere eminebant, hoc nomine praestaret, quod utraque virtute polleret. Greg. Naz. p. 375. Virtutem igitur Athanasium & CALOVIVM eadem opera nunc vobis enarrare occipio, laudare non dixerim, neque enim hic opus est externo & adscititio quodam, cum haec nomina in se habeant, unde se vel aeternitati commendent. Vos autem, Rector Magnifice, & Auditores ceteri omnium ordinum honoratissimi, quem cuius Tanti Viri dignatio affectum impressit, nunc expromite, ut inde mihi secundi auditorii, id est coronae maestissimae, gemitundae atque lamentantis vicem ecclesiae dolentis conflare queam: omnes denique & singuli aeternitati Magni CALOVII ad exemplum Athanasii dedicatae serio favete. Incidit Athanasii aetas in tristia illa ecclesiae tempora, quibus Christo sacer grex a tyrannide animae pariter atque corporis Imperatorum superstitioni & Idololatriae gentilium deditorum modo liberatus erat. Istam autem terrae horrendaeque dogmatum dissensiones & Ariani agminis furores, quaeque inde proficiscebantur angustiae excipiebant: quarum ipse non Spectator modo fuit, sed varios ab illis factos impetus & iteratas eorum incurfiones fortiter sustinuit, insidias plus vice simplici structas evasit, pericula evitavit, profligavit. Non meliorem vobis rerum faciem persuadeatis velim, quam CALOVIVS primum

num offendit lucem hanc Morungæ nobili admodum Borussorum, & vel CALOVII nostri nomine, quod dudum fama cœlo intulit omnibusque bonis venerandum reliquit, illustri oppido. Et Patre quidem *Petro CALOVIO*, Principibus insigniter dilecto Viro rebusque patriis pariter ac suis apprime consulente, Matre vero *Catharina Spiessia* femina nomini suo congruis virtutibus conspicua, gente perquam nobili editus, adspiciens. Affligebant circa hanc ætatem Rempublicam bella, quibus morum innocentia legumque pietas vix superesse possunt, jacent studia, involutæ squalori literæ, ingenuæ proscribuntur artes, truci illo vulnù blande invitatur, tenerrime fovetur barbaries. Minor hæc videbatur miseria, quæ CALOVIVM modo natum exerceret, insequēbatur illam lues admodum exitiosa, quæ exiguo temporis spatio multa hominum millia prosternebat, ut sæpius mutare solum noster coactus fuerit, cum pestis hæc vicina Borussorum loca tetigisset, & latius serpendo Thorunium atque Regiomontum periiisset, quorsum ipse ingenii excolendi causa concesserat. Dixeris mala hæc justissimi scelerum nostrorum vindicis indices, sic penetrantiora instare tela judicabant, quæ non intermissis criminum noxis, animam nobiliorem nostri partem afflicta erant, permittendo dial oli malitia dogmatum inferri discrimina: quibus autem medendis malis prout summa est divinæ mentis justitia, sic non minoris virtutis clementia, voluit extemplo consuli, deditque nostrum (quid enim obstat, quo minus cœlitus delapsum hunc Heros adseramus) tranquillitatis, ecclesiæ omnino conducentis, vindicem acerrimum, conjunctionis vero, quæ ad impia præstanda in unum coalescunt hominum animi discussorem & veritatis Evangelicæ perstrenuum propugnatores.

His expediendis singulari divinæ providentiæ beneficio nostrum fuisse destinatum, vel prima ætas docebat. Sæpiissime sic solet evenire, ut infantia primæque ætatis acta non vano interpretamento prædant occultiora DEi consilia & talia prædicant, quæ pusiones hi longo, demum post tem-

pore præstituri sint. Sic Bellarminum Romanæ columnæ ecclesiæ matura nondum pueritia, egisse ea, quæ aras ante & suggestum exercerent sacerdotes sermonesque ex inverso scamno habuisse *Fuligattus* refert. Sed quid hunc proponimus aberrantes a scopo orationis nostræ? eadem de Athanasio accepimus, quem puerulum ludendo Antistitem expressisse sacrum tenemus. Scilicet Alexandrinis civibus more, innocenti receptum erat quotannis festum diem memoriæ vexationis summæ, qua tandem exspiraverat Rector suæ olim ecclesiæ & fundator Petrus, consecrare. Hoc rite sancteque exacto Alexander tum temporis Præsul in loco mari vicino pransuros secum Collegas expectabat, visis autem in arena pueris ludentibus cupido eum cognoscendi cepit, quid lusus iste sibi vellet. Paululum remotior videbatur sibi vidisse in isto eligi Antistites, Presbyteros, Diaconos, præficique illis Athanasium puerulum; sed oculis non credens propius accedendo deprehendit cominus, quod nimis longo interjecto spatio acies oculorum non admittebat: Sacra quoque & quæ diviniorem spirarent mysteria repræsentari cognoscebat, quæ pio eum zelo affecerunt simulque præceperunt jocoseria tractari futuraque imprudentibus etiam illis nesciis prædici.

Quid Athanasius noster CALOVIVS? ut nosse suos cœpit & molliores formare voces didicit, librorum unice studio tenebatur, eos spectabat, quærebat, somniabat, ut hic ardor ipsi somnium interruperit, & labore continuato a primo inde mane tenera adhuc ætate litteris discendis incumbere jamdum sustinuerit, quod plurimi puerorum secus faciunt, qui, ut est ingenium mortalium ferme omnium a labore proclive ad libidinem, potius istos fugiunt, lusus autem jocosque fervido prosequuntur studio. Quod si vero tædium cepisset eum, ludentibus nonnunquam aderat, sacra recitabat, imitabatur, exercebat, ut pia mater felici quasi omine præceperit & sacerdotis, Magistri & Doctoris nomine tenellum adhuc puerulum ornaverit. Quo ipso non leves ipsi in virtutis studio stadioque subdiderunt stimulos: tum puer non satis articulate ex lingvæ vitio loquenti Daniel Ullichius

Demo-

mosthenis exemplum inculcabat, quo vocitato tanquam lætitia nescio qua afficiebatur, ut juveniliter exsultaret & quasvis tandem voces optime exprimeret, hoc insigni incitamento sibi fore docens, imaginemque sapientis se habiturum, ad quam conformare & animum & actiones vellet. Verba ipsi pro disciplina erant, non verbera, quibus crassiori sub cœlo nati & Bœotica ingenia cogi solent. Gavisi sunt parentes de his successibus neque curam abjecerunt de prospiciendo ipsi impofterum, non secus ac Athanasio accidisse legimus. Intelligente Alexandro Athanasium esse electum Præsulem inter pueros, futura conjicit eumque parentibus Alexandria degentibus puerum curatius educandum commendat, obstrictis antea iisdem ad eam rem religioso sacramento, ad quod illi ab Episcopo adaecti rem omnem effectam dederunt. Neque ipse postea puero defuit, sed factis ab eo brevi in studiis haud contemnendis progressibus, quod probitatem quandam ac gravitatem præ se ferret, intimioris eum admissionis fecit & ad convictum domesticum admisit, & in conspectu grandævi multaque venerabilis canitie Eli alter velut Samuel adolevit, ut sua opera in prælegendo & scribendo plurima conficeret, quæ Alexandro multum negotii facerent. Sic se paulatim ipsum gravioribus adsuendo munus idoneum reddidit.

Præmissis in pueritia variis omnibus & jactis studiorum, pariter ac pietatis in schola Morungana fundamentis CALOVIVS Thorunium est amandatus, ducibus Rectoribusque *Grætro*, *Meusero*, *Schallero*, *Gerhardo* viris optimis & bonas ibidem litteras profitentibus inceptum decursurus stadium; quibus autem quam charus noster evaserit, vix ego expressero. Non enim illis ideo gratus aut acceptus erat, quod in lauta & bene aucta parte ipsum putarent, sed amores suos, præclarum ingenium & summas dotes in ipso amabant. Quam autem ipsi felicitatem temporis injuria nolebat propriam, cum per semestre spatium vix commoratum ibidem ad lares remigrare patrios cogeret invidiosa perniciosissimaque morborum lues.

Neque vero hac absteritus operam defugit, sed quod viva Præceptorum informatio ipsi denegata erat, multo magis inflammatus industria privata rependit & auspicio *Pauli Riccii* Morungani Conrectoris elementis Logices Rhetoricesque imbutus fuit, præter Latinam atque Græcam Lingvas Hebræam quoque, Chaldæam & Arumæam addidicit. Idem præstitit Regiomonti: illuc enim concesserat Doctoribus *Mauritio*, *Crusio*, *Hoppioque* ad culturam ingenii & artium humaniorum uberiores capeffendam: in patriam tandem reversus, ubi illis studiis ultimam manum imposuit, & comite parente, postquam pestis importunissima defæviera, Regiomontum deductus fuit sacris initiandus Academicis expleto nondum quarto post decimum ætatis anno. Ceterum ut omnibus exstitit admirationi, ita ut illius fama undique percrebresceret, quam expectio omnium avide excipiebat; sic desiderium quoque patriæ iniecit, ut in ea omnibus in oculis ferendus videretur, Thorunii a Præceptoribus colendus sumeretur, Regiomonti a Viro summo atque gravi *Joachimo Hesio* in filium adoptaretur. Cui autem quanta fuit facta accessio, posteaquam animum ad graviora appulit! *VVeiero* traditus in amorem pariter ac mensam receptus est, reliquos etiam e vestigio amicos ac benevolos cepit Professores, quod ingenium divinum præ se ferret, nec istis dotibus præfidens illos in consilia auxiliaque adhiberet. Juventutem hæcenus percensui Athanasii nostri, nec possum, tamen, quin Auditores moneam, ut ipsi animo præcipiant, quantum quamque luculentum tam illustris aurora sit data diem. Ut Parentes, quibus educatio liberorum, ut juvenes, quibus decus studiorum cordi, ita Viri clari, quos gloria literarum, venerandi, qui mortis sensim adrepentis imaginem propius intuentur, omnes denique, qui bene vivere, de omnibus bene mereri, cum DEO & hominibus pacem habere, mortem pie & cordate appetere, quin post mortem per gloriam & famam superstites esse desiderant, nobile bene vivendi & bene moriendi exemplum, quod sibi proponant, habent, si in CALOVIVM oculos conjiciant. Quod si habenda temporis ratio concederet, præsertim ad
vos se

vos se mea jam seorsim converteret oratio, *Studioſi Juvenes*, exemplum vitæ Academicæ bene laudabiliterque CALOVIVM studioſum exhibitura, quem longe aliter deſcribere haberem in hoc laborioſiſſimo otio verſatum, quam vulgo ſolent hodie non pauciſſimi, qui Academiæ putant eſſe ſeminaria flagitioſorum hominum, inque eas expetere novi mundi deſcriptionem, quam *Mercurius Gallo Britannicus* evulgavit ſub titulo: *Mundus alter & idem*, ubi ſit *Crapulia diſiſa* in *Pamphagoniam* ſeu *terram Gulonum*, ubi ſit *terra ebriosa diſiſa* in *Oenotriam* & *Lupulariam*, *cujus cibes ſint equites aulei dolii*, ubi ſit *terra Rixatia & Ploravia*, *Riſta major & minor &c.* Noſter ab ore *Fuchſii* nunquam non pende-
bat & *VVeiro*, *Euſtero*, *Strauſſio*, *Beckero*, *Eilardo* ſemper aderat eorumque latera claudebat. Atque ut haberet quibus uteretur familiarius putabat non adſciſcendos ſibi comeſ-
ſatores Bachi Venerisque mancipia, ſed doctiſſimos eos-
demque ſpectatæ fidei ac probitatis homines, quorum utilis-
ſimi ſermones Virtutum in æmulationem & eruditionis in-
crementum cederent, optime ſibi conſcius confortia proborum multo latiores ac uberiores edere fructus, quam *agros Babyloniorum* ex teſtimonio *Plinii* duplices quotannis ſegetes duplicemque a deo meſſem ſuapte ingenio largitos; quæ ut ipſe non niſi ardua ſpirabant & per hominum volitare ora deſtinabant, quos mecum, Auditores! ſaltem appellatos tanta veneratione proſequimini, eorumque ſummis adſurgens nominibus, *Krakewitzios* volo, *Fabricios*, *Boblios*, *Linemannos*, qui pariter ut noſter perſonam illuſtrandi ſeculi ſuſtinebat tum ad eccleſiæ tum orbis literati res juvandas nati, de mutua Conſenſione animorum ſibi gratulati ſunt, & in coactam virtutibus coaluerunt familiaritatem. Non ergo eſt, quod priſca eccleſia ATHANASIO Doctore adeo triumphet nondum juveniles annos egreſſo, quod Aſii impietati & blaſphemix reſiſtere ſuſtinuerit. Hanc autem tanta animi conſtantia impugnaffe eum, omnes adſerunt, contra vero invictis defendiſſe argumentis, de qua acerrime diſputabatur, JEſu Chriſti genuinam Deitatem, ut circumſtantium aut relata audientium provocarit admirationem.

oppido insignem omniumque oculos ad se converterit, gravioribus explicandis rebus eum decernentes, quod non longe postevenit, ut ad Concilium Nicænum profecturo *Alexandra* comes jungeretur & non otiosus ipsi spectator adesset, de plurimis monendo, quæ ad errorum prætextatorum facere discussionem viderentur. Quam sane gloriam CALOVIVS sibi quoque vendicabat, simul ac ecclesiæ Christi se stiterat & eum voto *Augustini Lib. 1. Confess. cap. 15* coram Domino Jesu se prostraverat: *Ecce Tu Domine Rex meus & Deus meus, tibi serviat quicquid utile puer didici, & tibi serviat, quod loquor, quod scribo, quod lego & numero.* Namque is ceterioris adhuc ætatis arma cum hostibus committere & cominus congrredi haudquaquam dubitabat, & fretus causæ bonitate victoriam sibi destinabat. Neque poterat evenire secus, cum CALOVIVS nulla e pharetra spicula promeret & vibraret, quæ non velut Apollinis manu penetrarent & ostenderent jamtum, quam merito CALOVIVS *orthodoxæ fidei & sacra militiæ Fabius* olim esset agnominandus. Ita *Mobium* tela coëgit abjicere, *Rathmannum* profligavit, *Bergium* suis firmum columnen in sententiarum collatione septem horarum publica, præsentibus auctoritatis maxime Viris hujus prælii exstituris arbitris, funditus evertit ac prostravit. Hæc autem triumphum nondum consummatum præcedere videbantur, ad quem accelerandum multi eum suis interesse cupiebant copiis. Sed Patriæ, quæ calido ambitu ipsum ad Professionem Theologicam requisiverat, nullæ preces adhuc extorquebant, in qua uti vitam hauserat, ita eidem quoque deberi illam exstimabat. Nihilominus permoverunt tandem ingeminata toties suspiria, orbitasque Ecclesiæ Gedanensis sententiam mutavit, cui adsur-rexit opera & consilio eidem adfuturus. Optime persentiscebatur fertilissimam se ibi messem Christo esse collecturum, quod conquassari eam cerneret nefariis *Nicolai Statiique* machinationibus, quibus occurrendum ratus, ne dimotis ædificii cardinibus structuram universam everterent. Et illum pius Zelotes ex ecclesia ejecit, hunc ad formam sanorum verborum divina adjutus gratia reduxit. Adeo ergo in bel-

bellis Domini exercitatus evadebat CALOVIVS *hereticorum*, perinde ac Athanasius, *malleus* futurus. Non minus vere igitur de hoc nostro CALOVIO laudes prædicare possumus ejusmodi, quales singulari elogio Philippus MELANCHTHON *ad Georg. Fabric.* tribuit Crucigero: *Fuit, inquit, in Crucigero vis ingenii tanta, quantam nescio an in alio animadvertierim. Tot lingvas norat & omnes philosophia partes didicerat, & erat judicii dexteritas summa. Talis Vir in vera synodo de præcipuis controversiis dicere sententias potuisset & debuisset*: Summam quippe CALOVII doctrinam rara & vere Christiana prudentia comitabatur curis publicis exercita, longo usu subacta: cujus argumenta innumera, cum proferret, consultissimum in casibus omnibus oraculum haberi & poterat & debebat CALOVIVS. Quis nisi in historia seculi præsentis hospes ignorat celebratissimum illud conventum charitativum anno cId DCXLV. auspiciis *Illadulsi IV* Poloniæ Regis Thorunii in Borussia institutum, in quo *de via quadam reconciliationis in tribus dissidentibus religionibus reperienda* tractandum erat, cui præter trium harum partium Theologos nominatissimos, & in his ex nostratibus quoque CALOVIVS *Botsacco* velut *Alexandro* comes datus, etiam Magnates & Gubernatores intererant, de cujus colloquii fructu multi spem maximam conceperant. Quibus de causis consilia illa in fumum abierint, meum non est dicere: Illud certum est, quod & *B. Dannhæus* in *salve Reformatorum* judicat, jam in ipso limine statim apparuisse, quomodo sub specie colloquii charitativi Pontificis auctoritas citra disceptationem aut controversiam obtineretur, res omnis ex pacto sine formalibus expressisque disputationibus ageretur, ratio *quæ sita* esset. Atqui ut levior est pluma hominum gratia, nihil præmii hæc acceperunt merita, sed hominum malevolorum in se iram & maledicendi libidinem NOSTER concitavit, eandem cum Athanasio expertus forem, quem resistentem Ario eum atque ejus sectatores cepisse inimicos legimus. CALOVIVS noster ubicunque gloriæ Domini defendendæ propugnandæque intentus, quæ per adversarios oppugnabatur, imprimis Calvinisequas, in

quos quasi incitato equo immissus ferebatur, qui impetum non sustinentes cedebant, & cladem vindicare clandestinis obtreptionibus insidiisque conabantur. Præcipue eum appetebant per regni Polonici proceres, quod Reformatos, quos vocant, Pacificationi Osnabrugensi excludendos Suecis auctor fuerit. Tantus jam CALOVIVS erat, ut Principes & Magnates, quem aperte non potuissent, arte & insidiis in partes suas trahere annisi dicantur. Atque Magnus hic DEI servus inter tentationes undique immotus erat, nec auctoritati nec precibus cedens, modestè sed magno animo, divisionibus immisceri nolebat, & dolebat eos, qui ad congregationem ablegati essent in partes & conventicula secreta secedere, directo invicem opposita.

His impulsus periculis atque agitatus CALOVIVS premi minime potuit, quin potius iisdem omnibus longe superior existeret, quocunque venerat vidisse ac vicisse credebatur.

Et adhuc quidem Duce alio tam fortiter depugnaverat Athanasius; visus itaque non minori animi virtute ac constantia bella Domini sacra confecturus ipse fuit constitutus Dux & extincto Alexandro Præses factus. In quem quæcunque tandem mala dici possunt, irruerant. Arii debellati profanus grex vires quasi collegerat & acriori impetu eum adoriebatur, unde evenit, ut ad supplicium eum quærerent. Bonis autem intervenientibus tandem evasit, neque unquam tamen defensionis veritatis & gloriæ divinæ consulere scriptis solidissimis destitit, jacturamque vitæ postposuit ecclesiæ detrimento & disseccari maluit, quam cœtum sibi commissum Arii furiis mactandum concedi. Paria ergo fata nostrum quoque CALOVIVM exercuerunt, si spectemus adversarios, quos illi impegerunt veritatis hostes.

Calumniis æque extrahi cœptum CALOVIANVM NOMEN SANCTISSIMVM, in quo omnia ad æternitatem, cum ecclesiæ memoria adæquandam, adspirant. *Turbonem* eum clamitant, qui causam DEI tanti non faciunt,

ut

ut ingenue eam defendi debere existiment. Displicebat CALOVIO valde id genus hominum, quod in religione leve ac instabile medium inter DEum & homines gressum figit, aut simulat, neutris satisfaciens, dum utrique se approbare studet, quorum in numero habebat qui periculosam pacem moliebantur. Amabat CALOVIVS pacem, sed ita ut non posset non veritatem juxta amare, quare fiebat ut impendio magis detestaretur *homines istos, in causa religionis tepidos, putantes capita religionis se nexu commodo colligare posse per vias medias & opiniones utrinque participantis, & reconciliationes ingeniosas, pro arbitrio DEum inter & homines se gerentes*, uti absurditates hominum istiusmodi rectissime vel Politicus Baconus Verulamius *serm. fidel. sive Inter. rer. Cap. III* abjudicat. Tantum ergo aberat ut Calovius inimicorum pervicacia commoveretur, ut quoque hoc intentato crimine cum Athanasio gloriaretur, *duorum laudabilium lapidum cum ipso ecclesiae Patre naturam imitatus, ut dissidentibus magnes & percutientibus adamas efficeretur. Gregor. Nazianz. l. c. p. 388.* Ita quippe inter Christianae philosophiae deditos ac DEI amore praeditos, atque ante tempus in coelis civium munere fungentes illustre Athanasii adornat exemplum Gregorius Nazianzenus *l. c. p. 392. ut illius tametsi alioquin pacati ac moderati sint, hac tamen in re lenes & faciles esse nunquam dicat sustinuisse, cum per silentium & quietem DEI causa proditur, ut potius hic (huiusmodi enim zeli aestus est) admodum bellaces sint atque in confligendo acres & froces.* Quid igitur mirum, si noster Athanasius magnus prioris doctrinae Evangelicae vindex ægre quicquam de jure DEI concederet. Nihil movebat Athanasium, *Orat. de vita & certaminibus Athanasii ejus operibus annexo pag. 655. Conf. Christophor. Sandius hist. Eccles. lib. I. pag. 44.* quod Eusebius Emisenus iste eum in odium apud Imperatorem adducere conaretur pervicacia dictum usus ejusmodi: *omnes concordēs jam essent, dissidia in ecclesiis non modo sopita, sed plane sublata e medio forent, nisi pertinacia sua Athanasius a societate ecclesiae eos arceret, qui ad gre-*

nium ecclesiae & consensum publicum de doctrina redire cupiunt. Non ovum ovo nec lac lacti magis simile, quam calumnia hæc, quæ & Athanasio olim & nunc quoque CALOVIO impacta est. Enimvero Athanasius quoque noster perinde habebat insuper adversariorum suorum scommata & calumnias, quin gloriam quoque in istis se assecuturum putabat prædecessorum suorum, quorum vita & doctrina iisdem acerbissimis nominibus essent perstrictæ. Habent hoc inimicorum judicia, ut multum ex vanitate & affectibus cæcis hauriant, atque adeo ab insipientibus vere & dextre judicantibus facile possint internosci. Tale est, quod *Radolphus Hospinianus* (*parte 2. hist. sac. p. 664. Conf. Jo. Fechtus in suppl. hist. Eccl. seculi XVI. ex celeberr. Theol. Epist. p. 87. & 136.*) magno studio & ingenti opera ad denigrandum hunc Virum corrasit de *Jacobo Andrea*, Hic, inquit, ut præsens historia, præterea multæ respublicæ, ecclesiæ & Academia, adhuc docti pariter & indocti testantur infelicitissimo quodam fato Theologus factus est. Fuit homo monstruosissime audax & imprudentissime ambitiosus. Nec minori audacia calumniam *B. Selneccero* impingit, dum ab eo memoriæ proditum fingit, quoad fuerit in comitatu *D. Jacobi Andrea* nunquam se audivisse vel conjectura aliqua saltem animadvertere potuisse, quod vel cubitum iturus, vel de lecto surrecturus, aut orationem Dominicam recitaverit, aut ullam mentionem DEI fecerit. *Joannem Rappum* insignem Argentinensium Athletam adversus Rectorem Academiae *Joannem Sturmiu* Rhetora Calvinianorum, & ob turbas datas tandem ab officio remotum *Turbonem* verius quam Theologum ideo vocat *Joannes Hoornbeck* *summa contro. lib. IX. p. 653.* Quia nempe, quod officii ipsius erat Calvinianos Argentoratensem ecclesiam turbantes cöercuerat. Perinde ergo CALOVIO Nostro sive hostibus veritatis atque adeo suis nimium refragari, sive libidinanti *Mastrichtio Nob. Cartesian. Gangran. prior. sed. cap. I. p. 7* Arminianis plus satis propitius diceretur. Ridbat autem, ut magnanimitate quoque Athanasium Divus CALOVIVS exæquaret, & ostenderet, quan-

quantum supra invidia & obtreccionis aleam esset positus, pervicaciam adversariorum suorum alias vitam & doctrinam impetentium, alias apud summas potestates invidiam ipsi conflantium. De scriptis Athanasii *Sixtus Senensis* pronunciat, quod pessime fuerint ab hæreticis tractata. Quantum in CALOVII scripta debacchati sint hæretici pariter & Schismatici, notius est, quam ut hic exponi debeat. Quamvis vel ipsi eadem laudare cogantur, quod testimonio *Ruari* constat, & adeo invicta illa persistit, ut merito de iis dicere possimus, quod de Basilii M. refutatione librorum Eunomii effert *Photius Bibliotheca sua codice cxxxvix. p. 314*, Patriarcha Constantinopolitanus: CALOVIVM in iis *Babylonios infantes ad firmam fidei petram allidendo contundisse*. Quznam major foret Athanasii similitudo, quam quæ in CALOVIO apparet. Profecto in *Socino* Arium habemus, quem noster immortalis cum laude profligavit. Solus *Crellio* expugnando idoneus erat CALOVIVS; atque *Hugonem* *Grotium* magnum illum fecialem prostrasse non nisi magni opus erat CALOVII. Obtigisse *Ribeto*, in *Minutulo Elogio* Opp. ejus T. III præfixo, gloriantur Calviniani inter postrema pro veritate Christi certamina, eoque statu, quo bos lassus fortius figit pedem, ut ultimum *Hydra caput non Herculeæ olivæ, sed gladio spiritus in Hugone Grotio inter triarios ejus defensores cum paucis residuo resecaverit*. Verius id de CALOVIO in *Bibliis Illustr. Epist. ad Lectorem* pronunciari posse vel *Viri meritis & munerum honoribus summi Polyhistoris & Cti incomparabilis Jo. Ottonis Taboris* judicium evincit. Utinam ergo *Grotius* (Ep. 212. p. 74. edit. nuperr. in f. *Amstelod.*) de omnibus suis commentationibus in scripturam sacram perinde judicasset ac de *Notis* in tres Evangelistas a se confectis, de quibus sic amicissimo sibi *Gerh. Jo. Vossio* perscribit: *Non est e re mea ut id opus prodeat, quam diu in Gallis vivo*. Nam quibus unicum studium est Theologia, nolunt eam a nobis attentari. Et sane quantum detrimenti ecclesiæ dederint interpretamenta Politicorum in scripturas sacras, ex quibus sensum non efferunt, sed in eas inferunt, constare potest *Christophori Sandii* exemplo, qui, ut *Sal-*

masio erat familiaris, ejus notas MSS. in Codicem sacrum indipiscebatur, quæ ostendebant Trinitatis mysterium esse figmentum: ex quibus notis proinde malum succum imbibebat istum, qui & ipsi & filio exitium attulit. Satiùs utique erat non attentari Theologiam per homines ejusmodi, quæ tralatitia & perfunctoria opera minime omnium est tractanda.

Athanasium Alexandrino populo, *universo terrarum orbi* interpretatus Gregorius Nazianzenus præfectum esse. Quid dicam de CALOVIO Vitembergæ, fecundissimæ emendatorum Christi sacrorum matri imposito Episcopo, vere *juxta cum Athanasio Dei homine & magno animarum dispensatore: quippe ejus pariter vita morumque ratio Episcopatus norma erat, & ipsius quæque dogmata pro fidei orthodoxæ lege habebantur. Greg. Naz. Orat. in laud. Athanas. p. Opp. 377. & 396. 397.* Neque vero avocarunt illum innumeræ molestiæ & vix oculis emetienda negotiorum multitudo, quæ ex hoc Episcopatu in ipsum redundabant, magis magisque rebus Domini explicandis promovendisque intentus & honoris divini acrior propugnator evadebat. Quascunque nugas Papæ, Calvinii, Socini, Arminii, Böhmi, falsorum fratrum proferebant scholæ, eas fortiter invadens CALOVIVS in utraque cathedra felicissime elidebat. Namque disciplinam veritatis æternæ ut semel induerat animo, ita cum Athanasio retinebat constantissime, ut nec transversum unguem se unquam ab ea se dimoveri pateretur; quin ut Doctor & Professor ejusdem publicus & interpretabatur disertissime & vindicabat acerrime. Interpretabatur autem apprimè semper & ad analogiam fidei apposite, ut merito de ipsius solidissimis explicationibus illud *Coccejanorum* de magistro suo usurpare possimus: *aut hic aut alius nemo interpretatur Scripturam.* Quippe eandem nocturna diurnaue versabat manu. *Scrutinium Scripturæ* rectius CALOVIVM dixisses quam maleferiati supinæ ignorantia Fratres *Gassparum* suum *Schatzgerum.* (*Henricus Willot in Athonis Orthodox. Sodalit. Francisc. p. 155. Conf. Ep. Arminianorum p. 473.*) Voce ejus in Orphei carminis modum animabantur ac spirabant cathedræ.

Ne-

Neque enim Polyandrum quendam agebat, quo de Peccato Originis disputante Theologia Grotio visa animam agere & Peccato Originis fieri exequiæ. A CALOVIO vastissimi ingenii & exactissimi judicii Viro quælibet gaudebat doctrina doceri. Si quid enim esset, quod nesciret CALOVIVS, id non homini sed scientiæ deesse videbatur. Adeo in omnibus muneribus CALOVII perinde ut *Athanasii mores dignitati semper, non dignitas moribus fidem adstruebant. Gregor. Naz. l. c. p. 378.* Paucis rem conficiam. Optime de nostro dici pronuncians, quod de Athanasio Gregorius Nazianzenus ex vero dixit, illum fuisse *tubam ingentem, orbis oculum, Sacerdotum Archi-Sacerdotem, Doctorem certaminum, vocem magnam, fidei sustentaculum, columnen pariter atque gloriam ecclesiæ.* Quamquam CALOVII nomen titulos omnes respuat, nobisque de eo idem, quod Gregorius de Athanasio exclamandum sit: *O quantam nominum copiam mihi virtus ipsius supeditat undecunque cognomentum ipsi captanti. Gregor. Naz. l. c. p. 397.*

Ceterum vixit equidem castissimus extra matrimonium. Athanasius, ob varia calamitatum genera, quibus tempora illa premebantur, quamquam cum *connubialem virginumque Patronæ* deprædicet Gregorius. *Greg. Naz. p. 396.* At noster etiam pudicitiam servabat numerofo utut conjugio junctus CALOVIVS, castitatem tuebatur, atque hanc nequaquam contaminari conjugio demonstravit, inductus afflatu divini tactorum & per universum orbem mittendorum hominum auctoritate & exemplo, insistens vestigiis (arrogate aures Pamphili Romanæ ecclesiæ) Gregorii Nazianzeni, Gregorii Nysseni, Synesii Episcoporum Sanctorumque Antistitum veteris ecclesiæ maritorum. In quo ineundo ejusmodi putavit sibi eligendas socias, quæ magnis natæ parentibus, *Hülsemannis, Quenstedis*, quantis quæso nominibus! (& dum Te Quenstedi Venerande præsentem intueor Ecclesiæ pignus absolutissimum, pro Salute tua, qua par est pietate, prolixa vota nuncupo) tum aliis prognatæ, qui & Reipublicæ & patriæ insignes attulerunt usus. Ita ut de Te,
Ma-

Magne CALOVII quod de Trajano *Plinius*, asseram: Tibi uxores in decus & gloriam cedunt. Quid enim his sanctius, quid amabilius? Nonne si Pontificibus maximis deligendæ forent uxores, aut has aut similes, (ubi autem sunt similes?) eligerent. Illæ autem Parentum & Conjugis virtutes strenue secutæ soboles dederunt, quæ ipsis non potuerunt non Viros Summos, Magnum nostrum *Deutschmannum*, incomparabilem nostrum *Lyserum* in amorem sui allicere, quibus itidem aliæ prognatæ imagines parentum exscripserunt, ut *Waltherus* inexhaustæ eruditionis insigniumque in rem literariam meritorum Vir, *Vaterus*, Medicus longe experientissimus, illas sibi amplexendas duxerint. *Lyserus* juvenis in magna natus gentis suæ immortalitatem ex æquo se continuaturum promittit; quos omnes & quicumque tandem CALOVIVM necessitudine attingunt, fervet & ad arbitrium felices præstet divina benignitas.

Unicum hoc latere vos nolo, Auditores, & prohi! quam vellem, quam vellem, inquam, meipsum etiam lateret. Confitendum est CALOVIVM nostrum una in re Athanasium non fuisse. At ipse Athanasius, ut in omnibus sibi similis, in iis tamen, quæ ad ultima pertinent, sui quasi immemor exstitit & a se ipso defecit. Quod si enim res ex nominis lege esset decidenda, ipse immortalis mortem non fuisset subiturus. Sed isto liberari non potuerunt onere, defatigati infinitis curis, superatisque tot calamitatibus, placide in Christo exspirarunt, & quem in vita usque docuerunt, ipsa tandem morte, tanquam premio pietatis, in bona senectute vitam illorum claudente, patribus ipsorum, Patriarchis, Prophetis, Apostolis ac Martyribus, qui pro Veritate dimicarunt, illos adjungente, *Gregor. Naz. l. c. pag. 397*, sunt confessi. Agite nunc Auditores etiam atque etiam videtote, quomodo non Athanasios confuderit affectus; sed amor consociaverit. CALOVIVS quondam erat mortalis, nunc posteaquam anima suæ origini reddita plane immortalis. Hujus itaque fama (sed Athanasii fama) apud ecclesiam nostram excubabit. Fugite hæretici! quia

CALOVII apud nos fama excubat. Falsi recedite fratres! CALOVII apud nos fama excubat. Nolite metueré cardinibus Orthodoxi! quoad LVTHERVS, CHEMNITIVS, CALOVIVS in limine adstant. Quantum ergo mortalem flevimus, tantum nunc gaudeamus CALOVIO IMMORTALI.

D I X I.

Idem hic Magnificus Autor Concionem funebrem in eum habuit ex Apoc. III, 7-13. In funere latina verba fecit C. S. Schartzfleischius.

* * *

IN EFFIGIEM CALOVII:

*Quam frontem, quos hic oculos, manus amula veri,
Et stylus exhibuit, CALOVII ipsa vides.
Si Sophia humanos divina assumere vultus
Posset, in his cerni fronte oculisque velit.*

AVGVSTVS BVCHNERVS.

ALIUD:

*Sistitur hic Pietas, Doctrina, Modestia, Virtus,
Sedulitas, acris judiciiue vigor.
Uno in CALOVIO tot tantaque dona phalanges
Hæresum metuunt, pulpita cuncta stupent.*

IOHANN IÖSELIVS, D. & P. P.

ALIUD:

*Tu quisquis Veneranda vides summi ora CALOVI,
Quæ docta artificis finxit in ære manus:
Credè, hoc ætheream se condere Pallada vultu,
Fronte sub hac totam crede latere deam:
Seu certa indomitos hastilia vibrat in hostes,
Sedula divinis seu vacat illa libris.
His latet exuviis. Ipsam si noscere gestis,
Volsito, quæ circum scripta jacere vides,*

Hic,

*Hic, quia non poterat nativum sistere sculptor,
Usa VIRI calamo prodidit ipsa decus.*

Theologo ac Præceptori incomparabili obser-
vantiaæ monumentum extare cupiens

f.

SAM. BENEDICTVS CARPZOVIVS,
Prof. Publ. in Acad. VVitteb.

In ejus Biblia Illustrata:

*Nomine MAGNVS erat GROTIUS, simul omine
MAGNVS,*

Sciisset spheram si retinere suam.

Irruit ast sacros Doctor Civilis in orbes,

Cælorum in regno sic MINIMVS GROTIUS.

**PAR AB APOSTOLICO VIXISSET TEMPORE
NEMO,**

Schlichtingi verbis si foret ulla fides:

**AST AB APOSTOLICO VERTVMNVS TEM-
PORE MAIOR**

VIR IN APOSTOLICA RELIGIONE FVIT.

Imo toto suo turbavit BIBLIA cæno,

Quorum fons omni purior amne fluit.

Hæc orbi solide demonstrans, MAGNE CALOVI,

Præ GROTIO es calamo MAXIMVS ac animo.

Observantiaæ, ac sinceræ, in catholica fide,
contestationis ergo, meo in Christo Pa-
tri ac Patrono venerando, cum voto
prolixa vitæ, & integrarum corporis ani-
mique virium deproperabam Lipsiæ

IOH. A D. Scherger / S. S. Theol. D.
& Prof. Primar. Fac. Th. Senior, Ingenui Præsu-
latus Misenenfis Canonicus, Consistorii
Electoral. & Ducal. Saxon. Adfessor.

SCRI-

SCRIPTA:

Dissertationes Theologicæ Rostochienfes. Rostochii 1637.
in 4.

Methodus docendi & disputandi. Rostochii 1637. in 8.

Examen ætiologiæ J. Kircheri, quo rationes migrationis
ejus in synagogam papalem neque veras, neque solidas,
sed falsas atque leviculas esse, ostenditur. Rostochii 1643.
in 4.

Theologia naturalis & revelata, juxta August. Confess. Lips.
1646. in 4.

Criticus sacer, vel Commentarii Apodictico - Elenchtici
super Augustanam Confessionem. Lipsiæ 1646. in 4.

Matæologia Papistica. Dantisci 1647. VVitteb. 1656. 1678.
in 4.

Theologia Apostolica Romana, Oraculis XXCII e divina
Catechesi Ecclesiæ Romanæ a S. Paulo inscripta & con-
credita, succincte comprehensa, & adversus corrupte-
las Pontificiorum, Calvinianorum & Socinianorum ad-
serta. Dantisci 1648. in 4.

Prolegomena Institutionum Theologicarum & examen novæ
Theologiæ Calixti ejusque Complicum Regiomontano-
rum D.D.D. Behmii, Dreieri & Latermanni. Dantisci
1649. in 8.

Balet: Predigt bey seinem Abzug aus Danzig über 1.
Thess. II, 1 - 13. Danzig 1650. in 4.

Scripta Philosophica, Lubec. 1651. VVitteb. 1673. in 4.

Apologia an den Rath zu Danzig auf das Schreiben
der Königsbergischen Calixtiner. VVitteb. 1651. in 4.

Digressio de nova Theologia Helmstadio - Regiomontano-
rum Syncretistarum. VVitteb. 1651. in 4.

Nöthige Ablehnung etlicher injurien / damit Calixtus ihn
belegen wollen. Witteb. 1651. in 4.

Erbärmliche Verstockung der neuen Calixtinischen
I Schwar,

- Schwärmer** / Jo. Latermanni und seines Beystands D. Christ. Dreieri. VVitteb. 1651. in 4.
- Socinianismus profligatus.** VVitteb. 1668. in 4.
- Synopsis controversiarum potiorum, quæ Ecclesiæ Christi cum hæreticis & Schismaticis modernis, Socinianis, Anabaptistis, VVeigelianis, Remonstrantibus, Pontificiis, Calvinianis, Calixtinis, aliisque intercedunt, secundum seriem Articulorum Augustanæ Confessionis.** VVitteb. 1652. 1685. in 4.
- Philosophia universa in Tabulas redacta.** Lubec. 1652. in fol.
- Isagoges ad SS. Theologiam libri duo, de natura Theologiæ, & methodo studii Theologici piæ & feliciter tractandi.** VVitteb. 1652. 1655. 1666. in 8.
- Catechismus Erklärung.** Wittenb. 1653. in 8.
- Systema locorum Theologorum, e sacra potissimum Scriptura & antiquitate, nec non adversariorum confessione concinnatum.** VVitteb. 1654. seqq. in 4.
- Demonstratio invicta præexistentiæ filii DEi ante-Marianæ & ante-mundanæ.** VVitteb. 1654. in 4.
- Solida discussio scandalosi Tractatus Christ. Dreieri, quo DEum omnium scelerum flagitiorumque causam per accidens facere molitur.** VVitteb. 1654. in 4.
- Hierarchia Ecclesiastica.** VVitteb. 1654. in 8.
- Syncretismus Calixtinus.** Edit. sec. VVitteb. 1655. in 4.
- Stereoma voluntatis Christi de substantiali præsentia & orali perceptione corporis & sanguinis sui in S. cœna adversus Jo. Bergium.** VVitteb. 1655. in 4.
- Discussio Controversiarum hodierno tempore inter Ecclesias orthodoxas & Reformatos cœtus agitatarum.** VVitteb. 1655. in 4.
- Harmonia Calixtino-Hæretica.** VVitteb. 1655. in 4.
- Summaria Confutatio Pseudo-Stereomatis Bergiani, vel Tractatus dolose inscripti, daß die Worte Christi noch feste stehen / D. Johannis Bergii, Pomerani, luculenter ostendens XLI Argumenta substantiali præsentia & orali per-**

perceptioni corporis & sanguinis Christi in S. cœna opposita, nil esse, nisi vanissimas argutias cœcæ rationis insurgentis adversus sacratissimam Testatoris Christi voluntatem, Stereomate, D. Bergio ante XXIII annos opposito, invicte assertam. VVitteb. 1655. in 4.

Summaria Confutationis Pseudo-Stereomatis Bergiani, vel Tractatus dolose inscripti, daß die Worte Christi noch feste stehen D. Johannis Bergii Pomerani pars posterior, ejusque membrum ultimum: Calumnias Bergianas de doctrina nostra, ceu non necessaria, exitiali, salutari usui cœnæ, ut & salutis æternæ perniciofa, nec non hypocritæ de fraternitate cum Lutheranis colenda declamationem, denique iniquam Lutheranorum condemnationem sub examen revocans. VVitteb. 1656. in 4.

Præmonitio de scripto calumnioso Joh. Böttcheri, cui titulum fecit: animadversiones Apologeticæ in discursum, quem ita falso nominat, VVittebergensem. VVitteb. 1657. 1666. in 4.

Memoria Davidis Saxonici, bey dem Begräbniß Johannis Georgii I, Churfürsten zu Sachsen / in 2. Predigten / nebst noch 2 andern Trauer: Predigten. Wittenberg 1657. in 4.

Bergius Senior, Vindiciis summaria confutationis Pseudo-Stereomatis &c. demonstratus. VVitteb. 1658. in 4.

Vindiciæ Arminianismi, Henr. Nicolai oppositæ, cum syl- labo errorum Nicolaitanorum. VVitteb. 1658. in 8.

De confessione Martyrum sub decem persecutionibus. VVitteb. 1658. in 4.

Metaphysica divina. Rostochii 1646. Aboviæ 1663. in 8.

Examen publicæ Reformatorem & Syncretismi in Articulo de persona Christi doctrinæ. VVitteb. 1663. in 4.

Memoria Justorum VVittebergensis, in 30 Reich: Predigten. Wittenberg 1664. in 4.

Exegema Augustanæ Confessionis Articulos fidei succincte exponens, & adversus varios, imprimis modernos, errores demonstrans, eandemque ab exceptionibus posterioribus vindicans. VVitteb. 1665. 1667. in 4.

Consensus fidei vere Lutheranae ex libris symbolicis repetitus contra Calixtum & complices. VVitteb. 1666. in 4.

Bedencken wegen des Elenchi und Exorcismi. Witteb. 1666. in 4.

Judicium collegii Theol. VVitteb. cum responso dilucidario his Syncretist. temporibus maxime necessarium & salutare. VVitteb. 1666. in 4.

Δογματologia Spiritus Syncretistici nuperæ Dissertationis Lugdunensis D. Jo. Hoornbeeckii, de consociatione Reformatorum & Augustanae Confessioni addictorum. VVitteb. 1667. in 4.

Syntagma Anti-Syncretisticum. VVitteb. 1668. in 4.

Fides veterum fidelium mundi ante-diluviani, in Christum verum DEum & hominem, ejusque passionem meritoriam, adversus pestilentem Novatorum, maxime D. Georgii Calixti, hæresin e Scripturæ testimoniis, & Ecclesiæ consensu asserta, edit. 2, VVitteb. 1669. in 4. (Conf. *Cren. Fasce V. n. 3.*)

Discussio infallibilitatis novæ Chronologiæ Biblicæ Christ. Ravii. VVitteb. 1670. in 4.

Commentarius in Genesin. VVitteb. 1671. in 4.

Consideratio Arminianismi. VVitteb. 1655. 1671. in 4.

Biblia Testam. Veteris Illustrata: In quibus Emphases vocum ac mens dictorum genuina e fontibus, contextu, & analogia Scripturæ eruuntur: II. Versiones præcipuæ cum Ebræo Textu, vindicata ubique hujus sinceritate, conferuntur: III. Expositiones cum Veterum tum Recentiorum Interpretum expenduntur, veriōres Patrum ipsorummet, B. Lutheri & aliorum Theologorum propriis verbis stabiliuntur: IV. Loca difficiliora & dubia textualia, Historica, Chronologica, Topographica & alia expediuntur. V. Contradições apparentes discutiuntur: VI. Quæstiones variæ Theoreticæ & Practicæ solvuntur: VII. Oracula Prophetica de Christo, ejusque regno, & quæcunque omnino ad fidei Evangelicæ confirmationem faciunt, ex instituto adferuntur: IIX. Cor-

ruptelæ Judæorum & Hæreticorum, maxime modernorum, luculenter retunduntur: IX. Grotianæ depravationes & *ἡνὶκατὰ* justo examini fiuntur & exploduntur. Francofurti ad Mœnum 1672. Tom. IV. in fol.

Vindicæ famæ Calovianæ adversus Laur. Laurentinum. VVitteb. 1678. in 4.

Dissensus Theologorum Jenensium ab orthodoxis Electoralibus. VVitteb. 1678. in 4.

Völlige Beschreibung der Historie des gangen Lebendens und Sterbens Jesu Christi / aus allen 4 Evangelisten. Wittenb. 1680. in 8.

De Labadismo Theses Theologicæ, quæ velut in Summario Labadismum, five errores & hæretica dogmata Jo. de Labadie ejusque asseclorum continent & confutant. VVitteb. 1681. in 4.

Die deutsche Bibel D. Martini Lutheri, aus der Grund-Sprache / dem Context und Parallel - Sprüchen mit Beyfügung der Auslegung / die in Lutheri Schrifften zu finden / also deut. und gründlich erkläret / daß nechst geziemender Eintheilung allenthalben der eigentliche / buchstäbliche Verstand / guten Theils auch der heilsame Gebrauch der heiligen Schrift sonderlich mit des theuren Mannes Gottes geistreichen Worten fürgestellt ist. Wittenb. 1682. in fol. *

* *vide Act. Erud. Lips. 1683. mense Majo.*

Theologia positiva per definitiones, causas, affectiones & distinctiones Locos Theologicos universos succincte iustoque ordine proponens, ceu compendium Systematis Theologici. VVitteb. 1682. in 8. *

* *vide Act. Erud. Lips. 1682. mens. Decembr.*

Discussio mendacissimæ relationis, ad conciliandum odium, & totale exterminium Aug. Confess. ejusque Confessorum & tollendum instrumentum pacificationis Augustanæ, & Monasteriensis, ac Osnabrügensis, de lite-

ris, a D. Johanne Friderico, Elector. Saxon. ad Duces Bavaricos, de morte ac Testamento, & ultimæ voluntatis ejus declaratione, de exterminandis Lutheranis, & ad Romanam religionem & Ecclesiam reducenda Saxonia, confictis, quas jam superiori seculo commenti contra publicam fidem sunt Papistæ, & post personatum Ungersdorffium, nuper anonymus Jesuita, sub nomine Ephemeridum, in Comitibus Imperii sparsit, quæque iterato, utut a Statibus sollicitaretur fundamentorum imperii everfivi scripti confiscatio, & quidem sub pœnis gravissimis, famosis libellis in Constitutionibus Imperialibus dictatis, Coloniae ac Agrippinae editæ & disseminatæ sunt. Ad vindicandos manes pientiss. D. D. Elect. Saxon. adornata. VVitteb. 1683. in 4.

Rumor ἀδικοῦς, sed falsissimus, & quia valde injuriosus, per veri relationem, in hostium veritatis & calumniatorum publicam confusionem profligatus. VVitteb. 1683. in 4.

Scripta Anti-Sociniana in unum corpus redacta. Ulmæ 1684. in fol. *

* *vide mens. Novembr. Act. Erud. Lips. 1685.*

Ἀπόδειξις Articulorum fidei. Lüneb. 1684. in 4. *

* *vide mens. Septembr. Act. Erud. Lips. 1684.*

Historia Syneretistica. Edit. secund. Raceb. 1685. in 4.

Anti-Böhmius, in quo docetur, quid habendum de Secta Jacobi Böhmenß Sutoris Görlicensis? & an quis invariatae A. C. addictus sine dispendio salutis ad eandem se conferre, vel in eandem perseverare possit? quæ quæstio tredecim rationibus negatur. Editio secunda VVitteb. 1690. in 4.

Disputationes habuit quamplurimas. Et earum aliquot jam memoravimus, cum integrorum Tractatuum formam referant. Nunc addimus sequentes, prout istæ se nobis obtulerunt, in ordine, quantum licebit, editionis tempus observaturi:

De Sacramento initiationis seu Baptismo: de Bonorum operum essentia & necessitate: de promissionibus vitæ æternæ in V. T. Elogium Scripturæ Apostolicum ex 2. Tim. III, 16. 17. de pacis religiosæ naturæ, & indole: *ἡγήσις* Oraculi Johannei ex Cap. III, 16. Sic DEUS dilexit mundum, adversus Hæreticos tam Veteres, quam Recentiores vindicata: Orthodoxia de Christo: Ex Joh. IV, 2. sq. de Samaritanorum vero & indubitato credendi principio, repudiato secundario: de natura peccati originis: de statu Judæorum Ecclesiastico & Politico ab anno Nativitatis Christi primo usque in præsentem: de orali manducatione & placentulis orbicularibus, seu hostiis communiter sic dictis: de Sacramentis Novi Testamenti in genere: de pugna Michaëlis & Draconis, five Apocalypf. Cap. XII, 7. 8. 9. 10. 11. 12. Exegesis: Defensio Lutheranismi de SS. Eucharistia, a D. Jo. Bergio Epimetro ad Scholasticam Exercitatiunculam nequicquam impugnati, Stereoma Anti-Bergianum de substantiali præsentia, & orali perceptione corporis & sanguinis Domini, adhuc immotum persistere demonstrans, (*pro Licentia Christoph. Dan. Schreiteri:*) de Descensu Christi ad inferos (*Disp. Inaug. ἀνασκαυτική* programmat. paschalis Regiomontani D. Christiani Dreieri, Syncretistæ versutissimi & vere πολυμέρες, *pro Licentia consequendi supremum in Theologia gradum proposita, Respondente C. T. Rangone:*) De Electione & Reprobatione: de inimicitiiis inter serpentem & mulierem ad Gen. III, 15. de Græcorum fide & religione moderna:

de Prædestinatione : de Prædestinationis decreto : Ad observationum Irenicarum D. Samuelis Mareſii, de Colloquio Caſſellano, Præloquium & conſuſionem Hypomnemata : de Θεοπνευσία Scripturæ Sacræ ex 2. Tim. III, 16. de inæſtimabili hominum χειμάλῳ, exactiſſima Chriſti ſatiſfactione : de triplicis Spiritus Sancti Gratia, vocantis, juſtificantis & conſervantis quidditate & diverſitate : de mirabili, cum Flio DEi, Jacobi luſta, & poſt hanc reportata victoria, ex Genef. XXXII, 24. ſqq. de catholico Pf. XLV, 3 ſenſu : de æterna Chriſti divinitate : De Selenolatria ad Jerem. VII, 18, XLIV, 17. (*Extat in Theſauro Diſputat. Belgico, Tom. I. pag. 808.*) de vana Pſeudo-Chriſtianorum religione, Jac. I, 26: de collatione Pſeudo-Apoſtolorum & Calvinianorum ex 2. Cor. XI, 13. 14. 15: de Chriſtiani nominis dignitate & regali ſacerdotio, de latinoſum extrema unctione : de אורים ותמים : de officio Chriſti cum Sacerdotali, tum regio : de perſona & officio Chriſti adverſus Steph. Curcellæum : Curcellæi religio triplex ad unius fidei Catholicæ ſimplicitatem revocata : de converſione Judæorum : De Scriptura Sacra Veteris Teſtamenti SS. Trinitatis revelatrice : de crudeliſſima Arbela deſtructione ex Hoſ. X, 14: de habitatione Japheti in tabernaculis Semi : de Luthero ante Lutherum : de eodem in Vet. & Nov. Teſt. ſalvandi modo ex Acton. XV, 11. de Baptiſmo pro mortuis, ex 1. Cor. XV, 29. de Theodorico Hackſpanjo, inprimis in Tractatu LII Theſium ἀδεσπότης maximopere a Libris Symbolicis deficiente, &c.

Nec prætereunda ſunt Orationes, v. g.

Valedictoria Regiomontana : Inauguralis Dantiſcana hæreſin Neo-Photinianam vel Socinianam demonſtrans : Juſta ſolennia Miſlentæ ſoluta : Leſſus in obitum Petri Haberkornii.

*Programmata item notabiliora, utpote istud, quo Controversiarum in gratiam Syncretismi, ab Arminianis, Pontificiis, Calvinianis, & Novatoribus Syncretistis Orthodoxæ Ecclesiæ hætenus motarum ventilationem in Collegio Disputatorio instituendam indicit: & aliud in Genes. IX, 26. 27. repetitum a Crenio Fasce V. n. 4. **

- * *Ceterum, qui scripta B. Calovii juxta seriem annorum ætatis ejus disposita videre voluerit, effigiem Bibliæ ipsius Illustratis præmissam curioso lustret oculo, & tum quidem Catalogum, quem modo suppeditavimus, passim illustratum auctumque habebit.*

17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100. 101. 102. 103. 104. 105. 106. 107. 108. 109. 110. 111. 112. 113. 114. 115. 116. 117. 118. 119. 120. 121. 122. 123. 124. 125. 126. 127. 128. 129. 130. 131. 132. 133. 134. 135. 136. 137. 138. 139. 140. 141. 142. 143. 144. 145. 146. 147. 148. 149. 150. 151. 152. 153. 154. 155. 156. 157. 158. 159. 160. 161. 162. 163. 164. 165. 166. 167. 168. 169. 170. 171. 172. 173. 174. 175. 176. 177. 178. 179. 180. 181. 182. 183. 184. 185. 186. 187. 188. 189. 190. 191. 192. 193. 194. 195. 196. 197. 198. 199. 200. 201. 202. 203. 204. 205. 206. 207. 208. 209. 210. 211. 212. 213. 214. 215. 216. 217. 218. 219. 220. 221. 222. 223. 224. 225. 226. 227. 228. 229. 230. 231. 232. 233. 234. 235. 236. 237. 238. 239. 240. 241. 242. 243. 244. 245. 246. 247. 248. 249. 250. 251. 252. 253. 254. 255. 256. 257. 258. 259. 260. 261. 262. 263. 264. 265. 266. 267. 268. 269. 270. 271. 272. 273. 274. 275. 276. 277. 278. 279. 280. 281. 282. 283. 284. 285. 286. 287. 288. 289. 290. 291. 292. 293. 294. 295. 296. 297. 298. 299. 300. 301. 302. 303. 304. 305. 306. 307. 308. 309. 310. 311. 312. 313. 314. 315. 316. 317. 318. 319. 320. 321. 322. 323. 324. 325. 326. 327. 328. 329. 330. 331. 332. 333. 334. 335. 336. 337. 338. 339. 340. 341. 342. 343. 344. 345. 346. 347. 348. 349. 350. 351. 352. 353. 354. 355. 356. 357. 358. 359. 360. 361. 362. 363. 364. 365. 366. 367. 368. 369. 370. 371. 372. 373. 374. 375. 376. 377. 378. 379. 380. 381. 382. 383. 384. 385. 386. 387. 388. 389. 390. 391. 392. 393. 394. 395. 396. 397. 398. 399. 400. 401. 402. 403. 404. 405. 406. 407. 408. 409. 410. 411. 412. 413. 414. 415. 416. 417. 418. 419. 420. 421. 422. 423. 424. 425. 426. 427. 428. 429. 430. 431. 432. 433. 434. 435. 436. 437. 438. 439. 440. 441. 442. 443. 444. 445. 446. 447. 448. 449. 450. 451. 452. 453. 454. 455. 456. 457. 458. 459. 460. 461. 462. 463. 464. 465. 466. 467. 468. 469. 470. 471. 472. 473. 474. 475. 476. 477. 478. 479. 480. 481. 482. 483. 484. 485. 486. 487. 488. 489. 490. 491. 492. 493. 494. 495. 496. 497. 498. 499. 500. 501. 502. 503. 504. 505. 506. 507. 508. 509. 510. 511. 512. 513. 514. 515. 516. 517. 518. 519. 520. 521. 522. 523. 524. 525. 526. 527. 528. 529. 530. 531. 532. 533. 534. 535. 536. 537. 538. 539. 540. 541. 542. 543. 544. 545. 546. 547. 548. 549. 550. 551. 552. 553. 554. 555. 556. 557. 558. 559. 560. 561. 562. 563. 564. 565. 566. 567. 568. 569. 570. 571. 572. 573. 574. 575. 576. 577. 578. 579. 580. 581. 582. 583. 584. 585. 586. 587. 588. 589. 590. 591. 592. 593. 594. 595. 596. 597. 598. 599. 600. 601. 602. 603. 604. 605. 606. 607. 608. 609. 610. 611. 612. 613. 614. 615. 616. 617. 618. 619. 620. 621. 622. 623. 624. 625. 626. 627. 628. 629. 630. 631. 632. 633. 634. 635. 636. 637. 638. 639. 640. 641. 642. 643. 644. 645. 646. 647. 648. 649. 650. 651. 652. 653. 654. 655. 656. 657. 658. 659. 660. 661. 662. 663. 664. 665. 666. 667. 668. 669. 670. 671. 672. 673. 674. 675. 676. 677. 678. 679. 680. 681. 682. 683. 684. 685. 686. 687. 688. 689. 690. 691. 692. 693. 694. 695. 696. 697. 698. 699. 700. 701. 702. 703. 704. 705. 706. 707. 708. 709. 710. 711. 712. 713. 714. 715. 716. 717. 718. 719. 720. 721. 722. 723. 724. 725. 726. 727. 728. 729. 730. 731. 732. 733. 734. 735. 736. 737. 738. 739. 740. 741. 742. 743. 744. 745. 746. 747. 748. 749. 750. 751. 752. 753. 754. 755. 756. 757. 758. 759. 760. 761. 762. 763. 764. 765. 766. 767. 768. 769. 770. 771. 772. 773. 774. 775. 776. 777. 778. 779. 780. 781. 782. 783. 784. 785. 786. 787. 788. 789. 790. 791. 792. 793. 794. 795. 796. 797. 798. 799. 800. 801. 802. 803. 804. 805. 806. 807. 808. 809. 810. 811. 812. 813. 814. 815. 816. 817. 818. 819. 820. 821. 822. 823. 824. 825. 826. 827. 828. 829. 830. 831. 832. 833. 834. 835. 836. 837. 838. 839. 840. 841. 842. 843. 844. 845. 846. 847. 848. 849. 850. 851. 85

MEMORIÆ
THEOLOGORVM

NOSTRÆ ÆTATIS
CLARISSIMORVM

RENOVATÆ

DECAS SECUNDA.

Series Theologorum
SECUNDÆ DECADIS.

Obiit Anno

1686. ANTONIVS REISERVS, D. Pastor Hamburgensis ad D. Jacobi.
1686. IANVS BIRCHERODIVS, D. & Theologiæ Prof. Prim. Hafniensis.
1686. BALTHASAR BEBELIVS, D. & Professor Argentoratensis primum, post VVittebergensis.
1687. IOSVA ARNDIVS, Serenissimi Ducis Mechlenburgensis, GVSTAVI ADOLPHI, Concionator Aulicus & Consiliarius Ecclesiasticus.
1687. ADAMVS TRIBBECHOVIVS, D. Superintendens Gothanus Generalis.
1688. DAVID KLVGIVS, D. Pastor Hamburgensis ad D. Catharinæ.
1688. IOH. SAVBERTVS, D. & Theologiæ Professor Primarius Altdorfinus.
1688. IOH. ANDREAS QVENSTEDTIVS, D. & Theologiæ Prof. Primarius VVittebergensis.
1688. LVCAS FRIDERICVS REINHARTVS, Phil. M. Theologiæ Prof. & Archi-Diaconus Altdorfinus.
1688. MATTHIAS VVASMVTHIVS, D. & Professor Theologus Kiloniensis.

XI.

VITA VIRI RELIGIOSISSIMI

DOMINI

ANTONII REISERI

Augustani, SS. Theol.D. & ad D. Jacobi apud
Hamburgenses Pastoris vigilantissimi, in compen-
dio relata ex provocantibus ad schedulam B. Viri

αὐτογράφον

AMICI LITERIS.

ANTONIVS REISERVS natus est Au-
gustæ Vindelic. Anno 1628. Patre viro ho-
nestissimo *Antonio Reifero*, Mercatore,
Matre *Anna Schmidia*. Vix quinque an-
nos natus mater eum, patre jam extincto,
commisit informationi Scholasticæ Præce-
ptorum in Gymnasio patrio, *Augustini, Fausti & M. Vil-
belmi*, qui postea ad Recturam ejusdem Gymnasii fuit eve-
ctus. Cum esset annorum quatuordecim, traditus est fidei
privatæ *M. Petri Meuderlini*, meritissimi tunc temporis in
Collegio Annæo Ephori, curante *M. Paulo Jenischio* Ec-
clesiastæ, qui summa diligentia & fide studia Reiseri pro-
movere est conatus. Anno 1646 ætatis duodevigesimo Ar-
gentinam petiit, consilio *Danielis Schmidii*, ~~matruelis~~ ^{amici}, &
cum ab eodem tum a Præceptoribus suis egregio testimo-
nio munitus & Celeberrimi nominis Theologo *Dannhauero*
inprimis per literas Schmidii systaticas commendatus. A.
1651 ætatis 23 cum interjecto tempore Tubingensem quo-
que & Giessensem Academiam adiisset, Magistri Philoso-
phiæ

phix titulo ornatus est Altdorffii Noricorum. Eodem anno a jam dicto Schmidio, qui eum loco filii semper habuit, ad visitationem amicam accitus venit Posonium. Non diu post A. 1652 a Schemnizensibus Montanis in Hungaria ad Diaconatum vocatus & ordinatione Ecclesiastica ritu solenni Augustæ Vindellicorum in patria ad sacrum officium inauguratus est. A. 1659 ætat. 31 a Schemnizensibus ægre impetrata dimissione, ad Posoniensem Ecclesiam est profectus, ut ibi in locum *M. Bohemi* Pastoris munere, fungeretur, quod singulari fide ac diligentia fecit, donec A. 1672 reformatione, sive persecutione severiore ingruente Confessoris ac prope Martyris partes fortiter implevit. Scripta enim sua revocare, & claves templi tradere nolens, in foetidissimum carcerem se conjici passus est potius, quam ut causam optimam proderet. Postea sententia capitis in eum lata, cum jam plectendus esset, jamque carnifici collum porrigeret, præfectus Cæsaris, cognita causa, ipsi veniam impetravit & e præsentissimo mortis periculo omnia alia expectantem eripuit. Unde in exilium ire jussus, nudus rebus omnibus, relicta Bibliotheca non mediocris pretii, & ad augendam exilii miseriam stipatus uxore gravida & filiolarum quaternione, denique pervenit in patriam, ubi Rectura Gymnasii ipsi oblata est, quam per triennium administravit, donec A. 1675 vocaretur in Comitatum Hohenloicum ad Pastorum Ecclesiæ Cathedralis Oringanium. Inde A. 1678 Hamburgenses eum adsciverunt Pastorem templi S. Jacobi & Scholarcham, quæ officia cum vita deposuit A. 1686. 3 Cal. Maji, ætat. 58. Uxores binas habuit, priorem *Johannam Laubiam* virginem, duxit Schemnizii A. 1652, & ex ea suscepit A. 1653 filiolarum *Anonymam*, in ipsa nativitate extinctam, filiumque *Martinum*, A. 1654 mense Novembri natum, & Decembri ejusdem anni, matre ipsa die Catharinæ festo extincta, mortuum. Posterior ipsi uxor fuit *Regina Heydtsia*, fidelis comes exilii, quam A. 1656 itidem Schemnizii duxit, die XIV Maji. Ex hac suscepit *Annam Dorotheam* A. 1657. 3 Sept. A. 1659 *Annam Catharinam*, A. 1662 *Elisabetham*, A. 1664.

1664. 24 Jun. *Paulum Timotheum* (hunc mater, quæ metu Turcarum Hungariam infestantium Augustam Vindelicorum secesserat, ibi peperit) A. 1666. 22 Jan. *Mariam Agnetem*, A. 1671. 10 Aug. *Hieronymum*, & denique A. 1672. 5 Nov. dira captivitate exantlata *Johannam Reginam*. Cæterum Vir fuit REISERVS, ut de eruditione ejus dicere omittam, quæ ex scriptis satis apparet, plenus zelo, laboriosus, cordatus, seri-
 rius, & quem calamitates in exemplum egregii Theologi perfecerunt. Successorem habuit Dn. D. Jo. Frid. Maye-
 rum, ipse in Pastorum Jacobæo successit *Christiano Mau-
 ritio*. Effigies ejus præmittitur *Laurojo confessori*, ubi ad-
 scriptum Symbolum: CONSTANTI PATIENTIA
 & PATIENTI CONSTANTIA.

EPITAPHIVM

B. REISERO Hamburgi erectum:

D. ANTONIVS REISERVS AVGVSTANVS.
 NATVS A. CH. clā Idc XXIIIX NON. MART.
 PRIMVM SCHEMNIZII IN HVNGARIA PER
 VII ANNOS ECCLESIASTES EVANGELI-
 CVS. POSTEA POSONI DECANVS ET
 PASTOR PRIMARIVS IN ANNVVM XIII.
 INDE POST TOLERATOS FOETIDI CAR-
 CERIS SQUALORES, CVM AB ACERBISSI-
 MIS VERITATIS EVANGELICÆ ADVER-
 SARIIS INTENTATVM PRÆTER OMNEM
 CVLPAM CAPITIS SVPPPLICIVM DIVINO
 NVTV EVASISSET, QVOD TAMEN LÆ-
 TVS EXPECTAVERAT, RELICTA MVLTORVM
 NVMMORVM BIBLIOTHECA ET
 OMNI ALIA SVPELLECTILE, CVM GRA-
 VIDA VXORE ET IV. FILIABVS IN EXI-
 LIVM PVLSVS IN ILLVSTRI PATRIÆ GT-
 MNASIO VACANTEM FORTE RECTORA-
 TVM PER TRIENNIVM OBIIT. HINC ORIN-
 GIA IN COMITATV HOHENLOICO III.
 ANNIS

ANNIS PASTOR CATHEDRALIS. POSTRE-
MO HAMBURGI AD D. IACOBI PASTOR
VIGILANTISSIMVS IN ANNUM IIX. SIN-
GVLIS HIS IN LOCIS CONFESSIONEM AV-
GVSTANAM, GENVINAM ILLAM EVAN-
GELICÆ ORTHODOXIÆ TESSERAM TVM
VIVA VOCE, TVM LVCVLENTIS SCRIP-
PTIS AD EXTREMVM VITÆ SPIRITVM
ACERRIME PROPVGNAVIT. DONEC TAN-
DEM A. CH. clb lbc LXXXVI. III. CAL. MAII
FRACTVS INFINITIS CVRIS AC LABORI-
BVS TANQVAM BONVS MILES IESV CHRI-
STI EX ARDENTISSIMA FEBRI PLACIDE IN
EODEM EXSPIRAVIT, CVM ANNOS ÆTA-
TIS SVÆ LIIX. ET II. MENSES IN ÆRVM-
NOSA HAC PEREGRINATIONE TRANSE-
GISSET. IN MEMORIAM THEOLOGI DO-
CTRINA ET VITA INCVLPATI SVIS SVMP-
TIBVS PONI CVRAVIT BERNHARDVS
KROP.

* * *

IN EIVS EFFIGIEM:

Viderat Eusebie varios ex hoste triumphos

REISERI; & plaudens talia dicta dedit:

Hactenus AVGVSTANVS erat; nunc porro per orbem

AVGVSTINVS erit: moribus, ore, stylo.

Patrono suo Venerando

P.

M. GEORGIUS FRIDERICVS MAGNVS,

Gymn. August. Rector & Bibliothecar.

ALIVD:

VINDELICÆ AVGVSTÆ Cibis Mystesque Sacrorum
HAMBURGI, FAMÆ & nobilitate micans.

Ue

*Ut pietas liquido cernique scientia posset,
Hæc REISERI oculos sumpsit, & illa genas.*

Scr. AVGVSTÆ VINDEL.

THEOPHILVS SPIZELIVS.

SCRIPTA:

- Kurze Erwägung / worvor die 12 Schluß-Reden Jodoci
Rebdenß Jojoliter Ordens anzusehen / und wie den-
selben zu begegnen. Augspurg 1652. in 4.
- Unvorgreiffliche Erinnerungen von den Ursachen der
Neubekehrten in Augspurg / wider Christoph Otten/
Jojoliter Ordens. Ulm 1662. in 8.
- Ursachen ohne Ursachen in 2 Theilen / contra eundem.
Christophorum Ottonem. Ulm 1665. in 8. 1666.
- Vindiciæ Evangelico - Thomisticæ pro Dorscheo contra
Thomam Leonhardi, Ord. Præd. & Prof. Lovaniensem.
Ulm. 1668. in 4. & 1669.
- Epistolica Dissertatio de origine, progressu & incremen-
to Atheismi ad Spizelium. Aug. Vindel. 1669. in 8.
- Epistola, Spizelii theatro honoris subjecta, in qua de Theo-
logis, Philologis & Philosophis nonnullis celebri-
oribus modernis differit. in 4.
- Abschieds-Brieff an die hinterlassene Evangelische Ge-
meine und Bürgerschaft zu Preßburg in Ungarn.
Ulm 1672. in 12.
- Gespräch zwischen Treulieb und Freimund von dem Re-
formations - Werke daselbst. Jen. 1673. in 4.
- Die heutige Moral - Theologia samt einer nagel-neuen
Zugabe. Ulm 1674. in 4.
- Brevis Apologia pro Epistola quadam Consolatoria &c.
Ulmæ 1674. in 12.
- Ersantzen Gedancken mit einer verblühten Unschulds-
Bertheidigung. Franckfurt 1675. in 4.
- Index Manuscriptorum Bibliothecæ Augustanæ cum ap-
pendice duplici de scriptis ante Ann. 1500 excusis, &
de scriptis eorum, qui vel ortu vel officio & munere

publico Augustani fuerunt, præmissus Historiæ literariæ & librariæ. Augustæ Vindel. 1675. in 4.

Rechtmäßige Beschwerden über den heute zu Tag zerrütteten Zustand des Evangelischen Wesens. Franckfurt 1676. in 12.

Concio vom rechtmäßigen Gebrauch und Mißbrauch der Schlüssel des Himmelreichs. Franckf. 1676. in 12.

Biblische Anweisung / wie es jedesmal in der Kirchen Gottes mit öffentlicher Buß- und Sünden-Bekänntnis bey vorgefallenen so wohl allgemeinen / als sonderbaren Uergernissen ist gehalten worden. Franckf. 1677.

Sabbatisches und Sonntägliches Licht und Recht. Trf. 1677. in 12.

Spruch-Catechismus. Franckf. 1677. Hamb. 1680. in 12.

Harmonia Ordinis Ecclesiastici & Scholastici, Oratio Inauguralis Augustæ habita, cum decade programmatum & adlocutionum, & triga Disputationum, 1) de peccati definitione Logica 1. Joh. III, 4. & V, 16. 2) de Definitione DEi pneumatica, Joh. IV, 24. 3) Christus in cunis Bethlehemiticis Monarcha. Francof. 1677. in 8.

S. Augustinus Veritatis Evangelico - Catholicæ in potioribus fidei controversiis testis & confessor, contra Bellarminum & alios Scriptores Papæos vindicatus, Francof. 1677. & 1678. in fol.

Apostolisches Prediger-Satz und Licht / in zwey Ordination- und Präsentations-Predigten vorgestellt. Trf. 1678. in 4.

Nothwendige Gedancken der Evangelischen Prediger in Teutschland über den Exulanten aus Ungarn. Trf. 1678. und 1683. in 12.

Joh. Valent. Andreæ freye feder vom Ubelstande der Kirchen Gottes / vormals in Lateinischer Sprache geführt / nun auf gut deutsch beschnitten. Franckfurt 1678. in 12.

Dehringische Ab- Gießische Durch- und Hamburgische Anzug, Predigten. 1679.

Unbiblisches Pabstthum (wider Matthiam Fabern Anno 1655. geschrieben und A. 1679. Franckf. in 8. ohne Nahmen des Auctoris gedruckt) und wohlgegründetes Lutherthum.

Getreuer Kirchen- : Leherer Amt und Licht / in einer Antritts-Predigt. Hamb. 1679. in 4.

Paulinisches Thranen- : Gedächtnis / in einer Abzugs-Predigt. Raseburg 1679. in 4.

Des jüngsten Gerichts unfehlbare Gewißheit. Hamburg 1679. in 4.

Wiederholter Betweiß / daß die Calvinisch- : Reformirten sich der Augspurgischen Confession nicht anmassen können / solange sie ihre bisher geführten irrigen Lehrsätze hartnäckig vertheidigen. Wider Christian Pauli Prediger in Altona, nebst einem Anhang / was von der Reformirten Lehrer aus frembder in deutsche Sprache übersetzten Schrifften eigentlich zu halten sey. Hamburg 1680. in 8.

Cometes Index, Dux & Judex, oder 3 Schriffemäßige Cometen-Predigten / nebst einer Predigt von der Weissen Stern. 1681. in 4.

Roma non gloriosa, wider Christoph Otten / Jesuiten / Lebens-Beschreibung der Päbste. Altm 1681. in 4.

Theatromania, oder die Wercke der Finsterniß in denen öffentlichen Schauspielen von denen alten Kirchen-Vätern verdammt. Raseburg 1681. in 12.

Salve & Vale tristissimum Gottfrido Voigtio Rectori Scholae Hamb. dictum. Hamb. 1682. fol.

Der gewissenlose Advocat mit seiner Theatrophonia fürzlich abgefertiget von L. Antonio Reisero, Pastore, cum appendice ad Polycarpum quendam Poëtam. Hamb. 1682. in 12.

Anti-Barclajus, id est, Examen Apologiae, quam non ita pridem Robertus Barclajus, Scoto-Britannus, pro Theologia vere Christiana edidit, institutum in gratiam Evangelicorum. Hamb. 1683. in 8. *

* *vid. Mens. Decembr. Act. Erud. Lips. A. 1683. Mens. April. Novell. ann. 1684.*

Fünff unterschiedene Schrifften von seiner und anderer
Verfolgung in Ungarn. Hamb. 1683. in 12.

Gewissenhafte Überzeugung von Nichtigkeit des wieder-
holten Beweises &c. wider Christian Pauli Anleitung.
Hamb. 1684. in 8.

Gewissenhafte Vertheidigung des wiederholten Bewei-
ses &c. subjungitur appendix, exhibens castigationem,
seriam & severam notarum & animadversionum novi
cujusdam Theatromanitarum advocati. Hamburg. 1685.
in 8.

Johannes Launojus, Theologus & Sorbonista Parisiensis,
Testis & Confessor veritatis Evangelico - Catholicæ in-
potioribus fidei capitibus controversis, adversus Rober-
tum Bellarminum, & alios quosdam Sedis Romanæ de-
fensores, egregius & luculentus: nunc post obitum
contra Christianum Lupum, Emanuelem a Schellstra-
te, Natalem Alexandrum, Dominicum Galefium, &
Franciscum Marchesium, vindicatus. Amstelod. 1685.
in 4. *

* *bid. Mens. Octobr. Nov. Reip. Lit. ann. 1685. Mens.
Jul. Act. Erud. Lips. anno 1686.*

Dissertatio de Sacramento regenerationis, soli veræ Chri-
sti Ecclesiæ novi fœderis proprio. August. Vindel. 1674.
in 4.

XII.

P R O G R A M M A

In funere Viri plurimum Reuerendi

D O M I N I

IANI BIRCHERODII,

SS. Theologiæ in Regia Academia Hafniensi

Doctoris & Professoris Primarii, inque Colle-

gio Consistoriali Assessoris, die XXVII

Septembr. A. M DC LXXXVI

P. P.

RECTORE ACADEMIÆ HAFNIENSIS

D. WILHELMO WORMIO.

Sinistra ac infelicia quævis non immerito sibi omni-
nantur Academiæ & consuetæ Musarum sedes, dum
firma, quibus sustentabantur, columnina in terram
subito dejecta, & irradiantia prius iuventutem Aca-
demicam lumina, invidia fatorum, extincta vident. Ita
quippe cum Viris illustribus & de Ecclesiâ ac Academia
bene meritis est comparatum, ut, quamdiu in terris vivunt,
fulgorem suum latius latiusque diffundant, & eruditione
varia orbem literatum illustrent, extincti vero socordiam
barbariemque seculis minentur, & gliscentibus tenebris
horrorem Orbî incutiant. Solem cæterasque in cœlo lu-
centes faces hoc pacto imitantur, quæ horisonti subtractæ
ingrata primum crepuscula, mox obscura noctis tempora
accerfunt, densaque omnia caligine ac squalore involvunt.
Hinc suis destituti Coryphæis discentes a tramite recto sæ-
pius deflectunt, & in devia ac præcipitia rapiuntur, suis
orbati luminibus, Andabatarum more, tenebras palpant
& gressu dubio vestigia errabunda legunt. Tale nobis ere-
ptum fidus oculisque mortalium subductum merito hodie

lugemus, cujus in illustri hoc Athenæo splendorem adhuc
 uberiores & circumfusus juventuti Academicæ jubar me-
 rito perennasse apud nos vellent, qui literas amant. Ve-
 rum enim vero quemadmodum in solis lunæque deliquio
 non stupent aut timent rerum cœlestium gnari, cum fideri
 utrique fulgorem pristinum reditum sciant; ita & nos su-
 perstitēs non tam extinctum prorsus, quam brevi tempore
 subductum beatum nostrum consideremus, abitumque bo-
 norum non tam mortem esse, quam somnum placidum,
 quem brevi exsurgent, & ex vinculis ad libertatem, & flu-
 xis ad æterna migrationem. De habitu tali pauca hodie
 referre dolor jubet, quem tristis nobis excitavit e rebus
 humanis discessus Viri Nobilissimi ac plurimum Reverendi
 IANI BIRCHERODII, S. S. Theologiæ in Regia hac
 Academia Doctoris & Professoris primarii & in Collegio
 Consistoriali Assessoris, quem ereptum sibi morte immatu-
 ra Musæ Hassienses deflent. Si natales quæras, natus
 est Anno M DC XXIII, die XII Novembris in Parœcia
 Birckerødiana Sælandiæ, prope Eridericiburgum. Patrem
 sortitus Virum Reverendum & Religiosissimum DN. IANVM
 HERMANNVM, Pastorem Ecclesiæ Birckeröd in Sæ-
 landia, Matrem, fœminam lectissimam, MARIAM IA-
 COBÆAM. Quam primum vero spiritum vitalem hausit,
 rupta mora, ad fordes peccatorum eluendas undæ saluta-
 ris asperzione Ecclesiæ insertus est & sub privatis inde Ma-
 gistris, postquam per ætatem licuisset, ad annum duodeci-
 mum domi educatus. Cum vero vegetæ & excelsæ indo-
 lis signa luculenter ostenderet, in illustrem Scholam Her-
 lovianam, tot magnis ingeniis fœram, Anno M DC XXXV
 missus est, ubi succo victitavit Rectoris Scholæ, M. IO-
 HANNIS BARTSCHERI, post S. S. Theologiæ Do-
 ctoris & Concionatoris Regii, tandemque Diœceseos Vi-
 burgenſis in Cimbria Episcopi. Quinque in palæstra illa
 literaria transactis annis, cum angustis istis limitibus vir-
 tus amplius includi non posset, lucem Academicam vidit
 Anno M DC XL. mense Majo, Rectore Magnifico D.
 CLAUDIO PLVMIO, I. V. Professore Regio, & Fa-
 cul-

cultatis Philosophicæ Decano, M. THOMA BANGIO, primo linguæ sanctæ, post S. S. Theologiæ Professore. In dirigendo studiorum curriculo privatum sibi destinavit Coryphæum D. LAVRENTIVM MARTINI SCAVENIVM, cujus ductu & auspicio eam in studiis assequutus est metam, quam optant doctiores. Anno M DC XLI, mense Majo, primos in Philosophia honores adeptus est, lauream porrigente Facultatis Philosophicæ Decano, M. IOHANNE SVANINGIO, post S. S. Theologiæ Doctore & Archi-Episcopo apud nos vigilantissimo. Discendo inde doctior factus, cum de Collega Scholæ Herlovianæ circumspiceretur, juventuti ibidem erudiendæ operam locavit spatio biennii, tandemque in pulvere Scholæ Hafniensis Anno M D C XLV labores non sine laude impendit, officium Collegæ, per annum, implens. Mox ad studia Academica reversus, postquam commissi sibi gregis curam aliis tradidisset, Anno M DCXLVI Collegia Philosophica Civibus Academicis aperire cœpit, magna rem suam industria, sed majore cum fructu, administrans. Mense Novembri in Hollandiam profectus Academiam Leidensem præ cæteris elegit, ubi studia humaniora per annum & dimidium excoluit. Et cum magna in Belgio habitarent litteratorum nomina, in Athenæo Leidensi reddidit sibi familiares CLAUDIVM SALMASIVM, DANIELEM HEINSIVM, MARCVM ZVERIVM BOXHORNIVM, CONSTANTINVM L'EMPEREVR, ADRIANVM FALCOBVRGIVM, IACOBVM GOLIVM; Amstelredami GERHARDVM IOHANNEM VOSSIVM, illustrem in Gymnasio Professore; Ultrajecti vero GISBERTVM VOETIVM, IOHANNEM HOORNBECK, HEINRICVM REGIVM, ANTONIVM ÆMILIVM. A. M DC XLVIII, mense Aprili, facto per Bredam, Antwerpiam, Lovanium, Bruxellas, Atrebatum, Ambianum, Rotomagum itinere, Lutetiam Parisiorum venit, ubi nactus occasionem Bibliotheca Regia interdum utendi, beneficio illustris CLAVDII SALMASII, qui ipsum Dominis PVTEANIS

commendaverat, annum & menses duos commoratus est. Perlustratis interea oculo curioso aliis Galliae civitatibus, Aureliano, Castro Blesensi, Cæsaroduno, Salmurio, Flexia, Andegavo, Anno M DC XLIX Lutetia relicta, flexo per Caletum Duynkerkam, Neoportum, Ostendam itinere, primo Roterodamum, post alio per urbes diversas tramite Amstelredamum appulit; tandemque Anni ejusdem mense Septembri in patriam reversus portum salutavit. Studia interim Philosophica cum juventute Academica in Collegiis exercuit & per biennium ultra citroque ventilavit, ut scientias illas, quas ipse jamdudum hauserat, in boni publici augmentum refunderet, aliisque instillaret. Anno M DCLI mense Majo eorum immixtus est numero, qui Laurea Magisteriali fulgent, quam in Philosophia supremam porrexit Facultatis Philosophicæ Decanus, M. PETRVS SPORMANNVS, Histor. & Geograph. Professor, fasces Academicos moderante D. IOHANNES SVANINGIO. Anno M DC LII mense Majo Scholæ Slaglosianæ Rector præfectus est, tantaque cum fidelitate ac applausu demandatam sibi provinciam administravit, ut nihil supra. Hinc commotus auctoritate Illustrissimi & Magnificentissimi Herois, CHRISTIANI THOMÆ I SEHSTED, Domini de Stoutgaard, Cancellarii Regii Magni, cujus favorem sæpius expertus fuerat, iter rursus in Hollandiam suscepit, & perlustratis interea provinciis Belgii fœderati, Ultrajectum & Hagam Comitum sedes sibi fixas inprimis elegit. Facto inde per Brabantiam, Flandriamque itinere, Orbis illud compendium, Lutetiam Parisiorum, iterum adspexit, tandemque Diviono in Burgundia, aliisque lustratis urbibus Genevam se contulit. Hinc per Lucernam Tigurum, Basileam, ubi IOHANNIS BVXTORFII junioris & IOHANNIS RODOLFI VVETSTENII, Senioris, amicitiam meruit, Argentoratum se contulit, D. DORSCHER, D. DANHAVERI & IO. HENRICI BOECLERI familiaritatem adeptus. Inde Spiram & Heidelbergam venit, ubi IO. HENRICO HOTTINGERO intime junctus, hinc VVormatiam, Darmstadium, Francofurtum ad Mœnum,

num, Academiam Giessanam & Marpurgensem, Aulam Casselanam Cattorum, & Cellensem Lunæburgensium, ultimoque celebratissimum, ad fluvium Albim, Hamburgum. Hinc Anno M DC LVII in Patriam reversus, durante incendio belli Suecici, Hafniæ substitit, fractumque longa peregrinatione corpus aliqua mora refocillavit. Anno M DC LVIII jubente Gloriosa memoria FRIDERICO TERTIO, ad Philosophiæ Professionem vocatus, *de Dîvinatione* Disputationem habuit A. M DC LX. mense Aprili, properante jam ad finem obsidione Hafniensi. Post obitum vero M. PETRI SPORMANNI, vicibus Professionum permutatis, linguam Græcam profiteri coepit, Venerumque Atticarum succos propinare Anno M DCLXI. quo eodem labente, ipsis Calendis Septembris, cum Virgine Nobilissima THERESIA NICOLAI, quæ Patrem habuit Spectatissimum Virum, NICOLAVM OLAI, Regium piscinarum Præfectum supremum, nuptias celebravit. In conjugio hoc exoptatissimo novem liberos clementia divina indulxit, septem masculi sexus, binos foeminei, inter quos filii bini cum una filia, tenella adhuc ætate, choro cælitum adscripti. Inter filios superstites, IOHANNES & IANVS, post annorum aliquot in Germania, Gallia, Italia, Anglia & Hollandia peregrinationem, non ita pridem in patriam reduces facti, quorum prior Philosophiæ Professor in Regia hac Academia designatus; NICOLAVS jam in Belgio versatur, FRIDERICVS CHRISTIANVS & CHRISTIANVS CAROLVS cum filia CHRISTIANA CHARLOTTA domi sub Præceptore privato pietatis virtutisque exercitiis incumbunt. Dum vero beatus hic noster in illustri hac Academia Philosophica tractavit, aliquot annorum spatio Collegii Confistorialis Secretarius fuit, tandemque anno M DC LXVIII Facultatis Philosophicæ Decanus viginti Magistrorum capitalauro cinxit. Anno M DC LXVIII, evecto ad sedes Episcopalis in Sælandia dignitatem Viro amplissimo ac celeberrimo D. IOHANNE VVANDALINO, vacuam Theologi Spartam in Academia suscepit, & octodecim annorum spa-

tio, quorum tribus ultimis summus extitit Theologus, non sine laude administravit. Anno MDC LXXV. die X Junii mitram doctralem a Facultatis Theologicae pro-Decano, D. GEORGIO VVITZLEBIO, in templo Divae Virginis Cathedrali, more Academico solenni, excepit. Sensit interea inflictum familiae vulnus duræque mortis inclementiam, Coniuge amantissima, quam spatio annorum sedecim cum dimidio ipsi cœlum indulserat, Anno MDC LXXVIII. die XXV Februarii ad superos evocata. Ad secunda ergo vota transiit & Nobilissimam Dominam CATHARINAM KOLLER, beatæ memoriæ D. ERICI PONTOPPIDANI, Episcopi Nidrosiensis Viduam matrimonio sibi junxit, nuptiis in prædio Borup Anno MDC LXXXI. die XVII Maji celebratis. Purpura interim Academica bis humeros velavit, anno nempe MDC LXXXIII & MDC LXXXV proximo elapso. Cæterum in publicis suis muneribus nihil unquam omisit, quo tam conscientia suæ, quam bono Reipubl. Literariæ consulere. Collegiis privatis Theologicis ingenia meliorum excoluit, docendo ac disputando subsellia assidue illustravit, monumentis ingenii orbem eruditorum auxit, pietate, fide, humanitate carus bonis omnibus & acceptus. Et signo quidem pietatis luculento exercitia oratoria & conciones sacras lingua Latiali singulis diebus festis in Templo S. S. Trinitatis instituit, factoque in præsentia Regis Augustissimi Gloriosæ memoriæ, FRIDERICI III, initio, ad extremum vitæ halitum continuavit. Sed ut videamus demum, qua via tributum suum creditumque natura repetiit, Beatum hunc nostrum pluribus abhinc annis scorbutus invasit, invisum illud horrendumque terris borealibus nomen, & virulento suo miasmate animæ sanctæ ergastulum infecit, qui vario symptomatum aliorum stipatus satellitio modo dyspnœam & respirandi difficultatem, modo tussim graviolem bronchiisque impactos grumos, cum torpore artuum ac lassitudine, sæpius advexit. Neglecta, interea nequaquam fuere subsidia Medentium, vocatis in auxilium Viris Nobilissimis & Experientissimis, D. OLAO BORRICHIO, Assessore in supremo Justitiæ Tribunali & Colle-

Collegio Consistoriali, Medicinæ & Philologiæ Professore Regio, & D. IANO IACOBÆO, itidem Professore Regio & Collegii Consistorialis Assesore, qui sanitati fugienti ita fixerant interdum clavum, ut sopitis doloribus viribusque quodammodo restauratis, ad negotia pristina sæpius redierit beatus noster. Cum vero ea sit indoles scelerybes, ut sopita interdum ac velut sub cineribus latens, furore fontico mox acius insurgat & nil tale opinantes velut ex insidiis, latronum instar, aggrediatur, proximo instante autumnno, symptomata omnia quasi duplicata rediere, & colluvie serosa corpus inundante, hydrops scorbutica in procinctu fuit, dolores membra aggressi acuti ac lancinantes, & dicta respirationi organa ab officio fere cessarunt. Totus itaque ad DEVM conversus, cum fatali se metæ adstitui sentiret, omnes rerum humanarum curas deposuit, & epulo sancto per Virum admodum Reverendum & Religiosissimum, M. IOHANNEM BORNEMANNVM, ad Templum D. Virginis Pastorem primarium & Præpositum Socchelundensem, die XI Septembris refocillatus, post, hora noctis insequentis duodecima, cum ad chorum Angelorum se anhelare verbis ultimis dixisset, inter Conjugis mœstissimæ ac liberorum amplexus animam DEO commendatam placide exhalavit, postquam LXII annorum & X mensium tractu in ruinoso hoc corporis domicilio habitasset. Hafniæ, die XXVII Septembris, Anno MDC LXXXVI.

SCRIPTA:

- De vera natura Philosophiæ. Hafn. 1650. in 4.
 Collegii Physici Disputationes XVI. Hafniæ 1650. in 4.
 Disp. de metallis. Ibid. 1651. in 4.
 Collegii Ethici Disputat. VIII. Hafn. 1651. in 4.
 Exercitationes IV contra Atheos. Prima: De Atheismo in genere; Secunda: De DEi existentia; Tertia: De Divinatione; Quarta: De æterna DEi providentia. Hafniæ, 1660. in 4.
 Synopsis Locorum communium Theologicorum cum dictis Hebraicis & Græcis in margine & controversiis infra veram

ram sententiam appositis. Hafn. 1662. & secunda vice
Francofurti 1690. in 4.

Sacrarum antiquitatum de ortu mundi Vestigia in Hesiodo
aliisque Poetis Græcis in 4.

De Græcanicis quibusdam antiquitatibus circa ludos vete-
res Gymnicos, præcipue de certaminibus Olympicis Tr.
Hafniæ, 1655. 1664. in 4.

Series chronologica Actorum S. Petri & S. Pauli. Ibid. 1665.
in 4.

Religionis veræ prima fundamenta, III Dissertationibus con-
tinuata, in 4.

De notitia DEI naturali, prout fertur ad revelatam, Disp.
Hafn. 1675. in 4.

Fides primæ matris Evæ de Mesfiæ divina natura, illustrata
ex verbis Gen. IV, 1. Hafn. 1676. in 4.

Diatribæ de legis Mosaicæ divina origine & auctoritate con-
tra *Eduardum Herbertum*, Anglum, Baronem *de Cher-*
bury. Hafn. 1678. in 4.

Series Chronologica annorum JESU Christi, Hafn. 1679. in 4.

Opera creationis diei primi & secundi breviter ex ipsis S.
textus Mosaici fontibus explicata, cum methodo ortho-
doxa interpretandi S. scripturam ex scriptura, contra
Richardi Simonis dubiam interpretationem. Hafn. 1681.
in 4.

Lumen Historiæ Sacræ Veteris & Novi Testamenti, per Ta-
bularum Chronologicas æri incisas repræsentatum, & ad a-
liarum gentium antiquissimarum historiam compendiose
accommodatum. Accedit Tabularum Explicatio, in qua
fundamenta Chronologica Codicis Hebræi breviter ex-
ponuntur, & imprimis contra *Richardum Simonem* &
Isaacum Vossium vindicantur. *Opus posthumum*. Hafniæ,
1687. in fol. *

* Vide *Balii Nob. Reip. Lit. in Aug. 1688. Biblioth. Univ.
Histor. pag. 141. f.*

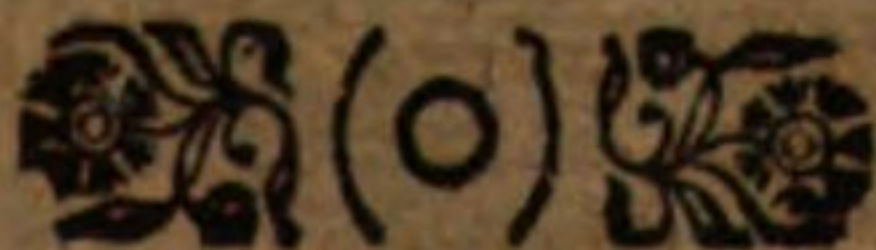
Anti-Burnetius sive Tract. posthumus de opere creationis
diei tertii, telluris forma, aquarum altitudine & copia.
Hafn. 1688. in 8.

Syn-

Syntagma Concionum Latinarum in præcipua quædam Festa Anniversaria. Anno 1688. *

* Scripta hac paterna pro ratione temporis & sumptuum maximam partem in unum volumen redigere & iterum imprimenda curare voluit Jani Filius, Johannes Bircherodius, Logicæ & Histor. Prof. Publ. in Acad. Hafniensi. Vide Nova Literar. Maris Baltici, & Septentr. Anno 1698. p. 97.

Bergbemiū, quod Appar. II ad Hist. Lit. Noviss. p. 39. Librum etiam Jonæ Propheticum expositione literalī & Exegetica illustratum, Hafniæque in 4 excusum, ac Palastram & Disquisitionum curiosarum antiquariam, ibidem 1688 in 4 editam, Jano huic Bircherodio tribuerit, merito taceat Vir πολυμαθὴς αὐτὸς, Jo. Mollerus, de cujus commercio literario valde mihi gratulor, in Hypomnem. ad librum Alberti Bartolini de scriptis Danorum posthumum, p. 258. cum prius scriptum Fratrem ejus, Jacobum, Theol. in Gymnas. Otboniensi Lectorem, posterius vero Nostri vel Filium, Johannem modo laudatum, vel Nepotem ex Jacobo Fratre, Filio cognominem, Literas Hebraicas in Academia Hafniensi docentem, Autorem agnoscat. At enim vero Nova Literaria, quæ jam allegavimus, Anno 1699. p. 81 scriptis Jani Bircherodii, Jacobi Filii, Regiæ primum Communitatis Præpositi, hinc. Linguae Hebraeæ & post Theologiae Professoris ac Consistorii Regii Assessoris, tandem vero Episcopi Aalburgensis, accensent Palastram antiquariam Disquisitionum curiosarum Centuriam exhibentem, Hafniæ 1688. in 8.

XIII.

PROGRAMMA,

QVO FVNVS VIRI DE ECCLESIA CHRISTA
MERITISSIMI

DOMINI

BALTHASARIS BEBELII,

SS. Theolog. D. & in Acad. Witteb. Prof.

Publ. Consistorii Sacri Assessoris, Ecclesiae Pastoris

& Circuli Electoralis Saxonici Superintendentis Generalis,

Anno MDCLXXXVI. d. 2 Octobr. denati, frequen-

tissime Nonis Octobr. eundum intimavit

RECTOR ACADEMIAE WITTEBERGENSIS.

Interprete

CONRADO SAMVELE SCHVRTZ-

FLEISCHIO.

Tertius, nec dum expletus, mensis est, quum or-
do noster hospiti gratisimo; DEI Principisque
munere in urbem hanc adducto obviam prodiit,
comiterque accepto *feliciter* / acclamavit, & pro-
spero adventu laetatus perinde ac gratulatus est, nomenque
tam clarum, tamque exoptatum & sanctum, sermonibus
juxta & plausibus celebravit. Adeo homines, concursu
facto, videndi ejus cupiditate excitati sunt, ut neque
aspectu expleri, neque alloquio satiari possent, reliqui au-
tem, quibus coram esse non licuit, vel solo ipsius confecti
itineris nuncio recrearentur. Fuit is BALTHASAR BE-
BELIVS, doctrina pariter & vita sanctissimus vir, omnibus
naturae & industriae adjumentis, quibus res Christiana adju-
vari poterat, praeditus, ac mentis acie, morumque inno-
centia tantam laudem famamque consecutus, ut unus ille
omnium sententia idoneus, & Principis judicio, cui refra-
gari nefas est, dignus existimaretur, qui Antistitis Saxoni-
ci titulo praeslet sacris, & primum facile hic teneret locum.
Qui omnium, quosquod praecesserunt, gloriam aequavit,
nec

nec videri bonus, sed esse voluit, Ephremum, cœtus E-
deseni antistitem, imitatus, nihil nisi cum ratione deside-
ravit, & quanto altius evectum se meminit, tanto minus
quidquam admisit præter dignitatem. Nam ut ille Basilium,
nomine & animo magnum, sic pius sedulusque Balthasar
DANNHAVERVM ætate meritisque gravem, coluit & ad-
miratus est, hunc suspexit & loco parentis habuit, hunc
principem sacri studii duxit, hujus denique summam virtu-
tem & sapientiam reipsa ad vivum expressit. Longe meli-
or Alcibiade illo Atheniensi, qui etsi aliquamdiu recto
vitæ instituto usus est, tamen ad ultimum non patiens labo-
ris, Socratis disciplinam abiecit, factusque licentia deteri-
or periit, patriamque subvertit. Nec vero tantum con-
stantia hunc, sed etiam doctrinæ genere superavit alios, &
rationem erudiendi vitæ cœlesti accommodatissimam sem-
per tenuit, ac in publicis privatisque scholis pari dexterita-
te & solertia demonstravit. Tactas superstitione, vel dece-
ptas errore mentes non superbe coarguere, sed apte con-
vincere studebat, nec magis ore, quam exemplis argumen-
tisque declarabat, quamobrem aliter sentiendum statuen-
dumque esset. Multos insuper atque egregios, & omnī
doctrina refertos edidit libros, neque illo deterritus labo-
re est, quin æque aures atque oculos moveret, & simili ac
æquabili instituto vitaret ineptias, & sperneret fucum, quem
imperiti arrogantēsque in prælio habent. Atenim vero id
animos nostros vehementer excruciat, & spes vota que
omnium confundit, quod superioris diei celebritas, quæ ad
agendas pro victoria Deo gratias instituta erat, cum repen-
tino dolore & luctu commutari cœpit, gaudiumque simul
nobis, & cœtui universo præsidium est ereptum. Omnia par-
ta Argentorati & sperata Vitembergæ decora, unius horæ
fortuna, unus atque infelix casus evertit. Quam enim
illius adventus lætitiā, tantam interitus calamitatem mee-
stitiamque attulit, & omnis ætatis atque ordinis homines
non mediocriter afflixit. Is, quoad nobis constat, anno
cIo lœc XXXII felix faustumque nascendi initium habuit, in
urbe cum opibus, tum honoribus insigni, quam Trebocco-
rum

rum fides ac fortitudo olim, & eruditionis gloria etiamnum illustrat. Parentes BALTHASAR, civis Argentoratensis probus & integer, & mater SVSANNA RHEINTHALERIA, nullam non ejus bene instituendi rationem inierunt. Mox pueri indoles placuit, & industria enituit ac probata est, ut patefacto ad virtutem aditu, Academiae nomen profiteretur. Cum hæc ageret, nullum labori modum statuebat, & summa ac singulari diligentia æmulis movebat stomachum, negligentibus prodebat exemplum, quasque facem præferebat. Quare ejus virtuti datum est, ut anno cdo Ibc LII doctrinae liberalis insignia tam pio navoque juveni decernerentur. Laude pangebatur, DANHAVERVM, qui cum artificibus certare poterat, sua sponte, & non impari conatu secutus. His comparatis doctrinae subsidiis privatam docendi provinciam cepit, & sacerdotis *Huberi* filiis promptam, utilemque operam navavit. Postea VENCKERVS, Amplissimus urbis Prætor, & locuples diligentiae testis, admovit eum spei adolescentis filio, cumulumque addidit superiori ipsius laudi. Hinc anno cdo Ibc LV Lipsiam discessit, atque eruditionis periculum fecit, ductu inprimis IOHANNIS BENEDICTI CARPZOVII, MARTINI GEIERI, ac IOHANNIS HVLSÈMANNI, quos exquisitissimos Theologos magna cum diligentiae & probitatis laude sectabatur. Inde Vitembergam adiit, & Doctores Professoresque meritisissimos, ABRAHAMVM CALOVIVM, IOHANNEM MEISNERVM, vita functos, IOHANNEM ANDREAM QVENSTEDIVM, IOHANNEM DEVTSCHMANNVM, ANDREAM SENNERTVM, ERICVM OSTERMANNVNVM tam sedulo, quam constanter audivit, datoque specimen, *de numis veterum* scite disputavit, ac præter ceteros hic floruit, & docendi potestatem rite impetravit, adscriptusque Philosophorum ordini, cum præstantissimo quoque honesta laudis æmulatione contendit. Postea Argentoratum rediit, & a concionibus fuit in templo urbis primario, nec minus potestatem habuit docendi artes liberales. Mox sine ullo honoris impedimento ascendit altius, & anno cdo Ibc LXI ampliorem dignitatem consecutus est, partoque

que Professoris Theologi extraordinarii titulo, omnium & urbis Procerum, & Academiae Patrum sustinuit expectationem. Simule ei creditae sunt partes exponendi antiquitates, quatenus ad diviniorum coetum pertinent, ac rei Christianae vicissitudines complectuntur. Substructo tanti operis fundamento feliciter, quod restabat, perfecit, quum anno cło lcc LXII Doctor Theologus rite inauguratus multa, nec vulgaria praebeuit ingenii documenta. Eodem tempore solemni ritu domum duxit nobilem castissimamque virginem SALOMEN, ANDREAE THVRMANNI, sacerdotis Geidertheimenfis & Principi Palatino Birckenfeldio quondam a sacris, filiam, incomparabilis DANNHAVERI sorore progeneratam, ex qua XII liberos suscepit, quorum sex etiamnum sunt in vivis, & acerbum patris funus prosequuntur, MARIA SALOME, virgo aetate & elegantia sexus maxime florens, IOHANNES BALTHASAR, capaci & egregia indole juvenis, SVSANNA BARBARA & CATHARINA, virgines dignitate & cultu praestantes, IOHANNES CONRADVS, & CHRISTIANVS, excitati & perbelli adolescentuli, orbitatem suam vehementer complorantes. Omnino enim immortalitate dignus fuit noster, cuius merita in omni genere perspecta sunt, ut in illa libertatis quondam sede, & artium doctrinarumque domicilio maiora subinde spatia faceret, & alia super alia cumulate fortuna, novis & amplioribus subinde honoribus augetetur. Quare patriae amans & tenax fuit, etsi non paucis, nec spernendis conditionibus per sepe a Principibus & civitatibus amplissimis est invitatus. Tandem anno cło lcc XXCVI voluntati desiderioque potentissimi Principis El. Saxoniae cessit, locum, quem mors CALOVII vacuum fecerat, ornaturus. Quamobrem superiori mense Quinctili, socio itineris religiosissimo SPENERO, Dresenam comaeavit, & iussu ac autoritate publica rite confirmatus, Vitembergam secundo itinere pervenit, arduo primarii Doctoris atque Antistitis munere functurus. Ubi in conatu & initio rerum maximarum repentina, cum pro concione diceret, apoplexia correptus, vitam bene actam, quarto post morbum die, pie finivit, & Patribus civibus-

vibusque omnibus & singulis incredibile desiderium reliquit. Cui ab hora I exequias ire constitutum est, ad quas frequenti comitatu honestandas pro eo, ac par est, etiam non moniti atque ultro convenietis, Cives, viduæ pariter afflictissimæ, & familiæ universæ, hoc tam tristi insperatoque casu per-eulsæ, solatium haud leve & opportunum allaturi. Nonis Octobr. anno salutis reparatæ clō Ioc XXXVI.

In ejus funere verba fecit ad populum D. D. Jo. Frid. Mayerus, Professor tunc Theologiæ V Vitteb. & sigillatim ad Exequiatores Christianus Röhrensee, Phil. Pract. P. P. Sed neutrius sermo typis impressus proscat.

SCRIPTA:

Polemosophia victrix contra V Valenburgios, pro Jo. Conr. Dannhauero asserta. Argent. 1664. in 4.

Tr. de Remonstrantium Scepticismo. Ibid. 1664. 4.

Historia Ecclesiæ antediluvianæ Ibid. 1665. in. 4.

Historia Ecclesiæ Noachicæ ex vetustissimis literis antiquita-
tum eruta, & suffragio Ecclesiæ Christianæ illustrata.
Argent. 1666. in 4.

Literæ circulares Basilisci Imp. & Marci Cæsaris, quæ ha-
bentur apud Evagrium Lib. III, Historice & Theologice
recensitæ. Ibid. eod. in 4.

Repulsa appellationis nullius, quam nuper edidit Jo. Du-
ræus, Britannus, hoc titulo: *Appellatio ad tribunal su-
premi Judicis Jesu Christi, Domini nostri, adversus accu-
sationes & condemnationes nuncii emissi in vulgus.* Argent.
1666. in 8.

Manes Dannhaueriani vindicati adversus calumnias Apo-
logetici Duræani. Ibid. 1668. in 8.

Antiquitates Ecclesiæ in tribus prioribus post C. N. Seculis
Evangelicæ & hodiernæ *ἱεροψυχία*, quibusvis heterodoxis,
modernis præsertim, oppositæ. Ibid. 1669. in 4.

Antiquitates Ecclesiasticæ seculi IV post C. N. Ibid. 1679.
in 4. *

* *Novem sane secula ad hunc modum illustrata dedit B.
Bebelius, si vera quidem amicus retulit Dn. Tentzelio
hæc*

hac affirmanti in Dial. menstr. 1689. p. 480. ubi & Eliam Veielium continuationem Bebelianarum antiquitatum meditari innuit, quam tamen in publico visum iri vix amplius spes est.

Antiquitates Germaniæ primæ, & in hac Ecclesiæ Argentoratensis Evangelicæ. Argent. 1669. in 4.

Examen disquisitionis Socinianæ de statu, loco & vita animarum separatarum. Argent. 1671. in 12.

Antiquitates Evangelicæ & Judaicæ ex quatuor Evangelistis erutæ & e Patribus illustratæ. Argent. 1673. in 4.

De principiis officii Christiani, naturali & revelato. Argent. 1675. in 12.

Exercitatio Theologica adversus præexistentiam animarum humanarum, contra Sandium & Anonymum. Ibid. 1675. in 8.

Anti-Vvagnereccius. Argent. 1682. in 4. *

* *Vide Acta Erud. Lips. 1682. mense Augusto.*

Evangelische Glaubens-Kraft und Schrift-mäßige Prüfung derjenigen zwölf vermeynten Glaubens-Stärkungen / so unlängst in Druck ausgegangen. Straßb. 1683. in 12.

Bericht von der Meß. Straßburg 1683. in 12.

Ausführlicher Bericht vom Frohn-Leichnams-Feste. Züllichow 1683. Straßburg 1685. in 12.

Abgeändigte Vertheidigung des Berichtes vom Frohn-Leichnams-Feste. Ibid. 1684. in 12.

Evangelisches Glaubens-Bekantniß. Straßb. 1684. in 12.

Wiederholtes kurz und besser / auf eines Papisten Büchlein: kurz und gut. Franckfurt am Mayn / 1685. in 12.

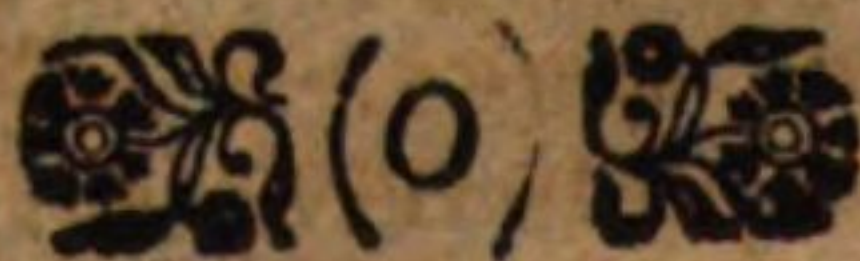
Bericht und Betrachtung vom Rosenkrantz oder Pater Noster. 1683. 1684. Züllichow / 1687. in 12.

Synopsis Historiæ & Doctrinæ Symbolorum antiquissimorum, ut & recentioris seu Augustanæ Confessionis.

Opusculum posthumum editum a Filio M. Jo. Balthasare Bebelio. Lipsiæ 1690. in 12.

Disputationes: de numis veterum: de Theologia Gentili ex numis Veterum: de scriptura sacra: de Jesu Nazare-

no, demonstrato ex Matth. II, v. ult. de principiis actionum Christianarum: de mediis Arrianismi: de beneficiis Magistratui Politico B. Lutheri ministerio exhibitis: de Constantini M. epistola Irenica: de vocatione Lutheri Lutheranorumque ministrorum: de zizaniis in Ecclesia Dei occulte disseminatis ex Matth. XIII, 25. de mysterio SS. Trinitatis: de duabus naturis in Christo: de vocatione per naturam: de communicatione idiomatum: Sacracenorum initiatione: Historia Resurrectionis Christi: de hæresi in genere: de Religionis falsæ mixtæque in Republica damnis: de reliquiis hæresium & schismatum quinque priorum sæculorum apud modernos potissimum hæreticos inventis: de fide Abrahamica in nativitatem Christi: Reliquiis revelationis divinæ inter paganos: Controversiis inter Dannhauerum & Wendelinum: de Bis-mortuis: (*quæ repetita extat in Thesouro Dispp. Belgico Tom. II. p. 979. f.*) Clamore sanguinis Abelis & Christi: Certitudine gratiæ & salutis: Fide hypocritica: distinctione voluntatis divinæ in antecedentem & consequentem: Conjugio Sacerdotum: de Miraculis: Vindiciæ pro Nicolao Hunnio & Martino Chemnitio: de primogenitura Christi: de Henotico Zenonis: Fide infantum: Pædo-Baptismo: dono prophetandi in Novo Testamento: de *γυναικοπατρίσμων*: de Ecthesi Heraclii Imperatoris: Resurrectione infantum nondum genitorum: vera Theologia Johannea: Falsa Theologia Johannea: Enthusiasmo: Theologia Danielis: Miraculis Gentilium: Lapforum pœnitentia: definitione Ecclesiæ: Aris & mensuris Eucharisticis veterum, &c.

XIV.

FAMA ARNDIANA REFLORESCENS,

i. e.

VITA ET SCRIPTA

IOSVÆ ARNDII,

Serenissimi quondam, nunc Beatissimi Ducis Mechleburgensis GUSTAVI ADOLPHI Concionatoris Aulici, & Consilarii Ecclesiastici, in gratiam Eruditorum, & propriam ulteriorem de his notitiam, cum Præfatione de usu, abusu & subsidiis Antiquitatis profanæ, breviter recensita a

M. CAROLO ARNDIO,
IOSVÆ FILIO.

Prodiit Gustrovii, 1697. in 4. plag. 4.

B. C. D.

Elegantissimum pariter ac utilissimum de ANTIQVITATE PROFANA est monitum BASILII Romanorum Imperatoris in Exhort. ad Leonem Filium Cap. LVI. & LXVI. Quorum prius tanti dignatus est Cl. Justus Liphius, ut totum latine expressum Libro suo primo Politicorum Cap. Nono inseruerit; Posterior Fried. Morellus ita transtulit: *Ævo ab omni Veterum Sapientum sententias revolve, ut mores tuos omni ex parte excolas: multa enim in iis præcepta valde utilia reperies, præsertim in operibus Salomonis & scriptis Isocratis: adde etiam, si vis, Iesu Sirach documenta & cetera divinitus inspiratæ Scripturæ oracula, e quibus multum civilis & Regiæ prudentiæ haurire poteris, &c.* Tria docet h. l. BASILIVS. Antiquitatis profanæ lectionem, usurpationem, & combinationem cum Sacris & Ecclesiasticis. De quibus qui plura cupit, adeat PLVTARCHI LIBELLVM τὰς δὲ τοῦ ἱεροῦ πατριάρχου ἀνέκδοτα: Et BASILII MAGNI HO-

HOMILIAM *πρὸς νέας ὁπως αὖ ἐξ ἐλληνικῶν ἀφελοῖντο λόγων.*
 Quod utrumque scriptum emendatum & nove versum præfixit Vir omni laude major H. GROTIUS dictis Poetarum, quæ apud Ioh. Stobæum exstant, a se emendatis & Latino carmine redditis. Ubi legere possunt ii quibus non sunt integra opera. *Observante ad Basil. Bernh. Damkenio in notis.* Nos occasione Moniti Basiliani pauca tantum præfabimur de VSV, ABVSU & SUBSIDIIS ANTIQVITATIS PROFANÆ. Antiquitas profana (ut nihil immoremur vocabulis quippe notissimis) absolvitur Tribus: Dictis, factis, ritibus profanis. Horum igitur usus commendatur nobis I. ab ipsa SCRIPTURA SACRA. Et quidem partim *Dictis*, talibus scil. quæ sine Antiquitatis profanæ subsidio intelligi solide & perspicue nequeunt. Quælia deducta vid. in Joh. Contr. Dieterici Antiqu. Bibl. & Disp. de Usu Antiq. secul. quæ est VII^{ta} inter Dispp. Acad. Dilherr. Tom. 1. partim *Exemplis* MOSIS Act. VII, 22. DANIELIS & Sociorum, Dan. I, 4. 17. PAVLI, Act. XVII, 28. 1. Cor. XV, 33. Tit. I, 12. &c. partim *Typis*, radendæ cæfariei, Deut. XXI, 11. seqq. Vasorum Ægyptiacorum, Exod. III. 22. Manubiarum Davidicarum, 2. Sam. VIII, 10. 11. 12. II. Commendatur nobis a CONCILIIIS imprimis LATERNENSI, de quo testatur Cl. Espencæus Tr. de Profect. ex Gentil. libr. Lect. percip. pag. 988. Opp. quod Sess. VIII triplicem constituerit usum Antiquitatis profanæ. 1. Ut aurum in luto quæramus, eruamus, repurgemus, & morum non minus quam sermonum curam habeamus. 2. Ut profana discamus non quæ sequamur, sed judicemus & convincamus. 3. Ut in his nugis, quæ ad seria tamen nos ducunt, modum statuamus. III. Commendatur nobis a IVRE CANONICO Dist. XXXVII. Cap. Legimus, his verbis: *Legitur, quod præcepit Dominus filiis Israel, ut exspoliarent Ægyptios auro & argento, moraliter instruens, ut sive aurum Sapientiæ, sive argentum Eloquentiæ apud Poetas invenerimus, in usum salutiferæ Eruditionis vertamus.* IV. Commendatur nobis a PATRIBVS, tum propriis ipsorum *Dictis*. Conf. August. L. II, de Doctr. Christ. cap. XL & alio-

& aliorum dicta in Ioh. Mich. Dilherri Lib. Elect. p. m. 646. seqq. & Nicol. Selnecceri Comment. in Epist. Paulin. p. m. 93. seqq. tum propriis ipsorum *factis*, quæ exhibet Camillus Richerius Rhodiginus in Præf. ad L. XIX Lection. Antiqu. Lud. Cæl. Rhodig. p. m. 883. Et Benedictus Aretius in Probl. Theol. p. m. 353. Ubi inter alia sic inquit: *Ex Græcis Theologis, Basilus M. Gregorius Nazianzenus, Chrysostomus, Epiphanius, Athanasius, Damascenus, Clemens Alexandrinus, Justinus M. alique: Ex Latinis, Augustinus, Hieronymus, Lactantius &c. non solum Profanos diligenter legerunt, sed opportune sua per illorum sententias approbarunt.* Tum denique *scriptis*, qualia sunt: Augustini de Civitate DEI, ac Doctrina Christiana; Hieronymi Epistola ad Magnum oratorem Romanum; Theodoriti Veritatis Evangelicæ ex Gentium Philosophia Demonstratio: Lactantii Institutiones: Eusebii Parasceve seu Preparatio Evangelica: Clementis Alexandrini Pædagogus & Stromata &c. apud Espenc. l. c. add. Joh. Gerhardi Confess. Cathol. in Proœm. Denique V. Commendatur nobis a SCRIPTORIBVS RECENTIORIBVS, & quidem non solum LVTHERANIS, ut Joh. Contr. Dieterico in Prolegom. ad Antiqu. Bibl. V. T. & toto isthoc opere: & Disp. de Usu Antiqu. secul. supr. cit. aliisque; sed & CALVINIANIS, ut Bened. Aretio Problem. Theol. Loc. CIV. de Lectione Ethnicorum scriptorum p. m. 351. seqq. &c. & PONTIFICIIS, ut Claudio Espencæo l. c. p. m. 986. seqq. opp. ibidemque allegato Ænea Sylvio seu Pio Papa II. Epistol. CXIV. & CCCXCV. &c. Est autem commendatus nobis ita Antiquitatis profanæ Usus præsertim duplex: *Scripturarius & Extrascripturarius.* *Scripturarius* iterum vel a Scriptura S. insinuatus vel Scripturæ S. illatus, uterque vel Verbalis vel Realis. Usus A. P. *Scripturarius*, a Scriptura S. *insinuatus*, *Verbalis*, seu quoad *phrasæologiam spectatus* habetur Deut. XXX, 11. Et Es. VIII, 1. annotante Cl. Dilherro Lib. 1. Elect. cap. III. p. m. 23. 24. *Realis*, seu quoad *rem ipsam spectatus*, Rom. I, 13. 14. seqq. docente Nicol. Selneccero Comment. in h. l. p. m. 93. fqq. & quidem *Literaliter & immediate: Mediate vero & Consequenter*

Verbalis reperitur Exod. XXIII, 13. Os. II, 17. 1. Cor. II, 12. 13. Ephes IV, 29. V, 4. 1. Petr IV, 11. &c. *Realis*, 1. Tim. I, 4. 2. Tim. II, 16. Coloss. II, 8. 1. Cor. I, 20. c. II, 6. c. III, 19. Cap. VIII, 10. 11. Hiob. V, 12. Es. XXIX, 14. Obad. I, 8. &c. *momento* Espenæo l. c. p. m. 987 988. 989 990 *Ufus A. P. Scripturarius*, *Scriptura S. illatus*, *Verbalis*, seu quoad phraseologiam, probatur fuisse a B. Dieterico l. c. *Realis* seu quoad rem ipsam ab eod. l. c. Ubi & Triplex esse dicitur: 1. Certus, 2. Dubius, 3. Erroneus ac falsus. Quorum prior latissime explicatur, posteriores tanguntur quidem, sed non deducuntur. Vicem eorum supplere poterunt cap. III. Lib. I. Elect. Dilherri, quippe in quo videbis loca Act. XVII, 27 28. & Coloss. III, 17 quibus A. P. usus videtur dubius: deinde M. Joh. Fabricii Disp. de Caezaria Gentilium, quæ est IXna Tom. II. Disp. Acad. Dilherr. qua traditur usus A. P. erroneus & falsus. Hæc de Uso Scripturario. *Ufus A. P. Extrascripturarius* juxta Aretum l. c. p. m. 351. est quadruplex. 1. Methodica docendo ratio. *Hæc enim (inquit) non aliunde quam ex bonis Autoribus (profanis) peti potest.* 2. Salutaris Lectionis conditio. *Monstrant enim Scripta profana eodem judice, ordinem rerum quæ tractantur: manent respiciendam esse certam sententiam in Autoribus, ad quam referantur argumenta: observant idoneas divisiones, Locos argumentorum, Vim Consequentiarum, Elenchos; quæ si observemus, magna etiam cum luce in sacris scriptoribus versabimur.* 3. Commoda Scriptorum Ecclesiasticorum intellectio, imo & Sacrorum, ut ex verbis præced. patet. Ita enim pergit: *Versatum oportet esse in Cicerone & Quintiliano, qui Hieronymum vult assequi. Idem de Augustino. Ambrosio, & Lactantio dici potest. Sic apud grecos Theologos multa utiliter disputata sunt contra Philosophos, contra idola, contra dogmata, quæ nemo, nisi in Philosophis itutus, intelliget &c.* 4. Exoptata Linguarum cognitio. De qua ita: *Lingua non aliunde melius discuntur quam ex ipsis Autoribus, quibus illæ olim fuerunt vernacula, Latina, ex Cicerone, Virgilio, Livio; Græca ex Demosthene, Homero, Hesiodo. No-*
stri

tri scriptores erudite quidem & terse scripserunt, ut inter
 Latinos, Hieronymus, Lactantius, Augustinus, apud Gra-
 cos, Chrysostomus, Basilus, Gregorius: Sed quid prohibet
 quin illorum sequamur vestigia ut ex illis etiam nos profici-
 amus quos illi sunt imitati? Hodie quos in pretio esse vide-
 as & quorum tersa est oratio, quorum nitidus sermo, opti-
 me in Ethnicis versatos esse deprehendes. Et hæc de Usu
 Extrascripturario sufficiant. Videamus breviter, in qui-
 busnam Capitibus legitimus iste hætenus explicatus A. P.
 usus præcipue consistat. Primum est: *Debita Profanorum*
Scriptura S. postpositio Hanc excoluerunt Chrysosto-
 mus, Augustinus, Lutherus, alii, qui omnes τὴν τῶ ἱερωδὸς
 λόγον περιέλαβον καὶ καλῶς ἀπισμὸν, Isocratis nimirum λαιότητα,
 Demosthenis ὄγκον, Thucydidis σιμυότητα, Platonis ὕψος,
 Paulinæ orationi & sermoni longe postposuerunt. Secun-
 dum: *pia Profanorum ex scriptis domesticis confectio* Hanc
 intenderunt olim piis suis fraudibus veteres, quando, ut il-
 le ait, vel Iovi fulmen, vel Herculi clavam, vel Home-
 ro versum subtrahere, vel emisere Senecæ Epistolas ad
 Paulum hypobolimæas, vel excogitarunt de servatore Vir-
 giliū Poetam cecinisse Versibus V & seqq. Eclog. IV.
 vel piorum Veterum sub initium N. T. πλασματὰ s. hy-
 pomnemata commendarunt Ethnicis sub titulo pagano O-
 raculorum Sibyllinorum, ut loquitur B. Dieter. in Prole-
 gom. Antiqu. Bibl. V. T. p. m. 20. seqq. Tertium: *accurata*
Phrasiarum scripturariarum διακρίσις itemque *Humanorum &*
divinis distinctio. Hanc urget Paulus 1 Cor. II, 12. 13. In-
 culcant Viri quicunque probi, ut VVilleramus Abbas E-
 berspergensis præfat. in Cant. Salom. Guilielm. Fabricius
 Censura Libri de Festis Græcorum P. Castellani: Theo-
 dor Pulmanus in Epistola ad Flemmingum: Chemnitius
 & Lutherus. Quorum verba recitat D. Dieter. l. c. p. m.
 33. Quartum: *prudens Antiquitatis profana ad Religionis*
nostræ ornamentum adhibitio. Hanc suppeditavit quon-
 dam varios inter Gregorius Nazianzenus in funere Basilii
 M. seu Descriptione vitæ Basil. M. quæ sub tit. Monodiæ
 extat, his verbis: *Ut ignem, cælum, ferrum, aliaque per*
sepe

sepe nec utilia nec noxia, sed prout hominibus iis utentibus videtur, judicamus: nam & ex reptilibus pharmaca quadam & theriaca ad hominum salutem miscemus: sic quoque ex Græcis doctrinis quæcunque ad naturæ cognitionem morumque institutionem, ediscamus; quæ vero ad errorem & superstitionem, ea vitabimus. Add. D. Dietericum l. c. p. m. 31. Quintum: *Licita Profanorum imitatio*. Hanc interdixit aliquando Julianus Imperator referente Sozomeno lib. V. cap. XVII. Socrate L. III. c. XIV. Histor. Tripart. lib. VI. c. XXXVII. Nicephoro L. X. c. XXV. XXVI. Nihilominus tamen contra Tyrannicam hanc Legislationem expressere eam Patres. Quod erudite ostendit Espencæus l. c. p. 989. Sextum: *Diligens Veritatis inquisitio*. Hanc eleganter depingit Aretius l. c. p. 352. h. m. *Veritas semper veritas est a quocunque dicatur*. Illius vero studiosi esse debemus: nec refert, quod nos attinet, quis eam nobis indice: quemadmodum honesta Matrona sub squalido habitu honore digna est; sic Veritas ab Ethnico Poeta aut Philosophis proposita amplectenda est, non quia is dixit, sed quia Veritas est &c. Hactenus de Usu. Sequitur ut quædam proferamus de Abusu. Abusus Antiquitatis profanæ absolvitur præprimis seqq. capitibus. Primum est, *Temeraria Profanorum supra Scripturam S. erectio*. Exer- cuere hanc in Veteri Ecclesia ipse primus Augustinus. Conf. Lib. 1. Confess. c. XVI. XVII. XVIII. XIX. Lib. III. c. V. Heliodorus Episcopus Tricensis, de quo vid. Niceph. Lib. XII. c. XXXIV. H. E. *Sacerdotes tempore Hieronymi* juxta Distinct. XXXVII. Cap. Sacerdotes. In ætate recentiori Scholastici alique, quos taxat Apologia A. C. pag. 62. & D. Dietericus l. c. p. m. 9. seqq. Quibus subjungendi I E- SUITÆ POETÆ & CONCIONATORES, de quibus con- queruntur Espencæus & Aretius ll. cc. quod explicationes Scripturæ & conciones populares magis exornent Poe- earum Versibus quam scripturæ testimoniis; nec sit pagella, quin Græca & Latina contineat confarcinata carmina instar Rhapsodiæ cujusdam &c. Secundum, *Impia Profanorum cum sacris combinatio*. Hanc exprobravit DESIDERIO Gallie

Galliae Episcopo præter scripturam grammaticam etiam quibusdam exponenti, Gregorius M. dicens, *non uno in ore capere se cum Jobis laudibus Christi laudes*. Vid Distinct. LXXXVI C. Cum multa. THEODVLO Historiam sacram & pares Gentilium fabulas ex ea natas sollicitè & superstitiose componenti ; MATTHIÆ FARINATORI, Galeni, Aristotelis, Platonis disputationes Christo accommodanti, aliisque Doctoribus recentioribus præposteris similia præstantibus, D. Dietericus l. c. p. m. 22. Tertium : *Nefanda scriptura S. inversio & depravatio*. Hanc prolixè tradunt, qui de *Κακοζήλεια* Gentilium scripserunt, ut J. H. Alstedius in Encyclop. Lib. XX. C. XI. XII. XIII. XIV. Lamb. Darnæus in Antiqu. prim. Mund. ætat. Casp. Peucerus de gener. divinat. & Job. Fabricius disp. supr. alleg. de Gentilium *Κακοζήλεια*. Illa enim Caput hoc fere absolvit, nisi etiam addere velis Hæreticos, & quoscunque alios, hac in parte, ut ita dicam, paganizantes. De quibus Theologi. Tantum de abusu. Restant SVB SIDIA, quæ *παχυμερῶς* subnectimus. Sunt illa duplicia : Alia, quæ pertinent ad Antiquitatem Profanam *in se & absolute* (i. e. sine respectu ad ullum in Sacris, Ecclesiasticis, & Theologicis usum) consideratam ; alia quæ ad A. P. *relate* (i. e. respectu ad usum in Sacris, Ecclesiasticis & Theologicis) sumtam conducunt. PRIORA porrigunt 1. AVTORES PROFANI, iique Græci & Latini, & in utrisque tam soluti quam ligati. De quibus conf. I. G. VOSSIUS in Tr. de Historicis Græcis & Latinis, item in Tr. de Poetis Græcis & Latinis. 2. COMMENTATORES ad AVTORES PROFANOS, qualis v. g. Joh. Freinshemius in Curtium, in Florum &c. &c. Vid. J. H. Boecleri Bibliographia Curiosa in 8. & B. Parentis Judicium de Lingua Latina in 8. 3. AVTORES qui *ex Professo* & quidem *generaliter* collegerunt ex Scripto-ribus profanis tanquam fontibus ANTIQVITATES, easque vel *Babylonicas*, ut Aeneas Sylvius in Libro de Asia, Sebastianus Münsterus in Cosmographia, Johannes Bodinus in Methodo Historica &c. vel *Persicas*, ut Johannes Bohemus & Alexander Sardus in Tr. de Moribus & Ritibus Gentium : it. Barnabas Briffonius in Tr. de Regio Per-
sarum

farum Principatu &c. vel *Græcas*, ut Iohannes Meursius in scriptis variis, Vbbo Emmius in Libro de Republica Græcorum, &c. vel *Romanas*, ut Dionysius Halicarnasseus, Iohannes Rosinus, Henricus Kippingius & Fried. Hildebrandus in Antiquitatibus Romanis &c. 4. AVTORES qui *specialiter sed ex professo* eruerunt Antiquitates profanas. Quales sunt v. g. Iohannes Meursius de Festis Græcorum, Ioh. Kirchmannus de Funeribus Romanorum &c. Vid. Gisb. Voetii Biblioth. p. m. 347. seqq. 5. AVTORES qui *sparsim* Antiquitates profanas conquiverunt ex scriptoribus profanis. Quales: Casparus Barthius, Adrianus Turnebus, &c. in Adversariis & Miscellaneis. 6. AVTORES HISTORIÆ UNIVERSALIS, v. g. Christophorus Pezelius in Melificio Historico, Joh. Cluverus in Epitome Historiarum totius Mundi, Matth. Dresserus in Isagoge Historica per millenarios distributa &c. POSTERIORA propinant I. *Autores illi, qui ex professo tradiderunt Antiquitatis Profana usum in Sacris Ecclesiasticis & Theologicis.* Quales, Ioh. Conr. Dietericus in Antiquitatibus Biblicis, Ioh. Andr. Quenstedius in Antiquitatibus Biblicis & Ecclesiasticis, Balth. Bebelius in Antiquitatibus Ecclesiæ Evangelicæ & Hodiernæ *ἐκκλησιαστικῆς καὶ ἡμετέρας*, B. Parens in Lexico Antiquitatum Ecclesiasticarum, &c. II. *Autores qui sparsim exposuerunt Usum Antiquitatis profana in Sacris, Ecclesiasticis, Theologicis.* Quales 1. *Commentatores in scriptores profanos*, qui & Biblica & Ecclesiastica, & alia suis commentariis inseruere: v. g. Iacobus Ouzelius in Minut. Felic Octav. 2. *Commentatores in Codicem Sacrum V. & N. T.* quos vid. in B. Calovii Bibl. illustr. Tom. I. Præloqu. p. m. 8. seqq. Cornelii Lapide Commentario in Biblia, &c. 3. *Scriptores Loco Commentatorum Scripturæ S. existentes.* Scil. Scriptores *Adagiorum Sacrorum*, v. g. Ioach. Zehnerus, Martinus Delrio, &c. *Miscellaneorum & Adversariorum sacrorum*, e. g. Ludovicus de la Cerda, Daniel Fesselius, Nicolaus Fullerus, Ioh. Tarnovius, Ioh. Mich. Dilherus, B. Parens in Miscell. S. &c.

Disputa

Disputationum & Observationum Philologicarum & Theologicarum, v. g. Joh. Mich. Dilherrus in *Dispp. Acad.* Tom. II. Joh. Christfr. Sagittarius in *Otio Ienensi*, Georgius Crauserus in *Observationibus Philologico - Theologicis*, seu *Phosphoro* &c. I. H. Vrsinus in *Analectis sacris*, Gothof. VVegnerus in *Philoponia Biblica*, Joh. Fechtius in *Schediasmatibus sacris & Noctibus Christianis*, Joh. Gotel. Möllerus in *Observ. Philolog. Septenario*, &c. 4. *Scriptores Controversias Theologicas ex Antiqu. Prof. illustrantes*, e. g. Daniel Chamier in *Panstratia Catholica*, Joh. Forbesius a Corse in *Instruct. Historico-Theolog.* Andr. Rivetus in *Catholico orthodoxo*, Gerh. Joh. Vossius in *Dispp. Historico-Theologicis* &c. 5. *Scriptores Historiae sacrae pariter atque profanae*, v. g. Augustinus Torniiellus in *Annalibus Sacris & Profanis*, Jacobus Capellus in *Historia sacra atque exotica*, M. Z. Boxhornius in *Historia Universali sacra & profana*, &c. 6. *Scriptores Generales Antiquitatum Ecclesiasticarum, Judaicarum & Christianarum*. VETERES, ut Fl. Josephus, Philo Judaeus, Hegefippus, &c. Eusebius, Ruffinus, Casiodorus, Socrates, Sozomenus, Theodoretus, Evagrius &c. RECEN-
TIORES, Carolus Sigonius, Petrus Cunæus, Cornel. Bonnav. Bertramus, Joh. Seldenus, B. Parens in *Clave Antiquit. Judaic.* Conradus Hornejus, Timannus Gesselius, Joh. Pappus, Joh. Micrælius, Lucas Osiander, Centuriarum Magdeburgensium Autores &c. RECENTISSIMI, Johannes Frischmuthius, Joh. Christoph. VVagenfeilius, Johannes Lundius, Casparus Sagittarius, &c. 7. *Scriptores Antiquitatum Ecclesiasticarum speciales*. Quales, quoad Religionem Christianus Kortholtus de *Silentio Sacro*, Sacris publicis debita cum reverentia colendis, &c. quoad *Doctores*, Chr. Kortholtus *Commentario in Justinum* M. Henricus Valesius in *Eusebium*, Dion. Petavius in *Epiphanium*, P. D. Huetius in *Origenem* &c. quoad *Hæreses & Schismata*, Chre: & Ott Dan. Colberg de *Origine & Progressu Hæresium*, Thomas Ittigius de *Hæresiarclis priorum a C. N. seculorum*, Fechtius & πάλιν de *Origenianis*, &c. quoad *Concilia* Christoph. Justellus in *notis ad Cod.*

ad Cod. Canon. Eccles. Univ. Joh. Ludov. Ruelius de Conciliis Ecclesiasticis in iv Volum. Quoad *Persecutiones*, Cæsar Baronius in Martyrologio Romano, Joh. Meisnerus & Christ. Kortholtus de Persecutionibus Christianorum, Casp. Sagittarius de Cruciatu Martyrum, &c. quoad *Scholas*, Johannes Middendorpius in lib. viii de Scholis seu Academicis, Hermannus Conringius de Antiquitatibus Academicis, &c. Quoad *Ritus*, Joh. Bapt. Casalius de Ritibus Vet. Christianorum, Gabr. Albaspinæus de Vet. Ecclesiæ ritibus Observ. &c. Atque sic vidimus quoque subsidia A. P. *παρρησιαστικῶς* descripta, quibus Eruditus quisque facile accuratiora addet. Nos contenti erimus, si modo nostra solidioribus sese probaverint. Jam itaque si solliciti simus de iis, qui ab usum A. P. devitarunt, usum declararunt, subsidia adhibuerunt, facile eos ex hæcenus prolatis colligemus. Annuntiamus autem hisce (prout jam antea fecimus) haud immerito, ut spero, B. Parentem nostrum, quippe qui Studio hocce Antiquitatis Profanæ, a prima statim ad extremam usque ætatem delectatus, ut ipsemet de se fatetur in Miscell. S. Lib. I. c. xiv his verbis: *Cateat Doctrina profana quis volet, mihi deliciae sunt illa studia.* Accipiamus ergo breviter Vi- tam ejus h. m. adumbratam.

Natus est Gustrovii, in Ducatu Mecklenb. Anno 1626. d. „9. Sept. Patre M. SAMVELE ARNDIO, Ecclesiaste Gustro-
„vienti Cathedrali per annos 34, postea districtus Gustrovi-
„ensis Superintendente fidelissimo: Matre ANNA MER-
„TELIA, Erhardi Mertelii Ministr. Gustrov. Cathedr. per
„annos 24 vigilantissimi Filia. Oblatus mox d. 12 Sept. ab
„hisce Parentibus DEO Creatori suo per Baptismum ad Re-
„generationem & ex singulari fato dictus IOSVA, (ceu ex-
„emplo Josuæ Summi illius Sacerdotis (de quo Hagg. c. i.)
„Domino suo aliquando ædem structurus. Innutritus dein
„in Gymnasio Güstrov. Litteris ingenuis, auspicio Rectoris
„doctissimi M. Georgii SCHEDII, in quibus adeo divina
„adspirante gratia profecit, ut decimo ætatis anno & seqq.
Quicquid in æternis positum memorabile chartis, Historia ve-
teris copia dives habet, Quæque per annales priscos aut Græca
Situ-

vetustas, Magnarum aut rerum conscia Roma notat, Tum
Linguae Studium Varronis Sacra disertis, Romani eloquii qua-
que tuerentur opes, Cuncta (ut loquitur Scaliger) ipsi percepta;
 Conscriptisque hinc proprio Marte ex Iliade Homeri, Ho-
 ratio, Catullo, Parodiis Græcis & Latinis, it. ex Virgilio,
 Theocrito, Centonibus, Dialecto dorica Orationibus
 &c. nec non in Logicis, Rhetoricis, Ethicis, Philosophi-
 cis, egregiis progressibus publicatis, declarata. Qua-
 propter suasu inprimis Rectoris anno ætatis xvi Rosto-
 chiensem petiit Academiam, ibidemque admirabilem, in-
 genii felicitate, in Syriacis, Arabicis, Philologicis, Hi-
 storicis, Theologicis scientiam sibi comparavit, & supe-
 riori addidit. Quam agnoscens tunc Celeb. Andreas,
 Tscherningius P. P. Magisterii gradum anno æt. xviii hoc
 Pentametro ei decrevit: *En Tibi Vaticinor polliceorque Gra-*
dum. Eod. anno Orationem habuit de *Contemptu Philo-*
logiæ, typis impressam & ab Eruditis summo opere lauda-
 ram. *Commentarium* it. prolixum composuit in *Epistolas*
Græcæ Phalaridis Tyranni. Vocatus deinceps Anno 1645,
 ex commendatione Mich. Kirstenii, Medici & Poëtæ Cele-
 berrimi, per Excell. Ictum & P. P. Rostochiensem Henri-
 cum Rhanium, Hafniam ad Ephoratum in domo Joh. Ni-
 col. Lundii, Consulis Senioris, suscipiendum; per Tri-
 enium illic substitit, familiarissimeque usus, D. Broch-
 manno Episcopo Selandiæ, Thoma Bangio, Critico, D.
 Olao VVormio, Medico, D. Simone Pauli, D. Thoma,
 Lindemanno Theologo, D. Thoma Bartholino, Medico,
 & Polyhistore, &c. Præprimis duobus P. P. Soranis, D. Hen-
 rico Ernstio & Johanne Stephanio Philologo, Editore Sa-
 xonis Grammatici. Quorum Virorum maximorum favore,
 id quoque assequutus est, ut Gloriosiss. Memor. Rex Daniæ,
 CHRISTIANVS IVtus Scheda (pro more ibi usitato) re-
 gia ad Concionem aulicam habendam ipsum invitaret; qua,
 ex voto transacta, Rex per Magnif. Dn. Joh. Nicol. Lun-
 dium, B. P. tunc temporis hospitem, Gratiam ei suam cle-
 mentissime promisit, quam sibi quoque pariter ac ceterorū,
 Summorum benevolentiam edito isthic *Libro Prime Miscel-*
lanco-

„*laneorum sacrorum* satis commode promeruit. Promeru-
 „isset etiam promotionem, nisi obstitisset Ven. Parentis ad-
 „huc vivi voluntas, quæ cupiebat ipsum intra non extra Ger-
 „maniam promotum. Hanc igitur contra niti religioni du-
 „cens, adiit VVittebergam Saxoniz, commoratus inibi quo-
 „que per Triennium, monentemque longe Celeb. Oratorem,
 „Aug. Buchnerum, experientiss. Physicum, Joh. Sperlin-
 „gium, & solidissimum Theologum, Johannem Scharffi-
 „um, attentus & pendens assidue secutus. Qui propterea
 „Viri Consummatissimi, ex affectu plane peculiari, privi-
 „legium aperiendi Collegia sine gradu Magisterii ipsi con-
 „cessere. Quorum utilitatem sane exoptatam cum inaudi-
 „rent alibi Docti, litteris gratiosissimis (alia occasione pu-
 „blicandis) ipsum bearunt. Quos inter D. VVellerus, D.
 „VValtherus, D. Hulsemannus, Johannes Mochingerus,
 „Rhetor Dantiscanus &c. Quin & ipsi VVittebergenses
 „eandem animadvertentes, Professionem ei Historicam ex-
 „traordinariam sub abitum assignarunt. Sed quid fit? Su-
 „scepturo Professionem istam superveniunt Litteræ Paternæ
 „luctuosissimæ, indices obitus acerbissimi, Dilectissimi
 „Fratri, M. Christiani Arndii, P. P. Log. Rostoch. reditusque
 „desiderati, sui Josuæ. Quibus ille observantissime cedens
 „Professionem una cum VVitteberga deseruit. Verum non
 „sine commendatitiis Calovianis. His namque anno 1654
 „domum delatus, *Serenissimi* quondam, nunc *Beatissimi* GV-
 „STAVI ADOLPHI clavem tum Reipubl. capeissentis Gra-
 „tiam clementissime sensit, quam postea mirum in modum
 „adauxit recitata Malchinensis coram Principe & Magnati-
 „bus concio. Obtigit ipsi hac ipsa vacans obitu Fratri
 „Professio Rostoch. divina dispositione circiter triennalis,
 „frequentissima, hac durante, ad aulam Gustavoviensem
 „citatio, anno 1656 Ministerii Ecclesiastici aulici simul &
 „Bibliothecariæ curæ injectio, & demum anno 1662 Con-
 „siliarii Ecclesiastici dignitas. In his officiis, præsertim
 „Ministeriali, occurrit primo connubium anno 1657 m.
 „Decembr. cum Uxore Bechmanniana consummatum, ex
 „qua octo genuit Liberos, quinque Filios, tres Filias. E qui-
 „bus

bus tres tantummodo supersunt, duæ Filix, ego-
que infelix ille Filius natus minimus. Deinde offert sese præ,
aliis variis Labor ille Homileticus circa Epistolam ad He-
bræos, Psalmos Davidis Propheticos de Messia, Symbolum,
Apostolicum, Præcepta divina statim ab O. C. lata & in V.
& N. T. continuata. Denique iter illud duplex Spadanum,
ad Eburones Serenissimum inter comitatum anno 1663 per-
actum, quo elegantissima illa loca, utpote Coloniam,
Osnabrugam, Monasterium, Amstelodamum, Lugdunum,
Batavorum, Hagam, Leodicum, Ultrajectum &c. perlu-
stravit. Obdormivit in Domino placide anno 1687. d. 5
April. relicto sibi seqq. Epitaphio Msco.

* * *

D. O. M. S.

IO SV A. ARNDIVS.

HENETVS.

POST. VARIA. FIDEI. CERTAMINA.

POST. FVNESTAS. FAMILIÆ. CLADES.

POST. AVLÆ. ET. MVNDI. PROCELLAS.

OMNIA. IN. VIRTUTE. CRVCIS.

MORTEM. DENIQUE. IPSAM. IN.

SANGVINE. CHRISTI.

PATIENTER. AC. FELICITER.

SVPERATAM.

DEL. SERVORVM. MINIMVS.

PECCATORVM. MAXIMVS.

POENITENTIVM. HVMILLIMVS.

HIC. RESVRRECTIONEM. IVSTORVM.

EXPECTAT

VIATOR. AB. ET. MVNDVM.

CONTEMNE. VALE.

Reliquit etiam monumenta Varia litteraria, de quibus se-
quentem pro viribus nostris instructionem B.L. teneat.

Sunt eorum

M

Alia

Alia

I. ANTIQVARIA.

I. LEXICON ANTIQVITATVM ECCLESIASTICARVM Gryphiswald. 1671. in 4. (i. e. *Historia dogmatum & rituum Ecclesiasticorum*: it. *Catalogus Hæresium & Patrum*) ex optimis quibusque Autoribus Antiquis & Recentioribus ad seriem Alphabeti instar Locorum Communium (*quorum expressionem, cum in omnium fere Eruditorum manibus Lexicon hoc versetur, supervacaneam hic arbitramur*) concinnatum.

II. LEXICON ANTIQVITATVM IVDAICARVM MS. pari filo contextum, hoc tit. Antiquitatum Judaicarum Clavis, sive Loci Communes Dogmatum & Rituum Veterum ac Recentiorum Judæorum, Rabbinorum, Commentatorum &c. valde utiles & necessarij ad solidam scientiam Theologiæ Judaicæ & multorum locorum V. & N. T. dilucidam interpretationem. Loci sunt seqq. I. De DEO. II. De Angelis. III. De Anima Hominis (ubi & de Peccato.) IV. De Baptismo (ubi de Confessione & Pœnitentia.) V. De Præmio & Pœna. VI. De odio erga Christianos. VII. De Titulis & axiomatibus. VIII. De anno civili & sacro. IX. De mundo. X. De Prophetia. XI. De Messia ejusque adventu. XII. De Festis (ubi in primis de agno Paschali.) XIII. De Oratione ac Votis. XIV. De Eleemosyna (ubi & de Usuris.) XV. De Cabbala. XVI. De exilio Judæorum. XVII. De Thora & ejus ritibus. XVIII. De Masoris, Punctis, Targumim. XIX. De Morte (ubi & de Funebribus.) XX. De Resurrectione mortuorum. XXI. De Templo & Synagoga eorumque ritibus. XXII. De Conjugio (ubi & de Repudio & Divortio.) XXIII. De Judicio (ubi & de testibus, juramento, suppliciis) XXIV. De vestitu. XXV. De Idololatria & Idolis.

II. HISTORICA.

I. Vita Alberti VValsteinii Ducis Friedlandiæ &c. ex Italico Galeacii Gualdi in latinum sermonem translata. Rostochii 1668. in 8. *Subjuncta Trutina statuum Europæ.* II. Historia Academiæ & Universitatum Europæ in Oratorio

torio Studiorum genere, eaque compendiosa. *Citata in Artif. Orat. Præf. ad Lect. nec prater ea mihi cognita.*

III. PHILOLOGICA.

I. Notæ Philologicæ in Totum N. T. ut credo, deperditæ.

II. MANVALE LEGVM MOSAICARVM, tribus Partibus inclusum. Pars I continet (a) Catalogum legum Mosaicarum ex partitione Judæorum ad ductum Simonis Episcopi. (b) Sensus litteralis, Moralis, & Mystici expositionem. (c) Parallelorum perpetuam allegationem. (d) Typorum ex N. T. evolutionem. Pars II continet Canones Propædæuticos generales & partitionem Legum Mosaicarum ex mente Doctorum Christianorum, ad ductum Cornelii a Lapide, per tres Classes principales, Morales, Ceremoniales, Forenses, quibus deinde subjunctæ sunt mixtæ ex hisce tribus ad faciliorem distinctionem, quoad vim obstrictivam in praxi vitæ & fori Christiani. Pars III continet Collationem Legum divinarum Mosæ cum Romano & Gentium jure ocularem. Gustrovii 1666. in 8.

III. MISCELLANEORVM SACRORVM LIBER VNVS.

In quibus præter Scripturæ V. & N. T. loca illustriora ex antiquitatibus perspicue explicata, usus verus & pius profanæ doctrinæ ad gloriam DEI & verbi ejusdem intellectum ostenditur. Hafniæ 1648. in 8.

IV. DIATRIBÆ PHILOLOGICÆ PENTAS I & II. unda.

Prima habet Theses Quinque. I. *ἡ γλώσσα* plus est quam est *ῥήμα*. II. *ὑπερ* in loco Pauli 1. Cor. XV, 29 non significat præter, sed pro. III. Philologia non est studium Linguarum Orientalium. IV. Stylus N. T. Græcus est. V. *ἄγρος* a Theandro Luthero recte verritur. Secunda habet eadem Theses quinque. I. Non est statim Poeta qui scis verficulum pangere. II. *ἰοῦσπισσῶτος ἀμαρτίας* Hebr. XII, 1 est peccatum variis circumventum *παρῖσῶτος* sive periculis. III. Ignorantia Linguarum est errorum Hydra. IV. Apella non dicitur quasi sine pelle. V. In tantum, in quantum, Latine dicitur. Rostochii Anno 1645. in 4.

V. DISSERTATIO DE CONTEMPTU PHILOLOGÆ. Exhibens I. Dialectorum inter se vinculum in LL. Græca & Hebræa. II. Latinæ Linguae ætates quinque calculo Cl. Barthii. III. Clarissimos in Philologia Viros ab ævo recentiori. Rostochii 1645. in 8. cum notis.

VI. Commentarius luculentus in Epistolas Græcas Phalaridis Agrigentini Tyranni, hætenus desideratus, *juxta Præf. de Vita Scaliger. in Geneal. Scalig. de quo nihil insuper mihi constat.*

VII. Tractatus de Cerbolo. In quo varia defunta sunt ex Matth. VVesembecii Commentario in Pandectas edit. Lugdunens. anno 1597. *Teste Sched. MS.*

VIII. EXERCITATIO DE ERRORIBUS CLAUD. SALMASII, Viri Summi, in Theologia, simplici veritatis studio scripta VVittebergæ, ἀπρωπελήπτης. Anno 1651 in 4. Error I est de Donis Apostolorum, in de Hellenist. p. 252. & seqq. Ex miraculo illo Act. II, 3. 4 non esse dicendum Apostolos ita accepisse donum, ut deinceps omnia loquelarum genera, quæ in toto orbe frequentabantur, calluerint & usurparint; neque durasse illud donum ultra unum illum diem, scil. quamdiu linguae igneæ singulis distributæ infedere. Error II. de Apostolis, in de Fœn. Trapezit. p. 310. seqq. Matth. V. præcepta non esse omnibus in universum, sed solis Apostolis & certis quibusdam data. Hos vocat τειλείς &c. Error III. De Pane quotidiano, in de Fœn. Trapezit. p. 794. ἄρτον ἐπιύσσειν Matth. VI. Luc. XI. esse Christum. Error IV. de S. Cœna, in de Transubstant. contr. H. Grot. ubi I. Lutheranis tribuit carnalem opinionem de Consubstantiatione. II. Confundit Unionem hypostaticam cum sacramentali. III. Docet τὸ ΕΣΤ sic sumi in verbis institutionis, ut in illis Christi in cruce ad Johannem: Hæc ΕΣΤ Mater Tua, i. e. loco Matris & pro Matre.

IV. DIDACTICA.

I. Francisci Vavassoris de Forma Christi dum viveret in terris liber, cum Præfatione de *Facie DEI*, & brevi Mantissa observationum denuo editus. Rostochii anno 1666. in 8.

II. A-

II. Apodixis Thetica, quod in Ecclesiis Evangelicorum sic dictis verus, legitimus & ordinarius detur Minister tum ordinationis, tum Absolutionis, ad Amicum quendam Brūxellensem; Theſibus XVII exhibita. Gustrovii Anno 1678. in 4.

III. Querela de Neutralitate Sacra, habita in Illuſtri VVittebergica loco horisque conſuetis ἀπρωπολήπιως, Anno 1650. in 4. *Qua Ingenium, Mores, & Effecta Neutralistarum, Syncretistarum ſcil. & Irenicorum quorumcunque depinguntur.*

V. POLEMICA.

I. DIATRIBA DE MYSTERIO TRINITATIS, ē Scriptis Rabbiorum Veterum pro orthodoxia, contra Chriſto-Machos Nov-Antiquos, ad Virum Illuſtr. ac Generoſ. Dn. Friedericum a Metſch. ἀπρωπολήπιως. V Vittebergæ Anno 1650. in 4.

II. DEMONSTRATIO THEOLOGICA ANTI-VVALLENBURGICA, quod Motiva Haſſiaca, pro Sereniſſimo Haſſo allegata, non ſufficiant in Conſcientia, ad perſuadendum, Eccleſiam Romanam deſerta Evangelicorum doctrina eſſe amplectendam, conſcripta. Anno 1653. Gustrovii in 8. Motiva incluſa ſunt duobus argumentis, primo κατ' ἀνθρώπους, ſecundo θεῖον καὶ κατὰ γραφάς; Membris tribus, Primum ea examinat tanquam mera humana, Secundum tanquam perversa, Tertium tanquam Fallacia; Sectionibus duabus, quarum prior habet Argumentum primum κατ' ἀνθρώπου: Poſterior Argumentum ſecundum θεῖον καὶ κατὰ γραφάς. Hac fini: Ut pigmenta & colores diluerentur: Verus Controverſiæ ſtatus evolveretur: Fundamenta contraria deſtruerentur, & veritati litaretur in univerſum.

III. TRACTATUS SINGULARIS DE VNA-FIDE ad ſalutem æternam perpetuo ac ſimpliciter & ubique neceſſaria ex Epistoſta Pauli ad Ephes. c. IV contra Honoratū Fabrum e Soc. Jeſu elaboratus. Gustrovii 1664 in 8. *Continet ſectiones VII eaſque Exegeticas & Porismaticas Anti-Fabrinas. I. Vocium, ἐν σώμα. II. ἐν πνεύμα. III. εἰς κύριον. IV. μία πίστις. V. ἐν βάπτισμα. VI. εἰς θεόν. VII. εἰς πατέρα πάντων.*

VI. HOMILETICA.

I. Passionalia, i. e. XXVII Conciones in Passionem D. N. J. C. anno 1693. Francof. & Lips. in 4to. 2. Conciones Variæ Funebres &c.

VII. P R A C T I C A.

I. DE FREQUENTI COMMUNIONE five non recto usu Cœnæ Dominicæ & defectu veræ confessionis in Ecclesia passim Christiana, LIBER ad sensum piæ Antiquitatis Theologiæ practicæ Studiosis utilisissimus. Gustrovii 1665. in 8. Habet Capita V. PRIMVM continet argumentum Libri. Vbi Causa, Occasio scribendi. Cypriani instructio. Corruptæ Ecclesiæ mores. Obiter ex Antiquis de Altari, Sacrificio. Quatuor fontes prævæ consuetudinis. SECVNDVM agit de Majestate Sacramenti. Antiquis extremum fere fuisse docetur. Morientibus datum Viaticum. Tituli recensentur. Sacramenta. Communio. Mysterium. Cœna Dominica & alii. De Ceremoniis & earum ritu ex veteribus. Alia. TERTIVM tractat de Cognitione Christi intimiori ac vivifica. Instillanda ea animis semper, ubique, privatim, publice. Proponitur ejusdem brevis Tabella & Methodus e Meisnero, Goodwino, VValæo, Anglis. QVARTVM de Confessione, quomodo instituenda, e mente Melanchthonis. Tres defectus annotantur. De iis ordine agitur. Ex Antiquis. Exomologesis quid proprie in scriptis Patrum. Confessarii quales olim. Peccatorum differentia. De recidivis prolixè. Quoties vet. communicarint? & alia. QVINTVM de Collapsione disciplinæ. Quomodo instauranda ex supra dictis allegatur. Antiquitas fuscè adducitur. Autores proferuntur. Remedia. Abstentio. Doctrina. Cautela. Alia. Conclusio.

II. TRACTATUS PRACTICVS DE SUPERSTITIONE, quatenus vulgo vanam exercet observantiam, vel alias deducit ad Magiam, in usum Pastorum, verbi Ministrorum, cæterorumque pie Doctorum, Autoritate publica conscriptus. Gustrovii Anno 1664. in 8. Habet Capita V. PRIMVM. De Superstitione. 1. Quid sit. 2. Quot ejus Species & quæ-

& quænam. SECVNDVM. Quibus rebus & quot modis committatur in vita communi. TERTIVM. De operatione & effectu ejus, quid, quantum, quousque valeat. Vbi & discernuntur vera a falsis. QVARTVM. Quid & in quo & quantum peccet? Ubi & Legum divinarum verba adducuntur & expenduntur. QVINTVM. Quomodo sit cavenda? Quare? Quibus modis ac Mediis fugienda? Quam severe detestanda ac punienda. Epilogus.

VIII. POLITICA.

I. TRVINA STATVVM EVROPÆ, olim scripta ab Illustriss. Duca de Rohan, nunc in gratiam Studiosæ juventutis, dilucidis annotationibus, e præstantissimis seculi Historicis & Politicis aucta & illustrata, ac pro compendio notitiæ Status hodierni per Germaniam imperiumque ejus in lucem edita. Rostochii 1668. in 8. Partes continet duas. PRIMA Discursus Septem. I. De Ratione status Hispaniæ. II. Galliz. III. Principum Italiæ. IV. Sedis Romanæ. V. Germaniæ. VI. Helvetiæ & Belgii uniti. VII. Angliæ. SECVNDA Discursus septidem VII. I. De actionibus Ligæ Catholicæ. II. De Bello Sabaudico. III. De Paulo V. & Venetis. IV. De Induciis Belgicis. V. De Clivia & Julia. VI. De bello Bohemico. VII. De Mantua & Montisferato.

II. INDEX THVANEVS HISTORICO-POLITICVS.

In quo (docente Præf. ad lect. Artif. Orat.) Aphorismus initio positus, mox Exempla verbis Thuani subjuncta ordine Alphabetico ita digesta, ut Observationum Politicarum tantæ Viri Thesaurus merito sit existimandus.

III. NOTÆ IN POLITICAM LIPSIANAM MS. Quibus panditur I. Apparatus Politicus ex Gabr. Naudæi Bibliotheca Politica: Christ. Cöleri Epistola de ordinando studio Politico: Arn. Clapmarii Triennio Nob. Adolesc. Joh. Sturmii Institut. Nobil. Joh. Caselii Notæ: H. Grotii Consilio: Joach. Morfii Consiliis: J. G. Sulpitii Epistola de Studiis Nobilis: J. Bœcleri Epistola de Studio Politico: Herm. Conringii de Civ. Prud. c. xiv. Gisb. Voetii Bibliotheca &c. collectus.

II. Regulæ ad Politicam Lipsianam spectantes,

III. Fructus Politicæ Lipsianæ.

IV. Nævi Politicæ Lipsianæ.

V. Observationes in tractanda Politica Lipsiana præsertim Juvenibus, & inexpertis necessariae.

Series Autorum rariorum, e quibus Supplementum peti potest notabiliorum momentorum cujusvis Capitis.

Ubi quædam ex his notata apponuntur.

VI. IOAB DAVIDIS, Politice Theologiceque scriptus ad Sereniss. Ducem Mechelburgicum G V S T A V V M A-DOLPHVM. Gustrovii M. DC. LIII. MSC.

(Singulari favore Ampl. Dn. M. Christoph. Reuschii, Consilarii & Bibliothecarii Ducal. & Biblioth. Sereniss. mihi communicatus.)

Habet Capita XXVI.

I. De Ingenio Davidis erga Joabum.

II. De ingenio Joabi & indole.

III. De Abnero & ejus cæde.

IV. De Tolerantia mali Ministri.

V. An Abner jure cæsus? An a Davide recte ploratus?

VI. De Officio Joabi.

VII. De Bellis Joabi & ejus felicitate.

VIII. De prudentia Joabi bellica.

IX. De Fortitudine Joabi.

X. De Joabi adulatione in Causa Uriana.

XI. De restitutione Absalomi a Joabo facta.

XII. De Joabi apud Regem potentia.

XIII. De Cæde Absalomi a Joabo facta.

XIV. De Lapsus Joabi initiis.

XV. De Cæde Amasæ.

XVI. Cur Joab in Catalogo Heroum Davidis non numeretur?

XVII. De Joabo numerante populum.

XVIII. De Joabi Consiliis cum Adonia.

XIX. De Joabi Successore Benaja.

XX. De Davidis super Joabo judicio ad Salomonem.

XXI. An Successor Majoribus illatam injuriam ulcisci possit.

XXII. De Conscientia Joabi.

XXIII.

XXIII. De Fuga Joabi.

XXIV. De Templorum ad Asyla abusu.

XXV. An Joab Jure cæsus?

XXVI. Conclusio Tractatus & Tumulus Joabi.

IX. ORATORIA.

I. IUDICIUM brevissimum de Linguae Latinae Studio ad Amicum quendam I. B. Rostochii in Academia perscriptum. Hafniae 1646. in 8.

II. ARTIFICIUM ORATORIVM methodice & compendiose congestum e Variis, praesertim Moguntinis. Anno 1652. V Vittebergæ in 12. Habet Partes II. PARS Ima CAP.

IV. CAP. I agit de Lectione, Imitatione, Scriptione. CAP.

II. De artificio inveniendi, quod prolixè perque singula explicatur, praesertim Loci insiti insigniores quomodo huc faciant, ostenditur. CAP. III. De artificio disponendi. CAP.

IV. Ad Genera descendit & tractat primo de Genere demonstrativo & ejus disponendi artificio: De Genere Deliberativo & ejus Inventione ac elaboratione: De Genere Jurediciali & ejus Inventione ac exornationis Artificio.

PARS SECUNDA Membra V. Membrum PRIMVM agit de Affectibus in Genere: Continet monita Generalia circa affectus. SECUNDOVM. Per singula Genera & quidem per Deliberativum. TERTIVM per Demonstrativum. QUARTVM per Jurediciale, artificio movendi ostendit in primis. QUINTVM agit de verbis ac eorum artificio. De Periodis & eorum ornatu.

X. POETICA.

I. DISSERTATIO brevissima de Lectione Poetarum, annexa iudicio de Lingua Latina.

II. MEMORIA Martini Lutheri Carmine Heroico celebrata. Rostochii 1645. in 8. cum notis.

III. GENEALOGIA SCALIGERORVM sive Carmen Heroicum continens seriem stirpis Scaligerianæ antehac a Patre Cæsare Scaligero Metro, & Fil. Josepho Epistola quadam exhibitam & antiquissimis Historiarum monumentis liquido assertam, nunc iterum tentatam & Natal. Jul. Cæs. XXVIII April. Rostochii in auditorio magno assa declama-

tum. Nunc demum in gratiam juventutis ne tantorum Virorum plena cognitione fraudetur publicata, notisque illustrata. Accessit Vita Jul. Cæs. & IOSEPHI FIL. brevis & succincta. Anno 1646. Hafniæ in 8.

IV. Carmen in Obitum incomparabilis GROTIJ Rostochii scriptum. Quod memorat se possedisse sed amisisse Samuel Geistius in Epistola MS. ad B. P. Haftenus mihi non visum.

V. Satyræ nonnullæ. 1. *Satyra de Poesi ejusque abusibus Variis, ἀναπλά, ἀντροχαια, ἀφύλα, ἀτυλα. Pro Laurea ad Nob. & Magnif. Dn. Janum Luttermannum, Cons. Rostoch. Rostochii 1649. in 8.* 2. *Satyra de Studiis liberalibus, eorumque misera conditione, portum præcipue anhelantibus. Ad Virum Summum Dn. Andreæ Tscherningium, P. P. 15 Poet. Cæs. Rostoch. 1649. in 8.* 3. *Satyra qua seculi mores & vitia passim dominantia jucunde narrantur. Anno 1649. Rostochii in 8*

VI. Poemata varia alia. Epicedia. Epithalamia. Gratulatoria &c.

Ex his scriptis hætenus enumeratis desiderantur a me quædam Dubia, quædam Deperdita. Dubia utrum prodierint nec ne? Qualia I. Miscellaneorum S. Liber Secundus sub calcem prioris allegatus. II. Commentarius in Epistolas Græcas Phalaridis Tyranni. III. Index Historico-Politicus Thuaneus. IV. Historia Academiarum Europæarum in Oratorio Studiorum genere. V. Tractatus de Cerebulo. VI. Carmen in H. Grotium. Deperdita, quæ singulari quodam fato perierunt, quale Notæ illæ MS. in to- rum N. T. Philologicæ, jamdudum in profundo Maris Baltici mea quidem sententia absumptæ.

Hæc est rudis illa nostra de Scriptis Paternis instructio. Ego nihil magis in votis habeo, quam si quis Eruditorum accuratiorem specialio remve hanc legens vel attendens forsam inter Sua deprehenderit, is pro sua in litteratos quoscunque humanitate ac benevolentia mecum communicare eandem haud dedignetur. Qui me ipsorum favori devotissime commendo, veniam errorum, si qui irrepsere, peramanter rogitō, & si hæc promulsidis loco non ingrata fuisse intellexero, Operum omnium editionem aliquando

B. C. D. promitto.

S. D. G.

XV.

PARENTALIA,
AD FUNUS

ADAMI TRIBBECHOVII,

Theolog. Primarii in Ducatu Saxo-Gothano,
jussu publico in Gymnasio Gothano
facta

A

WILHELMO ERNESTO TENTZELIO.

Illustrata passim ab Editore harum Decadum notulis ex Curriculum vitae Germanico Concioni funebri subjuncto petitis.

Communis per ora vulgi jactatur sententia, veteris Ecclesiae Doctores recentioribus longe praestare. Neque diffitendum est, ut ab ovo rem ordiar, Apostolorum discipulos morum sanctimonia & miraculorum facultate plurimum valuisse. Quis ignorat Clementem Romanum, Ignatium Antiochenum, Polycarpum Smyrnaeum, & similes? Quis proxima aetate nescit Justinum, utraque sapientia excultum & martyrii corona exornatum? Sequuti sunt Clemens Alexandrinus, Julius Africanus, & Origenes, quibus nullum ex antiquitate componere possis Varronem. Eodem aetate Cyprianus fuit, cujus zelum & constantiam in comprimenda Novati secta praedicari par est. Succesit illud tempus, ubi Ecclesia vidit Athanasium cum Arrianis disputantem, variisque expositum periculis, ac Principum odia, minas, supplicia & exilia fortiter sustinentem. Paulo post Basilii & Nazianzenus floruerunt, quorum ille summa docendi dexteritate famam sibi circumdedit; Sic profundissima rerum sacrarum cognitione Theologi elogium commeruit. Et cui non dictus Chrysostomus, non Tulliana, sed divina prorsus eloquentia commemorandus? Quem moriendo quidem, sed non dicendo praecessit Ambrosius, cujus nescio an in Oriente, an in Occidente major fuerit commendatio. Jungendus

dus est Doctore discipulus, Augustinus, in quo dotes, quas
 Antecessores seorsim habuerant, universæ convenisse vi-
 debantur. Sed quantæ quantæ fuerint antiquorum virtu-
 tes, non tamen fuerunt tantæ, ut nostrorum seculorum
 conditionem plane superarent. Prisca illa morum inno-
 centia in Gerhardo eluxit, in Calovio Athanasii pro religi-
 one fortissima vigilantia, in Dorscheo Julii Africani ab-
 soluta Historiæ cognitio, in Schmidio stupenda Chryso-
 stomi facundia, in Dannhawero maxima Ambrosii celebri-
 tas, in Scherzero consummata Nazianzeni doctrina, in Ly-
 seris, Carpzoviis, Geieris, Meisneris, Museis, Bebeliis,
 Chemnitiis, alia ingenii bona, quæ in sacris illis capitibus
 vetustas plurimi æstimavit. Cum Augustino, quem ex no-
 stra ætate componere possim, vix digniorem invenio Trib-
 bechovio nostro, quem omnia Augustini memoranda
 propriæ vitæ exemplo nobis reddidisse existimo. Compa-
 rabo itaque Doctorem Doctore, hac tamen ratione, ut fie-
 ut in officio administrando utrumque parem fuisse reperio,
 ita nostrum juventute laudabiliter acta illi præponam. O-
 ptasse equidem, alii has dicendi partes fuisse impositas, qui
 longiori tempore cum Tribbechovio versatus majora affer-
 re potuisset, & copiosiora maximæ virtutis documenta. Sed
 cum Illustris Consistorii mandato refragari nefas duxerim,
 ad tabulas, quibus Tribbechovii memoriæ continentur, re-
 spiciens, & fide dignas aliorum narrationes sequutus, Vobis
 quidem benigne audientibus, quoad possum, muneri meo sa-
 tisfaciam.

Augustinus Hipponensis scripsit tredecim Confessionum
 libros, quibus potissima gesta sua complexus, malorum ve-
 niam a Deo rogavit, & bonorum causa gratias ei persol-
 vit. Non alia mens Tribbechovio nostro fuit, cum inte-
 grum vitæ cursum Soliloquii more consignavit, delicta sua
 confessus, & bona omnia Deo in solidum attribuens. U-
 terque ex legitimo thoro natus est, sed noster majorem a
 divino Numine gratiam accepit, servatus quippe in matris(a)
 utero,

(a) *Quæ ANNA erat HELMSIA, M. Adami Helmsii, ad
 D. Petri Pastoris, & Ministerii Lubecensis Senioris, Filia.*

utero, quanquam hæc in varia incideret prodigia, salvusque in lucem protractus, licet vix nato mali Dæmonis imminerent infidiæ. Adeo infensissimus ille humani generis hostis in ipsa herba suppressere conatur, quos Deo acceptos sibi que adversos fore præsentit. Efficax huic malo remedium Baptismus est, quo tertia statim die (b) initiabatur Tribbechovius, Augustino ex pravo sæculi sui more in plures annos eum differente. Patre hic ortus est *municipe Thagastensi admodum tenui & indocto*, alienisque Præceptoribus opus habuit, ut litterarum notitia imbueretur, quas non nisi coactus & invitus addiscebat. Multo felicior fuit Tribbechovius noster, Patre genitus erudito, (c) qui cum in Gymnasio Lubecensi adolescentes instrueret, tum in filio formando singulare fecit exemplum industriz, illumque in tenera ætate Latina lingua exornavit. Puer divino ingenio gaudebat, & omnia sponte faciebat, nulla vi calcaribusve adigendus. Hinc Græcis etiam litteris, quas Augustinus tantopere oderat, maximo studio incubuit, Ebraicasque, quas ille prorsus ignoravit, doctore Bangerto conjunxit. Historiarum notitiam artemque disputandi ex ejusdem institutione accepit, nec Mathematicas disciplinas Poësimque neglexit, sed monstrante Kockerto haud vulgariter tractavit. (d) Augustinum legimus *in vicina Madagascariæ urbe litteraturæ percipiendæ gratia peregrinatum esse*. Non procul Lubeca distat Rostochium, urbs ob Academiam celeberrima, in quam Tribbechovius
ubi se

(b) A. 1641. d. 13 Augusti, die enim ejusdem mensis undecimo natus est.

(c) IVSTO TRIBBECHOVIO, Gymnasii Lubecensis collega, docto, pio, variisque ut laboribus Scholasticis, sic Christianismi etiam imprimis tentaminibus admodum exercitato.

(d) Inter Præceptores namque suos numerabit IACOBUM KOCKERTUM, M. HENRICUM BANGERTUM, IOHANNEM POLTZIUM, M. SEBASTIANUM MEIERUM, Gymnasii tunc Rectorem.

ubi se contulisset, protinus animum ad Theologiam applicuit. (e) Vivebat adhuc maximi nominis Theologus, Dorscheus, cujus auditores Historiæ cumprimis Ecclesiasticæ deditos fuisse novimus. Quis ergo mirabitur, Tribbechovium nostrum ejusdem amore per omnem vitam flagrasse? Nec alias sacrorum studiorum partes segnius habuit, sed artem exegeticam hausit a Varenio, felicissimo Scripturæ interprete, eloquentiam sacram a Mullero, facundissimo oratore solida in reliquis fundamenta a Schuckmanno, cujus fidelitatem grato semper animo recoluit. (f) Augustinus laudat patrem suum, quod *ultra vires rei familiaris impenderit filio, quicquid etiam longe peregrinanti studiorum causa opus esset, & longinquioris apud Carthaginem peregrinationis sumtus præparavit*. Sed Augustinus Carthaginem veniens & flagitioso capiebatur amore, & sæcularem sectabatur eloquentiam, & apud causidicos in foro versabatur. Ciceronis quidem Hortensium legens meliores cogitationes fovebat, ipsasque sacras scripturas adibat: mox autem eas ob styli simplicitatem fastidians abiebat, & ad Manichæorum partes abduci se patiebatur. Quare ad consuetas Rhetorum artes reversus, has publice docebat, & adolescentibus inculcabat, de Categoriis, de dimensionibus figurarum, de musicis, de numeris, juxta commentatus. Scriptis quoque inclarescere cupiebat, tres libros de Pulcro & apto mittens ad Icherium, Romanæ urbis oratorem. Sed quia fœdam & intemperantem scholasticorum licentiam experiebatur, Romam contra matris voluntatem pergebat, ubi alia subinde adolescentum fraude circumventus est, donec a præfecto urbis magister rhetoricæ Mediolanum mitteretur. Melius noster se gessit Tribbechovius, qui vix anno primo in Academia transacto, ab insigni viro expetitus est, ut quorundam nobilioris prosapiæ juvenum studia dirigeret. Sed dissuadentibus aliis consultius duxit, Parente sumptus suppeditante, per

(e) Contigit hoc A. 1659.

(f) Nec Philosophiam tamen neglexit, in qua *manuductione celeberrimi MATTHIÆ* imprimis usus est.

per aliquod tempus sibi adhuc suisque Musis vacare. Hac mente Magdeburgum, VVittenbergam, Lipsiamque profectus in clarorum virorum notitiam venit, indeque in Academiam Iuliam concessit, ut Professores in omni litterarum genere florentissimos audiret. Eas enim vasto pectore complectebatur Conringius, Oratoriam ornabat Schraderus, Philosophiam excolebat Frölingius, sacras artes tradebant Cellarius, Calixtus, cæterique Theologi. His omnibus (g) assiduus fuit Tribbechovius, & quæ publice privatimque prælegebant, divina memoria sua excepit atque promptissime retinuit, quanquam a singularibus illorum in Theologia opinionibus semper abstinuit, amiceque dissentit. Soli enim Scripturæ adhæsit, inde fidei doctrinæque fundamenta petiit, nec unquam ab ea se passus est divelli. Nihilominus orthodoxam antiquitatem pro eo, ac decet, veneratus est, postquam Calixto (h) viam monstrante ad Patrum lectionem accessit. Cujus Bibliotheca cum liberrime uti posset, omne illud tempus, quod alii digressionibus, compositionibus, aliisque nugis consumunt, quorumvis librorum lectioni impendit, & quod a feriis studiis supererat, itinerum scriptoribus dicavit, illis præsertim, qui remotas orbis regiones perlustrarunt, ut diversarum gentium dogmata & mores cognosceret, atque cum nostris prudenter compararet. Hinc tantam apud omnes gratiam famamque consequutus est, ut Viri in magna dignitate constituti filii suis, nec obscuræ civitates Gymnasiis Scholisque eum præficere cuperent, quibus omnibus unum Gloxinum (i) prætu-

(g) Et IOACHIMO præterea HILDEBRANDO, historiam sacram tradenti.

(h) Cujus domus ipsi museum præbebat, BALTHASARIS autem CELLARII mensa & conversatione frequentissima utebatur.

(i) ANTONIUM HENRICUM, Viri Magnifici Dn. DAVIDIS GLOXINI, S. Cæs. Majestatis Consilarii, Syndici, tandemque Reipublicæ Lubecensis Consulis, Filium unicum, l. U. post. Doctorem, Consiliarium Cæsareum & Comitem Palatinum.

prætulit, & amplissimo stipendio auctus (k) cum hoc Gießsam (l) perrexit. In qua Academia optimam nactus est occasionem sacra studia perficiendi, quod Haberkornium, Mislerum & Siricium docentes reperiret. Quamobrem non segnem aut negligentem se præbuit, sed summa industria huc adspiravit, profanæque eloquentiæ sacram prætulit, & in frequenti concione de rebus divinis verba fecit, quæ ab omnibus magno applausu excipiebantur. Neque tamen humaniores litteras contempsit, sed quas optime intelligebat, aliis voce scriptisque tradidit, postquam a Philosophorum Ordine facultatem docendi impetravit, quæ res rari exempli in illa Academia esse solet. Inter scripta ejus velut Sol inter stellas eminet liber de Doctolibus Scholasticis, quo non tantum eruditus testatum fecit, quid posset in omni doctrinæ parte, Historia præsertim sacra & litteraria; sed & apud Serenissimum Principem Holstatum, cujus nomini eum inscripserat, tantam sibi existimationem comparavit, ut inter Professores novæ Academiæ Kiloniensis magna cum laude cooptaretur. (m) Equidem nec Augustino Mediolanensium Rhetori Magnatum gratia defuit, quod eo loco degebat, quo Imperatoris Valentiniani

(k) Schabbeliano puta.

(l) Sed ante tamen Rostochium salutavit, ibique per aliquod tempus substitit. Gießsam vero venit mense Maio 1662, postquam antecedenti mense Aprili Gradu Magisterii in Rostochiensis Academia fuit cohonestatus. Sollicitatæ enim isto quoque tempore Lubeca, ut promotæ post Sebastiani Meieri mortem ad Rectoratus in Gymnasio provinciam Bangerto, hujus ille successor in priori officio evaderet; verum recusavit tunc labores istos Scholasticos, non minus atque Rectoratum Vormatiensem per D. Mentzerum alio ipsi tempore oblatum.

(m) Professionem Moralium Extraordinariam Kilonii A. 1664. mense Septembri obtinuit; at mortuo ipso illo anno circa nativitatæ Christi Festum D. Michaële Watsonio, Professor Historiarum ordinarius est constitutus.

ni minoris comitatus fuerat constitutus, & quæsitis phalera-
 tisque verbis auditores demulcere didicerat: sed defuit ipsi
 gratia Dei, quippe homini Manichæis erroribus sæculique
 deliciis adhuc irretito. Non tamen deseruit illum prorsus
 divinum Numen, sed Ambrosii Episcopi sermonibus sen-
 sum ad veritatis agnitionem perduxit, qua obtenta pristi-
 nam impietatem detestatus, sacroque Baptismo tinctus est.
 Dum hæc agerentur, varia litteris consecravit monumen-
 ta, quibus tam sibi quam aliis faciliorem veritatis viam
 pararet. Contra Academicos tribus libris decertavit, qui-
 bus omnia obscura & incerta videntur. De beata vita,
 quæ in perfecta cognitione Dei consistat, per triduum
 cum amicis disputavit. Duobus de ordine libris demon-
 strare cæpit, omnia bona & mala divinæ providentiæ legi-
 bus contineri. Præterea Soliloquia & de animæ immor-
 talitate volumen, aliaque ad Grammaticam, Rhetoricam
 & Geometriam pertinentia, ante Baptismum edidit. Post-
 hac mores Ecclesiæ Catholicæ & Manichæorum inter se con-
 tulit, & adversus eosdem hæreticos genuinam mali origi-
 nem primumque Mosis librum defendit, ac unum trinum-
 que Deum vera colendum religione probavit. Paria, nec
 minora fecit Tribbechovius noster. Sicut enim de perdi-
 tis adolescentiæ annis, quos optime collocaverat, minime
 conquerebatur; ita doctrinam morum & paullo post u-
 tramque Historiam tradere iussus, munus suum maxima fi-
 de & diligentia obivit. Testor omnes eos, qui publice
 privatimque docentem audierunt, & calamo exceperunt,
 quæ is ex divite memoriæ penu effundebat potius, quam
 proferebat, raro quidquam in chartas conjiciens. Testor
 omnes eos, qui consiliis ipsius ad prosequendum studio-
 rum cursum usi fuerunt, quam apre, quam sapienter, quam
 prudenter ordinaverit omnia & instituerit. Testor omnes
 eos, qui juxta cum illo juventuti erudiendæ operam de-
 derunt, Morhofum maxime, quem in oculis hodie fert or-
 bis litteratus. Cum enim de Philosophia Morali Barbaro-
 rum disputaret noster, egregio carmine applaudebat Mor-
 hofus, ex quo non possum non aliqua producere:

Degeneris legat hæc proles ingloria sæcli,

Ut, quantum veteri distet ab orbe, sciat.

At Tu perge tuas, TRIBECHOVI, promere gazas,

Quasque tenes clausas Euclio doctus opes.

Sumimus hos obolos; quæ restant, ede talenta,

Quas si Tu dederis, semper habebis opes.

Testor denique scripta ipsa & Dissertationes, quæ ætatem ferent, & quo rariores sunt, eo diligentius merentur indicari. Philosophia Barbarorum Moralis exquisitam eruditionem sapit, & Sabiorum, Chaldæorum, Persarum, Brachmanum, Bonziorumque opiniones ex abstrusissimis fontibus eruit, Atheosque summæ impietatis convincit. Eosdem alio opere noster aggressus est, mundique creationem a Mose descriptam in traditionibus gentium, ac vetustissimis antiquitatis profanæ monumentis ostendit. Ne vero putemus, naturæ lumen ipsum plus, quam par est, extulisse, defectum ejus in assequendo Trinitatis mysterio luculenter monstravit, & ex veterum Philosophorum sententiis asseruit. Providentiæ divinæ haud minorem ac Augustinus curam gessit, sanamque doctrinam Dissertatione de Concurſu Dei firmavit. De Angelis Spirituumque apparitionibus non contemnenda tradidit, ac ne in civili argumento diligentia ejus desideraretur, rationem Commerciorum præclare explicavit, Augustique exemplo docuit prudentiam regnandi. Majori cura tractavit, quæ ad sacram historiam pertinent, nunc Ægyptiorum Osiridem in Mosis Mizraimo detegens; nunc exponens summas priscae Ecclesiæ dignitates; nunc impositas manus ex Ebræorum ac Christianorum scriptis deducens; nunc Historiam eruens veteris novique Chiliaſmi; nunc salutare Crucis signum contemplatus. Quare solus dignus est habitus, qui post Casaubonum cum Baronio in certamen conveniret, imo complures nostrarum partium eruditi præoptarunt, ut universam Ecclesiæ Christianæ historiam condere potuisset. Verum Deus ad majora ipsum destinaverat, non secus ac Augustinum, qui præter omnem opinionem ad Presbyteri gradum ra-

dum rapiebatur, tantamque apud Episcopum Valerium consequeretur auctoritatem, ut frequentissime coram eo in Ecclesia Evangelium prædicaret, imo in successorem eligeretur. Ad eundem modum Tribbechovius nunquam cogitaverat, a piissimo Principe ERNESTO se Gotham accitum iri, quo factum est anno hujus sæculi septuagesimo secundo, ut ad capeffendum Senatoris Ecclesiastici munus vocaretur. (n) Cui debitam curam adferens (o) promeruit, ut sacri Oratoris vices cum (p) Gottero, primario Antistite, postremo ejus anno permutaret, illoque defuncto (q) Præfulis impetraret dignitatem. (r) Augustinum laudat Possidonius, quod episcopatu suscepto multo diligentius verbum salutis prædicarit, paratus semper poscentibus reddere rationem de fide & spe, quæ cum Deo est. Tribbechovius noster cum nova sparta novum quasi spiritum adeptus videbatur, summoque cum zelo ac fervore omnia peragebat, & in sacris sermonibus, quos statò tempore ad populum habuit, cognitionem atque amorem Christi semper inculcabat. Augustinus tam suæ quam aliis Ecclesiis Præsules & Pastores dedit, magnamque curam gessit Monasteriorum, id est, Scholarum, in quibus ea tempestate juvenus formata fuit; cujusmodi in urbe Hipponensi ipse extruxerat, ubi degens viros Ecclesiæ aliquando utiles educavit Idem de Tribbechovio prædicari par est, qui plus quam quinquaginta Ecclesiæ ordinavit ministros, haud sane indignos, sed satis probatos instructosque ad tantum opus suscipi-

N 2

suscipi-

(n) V Vilhelmo scilicet Verpoorten Gotha Coburgum, ubi paulo post Superintendentis Generalis axiomate ornatus fuit, evocato.

(o) Antequam Kilonio discederet, Gradum in ista Academia Doctoris in Theologia sub Decanatu D. Kortholti assumpsit, habita Inaugurali Disputatione in locum Joh. XIV, 6.

(p) Johanne Christiano.

(q) A. 1677. d. 4 Novembris.

(r) Cui præesse cœpit ipso Nativitatis Christi Fæsto, quo Concionem muneris sacri auspicatoriam habuit.

suscipiendum: Scholas quoque totius Diœceseos prudentissime gubernavit, & in Gymnasio nostro Theologiam publice professus est, ac semel iterumque sacrarum litterarum studiosos domi suæ profundiotem scientiam docuit. Augustinum frequenter ivisse refert Possidonius, ad visitandam, instruendam & exhortandam Catholicam plebem. Pari ardore Tribbechovius Ecclesias sibi commissas lustravit, & incolarum in fidei capitibus incrementa læto probavit animo, ac pro virili promovit: imo ad visitandam Academiam Jenensem, rei sacræ ac publicæ in his terris seminarium, cum aliis missus, optima dedit consilia splendori illius augendo & conservando. Augustinus pacem Ecclesiæ procuravit, gravissimo Donatistarum schismate sopito, cum primis in Carthagenensi collatione Catholicorum cum Donatistarum Episcopis, in qua non minimæ ejus partes fuerunt: cum Arrianis quoque & Pelagianis sæpius congressus est, ut ad errorum agnitionem eos perduceret. Neque exiguum studium posuit Tribbechovius ad componendum infelix dissidium inter Theologos VVittenbergenses ac Jenenses. Hac fini indictus erat Conventus Orlamundanus, ut Sagittarius Altenburgensium Præsul & Tribbechovius de controversiis illis deliberarent, pacisque conditiones Jenensibus proponerent. Bene memini, quanto cum gaudio alterius partis princeps Calovius litteras Tribbechovii exceperit, quantamque spem in moderatione & æquitate ejus posuerit. Quam virtutem non minus perspectam habuit Maxime Reverendus Fergius noster, quando Tribbechovium Collegam sibi adscivit in pacificationis negotio, quod Serenissimi PRINCIPIS mandato cum Episcopo Tinenfi, Papæ caduceatore, suscepit, inanesque illius conditiones rejecit. Et vero cum talis tantusque fuerit Tribbechovius noster in sedandis litigiis Ecclesiasticis, quis dubitabit, parem prudentiam ad dirimendas privatorum rixas ipsum adhibuisse? Nihil sane prohibet, quin verba Possidonii accommode-
mus: Interpellatus beatus Augustinus (Vos, Auditores, Tribbechovium subaudite) a Christianis, vel a cujuscunque sectæ hominibus, causas audiebat diligenter ac pie, easque noscebat
Et di-

*Et dirimebat, intendens Christianorum momenta animorum, quantum quisque in fide bonisque operibus proficeret, vel ab his deficeret. Atque compertis legum opportunitatibus, divina legis veritate partes docebat, eamque illis inculcabat, & eos, quo adipiscerentur vitam eternam, edocebat & admonerat: nihil aliud querens ab his, quibus ob hoc narrabat, nisi tantum obedientiam & devotionem Christianam, quæ & Deo debetur & hominibus, peccantes coram omnibus arguens, ut ceteri timorem haberent. Dies me deficeret, si reliquas Tribbechovii virtutes laudare & cum Augustinianis componere aggrederer. Tribus tantum verbis ostendam, quam similes in re domestica & privata fuerint. Uterque liberalis erat in egenos, & hospitalitati studebat. Uterque pietati domesticos adsuëfaciebat, & parce frugaliterque vivebat. Uterque calumniatores longe a se pellebat, nec consortio suo dignabatur. *Tanta similitudo Tribbechovio nostro cum Augustino intercescit!* Sed audio aliquem in aures mihi insusurrantem, Tribbechovium haud in omnibus Augustino comparari posse, sed tribus potissimum ab eo differre: quod non reliquerit tot librorum volumina; quod in matrimonio vixerit; quod breviori curriculo vitam absolverit. Equidem verum est, Tribbechovium nostrum, ex quo sacris officiis admotus est, vix tria opuscula in lucem edidisse: quæ tamen ita sunt comparata, ut summam pietatem profundamque eruditionem ubique spirent. Exercitationem intelligo, quam inauguralem vocant, Meditationes de vita æterna, & Soliloquia de Passione Christi. In tanta scriptorum paucitate prudenter effugit, quod plerisque polygraphis solenne est, ac in ipso Augustino reprehendunt doctiores, ut ex uno sæpe libro suo multa in alterum transcribant. Nec dubito, quin Augustino plus temporis superfuerit ad scribendum, quam Tribbechovio. Gravissimarum enim functionum alia longe ratio nunc est, quam olim fuit, & qui eas hodie administrant, plures potius quam pauciores dies sibi optare necesse habent. Non alia causa est, quæ Tribbechovium coegit, ut in limine subsisteret, cum PRINCIPIS jussu ad scribendam Reformationis Historiam animum appulisset. De cætero tan-*

tum abest, ut ei Conjugium vitio vertendum sit, ut potius majorem hac parte laudem mereatur, quam Augustinus. Hic enim vagæ libidinis cæstro percitus concubinam sibi adscivit, eamque sub Baptismi tempus deferens aliam non magis legitimam duxit, ut mirum non sit, sacro ordini adscriptum hanc quoque reliquisse, & posthac foeminarum commercium fugisse. Ex adverso una, eaque legitima & castissima uxor noster contentus fuit, quæ in omnibus calamitatibus strenue ipsi adstitit, (s) & ex qua eos liberos (t) suscepit, quos aliquando Parenti similes fore spes votumque omnium est. Nec Tribbechovium Augustino minorem facile dixeris, quod septuaginta sex ætatis annos hand numeravit, sed quadragesimo sexto vix completo decessit: u) imo vero, si rem recte reputaveris, felicissimum judicabis. Nonne enim summa felicitas est, cito ex hac miseriarum valle abripi, nec sentire amplius calamitates, nec hostium furorem timere? Augustinus ea tempestate obiit, qua Gothi in Africam irruerant, omnia pessime diripi-

(s) *Fuit hæc SOPHIA ELISABETHA Thomæ ab Aussen Inspectoris Provincialis Ducalis relicta vidua, & Abrahami Giesbachii, Consistorii Ducalis Fridensteiniensis quondam Assessoris Diaconique aulici filia, cum qua nuptias d. 10 Augusti A. 1675 celebravit*

(t) *Numero novem, tres puta filios, & filias sex. Ex his Anna Barbara A. 1676, Johannes 1677, Abrahamus 1679, Sophia 1681, Christina 1683, Anna Sophia 1683, Fridericus 1684, Maria Elisabetha 1686, Dorothea 1687 primum hanc lucem adspexit. Duæ autem filiae, Christina 1682. & Anna Sophia 1683 prematura morte vivis iterum ereptæ sunt.*

(u) *Præterquam quod per annos plurimos cum malo hypochondriaco multum conflictatus fuit, inde etiam ab A. 1684 crebriores sentire necessum habuit insultus apoplecticos, convulsionibus debinc epilepticis stipatos, quæ post hebdomadarum aliquot decubitus d. 17 Augusti 1687 post horam antelucanam primam ipsius obitum accelerarunt.*

pientes, Hipponemque obsidentes. Nonne felix fuit Tribbechovius noster, dum antevertit summum periculum, quod capitibus nostris imminet, Gallis nobilissimas Germaniæ regiones immanissime vastantibus? Stat igitur sententia, Tribbechovium Augustino in juventute præferendum, in officii administratione haud minorem extitisse. Quod certe vos omnes, Auditores, persuasissimum habere confido, neminemque tam malevolum ac infidum existere credo, quin præclarum elogium, quod Augustino tribuit Vives, Tribbechovio applicet, ac florum instar ex veteri consuetudine super tumulum ejus spargat: *Reliquit nos Tribbechovius, vir Deum immortalem! quam sanctus, quam doctus! quale specimen columnenque Reipublica Christiana! quo uno multis ritibus, multis statutis, moribus, ceremoniis piis ac venerandis est illa innixa; nec injuria. Fuit enim in viro illo studium uberrimum, cognitio sacrarum scripturarum exactissima, judicium acre & extersum, ingenium ad miraculum acutum. Fuit ipse sincerioris pietatis diligentissimus propugnator, moribus mansuetissimis & ad charitatem Evangelicam effectis atque expressis, vitæque integritate sanctitateque insignis & venerandus.*

In concione funebri ab *Henrico Fergen* habita ad ductum Textus Ps. CXIX, 132 actum fuit von Gott liebender theurer Kirchen-Lehrer Weh und Wohl. Exequiatoribus gratias egit *Wolffg. Henricus Mahn*, Pastor Goldbacensis & Diœceseos Gothanæ Adjunctus.

IN EIVS EFFIGIEM:

Hæc spirantis erant TRIBBECHOVI Præsulis ora:

Hæc & erant veri Præsulis ora simul.

Frontem cerne, genas, oculos, labiumque habitumque,

Quæ bona se produnt interiora notis,

Et dices: Humilis, pia, candida, comis, acuta

Mens fuit, & quævis præsule digna VIRO.

Hæc in honorem Patroni desideratissimi scribebat

M. IOH. HEINRICVS RVMPPEL

IN EIVS OBITVM:

*O multum dilecte Deo, venerande TRIBBECHOVI!
 Sanctæ cohortis lumen atque fulcrum!
 Cui morum gravitas, nitox oris & eruditionis,
 Fama perennis gloriam dederunt:
 Sed requiem menti nunquam dare, corporique fesso,
 Potueres. Clausit sola mors labores.
 Luctus materies nobisque Tuisque multa præsto est:
 Jacturam Amici quotquot æstimamus
 Jacturam simul hanc Ecclesia sentit atque deflet:
 At paucitati jam timet suorum.
 Nempe aliud longe est, servire Deo, suæve carni:
 Cælo labores, vel dicare mundo.
 Sed Tu, chare Deo, multumque beate TRIBBECHOVI!
 Mæroris expers, & laboris omnis,
 Applausus nostros merito Tibi poscis. Euge, Victor
 Mundi atque carnis! cernimus triumphum,
 Quem felix agitas. Tibi voce animoque gratulamur,
 Palmas ferenti, dum arma nos fatigant.
 Dumque laboramus, memores erimus Tui laboris.
 Claudat labores mors beata nostros!*

Honori supremo Theologi meritiss-
 simi fac.

IOHANNES GVILIELMVS BAIERVS,
 S. Theol. D. & Profess. Publ.

SCRIPTA:

De scientia rerum divinarum humanarumque, corrupta
 per Scholasticos. Gießæ 1665.

Andachten vom ewigen Leben / aus dem Freudenspie-
 gel D. Nicolai gezogen / Gothæ 1674.

Die andächtige Betrachtung des Lebens Christi / seu:
 Die accreugiate Liebe. Gothæ 1676. Lipsiæ 1695. in 8.

Disputationes: de Bombyce: de Philosophia morum in-
 ter Barbaros, præcipue orientales: Exercitationes V ad Ba-
 ronii

ronii Annales, ubi desit Casaubonus, continuatae: de defectu luminis naturae in assequendo augustissimo Sacrosanctae Trinitatis mysterio: de Chiliafmo: de veritate Creationis mundi prout a Mose descripta est, ostensa in traditionibus Genium, ac vetustissimis antiquitatis profanae monumentis, ad convincendos Atheos: (*Hanc Dissertationem Kilonii A. 1668 propositam repetiit in Fasciculo I Opusculorum quae ad Historiam ac Philologiam Sacram spectant, Roterodami A. 1693 in 8 edito, THOMAS CRENIUS, Amicus meus integerrimus*) de Angelis: de concursu Dei: de ordine superiorum potestatum Ecclesiasticarum veteris & florentis Ecclesiae: de impositione manuum: de causis & ratione formali virtutis moralis in genere: de regnatricis prudentiae Augusti exemplo in novo imperio quaerendo, constituendo tuendoque: de Mose, Aegyptiorum Osiride: de commerciis instituendis, augendis, conservandis. Inauguralis de Christo unica via, veritate & vita ex Joh. XIV, 6.

Ineditis Tribbechobii accenset in Historia Gothana plenior
p. 194 **CASP SAGITTARIUS:**

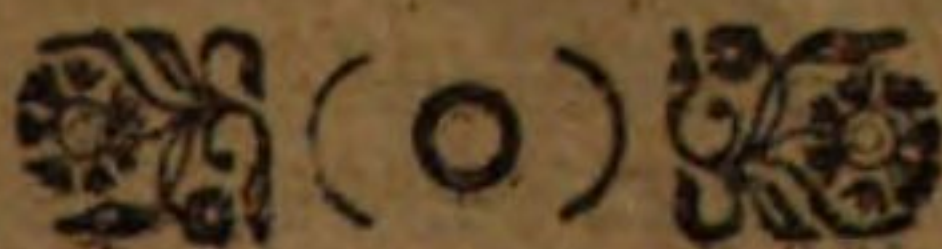
Summaria & porismata ad praxin vitae ducentia, ad unumquemque Psalmorum Davidis annotata.

Fragmentum Commentariorum ad universa Biblia.

Fragmentum Historiae Ecclesiasticae Lutheri ad nostra usque tempora, Germanico idiomate, refutatis ubique adversariorum erroribus in Historia subinde commissis.

Fragmentum Systematis Theologiae.

Meditatus insuper est HISTORIAM ADAMI, sed elaborationem ejus impedivit Vocatio Gothana. Vide Tenzelium Colloq. Menstr. A. 1692 p. 163.

XVI.

V I T A

LAUDATISSIME TRANSACTA
A*Summe Reberendo & Excellentissimo*

D O M I N O

D A V I D E K L V G I O ,

S. S. Theol. Doctore, ad D. Catharinæ apud
Hamburgenses Pastore, & Venerandi Ministerii Se-
niore, in compendium redacta & translata ex prolixiori
adumbratione admirandæ Bonitatis Divinæ in pater-
næ vitæ descriptione facta a

M. IO. IACOBO KLVGIO, DAVIDIS FIL.

*Prodiit illa descriptio germanice facta Hamburgi 1688 in
4. & constat plagg. undecim.*

MIRABILIA MVNDI cognominatum fuisse
Ottonem III Imperatorem, ex Cuspiniani relati-
one novimus, idque nominis ob singularem, qua
pollebat, sapientiam, & ob facta maxime heroica consecu-
tum eum esse, non est, cur dubitemus. Et quodsi dona
Dei, mirandamque illius providentiam ac directionem
respicias, non tergiversaberis faleri, aliquam istius cogno-
minis partem est sibi vindicare potuisse D. DAVIDEM
KLVGIVM, Senioremem Hamburgensem, cujus vitam ut
nunc recenseam, filialis a me pietas omnino exigit.

In *Prussia* ipsum primam lucis usuram accepisse vel ideo
commemorandum ab initio videtur, quod regio hæc mul-
tis quidem Mathematicis celebrioribus illustris, at Docto-
rum Theologiæ, orthodoxam fidem propugnantium,
non semper adeo ferax deprehendatur, id quod calculo
suo olim comprobavit D. Calobius, eadem ex regione ori-
undus, dum aliquando in Carmine quodam Gratulatorio,
Disputationi Theologiæ, a M. Christiano Klugio A. 1676
ventilata, subjuncto, Davidem nostrum *unicum* vocavit
Doctorem Theologum conterraneum ynicus orthodoxum. Pa-
triam

triam urbem nactus est *Tilsam*, in qua vitales in auras processit A. 1618. anno maxime notabili ob cometam inprimis magnitudinis insolitæ in cœlo tunc ardentem, bellicque tricennalis Germanici ad annum usque 1648 perdurantis prænuncium. Diem natalem habuit Aprilis diem vigesimum quartum, *sc. n.* ipsum illum, quo A. 1601 D. *Philippus Nicolai* Pastor ad D. Catharinæ Hamburgi constitutus est, & quo antea Historicus famigeratissimus, *Reinerus Reineccius*, Anno nempe 1595 decesserat.

Patrem ei summum Numen dedit IOHANNEM KLVGIVM, Diaconum primum Tilsensem, & postea Pastorem Riesenburgensem in Borussia, Præfecturæ istius Inspectorum, Consistoriique Pomesanensis Assessorem, qui vivendo annum septuagesimum octavum attigit, inque muneribus suis Ecclesiasticis quatuor ultra Seculi dimidium annos exegit, Ministerii suo tempore Borusici universi Senior, qui tanto amore filium hunc suum complexus est, ut & ipso, qui emortalis ei post evasit, anno propositum adhuc serium capessiverit Hamburgum, tantopere licet disfitum, adendi, Gnatumque summis ibi honoribus ornatum exosculandi; neque recessisset ab instituto, nisi iter in patriam cœlestem nutu divino suscipiendum id intervertisset. Avus Nostri fuit GEORGIUS KLVGIVS, Pastor Schippenbeilensis, qui ferme centenarius supremum diem obiit, quandoquidem anno nonagesimo nono jamtum expleto per tres in super menses superstes vixit. A grandævis Parentibus ortum traxit Noster, & ipse in longævorum numerum referendus, ut adeo haud præter rem in *de antiquis Climactericis* tractatu testetur Claudius Salmasius: *Vidimus sæpenumero & observavimus in multis familiis per longam successionem Patrum vitam, filios exæquare, & in natos natorum eandem ætatem propagari.* Sed non est, cur in Majoribus Beati enumerandis altius ascendam; novi enim ejus mentem a mente Romani, nobilis illius Martyris, haud fuisse alienam, quam ita exposuit Prudentius:

- - - - - absit ut me nobilem

*Sanguis Parentum præstet, aut lex curia,
Generosa Christi Secta nobilitat viros.*

Matrem

Matrem tamen ejus allegasse juvabit, ANNAM ENGELBRECHTIAM, cujus non est reticenda pietas, qua filiolum hunc suum, cum aliquando tenera in ætate, cum morbo periculosissimo confictari necessum haberet, Ministerio Ecclesiastico, si per Dei gratiam rursus convalesceret, peculiari voto consecravit.

Mox a nativitate, quam excepit sacra regeneratio, in labiis ejus apis sesitavit, quæ ægre hinc se dimoveri passa fuit. Quod dum innuo, illius recordor narrationis, qua de *Ambrosio* refert *Paulinus*, examen apum subito adveniens faciem infantis atque ora complevisse, inque tantam postea aeris evolasse altitudinem, ut humanis oculis haud amplius videri posset. Mellifluæ hoc *Ambrosii* eloquentiæ præsagium fuisse vulgo existimant. Ego vero (quam cum tanto Doctore Beatum Parentem componere, vix sustineam) in hoc prænucciasse arbitror hoc omen, sermonem illum suavem & jucundum, quo de *Salomo* ait: *Fabus mellis sunt sermones jucunditatis*, Prov. XVI, 24. Et quid impedit, quo minus affirmemus, spem hinc concipere potuisse pios ejus Parentes, futurum, ut aliquando *verbum Domini*, quod *dulce est præ melle & stillatione faborum*, Ps. XIX, II. CXIX, 103, frequenter in ore suo volutaret, idemque auditoribus largissime instillaret filius.

Ætate factus paulo provectior paternam maternamque ad pietatem virtutesque Christianas manuuctionem nunquam defatigatam expertus est, interque alia hunc inde fructum reportavit, ut puerilibus jam in annis *Psalterium Davidis* integrum prompta ex memoria recitare valuerit. Ad Scholam publicam *Tilsnam* ablegatus, Rectoris præcipue, M. BALTHASARIS METERI, viri docti, diligentis atque humanissimi, & ERASMI ROTHMALERI, Poetæ non ignobilis, dexteritatem sibi sensit admodum proficuum. Jacto itaque in humanioribus fundamento peridoneo, ad sublimiora perrexit, & Academiam salutavit *Regiomontanam*, cum annorum esset octodecim, hospitio ibidem primo GEORGII VVERNERI, Ecclesiastis, susceptus, sed brevi deinceps Beneficii Electoralis in-

Con-

Convictorio communi factus particeps. Et Medicinæ quidem ab initio animum applicuerat, sed ad instinctum Patris cum concionatus aliquando fuisset, donaque Præconi verbis necessaria affatim se possidere ostendisset, non destitit ille aliam ei ingenerare mentem, & crebrius votum matris occinere, quo & imprimis se commoveri passus est, ut Medicinæ vale diceret, & ad Theologiam se conferret, asimilatus hac in re, alios ut taceam, Duum - Viris celeberrimis, Jo. Gerhardo & Stephano Klotzio, quorum uterque a Medicinæ studio ad sacram Theologiam transiit. Verum antequam in hujus adyta penetraret Noster, Philosophiæ prius strenuam navavit operam, disertissimumque Oratorem, VALENTINVM THILONEM, celeberrimum Mathematicum, ALBERTVM LINEMANNVM, solidissimum Philosophum, MICHAELEM EIFLERVM, decantatissimum tum temporis Philosophiæ Moralis Professore, VVILHELMVM VVITZENDORFIUM, Doctoresque alios publice non minus ac privatim attente audivit, annuoque spatio elapso diligentia suæ specimen edidit, conscripta Disputatione Logica de *natura Syllogismi*, quam sub Præsidio M. HIERONTMI ERNESTI strenue defendit. A. 1638. mense Februario sub MICHAELE EIFLERO Disputationem de *Natura Logices*, & circa mensem Majum sub M. DANIELE LAGO, Professore postea Theologiæ Gryphiswaldensi, *Pentadem Questionum illustrium ex Historia Passionis Dominica* proposuit; quin & sub eodem post spatium semestris de *stellis* disputavit. A. 1639 iterum EIFLERI præsidio usus, & sub eo Dissertationem de *attributis disjunctis primariis mediatis* cum laude tuitus est, quam mox alia de *attributis disjunctis secundariis* excepit. Tum vero opportunum judicavit atque necessarium, Theologiam serio animi nisu aggredi, eumque in finem Scholæ Theologorum D. IO. BEHMI, D. COELESTINI MISLENTE & D. ABRAHAMI CALOVII salutavit, EIFLERIQUE sui, qui permissu Facultatis Theologiam privatim docebat, institutioni penitus se commisit. Interim,

cum

cum binis vicibus a Professoribus de assumendo Gradu Magisterii admoneretur, hunc tandem A. 1640 ambivit, interque Candidatos septem tertio loco collocatus honores in Philosophia summos cum titulo Nobilitatis ex Privilegio SIGISMUNDI AVGVSTI, Poloniarum Regis, pro more recepto obtinuit.

Hinc ad alias Academias sibi excurrendum venire ratus, Rostochium A. 1641 concessit, ibique tanta cum diligentia coeptam Studiorum telam pertexere laboravit, ut vix tres per noctem horas somno capiendo impendere consueverit, testemque habemus indefessæ istius industriæ *Oporothecam Logicam*, sedecim Disputationes ipso Præfide propositas complexam, & A. 1642 editam. In Theologicis ibidem aures vacivas præbuit D. IOH. QVISTORPIO, D. IOH. COTHMANNO, & M. ELIÆ TADDELIO, ad Ecclesiam Lutheranam Amstelodamensem post evocato. Neque tamen auditoris solum, sed & Doctoris partes explevit, dictisque modo Theologis haud difficulter annuentibus, Disputationes in *Catechesin* D. *Conradi Dieterici* plurimas privatim habuit. Saxonicas Academias, VVittebergensem puta, Lipsiensem & Jenensem insalutatas haud prætermisisset, nisi belli flamma undique erumpens, & itinera parum tuta præstans obstitisset. Regiam proinde Academiam Soranam adiit, & hinc in Daniam profectus Hafniæ hospitio & informatione D. CASP. ERASMI BROCHMANDI usus est, seseque in notitiam, & familiaritatem D. IOH. RESENI, D. THOMÆ LINDEMANNI, Medici item & Historici Celeberrimi, OLAI VVORMII, & excellentissimi Mathematici CHRISTIANI LONGOMONTANI, aliorumque Virorum eruditissimorum insinuavit.

Quandoquidem vero ad perficiendum Theologiæ Studium non parum confert, post perceptam solide orthodoxorum mentem cœtus secus sentientium adire, & eorum doctrinas ritusque coram cognoscere, nec hac in parte suis deesse commodis Noster voluit, & idcirco Academiam Gröningensem & Franequeranam visitavit, atque ex ore
IO.

IO. MACCOVII ac NICOLAI VEDELII Reformatorem theses notas sibi reddidit. Inde longius in Hollandiam penetravit, & Ultrajecti ac Lugduni Batavorum per aliquod tempus hæsit, familiaritatem præ cæteris adeptus Bigæ Philologorum Clarissimorum, IACOBI GRONOVII & DANIELIS HEINSII. Quo minus in Angliam trajecerit, piratæ Dunquercani impediterunt, & portum Roterodamenfem ut repeteret, eundem adegerunt.

Post longam satis moram inter externos transactam, rediit in patriam & ad desideratissimos Parentes suscepit. Vacante vero tunc Archi-Diaconatu ad Templum Cathedralē in urbe Prusica Marienwerder, patruelis sui ISAACI KLVGII, Consulis, commendatione ad concionem ~~doctissimam~~ admittitur, & cœtu universo annuente, A. 1643 ad munus illud vocatus, atque a D. Jo. Behmio in Templo arcis Regiomonti solenniter ordinatus fuit. Hac in functione per duos cum dimidio annos fidelem se Ecclesie Ministrum exhibuit, & mox ad officia graviora se postulari sensit. Anno namque 1645. d. 24 Novembr. st. n. Archipresbyter & inspector Scholæ Principalis, Consistorii item Pomesanensis Assessor Salfeldiæ constitutus, sed & ibi non relictus, verum decennio interjecto A. 1656 Elbingam accersitus fuit, ubi Pastoris & Inspectoris, Palatinatusque Mariæburgensis Superintendentis spartam obtinuit. Vixit tunc ibidem Ecclesiastes non satis providus, *Feyerabendus*, qui ab adulteris, incestuosis & rebellionis crimine notatis vocatum dicere Klugium haud erubuit, sed ab Ipsa Regia Majestate CAROLI GVSTAVI, Suecicæ Regis, vocationem is immediatam cum obtinuisset, non potuit non hæc inculpatio detestationem apud bonos omnes justissimam promereri, qua de controversia prolixius in Borussia historia Ecclesiastica Christophorus egit Hartknochius. Senatum quoque istius urbis parum faventem expertus est Beatus Noster Klugius, at donis certe divinitus sibi concessis Magnatum sibi gratiam passim conciliavit, quam ipsi præ cæteris Regiæ Majestatis Suecicæ Serenissimus Frater ADOL-

ADOLPHVS clementissime exhibuit, disputatione imprimis commotus, quam aliquando cum Jona Schlichtingio Nobili Polono, & doctissimo Sociniano, ipsum instituisse audiverat. Post pacem Olivensem, cum Elbingam Rex Poloniarum recepisset, Gedanum secessit, ibique talem sese gessit Noster, ut hoc sub discessum suum testimonio a duobus Theologis Gedanensium Primariis, BOTASSACCO & MAVKISCHIO, ornari meruerit: Quamvis certum omnino atque extra omnem dubitationis aleam positum sit, cordatos & de Christi Ecclesia insigniter meritos & vite innocenter traductæ conscientia fruenter Dei Ministros non indigere aliorum commendatitiis, quippe quod vitam quilibet Christi servus Epistolam habeat eam, quam ipse divino sermone pavit Ecclesiam; (quo nomine D. Apostolus innocentiam olim suam munivit contra falsos Doctores, & ad tribunal intemeratæ conscientie appellavit: atque ille demum laude merito, quem Dominus laudat, dignissimus judicandus sit;) attamen ea quandoque incidunt tempora, quibus fontica quedam necessitas urget fidelissimos Christi servos, ut vite alibi traductæ provincieque suæ cum laude administratæ, ac sine conscientie offendiculo, testimonium ab aliis petant suoque merito impetrent, ut novercantis lingue insulibus occurratur, & susurris malevolorum ponatur obex. Neque enim ab his malis quisquam unquam prorsum fuit immunis, sive spectes extraneos, sive quoque aliquando domesticos, de quibus tragica extat querela apud Davidem & Prophetas. Hujus vero calamitatis causæ in aprico posita sunt, nempe concupiscentia & dominium carnis, invidia, adulteria, ambitio, neglecta præcepti Christi Salvatoris nostri, de tuenda unitate & concordia, observantia, præprimis vero Satanae impetus fraternam concordiam turbantis, inque mutua odia operarios in vinea Domini concitantis. Inde persecutiones, calumnie, denigrationes, susurri, præsentissimis Ecclesie scandalis & offensionibus infirmorum & tripudiis hostium susque deque habitis. Cuius tandem pene sortem expertus sit Rev. & Clariss. Dn. M. DAVID Klug, Ecclesie Vismariensis & vicinarum Superintendens &c. Frater & Com.

Compater noster in Christo dilectissimus; ideo fraterne a nobis petiit atque contendit, ut vita sua apud nos sine offensione ullius acta testimonium exhiberemus. Non jam nostrum est ostendere prolixius, quanta dexteritate rexerit Ecclesiam Elbingensem. Hæc enim ipsa satis idonea erit testis innocentie Clariss. Dn. Superintendentis, & jubare veritatis dispellet, quicquid uspiam oggeratur ab iis, qui Syncretistica studia hætenus non sine ingenti clade & detrimento Ecclesia Jesu Christi tractabere. Quorum conatibus restitit forti animo Vir clarissimus, eaque de causa utrique nostrum longe acceptissimus juxtimque gratisimus fuit, una cum fidelissimo Parastata Rev. Clarissimoque Viro Dn. Daniele Siberto, fratre nostro in Christo amando, ac cum utroque conjunctissime viximus, non tantum officiis amicitie fraternæ, sed & studiis occurrendi Syncretisticorum technis communibus, & sanctissimi veritatis celestis depositi conservandi vigilantia. Itaque omnes & singulos in Domino Fratres, Fautores Patronos, cujuscunque demum sint conditionis status, dignitatis peramanter, officiose & observanter petimus, rogamus & obtestamur, ut huic testimonio nostro plenissimam fidem adjungere & Per Reverendum Virum & Confratrem in Domino Jesu Christo Cl. D. M. DAVID KLVGIUM benevolentia sua compleri, ipsiusque salutem, ut Viri de Ecclesia DEI bene meriti & adhuc merentis, modis omnibus jubare & ornare, ac innocentiam ejus tueri minime dedignentur. Dominus noster Jesus Christus, qui opprobria mundi sustinuit, det ministris suis τὰ παρρησιας confitendi illum coram hominibus, & patientiam mundi novercantis odia Christiana nobilitate & fortitudine concoquendi per virtutem Sp. Sancti. Dabatur Gedani die 22 Junii, anno 1661.

Johannes Botlaccus SS. Theol. D. olim Gymnasii R. P. P. & ad S. Trinit. Ecclesiast. nunc ad D. Mariæ ædem Pastor & Ecclesiæ Gedan. fere per XXX annos servus: ætatis meæ per Domini gratiam LXII. testor sanctissime manu propria & sigillo meo,

(L.S.)

O

Johannes Maukisch, SS. Theol. Doctor & Prof. Publicus, p. t. Gymnasii Gedanensis Rector & Pastor ad SS. Trinitatis ædem, idem contestor mea manu & sigillo.

(L.S.)

Non

Non omittendam duxi hanc Epistolam *επιστολήν*, ob Hartknochii, quem modo memoravi, sinistras de B. Viro relationes, quibus Historiam suam Ecclesiasticam onerare haud est veritus. Vocationem interea ad Superintendentis munus VVismariæ obeundum impetraverat, circa quam non una quidem emerfit difficultas, sed remotis singulis (quam ex in Sueciam proficiscendi necessitatem ipsi imposuerint,) A. 1661. d. 30 Novembris a Theologo Gryphiswaldensi veterano optimeque merito, D. BARTHOLOMÆO BATTO, solenniter in Templo Mariano VVismariæ introductus, cœtuique Christiano repræsentatus est. A. 1663 amicis suadentibus Licentiam, summum in Theologia gradum assumendi, a Theologis Gryphiswaldensibus modeste petiit, eandemque post habitam Inauguralem, sub D. IOH. MICHAELIS præsidio, Disputationem, *de reali & substantiali corporis & sanguinis Christi in S. Cœna præsentia*, felicibus auspiciis impetravit. Post obitum D. CORFINII, Pastoris ad D. Catharinæ Hamburgensis, ejusdem Successor rite constitutus, & antequam VVismariæ valediceret, A. 1663 Doctoris Theologiæ axiomate in Academia Gryphiswaldensi decoratus est. Hamburgum inde venit mense Junio A. 1665. Sed & ipse ad Senioris dignitatem A. 1679 adspiravit, inque isto fastigio collocatus omnes, quas officium ipsius requirebat, partes strenue & ad amusum peregit. A Collegis suis minime cœcam postulavit obedientiam, quin eandem potius laudem sibi peperit, quam Cypriano tribuit Augustinus: *in functione sua*, inquit, *nihil privatis consiliis aut iudicio proprio, sed cum consensu Collegarum omnium suscepit*. Et quamvis multas devorare opus habuerit molestias, omnes tamen illas superavit fortiter, qua in re, cum rerum adlinc testimonia, verbis haud opus est.

Conjugium iniit A. 1646 cum Virgine ornatissima CATHARINA, RICHARDI ECCARDI, Pastoris Megala-Lichtenaviensis & Consistorii Mariæburgensis Assessoris, filia, cum qua intra annos septem & triginta pacifice vixit & prudenter, & liberorum quindecim, novem puta filiorum,

filiorum, filiarumque sex Pater ex eadem factus est. Primus filiorum IOHANNES GEORGIUS, septem hebdomadarum puer, A. jamtum 1647 obiit, in cuius funere Parens inestissimus ipse verba fecit ad Textum Ps XC, 12. Secundus DAVIDIS nomine insignitus post anni dimidium elapsum rebus mundanis valedixit. Tertius M. CHRISTIANVS, Pastoris ad D. Anscharii in Orphanotrophio Hamburgensi munere defungitur. Quartus est M. IOHANNES IACOBVS, vitæ hujus paternæ diligentius descriptæ Autor. Quintus CHRISTOPHORVS vix semestri spatium vivendo complevit. Sextus DAVID FRIDERICVS, cum septimo, SAMVELE, mercatorem exercent. Octavus TIMOTHEVS post annum vitæ primum expiravit, & nonus, antequam in lucem ederetur, mortis tenebras subiit. E filiabus prima, ANNA MARIA, M. *Petro Schultzio*, Hamburgensi ad D. Catharinæ Ecclesiastæ, uxor data est. Secunda, ANNA ELISABETHA, cum M. *Alberto Müller*, Pastore Curlacensi, auspiciati jugum trahit matrimonii. Reliquæ, utpote CATHARINA, CHRISTIANA, ANNA SOPHIA & ANNA EVPHROSTNA virginæ sexus splendent virtutibus, obitumque Patris sui impensissime dolent. Sed ad B. nostrum Klugium ut revertamur, ordo postulat. Amisit ille costam suam A. 1684 sexagenariam tunc, quam ubi condidit, per quadriennium, quod vitæ ipsius addiderat cœlestis rerum humanarum arbiter, viduitatis tædia sustinuit, quæ tamen filia natu majores perquam tolerabilia ipsi laudatissima sua cura reddiderunt.

Christianismum Beati quod concernit, vitam eum Theologo dignam egisse per omnia, veritate adstipulante affirmare licet. Theologum, Luthero asserente, facit *Ora- tio, Meditatio, Tentatio*. Singula vero hæc in B. KLVGIO quam rectissime se habuisse certum est. *Ora* singulis diebus post horam, qua surgere solitus est, matutinam quin- tam per longum satis temporis articulum, suamque & su- orum, ac auditorum præcipue ipsius curæ concreditorum, quin & totius urbis salutem & incolumitatem ardentissime

Deo commendavit. Verba ad populum nunquam fecit, nisi post fufas ante preces devotissimas, quales & in ipsis ejus concionibus non raro auditores perceperunt, utut non tam verborum numero quam pondere delectatus fuerit, sententia B. Balduini haud immemor, qui de Oratione isthæc judicat: *Oratio non in multiloquio, aut in ornatu verborum & sententiarum consistat, in quibus plerumque, quantum verbis accedit, tantum Spiritui decedit: sed sit brevis & devota, qualem Orationem Christus commendavit, cum nos in orando non vult esse multiloquos.* Orationi sociam dedit diligentiam atque indefessum studium, unde auroram Musis esse per-amicam mature edoctus, inde a primis juventutis suæ annis ad seram usque senectam, ne brumali quidem tempore consuetudinem immutante, mane hora quinta & interdum quoque citius, lectum reliquit, ac post ipsas preces in museum se contulit. Sacra Biblia quotidie legit, Conciones singulis septimanis binas habuit, in quibus Hamburgi Genesin & Librum Samuelis primum integrum, loca item Scripturæ singularia quamplurima, & Canonica nonnulla Ecclesiastica dextre dilucideque explicuit. Quotiescunque sibi otium ab ordinarii officii laboribus indultum sensit, toties in scriptis quibusdam elaborandis & usui publico destinandis occupatum se gesit, quorum proinde Catalogum aliquem inferius texemus. Nec abfuit ab ipso *tentatio*, quæ inde a primis juventutis suæ annis non mediocriter eum exercuit. Infans admodum cum adhuc esset, morbo laboravit desperato; inter pueros coætaneos cum lufitaret, undarum & submersionis expofitus fuit præsentissimo periculo; e patria urbe Tilsa pestis eum pepulit, & hinc inde velut exulem circumagitavit; in itineribus latrones non semel invasores habuit; morbos per omnem vitam frequentissimos & diuturnos maxime, & cum vitæ discrimine conjunctos sustinuit. In sacro officio cum varii generis hæreticis & Pseudo-Doctoribus, modo cum Reformatis, modo cum Syneretistis, modo cum Papistis, modo cum Quackeris, modo aliis, negotium, idque satis pro re nata, molestum habuit.

Extra

Extra officium eam tenuit vivendi rationem, quæ omnibus exemplo esse potuit. Ebrium nemo ipsum unquam conspexit. In conviviiis moderatum se & sobrium gessit. Exulibus paupertateque pressis aliis pro facultatum modulo eleemosynas porrexit liberalissimas. Calumnias patienter sustinuit. Gloriam propriam haud affectavit. Omnibus æquum se & humanum præbuit. Simoniam & munerum acceptionem omnem serio est detestatus. Justitiam amavit, veritatem & pacem, & ut breviter dicam: ad Pauli exemplum inoffensam habere studuit conscientiam erga Deum & homines per omnia. (Act. XXIV, 16.)

Valida de cætero usus est & firma corporis constitutio-
ne, unde muneri suo ad vitæ usque exitum frequenter apteque præesse potuit. Annum attigit, quid? complevit, *septuagesimum*, & in ista tamen senectute oculorum claritatem retinuit illibatam, voce quoque alta & penetranti per omnem ætatem gavisus. Quamdiu Hamburgi degit, non Collegium modo Pastorale bis, sed universi quoque Ministerii membra, quorum tamen XXVI numerantur, (tres si exceperis) vivendo superavit, & per officii sui Hamburgensis tempus Ecclesiæ Ministros numero XXX in æternitatem vidit præcedere. Tandem vero d. 10 Aprilis, A. 1688, hora noctis duodecima, cum ante bihorium sanus sospesque cubitum ivisset, morbi lethalis insultu exasperatus mortis sibi quoque nuncium afferri certo credidit, seque ad beatam analysin precando, cantando, sacra Eucharistia fruendo, mundana procul a se abigendo, suis benedicendo, rite præparavit, atque ita præparatus e vitæ hujus statione d. 14 (24) Aprilis, ipso natali suo, cum Parasceves Festum ageretur in Ecclesia, pie decessit, cum vixisset annos LXX, inque matrimonio exegisset annos XXXVII, in viduitate IV, in Ministerio XLV, in Pastoratu Hamburgensi XXIII, & in Senioratu VIII.

Exequias ipsi eundas nomine Collegii Professorii publico programme intimavit *Daniel Buttnerus*, J. V. Licentiatus, Professor Publicus, ac tum Gymnasii Hamburgensis Rector. Oratione quoque panegyrica memoriam ejus prosecutus est Scholæ Johanneæ Rector, *Jo. Schulzius*.

SCRIPTA:

Oporotheca Logica. Rostochii 1642.

Speculum mortalitatis, Christlicher Sterb-Spiegel / aus Ps. XC, 12. in funere filioli sui, Johannis Georgii. Elbingen 1647.

Bürgerliche Regiments-Motel / oder Thur-Predigt über 2. Paral. XIX, 5-7. Elbing. 1651. in 4.

Idea Biblica. Elbing. 1651. in 4.

Septiverbium Christi, oder über die 7 Worte Christi am Creutz / 7. Predigten. Lübeck 1655. in 4.

Kurze Einweyhung der neu-erbaueten Kirche zu Seltsgerwalde. Elbing 1656. in 4.

Christognosia, oder Christliche Lehr- & Predigt von der Person Christi / nebenst einem Anhange zwey Theologischer Fragen: Erstlich: ob die Reformirten mit den Lutheranern im Grunde des Glaubens übereinkommen? Zum andern: ob Lutherische Prediger können mit gutem Gewissen ohne Unterscheid beydes Reformirte und Lutheraner zu einerley Altar und Abendmahl zulassen? und hinfolgenderum: Ob Lutheraner mit gutem Gewissen mit denen Reformirten zugleich bey einerley Abendmahl communiciren können? Elbingen 1658. in 4.

Epicrisis oder kurzes Bedencken über die Ideam Pseudo-Prophetarum Christoph. Jeyerabends / Predigers zu Grauw-Mönchen in Elbingen. Ibid. 1660. in 4.

Dialysis oder gründliche Auflösung des so genannten nothwendigen und gründlichen Berichts etlicher Herren Ministerialium zu Danzig. Alt-Stettin 1661.

Disputatio inauguralis de reali & substantiali corporis & sanguinis Christi in S. coena praesentia. Gryphisw. 1663.

Ingressus Catharinæus, i. e. Hamburgische Anzugs-Predigt. Hamburg 1665. in 4.

Phosphorus Sacer, über das Lieb: Wie schön leuchtet der Morgenstern; in 7. Predigten. Hamburg 1668. in 12.

Harsio-

Harmonia Evangelistarum Chemnitio-Lyfero-Gerhardina
in tabulas redacta. Jenæ 1670. in 4.

Asylum peccatoris, i. e. Die Flucht eines armen Sünder
zu Christo / aus dem Lied: Wo soll ich fliehen hin? in
7 Predigten. Hamburg 1673. in 4.

XVII.

RECTOR

Universitatis Altdorfinæ

M. GEORGIUS PAVLVS Röttenbeck /

Polit. & Log. Prof. Publ.

Ad Funus Viri

Maxime Reverendi, Amplissimi atque Excellentissimi

DOMINI

IOHANNIS SAVBERTI,

SS. Theolog. Doctoris, ejusdemque Profess.

Publ. Primarii longe celeberrimi, Ecclesiæque Alt-
dorfinæ Antistitis vigilantissimi, Cives Academicos
peramanter ac officiose invitat.

Sed, ut Gregorius Nazianzenus sub initium descriptio-
nis vitæ Basilii Magni, ex versione quidem Raphae-
lis Volaterrani, ait, *defunctorum memoriam, præ-
sertim excellentissima virtute præditorum, non solum
ab amicis, sed etiam alienis commendari, maxima est pietas;*
jure profecto meritoque etiam nos heic loci debitum pieta-
tis officium præstamus VIRO Maxime Reverendo, Amplis-
simo & Excellentissimo, DN. IOHANNI SAVBER-
TO, S. Theol. Doctori, ejusque in hac alma Norimber-
gensium Universitate Professori Publico Primario, & undi-
que celeberrimo, nec non Ecclesiæ hujus oppidi Antistiti
meritissimo, Collegæ nostro, dum viveret, conjunctissi-
mo, nunc desideratissimo. Tanta enim hujus Viri fuit eru-
ditionis copia, tanta virtutis præstantia, tanta meritorum
magnitudo, ut difficile sit capere, nedum eloqui. Sed ut
ab ortu ejus dicendi initium faciamus, natus est Norimber-

gæ A. C. 1638 ipsis Kalendis Februarii, cum vigilia esset festi
 Purificationis B. Mariæ Virginis, sub horam primam pome-
 ridianam horologii, ut ibidem loquuntur, minoris; patrem
 nactus Virum plurimum Reverendum, Amplissimum & Ex-
 cellentissimum DN. IOH. SAVBERTVM, Ecclesiæ
 Parochialis primariæ, quæ a D. Sebaldæ nomen fert, Pasto-
 rem optime meritum, Ministerii Eccles. Norimberg. Anti-
 stitem gravissimum, & Bibliothecarium fidelissimum, diu-
 que jam beatorum numero adscriptum: matrem vero, pi-
 entissimam, cæterisque muliebrem sexum decentibus vir-
 tutibus valde conspicuam Matronam VRSVLAM, natam
 HEINRICHIAM, Neagora e Palatinatu superiore ori-
 undam, cui morte tanti filii jam graviter afflictæ adsit gratia
 & spiritu suo DEVS solatii, & beatam ex hac vita emigra-
 tionem aliquando itidem largiatur. Postero autem die re-
 natus est ex aqua & spiritu ad fontem baptismalem, & sub
 vexillum Christi Domini receptus, spondente pro ipso No-
 bili ac Præstantissimo DN. IOH. SCHNABELIO,
 Numerosioris Senatus, atque insigni apud Norimbergenses
 mercatore, qui paucis post annis diem suum obiit. Cum-
 que optime scirent Parentes, pietatem ad omnia esse utilem,
 & promissionem habere hujus & futuræ vitæ, operam de-
 derunt omnem, ut eam nato suo implantarent, eumque in-
 finem non modo ipsi præfecerunt præceptorem domesti-
 cum, *Georgium Ingolstättærum*, S. Theologiæ Studiosum
 perquam eruditum & probum, sed etiam puerum suum in
 Ecclesiam, cum sacra peragerentur, atque ad doctrinam
 catechetica, nec non in scholam trivialem, denique et-
 iam in Gymnasium Egidianum, in cujus quinta classe sub fi-
 deli manu ductione Dn. *Guilielmi Bübel b. m.* majorum pro-
 fectuum fundamenta jecit, solícite amandarunt. E vivis
 autem sublato meritissimo ipsius Parente, (quod contigit A.
 C. 1646 Kalend. Novembr.) cum noster annum ætatis ageret
 nonum, (sic mature tentare voluit futurum Theologum Pa-
 ter cœlestis!) tenerrimo flagrans amore mater, quanquam
 viduitatis calamitate, eamque comitante sumtum penuria
 pressa, nihil in se quidquam, assistente omnibus viribus
 fan-

sanctæ & immortalis memoriæ celeberrimo beati mariti sui
 successore, Dn. IOH. MICH. DILHERRO, deside-
 ratâ passa est, quo minus sua filiulus studia continuaret, at-
 que omnes frequentaret Gymnasii classes; ubi is adultior
 factus, dexterrima usus est informatione Virorum in palæ-
 stra scholastica exercitissimorum, Dn. M. Joh. Riedneri,
 Rectoris, & Dn. Georg. Widmanni, tum tertiæ classis Col-
 legæ, postea vero Correctoris; ac tandem, post exactum
 in publico Acroaterio triennium, in hoc Athenæum missus
 est, & commendatus habitationi convictuique Excellentis-
 simi Dn. Prof. Felwingeri, & μακαραγίου. Ubi sequente tem-
 pore contubernales, ad propaganda ipsorum studia, ei
 dati sunt, primum quidem Dn. Christoph. Philippus Herwart,
 splendidissimus postea, & de Patria sua Augusta, & ortho-
 doxa in ea Ecclesia, longe meritissimus Senator; deinde
 Dn. Siegfridus Christoph. de Bohn, qui in Legatum ad Comi-
 tia Imperii Ratisbonensia evasit excellentissimum. In hac
 Universitate literis tanto studio incubuit, ut, quemadmo-
 dum pariter in ædibus maternis consueverat, ac secutis tem-
 poribus in aliis fecit Academiis, etiam cum jam ornatus es-
 set sparta, atque in conjugio viveret, raro ante mediam no-
 ctem inter cubitum, & raro post quartam matutinam plumas
 relinqueret, notabili illis exemplo, qui nec lucubrationes
 amant, nec auroram unquam vident, aut salutant. Neque
 etiam neglexit (qui perversus hodie multorum, qui tamen
 Studiosi audire cupiunt, desidiosus potius dicendi, mos est)
 Collegia tam publica, quam privata, sed assidue audivit
 Clarissimos suoque scopo idoneos Professores, Dn. HACK-
 SPANIVM in Hebraicis, Dn. FELVVINGERVUM
 in Logicis, Politicis & Metaphysicis, (sub quo etiam *super*
Conclusiones Metaphys. B. Horneji disputavit) & Dn. DVR-
 RIVM in Ethicis, ac super carmina Prudentii. Sed amant
 alterna Camcenæ. Itaque itinere aliquo in vicinam Bavori-
 am Sueviamque recreare se voluit, idque cum laudato Dn.
 Prof. Felwingero & aliis amicis aggressus, Ingolstadtum
 perstravit, Monacum, Augustam, & nonnullas alias ur-
 bes circumjacentes, ubi multa observavit, quæ postea ab

ipso in lucem emissi sunt, & partim æri incisa. Anno 1657 consilio Patronorum suorum, in florentissimum Parnassum Salanum se contulit, ibique favorem & informationem Doctorum quorundam celebratissimorum, nominatim MUSEI, CHEMNITII, GERHARDI, FRISCHMUTHII, POSNERI, BOSII, ambivit pariter atque impetravit, & Tractatum suum *de Sacrificiis Veterum*, quinto & decimo ætatis anno colligi cœptum, eaque postea fruentem fortuna, ut passim a viris doctis in & extra Germaniam nostram, imprimis in Italia, Anglia, Dania, & Belgio æstimaretur atque allegaretur, Musis applaudentibus edidit in publicum. An. 1659 nobile Musarum emporium, Lipsiam, adiit, circa festum Michaelis Archangeli, atque in notitiam venit Doctorum plane insignium, HULSEMANNI, GEIERI, SCHERZERI; & commercium literarum cum duobus illis posterioribus, usque ad ipsorum obitum, continuavit. Inde in illustrem perrexit Juliam, quæ est Helmstadii, & d. XX Octobris illuc appellens, nomenque suum inter Convictores D. CELLARII, Theologi accuratissimi, professus, dici non potest, quanto cœptum Theologiæ studium tractaverit opere, & quantum benevolentia ipsi exhibuerint Professores omnes, qui tum temporis Academiae isti dignationem conciliabant, dicam? an ab ipsa accipiebant. Cæterum ut surgenti indies famæ suæ velificaretur, viros in vicinis æque ac dissitis regionibus eruditione eminentes (inter quos præcipue nominandus æternum omnis doctrinæ, Theologicæ cumprimis, decus atque ornamentum, Dn. D. MICHAEL VVALTHER, Ecclesiarum Ducatus Brunswigo-Luneburgici Superintendens Generalissimus p. m.) per literas salutavit, salutatus, atque ad colloquium epistolicum invitatus sponte ab aliis, qui justum veræ literaturæ pretium statuere noverant. Et quoniam, ob Dn. D. HILPERTI, constituti Superintendentis Hildesienfis, abitum vacabat Professio Hebraica, ipse, qui gradum Magisterii nondum adeptus erat, inusitato exemplo, consensu tamen & approbatione Amplissimæ Facultatis Philosophicæ, publica scheda invitavit Audito-

res ad audiendam Hebraicarum Schickardi Institutionum explanationem, facileque reperit viginti eorum & plures; ac mox eruditum orbem auxit Latina versione paraschæ Hebraeo-Germanici Chumasch, seu Commentarii Rabbinici in Pentateuchum, sed & Dissertationem de Beatitudine & Damnatione æterna, proprio conscriptam Marte, feliciter defendit, præsidium suum commodante magno illo Sacræ Philosophiæ Statore, D. GERHARDO TITIO. Ecquid creditis excepisse præclara ista specimina? Nimirum hoc, quod ad Professionem Linguae Hebraicæ, præter omnem ipsius expectationem & ambitum, (potius enim desiderio tenebatur videndi Belgium, & si permetteretur, Angliam quoque & Galliam, illas orbis & Musarum delicias) enixe commendatus fuerit Serenissimis Academiæ Julix Nutriciis; quæ commendatio tantum valuit, ut ipsi prædicta Professio clementissime demandaretur a Serenissimo Duce ac Domino, DN. CHRISTIANO LVDOVICO; sicut itidem Serenissimus Dux & Dominus, DN. GEORGIVS GVILIELMVS, Academiæ illo tempore Rector Magnificentissimus, ad eandem eum, quam nondum complevisset annum ætatis vicesimum tertium, confirmavit, & datis d. XXIV Decembr. Anno 1660 literis Amplissimo præsentavit Senatui Academico. Hanc vere divinam vocationem, impetrata a Generoso & Incluto Senatu Norimbergensi, quippe cui variis modis obligatus erat, licentia, suscepit humillime, & officium suum, qua publice qua privatim, fecit diligenter; siquidem sequente statim anno binas Disputationes de Adoratione Angelorum habuit; eodemque anno, probe videns, se alioqui non posse pervenire ad Decanatum, Conventus, & alia munia Facultatis, prævio, quod examinis vicem subiret, Colloquio, gradum Magisterii Philosophici solenniter conscendit, atque inter quinque competitores, quorum tres functionibus Ecclesiasticis haud postremis jam admoti erant, locum obtinuit principem. An. 1664 matrimonio sibi junxit Nobilissimam & Leticissimam Virginem, ANNAM MARIAM, Illustris & Excellentissimi Viri, *Dn. Hermannii Conringii*, Hæredita-

rii in majore Twülbstett, & Sisbek, Phil. & Med. Doctō-
 ris in alma Julia, per universum orbem literarium celebra-
 tissimi, Serenissimi ac Potentissimi Regis Daniæ, ut & Se-
 renissimi Ducis Brunsvico-Luneburgici, qui Guelpherbyti
 residebat, Consilarii gravissimi, filiam natu maximam,
 quæ, celebratis d. XVI Februarii nuptiis, quibus diverso-
 rum Principum Legati interfuerunt, sequentis anni festo
 Epiphaniæ ipsi peperit *filium*, sed extinctum, antequam
 lucem hanc aspiceret; dehinc autem filiam, *Annam Ursu-*
lam, quæ adhuc vivit, & anno proxime superiore maritum
 nacta est Nobilissimum *Dn. Joh. Ottonem Wölffing*, J. V.
 Candidatum, Nobilissimi quondam & Amplissimi *Dn. Joh.*
Wölffingii, Giechlingensis in Ducatu Württembergico
 Præfecti filium. An. 1662 ab Amplissimo Senatu Academi-
 co, in certis Academiæ negotiis, ei una cum Excellentissi-
 mo *Dn. Samuele Rachelio*, tum temporis Moraliū Profes-
 sore celeberrimo, nunc vero Serenissimi Ducis Slesvico-
 Gottorpiensis Consiliario, & Districtus Eiderstettensis Gu-
 bernatore gravissimo, injuncta est ablegatio in Aulam Guel-
 pherbytanam, ad Nestorem Germaniæ, & incomparabi-
 lem literatorum Principem AVGVSTVM, qui, de adventu
 ipsorum certior factus, non obstante solenni alicujus Prin-
 cipis hospitis ingressu, qui eo se die fiebat, Saubertum
 nostrum peculiariter, & ut loquimur, in individuo, per
 Ministrum aliquem, rationibus Cameræ præpositum, cle-
 mentissime excepit, eique amborum petitis annuens ex vo-
 to, editionem tractatus *Jacobi Jebuda Leonis, de Templo*
Hierosolymitano, & post ejus elaborationem, alius tracta-
 tus *de Cherubim*, (pro quo jam in promptu erant figuræ æneæ)
 deinde vero mutata sententia cum perscripto Epiphonemate
Necessaria præcedant, versionem Germanicam sacrorum Bi-
 bliorum, non paraphrastice, sed presse secundum literam
 instituendam, pariter commisit. Quod opus sicut a Sere-
 nissimo Principe, per proprios celeres, multis egregiis in-
 tra & extra Germaniam Theologis, & Norimbergæ quidem
 optime meritis *Dn. Dilherro*, & *Dn. Fabricio*, censendum
 fuit transmissum, atque adeo hinc & inde exasciarum; ita
 alio-

aliorum sinistra judicia & prævidens & metuens noster, illud non nisi ægre in se suscepit, atque, cum venerandus ille & supra omnem laudem positus Principum PATER, per beatissimum obitum ad Patres suos abiret, a Genesi usque ad c. XVII prioris libri Samuelis, juxta cum Annotationibus, perduxerat; mox autem, ob varias prægnantes causas, humillime oravit Serenissimum Ducem ac Dominum, Dn. RV. DOLPHVM AVGVSTVM, gloriosæ memoriæ Parentis Successorem, isto se onere sublevaret, ac tandem exoravit: prout literæ hinc inde scriptæ ad manus sunt, hujusque narrationis veritatem abunde possunt confirmare. Cæterum beatus noster Saubertus in sæpe commemorato Lyceo Helmstadiensi officium Decanatus in Amplissima Facultate Philosophica diversis vicibus sustinuit, & mense Octobri An. 1665 Professione Theologica, quæ ad decennium, nimirum inde usque a beato discessu magni D. GEORGII CALIXTI, vacaverat, fuit ornatus: apud quam Facultatem Theologicam, in actu aliquo publico eo-que solenni, (sicut & antea, quum adhuc Philosophicæ Facultatis membrum esset) munus Procancellarii, ex Principali auctoritate & munificentia, gravissime sustinuit; prout in eodem venerabili ordine Theologico, cum annus ageretur 1667, Sceptra capessivit Academica, eaque deposita, præmature defuncto Magnifico suo Successore, Dn. D. ENOCH GLÆSERO, mox iterum recepit, & magna cum laude gesit. Nec minore cum laude, integros pene tredecim annos, utrique præfuit Professioni, ita quidem, ut præter Prælectiones publicas & privatas, in quibus haud segnem se exhibuit, & præter multas Disputationes, quarum pleraque recusæ sunt & collectæ in *Palæstra Theologico-Philosophica*, typis commisit *Judeorum Chorban*, sive Descriptionem Devastationis Hierosolymitanæ, *Historiam Joannis VIII*, Pontificis Romani, *B. Parentis Prodromum Philologia Sacre*, cum amplissimis notis a se, filio, illustratum, *Piccarti Pericula Critica*, prædictum Tractatum de *Templo Hierosolymitano*, *Varias Lectiones cum annotationibus in Matthæum*; ut cœpta partim edenda, si fata siverent, opus-

opuscula, e. g. *de Cherubim, de Baptismo, in Juvenci carmina, de Sacerdotibus & personis sacris Judaeorum, de Veterum Christianorum funeribus, in Sacra Vet. & Nob. Test. Scriptura Loca, in Schickardi Institutiones &c.* jam silentio prætereamus. Postquam vero pridie Kal. Septembr. Anni 1672 meritisimus & famigeratissimus Dn. D. IOH. VVEINMANNVS, Universitatis hujus Professor Primarius, & Ecclesiæ Antistes, e misera hac in meliorem a DEO Opt. Max. receptus erat vitam, Generosis ac Prudentissimis Reip. Norimbergensis Proceribus, Dominis ac Nutriciis nostris benignissimis, visum est, in locum illius sufficere fama meritisque clarum Saubertum nostrum, eumque vocare ad utramque functionem, Academicam nempe & Ecclesiasticam, impetrata a Serenissimis Academiae Juliae Patronis, post superatum unum atque alterum scopulum, clementissima dimissione. Summos vero honores in Theologia & Privilegia Doctoralia, quæ hæcenus justas ob causas non ambiverat, ut obtineret, permissu Generosi *Senatus Norimbergensis* sub ejusdem anni finem in celeberrimam studiorum Universitatem Hasſiaco-Schaumburgicam, quæ Rintelii est, sese contulit, & exantlatis laudabiliter Tentaminibus, d. XXIII Decembr. *Dissertationem suam Inauguralem de Purgatorio & Satisfactione pro peccatis mortuorum*, summo cum applausu habuit, nec multo post, in principio videlicet An. 1673, Helmstadii ad gradum Doctoris Theologiæ, Brabeſtæ Theologo supra laudato, D. GERHARDO TITIO, juxta cum Dn. Prof. RIXNERO, ita tamen, ut primus ei præ hoc locus assignaretur, evehctus fuit. Quo facto, circa festum Pentecostes ejusdem anni, cum carissimis pignoribus suis, huc concessit, atque oppidum nostrum feliciter ingressus die Jovis festum Trinitatis proximè præcedente, ipso illo festo primam, auditoribus cunctis applaudentibus, concionem recitavit, eodemque die & Universitati, & Præfecturæ oppidanæ, oppidique incolis fuit præsentatus. Atque inde ab hoc tempore annisus est, uttantis a DEO liberaliter sibi concessis uteretur cum fœnore, & utroque officio, quantum corporis imbecillitas permittebat,

bat, omni cura, vigilantia & sedulitate defungeretur: neque ignorabitis, sed potius vivi eritis testes, ipsum in utraque cathedra fuisse lumen vere magnum ac splendidum. Et in hac luce Rectoratum gessit semel, & quidem, ut ita loquamur, secularem, cum inter hujus Universitatis Rectores fuerit centesimus; Facultatis autem Theologicæ Decanatum quinquies. Emendationem atque incrementum tam Academiæ quam Scholæ oppidinae ardentè quæsit, pacem cum Collegis sanctè coluit, eosque, ut & Studiosos, omnesque suas omnes, medullitus amavit. Et quamvis in pietate, magnanimitate, comitate, liberalitate, constantia, patientia, aliisque christianum hominem, inprimis vero Episcopum, decantibus virtutibus strenue se exerceret, nihilo tamen minus a peccatis se non immunem esse sciens, inter confitentes iusto tempore comparere, fidemque suam Sacramento confirmationis robotare atque erigere est solitus. Sanitate usus est per Dei gratiam satis firma; nisi quod ante quadriennium, ex vitio humorum, in vigesimam usque hebdomadam dolorifico laboraret abscessu, qui corpus alioqui vegetum & succiplenum adeo infirmum reddidit, ut nunquam cum pristina valetudine redierit in gratiam, accedente inprimis cachexia scorbutica, ac tandem atrophia subitanea. Non obstantibus autem tam atrocibus hostibus, officii sui partes obiit Vir optimus, quantum potuit, & quamquam ægro corpore ac infirma voce, Dominica Palmarum proxime præterita sermonem habuit ad Ecclesiam eheu! ultimum. Domum quippe rediens, a febre lenta colliquativa prostratus, aliisque exhaustus est symptomatibus. Ita factum, ut nihil proficeret sollicita domesticorum cura, nihil etiam remedia optima a Medico, qui erat Nobiliss. & Excellentissimus Dn. D. HOFFMANNVS Junior, præscripta, sed ut DEO hominibusque charus *Saubertus* noster, qui diu hactenus *ισχυρολας* meditatus fuerat, ac fide plenus dissolvi cupiebat, in præsentia & inter preces dilectissimæ Conjugis, & Excellentissimorum Collegarum, prædicti nimirum Dn. D. Hoffmanni, & Dn. Prof. OMELISII, Soro-

rii sui, hujusque dulcissimæ Conjugis, ac perquam Reverendi Dn. FRONMVLLERI, Dominica Misericordias Domini, Misericordias Domini cantaturus in æternum, ante horam septimam matutinam placide exspiraret, animamque DEO, unde acceperat, ovans redderet. Tanti Viri corpus hodie terræ mandabitur. Funus itaque condecorabitur frequentia vestra, CIVES, quicunque æstimates ejus merita, & amatis (æstimabitis autem & amabitis omnes) piam eruditionem, & eruditam pietatem. Valetete! P. P. d. vi Maji clō 15 cLXXXIIX.

MONVMENTVM SEPVLCHRALE.

D. O. M. S.

HIC. AD. ARAM. SITVS. EST. IOHANNES. SAVBERTVS. S. THEOL. DOCTOR. EIVSDEMQUE. IN. ACAD. ALTDORFINA. PROF. PRIMARIVS. ET. ECCLESIAE HVIVS. ANTISTES. IOH. FIL. PARENTIS. GLORIA. NOBILIS. NOBILIOR. SVA. NATVS. NORIMBERGAE. A. C. clō 15 cXXXIIX. IPSIS. KAL. FEBR. PUBLICO. LITERARVM. ELEGANTIORVM. ET. SACRARVM. BONO. ARTES. ENIM HUMANIORES. IN. SE DIVINAS FECIT. AC. DIVINAS. HUMANIORIBVS. PERFICI. POSSE. MONSTRAVIT. THEOLOGVS. EXCELLENS. ORATOR. GRANDIS. POETA. SVBLIMIS. PHILOGOVVS. LATINAE GRAECAE. ET. ORIENTALIVM. LINGVARVM. SCIENTISSIMVS. AC. EBRAEAE. QVIDEM. DEIN. THEOLOGIAE. QVOQVE. IN. ILLVSTRI. IVLIA. PER. ANNOS. FERE. XIIII. PROFESSOR. LITERATORVM. PRINCIPVM. PRINCIPI. AVGVSTO. APPRIME. CHAR. S. A. clō 15 cLXXIII. A. GENEROSIS. PATRIAE. NOSTRAE. PATRIBVS. IN. PATRIAM. REVOCA-

VOCATVS. CATHEDRAM. ECCLESIASTI-
CAM. ET. ACADEMICAM. FOECVNDVS.
INGENIO. FACVNDVS. ELOQVIO. SPLEN-
DIDE. EXORNAVIT. NEC. IN. DOCTRI-
NA. SOLVM. SED. ET. VITA. PIETATEM.
CVM. PRVDENTIA. MAGNANIMITATEM.
CVM. MODESTIA. MORVM. GRAVITATEM.
CVM. HVMANITATE. SANCTE. COPVLA-
VIT. OBIT. PASTOR. BONVS. DOMINICA. MISE-
RICORDIAS. DOMINI. ANNO. SECVLI.
LXXXIIX. AETATIS. LI. ATQVE. INTER.
OVIVM. AC. PROPINQVORVM. PLANCTVS.
ET. LACRTMAS. SEQVENTI. DOMINICA.
IVBILATE. QVICQVID. EIVS. CLAVDI.
POTVIT. HEIC. TVMVLATVM. EST.
SVPERSTITES. VIDVA. ANNA. MARIA.
NATA. CONRINGIA. ET. FILIA. VNICA.
ANNA. VRSVLA. VVOLFFINGIA. MARITO.
AC. PARENTI. DESIDERATISSIMO. OPTI-
MEQVE. DE. SE. MERITO. MOERENTES
M. HOC.

P. C.

A *Tu, qui transis, Doctæ Pietatis amator,
Dicas: SAVBERTI molliter ossa cubent!*

*In ejus funere Concionem solennem habuit Jo. Fabricius
ex 1. Timoth. I, 15. Thema: der Sünder Trost.*

IN EIVS EFFIGIEM EPIGRAMMA
NON-NEMINIS:

*Romana, Hebraea, Graeque potentia linguae
Unum cum vellet terna tenere locum.*

SAVBERTI elegit sacram in subsellia mentem:

Tanti hac ex aere est sculptilis umbra Viri.

IN EIVS TRACTATVM DE SACRI-
FICIIS VETERVM.

SAVBERTE, Aonidum decus immortale sororum,

Eusebicus corclum, Theisophiaeque decus!

P

Castalius

*Castalius puerum sacris te proluit undis,
 Ori Mercurius dulcia verba dedit.
 Gracia te primis etiam nutrit ab annis,
 Ne solis Latii perfruerere bonis.
 Te modo delectat cognoscere sacrificiorum
 Antiquos ritus & genera & species.
 Ut Sol tellurem Phœbæa lampade lustrans
 Obscuras pulsa nocte fugat tenebras,
 Nec non orta fretis Aurora rubescit, & Indum
 Si quis Serrhano murice tingat ebur:
 Haud secus illustras radiis abstrusa decenter,
 Restituisque suis qualibet apta locis.
 Concedunt aliis magnas quæ singula laudes,
 Unum te decorant omnia juncta simul.*

SAVBERTO, Magni Theologi, Norici
 Doctoris & Ductoris, lampadis salvificæ
 instar vitæ & morum integritate micant-
 tis & radiantis, filio magnæ spei, erudi-
 to scripto Sacrificiorum arcana delinean-
 ti προσευφημῶν applaudit

GVERNERVS ROLFINCK,
 Phil. & Medic. D. Profess. Publicus.

SCRIPTA:

De Sacrificiis veterum Collectanea Historico - Philologica
 & Miscella Critica, Jenæ 1659. in 8. *

* Hac eadem denuo recensuit, emendavit & præfatio-
 ne, notis, ac plenioribus Indicibus, quin & Com-
 mentario Sauberti de Sacerdotibus & sacris Hebra-
 orum personis auxit THOMAS CRENIUS,
 in editione Lugd. Batav. 1699. in 8.

Versio Latina Commentarii Rabbinici in Pentateuchum.
 Helmst. 1659.

Prodromus Philologiæ Sacræ Jo. Sauberti, Senioris, notis
 illustratus. Helmstadii 1663. in 4.

Philologemata Sacra. Helmstadii 1665. in 4.

Verſio Jacobi Jehudæ Leonis de Templo Hieroſolymitano.
Helmſt. 1665. in 4.

Varia Lectiones Textus Græci Evangelii Matthæi. Helmſt.
1672. in 4.

Palæſtra Theologico-Philologica, ſive Diſquiſitionum Aca-
demicarum Tomus ſingularis, Altdorff 1678. in 4. *

* *In Dedicatione hujus voluminis ad D. D. D. RV-
DOLPHVM AVGVSTVM, ANTONIVM
VLRICVM, & FERDINANDVM AL-
BERTVM, Duces Brunſvicenſes & Lüneburgen-
ſes directæ, de nova Bibliorum ex ſacris fontibus
verſione vernacula ſibi met auctoritate publica olim
injuncta, diſſerit, circa quam quid actum fuerit,
itidem, & prolixius quidem, exponit Sauberti Socer
HERMANNVS CONRINGIVS, in Episto-
la gratulatoria Natalis LXXXIIX. ad AVGV-
STVM, Ducem Brunſvicenſem & Lüneburgenſem,
p. 115. ſeqq.*

Verneuerte Kirchen-Andacht in fünfſſ Betrachtungen ver-
faſſet / und der Gemeine zu Altdorff vorgeſtellet. Nürn-
berg 1674. in 12. *

* *Habentur hic I. Chriſtus als ein wahrer GOTT /
aus Matth. XVI, 16. am Tage Petri und Pauli
1673 II. Der zum Creuß willige Diener und
Nachfolger Chriſti aus Joh. XII, 26. in einer Kirch-
Wenß: Predigt Anno eod. III. Der leiblichen
Kranckheiten verborgener Ruß / auff wieder er-
langte Genefung nach ausgeſtandener tödlicher
Schwachheit / aus Joh. IV, 47. ſeqq. am XXI
Sonnt. nach Trin. A. 1673. IV. Heilige Feuer
des neuen Kirchen-Jahrs am 1ſten Sonnt. des
Advents / aus dem gewöhnlichen Evangelio.
V. Jeſus ein Helfer und Neujahrs-König am
1. Januarii 1674 ex ordinario Evangelio.*

Opera poſthuma, videlicet I *Selectiorum Scripturæ Sa-
cræ dictorum ſolida & accurata explicatio. II de Sacer-*

*dotibus & sacris Hebræorum personis Commentarius singularis, edita & Jo. Fabricio, D. ac Prof. Publ. Altdorffii, 1694. in 4. **

**Vide Acta Erud. Lips. 1694. mens. Februar.*

Disputationes: de beatitudine & damnatione æterna ad Articulum XI Symboli fidei Judæorum: De adoratione angelorum ex Judæorum mente duæ dissertationes: de festo Paschatis a Christo Servatore ante passionem celebrato & juxta Evangelistarum ductum considerato: de ritu precandi veterum Ebræorum: De Haalma, matre Immanuelis, ad insignem prophetiam Jes. VII, 14. 15. 16. Ad vaticinium Jes. IX, 6. 7. quod agit de Messia ejusque insignibus qualitatibus & attributis: Philologematum Sacrorum triga, ad textus Gen. I, 20. Cap. XLIII, 22. 1. Cor. XV, 29. In quædam controversa scripturæ loca, utpote 1. Sam. II, 25. Matth. XII, 40. Matth. I, 18 & 25: de statua salis & Lothi ex Sodoma egressa: Sacrorum observatorum triga, ad Gen. XXXIII, 5. Exod. XXVII, 10. Marc. XVI, 2. Difficiliorum S. Scripturæ locorum triga, ad Gen. XXXVI, 24. Luc. I, 54. 55. Act. XIII, 48. De serpente æneo ad Num. XXI, 6. seqq. Locorum quorundam Scripturæ pro purgatorio & satisfactione pro peccatis mortuorum a Pontificiis passim citatorum discussio: de studii Ebrææ linguæ multiplici, præsertim in Theologia, utilitate ac necessitate: Historia Synagogarum Judaicarum ex programme, cum prælectiones Ebræas primum auspicaretur, publice affixo excerpta. *

**Singulas Dissertationes seorsim antea editas in Palastram constipavit Theologicam, ubi se hoc ipso ordine excipiunt:*

Adde his Exercitationem Theologicam, Domini ac Salvatoris nostri Jesu Christi Deitatem ex eo, quod ab Apostolo Johanne subinde λόγος cognominatur, contra hæreticorum strophas evidenter demonstrantem, habitam sub ejus præsidio a Jo. Michaele Langio, A. 1687.

Ventilata quoque ipso moderante fuit proluxa dissertatio de Vulneribus Christi, Helmstadii A. 1674. Responden-

te Jo.

te Jo. Faes, quem illius Autorem Saubertus facit in *Pa-
lestra*, p. 359. eaque propter istam ibi prætermittit, prout
& eadem sub titulo solum Faesii nomen commemoran-
te passim conspicitur.

XVIII.

RECTOR ACADEMIÆ VVITTENBER-
GENSIS,

ANDREAS SENNERTVS,
Linguarum Orientalium Prof. Publ. Acade-
miæ Senior, &c. Funus Viri Maxime Reverendi,
Amplissimi Excellentissimique Domini,

IOHANNIS ANDREAE
QVENSTEDTII,

SS. Theol. Doct. & Prof. Primarii, Collegii sui Senioris,
Templi Academici Præpositi ordinarii, & Consistorii
Ecclesiastici Assessoris, Civibus Academicis
indicit,

Tertius intra tertium vix annum Theologus loco
apud Nos decesit principe, Reverendus maxi-
me, Amplissimus Excellentissimusque Vir, Dn.
IOHANNES ANDREAS QVENSTEDTI-
VS, SS. Theolog. Doctor multo celeberrimus, Prof. Pri-
mar. Collegii sui Senior Venerandus, Templi Academici
Præpositus Ordinarius, & Consistorii Ecclesiastici gravis-
simus Assessor, Compater & Collega noster olim plurimum
colendus; cui in optatis diutissime huc usque fuit, *adhe-
rere Deo suo*. Obfignavit vitæ clausulam operibus in Ec-
clesiæ Orthodoxæ publicam salutem pluribus elaborate
scriptis; cum in causario tamen corpore versaretur. CA-
LOVIVM & BEBELIVM secutus (quanta nomina
Theologorum!) sine ampliori mora, desiderium reliquit
nobis digni per tot munia successoris. Alter equidem
haud deficit; sed quis redditurus dies est prudentia & mo-
deratione compari Theologum? Acerbis enim & crabro

nes sæpe irritantibus iuvectivis animas non lucrificimus; fugamus offendendo potius non laceffentes homines; nec minus vitæ innocentia & mansuetudine, quam eruditionis copia proficimus. Theologum humanitas, humilitas, & ἀφιλαργυρία; non ambitio, non corradendi opes studium, non palatinæ vestes, & composita ad seculi præsentis genium superbiæ instrumenta decent. *Discite abs me, qui sum mansuetus humilisque toto pectore!* Salvator monet. Quotusquisque non intelligit, quam rara avis, quam inæstimabile bonum sit Theologus, virtutibus his tantis præditus? Ad Nostrum nos regredimur, exposituri vitæ laudabiliter exactæ rationes; ad ἀλλοθίην non abituri. Quedlinburgum (quod *Quidelenburgum* nominat *Lambertus Schafnaburgensis*, sicuti *Quint-Lineburg Viterbiensis*, Præfulatu antiquissimo insigne oppidum Saxoniae, Ottonis III Imperatoris tempore nobilitatum a Comitibus officiisque Augustalibus ibidem actis) patriam sortitus Anno c I 3 I 0 c XVII tredecimo Augusti, secundam inter atque tertiam antelucanam horam, Patrem habuit Per-Reverendum, Nobilemque Virum DN. L V D O L F H V M, Patricio apud suos genere natum, & ad Divæ Virginis Mariæ Halberstadii Canonicum electum olim; Matrem D O R O T H E A M GERHARDI A M, natalibus virtutibusque inclytam Matronam. Avus illi fuerat A N D R E A S Q V E N S T E D T, Camerarius Quedlæ veteris, Aviaque I L S A, generoso sanguine K R E I N D O R F I O R V M fata. Longius excurreremus solito, si prosapiæ paternæ maternæque reliquos progenitores atque necessarios prolixa serie recenseremus. Unus instar omnium Avunculus sufficiat, ingentis famæ ac incomparabilis, per tot merita illustria, Theologus Jenensis quondam, I O H. GERHARD V S; cuius nomen solum multos superare potest titulos. Renatus sacro fonte, propter liberalem indolem ad pietatis pariter ac literarum fundamenta felicissime formatus puer, ad tredecimum ætatis annum a privatis Præceptoribus, Patronum maxime munificum expertus, F R I D E R I C V M L E N T Z I V M, I C tū a Cancellis Quedlinburgici Canonica-

tus

us excellenter meritum; qui & hospitio adolescentulum
 dignatus est, & filii Johannis Friderici sodalitis. Informa-
 tores laudat aliquot domesticos, prætereundos nobis, pro-
 pter dicendorum digniorum ubertatem. Anno cIo Ioc
 XXIII consilio suorum ludum publicum ingressus, quadri-
 ennium exegit ibi, a Rectore, ad id tempus, Scholæ op-
 pidanæ DN. M. IOH. PRÆTORIO edoctus dili-
 genter literas Latinas atque Græcas. Anno cIo Ioc XXXVII
 invitabatur, gloria nec non solatio Avunculi, ad Acade-
 miam Jenensem equidem, quam tamen non invisere per-
 missum ipsi erat, propter obitum illius. Brevi postea
 Helmstadium concessit, Prof. P. Clarissimi, D. CONR.
 HORNEI, per sexennium integrum convictu atque in-
 formatione usus fidelissima. Nec minus aliorum almæ Ju-
 liæ Doctorum Celeberrimorum, DN. D. GEORGII
 CALIXTI potissimum (quo Præsides ex Theologicis de
Transubstantiationis monstro, re & nomine nimirum, dispu-
 tavit publice, & nullam per tot annos temere neglexit in
 privatis publicisque lectionem ejus, testibus tot manu ex-
 aratis voluminibus relictis;) SCHEVRLII deinde & egregii
 SCHRADERI, HOMBURGII, BALDOVI, &c.
 & primo nominandi DN. a FELDEN. Anno cIo Ioc
 XLIII a laudatissimo Brabeyta SCHEVRLIO, Collegii
 Philosophorum Seniore, Artium Magister die Januarii ter-
 tio creatus, intra breve spatium a Geographicis inclaru-
 isse scholis dicitur. Silentio hic prætermittimus non ne-
 cessaria, relata alibi; cum ipso properantes VVitteber-
 gam. Huc pervenit duodevicesimo Augusti, Anno cIo
 Ioc XLIV, *et* *la* *idæ* receptus liberaliter a magni olim no-
 minis Theologo apud Nos, Dn. D. VVILHELMO LT-
 SERO; ut deprædicare satis beneficia ab illo præstita
 nequiverit. Ut facultatem disputandi publice, docendi e-
 tiam acquireret privatim, DN. CHRISTOPHORO
 NOTTNAGELIO, Mathemat. Super. Prof. Publ. de
 Universitatis rebus jam tum meritissimo, moderatore usus,
 de *exortu solis in sperato juxta Novam Zemblam* dissertatio-
 nem ventilavit; anno mox vertente, Præsides LTSERO ce-
 lebri,

lebrī, e cathedra respondit Theologica, ad XIII cap. *Jo-
hannis*. Inde varia aperuit, ex Geographicis, Ethicis, &
Philosophiæ primæ cursu exercitia, applausu successuque
tanto, ut A. clō Iōc XLVI antistite BUCHNERO, Vi-
ro sui nominis AVGVSTO, Ordini adscriberetur sapien-
tiæ. Theologorum ad id ævi inclytorum maxime Docto-
rum, IACOBI MARTINI, PAULI ROEBERI,
VVILHELMI LTSERI, & profecto non postremi di-
gnitate ac iudicii subtilitate HVLSEMANNI, acroases plu-
rimas in publicis perinde & privatis tanto studio QVEN-
STEDTIVS affectabatur, ut obtingerent certatim illi veli-
tationes sacræ, Theologicum in bellum desinentes. Quo
de nihilominus tacere satius, quam vel multa dicere, vel
pauca tantum, videtur. Anno clō Iōc XLVIII libello e-
dito de *sepultura veterum*, ex probatissimis Scriptoribus
collecto, inter gentes quoque exteras inclaruisse credebatur.
Anno clō Iōc XLIX ab obitu LTSERI, invitatus
Dresdam, extra ordinem Theologiæ constitutus est Pro-
fessor, & quod oppido rarissimum, in Academico confes-
su primo (nunquam antea vocatus in iudicium) adpare-
bat ad splendorem induendum, & pro religione puriori
sacramentum recitandum. Tertio supra decimum Augu-
sti die, quem natalem duxerat, professus inter Candidatos
nomen ordini Theologorum, obtinuit Licentiam impe-
trandorum in Theologia supremorum Anno M Iōc L col-
latorum merito honorum. Caput corporis Philosophici
Magistros Artium XXVII creavit Anno clō Iōc LII, Octo-
bri mense. Ordinarius Theologiæ, quartus numero, Prof.
Publ. Electoraliumque Alumnorum Ephorus vocatus est
die Junii vicesimo secundo, Anno clō Iōc LX. Biennio
post Theologiæ Licentiatū una VII exemplo hactenus in-
usitato contulit Doctoris gradum. Consulatum Academi-
cum felicitate magna gessit quinquies; in Facultate sua plu-
ries, insigni mansuetudinis concordiaque laude. Scriptis
insudando plurimis ac utilissimis, id quæsitissima curavit
providentia, ne quenquam dictis læderet amarulentis. Suc-
cum pariter & sanguinem a lectione Patrum antiquissimo-
rum

rum hauriendo, ita sapienter miscuit, ut rebus atque floribus lectorem detineret semper avidum ad plura. Anno cōc
 lōc LXXXIV peculiari nutu Electoris-Principis Præpositus ad Arcem Templi Omnium Sanctorum, & Professor Confessorii Ecclesiastici clementer nominatus, quoad potuit, obstaculo ætatis impeditus, munia obivit. Substitutus illi optio (sic priscis enim vocabatur) linguæ facundissimæ, hoc nostro seculo, Chrysostomus, Oraculumque Jacobei apud Hamburgenses suos gregis, Noster quondam, atque multis hodie desideratus, DN. D. METERVS, concionibus primariis levavit Senem. Alter sane alterum sic profecutus est, ut mutuis amoribus certarent. Utinam hic vero propiora exponendo statui domesticò inprimis necessaria innotuissent! nunc per summa tantum capita, ut quæque digito signata sunt, eamus. Anno cōc lōc LI ad matrimonii jura animum applicuit, duxitque Viri Nobilissimi ac Consultissimi, TOBIÆ MEVII, Jurium Doctoris, & Consiliarii Anhaltini, nec non Barbyensis, filiam, Clarissimam tunc Virginem, DOROTHEAM, ceremonia solenni, d. Januarii XXI Vittebergæ, sed eodem anno iterum ex puerperio amissam vehementer luxit. Anno cōc lōc LIII connubio secundo Lipsiensem fociam elegit, præstantissimam Virginem ELISABETHAM HAHNIAM, puellæ unicæ abortione editæ, sepultæ Anno cōc lōc LV mense Majo, genitricem. Trinum extitit perfectius, cum diuturnitate temporis, tum sobolis fecunditate. Fama meritisque haud vulgaribus antecellebat inter alios Theologos Professor tunc Primarius, Seniorque & Præpositus ad Arcem Templi, DN. D. SCHARFIVS; ab illo repetebat per connubiale vinculum amicam costam, Florentissimam tum quidem Virginem, ANNAM SABINAM, XII Augusti, Anno cōc lōc LVI. Si a numerosa prole laus nec ultima, nec peritura facile accedit Matri; quid de SCHARFIA non prædicare liceat? quæ & pignorum XII charissimorum parens extitit, & gloriose filias locavit duas, cum relicto nominis Q V E N S T E D I A N I vindice, per liberos & libros, filio. Ut ordine recenseamus, potioris sexus nomina fuerunt,

runt, CHRISTIANVS FRIDERICVS, IOHANNES LVDOLPHVS, GOTHOFRIDVS LEOPOLDVS, Gottlob SAMVEL cum ABRAHAMO: mollioris vero septem filia, DOROTHEA SABINA, IOHANNA, BEATA ELISABETHA, ELEONORA, SABINA SOPHIA, CLARA, & REGINA. Octo utriusque sexus ad se revocavit genitor supremus; quatuor superstitant, secunda natus, vidua, illustris apud Nos Theologi, CALOVII, cum viveret, spectata gravitate Conjux; tertia locata felicissimis auspiciis Nobilissimo, Excellentissimo Viro, DN. D. GEORGIO MICHAELI HEBER, Antecessori Consultissimo, Collegæ nostro honorando; tertia ob pietatem in Parentes, maximo confusa luctu, in spem melioris sortis Virgo claret. Vitæ actæ in mortalibus encomia non affectavit Noster; nec invito nostrum est obtrudere. Agnovit plurimos errores in omisissis, & admissis; deprecatus Numen serio, ut per & propter meritum dilecti sui condonaret. Valetudine teneriori usus est a puero, sæpissime conquestus de ventriculi languore, quo malum etiam hypochondriacum accessit, literato sedentarioque generi pro dote datum. Crebro decumbebat equidem, sed plus, quam pharmacis, diætæ temperantiaque & fomentis annos extendebat. Ante sex circiter hebdomadas damnatus ad ferale stratum adeo, & viribus exutus est, ut cibi abstinens, & potus fere, dies noctibus insomnes jungeret. Precatus igitur *ἀνάλυσιν* beatam, cum ne quicquam Medicorum omnium & singulorum opem implorasset antea, salutem animæ curandam intellexit. Aderat vocatus aliquoties, quem a confessionibus habebat faceris, Reverendus plurimum idemque multis meritis præclarus VIR, DN. M. IOHANNES FABRICIUS, Archidiaconus ad Marianam Ædem oppido vigilantissimus. Præsente illo & suorum concinente choro indormivit placidissime, XXII die Maji, paulum ante VIII vespertinam, cum, exceptis mensibus duobus & diebus aliquot, fecisset vivens Annos LXXI solenniore pompa funebri, a pomeridiana I deducendus in parochiale Templum, habitaque isthic con-

cione

cione comitatu lugubri ad Academicum cohonestandus, tumuloque inferendus suo. Vestra, C I V E S, quotquot estis, debita requirunt, ut & tanto, & tamdiu bene merito Theologo supremam pietatem prolixissimo confluxu comprobe-
tis. P.P. Dominica EXAVDI, Anno salutis reparatae
elo hoc XXCVIII.

In ejus exequiis Concionem habuit ex 1 Tim. I, 15. 16 D. Casp. Læscherus, post quam exequiatoribus oratione Latina gratias dixit Christianus Röhrensee, Philosophiæ Practicæ Prof. Publ. Thema Concionis est: *Meine Theologische und Johanneitische Bekantniß von Gottes Wort / Christo und dem Menschen.* Extat eadem in Magnif. D. Læscheri eröffneteter *Lobes-Kammer* / p. 848. seqq.

SCRIPTA:

Jo. Gerhardi Aphorismi succincti totius Theologiæ nucleum continentes, propositi ac ventilati. V Vitteb. 1652.

Dialogus de patriis illustrium doctrina & scriptis Virorum, omnium ordinum ac facultatum, qui ab initio mundi per universum terrarum orbem usque ad annum reparatae gratiae MDC claruerunt; exhibens simul plerorumque Doctorum Encomia, præcipua Scripta & ætatem; itemque regionum ac urbium per Europam, Asiam & Africam descriptiones. V Vitteb. 1654. 1691. in 4.

De Sepultura veterum Græcorum, Romanorum, Judæorum & Christianorum liber. V Vitteb. 1648. 1660. in 8.

Ethica Pastoralis & Instructio Cathedralis. V Vitteb. 1678. in 8.

Antiquitates Biblicæ & Ecclesiasticæ. Accedit Autoris Tractatus de antiquis ritibus sepulcralibus. V Vitteb. 1688. 1695. in 4.

Theologia Didactico-Polemica, sive Systema Theologicum in duas sectiones, Didacticam & Polemicam, divisum. V Vitteb. 1685. 1696. in fol.

Exercitationes Theologicæ. V Vitteb. 1677. 1687. in 4.

Quarum hi sunt tituli. de Theologia in genere: de Theologia

logiæ principio : de Sacra scriptura in genere : de Sacra scripturæ divinitate : de S. scripturæ autoritate : de S. Scripturæ veritate & infallibilitate : de S. Scripturæ perfectione & sufficientia : de S. Scripturæ perspicuitate : de S. Scripturæ sensu : de S. Scripturæ interpretatione : de S. Scripturæ judiciaria potestate : de verbi Dei efficacia : de puritate fontium Hebræi Veteris , & Græci Novi Testamenti : de authentia textus Hebræi & Græci : de lectione S. Scripturæ in lingua vernacula : de licentia vertendi S. Biblia in linguas vernaculas : de Veteri & Novo Testamento : de præcipuo S. Scripturæ scopo.

Præterea Disputationes sigillatim edidit ac ventilavit plurimas , utpote : de actionum humanarum principiis : de affectibus : de prudentia : de natura primæ Philosophiæ : de bono & malo : de potentia : de concursu causæ primæ cum secundis : de unitate : de necessario & contingente : de Majestate ejusque juribus : de Sabbatho : de sigillo confessionis : de die Pantocritico : de Paulina Petri increpatione : de Deo Mausim, ex Dan. XI, 38 : de statû Ecclesiæ Evangelicæ a morte Lutheri per XXX, & quod excurrit, annos : de citatione in vallem Josaphat : de bibitione Christi ex torrente, ejusdemque insecuta capitis exaltatione : de electione ad salutem : de participatione divinæ naturæ electis DEi filiis facta : de sacra Eucharistiæ ritibus antiquis : de precibus publicis , Psalmorum cantu , & sacrorum ordine : de ritibus Baptismalibus essentialibus & accessoriis : de fundamento juris divini circa imputationem peccati toti generi humano factam : de fructu verbi divini , fide & auditu per verbum DEi : de certitudine salutis : de actu speciali providentiæ divinæ : de Christo secundum humanam naturam personaliter DEo : de dominatoris Mesia egressu e Bethlehem ex Mich.V, 21 : de mysterio Dei in carne manifestati : de peccato post baptismum adhuc reliquo in renatis : de peccato in Spiritum Sanctum : de perfecta Christi hominis pro peccatis hominum satisfactione : de prædicationum personalium in Articulo de persona Christi quiddita-

ditate, qualitate & veritate : de unionē fidelium cum DEo mystica : de causa peccati : de DEo ejusque cognitione : de conversione hominis coram DEo : de Babylone Apocalyptica mystica : de *πληροφορία* Lutherana : de Invocatione Sanctorum : de incarnationis causa finali. de Ecclesiæ Latinæ & Orientalis diffensione in dogmate, de purgatorio : de fundamento & veritate resurrectionis Christi : de sanguine Christi : de sepultura Christi : de primitiis & de cimis Hebræorum & Christianorum : de Ministrorum Ecclesiæ conjugio & coelibatu : de Ecclesiastico ordine Novi Testamenti : de Imagine DEi, &c.

In *Thesaurō Theologico - Philologico* Amstelodami 1701 & 1702 vulgato repetuntur hæc : de Germine Jehovæ & Davidis, Christo : de deprecatione calicis Christi : de aqua ex Christilatre profuente : de vulneribus Christi : de petitione Naamanis Syri.

XIX.

LVCAS FRIDERICVS
REINHARTVS

Ut idea prudentis Theologi Oratione Pa-
rentali repræsentatus

a

IOHANNE CHRISTOPHORO HAVERO

Norimb. S. Theol. Stud.

Altdorfii Nor. d. XI Maji clō Ioc LXXXIX.

MAGNIFICE DN. RECTOR!

PERILLVSTRIS ET GENEROSISSIME

DN. BARO!

EXCELLENTISSIMI CELEBERRIMIQUE

PATRES ACADEMICI,

DNN. Patroni & Præceptores maxime observandi!

TVQVE GENERE ET ERVDITIONE FL O-

RENTISSIMA RELIQVORVM AVDI-

TORVM CORONA!

EGregium certe & laude dignum sui *μνημόσυνον* ac monumentum statuit sibimetipſi Vir omni ſcientiarum cognitione clarus, celeberrimus Vitarum Pontificum Romanorum ſcriptor, & Bibliothecæ Vaticanæ præfectus, Bartholomæus Platina, Sacchus alias vocatus; dum moriturus Pomponio Læto, Viro æque celebri ac erudito, amico ſuperſtiti, teſtamento reliquit Domum in Quirinali inſtructiſſimam, juxta cum amœnis hortis, & adjacente Laureto, ex quo coronarentur in poſterum Poëtæ, Philoſophi, aliique *quos æquus amaret Jupiter*. Bonum hoc factum Platinæ debitis nunc laudibus ornarem, atque oſtenderem Vobis, quanti & quam multi Viri, qui ad doctorum ſodalitium tum temporis admittebantur, quique reliquis exhibita ſuæ doctrinæ probatione laurea digni judicabantur, ex hoc ipſo Laureto coronati fuerint; enarrarem, qua pompa, quibus ceremoniis ipſe Pomponius Lætus eo

remi-

tempore primum locum inter eruditos obtinens, in cœtu omnium, applaudente tota Academia, sacra Laurea præ aliis coronaverit Marcum Antonium Sabellicum, hominem in omnium artium liberalium scientia versatissimum; nisi multo nobilius, multo excellentius ob oculos mihi versaretur Lauretum, quippe quod non ita pridem, hoc nostro in Parnasso, uno momento quasi crescere occœpit. Dominum agnoscebat olim non Platinam, non Pomponium Lætum, sed Virum utroque sanctiorem, graviorem, doctiorem, DN. M. LVCAM FRIDERICVM REINHARTVM, S. Theol. hoc in Athenæo Professore longe Celeberrimum, & Ecclesiæ Altdorfinae Presbyterum multo meritissimum, nunc Beatissimum. Hic ille est, qui sub ipsum ad mortem transitum Illustris REIP. NORIMB. hac in Academia *Alumnus* (quos inter olim & ipse suum nomen profitebatur) Bibliothecæ suæ instructissimæ haud exiguam legavit partem; quæ, veluti sylva hortoque florentissimo, non solum Poëseos ac Philosophiæ, sed & Theologiæ aliarumque bonarum artium Studiosi se oblectare, ejusque ope honorum variorum laureas possent obtinere. O Virum supra omnes fastos & annales laudabilem! ô factum perpetua celebratione dignum! ô munificentiam gratissima semper mentis pietate ad cœlos usque extollendam! Cum igitur grati esse debeant, qui acceperunt beneficium, & non referre beneficiis gratiam (verba sunt Romani Sapientis) turpe sit, & apud omnes habeatur, gratia vero ubi referri non potest quanta debetur, habenda tamen, quantam maximam animi capere possunt; idcirco nos, nostrique posteri ac successores, non occulta & tacita solum veneratione benefactum hoc semper prosequemur, sed & fas æquumque duximus, in qualecunque quidem, solenne tamen, gratæ mentis *τεκμήριον*, Memoriam tanti Benefactoris sermone publico celebrare, & B. Reinbartum, ut *Ideam Prudentis Theologi*, nunc repræsentare. Utinam vero os duodecim salientum, utinam tanta ingenii vis, tantum orationis flumen, tanta dicendi facultas & copia mihi esset, ut raram hujus Viri Prudentiam non dicam laudibus efferre, sed dicendo saltem assequi possem! Verum

rum apud me nihil invenio præter ingenii imbecillitatem, & oris infantiam; ut adeo, eloquarne an fileam, ignorem: utriusque enim causas mihi habere videor sat multas, sat graves; illius quidem debitum pietatis officium, addo & gratæ mentis testationem; istius vero, meam Svadæ tenuitatem, & rei, de qua dicturus sum, gravitatem; quæ quidem usque adeo me premi sentio, ut fere nullus sciam, quid priore, quid posteriore loco debeam commemorare. Imo si susceptum a me præsens officium ex animo pie defuncti *Reinhardi* nostri esset æstimandum, omnino metuendum foret, ut vel cogitatio Modestæ ipsi familiarissimæ sermonem mihi interromperet, omnemque dicendi conatum sufflaminaret. Quanquam vero ab hac tam elegante, & præ aliis singulariter ex eo resplendescente Virtute, publice hic de ipsius Prudentia differendi indulgentiam vix vālerem impetrare; nihilominus tamen citra injuriam Beatorum Manium fore existimo, si pressò ac simplici orationis genere, quali fere per omnem ætatem ipse est delectatus, eam oculis & auribus vestris nunc objiciam. Antequam autem linguæ frena indulgeam, a Vobis, AA. Splendidissimi, eo quo possum & debeo, debeo vero omni, possum tenui, contendendo opere, ut audentiæ huic meæ detis veniam, & hanc veniam audiendi lubentia, & hanc lubentiam silentio ac attentione, & hanc attentionem temporis non longi patientia significetis.

*Semper ego vestro quoque velificabor honori,
res quoties tulerit, quoties occasio rerum!*

In tam ubere autem & copiosa rerum, quæ se ad dicendum offerunt, segete, non incommode mihi videor initium ducere a Prudentia ipsa, tanquam re omnium optima, reliquarumque Virtutum Matre ac Duce; quo elogio eam jam pridem non solum Pythagorici, sed & alii insigniverunt Philosophi. Est autem illa præcipue in eo posita, ut quis cum sibi, tum aliis, consulere sciat ac monstrare, quæ vitæ salutaria cumprimis sint, eamque quam pulcerrimam reddant & honestissimam. Quid autem honestum sit, definit recta ratio: hæc enim prudentiam gignit, imo est ipsa Prudent-

dentia; per quam homo consequentia cernit, principia & causas rerum videt, earumque progressus & antecessiones non ignorat, similitudines comparat, rebusque presentibus adjungit atque annectit futuras. Hinc etiam Prudentia Ciceroni a providendo, & Platoni in Menone, Oculus animæ dicitur, cujus unius comitatu homines ducuntur ad recte agendum. Hac præditos olim illustri Sapientum nomine dignati sunt veteres, quod eos demum vere sapere existimarent, qui non tam cœlestium & sublunarium speculationibus animum pascere, quam qui vitæ prudenter & honeste agendæ, & in usum tum privatum, tum in primis publicum, flectendæ monitis & exemplis, se ipsos & alios instruerent ac docerent. Hæc Virtus mentes hominum, in primis vero Theologorum, divinas efficit, atque insigni decorat splendore. Condecoravit autem hæc quam maxime B. Reinhartum nostrum, in Principio, in Medio & Fine Vitæ ejus. In principio, inquam; ubi in mentem incidit notissimum illud Theologorum pariter ac Philosophorum: *Vexatio dat intellectum*. Cujus effati veritatem impugnare si quis velit, illi, ut helleboro se purget, in aurem dixerò. Tristitia enim & afflictione non modo consumi humiditatem cerebri, sed & exsiccari ossa, intellectumque reddi acutiorē æque ac perspicaciorē, quis ignorat? multosque homines paupertate, miseria ac mœrore pressos, eo sapientiæ provectos esse, ut res ac sententias admiratione multo digniores & locuti fuerint, & scriptis consignarint, quam qui lætiorē fortunæ aura afflati, ac delicatiori cibo potuique adfuerint, nihil post se laudabile ac memorandum reliquerunt. En e multis rei hujus certissimum testem, Reinhartum; cui primæ vitæ usura Anno, quo ex pVgnata Vrbe HeIdelbergensi & trVCIDarls CIVibVs, blbLlotheCa IbI, qVa VIX In tota eVropa CeLebrior, rapta est, h. e. tertio & vicesimo seculi hujus, obtigit Norimbergæ, ex Parentibus honestis quidem, patre quippe Joh. Reinharto, pellione, ac matre Catharina Stromeria, non tamen in eminente adeo fortuna constitutis: imo cum annum decimum nondum implevisset Noster, ex tristissimo genitoris dilectissimi obitu

fortunam satis duram est expertus, & temporibus quidem
 eurbulentissimis. Ardebat enim omnis Germania horren-
 do bello; squalebat patria nostra pestifera lue ac miserabili
 fame; ut adeo facile sit intellectu, *Reinhartum* puerum in-
 tristissima seculi tempora incidisse, calamitatibusque publi-
 cis & privatis graviter pressum, sed non oppressum. Ex-
 splendescabant quippe in eo evidentissima futuræ Prudentiæ
 indicia; non enim, ut pulvis aut paleæ ab omni vento, sic
 ille a calamitatibus istis rapi se passus est; sed sicut aranea-
 rum casses animalia fortia perrumpunt, ita fortunæ laqueos
 perrupit mens ejus satis jam adulta ac robusta. Et quemad-
 modum *Nemo prudens est, qui Deum nescit*; (quæ verba sunt
D. Ambrosii, Episcopi Mediolanensis & doctrina & pieta-
 te excellentis) a Deo enim solo sapiente originem trahit Pru-
 dentia, & ab ejus lege & voluntate dependet unice; nec
 potest ulla vera Virtus aliunde impetrari, nisi a Patre Lumi-
 num, tanquam supremo omnis boni largitore: ita *Reinhar-
 tus* jam in pueritia animum studiose applicuit ad Pietatem,
 quam noverat esse initium Sapientiæ & virtutum omnium
 fundamentum; ad fundendas preces easque puras atque ar-
 dentes, optime perpendens, Numen invictum hisce vinci,
 ligari hisce Omnipotentem; ad Doctrinam Catechetica, non
 e turbidis fanaticorum lacunis, sed limpidissimis Israë-
 lis fontibus haustam; ad Sacram Scripturam, optimum il-
 lud animarum pabulum, eamque nocturna versavit manu,
 versavit diurna; ex hujus enim assidua lectione ac medita-
 tione præstantissimam Prudentiæ partem, quæ circa veram
 religionem, ipsumque DEVM versatur, qua actiones veræ
 Prudentiæ ab actionibus falsæ discernuntur, quæ & exem-
 pla prudentum & imprudentum nobis suppeditat, est con-
 secutus; ut adeo optimo jure illud Gregorii Nazianzeni,
 (*Orat. 1. Apol. n. 133*) Viri pii & eloquentissimi, *Dulcia mihi fa-
 cta sunt eloquia Dei, ut fagus mellis, & Prudentiam advocavi,
 ac Sapientiæ dedi vocem meam!* Beato nostro applicare que-
 as. Ac patre licet orbatus fuerit præmature, circumspe-
 ctam tamen educationis & institutionis ejus curam suscepit
 Susceptor ipse prudentissimus, Generosus ac Strenuissimus
 VIR,

VIR, DN. LVCAS FRIDERICVS BEHAIM,
 ob gloriosas per Galliam, Italiam & Palæstinam, terrarum
 sanctissimam, peregrinationes maxime inclytus; postea Il-
 lustris REIP. NORIMB. Senator Septemvir, Ecclesia-
 rum Ephorus, Scholarumque & Universitatis hujus Prima-
 rius Curator; quo de dici satis non potest, quanta cura at-
 que solitudine Nostrum educaverit, quanto amore eum
 prosecutus fuerit, quibus consiliis illi semper adfuerit, nec
 tantum vivum, domesticum & quotidianum Prudentiæ ex-
 emplum sese exhibuerit suscepto suo, facemque illi prætu-
 lerit; sed & informationi prudentum præceptorum, inpri-
 mis Dn. Joh. Gravii, tum temporis celebris Gymnasii Egi-
 diani, quod Noribergæ est, Rectoris, Viri de Musis elegan-
 tioribus longe meritissimi, curæ eum commiserit. Ubi
 neutiquam silentii velo contegenda est miranda τὸ μακρὸν
 Docilitas, quam ut prudentiæ partem alicubi prædicat Ma-
 crobius: epuero enim & adolescente jam eminebat ingeni-
 um præclarum omniumque scientiarum capax, memoria ex-
 cellens, discendi vehemens ardor, & animus ad summa
 quæque natus. Accedebat præterea venientibus annis (li-
 ceat enim & mihi paulo propius nunc accedere ad vitæ Rein-
 hartinæ Medium) Judicium, quale ad Prudentiam compa-
 randam utique requiritur, perspicax & acutum, idque in
 judicando de rebus acre, in inveniendis ac seligendis idoneis
 ad finem consequendum adjumentis providum ac solers; ut
 adeo pie Noster defunctus & ingenii facilitate & judicii feli-
 citate cum multis certaverit, superarit plurimos. Cum ve-
 ro parandæ Prudentiæ cum primis inserviat studium Ethices
 ac Politices, quarum utraque vitæ recte prudenterque insti-
 tuendæ præcepta suppeditat; ex morum enim doctrina civi-
 liquè scientia cognoscere licet, quo actiones ac cogitatio-
 nes nostræ referendæ, quomodo virtutes & parandæ & ex-
 colendæ, vitia declinanda, quomodo pravis cupiditatibus
 resistendum, quibus moribus ac institutis temperandæ sint
 civitates, quibus modis fundari, augeri, uno verbo, bea-
 tissimæ effici possint: idcirco harum & plurium altiorum
 scientiarum amore flagrans Reinbartus augustiorem Musa-

rum ædem quæsit, seque A. R. S. millesimo sexcentesimo trigesimo octavo, ad celeberrimam nostram contulit studiorum nutriculum. Ubi, cum meminem felices in studio Theologico facere posse progressus, quin prius in Philosophorum officina probe politus esset ac limatus, ad rationem perpendisset, præter studia elegantiora ceterasque Philosophiæ partes, quarum exactam pariter cognitionem pertinace cum industria ac indefesso labore sibi comparaverat, Ethices in primis ac Politices pleno ore & pectore hausit scientiam, Doctoribus usus fidelissimis celeberrimisque, Jacobo Brunone, & Joh. Paul. Felwinger; quorum sub auspiciis dein Philosophici studii coeptam pertexuit telam, ac primum Baccalaureatus, postea Magisterii honore publica in orchestra affectus, spectantium audientiumque oculis & plausibus subiciebatur. Hac vero pulcerrimarum rerum supellectile instructus, testudinis instar, domi latitare aut suæ solum terræ affixus esse nolebat; verum cum Pythagora, Democrito & Platone, alias quoque terras lustrandas, & ubi quid esset, quod disci posset, eo veniendum esse judicabat: non ignorans, & peregrinationes & conversationes cum Viris doctis ac prudentibus, variam insuper in rebus agendis exercitationem & experientiam, multum conferre ad parandam Prudentiam, imo necessario requiri. Hinc svasu Prudentissimi maximeque Reverendi Antistitis, Joh. Mich. Dilherri, quem omnis eruditorum cœtus venerabundus nullo non tempore est admiratus, iter fecit in Saxoniam inferiorem & Athenas ad Elmun; ubi, vi quidem tabellarum commendatitiarum a Beato Dilherro ipsi traditarum, primo ad notitiam pervenit D. V. Velleri, tum temporis Superintendentis Brunsvicensis, & vita & eruditione excellentissimi, summaque ab eodem exceptus est benevolentia; paulo post autem in Illustri Julia in suum amorem & informationem allexit Theologos Consummatissimos Georg. Calixtum & Contr. Horneum. Horum in conversatione *Reinhartum* nostrum si considero, bone DEUS! quæ occasio hic illi discendi & animo ditescendi! Nunquam ad eos accedebat, quin doctior abiret; nunquam abibat, quin majore tanto-
rum

rum flagraret Virorum amore ; nunquam flagrabat , quin iis vicissim admirationi pæne fuerit & amor. His quippe commendatoribus duo præclaræ stirpis indolisque Studiosi curæ fideique suæ mox offerebantur , quibus quidem (prima hac vice) perbreviser tanto præceptore frui licebat. Sequenti enim anno (erat autem post Christum natum millesimus sexcentessimus quadragesimus quintus) Colloquium , autoritate Vladislai IV Regis Poloniae , indicebatur Thorunii , inter Pontificios , Lutheranos & Reformatos , eo fine , ut controversiæ has inter partes agitatae , quantum possibile , componerentur. Ad solennem hanc congregationem Generosus longeque Prudentissimus REIP. Patriæ SENATUS , ut sese conferret *Reinhartus* , quæque ibidem agerentur , fideliter perscriberet , una cum transmissis liberi commeatus literis , sumtumque necessariorum assignatione , in mandatis dabat ; quibus etiam parebat Noster sine mora , Deoque duce & auspice , Lüneburgo , Hamburgo , Lubeca , ac deinceps per mare Balticum , ventis mire faventibus , Dantiscum , tandemque Thorunium appellebat , ibidemque Patronorum jussui morem gerebat ea fide ac reverentia , quam debebat. Abrupto autem sine fructu hoc Colloquio , contigit illi conversatione frui Dn. D. Joh. Bergii & Dn. Friderici Rochelii , a congregatione modo memorata redeuntium : quibus Eruditissimis ac Splendidissimis Viris associatus , ad illustrem rediit Juliam , ubi ante memoratorum duorum Contubernaliū suorum amplexui redditus , juxta cum habitis quibusdam privatis Philosophiæ Collegiis , in sublimioris Theologiæ sacra penetrare cœperat ; donec , anno seculi octavo & quadragesimo , nobilissimum illud celeberrimorum Virorum seminarium ad Salam adiit , disciplinam suscipiens maxime insignis quondam Theologi , Joh. Musæi ; cujus instituti & voti ita damnatus fuit , ut non minus ille felicitis augurii de tam egregio & tali eruditione , quali præditos esse volebat Studiosos Theologiæ , stipato hospite caperet , quam fructus sedulus hic & solers auditor ceperit tuleritque. Ab his itaque Patronis & Doctoribus non accuratam tantumruditionem , sed & vitæ morumque hausit sanctitatem , inque

qua non minus, quam doctrina & sedulitate, fitum; cum non intret Sapiencia in animum malignum, nec habitet in corpore peccatis subdito. Quam salutarem *παίδειαν* cum *Reinhartus* pro hac, qua valebat, egregia indole, facile animo imbibisset, in usum eam Ecclesiæ & Academiae mox adhibuit; in quo gemino deinceps officio Theologica ejus exsplenduit Prudentia quam luculentissime. Agite igitur Domini & AA. usurpemus nunc oculis & mente prudentem huncce Theologum in utroque munere, quod illi obtingit mense Augusto A. hujus seculi quadragesimo nono. Mandabatur quippe a Generosis ac Prudentissimis DNN. SCHOLARCHIS, ut *Reinhartus* Helmstadio, quo se tertia tunc receperat vice, ocyus patrios reviseret Lares; cui mandato morem ille gerens, simulque ad animum revocans, imminere jam tempus transfundendi in alios, quæ ipse a tot Præceptoribus Celebratissimis, respondente fidelitati eorum sua industria, hauserit, (noverat enim Lunam, quantum luminis a Sole accipit, infero huic mundo refundere, & stellas non sibi, sed huic orbi, lucere, sicque ad alios pariter ingenii sui lucem pervenire debere) patriam tandem respexit, virtute & eruditione sua dignissimum mox præmium reportaturus. Ac certe interjectis vel binis mensibus (quæ summa cura est benignissimi Numinis propagandæ & conservandæ Ecclesiæ suæ) surrogabatur Viro quondam & Doctrina & Pietate apprime excellenti, B. Dn. Joh. Fabricio, S. Theol. in hac alma nostra Professori Publ. Celeberrimo, Ecclesiæque Ministro vigilantissimo, tunc Norimbergam vocato; geminamque hanc spartam, DEI virtute suffultus, mox exornare cœpit studio, fide, industria, qua fieri potuit, longe maxima. Patefcet hoc luculenter satis, si pro diversitate muneris, diverso quoque modo *Reinhartum* jam contemplabimur. Et in Cathedra quidem Academica eum si intueamur, omnino numeris omnibus absolutum in eo deprehendemus Exemplar Prudentis Theologi. Notum est, duas esse Doctrinæ Christianæ partes, quartum altera Res Credendas, altera Faciendas tradit: utrasque Noster oppido pruden-

ter inter se discernere noverat: in Credendis enim proponendis ita se gerebat, ut appareret, ipsum penitus de iis esse certum ac persuasum; præsertim si res fuerit ad salutem necessaria, vel alioquin ex sacris paginis liquido pa-
uerit: quare sic eam profitebatur ac enarrabat, ut videretur non audita, sed visa, referre. In Faciendis autem proponendis, fervore usus est nato ex desiderio & amore earum rerum, quas aliis commendabat, aut odio illarum, a quibus absterrebat auditores; suarum partium esse existimans, ut eum motum, quem animis auditorum imprimere cogitabat, ipse prius sentiret, atque in se tanquam in speculo exhiberet. Igitur & mens ejus, & vita, cum iis, quæ dicebat, ac docebat alios, suaviter consentiebant, primusque in se experiebatur, quod summo postea studio excitare in auditoribus conabatur. In Controversiis Theologicis iisque difficillimis exercitissimum, & ad eas decidendas non tam factum quam natum fuisse, notius sane est, quam ut stylo aut filo diducatur prolixiore: testes compello omnes, qui ad Gamalielis hujus pedes mecum sederunt, singularesque Viri dotes summa cum admiratione sunt venerati! Certe tam illi proprium fuit res arduas & obscuras dilucide explicare, quam lucere Soli; quanquam de iis sententiam cautius an moderatius tulerit, haud dixissim; interim tamen defæcato animo tractavit controversias, noluitque committere, ut quis suspicaretur, veram doctrinam non nisi convitiis verbisque amarulentis defendi posse; quin potius Sanctissimi Numinis Ejusque Ecclesiæ amore captus, quoscunque adversarios modeste refutavit, exemplo suo præclare ostendens, qua ratione, quibusque armis isti impugnandi, pressaque eorum strophis veritas liberanda sit, ac vindicanda. In Disputando statum, ceu loquimur, controversiæ accurate formavit, semperque refecit aliena; de obscuris perspicue, de perplexis ordinatim, de dubiis luculenter disseruit; non vulgaria, sed erudita, utilia tamen & necessaria, semper proponens; nec etiam moroso vel austero disputandi genere, sed dulci quadam ac suavissima agendi ratione vitia atque errores su-

Q 4

stulit

stulit hominum, hosque non tam arguendo, quam interrogando assentiri sibi leniter coegit. En Vobis Domini & AA Virum opima rerum Theologicarum supellectile, instructum, profunda in summis sacrae scientiae apicibus eruditione præcellentem! Sed nondum hæc sufficiunt ad Prudentiam Theologicam: requiritur enim amplius, inter alia, exacta quoque Antiquitatis Ecclesiasticae scientia. Hæc veritatis nutrix est; hæc vitæ norma; hæc varios exhibet casus, varias Ecclesiæ vicissitudines: hæc ostendit, quam conducibilis Ecclesiæ fuerit nonnullorum prudentia, & e contrario quam noxia & perniciofa aliorum imprudentia. Ejus proinde non proletariam ac simplicem, sed singularem, sed elegantem, sed perfectam comparavit notitiam; id quod testantur homiliae & præclara imo æterna Ejus monumenta & scripta publica; quæ non cruda aut inelaborata, sed docta sunt ac pia, demorsosque sapiunt ungues, nec Aristophanis aut Cleanthis, sed Chrysostomi, Cypriani, Ambrosii, Augustini lucernam olent. Instituit autem primum e cathedra academica prælectiones ad Concilium Tridentinum; concinnavit Synopsin Theologiæ Christianæ Dogmaticæ; edidit Primitivæ Ecclesiæ Arma Victricia, eaque publice prælegit. Differuit porro de Evangeliiis & Epistolis, ut vocant, Dominicalibus & Festivalibus, indeque Monita quædam selectiora concinnavit, eaque disputanda publice proposuit. Præterea ejus cura atque industria S. Augustini Epistolæ lucem vident multo emendatiores; ejus opera longe puriores S. Cypriani tenemus Epistolas. Prælegit insuper Augustinianam Confessionem, Augustinum de Fide & Symbolo, Epistolasque modo memoratas S. Cypriani. Edidit amplius Gemmulas Theologicas Juris Canonici; *Ἀνακρίσεις* præcipuarum thesaurum theologicarum, quibus de omnibus publice differuit, & ad ea mira est commentatus dexteritate; postremo vero Compendii Theologici Epistolico-Evangelici *Συναγραφίαν* suam illustranti, atra mors, eheu! vitæ stamen abrupit. Omnibus sane hisce eruditionis suæ monumentis, exquisitæ scientiæ Antiquitatis Ecclesiæ-

clesiasticæ thesaurum nobis testatum fecit evidentissime. Ad regimen Academiæ quod attinet, sceptrum illius bis tenuit prudentissime *Reinbartus*; ac cætera quoque sapientem, justum ac circumspectum se exhibuit Senatorem, tali quippe Prudentia præditum, qualis Judicem & Senatorem decet ac ornat, & quæ maxime consistit in explicandis legibus & causis ex legis præscripto decidendis; igitur cum ad cognitionem causæ & iudicium perventum fuerit, in hoc habendo, ac ferenda sententia, probe sibi cavebat de triplici illo scopulo, quem Paulus Timotheo suo 1. *Tim.* V. 6. 21. 22 cane pejus & angve vitandum esse monstrat; de Præjudicio nempe, Favore alterius partis seu *προσωποληψία*, & Temeritate seu celeritate in iudicando. Atque hæc de *Reinbarto* nostro, ut *Idea Prudentis Theologi* in Cathedra Academica considerato, pro ingenii mei modulo dixisse sufficiat. Nec minus autem in Cathedra Ecclesiastica prudentem se exhibuit Theologum. Utebatur quippe, præcipue in Concionibus, oppido laudabili Prudentia æque ac Gravitate: nam cum homines potissimum in Concionibus docendi veniant, idcirco Noster ut dextre & prudenter hoc faceret, semper ante oculos habuit nonnulla præcepta, partim ad res proponendas, partim ad proponendi modum, pertinentia. Illas si spectes, omnibus viribus eo tetendit, ut summa doceret fide; nec quicquam eorum sicco transiret pede, quæ auditoribus prodesse possent; nihil reticeret aut mutilaret, nihil superflui de suo adjiceret: quicquid autem ad lites potius excitandas, quam ad fidem pietatemque hominibus commendandam, facere posset, id magnopere vitaret; ne (prout B. Gerhardus *Comm. in 1. Petr. cap. 3 p. 419* loquitur) zelo intempestivo, & cum primis acerbioris falsi alicujus dogmatis rejectione atque damnatione, apud adversarios cælestis veritatis, Ecclesiæ plus detrimenti afferret, quam salutem piorum promoveret. Dein sedulo expendit, quid cuique temporis, personæ, locoque congruum esset; (non enim latebat eum illud Pythagoræ: *Adoranda est Echo, cum flant venti*; quod idem est, ac si cum Apostolo *tempore inserviendum*

esse *Eph. V. 16* moneres) quare non semper per se necessaria, sed interdum ea potius, quæ personis magis necessaria erant, aut tempori conveniebant, proponere maluit, ad captum simul atque ingenium auditorum sese accommodans, quos partim, tanquam infantes & pueros adhuc in Religione Christiana, lacte, partim, tanquam adultos ac provectiores, solidioribus cibis nutriendos esse a Paulo didicerat. Ad Modum vero proponendi quod attinet, gratæ semper studebat brevitati, & paucis multa completens, omnem affectationem verborumque lenocinia procul hinc procul esse jubebat; habebat conciones suas non aucupandæ gloriæ gratia, nec affectibus indulgebat suis, sed Dei gloriam æternamque audientium salutem unice quærebat, optime perpendens, se non profana, sed sacra tractare, nec prodiisse in publicum ad oblectandos sed docendos auditores, inque conspectu SS. Trinitatis omniumque angelorum demandatum ut obiret munus. Quod si mores auditorum corrigendi erant, non uno, qui circumforaneorum mos est, collyrio medebatur omnibus, sed pro personarum diversitate diversa eaque saluberrima expro-
mebat pectore consilia; optimos in hoc secutus ac peritissimos Medicos, qui dissimilibus morbis dispares quoque curas præstant, atque aliis per dulcia medicamina, aliis per amara succurrunt, qui quosdam curant cauteriorum adustione, quosdam malagmatum placabilitate, aliis duram ferri sectionem adhibent, aliis blandam infundunt olei lenitatem; sic Ille generosiores animos mollius tractandos, serviles autem asperitate quadam coercendos esse, prudenter noverat. Mœstes, aliosque calamitatibus pressos, caute explorata origine, causa atque conditione illius mali, efficaciter contra omnis generis tentationes & insultationes consolando levare, atque ex Sacris Scripturis remedia monstrare poterat aptissima. Variis insuper afflictos & pœnitentia ductos solabatur affatibus, pœnitere nesciis autem primum ex Decalogo trepidationem injiciebat, ad bonam tandem frugem redeuntibus solatia admovebat. Inprimis autem apud ægrotos ac moribundos tanta ad-

ta adhibuit cura consolationes tot sacrarum paginarum, flosculis refertas, tot eloquentiæ solidæ ornamentis illustratas, ut, si modo quadantenus eas exponere vellem, nullum dicendi exitum reperirem. Prorsus etiam admirabilis, quem tamen Prudentia temperavit, pro pietate sincera, Dei-que gloria propaganda, pro scandalis evitandis, schismatibusque præcavendis, in eo fuit zelus; quis enim in corrigendis sceleribus eo fuit audentior? quis in eradicandis variorum errorum noxiis germinibus sollicitior? quis e contrario in plantandis omnigenæ Virtutis floribus vigilantior? Cæterum erat viva effigies eorum quæ loquebatur, plane ut Apostolus Timotheum esse voluit, *ὡς τὸ πνεῦμα, Exemplar gregis*, 1. Tim. IV, 12; tales nimirum mores ejus fuisse, qualis sermo, tale exemplum, quale dogma, ut vixisse eum moribus, docuisse exemplo, prævisse ad honesta omnia virtute propria, cuilibet satis perspectum fuerit. Fallor, an hoc significaverunt olim Summi Sacerdotis tintinnabula illa aurea, quæ ima ejus veste propendebant, ut nimirum memor fieret, gressus suos omnes auribus omnium esse expositos. Quid multis? Novimus omnes & singuli, singulis *Reinhartum* officiorum suorum partibus tam egregie defunctum esse, ut vel Zoilorum acutissimi nihil invenire potuerint, quod juste vel desiderare vel reprehendere valerent. Ad privatam eamque Oeconomicam ejus Prudentiam oculos animumque si convertamus, quia simile simili gaudet, ideo anno seculi hujus quinquagesimo Matronam nobilem prudentemque vitæ assumsit sociam, Sabinam, Dn. Andreæ Lauxii, Med. D. Nobilissimi Experientissimique, ac Physici Norimb. Ordinarii, viduam, celeberrimi quondam Medici ac Luminis hujus Academiæ clarissimi Dn. D. Casp. Hofmanni filiam dilectissimam; tunc quasi præludium instituens Prudentiæ Theologicæ bona rei domesticæ gubernatione. Quanta enim sanctitate domi vixit, suæ? quam honestis institutis & moribus totam instruxit? quam multis quotidie præceptis ad pietatem, obedientiam, modestiam, suos est adhortatus? ut adeo domus Ejus totius quasi (liceat mihi ita loqui cum Cicerone) civitatis oraculum

raculum fuerit, ex quo quilibet civium, ea quæ ex usu suo esse valerent, petere se posse arbitrabatur. Quid dicam de Temperantia ejus, quam custodem Prudentiæ esse novimus? quam parce utebatur victu? quanta constantia fugit convivia & epulares amicorum accubationes; quanta sanctitate cum ipso Salvatore nostro, aliisque Ecclesiæ olim fulgentissimis sideribus, secessum coluit ac dilexit? Stolidissimo avaritiæ vitio non erat deditus, sed plurimorum inopiam liberalitate sua sublevavit, & omni spe destitutos, fortunisque omnibus privatos, opibus suis sustentavit largissime; occulte tamen, neque enim buccinas ante se volebat inflari. Elegantissima quoque Prudentiæ comes, Veracitas, (ut Platoni alicubi dicitur) *Reinhartum* nostrum ornabat; qui, Achillis instar, ut inferni portas, detestatus est mendacium; firmissimus simul custos commissorum sibi & concreditorum, quæ intra candentium dentium murum premere valebat; interim & Epicharmeon illud, *Nervos atque artus Sapientia esse, non temere credere*, stricte tenebat: ac in tempore & loco prudenter sciebat dissimulare: non enim Veritas Virgo, ut scortum, prostitui promiscue debet; nec aqua pura infundenda in puteum cæno plenum; ut alicubi Galenus loquitur. Cumque haud raro pessimi homines, a fidelissimis Dei servis reprehensi, odium iis pro gratia, scorpionem pro perca reponant, *ὁ μακάρτης* tamen omnes adversantium latratus & conatus generoso despexit animo; quippe cum Athanasio, nubeculam eos esse, quæ cito evanescat, sapienter judicavit. Denique ad extremum, Mortem (cujus meditatio summa est prudentia, & vera Philosophia) assidue est meditatus, semperque vixit, ut ultimam quamque lucem tanquam non redituram consumeret; cumque ipsa mors per prodromos satis manifestos ejus pulsaret fores, ad beatam emigrationem stetit in procinctu, prudenter antea observans illud per Prophetam Hiskia dictum: *Dispone domui tuae, quia morieris, & non bibes! Esaia XXXVIII, 1.* Conscripto igitur sua manu testamento, voluntatis suæ justam expressit sententiam de iis, quæ post mortem beatam fieri vellet, & luculenta lau-

ta laudibusque dignissima liberalitatis suæ & beneficentiæ
 in pauperes, agnatos, amicos, & nos cumprimis in Alu-
 mneo Altdorfino Contubernales, edidit documenta. Tan-
 dem vero placida ac beata morte, ipso Ascensionis Do-
 minicæ Festo, obdormivit, * cum annum ætatis ageret
 sextum & sexagesimum, Professionis publicæ, ac muneris
 Ecclesiastici, trigefimum nonum. Habetis itaque Dnn. &
 AA. in *Reinharto* illustre Prudentiæ Theologicæ exemplar,
 sive egregiam *Prudentis Theologi Ideam*, omnibus sui similibus
 imitandam! Perianther interroganti, quid in minimo maxi-
 mum esset? respondit: Prudentes cogitationes animæ in
 corpore humano. Et Socrates interrogatus, quid esset Pru-
 dentia? Animæ respondit concinnitas. Hanc concinnita-
 tem in Te etiam nunc venerabundi admiramur, o beatis-
 sima *Reinharti* Anima, quæ soluta parte imbecilliore tui,
 jam super astra triumphas! Nos eheu! ab hujus vitæ mo-
 lestiis ac turbulentissimis tempestatibus assidue concutimur,
 Tu vero infeliciū horum temporum misérias & vitæ hu-
 manæ calamitates atque molestias tanquam scopulos præ-
 tervecta, in optatissimo tranquillitatis portu conquiescis,
 eamque nunc agis vitam, quam nec oculus vidit, nec auris
 audivit, nec vox eloqui, nec humana mens capere potest.
 Gaude perfectissimo isto bono tuo, ac frui per omnem
 æternitatem tanta gloria! Veniet tempus, quo & nobis Tecum
 sempiterna erunt alcedonia; veniet, quo & Deum videre,
 diligere, laudare Tecum nobis licuerit sine fine!

* *Annus emortualis*: LVCas FRIDERICVS REINHARTVS,
 Professor pVbLICVS & ARChIDIAConVS ALDtorfII.
Concio funebris, cum terræ mandaretur, habita est ad Tex-
tum Ps. XXXI, 15. 16 a Jo. Fabricio, SS. Theol. Prof. Publ.
 Thema: Das gläubige Vertrauen zu GOTT.

In Ejus effigiem:

Quem Christi sanguis purum, patientia durum
Reddidit, ex tabula hac emicat ore gravi

REIN.

*REINHARTVS, gemina cathedra Lux clara, docendo
LUCAS, & vita qui FRIDERICVS erat.*

f.
MAGNVS DANIEL OMEIS,
Prof. Publ.

SCRIPTA:

Jesus Sirachs Tugend- und Laster-Spiegel. Nürnberg/
1655. in 12.

Synopsis Theologiæ Christianæ dogmaticæ. Altdorff 1660.
in 8. Norimb. 1661.

Eröffneter Sonntäglicher Epistel- & Schrein. Altdorff
1664. in 4.

Monita Evangelica. Altdorff. 1665. in 8.

**Arma victricia primitivæ Ecclesiæ, seu præcipua responsa
Veterum cum heterodoxorum speciosissimis objectioni-
bus proposita. Altdorff 1668. in 8.**

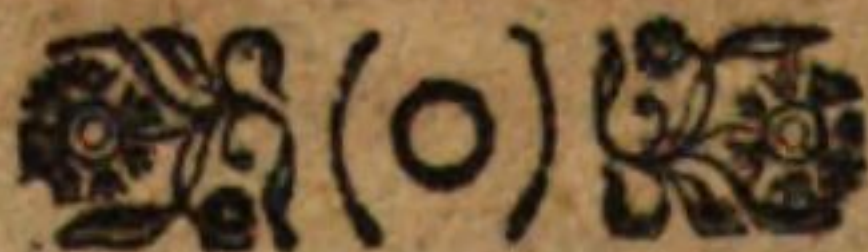
**S. Aurelii Augustini, Hipponensis Episcopi, & aliorum
quorundam ad ipsum vel ejus causa scriptæ Epistolæ
CCLXXIIX. Altdorff 1668. in 4.**

Augustiniano-Augustana Confessio. Altdorff 1677. in 8.

**S. Cæciliæ Cypriani, Carthaginensis Episcopi, ac tandem
Martyris, & aliorum quorundam ad ipsum vel in simili
causa scriptæ Epistolæ XXCI. Altdorff 1681. in 4.**

**Juris Canonici, h. e. Ecclesiastici, ejusque in occidentali
Ecclesia novi, sive Pontificii, Gemmularum Theologicarum, &
vulgo sic dicto decreto Gratiani collectarum. Accesferunt
similes Gemmularum & Glossa in illud Decretum erutarum. Alt-
dorff 1682. in 8.**

**Disputationes: de Essentia Dei, ejusque attributis: de de-
cem prioribus Canonibus Concilii Nicæni, &c.**

XX.

PROGRAMMA,

Quod in Funus

Viri Maxime Reuerendi & Celeberrimi

DOMINI

MATTHIÆ VVASMUTHII,

Doctoris & Professoris Theologi Kilonien-

sis, die IX Decembris, Anno MDC LXXXVIII

effereudum, publico Academiae nomine
conscriptum

DANIEL GEORGIUS MORHOFFVS.

Inter hujus enim Orationes & Programmata junctim Ham-
burgi 1698 edita habetur pag. 858. f.

QUod olim sapienti consilio tam apud Græcos quam Romanos institutum fuit, ut publico elogio ornarentur, ac in conventibus publicis celebrarentur, qui vel pro patria rem bene gesserant, vel de salute publica quacunque ratione bene meriti fuerant; id in republica quoque literaria fieri æquum est, si qui doctrina insignes viri, cæterisque in exemplum nati virtutis sua, omnium in se oculos converterint. Cum enim virtuti debeat laus, & ut quisque maxime boni est particeps, ita laudabilis maxime sit, publiceque intersit eorum omnibus memoriam ante oculos poni: & pietatis & prudentiæ legibus conveniens est, si digna virtutum præconia ad posteros transmittantur. Nam si quis absurdis & insanis laudibus virtutes mediocres, vel vitiis pluribus conspersas, aut vicia virtutum fūco incrustata in cælum extulerit: næ ille, præterquam quod se ridiculum aliis præbet, & in Rempublicam esset injurius, & virtutum pretia turpi mangonio dehonestaret. Quis non cum magna animi voluptate legat, quæ apud varias gentes virorum doctorum elogia quibusdam notata sunt: præsertim, si id, quod res est, dicatur,

tur, sine fūco ullo, sine verborum pigmentis & præstigiis, non dissimulatis etiam, si quæ sunt (ut nihil ab homine humani alienum est) erratis, levioribus, gravioribus, unde quid in omnes partes valeat, velut e penu quadam sibi prudentes viri depromant. Idem quoque nobis jam ab ipsis Academia natalibus propositum fuit, ut virorum insignium, bene de Academia, bene de orbe literato meritorum, memoria omnibus etiam per nos ipsos innotesceret. Nam etsi suis ipsi coloribus mentem optime in moribus, in scriptis pinxerint; æquissimum tamen erat, & humanitatis leges efflagitabant, ut modestis, & quantum sine ostentationis suspicione in re nostra licet, eximiis laudibus a nobis cohonestarentur. Inter varios fortunæ insultus, quibus Academia hæc sæpe conflictata est, non levis illa virorum doctissimorum jactura fuit, quos vel alii lautior fortuna proposita evocarunt, vel fata ipsa nobis eripuerunt. Jam plures ex eorum numero composuimus felices & virtutibus suis meritisque spectatos, qui primi ad hanc Musarum coloniam deducendam ante hos XXIII annos signa sustulerunt. Qui superfuere adhuc ex illo ordine, totidem quot

Thebarum portæ vel divitis ostia Nili,

novam hanc in Viri celeberrimi jactura plagam acceperunt, dum ipsi ad eandem metam continuo ætatis decursu defleunt. Meministis, Cives optimi, sublatum nunc nobis esse tristi fato Virum maxime Reverendum & Celeberrimum, DN. MATTHIAM VVASMUTHIVM, Doctorem & Professore Theologum, & inter Academiae nostræ decora & ornamenta merito numerandum, & eo quidem tempore, quo magna operis ejus Chronologici expectatio eruditiorum suspensos maxime animos tenuit. Nunc ille quoque vixit, &

quem dederat cursum fortuna, peregit;

ab ipsis temporum annalibus destitutus, quos restituere ille tot curis vigiliisque suis laborabat. Non ille quidem acerbō, (quarto enim ultra sexagesimum annum excessit) sed luctuoso suis nobisque funere hodie effertur, & quo conspectiora ejus merita sunt, eo sollicitiorem vitæ suæ enarrationem

tionem exigere a nobis videtur. Primum in hac ipsa urbe spiritum hausit & *maximus* noster, Anno cdo lbc XXV. d. XXIX Junii. Pater ipsi erat Civis honestissimus GEORGIUS VVASMUTHIVS, Mater ANNA, MATTHIÆ ZOEGÆ Nobilis Romani, a Pontificiis ad puriora nostra sacra per Ecclesiasten Aulicum Meclenburgicum, Dn. IOHANNEM STAMPENIVM, postea socerum suum, conversi, filia. Cum vigorem animi, ac vividum ingenium mature satis ostenderet, M. VICO-STADIO, Kiloniensis Scholæ Rectori, in disciplinam datus est. Posito hic primo in literis tyrocinio, eodem anno, quo pax Germaniæ restituta, non sine felici omne Academiam VVittebergensem maturo consilio adiit. Neque enim, qui pravus hodie multorum mos est, cruda in Academiam studia intulit, sed ad tertium & vigesimum ætatis suæ annum Latinas Græcasque litteras ita excoluit, ut in utraque lingua, & libero & ligato sermone feliciter omnia exprimeret. Quo exemplo utinam sapere discat juvenus, vel potius deliri Parentes, qui, cum Græcam ne a limine quidem salutarint, in Latina vero vix ultra prima rudimenta profecerint, ad Academias tamen & graviora studia rudes filiorum animos extrudunt, ut e trunco ficulno & inutili ligno repente fiant alati & petasati Mercurii. His igitur geminis quasi alis suffultus, facile aquilæ instar illum artium orbem pervolavit, quem ceteræ testudines vel nunquam vel ægre perrepunt. Audivit hic in orbe eloquentiæ, magnum Germaniæ nostræ decus, BVCHNERVM, in Logicis & Metaphysicis SCHARFFIVM, in Physicis SPERLINGIVM, in Linguis Orientalibus SENNBERTVM, in Theologicis CALOVIVM & MEISNERVM, statimque hic ingenii & eruditionis suæ publica specimina extare voluit. Primum itaque *de Philologiæ præstantia ac necessitate* orationem publice recitavit, *eruditam & luculentam*, ut ipsum *literatissimum juvenem*, testis omni exceptione major BVCHNERVS vocare non dubitavit. Hinc *de Theologia Naturali, de Bonitate Transcendentali*, quas ipse elaboravit, theses sub præsidio Adjunctorum TRENT-

SCHII & BILEFELDII habuit, & his quasi præludis dignissimum se iis honoribus ostendit, quos in Philosophia, Decano **SENNERTO**, Linguarum Orientalium Professore celeberrimo, hodieque Academiae VVittebergenfis Seniore venerabili, biennio post impetravit. Sub cujus Præsidio idem disputationem *super Psalmum primum* a se conscriptam publice ventilandam proposuit. Cum itaque sine cortice jam natum posset Noster, suis quoque auspiciis quædam aggressus est. Nam de *Integritate & authenticitate sacri fontis Hebraei* bis Præses disputavit, aliosque Scholis privatis docendo, & eruditionem & famam mirum in modum auxit. Cum intra hos carceres plenus illi ad eruditionem cursus esset, ampliora sibi spatia ipse institutis ad alia loca peregrinationibus proposuit. In Illustri Lipsiensi Academia Celeberrimum **HVLSEMANNV**M, ceterosque illic Theologos, in Batavis insignes Philologos, **GOLIVM**, **COCCEIVM**, **GENTIVM** salutavit, & e conversatione, cum illis familiari, quod summum ad perficiendas doctrinas adjumentum est, Orientalium literarum peritiam magis magisque exornare & perpolire visus est. Ejus ille documentum primum dedit, cum Amstelodami *Grammaticam Arabicam plenam & methodicam* ederet. Perlustratis pulcherrimis ad Rheni tractum urbibus Argentoratum pervenit, & ad **SCHMIDII** ac beati **DANHAEVERI**, clarissimorum Theologorum, colloquia sæpe admissus fuit; cumque Philologiae Hebraicae studio maxime duceretur, quod Basileæ celebrabatur omnis literaturæ Hebraicae oraculum, **BVDORFIVM**, minime sibi prætereundum existimavit. Cujus ex humanissima conversatione quantum profecerit, grato sæpe animo agnovit. In Patriam hinc reversus, *Θεοί παλαιοί* primum e veteri ritu sibi salutandos auspicii gratia censuit. Nam Serenissimum Principis **DIVIFRIDERICI** laudes luculenta oratione ita persecutus est, ut & Principi literatissimo & omnibus Eruditis quasi aliquo Phidiae signo se probaverit, ipseque jam Academiae Holsatiae, quam animo versabat maximus Princeps, Professori designaretur. Quibus consiliis cum multa eo tempore intercederent, ad Serenissimum Principem Meclenburgicum, **GVSTA-**

STAVVM ADOLPHVM, commendatitiæ illi datæ sunt, quibus id effectum est, ut Logices Professioni in Academia Rostochiensis tum vacuæ admoveretur. Quam ille pro virili Spartam ornauit, ita ut lectionibus privatis Hebraicas literas, quibus præcipue se consecraverat, non negligeret. Unde ipsi, quod omnium in manibus versatur, *Hebraica Grammatices, Accentuationis & Vindiciarum* opus natum fuit, magnamque famam excitavit. Cum itaque Anno LXV, quod intra DIVI PARENTIS vota subliterat, effectum daret FILIVS SERENISSIMVS, nunc Princeps noster Clementissimus, novamque in patria urbe Academiam erigeret, ad Orientalium linguarum Professionem, velut ad quoddam suum regnum, e Rostochiensis Academia, paterni promissi memor, evocavit, ubi præterea summos in Theologia honores munificentia Principis obtinuit. Qua ille fide, qua industria in hoc velut theatro quodam se spectandum omnibus dederit, notius est, quam ut nostra oratione demum debeat recenseri & exaggerari. Accessit illi postea Anno LXXV Theologica Professio. Verum cum ex opere Astronomo-Chronologico, cui se immerferat, labores illi crescerent, Orientalium Professione se abdicavit. Quas ille curas, quas vigilias in hoc opus impenderit, credi vix potest. Improbo enim ac plane internecino labore, pluribusque, quam quibus Troja expugnata est, annis, hanc velut Penelopes telam semper texuit, ut tanquam alter Ixion rotis & orbibus suis illigatus, propemodum in pœna & supplicio reputare potuisset, nisi inexhausta veri cupiditas animum illi in tam vasto opere sæpe fatiscentem refocillasset. Laudanda sane in illo Viro fuit summus ille abdita penetrandi ardor, quorum ille desiderioangebatur. Erat illi ingenium acre, calidum, vehemens, incredibilis in laboribus assiduitas, pertinacia ferrea, qua genium sæpe suum fraudaret, somno detraheret, amœnitates vitæ pro nihilo duceret, modo sibi in literis & in studiis habitare liceret, atque id, quod sibi venari proposuerat, aliqua velut indagine, ex aliquo latibulo erueret. Occasio illi ad hoc opus e LXX hebdomadam Danielis calculo suppeditata perhibetur, ne quis illis, qui

- - - *aliena negotia curant*

Excusis propriis,

accensere possit. Maximis certe semper ingeniis digna habita fuit, quæ in temporum emendationem cura impenditur, quam aliqui e certis naturæ & historiæ characteris-
mis, aliqui e secretis numerorum proportionibus, ac seculorum revolutionibus in sacro Codice signatis quæsi-
vere. Non est a vero alienum, ut singulis hominibus, imo & corporibus, suæ sunt divina providentia definitæ periodi, ita hujus universi machinæ ab æterno illo Architecto esse præfinitas, quas arcano consilio ita abscondidit Pater ille temporum & antiquus dierum, ut vix ulli, nisi quod hario-
lando ille & conjectando assequatur, quicquam indulserit. Fuere, qui e temporum, quæ in Sacro Codice notantur, calculo mystico novam emendandorum temporum ratio-
nem invenisse sibi visi sunt, *Beroaldus*, *Heinlinus* & nuper in *Chronologia*, quam vocat, *infallibili Ravius*. Verum cum nec illi omnibus dubiis satisfacerent; fortasse & ingenio liberalius indulgerent: ita torfit optimum nostrum Senem harum rerum investigatio, omniaque finxit, refinxit, ut se rem omnem confecisse persuasissimum haberet. Non igno-
rant, qui artis ejus interiora rimati sunt, quantis difficul-
tatibus his omnia obsideantur. Si ad ipsa, unde omnis il-
le calculus procedit, principia venimus: quis hætenus ac-
curatum conditi mundi tempus nos docere potuit? quis Christi annum, mensem, diem natalem ad certum tempo-
ris articulum reducere potest? Nam sane integris libris du-
bia illa ventilantur, ac Josephus Scaliger solius Dei esse ait, certum hic diem definire. Quare prodigio proximum videtur, quod se tabulis suis indagasse beatus noster VVAS-
MVTHIVS magna rerum suarum fiducia nobis testatus est, testanturque alii, qui ejus rei experimenta ceperunt. Nam assumpta certa anni quantitate, positoque mundi conditi principio, ita continuo illo tenore anni decurrunt, ut, quod ipse vivus sæpe narravit nobis, omnes lunationes, æquino-
ctia, eclipses veterum, novorum temporum admirabili con-

centu conspirent, quem accuratissimum emendandi temporis characterem divinitus docebat Scaliger. Quo argumento motus Excellentissimus DN. OLIVEKRANTZIVS, maximæ Suecorum Reginae CHRISTINÆ hoc ita commendavit opus, ut regali plane seque digna munificentia tabularum in se editionem suscepit. Ac fervebat jam opus & sub prælo sudabant tabulæ, cum ipso cursu temporum Aternitati assereret Deus & spei publicæ hic quasi obæx poneretur. Non deerunt, ubi lucem opus viderit, pii eruditique censores: ne nos domestico testimonio jactantius aliquid dixisse, aut immaturo præjudicio orbis eruditi suffragia præcipere videamur. Hæc illa animi, quatenus ille eruditus est, ornamenta fuere, & quibus orbi literato innotuit: nunc morum pietatisque lineamenta in illo notabilis. Nihil potuit illo fieri suavius. Nam omnibus, præcipue discipulis auditoribusque suis, facillimum se semper præbuit, ut nihil adeo in oculis suis bonæ eruditionis reconditum haberet, quod non cum omnibus sine invidia communicaret, imo tardioribus obtruderet; boni certe fideique Doctoris partes cumulatissime implevit. Id singulare in illo eximiumque fuit, quod effusus in omnes esset, qui ope ejus indigerent, miseris, etiam suo cum detrimento, subveniret, neminem a se tristem dimitteret, omniumque, quibus bene vellet, causam ut suam ageret. Multa sunt memorabiliaque ejus in pauperes liberalitatis exempla, cum furtim sæpe & per insidias neſcientibus & non petentibus beneficia obtrusit; ut non raro ejus bonitate indigni quoque homines abuterentur. Neque enim facile animo ejus infidebant suspiciones, cum ex ingenio suo ac bona fide alios æstimaret. De Pietate, quæ in Deum ferebatur, quæ omnium virtutum complementum est, & si quæ sunt, humana errata facile tegit, quantus hic nobis dicendi campus esset, si quæ & ipsi novimus, & humana narrata nobis ab aliis sunt, exigua complecti charta possemus. Non prætereunda & illa nobis sunt, quæ in fortunæ bonis numerari solent. Obtigit illi uxor plane ad mores ejus facta, & ut nomine, ita vere re ipsa DOROTHEA,

Celeberrimi Professoris in Academia Rostochienſi Theologi, filia. Singularem enim pietatis exemplo omnibus fuit. Quo e matrimonio duo illi filii ſuperſtites fuere, quorum alter IOHANNES GEORGIVS, vivente Patre in Profeſſorum ordinem cooptatus, immaturo ſuo obitu magnum illi vulnus infixit; alter vero MATTHIAS, Medicinæ Candidatus, e Lipſienſi Academia huc acceſſit, ut extremum Patri pietatis officium perſolveret. Poſtquam illa acerbo ipſi funere erepta, ad altera ſacra connubialia tranſiit, ducta uxore M. SIGISMUNDI PHILONIS Schellhammers Hamburgi quondam ad D. Petri Archidiaconi, relicta filia, GERTRUDE, quæ nunc, poſtquam XVII cum eo annos exegit, Vidua mœſtiſſima raptum ex amplexibus maritum chariſſimum deplorat. Morbus ipſum diuturnus a bona & per totam vitam commoda valetudine invaſit, cui ille aſſiduus laboribus, nullo plane recreationis intervallo intercidiſ, forte jam a multis annis fomitem ſubminiſtraverat. Ita ſcilicet res ſunt comparatæ illorum, quibus hoc vitæ genus vel ratio vel fors objecit, ut tacita quadam & ſuavi *ἀνολοξία* ſe ipſos conficiant. Nam dum nimis meditationibus a corporis miniſterio avocant ſpiritus: dum immoderata diſcendi cupido coquit verſatque pectus, ſinguli de natura illorum dies & horæ aliquid limant ac decerpunt. Toto pene anno morborum quadam ſyndrome Beatum noſtrum Senem oppugnaverant, magna virium dejectio, perpetua ſtomachi ſaſtidia, impedita concoquendi facultas ac propemodum exſtinctæ, vomitiones crebræ & vehementes, *ἀγρυπνία*, & quæ ipſe per ſe morbus eſt, Senectus. Quæ omnia continua quaſi tabe Spiritum ad extremum uſque mortis articulum ſibi conſtanti, ferventiſſima in Deum pietate, velut alis quibusdam elatum, non tam excluſerunt, quam lentis quaſi veſtigiiſ exeuntem, imo evolare paratum, die XVIII Nov. hora III pom. velut e vinculis dimiſerunt. Memorabilia ſunt notatæque digniſſima, quæ paulo ante beatam mortem jam intra temporum æternitatisque confinia poſito exciderunt, quæ plenius ab aliis ſunt narrata, uberiusque, qui adſui,

Verbi

Verbi divini præco ex ambone sacro exponet. Nos nunc, quod nostri est officii, ejus, quod reliquum est, sepulchro suo hodie inferemus. Vos quoque, Cives Optimi, vel nobis non monentibus, extremam Præceptori vestro pietatem ea, qua par est, frequentia exhibebitis. P. P. d. IX Decembr. Anno clō Iōc LXXXVIII.

Concionem in ipsum funebrem habuit *M. Joach. Giese*, Pastor Kiloniensis Primarius, e Ps. CXVI, 7. 8. 9. Thema: *Die himmlische Academie des Allerhöchsten*. In ejusdem quoque Memoriam scriptum peculiare Latinum edidit *Jo. Vilb. Petersen*, D. & Luneburgensium tunc Superintendens, quod de prolixè agit Dn. TENTZELIUS, *Colloq. Menstr. Tom. I. seu A. 1689. mens. Decembr. p. 1165. seqq.*

AD VIRVM

admodum Reverendum & Amplissimum,

DN. MATTHIAM WASMVTHIVM,
SS. Theol. Doctorem, Hebrææ & Oriental. Ling.
Professorem Celeberrimum, Collegam & Amicum Optimum,
cum tot votis expetitam

NOVAM ACCENTVVM DOCTRINAM,
IN NOVA ACADEMIA KILONIENSI RESTAVRATAM,
ederet.

*Nascere & augustis imple conatibus orbem,
Per tot Seclorum vota petite Labor!
Incipe, VV ASM VTHI, nostro nova nomina Seclo
Condere, & iste Dei nomine crescat honos!
Tu, quod Judæos Judæorumque Magistros,
Quodque fugit doctos hætenus, omne doces:
Tu lingua secreta sacræ rimaris, & unus,
Perdita que totus credidit orbis, habes.
Tu sacer æterni numeras mysteria Verbi
Exclio, nec minimum jota perire finis.*

Aeterni quisquis corruptum dixerit Album
 Pratoris, docta vapulat ille manu.
 Divina micuere faces, tenebrasque per omnes
 Duxerunt animi sidera pulcra tui.
 Tuque per anfractus omnes per & horrida tesqua
 Ducentem sequeris, qua praet ille, Deum.
 Sternitur ergo Tibi via sentibus obsita quondam,
 Et raro per tot secula pressa pede.
 Hec Te non falso deducit semita gressu,
 Hanc alios fidus duetor inire jubes.
 Prima operi Narnus dedit incunabula, sed nunc
 Occupat aeternum Cimbria sola decus.
 Heic, Pindo nascente novo; nova nata Sionis
 Gloria, & his orbem sedibus acta subit.
 Jamque ipsum noster Septentrio provocat Austrum,
 Et nova sub Borea nunc Cynosura micat.
 Immigrat nostros Judea nobisima fines,
 Isteque Jordanem parturit Oceanus.
 At Tibi quam multa chartas hausere litura?
 Quam sudata Tibi pagina multa fuit!
 Nulla dies quondam sine linea abibat Apelli;
 Nulla sine his punctis noxque diesque Tibi.
 Omnis in his punctis Tibi vertitur Orbis, & istis
 In punctis punctum temporis omne teris.
 Sic Tu contempnis metiris tempora punctis,
 Perque tot haec annos linea ducta fuit.
 Sic magnum formant tibi puncta voluminis orbem,
 Punctaque dispungunt otia mille Tibi.
 Vertitur his punctis rerum Tibi cardo sacrarum,
 Quisquis es, his punctis crede latere Deum!
 Heic Tibi procedunt sacri longo ordine Reges,
 Et Reges sequitur tota caterba suos.
 Heic Tua regna vides, illa dominaris in aula,
 Et supra Reges regia sceptrum geris.
 Qua pacata Tibi, jam facta milite turges
 Pagina, quem pugnis destinet illa sacris.

Comparent ad signa Duces, Tibi commoda, Puncta,

Quæis casum punctum bella diserta geras.

Regibus his Ducibus, turbaque satellite tutus

Improba livoris spernere cæla potes.

Nam cum melle Tibi stimuli junguntur acuti,

Armat cælestes hæc Tibi Spina Rosas.

Gratulor his punctis, Accentibus accino Vestris;

Dofior ab his minimis Tu mihi magnus eris.

Magnus ab his punctis famæ Tibi ducitur orbis,

Iste per hos apices crescet honoris apex.

Nulla Tibi expungent divina hæc secula puncta,

Hisque super punctis omnia puncta feres.

Scr.

DANIEL GEORGIUS MORHOFIVS,

J. V. D. Eloq. & Poet. Prof. Ordinar.

S C R I P T A :

Grammatica Arabica. Amstelod. 1654. in 4.

HEBRAISMVS facilitati & integritati suæ **RESTITVTVS**. I **NOVA GRAMMATICA**, compendiosa simul & absolutissima, 50 *Regulis* tam perspicue & succincte comprehensa, ut facillime proprio Marte a quovis intelligi & addisci possit: *Instruente ad illud Præfatione, & præeunte Specimine Analyseos ad ductum hujus Grammaticæ.* II **ACCENTVATIONIS** Hebrææ Institutione Methodica; qua desiderata tot seculis, interpunctionum S. Textus Hebræi per Accentus, certa & evidens ratio, plene & perspicue nunc traditur & *Regulis*, perpetua locorum Parallelorum inductione confirmatis: præmissa *Synoptica Instructione* ad eandem doctrinam pariter proprio Marte facile atsequendam. III. **VINDICIIS** Sacræ Scripturæ Hebrææ, quibus (I) *Originalis Authentia Divina*; (II) *Accentuum Infallibile Ministerium sensus*, ad Interpretationem S. Script. summe necessarium; adversus impia & imperita multorum præ-

judicia, imprimis contra *Capellum, Waltonum & Isaac-Vossium*, solide asseruntur. Kilonii 1666. & 1675 in 4.

Smegma Hebraeum defricans pudendam barbariem, inventam nuperis quorundam falsis, impiis & scandalosis Assertionibus; partim Linguae sacrae studium non esse necessarium Presbyteris Ecclesiae; partim Textus Hebr. litteras & puncta non gaudere authentica origine nec incorrupta integritate; partim Accentuum ministerium, vel nullum vel incertum esse. Kilon. 1666. in 4.

Programma intimatorium panegyris Hebraeo-Oratoria, quo simul nuperis quorundam in & extra Germaniam Clariss. Virorum, de Hebraismo & divinae Accentuationis principio, *præconceptis opinionibus ac judiciis*, tam perniciosis, quam prorsus erroneis, denuo occurritur. Kilonii, 1666 in 4.

Heavtontimorumenos Hebraeo-mastix, five ostensio manifesta convicti in conscientia pessimae causae anti-hebraeae Hermanni Conringii. Kilonii, 1669 in 4.

Defensio Doctrinae Accentuum Biblicorum &c. Kilon. 1670. in 4.

Janua Hebraismi noviter aperta. Kilon. 1670 in 4.

Litteræ Circulares wegen Einrichtung eines Collegii Orientalis de propaganda Fide. Kilon. 1670. in 4.

Idea Astronomicae Chronologiae restitutæ. Kilon. 1678 in 4.

Propheta Obadiah Rabbinicus, & Hebraeis literis cum accentuatione. Jenæ 1678 in 12.

Propositio nova ad Summates Orbis Christiani de Emen-datione, s. Reunione Styli Calend. loco duplicis Juliani & Gregoriani. Kiloni 1683 in 4.

Annalium cœli & temporum restitutorum, five Operis Astro-Chronologici, cum novis Tabulis motuum perpetuis, & organo revolutionum harmonico ab origine mundi, Sciagraphia rerum & ordinis &c. ad summos Mecænates orbis eruditi. Kilonii, 1686 in fol. *

* *vid. mens. Januar. Act. Erud. Lips. an. 1686.*

DISPUTATIONES:

De Illustrioribus quibusdam controversiis Theologicis Didactico-

daſtico-Exegeticis, *Inaug. pro Licentia ſub præſidio Kort-
holti: de Jehovah: de Integritate & Authentia He-
bræorum Fontium: de Hodomoria Muhamedana: de ex-
cuſione Sp̄itus S. Inaug. pro Licentia M. Joh. Schultzii: de
uſu Philologiæ Sacræ Hebrææ in Theologia Exegetico-
Polemica &c.*

Panegyricus æternitati ac perenni gloriæ FRIDERICI,
Ducis Slesvici, Holſatiæ &c. dicatus.

De opere inſigni Chronologico, cui immortalis eſt VVaſ-
muthius, videatur Tentzelius loco ſuperius allegato.

MS. A. 9. 2. 1. 1. 1. 1. 1. 1. 1. 1.

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

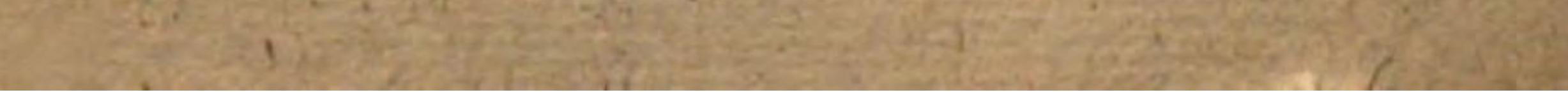
THE UNIVERSITY OF CHICAGO

447 8 10 13 30 2 1 10

1845

DEC 22 1881

CLARK

This image shows a blank, aged, light brown page, likely an endpaper or flyleaf of a book. The paper has a textured, slightly mottled appearance with subtle variations in color and some minor discoloration or foxing, characteristic of old paper. There is no text or other markings on the page.

MEMORIÆ
THEOLOGORVM

NOSTRÆ ÆTATIS
CLARISSIMORVM

RENOVATÆ
DECAS TERTIA.

Series Theologorum

TERTIÆ DECADIS.

Obiit Anno

1688. **AVGVSTINVS BALTHASAR**, D. Prof. Prim.
Gryphiswaldensis & Superintendens Generalis.
1689. **IOHANN CHRISTFRIED SAGITTARIVS**, D. per Ducatum Altenburgicum Superintendens Generalis.
1689. **ANDREAS CHRISTOPHORVS SCHVBARTVS**, D. Confiliarius Ecclesiasticus Brandenburgensis, Inspector, Pastor ad D. Ulrici, Halæ.
1689. **MATTHIAS ZIMMERMANNVS**, D. Pastor & Superintendens Misenensis.
1689. **IOHANNES DVRRIVS**, D. Concionator Aulicus, Superintendens, Pastor & Professor Servestanus.
1690. **GODOFREDVS MEISNERVS**, D. Pastor & Superintendens Haynensis.
1691. **THEOPHILVS SPIZELIVS**, Philosoph. Mag. Pastor & Senior Augustanus.
1691. **GEORGIVS GREENIVS**, IOH. GEORGII III Elect. Sax. designatus Concionator Aulicus Primarius.
1691. **IOACHIMVS HILDEBRANDVS**, D. Superintendens Generalissimus Cellensis & Lüneburgensis.
1692. **TILEMANNVS ANDREAS RIVINVS**, L. Hebrææ Linguae Prof. Publ. & ad D. Thomæ Lipsiæ Archi-Diaconus.

XXI.

PROGRAMMA,

Quo

R E C T O R

ACADEMIÆ GRTPHISVVALDENSIS

IACOBVS BALTHASAR,

V.J.D.& Moral. Historiarumque Professor

Ordinarius,

AD EXEQVIAS

VIRI

Summe-Reverendi, Magnifici & Excellentissimi

B. DN. AVGVSTINI

BALTHASARIS,

SS. Theol.D.& Prof. Prim. celeberrimi, Re-

gii Consistorii Præsidis gravissimi, Pomeraniæ,

Rugizque Superintendentis Generalis eminentissimi, Dn.

Patru sui æternâ veneratione colendi, omnes omnium

Ordinum Literatos, & Cives Academicos

officiose & peramanter invitât.

Um præsentis diei feralem tristitiam, *Cives*
Academici, mecum perpensito, & luctan-
tem cum animi constantia doloris pertina-
ciam examino, ausim credere, non aliud
magis notabile, quam illud *Solonis* Athen. Le-
gislatoris exemplum, posteritati relictum esse.
Quippe hunc adeo invicti fuisse animi fidem facit histo-
ria,

ria, ut publice dicerentur non plus valitura contra ipsum
 calamitates, quam nebulae adversus solem. Attamen cum
 fato amisisset filium, & amara quadam dolendi libidine lar-
 gius defluerent lacrymae, monitus a quodam: poneretur
 modum luctui, quia nihil proficeret; respondisse fertur:
 Me miserum! propter hoc ipsum illacrymor, quia nihil
 proficio. Adeo difficile est sustinere pondus, quod tota
 sui mole incumbit, & inter fluctus & vortices profundae
 calamitatis aequo animo enatare. Equidem inter antiquos
 legimus Anaxagoram, Telamonem, Xenophontem, Dio-
 nem, Agricolam, Crassum, Tiberium, extinctorum filio-
 rum, vix mutato vultu, nuncios audivisse: Sed, opinor,
 inter austeram quandam & nimis ambitiosam jactantiam,
 quod genuissent mortales, obriguisset magis, quam tumul-
 tuantem in praecordiis affectum omnino sedasse. Hinc
 etiam Antoninus, cognomento Pius, mortuum amicum
 lamentans, & rogatus cessare ab ostentatione pietatis: Per-
 mitte mihi, dicebat, ut homo sim; neque enim vel Philo-
 sophia, vel Imperium tollit affectus. Sed, sicuti inhuma-
 na duritia est, teste Seneca, nullo dolore affligi, vana ja-
 ctantia, velle videri humanitatis oblitum, mœrore autem
 prorsus infinito consumi, stulta indulgentia; ita modum
 tenere & imperare sibi, lamenta & lacrymas cito, dolorem
 & tristitiam tarde deponere, hæc demum vera & virilis
 constantia est. Quippe cum natura nemini necessitatis suae
 gratiam faciat, sed cui nasci contigit, mori restet: Nobis
 autem Christianis per meritum Salvatoris nostri ea obtigerit
 felicitas, ut mori nostrum nihil sit nisi melioris vitae exor-
 dium, temperate dolorem sapientis est & Christiani. Ipse
 Sacer Codex, cum plorantibus plorandum, cum lugentibus
 lugendum esse monet. *Sirac. VII, 37.* idemque, ceu Chri-
 stianum, inculcat Gentium Doctor Paulus *ad Rom. XII, 15.*
 modo cum pio moderamine fiat, *1. ad Theff. IV, 13.* Hinc
 quoque usitata diversis, etiam Ethnicis, gentibus signa,
 quibus conceptum in praecordiis luctum publicabant. Sic
 apud *Hebraeos* scissio vestium, inspersio cineris & pulveris,
 rasio capillorum & barbae: apud *Aegyptios* percussio pe-
 ctoris:

etoris: apud *Persas* capillorum evulsio, humicubatio, &
 velatio capitis: apud *Græcos* sangvinolenta genarum ra-
 tio: apud *Romanos* inordinata capillorum submissio, mor-
 tualia, & mutatio annulorum: apud *Longobardos* tonsio
 cute tenus facta: apud *Lycios* & *Fessanos* mutatio habitus,
 ita, ut muliebrem induerent viri, sicuti apud *Rom.* fœmi-
 næ 7 diebus, qui funeris elationem præcedebant, virili to-
 ga (quæ *Ricinium* vocabatur) domi utebantur: apud *Gal-
 los* vilior amictus: apud *Chinenses* vestis cannabina: & a-
 pud *Germanos* antiquos vultus ungvis cruentatus, & Præ-
 ficarum lamentabiles ejulatus: apud recentiores solennis
 amicorum planctus, sparsio florum aut unguenti ad saxum
 sepulchrale: apud modernos campanarum pulsus, epice-
 dia, cuculli, & pallia ad imos demissa talos inter cætera
 luctus indicia publice ostentantur. Non dicam hic de am-
 plexatione & deosculatone cadaveris; *Hybernis, Russis &
 Borussis, Tartis* quoque & *Romanis*, imo & *Christianis* an-
 tiquis usitata, velut ultimo amoris tributo, quod publice
 exsolvi moris erat. Nec reliquarum scrutabor Gentium
 mœrores, qui adumbraturus præsentem Patriæ & Univer-
 sitatis nostræ, inter singultus & lacrymas luctantem ma-
 num vix promoveo. Utere fletu acerbo, inquit *Sirac.*
XXXVIII, 17. & calente planctu, & fac luctum pro digni-
 tate & meritis ejus, qui obiit! Sed, quis quæso taxabit
 hunc, si meritorum pretio debet commensurari? Plangit
 Patria, lamentatur Ecclesia, lacrymantur Musæ, mœsta
 ubique rerum facies. O utinam! & mihi fas esset horro-
 re sacri silentii obsignare luctum, qui milleno vulnere pe-
 ctus pertudit, & omnem scribendi venam tantum non pe-
 nitus exsiccavit. Sed, pro muneris injuncti necessitate,
 cogor nunc *solenni Programme*, fluctuante inter lachry-
 mas eloquentia, iusta persolvere, Cujus vel soli beato No-
 mini quisquis pius & sincerus, piis & sinceris lacrymis
 parentamus, VIR O Summe-Reverendo, Magnifico & Ex-
 cellentissimo, B. D. N. AUGUSTINO BALTHASA-
 RIS, SS. Theol. Doct. & Prof. Prim. celeberrimo, Reg. Con-
 sult. Præsidi gravissimo, Pomeraniæ Rugiæque Superinten-
 denti

denti Generali eminentissimo, Domino Patruo meo æterna
 veneratione colendo. Natus ille Anno 1632. die 23 Se-
 ptembr. Parentibus probitate & candore conspicuis, Patre
 Viro plurimum Reverendo DN. IACOB O BALTHA-
 SARIS, Pastore Ecclesiæ Anclamenfis & Synodi Præpo-
 sito longe meritissimo, Matre vero GERTVDA BVR-
 MEISTERIA, pietate & omni bonæ mentis apparatu
 instructissima, quorum beatorum memoriam nepotino af-
 fectu, dum vixero, veneror atque suspicio. Regeneratus
 dein per S. Baptismatis fontem, postquam pietatis & lite-
 rarum prima fundamenta Parentum pientissimorum dome-
 stica cura & Præceptorum Scholæ patriæ fidelis institutio
 jecisset, anno ætatis suæ 16 concreditus est informationi
 Clarissimorum Virorum B. DN. M. SPRADLERI, Re-
 ctoris Scholæ Urbanæ Gryphicæ fidelissimi, & fratris sui
 DN. M. IACOBI BALTHASARIS, tunc tempo-
 ris Con-Rectoris dexterrimi, nunc ad D. Mariæ Presbyte-
 ri plurimum Reverendi & Ven. Ministerii Senioris meritissi-
 mi, Domini Patru mei honoratissimi; sub quorum manu-
 ductione adeo felices in humaniore literatura fecit pro-
 gressus, ut, relicto pulvere scholastico, prodire in ampli-
 orem lucem, & Academiam hancce nostram primum salutare
 decreverit. Anno igitur ætatis suæ 18 nomen dedit matri-
 culæ, sedulaque industria, qua noctes sæpe integras per-
 vigiles diebus maritabat, spinosum Philosophiæ iter brevi
 annorum decursu totum feliciter emensus est. Jam præ-
 paraverat Divina providentia animum ad magna destina-
 tum, & inflammabat eum Spiritu suo, futurum aliquando lu-
 men Ecclesiæ suæ, quod Patriam illustraret. Totum igitur
 se mancipavit studio Theologico, utque purissima collige-
 ret mella, VVittebergam profectus, BB. DNN. D. CALOVII,
 D. MEISNERI, D. DEVTSCHMANNI, & D. STRAV-
 CHII nutritus informatione, & condecoratus Magisterii
 titulo anno 1656 in Patriam redux, legendo ac disputando
 probavit se dignum, cui Præfessio Extra - Ordin. Log. &
 Metaphys. ab Illustrissimo Comite ac Domino, DN. JOHAN-
 NE OXENSTIERNA, Academiæ tunc Cancellario muni-
 ficen-

ficentissimo, ad commendationem Facultatis Philosophi-
æ, committeretur. Hanc spartam per triennium, gavi-
sus interim dilectissimi fratris sui, beati Domini Parentis
mei D. HENRICI BALTHASARIS, dein Con-
sulis hujus Civitatis bene meriti, sodaligio & convictu, tan-
ta cum laude exornavit, ut, non dicam de Collegiis pri-
vatis, quorum vel 12 integra absolvit, legendo pariter ac
disputando omnium sibi favorem ex affe conciliaverit. Non
potuit se diu intra Gryphicos muros continere indies ac-
crescens fama, & præter tam eruditam virtutem, qua Sibi
devinciebat omnes, divina prorsus in concionando do-
na occasionem dederunt Nobilissimo & Amplissimo Sena-
tui Stralsundensi, ut a Professione Academica ad Presby-
teratum Nicolaitanum legitime vocaretur. In quo suo of-
ficio, prædicatione verbi Divini & doctrina salubri (Mo-
mo non placet veritas) ædificavit Ecclesiam DEI, donec,
ad cœlestem patriam evocato Viro Maxime Reverendo Dn.
D HENRICO PHILIPPO FRIEDLIBIO, in Pasto-
ratu Jacobæo, conspirantibus Ecclesiæ & Dnn. Patrono-
rum suffragiis, succederet. Etiam in hoc vix tertium ex-
egerat annum, cum, disseminata per Sveciam egregii no-
minis fama, Serenissimam & Potentissimam Regiam HED-
VVIGAM ELEONORAM, Dominam nostram Clemen-
tissimam, permovit, ut Eum ad conciones aulicas prima-
rias, animæque Regiæ curam deposceret. Cui clementis-
simæ voluntati, ut par erat, morem gerere devote consti-
tuisset, nisi hinc propter Regiam voluntatem, inde propter
auditorum charissimorum amorem in discrimen actam, de-
que se modeste sentientem conscientiam, Ipsa Serenissima
Regina, ad humillimas Ecclesiæ, cui præerat, deprecatio-
nes, datis ad Ipsum quam clementissimis literis, in sua sta-
tione firmasset. Illustravit dein cathedram Academicam
novo quodam magni ingenii sui exemplo, cum, exhausta
per festinatas mortes Veneranda Facultate Theologica,
Ipse, adhuc dum Pastor Ecclesiæ Stralsundensis, ex univer-
so, quos ambitu suo cingebat Pomerania, egregiorum Vi-
rorum cœtu seligeretur, qui Viris Maxime Reverendis, &

Excellentissimis , DN. D. IACOBO HENNINGIO, Collegæ atque Fautori nostro devenerando, ut & DN. D. HABICHHORSTIO, & DN. D. DAN. KANSDORFFIO, tunc Licentiatis, honorem ac dignitatem Doctoralem conferret. Expetitus abhinc desideriiis multorum, eodem anno Dnn. Hamburgensium & Dnn. Stetinsium ad Se transmissas vocationes, raro admodum exemplo, declinavit, tertiam vero, quæ totius, per beatam Viri eminentissimi Dn. D. & Superint. General. MATTHÆI TABBERTI mortem, viduatæ Ecclesiæ Pomeranæ curam Ipsi deferebat, amplexus est. Nutui enim vere Divino, Regis gratiosissimi clementissimo decreto, Ordinum Provincialium benevolo affectui, totius Ecclesiæ orbitati, Patriæ universæ necessitati, tot denique singulorum precibus atque suspiriis se præbere difficilem, nec religio, nec sincerus Patriæ suæ amor permittebat. Hinc electus, & ne quid deesset boni ominis, ipsa Dominica Latare Anno 1680 solenni institutione Pomeranæ Rugianæque Ecclesiæ desponsatus est Superintendens Generalis, & evectus ad fastigium, quod pietati, probitati, eruditioni, virtuti, & meritis Ipsius debitum fuisse nuncuparem, si meo indigeret encomio absoluta *beati Viri* integritas, nemini suspecta, nisi æstuantî invidiæ, nemini invisa, nisi Momo ringenti. Ipse interim de gradu in gradum honoris felici passus meavit, Pro-Cancellariatus supremum decus ter sustinuit, bis Juridica, semel Philosophica Facultate Doctoratus insignia impertiente. Rectoratu Academico semel defunctus est, ter Decanatu, in quo Viros Maxime Reverendos Dn. D. NICOLAVM DASSOVIVM, Collegam nostrum honoratissimum, designatum p. t. Rectorem hujus Academiæ Magnificum, & DN. D. IOH. NICOLAVM QVISTORPIVM, postquam, sub Ejus præsidio habitis Disputationibus, Licentiam illis indulserat, Doctorum titulo decoravit, *

impri-

* Sed conferat cum his Benevolus Lector, quæ de Quistorpii Doctoratu habet in *Kostochio literato* Andr. Dan. Habichhorstius, p. 30. Scilicet: Anno 1686. d. 5 Octobr. Decano & Promotore, simulque Pro-Cancellario

imprimens ubique & omni, quod agebat, negotio, gloriosa virtutis suæ vestigia. Ante biennium, metuente Clero, ne insolitis implicaretur oneribus, ad S. R. Majest. Sveciæ, Dominum nostrum clementissimum, ablegatus, quanto cum zelo patrocinatus sit suæ Ecclesiæ, quanto studio protexerit immunitatem variis cuniculis suffossam, quam acceptus Regiæ Majestati, quam gratus Serenissimæ Reginæ matri, quam charus augustissimæ Reginæ regnanti, quam dilectus Regni Proceribus, præprimis Illustrissimis Celsissimisque Dominis, Dn. Comiti ab OXENSTIERNA, & Dn. Comiti de LINDENSCHIELD, quam venerabilis totæ Regiæ Aulæ, totique Holmiæ fuerit, egomet ipse oculatus sum testis, qui venerando huic Patruo meo, nomine Academiæ hujus inclytæ Con-Deputatus, ubique præsens adfui. Hærebam Ipsius lateri, cum Regia Majestas a colloquio per integram horam gratiosissimo, interpellantibus licet Comitiorum & Regni curis, ægre Se pateretur divelli. Binis interfui concionibus sacris, coram Regiis Majestatibus & omni Procerum ordine: uni, coram Illustrissimo Comite de OXENSTIERNA, præsentibus Celsissimo Comite de NOSTITZ, S. Imper. Majest. Legato, multisque aliis Regni Primoribus: tribus, in facie Ecclesiæ Germanæ ab ipso habitis: quanto cum applausu & encomiorum tam publicorum, quam privatorum concertatione, non dicam, ne minus dicendo gloriam Ejus obfuscem, aut ingenue profitendo veritatem invidiæ excitem crabrones. Ut ergo paucis multa complectar: Dignus erat longiore vita, imo dignus, cui particulam nostræ, siquidem a morte sic licuisset redimere, impendissemus. Sed, malebat DEVS, quem commodaverat Orbī in cœlis coronari, quam spinas inter & calamitates mundanas diutius circumagi. Crebro igitur lassatus morborum insultu tandem succubuit, & anno, quem agimus 1688, ætatis 56 inevitabile Naturæ debitum exsolvit Pomeraniæ

S 3

decus,

B. D. Justo Christophoro Schomero, in solennissimo promotionis actu S. Theol. Doctoris decus & privilegia (Quistorpius) accipiebat.

decus, Ecclesiæ Pater, Academiæ splendor, pietatis exemplar, virtutis compendium, Musarum delictum, miserorum refugium, moestorum solatium, piorum amor, ipso AMANDI die 26 Novembr. ut intelligerent boni ultimum amoris præceptum, invidos autem püderet malitiæ suæ. Stomachare nunc livor, succense invidia, *Amandus* est & manebit, qui mundo valedixit amandus, amandus in cœlo triumphat. Nos vero, *Cives Academici*, qui pari affectus æquilibrio amamus juxta & dolemus Virum, tantopere amandum, quantopere dolendum, hieroglyphos imitemur, & imaginem (1) Solis, objectu lunæ oculis nostris subtracti, cum Symbolo: Nil demitur Phœbo, sed orbi. (2) Pyroboli, post flammeum ad sidera syrma evanescentis, cum lemmate: *Vitam reliquit inter astra*: in memoriam Ejus immortalem pingamus Aternitati. Apponamus beato funci lauros, cum epigraphe: *Aeternum virebunt*. Et denique, si cum Antiquis levem sepulchro cinerem adspargere placet, inscribamus ei hunc titulum: *Hic splendidus ignis fuit*.

De cætero adeste frequentes, *Cives Charissimi*, cohonestate exequias comitatu conspicuo, & pro affectu vere paterno, quo Vivus vos complectebatur, supremum humanitatis officium mortuo rependite. P. P. die XII. Decembr. Anno M DC LXXXVIII.

SCRIPTA:

Bier Predigten vom ungerechten Haushalter. Hamb. 1680 in 4.

Einweihungs-Predigt der Kirche zu Boigbland.

Disputationes de Angelis: de Luce: de Spectris: de aquis supracœlestibus: de æterna æterni Filii ab æterno Patre generatione, sub Præsidio Matth. Tabberti: de prisca hæresi Nicolaitarum, Inauguralis Nicolai Dassovii: de sanctissima & omni tempore sufficientissima Christi satisfactione, Inauguralis Joh. Nicolai Quistorpii: de justificatione hominis peccatoris coram Deo, &c.

XXII.

ORATIO

PANEGYRICA,

quam

in memoriam OPTIMI quondam THEOLOGI,

VIRI

SYMME-REVERENDI, MAGNIFICI ATQUE
EXCELLENTISSIMI

DOMINI

IOHANNIS CHRISTFRIDI
SAGITTARII,

SS. Theologiæ Doctoris celeberrimi, per
Ducatum Altenburgicum Superintendentis Gene-
ralis vigilantissimi, Supremi Aulae Concionatoris, &
Sancti Synedrii Assessoris spectatissimi,

de

ECCLESIA CHRISTI

&

LITERARVM STUDIIS EGREGIE MERITI,

X. Cal. Martii M DC XCIV.

in

primatio illustris Palæopyrgici Aëroaterio
habuit

M. IOHANN N Müller /

Eccl. Altenb. Diac.

VIRI

inclyti generis splendore,
 illustrium dignitatum excellentia,
 eminentissimo rerum gestarum decore,
 egregia virtutum gloria,
 multiplicis doctrinae laudibus
 maxime conspicui,

MÆCENATES, PATRONI,
 COLLEGÆ, FAVTORES, AMICI,

omni observantiae cultu & officiorum promptitudine prosequendi, Tuque florentissimi Lycei nostri pubes, ad res egregias nata, spes patriæ lectissima,

QUod in Scholastica compaream cathedra, quam Supremi NVMINIS jussu cum Ecclesiæ commutavi suggestibus, nemini mirum videbitur, qui non detrectet perpendere, quam ingens ad conatum illum me adigat necessitas. Quinquennii spatium est elapsum, quod de re Ecclesiastica pariter & literaria optime meritus, Vir Summe-Reverendus Magnificus atque Excellentissimus, Dn. IOH. CHRISTFRIDVS SAGITTARIVS, SS. Theol. Doctor, per hunc Ducatum Superintendens Generalis, Aulae Ecclesiastes primarius, & Hagio-Synedrii Assessor celeberrimus, vitæ muneribus laudabiliter finitis, ex hac mortalitate discederet. (Obiit XIX. Febr. 1689.) Beneficiorum igitur ab illo me professorum non immemor, singulari flagrabam cupiditate sanctis illius manibus, in publica eruditorum concione, gratæ mentis edendi testimonium. Quo istis exposito, quos superstites deseruerat propinqua cognatione conjunctos, eligebatur tempus ad ea præparanda, quæ proposito huic maxime necessaria judicabam. Quod cum appropinquaret, istius persequendi fiducia penitus excidebam. Siquidem magna pertinacium morborum vehementia opinione celerius & diutius me ita enervabat, ut singulis laboribus, illis etiam, quos demandatæ Sparta conditio exigebat, impar fierem. Et quamquam recuperandæ sanitatis spes aliquoties apparebat; novarum

varum tamen in me irruentium infirmitatum impetu iterum, iterumque suffocabatur. Quam ob causam non potuit non desiderium meum multiplices tolerare remoras. Postquam vero, superatis DEI benignitate morborum discriminibus, in gratiam cum valetudine redibam, cupido etiam venerabilis Sagittarii laudes celebrandi in animo meo coepit reviviscere. Cujus rei studium suscepturus alias sentiebam difficultates, non mediocriter illud denuo turbantes. Arcana enim sanctissimæ TRINITATIS consilia Lycei hujus florentissimi moderamen præter omnem expectationem me juebant relinquere, & Diaconi in Ecclesia nostra obire provinciam. Quæ NVMINIS voluntate cognita, nascebatur quidem opinio, quod sub ipsum a Scholastico munere discessum commodior dicendi materia non posset eligi, quam quæ venerandi Sagittarii recoleret memoriam. Sed cum Serenissimi Patriæ Patris, Augustissimi FRIDERICI, obitus celerimus eodem ferme tempore omnium civium animos graviter affligeret, cum pietate nihil habuissem commercii, nisi in cunctorum ob tanti Principis jacturam tristitia sancto illius nomini gratæ mentis monumentum statuisssem. Quod cum nullatenus possem intermittere, vana iterum reddebatur dicta animi mei sententia. In publico tamen virorum admirabilium confessu, quod promissi debito post breve spatium me vellem exolvere, firmiter asseverabam. Ab illo tempore quo diligentius de fidei datæ complemento cogitavi, eo majora expertus sum sufflamina, scilicet non negotiorum modo, quæ commissæ Spartæ administratio solet gignere, copiam, sed & ingentem istius rei magnitudinem, viribus meis longe superiorem. Hominum, magna aris alieni multitudine qui obstringuntur, sui simillimus. Hi, perpetuis creditorum compellationibus si defatigantur, omnia se velle solvere, luculenter spondent; Verum illucescente hora solutioni destinata, excutunt loculos inanis oppletos & araneis, atque nullibi inveniunt, quod poscentium desiderio respondeat. Parili modo inconsideratæ pollicitationis meæ temeritatem coargui, nullius curæ industria consequens, quod isti posset sufficere. Occurrebant

illinc immortalī laude dignissima beati viri merita; hinc ingenii mei vires admodum exiguae. Inter quas cogitationum ambiguitates solícite fluctuans, inceptae rei studium penitus abjecissem, nisi nova fiducia labascentem animi cupiditatem sustentasset. Humanam illa effingens vocem ita me alloqui videbatur: Quousque præstare dubitas, verbis quod dudum ostendisti? Quare omittis, ad quod te exacuit pietas, extimulat grati animi religio? Quid est, quod Divi Sagittarii virtutes oratione non complecteris? Quis metus a tam nobili officio te abstrahit? Neque rei dicendae sublimitas, neque imbecillitatis tuae conscientia ab eo te revocet. In arduis quaerenda est gloria. Non raro præclara tentantium tenuitatem mira successum beatæ felicitas. Virium defectui laudabilia efficiendi voluntas mederi solet. Enitere tantum, labora, contende, conatus non erit frustraneus. Quibus auditis, nova me incessit cupido non quiescendi prius, quam omnia facta & transacta fuerint. Iisdemque stimulis incitatus hanc cathedram conscendere audeo,

Optimi Theologi titulo beatum inclarnisse Praesulem, commemoraturus. Agite, Auditores venerandi, quia illum auscultastis olim facilitate, meum quoque de illo sermonem excipere ne dedignemini.

Quomodo Theologi nomen aliquis sibi possit acquirere, multi docuerunt. Nemo tamen nervosius atque melius, quam Theander Lutherus, id expresit, *Meditationem, Tentationem, Orationem* illius consequendi esse media, testatus. Iisdem quoque gradibus Nostrum ad suprema Theologicae celsitudinis fastigia pervenisse, dispalescet e sequentibus. Per infusionis repentinæ miraculum nemo doctrinarum notitia imbuitur. Pentecostes solennia non amplius illucescunt, quæ rudium hominum animos cælestium dogmatum lumine celeriter illustrent. Cura, labore, vigiliis opus est omnibus, qui eruditionis laude nobilitari cupiunt. Sine meditatione multiplex nemini doctæ mentis fama potest obtingere. Hujus rei probe conscius fuit Sagittarius. Inde summam in colendis literis industri-

am a prima pueritia ad extremæ senectutis terminum adhibuit. Patriæ claritas ingenuæ juventutis animos egregiarum rerum desiderio solet accendere. Sicut enim in Scythica nati barbarie a soli sui feritate non deflectunt; & in sylvestribus locis pleni ruris & inficetiarum homines plerumque procreantur; ita elegantiae studio non parum confert loci, in quo lucem primo aspiciamus, celebritas. Tam felici esse licuit nostro Sagittario. Quid enim urbe illa est illustrius, quæ isti prima concessit incunabula? Utrislavia est cum celeberrimis Germaniæ oppidis de principatu non injuria contendens, excellentissimorum virorum aut genitrix aut hospita. Illic cum in hanc lucem anno hujus seculi decimo septimo d. XXVIII. Sept. venerit, quis non videt, quod simul virtutum igniculos atque semina conceperit. Hæc eo præstantiora fuerunt, quo nobilioribus prognatus est parentibus. Sola enim natalis terræ excellentia neminem reddit laudabilem. Dantur in urbibus florentissimis virtutum vitiorumque confinia. Multi quidem laudatissimarum rerum administrationibus invigilant; complures tamen & turpi indormiunt socordiae. Ex his qui nascuntur, cum lacte statim materno malitiæ cupidinem imbibunt, per omnia vitæ tempora frugibus tantum consumendis idonei. Illis autem qui debent originem, hæreditario quasi jure honestioris ingenii sunt participes. Perinde ut e limpido fonte puri profluunt rivuli, bona ex radice boni progerminant rami, & arboris salubritatem fructuum refert præstantia. Fortes creantur fortibus. Noster de ortu felicissimo gratulari sibi potuit, Patrem natus *Thomam Sagittarium*, Πολυίστορα celeberrimum, antea Jenensis Academiae Professore Publicum, postea autem Elisabethani Gymnasii apud Utratislavienses Directorem, cujus gloriam nulla unquam obliterabit oblivio. Complures equidem a Majorum laudibus degenerant, famam ab illis acceptam moribus collutulantes turpissimis. Noster autem a talium peste fuit remotissimus, nihil prius habens & antiquius, quam ut in Dei honorem generisque sui deus adolesceret, Quo splendidiore ingenii dotes erat adeptus

adeptus, eo feliciore progressu conamen illud procedebat. Illis enim qui carent, multis in rebus frustraneam adhibent operam; certe non nisi variis vigiliis atque sudoribus consequuntur, cujus alii nullo ferme negotio sibi comparant notitiam. In Nostrum profecto incredibilis naturæ benignitas plenis contulit manibus, quicquid laudabilium pignorum in thesauris suis possidet, non corporis tantum, modulatissimi elegantiam, sed & ingenii pulcritudinem, quam *inopuam* vocamus. Fuerunt, qui omnia, quæ vel legerint vel audiverint, retinendi facultate sunt gavisi, iudicii autem defectu laborantes. Alii contra non adeo fidei memoriæ custodia usi, tam accurata de omnibus rebus iudicandi potentia fuere præditi, ut nihil neque dici neque cogitari potuerit, in cuius causas indolis sagacitate non penetraverint. Pauci admodum utraque polluerunt potestate, non memoriæ tantum, sed iudicii etiam excellentia celebres. Quibus autem NVMINIS benignitate tam fortunatis esse licuit, nulla artium occurrit impervia, & ejusmodi contigit prædicatio, quod ad haurienda omnia, quorum quidem cognitio in homines cadere potest, habiles & accommodi nati fuerint. In talium numero Virorum sapientissimorum suffragia nostrum collocarunt Sagittarium; idque non immerito. Quid enim ingenio ipsius fuit elegantius, quid mente venustius, quid memoria fidelius, quid iudicio accuratius? E pueri statim ætate tam egregiarum dotium emicuerunt igniculi, crescentibus annis indies majora capientes incrementa. Inde omnibus fuit acceptissimus, quibuscunque potuit innotescere. In his omnino commemorandus est Augustissimus *Augustus*, Dux Brunsvicensis atque Luneburgensis, Princeps non mirificæ modo senectutis, sed & incredibilis sapientiæ gloria in universo Christianorum orbe celeberrimus. Ille aliquando Nostrum in viridi adolescentia præter opinionem Brunsvici conspiciens, secum in conclave suum duxit, de variis rebus, Latino utens sermone, cujus fuit peritissimus, rogavit, admiratusque honestæ indolis singularitatem, erecti animi hilaritatem, vividi vultus ingenuitatem, concinni

sermo-

sermonis gravitatem, elegantioris modestiæ gravitatem, pecuniario quodam munere exhibito, manuque sua leniter admota istius capiti, dixit: *Tu clarus evades, magnis inserturus Principibus.* O laudabile prudentissimi Principis de Sagittario nostro augurium! Cujus mentionem faciens Rodolphi Agricolæ reminiscor, quem Hermolaus Barbarus, immortale Venetorum decus, tali condecoravit epitaphio:

Invida clauserunt hoc marmore fata Rodolphum

Agricolam, Frisii spernque decus que soli.

Scilicet, hoc vixit, meruit Germania, laudis

Quicquid habet Latium, Grecia quicquid habet.

Iste in Hegli Scholam Davendriæ veniens cum aliquot adolescentum scripta considerasset, ceterisque *Erasmii Rotodami*, tum temporis in eodem viventis condiscipulatu, antetulisset, eum videre voluit; Quem advolantem fixis intuitus oculis, manuque illius capiti superimposita, hanc adjecit vocem: *Tu magnus eris.* Neque vana fuit ejusmodi divinatio, ceu nemini non constat. Sicut autem non exigua laus inde in Erasmo est profecta; Ita & proposita laudatissimi Principis sententiæ non parvam Nostræ existimationem attulit. Sed cui bono sunt eximiae mentis pignora, si defint, qui vigili ea studio expoliant? Nam ætatis etiam bonæ teneritudo facile ad vitium trahitur, nisi provida magisteria lascivos ejus motus coerceant; perinde ut arbusculæ maligne crescunt, nisi coloni diligentia silvescentium ramorum corrigat luxuriam. Multi, quos natura ad res maximas donibus instruxit omnibus, vitiorum contagio, aut etiam desidia ad vulgarem degenerant indolem, & ad deteriora deflectunt. O terque quaterque felices, qui viris pietate, moribus variaque doctrina claris instituendi committuntur. Id quoque laudis Nostræ debemus asserere. Patris quidem cura nondum quatuor annorum puerulus privatus est. Quam si, exemplo aliorum, sub illius disciplina & in Scholis & Academiis omnia doctrinarum genera imbibentium, usurpare valuisset, cum felicissimis de palma potuisset contendere. Omnes enim

enim admirandæ suæ eruditionis thesanros doctissimus Genitor tam exoptato aperuisset filio. Sed cum in tenerrimæ pueritiæ annis in orphanorum miseriam inciderit, matris etiam (quæ, defuncto Coniuge, Bresla Jenam cum suis se receperat) amplexu paulo post spoliatus; NVMINIS tamen providentia conciliavit quam plurimos, quorum ductu fidelissimo in sectandis literis feliciter usus pervenit, quo non multis licet adspirare. Postquam enim in Tutoris sui, Christophori Schaperi, qui Serenissimo Saxoniae Duci Vinnariensi a Feudorum fuit secretis, familia per aliquot annorum spatium egerat, iis interea temporis imbutus artibus, quibus pueritia illius impertiri debuit; cum Patruo, *Caspere Sagittario*, Clarissimo Viro, a Numburgensis Scholæ Conrectoratu ad Brunopolitanæ Martinensis moderamen vocato, Brunsvigam anno ætatis undecimo 1628 concessit. Quomodo ibi se gesserit, non satis valeo exprimere. Certe non Rectoris tantum, Patruus nempe laudatissimi, sed & Bartholomæi Schnellii Conrectoris, atque Ludovici Fidlerii Subconrectoris amore ita dignum se exhibuit, ut nihil supra. Nonnullis commilitonum aut socordiae aut aliorum scelerum generi indulgentibus, ipse rerum suarum, plaudentibus omnibus, fategit. Judicatu autem est difficillimum, utrum Præceptores, omni doctrinarum laude aliosque instituendi artificio spectatissimi, majore studio humanitatis artes proposuerint, an ille arripuerit. Nihil certe isti docuerunt, quod ex eorum ore mente flagrantissima non exceperit, freno potius quam calcari indigens. Cumque nullus sine linguarum, Latinæ scilicet atque Græcæ, adminiculo in doctrinarum studiis feliciter versari posset, illas ita sibi reddidit familiares, ut nihil elegantiarum in viridariis suis tenuerint, cujus ipse non factus fuerit particeps. Sive enim ore, sive calamo animi sui sensa exprimeret, Tullii & Maronis, Demosthenis atque Homeri gemmas repræsentavit. Simili facilitate ceteris artibus, quarum cognitio Scholasticæ publi est proficua, navavit operam, Magistrorum desideria longissime superans. Multi juvenum paulo ultra primi tirocinii rudimenta progressi, nescio qua imaginariæ eruditionis

onis persuasione turgidi, Præceptores floccipendunt, Academi-
 mas crepant, impetuque temerario cruda in illas protrun-
 dunt studia. Ejusmodi intemperie nostrum haud agita-
 runt Sagittarium. Suis enim Doctoribus constanter ad-
 hærescens quo plura didicerat, eo majore flagravie cupi-
 dine diutius eorum incumbendi dogmatibus. Inde omni-
 bus tam habitus est carus, quam qui carissimus. Patru-
 præpitiis in eum amor paterna indulgentia fuit mollior.
 Cæterorumque Collegarum affectus tantâ eum complexus
 est benevolentia, ut in filium esse singularior non potue-
 rit. Audire profecto istos mihi videor ea suos discipu-
 los ratione alloquentes: O si omnes vestrum Sagittarii es-
 sent simillimi. Id si fieret, quantæ voluptatis nobis esset
 in vestro versari ordine? Vestrarum mentium institutio mel-
 le dulciores nobis pareret delicias. Agite Sagittarii exem-
 plum semper vobis ponatis ob oculos. Si vos lateat mo-
 destiæ colendæ ratio; ejus rei speculum Sagittarius vobis
 esse poterit. Si utiliter in literarum studiis velitis procedere;
 Imitemini Sagittarium. Si Parentum, si Præceptorum, si
 Hospitum, si Patronorum vobis conciliare gestiatis bene-
 volentiam; vestigia legatis Sagittarii. Si eruditionis veram
 metam cupiatis contingere; præeuntem sequamini Sagitta-
 rium. Quod eo ferme modo Magistri suos ad egregiæ
 laudis studia cohortati fuerint, verisimile judicamus. A
 Scholasticis meditationibus ad Academicas progredior. Non
 pauci, quamdiu in Scholis trivialibus & Gymnasiis commo-
 rantur, Parentum atque Magistrorum desiderio egregie sa-
 tisfaciunt, modestiæ, temperantiæ, sedulitatis, aliarumque
 virtutum laude omnibus commendatissimi; In Academicæ
 autem civitatis recepti ordinem, quasi pestilenti quodam
 fidere afflati fuerint, omnes pristinæ continentiæ limites
 transgrediuntur. Ab ejusmodi *μεταμορφώσεως* morbo No-
 ster fuit alienissimus. Quam enim semel bonitatis viam a
 prima pueritia calcare cœperat, eam & in inclyta Salana, cui
 undeviginti natus annos 1636 se tradidit, tam magna tenu-
 it constantia, ut neque voluptatum deliciis, neque rigidi-
 oris fortunæ vehementia ab ea potuerit abstrahi, nihil fœ-
 ditis

dius esse judicans, quam impuris manibus, ceu multorum est perversitas, in Sanctæ Theologiæ versari studiis, quibus animi nervos atque contentiones dudum consecraverat. Quod si quis unquam ea sapienter est auspicatus, certe noster est Sagittarius, cum istis nihil habens commercii, qui minus circumspecte in illius sanctuaria voluit irruere. Egregiis progressibus in Ecclesiæ salutem isti operam navare complures potuissent, si meliora suadentium voluntati potius, quam aut suis aut aliorum ineptiis locum voluissent relinquere. Certe sunt, qui Theologorum nomen se consequi posse opinantur, modo ad populum publicis in conventibus conciones habendi rationem teneant. E quorum numero homines in Academias si perveniant, nihil agunt aliud, quam quod ad scopum istum pro suis quidem opinionibus via ducat brevissima, facillima. Longe melior mens nostro fuit Sagittario, non ignaro, summam esse S. Theologiæ amplitudinem, non adeo angustis limitibus includendam. Profecto scientiarum est regina, quæ cæterarum artium ministeria habet necessaria. Domina est, cui Musæ cum cæteris disciplinis ancillarum & pedisequarum instar inserviunt. Verbum DEI ager est, in quo latent innumera doctrinarum semina: agricola ergo requiritur, qui excitet ea inque aliorum usum assidua colligat diligentia. Est cælum quamplurimis enitescens sideribus; opus igitur est tubis, oculisque armatis, quibus ea videas. Est fons, e quo non uti canis e Nilo, uti Diogenes manu, sed situlis aquam in profundo latitantem haurias. Id accurate Sagittarius perpendens, omnium doctrinarum fuit cupidissimus, quas suo desiderio cognovit conducibiles. Linguarum artiumque, quas in Scholis sibi reddiderat familiares, amorem nunquam deposuit, in id incumbens, ut illarum notitiæ singulis diebus accessiones fierent. Hebraicæ imprimis & consanguinearum culturæ ingenti fuit deditus cupiditate, nullis parcens lucubrationibus, ut eam istarum consequeretur cognitionem, quæ fructuosæ divini codicis lectioni posset sufficere. Neque segniorem se præstitit in historiarum evolutionibus, quarum intelligentia appri-

me utilis censetur omnibus, qui ad Theologiæ cultum animum adjiciunt. Quid dicam, qua cura, qua sedulitate, quantis vigiliis Philosophiæ studuerit? Plurimi in aditu subsistentes atque attrito, primoribus tantum labris ejusmodi doctrinæ genus gustare solent, & extremis modo digitis attingere; Ille autem ipsa adyta ingressus, inexplebili cupidine istius profunditatem exhaustit, inque succum convertit atque sanguinem. Idque eum in finem, ut non modo convenientem in divinarum literarum tractatione ordinem servare, sed & eo feliciter Sophistarum sycophantias solvere valeret. Non alio ense in obtruncando Goliathi capite impeterritus ille adolescens, David, usus esse legitur, quam quo adversarium devictum ante spoliaverat. Nec incertæ victoriæ spem milites possunt concipere, si istius armaturæ usum probe calleant, quam hostica phalanx in aliorum oppugnatione adhibere solet. Ea enim ratione omnes horum machinas salutariter possunt eludere, suisque telis illos prosternere. Cumque hæreticorum Principes non aliud armorum genus habeant, in quo plus ponant fiduciæ, quam quod in Philosophorum officinis est fabricatum; nemo cum illis feliciter potest congredi, nisi & eodem contra illos se munire valeat præsidio. Hujus autem qui sunt compotes, omnia illorum tela non impavidis tantum mentibus excipere, sed & summa in eosdem felicitate retorquere, tandemque adhibito Scripturæ S. gladio eos ita possunt conficere, ut se superatos esse vel turpi silentio fateri cogantur. Valeant igitur, valeant, inquam, qui Philosophiæ dogmata e Theologorum Scholis exulare jubent. Id si fieret, in eandem Ecclesia redigeretur miseriam, in quam olim Israeliticus incidit populus, cum hostium incursionibus premeretur, fabrilis nequaquam habens ministeria, a quibus armorum procuratio adversus tanta vitæ fortunarumque discrimina expectari potuisset. Quid est, quod **DEVS** optimus maximus Pauli potius, quam alius Apostolorum, opera in convertendis eruditissimarum gentium animis uti voluerit? Nihil inepti proferam, si dixerò, ideo id esse factum, quod humanarum scientiarum ille fuerit

peritissimus, quarum cognitione reliquos caruisse constat. Et quotusquisque in Ecclesiæ Christianæ annalibus tam est hospes, quin cognoverit, quantum emolumentum e profanæ literaturæ notitia DEO sacratus ordo perceperit, quamque incredibile damnum ex ejusdem ignorantia in eum redundaverit? Præfecto quotiescunque DEVS illius splendori tenebras offundi passus est, liberalium quoque artium lumen caligine submersum esse novimus. Revocate tantum vobis in memoriam proximæ barbariei sub impudicissimis Monachis turpitudinem; Nonne simul religionis puritas pessimis contaminata est maculis? Nonne superstitionis humanæ deliria anteponebantur divinæ veritatis sapientiæ? Nonne plus admirationis in cœcutientibus stolidi popelli animis excitabant vanissimarum ineptiarum glaucomata, quam sacrarum Scripturarum dogmata? Imo, hisce neglectis, illa ubique gentium regnabant, pro divinis habitata oraculis. Contra ea quodocunque DEVS Ecclesiæ statum floridissimum esse voluit, humanitatis quoque artibus elegantiae vigorem asseruit. Ejus rei superiorum temporum historiae luculento esse possunt testimonio. Cum enim NVMEN benignissimum constituisset Megalandri Lutheri ministerio Romanorum Pontificum dispellere tenebras plusquam Cimmerias, & sanctissimi verbi sui lucem in Ecclesiæ Christianæ concionibus iterum accendere; nitori suo prius artium profanarum, ex orco quasi revocararum, cultum restituit, atque literarum humanarum studia, quæ incultu atque socordia quam diutissime torpuerant, reflorescere iussit. Terque igitur quaterque felix prædicandus est Sagittarius, quod sine humanarum scientiarum notitia divinæ sapientiæ considerationem noluerit suscipere. Ut autem eo salubrius illarum sibi conciliaret gratiam, Ducibus usus est Viris, propter omnifaræ eruditionis excellentiam in politiore orbe celeberrimis, Paulo nempe Slevogto, Johanne Michaeli Dilherro, Philippo Horstio, Daniele Stahlio, Johanne Zeisoldo, Philologiæ cum sacræ tum profanæ, ut & Philosophiæ Doctoribus felicissimis, quorum *arguentis* admirabili auscultavit solertia.

Multi

Multi in Academiis varios consumunt annos, vix ullam publicorum Præceptorum sibi comparantes cognitionem, tantum abest, ut de eorum laboribus rationem possint reddere. Hos si rogites: ecquid hic vel ille præcedentium mensum decursu publice privatimque egerit? quæ præcepta in Studiose juventutis commodum explicaverit? quam materiam publicis velitationibus examinandam proposuerit? Hos, inquam, ea si rogites, omnium ita rudes deprehenduntur, ac si alio sole calentem orbem incoluerint. Quid autem Sagittarius? Non tam nomine, quam re ipsa fuit Studiosus, cunctas laudatissimorum Professorum prælectiones tanta frequentans diligentia, ut major neque expectari neque optari potuerit. Profecto quæcunque illi siue publicis in auditoriis, siue privatos intra parietes, exponebant, non auribus tantum, sed & calamo excipiebat, excepta domi repetebat, repetita memoria fideli custodiebat, custodita facillimo reddebat ore, quotiescunque vel in conficiendis disputatoriis, vel in Præceptorum tentaminibus, vel in familiarium colloquiorum exercitiis de iis differendi dabatur occasio. Unde factum est, ut singulis admirationi fuerit mirificæ. In quibus præcipuo ponendus est loco excellentissimus *Dilherrus*, tum temporis Academiae illius optimæ, postea vero Norimbergensis, quia & totius orthodoxæ Ecclesiæ decus incredibile. Quo enim iste fuit animi acutine, statim perspexit singulares Sagittarii nostri dotes, rebus magnis idoneas; cognovit & minime quotidianam multiplicis doctrinæ cupidinem, cum morum venustate conjunctissimam. Ideo quicquid inaudita eruditionis laude, quicquid inusitata apud alios gratia, quicquid lectissimorum librorum copia, quicquid amoris infucati promutudine valebat, nostro pollicebatur, talem sæpenumero erga eum adhibens vocem: *Utere me & meis*; neque promittebat ea saltem, sed ipso etiam opere liberaliter præstabat, præter innumera alia id quoque beneficii illi conferens, quod de gratisimis rebus duplici vice in publicis congressibus disputantem præsidio suo muniverit. Vidimus hucusque in liberalium artium palæstris versantem.

Sagittarium. Audiamus etiam, qualem in Theologorum Acroateriis se exhibuerit. O si omnis eloquentiæ flumine jam possem inundare, & de re gravissima quam optime dicere. Sed cum ea virtus e rivulis meis non possit effluere, id quoque agam pro ingenii mei modulo. Exsplendescbat eo tempore Salana celeberrima ejusmodi Theologiz Doctoribus, qui rutilantium instar fiderum universum Ecclesiæ orthodoxæ orbem cœlestis doctrinæ radiis illustrabant, Johanne scilicet Majore, Johanne Gerhardo, Johanne Himmelio & Salomone Glasio, quorum vel nuda nomina, ceu omnium titulorum præconiis excellentiora, sæpe posteritatis soboles celebrabit. Quemadmodum vero iis nihil deerat, quod vastissima Theologicæ Sapientiæ amplitudo in ambitu suo possidet; Ita etiam Noster omnem operam, curam, industriam, cogitationem, mentem denique omnem in eo locavit, ut salutariter hauriret, quicquid ex uberrimis horum Gamalielum fluminibus promanabat. Noverat enim, quam noxium esset & periculosum, sine probatis Ducibus Theologiæ studium aggredi. Qui Oceani fluctibus sine periti naucleri regimine navem suam committere audent, in scyllas facile & charybdes incidunt, cum præsentissimo naufragii discrimine, marinorum monstrorum certa futuri præda. Parili modo qui absque ingenui Præceptoris gubernatione rebus incumbunt Theologicis, aut monstrorum fiunt ludibrium, aut ipsi monstra pariunt in summam Ecclesiæ perniciem, ceu pessimorum hæreticorum exempla testari possunt. O felices, qui a tali temeritate cum Sagittario nostro absunt quam longissime. Quorum scientia singulis Christianis est necessaria, a teneris pueritiæ annis ille didicit, singulos dies, ut primum legendi facultatem adeptus est, sacrarum literarum lectione incipiens atque finiens. Quæ autem Theologum scire interest, e laudatis cognovit Doctoribus, quocunque illi præverunt, laudabiliter secutus. Sive enim fidei articulorum seriem eleganti methodo enuclearent; sive libros Biblicos interpretandi artificium explicarent; sive antiquitatis Ecclesiasticæ singularia explanarent; sive hæreticæ multitudinis

dinis sophismata confutandi rationes demonstrarent; five
 dubiarum quaestionum laqueos explicarent; five in publi-
 cis eruditorum congressibus de magni momenti rebus di-
 sputarent; five ad populum sacris & suggestibus dicendi
 modum declararent; five alia in Studiosæ juventutis com-
 modum propinarent; semper præsentem habuere Sagitta-
 rium, non somniculosum, sed adeo industrium, ut omnes
 in sui amorem, quin & admirationem pertraheret. Sicut
 enim quamplurimis præcipuorum commilitonum eruditio-
 nis palmam non dubiam modo faciebat, sed etiam præri-
 piebat, majore enitescens laude, quam æquo animo illi
 ferre poterant; Ita etiam Doctoribus voluptatem affere-
 bat incredibilem, neque minorem aliis, quorum vel ami-
 citia, vel patrocinio fruebatur. Erant, quibus Studiosæ
 juventutis ornamentum audiebat; Aliis Præceptorum glo-
 ria; omnibus autem ingens familiæ decus atque splendor
 lucidissimus. Horum aliqui felicem prædicabant Patrem, &
 cujus sanguine tam excellens prognatus fuerat filius. Imo ad
 eum, quasi adhuc in vivis existeret, ejusmodi verba dirigere
 videbantur: Salve eruditorum quondam lumen splendidissi-
 mum. Quod novus Phœnix e Phœnicis prodeat cineribus, ve-
 terum credidit superstitio. Nos citra ullius fabulæ vanita-
 tem asserere non dubitamus, quod ipse revivixeris dudum
 mortuus, vel potius superstitem reliqueris filium tui simil-
 limum. Hujus efficit virtus, ut mortem tuam moderatius
 feramus. Nam quicquid rerum egregiarum tenuisti, ille
 possidet. Ingenio tu multum valuisti, ille plurimum, eru-
 ditionis tuæ gloriam si non superans, tamen æquiparans,
 certe post breve spatium æquiparaturus. Eloquentiæ tuæ
 virtus atque decor in illo residet; Verba enim papavere
 atque sesamo sparsa reddit, & quicquid loquitur atque scri-
 bit, apes floribus atque nectare complere censeas. Hono-
 ris templa, in quibus non ultimam occupasti caveam,
 ipsi aperientur. Scholæ illius sunt cupidissimæ, quæ tibi
 plurima accepta referunt beneficia. Academiam exorna-
 bit, cui tuæ laudes fuere decori. Imo in illa Ecclesiæ con-
 scendet culmina, ad quæ tu adspirare non potuisti. O te

felicem ! Nihil enim fortunatius illo potest esse Patre, cuius
 gloriam filius virtute antecellit. Colligi inde potest, quam
 acceptus omnibus fuerit Sagittarius. Quos supremi NV-
 MINIS providentia arduarum rerum fastigio destinat, in mi-
 nimarum administratione prius exercere solet. Sic nauta
 ante in tranquillis lacubus, portubus & littoribus navem
 agit, quam Oceani tempestatibus committat. Et nemo mi-
 litum belli dux renunciatur, nisi aliquandiu gregarii aut cen-
 turionis partibus bene functus fuerit. Ita Noster non cur-
 su aut saltu, sed gradibus ascendit ad Theologicæ dignita-
 tis altitudinem. Summorumque Theologorum, Johannis
 Fœrsteri, Georgii VVeinrichii, Christophori Helvici, Vin-
 centii Schmuckii, Pauli Tarnovii, & aliorum secutus ex-
 empla in pulverulento prius Scholarum statu, quam aut in
 Academica aut in Ecclesiastica luce esset versatus, inepti po-
 puli finisteritatem nequaquam curans, qui Scholasticæ pu-
 bis institutionem vilissimis laboribus annumerat. Dispicie-
 bant Curiensis reipubl. Patres anno epochæ Christianæ post
 millesimum & sexcentesium quadragesimo primo, quem
 Gymnasii sui Conrectorem constituerent; & statim Sagitta-
 rius, quem & Dilherri literæ & aliorum suffragia de melio-
 re commendaverant, iudicatus est dignissimus, cuius fidei
 tam utile negotium demandaretur. Cumque id X Cal. No-
 vembris hilariter suscepisset, dici non potest, quanta soli-
 citudine, quantis conaminibus, quanto omnium applausu
 gesserit. Siquidem concordia cum Collegis studio, miti-
 fica juventutis commissæ mentes formandi facilitate, incre-
 dibili erga Superiores modestia, magnaue singulis intervien-
 di promptitudine, omnium animos ita sibi devinxit, ut illi-
 us opera atque consuetudine frui quam diutissime desidera-
 verint. Verum talibus votis DEI optimi voluntas noluit
 subscribere. Nondum enim biennii spatium ibi ille com-
 pleverat, cum Jenam ad urbanæ Scholæ moderamen, de-
 centi facta vocatione, redire juberetur. Quam ægre Cu-
 rientes in tam properum recursum consenserint, quamque
 libenter eum ad amplioris provinciae administrationem sibi
 retinuerint, inde potest intelligi, quod Ephori munia, Hen-
 rici

rici Teubelii, cuius paternum in se amorem senferat, obitu vacuefacta, committere ei anno quarto & quinquagesimo voluerint. Cui desiderio nequaquam fuissent dediti, nisi talem in Scholastici muneris functione illum cognovissent, qui splendidiori provinciae laudabiliter praesse posset. Jenam autem anno quadragesimo tertio redux factus, IV Cal. Sept. Scholae fasces tractare coepit, magnam sibi existimationem promeritus. Apparuit profecto in ampla doctissimorum virorum multitudine, ecquis esset Sagittarius, omnibus primarii Praeceptoris partibus egregie satisfaciens. Quam tenero discipulos complexus est animo? Quas pro eorum salute sustinuit vigilias? Quanta hilaritate, quanta suavitate, quanta sedulitate illos exacuit, ut optimarum rerum studiis incumberent, primam pietati, modestiae aliisque virtutibus, reliquas autem curas istis tribuentes artibus, quae ab humanitate nomen acceperunt? Quam candido in Collegas fuit affectu? Quam dulcia diligentiae, in poliendis discipulis adhibendae, non monita tantum, sed etiam exempla illis praebuit? Quam sedulo cavet, ne discordiarum contentiones mutua istorum studia dirumperent? Neque Scholasticae saltem, sed & Academicæ juventutis commodo studuit consulere. Cum enim mense Maio anni antea dicti quadragesimi tertii supremam Philosophiae lauream, insimulque alios docendi privilegia inibi esset consecutus, tali munere se indignum reputavit, nisi & re ipsa efficeret, quod publica auctoritate sibi concessum esse cognoscebat. Ideo quoad per ordinariae Spartae procuracionem potuit, & privatos intra parietes lectissimo Studiosorum numero multiplices exposuit materias, & triplici vice in publice concertantium corona disputationis egit Praesidem. Sicut autem in Serenissimorum Nutritiorum aulis eminentissimi versabantur viri, quibus ob paternae amicitiae recordationem non parum erat acceptus; Ita etiam eruditionis virtutumque suarum fama iisdem atque aliis reddebatur commendatissimus. Unde factum est, cum D. Johannes Musæus ab Historicae atque Poeticae Professionis sparta ad Theologicae functionem progrediretur, ut Principes Serenissimi denominationi, ab inclyto Philosophorum ordine factae, sine controversia adji-

cerent calculum atque istum vacuefacti muneris Professore-
rem, mense Augusto anni quadragesimi sexti, constitue-
rent. Quod adeptus axioma, dici non potest, quam ex-
ornaverit. Multi dignitates autumant non virtutum mayo-
rum stimulos, sed portus, ubi pingui otio delitescere lice-
at, & non ultra progredi. Horum Noster dissimillimus,
acceptum munus theatrum judicavit, ubi se novum Rosci-
um sisteret. DEI gloria & Academiae ornamentum fuere
scopus, quem omnibus studiorum contentionibus praefixit,
omnem horam perire credens, qua non aut meditaretur, aut
legeret, aut diceret, aut scriberet. Quanta sedulitate,
quanta humanitate lectiones cum publicas tum privatas obi-
it? Mirifica omnibus infuit dulcedo, ut loquenti mella pro-
fluere viderentur. Quanta facilitate disputavit? Quis in-
venire poterat argutius? quis colligere nervosius? quis ex-
plicare venustius? quis vincere feliciter? Singulis certe ad-
mirationi fuit sanitas & acumen ingenii. Facultatis Philo-
sophicae regimen repetita vice administravit Decanus tanta
fide & circumspectione, quanta esse solet, cum est praeci-
pua. Alia etiam Academiae tractans negotia, omnibus a-
nimi industriaeque nervis contendit, ne aut studiorum honor,
aut docentium dignitas, aut reipublicae literariae bonum quid
detrimenti caperet. Quid multa? Omnia eximia Professo-
ris puncta tulit, & non Proceribus tantum civibusque Aca-
demicis fuit decori, sed exteris etiam non pauca ingenii mo-
numenta consecravit. Quae haecenus de Spartarum Scho-
lasticarum & Academiae procurationibus fuere dicta, non
ita debent accipi, quod interea temporis rerum Theologi-
carum meditationes intermiserit. Nemini profecto ejus rei
opinio in mentem veniat. Principis alicujus metropolin
salutaturi, non semper recta ad illam contendunt via, sed
in itinere etiam notatu digna considerant, & amicorum vi-
sitationibus negotiisque aliquid temporis tribuunt; Nihilo-
minus praecipui scopi memores ita illum respiciunt, ut eo
melius possint contingere. Idem de Nostro sentiendum
esse judico. Cum enim principis sapientiae aulam non tam
adire, quam incolere gestierit; aliquandiu quidem in ipsa
ad

ad illam profectioe aliis studere rebus visus est ; Nihilo tamen secius propositi sui perpetuam retinuit memoriam, omnis diei partem istius relinquens considerationibus. Quin &, quæ ab illo abluere putabantur, ita moderatus est, ut in Theologiæ honorem vergerent. Neque summos Academiæ Nutritios ea Sagittarii diligentia latuit. Siquidem Serenissimus Princeps, Divus *Fridericus Wilhelmus*, Patriæ quondam Pater optimus maximus, literis ad Augustissimum Principem, Divum *Ernestum*, post præmaturum Principis juvenutis, *Friderici Wilhelmi III.* obitum, horum Ducatum heredem, de Sagittario a Scholastica ad Academicam Spartam vocando exaratis, talia addidit: *Pergat modo Sagittarius sancta tractare studia ; se illius in Theologicis negotiis operam suo tempore certo certius esse usurpaturum.* Quod sapientissimus Princeps tum temporis futurum esse divinavit, paucis annis post re ipsa contigit. Cum enim D. Enochus Himmeliuss ab Orlamundana Ephorias administratione, decenti modo invitatus, Cizam se conferret, optimi Principis judicio, eminentissimorumque Ministrorum suffragio Noster habitus est dignus, qui abeunti succederet. Factum id est XIX Septembr. anni quinquagesimi primi. Ante autem, quam Orlamundam peteret, impetrata a venerabili Theologorum Collegio potestate, pro consequendis Theologiæ supremis honoribus, in nonnulla capitis noni epistolæ ad Romanos commata lectionem instituit, quam sequentis anni XIX Februario sollemnis sub D. Johannis Musæi præsidio habita excepit disputatio, & demum mense Augusto Doctoris titulus ipsi non minus, quam Christiano Chemnitio, Georgio Berlichio & Justo Sœffingio, in festivissima panegyri collatus, in publicum præclaræ eruditionis eximiaeque virtutis testimonium. Consecutus autem & Spartam & nomen Theologi, summam adhibuit diligentiam, ut spem de se conceptam sustineret. Eam ob causam omnia vigili peregit studio, quæ demandata sibi esse cognoscebat, non concionibus tantum ad populum habendis, sed cæteris etiam negotiis, quæ ordinis sancti capitibus conveniunt, insigniter deditus. Quid quod & iis

in rebus, quas præter ordinem expediendas accepit, tam prudenter se gessit, tamque provide, ut a singulis laude magna efferri debuerit. In quibus non immerito commemoranda venit Scholæ Salfeldensis lustratio, Serenissimi iussu, ab eo laudabiliter anno quinto & quinquagesimo suscepta; Neque minus ædium sacrarum, quas funestissimum Teutoniæ bellum miserabiliter violaverat, reparatio, ad Principis mandatum in plurimis diœceseos Orlamundanae locis, eo moderante, feliciter facta. Quid dicam, qua industria effecerit, ut Ecclesiæ ministrorum viduis solamina ne deessent? Ideo non tantum Fiscus, qui ab antecessore Himmelio habuit originem, Himmelianus ea de causa dictus, vigorem stabilivit, sed & novi auctor extitit, quem adhuc Sagittarium nuncupant. Paucis complectar reliqua, omnium ita in se convertit animos, ut nihil magis optaverint, quam perpetua illius cura perfrui. Verum non adeo longinqua tanti boni possessio illis obtigit. Sicut enim cæteris muneribus ostensus magis quam concessus videbatur Sagittarius; Ita & Orlamundani carere eo coacti sunt, dum uti vel maxime voluerunt. Cum enim omnibus in negotiis ita ille se gesserit, ut Serenissimus Princeps non potuerit non clementi in eum esse animo; N V M I N E sic dirigente, factum est, ut hic consilia cum suis conferens, cui amplissima Superintendentis Generalis, Aulici Ecclesiastæ primarii & Hagio-Synedrii Assessoris Provincia, quam venerandus D. Martinus Caselius beate mortuus viduam reliquerat, committi posset, non alium præficere ei voluerit, quam plurimis in rebus satis superque sibi cognitum Sagittarium. Quam Patriæ Patris indulgentissimi erga se voluntatem cum præter omnem spem & opinionem ille intellexisset, reputatu est facillimum, in quam gravem inciderit sollicitudinem. Qua aliquantisper sublevatus, Principi obtemperare voluit in suscipiendo Ephori Generalis munere, modo Aulici Ecclesiastæ partes alii demandarentur; Nihil autem humillima tergiversatione cum efficeret, DEI fretus auxilio V Id. Novembris anni quinquagesimi sexti tantæ molis spartam humeris suis imponi passus est. Quanto omnium applausu, lingua mea balbuti-

butiens non valet exprimere. Latabatur Princeps, Virum
consecutus, cui animæ suæ committere curam, cuius opera
fidei in Ecclesiæ administratione uti posset; Gaudebant Au-
læ Optimates, quod tam animosus Nathan imperterritus Ca-
silio succederet; Gratulabatur sibi Sacerdotum Ordo de
Capitis adventu perquam hilari; Exultabant cives exopta-
tum nacti Præfulem; Orlamundani dolorem, quem ex il-
lius discessu ceperant, ejusmodi leniebant fiducia, fore, ut
in posterum Sagittarius in tam altum evectus fastigium sibi
usui esset incredibili. Ipsa etiam universa horum Ducatu-
um Ecclesia venerabili induta habitu ad illum accedere vi-
debatur, talia verba faciens: Quam me affecerit beati Ca-
selii obitus, dicere nemo poterit. Quoad certe nihil de
novi Antistitis successione audii, in luctu jacui & squalore
maximo. Cognito autem adventu tuo jucundissimo, om-
nem animi abjeci ægritudinem, non sperans modo, sed
& confidens, talem te mihi futurum, qualem salutis meæ
cura desiderat. Tu pro incremento meo ages excubias.
Tu lingua atque calamo filiis meis cœlestium doctrinarum
cupidinem excitabis. Tu Scholarum, quas gremium me-
um complectitur, salutem prospicies. Tu diutius mihi præe-
ris, quam ullas Antecessorum tuorum præfuit. O me feli-
cem! Neque ea Ecclesiæ spes decollavit, ceu omnium te-
stimonia calculo suo comprobant. Solis quidem calor sem-
per hæc sublimaria fovet & reficit; sed cum ad supremum
cœli conscendit cacumen, tum radios spargit potentissimos,
& omnia perficit, quæ colonorum vota cupidissime expe-
tunt. Parili ratione Noster in eo constitutus honorum api-
ce, omnes eruditionis prudentiæque vires in Ecclesiæ emo-
lumentum, cunctis plaudentibus, exercuit. De illis dice-
re aggrediens in campum venio, cuius amplitudini dimeti-
endæ multi dies non sufficiunt. Commentarii certe res est
recensio omnium, quæ præsul noster supra triginta anno-
rum spatium egregie gessit, non proletarii sermonis angus-
tiæ includenda. Paucorum commemoratio quam plurima
cogitandi materiam suppeditabit, præsertim Auditoribus,
qui optimam singulorum habent notitiam. Quibus literis
ille

ille floruerit, ex antea dictis licuit cognoscere. Thesaurus profecto fuit omnis doctrinae divitiis cumulatus, ut nihil fuerit tam abditum, quod invenire, nihil tam intricatum, quod expedire, nihil tam obscurum, quod illustrare non potuerit. Neque tantum eruditionis, sed etiam eloquentiae claritate fuit praestantissimus. Quem enim non cepit illius dicendi gravitas cum ingenti copulata dulcedine? Non Evangelii modo, sed legis etiam expositio Ecclesiae Christianae est necessaria. Alteram qui negligit, veri Doctoris munere non rite fungitur. Utraque tamen suos habet limites, quos qui transilit, non leviter peccat; probe autem respiciens, omnes boni Pastoris numeros implere est dicendus. Quod si ullus unquam, Sagittarius omnino utriusque discrimine in sermonibus suis uti calluit. Terruit enim legis fulmine contumaces; meticulosos autem divinae misericordiae favonio recreavit. Quid autem profuisset tantae eruditionis facundiaeque titulus, nisi vitae sanctitas eum commendasset? Eruditio & probitas non semper eodem gaudent contubernio. Lingua & animus non raro variis modis disident. Multi nitidissimas scientias moribus collutulant turpissimis. Non pauci plus operae impendunt sermonis, quam vitae studio, atque veluti campanae solo sonitu invitantes ad sacra, Pharisaorum more dicunt, quae ipsi non faciunt, stantisque Mercurialibus similes eminus monstrant viam, quam ipsi pedibus non terunt, tantum abest, ut exemplo praecurrant. Ita se gerentes plus damni pariunt Ecclesiae, quam commodi. De Sagittario autem valde ambigas, utrum excellentior fuerit in doctrina & eloquentia, an in pietate. Quod Democritus olim apud Diogenem Laertium monuit: λόγος ἔργου σκιά, h. e. sermo operis sit umbra; approbante veritate & ipsius Momi suffragio illi fuit familiarissimum; quippe qui non facienda saltem docuit, sed etiam docenda fecit, non tam sermone quam re ipsa Ecclesiae Doctor. Quodque Gregorius Nazianzenus in epitaphio Basilii retulit: Oratio Basilii erat tonitru, quia vita ejus fulgur; Nostro etiam fuit optime congruum. Nam morum pietate veluti fulgurans Christianum egit Periclem, animos-

que

que suorum auditorum verbis e Spiritus S. officina deprom-
tis, ceu fulmine quodam, potuit percellere. Ut autem il-
la animi probitas Ecclesiae salutarior evaderet, prudentiae
indigebat ministerio. Qua si pietas careat, non tam pieta-
tis, quam improvidae simplicitatis nomine insigniri potest;
aut si nimis aspera ejusmodi videatur dictio, caeca est, ho-
mini confumilis, qui oculis destituitur. Talis quidem ex
hominum numero non debet eximi; Rectore tamen magis
opus habet, quam aliis regendis, ne a via aberrant, idoneus.
Eodem modo aliquem prudentia carentem pii quidem no-
mine non defraudabimus; Ecclesiae autem bono eum posse
invigilare, nolimus asserere. Quo mentis acumine No-
ster fuerit, e dictis abunde potest colligi. Non enim adeo
felice successu juventutis studia potuisset absolvere, nisi illo-
rum moderatricem habuisset prudentiam. Nec, absque
ea si fuisset, unanimi omnium applausu, Scholarum, Aca-
demiae, Ecclesiaeque negotiis alibi locorum fungi valuisset.
Corporum oculi, crescentibus annis, hebescere solent; a-
nimorum vero acies plurimo rerum usu longe fit subtilior.
Judicetis ergo velim, quantam noster perspicacitatem in
vegeta aetate constitutus ad muneris supremi administratio-
nem attulerit, qui in juvenilibus annis tam acuto fuerat in-
genio. Illa usus duce, non tantum in divini verbi exposi-
tione, sed & negotiorum procuratione fuit felicissimus.
Cum ingenti hominum multitudine innumeras ob causas
debuit agere, non plebejis modo & mediocribus, sed etiam
eminenti honorum dignitate enitescantibus, quin & cum
summis patriae Principibus. Quanta tam multiplicium in-
geniorum fuit diversitas? Quam volubiles plurimorum ani-
mi? Quanta igitur perspicacia habuit opus, ut sine divinae
gloriae detrimento, salva etiam propria auctoritate, cuilibet
apparere potuerit? Quos nudae veritati locum daturus esse
judicavit, sine verborum circuitibus affatus est. Non-
nunquam autem, ubi plus ponderis ea ratione se habiturum
speravit, Nathanem est imitatus, Davidis animum apolo-
go ita constringentem, ut in semet ipso sententiam ferre sic
coactus. Paucis complectar caetera: cum Apostolo singu-
lorum

lorum moribus se attemperans, omnibus factus est omnia, ut omnino aliquos servaret. Quas pro Ecclesiæ salute sustinuit vigilias? quam fervida in S. Senatus conventu, quem Consistorium dicimus, cum Capitibus eminentissimis cæterisque membris, spectata in DEVM, Principes, patriamque fidei religione commendatissimis, inuit consilia, utilius perennaret incolumitas? Quam solícite in Serenissimorum conclavibus de consimili locutus est materia? Quam anxie cum celeberrimis aliorum locorum Theologis iisdem de rebus & ore & literarum egit commercio? Quam indoluit Ecclesiæ calamitatibus, diaboli percipiens malitiam in spargendis alibi erroneæ doctrinæ seminibus? Quanto laboravit studio, ne & in suæ dioceseos loca tale malum serperet? Quam masculè scelerum restitit illecebris, quæ corruptelarum laqueis incautas mentes irretiunt? Quam sedulo Sacerdotes ad eandem cohortatus est solertiam, quos inspectioni suæ NVMINIS providentia credidit? Quam diligenti investigatione, susceptis ea de causâ itineribus, scrutatus est, ecquàm muneris sui rationem illi haberent? Quam flagranti in singulos fuit animo? quam amantèr audiit vel miseriarum vexatos molestiis, vel de aliarum rerum scrupulis solícitos? Quam alacria tollendi illa aperuit remedia? Quam solerter anniversariis in Synodis, finitis de utilissima materia disputationibus, cum universo ordine de Ecclesiæ emolumento collocutus est? Quid multa? Curatos optimi Præsulis explevit números, efficiens etiam, ut & urbis nostræ, & aliorum locorum templâ nitori, quem hunc habent, restituerentur. Qua autem animi contentione Ecclesiæ commodis consuluit; eadem & rei literariæ incremento fuit deditus. Non dicam, quâ facilitate plurimorum adfuerit desiderio, qui laudabilem in literarum cultu ponebant diligentiam, & vel consilio, vel pecuniariis subsidiis, vel alio studiorum genere ab illo juvari cupiebant. Complures certe multis in locis feliciter agunt superstitès, qui post divinæ benignitatis commemorationem ferme unicam salutis suæ auctorem agnoscunt Sagittarium. Id vero tacitus præterire nequeo, quod incredibiliter de Gymnasii nostri

nostri augmento laboraverit. Ingens alumnorum, in primo & secundo ordine locum habentium, multitudo, magnæ auditoriî unius angustię inclusa, olim conjungebatur, quibus & illorum damnis & præceptorum molestiis, intellectu est facillimum. Ejusmodi malo ut medicina fieret, effecit Sagittarius, primario discipulorum cœtui hoc ipsum, in quo jam versamur, Museum vindicans, atque secundario vetera relinquens sedilia. Ne autem illa Classium, quas vocamus, disjunctio Magistris labores pareret insuperabiles, qua poluit auctoritate, impetravit facile, ut novus constitueretur Præceptor, cui Subconrectoris asseruerunt titulum. Cumque in istorum numero non paucos eis florere profectibus deprehenderet, qui altiorum disciplinarum auscultationibus viderentur idonei, in id incubuit, ut certis horis sigillatim instituerentur. Cui consilio non cæteris tantum, Scholarchis amplissimis, sed & sancti Synedrîi Proceribus inclytis annuentibus, novum constructum est acroaterium, quod *Publici* aut *selectæ classis* nomine adhuc venire solet. Qua laborum diversitate ne nimium obruerentur Doctores pristini, extraordinarius est creatus, cui *Lectoris* nomen indiderunt. Quin & ipse Præsul venerabilis nonnihil hebdomadarum doctrinæ, in pubis Scholasticæ gratiam enucleandæ, libenter suscepit, & eo usque summa exposuit industria, donec propter supremæ senectutis imbecillitates domi se continere est coactus. Quis satis referet, quantum Scholastica Bibliotheca illi debeat? Quam piis precibus permoverit sanctissimæ recordationis Principem, *Friedericum Wilhelmum*, Patriæ Patrem indulgentissimum, ut munificentissimos ex ærario suo erogaret sumtus, non Præceptorum tantum recens creatorum sustentationi, sed & in Bibliothecæ hujus emolumentum impendendos? Quid quod eo etiam perduxerit Optimi hujus Principis animum, ut testamento reliquerit quatuor florenorum Misnensium millia, quæ & dilatando Scholæ publicæ ædificio & ad paranda Præceptoribus singulis habitacula adhiberentur? Nihil dicam, quam bene Supremi Scholarchæ partibus aliis in rebus nunquam non defunctus fuerit; quam provida cum cæteris

Colle-

Collegis Spectatissimis inierit consilia de procurandis Scholasticæ rei commodis, & avertendis iis, quæ illi discrimen afferre possent; Quam paterno Magistris omnibus adversus malevolorum injurias fuerit patrociniis; quam amabilibus monitis alumnos ad egregiæ laudis conamina inflammaverit; quam sedulo omnem moverit lapidem, ut illi, post pietatis, modestiæ, aliarumque virtutum studia, iis incumbere literis, a quibus in patriam universam eximia profiscuntur decora; quamque diligenter caverit, ne quorundam temeritas in reliquorum perniciem radices ageret. Pauperum quidem cura ad omnes Christianos pertinet; præcipua tamen inde ab Apostolorum ævo per cuncta canæ antiquitatis tempora ad Ecclesiæ Antistites est relata. Quorum in numero fuere multi, quos incredibilis egenorum miserias sublevandi industria immortalibus extulit laudibus. Ad illos si velim beati Præfulis attexere nomen, rem omnium suffragio veritati maxime consonam sim conaturus. Ecquis enim adeo hospes his in terris est versatus, quin sæpe numero illius erga miseros benignitatem cognoverit? Non possum non adducere, quæ ea de re mihi innotuerint, cum juvenilibus in annis sub Musarum vexillo hic locorum militarem. Frequens certe de summa venerandi hujus viri pauperes juvandi promptitudine erat fama non tantum in plebis promiscuæ congressibus, sed etiam in ejusmodi virorum confessu, in quos fide omni dignos nulla assentatiuncularum cadere poterat suspicio. Aliis dicebatur afflictorum patronus, imo pater. Alii affirmabant, quod ædes ejus commune miserorum asylum jure nominari possent. Alii cum Patriarcha Alexandrino, Johanne V, eum conferebant, cui erga inopes liberalitas Eleemosynarii peperit encomium. Alii dicta suo comprobantes calculo, addebant, quæ nemini non erant admirationi. De iisdem alibi etiam colloquentes audii, cum illius facta est mentio. Ex Academia autem huc reversus, ipse non raro potui perspicere, quæ antea fando tantum perceperam. Libertate nimirum donatus ad illius ædes sæpius conveniendi, nihil mentis habuisssem, nisi ex variis collegissem indiciis, quam paterna erga pau-

paupertate vexatos fuerit animo. O quanta exulum, quanta viduarum, quanta pupillorum, quanta variis calamitatibus ad incitas redactorum fuit multitudo, quos innumeris cumulavit beneficiis? Neque ipse modo tam benignum illis se exhibuit; sed aliis etiam ad ejusdem rei studium calcar addidit. Animo mihi nunquam excidet, quam fervidus id e sanctis egerit suggestibus, cum in vicinia pestilentiae malum non exiguum hominum copiam interficeret, & apud nos eae decrescerent facultates, unde miserorum turba victum alias parare sibi consueverat. Valde illius pectus tanta pungebat calamitas. Inde in copiosa hominum quamplurimorum, preces publicas tum temporis ardentissime frequentantium, concione Apostoli sententiam: *Estote communicantes necessitati sanctorum* (Rehmet euch der heiligen Nothdurfft an) adeo tristibus & verbis & gestibus, lacrymis subinde largiter fluentibus, exposuit, ut rigide rigidiorum & silice duriorum habuisset animum, qui commiserationis semina non concepisset. Quid non alibi tentavit, ut eorum miseriae lenimina fierent? Vos appello, qui in Supremo Principis Senatu de terrarum nostrarum salute consilia initis saluberrima; Vos, qui pro Ecclesiae commodis in sancto Synhedrio agitis excubias; Vos, qui Serenissimorum Principum & Provinciales redditus provido dirigitis moderamine; Vos, qui Praefecturae hujus iura graviter administratis; Vos, qui civium nostrorum curam laudabili geritis diligentia; Vos, inquam, appello, nonne tantam beati Praefulis de pauperum sustentatione cognovistis sollicitudinem, ut major esse nequaquam potuerit. Quam enim frequentes, quamque serias vobiscum ea de re habuit deliberationes? Nonne templum montanum, vetustate penitus collapsum, illo moderante, in *ὀρφανοτροφείοις* transiit, ne amplius graculis, noctuis & vespertilionibus praerberet hospitium, sed officina potius evaderet, in qua viva DEI templa formarentur? Nonne illius suasu menstrua eleemosynarum adhuc durans suscepta est collectio? Nonne multa alia, quibus recensendis temporis angustia non sufficit, illo auctore, in pauperum solatium sunt facta? Quomodo in publicorum munerum administratione Noster se gesserit, e dictis licu-

it intelligere. Brevibus jam explicem oportet, qualem Patrem-familias se exhibuerit. Matrimonium iniit XXI. Nov. anno secundo & quadagesimo Curiae Variscorum cum lectissima virgine, Pauli Reinellii, Xenodochii ibidem Pastoris & venerandi Capituli Senioris gravissimi, filia natu maxima, quam adhuc DEI benignitate superstitem, ceu matronalis sanctimoniae exemplar, omnes viduae non injuria debent respicere. Sicut autem de jucunda utriusque fortunae socia, gratulari sibi potuit; Ita & singularem conjugii sui foecunditatem est expertus, quinque filiorum & sex filiarum factus pater, triginta trium nepotum neptiumque avus, atque unius pronepotis proavus. Quam tenero erga singulos fuit animo? Quas in salutari eorum educatione curas posuit? Quam providum, quam benignum erga generos atque nurus se praebuit focerum? Qua erga reliquam familiam usus est indulgentia? quae continentiae, quae erga DEUM proximumque pietatis exempla praestitit omnibus? Quam domus ejus (Hieronymi ad Heliodorum de Episcopi alicujus aedibus verba usurpare mihi liceat) publicae disciplinae magistra fuit atque specula? Haecenus exposita qui paulo accuratius perpendet, dubio procul in eam veniet opinionem, quod nihil temporis laudatissimo Praefuli superfuerit, in librorum evolutionibus consumendum, nisi quibus ordinaria negotiorum procuratio carere minus potuerit. Percepturus autem, quam vigili manu atque animo varii generis volumina continue versaverit, quamque multa in Ecclesiae atque Reipubl. literariae commodum in lucem ediderit publicam, & in posterum edenda reliquerit, impossibilia me dicere autumabit. Sed cum omnia veritati optime respondeant, viri magni excellentia clarius representabitur. Laborum certe a prima pueritia fuit patientissimus. Annisque crescentibus, non aliam amavit requiem, quam ex bene transactorum negotiorum conscientia profectam. Perinde ut caeli corpora rotatu volvuntur perpetuo, & solis cursus sempiterni motus agilitate fit alacrior. Unde quicquid temporis tot laborum publicorum expeditio non consumebat, non alii rei magis, quam literarum meditationibus

bus consecravit, somni etiam capiendi maxime parcus. Nihil jam afferam de annotationibus ad Arnoldi Clapmarii de Arcanis rerumpublicarum libros ab eo editis; nihil de dissertationibus Academicis sub titulo Jenensis Otii in unum volumen ab eo redactis; nihil de animadversionibus Joh. Michaelis Dilherri in Canticum Canticorum ab eo evulgatis; nihil de Sacra Scriptura vernacula cum Viti Diterici summariis & Josephi Vierlingii in singulorum librorum capita præfationibus, ab eo usui publico redonata; nihil de aliis libellis in teneræ juventutis fructum ab eo diverso tempore compositis. Id autem omnino in memoriam est revocandum, quod inexplebili studio in Lutheri Scriptis ab interitu & oblivionis injuria vindicandis versatus fuerit. Agitetis modo, quanta industria hujus Megalandri Operibus, ipso curante, hic Altenburgi multo copiosius & distinctius, quam olim aut VVittebergæ, aut Jenæ, aut Islebii, editis, impendenda fuerit; quantam cætera desideraverint solertiam, quæ adhuc in hæredum delitescunt scriniis, conspectu omnium digna, scilicet ejusdem Theandri epistolæ in tres Tomos serie eleganti distributæ; Lutherus innocens; Logica Sacra; Quæstiones Biblico-Historicæ a mundo condito ad templum Salomonis, a templo Salomonis usque ad natum Christum, a nato Christo usque ad ejus ascensionem, a Christi ascensione usque ad nostra tempora; Tractatus de sancta ignorantia; de numis bracteatis, ut & alia quamplurima. His certe deliciis ille totius vitæ amaritudines reddidit dulcissimas. His oblectationibus senilium tædiorum molestias diluit. Ejusmodi rerum studia cum istis copulavit meditationibus, boni Theologi titulum quibus sibi promeruit. Ut autem illius lumen fieret splendidius, multiplices a prima infantia per omnem ætatem usque ad vitæ terminum sustinere debuit calamitates. Nihil enim aliud, quam varia miseriarum genera per *tentationes*, quæ cum cæteris mediis Theologum efficere dicuntur Lutherum intellexisse, credimus. Quod si Christianus Crucianus, ut iterum venerabilis ille pater loqui amat, & nullus isto nomine gaudere potest, nisi afflictiones toleraverit quamplurimas; multo

minus veri Theologi laude celebrabitur, qui in patientiæ gymnasio molestiarum disciplina non probe exercitatus est. Innumera morborum genera miserorum affligunt animos, qui salubria a Theologo expectant remedia. Nisi ergo teneat, quo sua vulnera curaverit medicamento, imprudentis Medici confimilis plus damni quam utilitatis ægritudini pariet. Inde NUMEN sapientissimum compluribus eos incommodis & difficultatibus afficit, quibus Ecclesiæ curam vult committere, quo circumspectius afflictorum querimoniis respondere valeant. Hujus rei veritatem tot corroborant exempla, quot celebriorum Theologorum nomina antiquitas coluit, & nostra ætas adhuc veneratur. In illorum numero beatus Præsul si non præcipuum, a præcipuo tamen non longe remotum obtinuit locum. Quam variis enim adversæ fortunæ ludibriis ejus vita fuit exposita? Quibus tempestatum fluctuumque turbinibus miseriæ multiplices in eum irruerunt sæpissime? Admodum difficili partu in hanc lucem editus est Nicolaus Hunnius, Lubecensis Antistes & universæ Ecclesiæ Christianæ quondam lumen fulgidissimum. Siquidem castissima ejus genitrix diutino laboriosi puerperii nixu ad octavum usque diem miserabiliter conflictata, tandem DEO opitulante, præter omnem expectationem edidit filium, qui tam clarus evasit Theologus. Quam lacrymabilis Nostri in vitam fuit introitus? Quæ tum temporis vitæ discrimina subiit? Immortalis memoriæ Princeps, Johannes Fredericus, Saxonix Elector magnanimus, cum aurei coloris in dorso cruce, insigni futurarum calamitatum ab eo toleratarum omine, e matris provenit utero. Noster ipsam potius crucem, quam crucis effigiem, cum nasceretur, in hanc lucem attulit, moribundo quam viventi similior. Spiritum enim trahebat, sed prudentissimarum matronarum sagacitati vix ac ne vix dignoscendum. Leniter apertos habebat oculos, sed quasi in propinquæ mortis somnum declinatuos. Tanta profecto nati pueruli fuit infirmitas, ut omnes vitæ illius spem abjicerent. DEUS autem, qui in Ecclesiæ salutem eum volebat manere superstitem, ostendebat,

debat, quid posset efficere, cum nulla salutis consilia inire posset hominum imbecillitas; Præter omnem enim opinionem e mortis faucibus quasi ereptum eis impertiebat viribus, ut denuo propemodum vivere inciperet. Neque eo tamen modo vitæ magis, quam multiplicis miseriæ generibus, ipsa morte molestioribus, concessus esse videbatur. Nam quid luctuosius accidere potest, quam in prima vitæ tenentate parentum orbari providentia? In quantas angustias tam infeliciū filiorum redigitur infantia? quibus periculis eorum obruitur pueritia? quid anxietatum istorum adolescentiæ est devorandum? Res meridiana luce clarior nullo eget testimonio. Quibus ita se habentibus, nemo non intelligit, quam duro vitæ initio & progressu Noster usus fuerit. In patre siquidem jacturam fecit anno seculi hujus vigesimo primo, 21 April. nondum quatuor annorum puerulus; matris autem cura privatus est biennio post, 25 Jun. 1623 cum sextum curriculi sui annum nequaquam explevisset. Conjicite ergo, quæ afflictionum ferre debuerit onera, antequam ex ephebis excesserit, ea inprimis tempestate, qua truculenta Bellonæ rabies asperrimo furore tumultuabatur? Quas difficultatum molestias in litterarum palæstris sustinuerit ob curtam rei pecuniariæ suppellectilem? Quodsi enim & amplissimarum possessionum hæredibus plurima, quæ non parum displicent, sunt toleranda, juxta Poetæ sententiam:

*Multa tulit fecitque puer, sudavit & alsit,
qui velit optatam cursu contingere metam;*

Longe major profecto fortunæ injuria illos affligit, in quorum sinum aureus imber minime depluit. Quas, virilem ætatem auspicatus, in Scholasticarum provinciarum administrationibus exantlavit molestias? Quas sensit ægritudines in Academici muneris functione? Quas tandem passus est injuriarum contumelias in Ecclesiasticæ dignitatis eveetus apicem? Cum diaboli enim tyrannide & improborum hominum malitia bellum gerunt, quicunque fideliter Ecclesiæ curant negotia. Et quo sublimiore eminent potentia, pro quorum salute debent agere vigilias; eo ma-

joribus premuntur periculis. Quanto sanctius igitur, quantoque alacrius optimus Præsul studuit divinæ voluntatis jussa exequi; tanto majora tergiversantium odia cum variis calumniatorum machinis sibi accumulavit. In quantam incidit tristitiam ob tot Principum discessum, quibus quamplurima incredibilis clementiæ pignora debuit? Quanto mœrore complurium Procerum profecutus est obitum, quorum vita Ecclesiæ pariter & Reipubl. fuit saluberrima? Quam periculosis morbis sæpissime correptus est? Quid amaritudinum suavissimi conjugii dulcedo ei peperit? O quoties alia malorum genera in eum fecerunt impetum? Certo certiora enim cognovit, quæ et sæpenumero in ore habuit, & in sui memoriam frequenter in aliorum albo inscripsit, quod DEVS bonum virum non habeat in deliciis, sed experiatur, induret sibi que ipsum præparet. Sicut autem omnibus in malis invicti animi robur atque magnitudinem præ se tulit; Ita & de præsentissimo DEI auxilio nunquam non gratulari sibi potuit. Ille puerilis vitæ duri-ritiem ei emollivit. Ille optimorum virorum patrocinia ei conciliavit, quorum studio e magna rerum penuria potuit emergere. Ille malevolorum ei constructas sycophantias dissipavit. Ille inter innumera capitis discrimina eum iussit agere incolumem. Non possum non in memoriam nobis revocare, quod perpetua omnium recordatione est dignissimum. Primarium urbis nostræ templum, a Pontificiis fundatoribus Bartholomæo consecratum, duas olim habuit turres, ea ferme constructas ratione, quam adhuc in duplici ædis Montanæ turri conspiciamus. Intra eas interjecta fuit templi porta, supra quam olim collocatum erat Bartholomæi simulacrum, anno superioris seculi vigesimo quinto a prætereunte quodam molitore, per summum nefas amputato capite, turpiter violatum. Quam hominis malitiam DEVS tanta castigavit indignatione, ut conjux ejus paulo post foetum sine capite, & post hunc etiam caput solum pareret. Altera istarum turrium, Præfulis domui proxima, jam patrum ævo acceperat rimas calce iterum expletas. Autumno autem anni quinquagesimi octavi earum fissura præter opinionem major reddebatur. Et quanquam,
nihil

nihil inde metuendum esse periculi, ejusmodi molium struendarum periti dictitabant; Principis tamen jussu parabantur omnia, quæ damni istius reparationi, post anni proxime futuri pascha suscipiendæ, inservire poterant. Interea plurimi de Præsulis salute non parum erant solliciti; multis subinde referentibus, quod ædes suas cum aliis in Johannea sitis mutare vellet. Illius etiam trium annorum filiulus ante Christi Natalitia aliquoties tristi ingemuit suspirio: Eheu nos miseros, turris ruina imminet! seu ut ipsius vernacula sonabant verba: *Daß Gott erbarm / der Thurm fällt ein!* Quod cum venerabilis pater audiret, reliquam objurgabat sobolem, quod ex illorum ore talia eum hausisse, sibi persuaderet. Idem puerulus XIX & XX Februarii, qui erant feriæ hebdomadis septima & prima, anni scilicet noni & quinquagesimi, ex incunabulis suis sæpius repetita suspirabat vice: *Ach wie flüchtig / ach wie nichtig!* quod nos ita reddimus: heu a quam tenui filo hominum pendet incolumitas! Id cum Noster, e Museo ad cœnam capiendam veniens, auribus ipse perciperet, sciscitansque, equis talia pusionem docuerit, e filia cognoscebat, quod ejusmodi cantione aliquando, ut somno ille sopiretur citius, usa fuerit. Campanula etiam, ad cubiculi sui fenestram affixa, quasi a nonnemine moveretur, instante prima & quarta noctis Dominicæ hora lenem edebat sonitum. Circa undecimam vero vespertinam vigesimi primi ejusdem Februarii, diei scilicet lunæ, seu quod Christianorum sanctitati convenientius est vocabulum, feriæ secundæ accidebat, quod cuncti suis annalibus merito debent inferere. Omnia hæcenus non e muliercularum ore, sed e beati Præsulis commemoratione, ejusdem manu consignata, fideliter retuli. Nihil meum est, nisi Latina dictio. Ut autem cæteris major habeatur fides, singula eo proponam ordine, quem ipse servavit; imo ipsum potius sua recensentem introducarn, nihil immutaturus nisi vernaculam illius in Latinam recensionem. “Audita jam dicti diei vespertina septima, in templo ejusmodi fiebat strepitus, quem “asserum duriter conjectorum collisio alioqui solet reddere.”

"Autumans autem, adesse forsitan, qui paulo inhumanius
 "fores pulsaret, mittebam, qui eas aperirent. Sed nemo
 "reperiebatur. Cumque post cœnam DEI benignitatem
 "cantilena aliqua celebraremus, iterum tantus interstre-
 "pebat fragor, ut & fenestræ clausæ tabulam repellerem,
 "cogniturus, utrum forte nebulonum malitia ejusmodi
 "turbas gigneret. Sed nihil nisi silentium apparebat. Paulo
 "post aliarum rerum lapsus efficiebat fridorem; Induce-
 "bar tamen, ut crederem, mearum rhombos talem effice-
 "re susurrum. Tandem in Museum meum redux asserum
 "projectionem in templo factam audire videbar; nihil au-
 "tem id curans, concionis sequenti die e commate XV
 "capitis LII Jesaïæ & versu primo capitis LIII habendæ
 "instituebam meditationes. Cumque filius meus nata
 "maximus, Paulus Martinus, matris jussu veniret, roga-
 "tusque causam diceret: se mecum esse mansurum, ne
 "pavore aliquo percelleret, o te miserum, respondebam,
 "adversus lemures custodem! longe melius auxilium no-
 "bis Christianis a DEO nostro exhibetur. Ad genitri-
 "cem vero rediturus cum ipse magnum ex alicujus rei casu
 "provenientem fremitum perciperet, vides igitur, inque-
 "bam, me nullo lusum esse phantasmate. Cumque re-
 "versum mox ipse sequeretur, ancilla major, here, agebat,
 "quid si turris collaberetur? addens: teneræ sobolis di-
 "xisse famulam, se lubenti animo pro me velle obire,
 "modo mihi istius ruina mortem non afferret. Cui uxor,
 "Petri, ait, forsitan es consimilis, qui multa verbis est pol-
 "licitus, re ipsa autem nihil præstitit. Quæ disceptatio le-
 "ni omnium risu finiebatur. Deinde cum in conclave
 "meum me recepissem, precesque ad fenestram, e qua
 "versus orientalem plagam datur prospectus, facerem,
 "rei alicujus lapsus tanto illas turbabat tumultu, ut non
 "minore metu quam indignatione percitus ad contiguæ
 "partis fenestram procurrerem, experurus, ecquis nocti-
 "vagus tantarum molestiarum esset auctor. Sed quid tum
 "accidebat? Tribus diversis vicibus lapides cum calce sa-
 "bulo mixta non modo in templi tabulas, sed & in ob-
 "ver-

versam plateæ viam decidere audiebam. Quo cum oculos
 meos converterem, & summum turris cacumen se demitte-
 re, & ipsam turrim ingenti murmure terribilique fragore ita
 dissolvi conspiciebam, veluti linteorum convolutorum fie-
 ret expansio. Quantus horror me tum percutiebat? Me-
 tuebam profecto, ne innumera maximorum lapidum mul-
 tudo ædes nostras penitus obrueret, nosque in eis sepe-
 liret. Sed Angelorum custodia omni interitu nos ita libe-
 rabat, ut ne ædificiæ quidem tegula, neque atrii nostri do-
 minicula, vix quinque cubitorum spatio a turri remota,
 aliquid detrimenti caperet. Et licet ingentia faxa terram
 sic concuterent, ut solo motus fremitu istius janua, fera
 pensili rupta, uncoque ferreo, cui illa erat applicata, e
 lignea columna extracto, aperiretur; nihil tamen damni
 ei erat illatum, solo tegmine minutulo excepto, quod la-
 pidum vehementia contuderat. Magni quoque ponderis
 campana lapsu suo nihil damni neque ipsa, quantum po-
 terat colligi, accepit, neque aliis intulit. Ruina tertio
 horæ undecimæ quadrante jam finito facta tantum pulve-
 rulentæ calcis disseminabat, ut ejus vestigia multis in locis
 postea cernerentur. In quo horrore cum familia & vi-
 cinis meis fuerim, conjectura aliqua cuilibet licet assequi.
 Ipse autem, qui oculis meis tam propinqua vitæ discri-
 mina vidi, nullatenus neque lingua eum efferre neque a-
 nimo satis intelligere valeo. Inclytus Serenissimi Princi-
 pis Cancellarius paulo post ad nos conveniebat. Idem
 amoris genus exhibebant nobis Collegæ mei dilectissimi
 cum bonis aliis compluribus. Quibus benevolentia erga
 nos testationibus nox ista usque ad secundam matutinam
 consumebatur. Post septimam vero sequentis diei horam
 in publica concione solemnes DEO agebamus gratias,
 Psalmum Davidis nonagesimum primum cum aliis hymnis
 eucharisticis modulantes. Talia optimi Præfulis verba,
 quis non obstupescit? Quis sine animi commotione per-
 cipit? Cum vespere Matthiæ Apostoli anno supra millesi-
 mum & quingentesimum vigesimo nono Breslæ, metropo-
 li Silesiæ, turris templi Elisabethani, tempestatum impetu

convulsa, † sine ulla ullius læsione esset delapsa, restaurata postea tali ornarunt epigraphæ: MIRABILIS IN ALTIS DOMINVS; additis etiam sequentibus lineolis:

Collapsa est turris Siloe madefacta cruore;

Pyramide hac nostra nemo cadente perit.

Nam jussu Domini exceptam (cui gloria soli)

Angelica molem deposuere manus.

Nonne & nos parili modo DEI benignitatem prædicare possumus: MIRABILIS IN ALTIS DOMINVS? Absque illius enim gratia si fuisset, non Præsulis tantum sedes, sed & aliæ vicinæ domus cum omnibus illarum incolis tantæ molis vehementia penitus essent oppressæ. Verum DEI bonitas Angelorum ministerio omnem vitæ fortunarumque perniciem ab illis clementer avertit. Adeoque repetita voce exclamemus oportet: MIRABILIS IN ALTIS DOMINVS; Ingeminantes quoque illud, quod inscriptionis instar nostræ turris iterum constructæ altitudini insculptum legitur: GLORIA IN EXCELSIS DEO. Nonne etiam luculenter inde demonstrari potest, quam carus Noster DEO optimo maximo fuerit, quantumque ejus apud illum preces sanctissimæ valuerint. Illas enim non tantum instante tam feralis casus periculo, sed & alias frequenti fervidoque fudit pectore. Qua admonitus occasione de ultimo Theologicam facultatem consequendi medio, quod *Orationem* esse B. Lutherus asseruit, brevibus adhuc agam esse necesse. Omnis boni fons est, imo oceanus, NVMEN optimum. Ab illo proficiscitur, quicquid & veræ salutis commoda largitur & adversæ fortis discrimina propulsat. Sanctis autem uti debet precibus, quicumque illius benignitate frui desiderat. Pii enim hominis oratio per nubes ad ipsum DEI thronum penetrat, omnia secum ingenti redu-

† Quomodo turris vicini pagi Saræ, horribiliter tumultuantium ventorum impetu, confracta, sine ullo aut hominum aut ædificiorum damno XIIIX Dec. M DC XII collapsa fuerit, tradit B. D. Abr. Svarinus, Ecclesiæ nostræ Superintendens t. t. Generalis, in der Wind-und Wasserruthen/ p. 93. sq.

ducens multitudine, quæ vitæ nostræ necessitatibus sunt salutaria. Quoque alacrius aliquis precum studio invigilat, eo certiora utriusque fortunæ consequitur remedia. Complures & Biblicus codex & alia recentiora volumina, qui salubriter precandi artificium præ cæteris calluerunt. Illis non injuria beati Præfulis nomen conor addere. Profecto si quis ullo unquam tempore illius assiduitati utiliter studuit, venerabilis fuit Sagittarius, a prima pueritia usque ad extremæ vitæ terminum omnium rerum meditationes sanctis temperans precibus, suisque viribus nequicquam tribuens. Non est, quod prolixis id ostendam descriptionibus. Paucorum commemoratio rem omnem reddet clarissimam. Precum nixus firmamento ætatis lubricæ flexiones ingenti morum transegit innocentia, atque non quotidiana eruditionis ornamenta sibi peperit. Precum beneficio magnorum virorum gratiæ se feliciter insinuavit. Precum ope consecutus est, quæ pauci solent accipere. Precum auxilio demandata sibi diversis temporibus munera in DEI gloriam rei que literariæ atque Ecclesiasticæ emolumentum laudabiliter administravit. Precum supplicis suorum saluti paterno consuluit animo. Precibusque debuit, quicquid boni ex DEI manibus per universæ vitæ curriculum adeptus est. Sicut autem precum pietate prospero actionum suarum successui solitus est prospicere; ita & illarum levamine aut avertit, aut mitigavit atque superavit, quicquid adversæ fortis asperitas sæpenu-mero in illum molita est, quicquid etiam mali divina providentia ipsius humeris imposuit. Cum tenerrimæ ætatis puer præpropera morte non patris modo, sed matris etiam jacturam faceret, in summas conjectus miseras videbatur. Ad preces autem confugiens ejusmodi recreabatur solamine, quod in ipso mœrore non mediocriter efficiebat hilarem. Hisce enim gemitibus supremum NVMEN illum esse allocutum, concipiat: O DEVS, in quas pueritia mea incidit solitudinēs? Patre defuncto, mater mihi erat solatio. Jam & illam miser perdidit. Quid incipiam fugiamve, nescio. Quis vitæ meæ curam suscipiet? Per-riisse me, dicerem, nisi spes mea in tuo requiesceret amo-re.

re. Tu orphanorum Pater mihi eris auxilio. Omni hominum destitutus adjumento, Te opitulante, in tantarum difficultatum multitudine magis agam feliciter, quam multi solent, qui felicissimi putantur. Osi. Sed me cohibeo, ne de gratia tua diffidere velle videar. Neque tum saltem adeo flagrantia effudit suspiria, sed & postmodum in vita continuavit reliqua, variis confirmatus documentis, probatiora afflictæ mentis non esse lenimina, quam quæ ex assiduo precum exercitio profluunt. Quid enim præbuit ei contra paupertatis aculeos remedia? devoti animi oratio. Quid arma ei suppeditavit adversus omnes hostium insidias? oratio. Quid varia vitæ discrimina a capite illius repulit? oratio. Quid ei a DEI optimi clementia adversus cujuslibet calamitatis impetum ipsiusque mortis horrorem impavidum impetravit animum? nullius laudis præconio sat efferenda oratio. Quibus ita comparatis, cum scilicet B. Præsul non assiduis tantum meditationibus plurimoque rerum usu egregiam divinæ sapientiæ notitiam sibi comparaverit, sed & varia malorum genera imperterritus sustinuerit pectore, precumque exercitia tam ardenti coluerit studio, quis *optimi Theologi* titulum ei non impertiet? Viri profecto summi & de CHRISTI Ecclesia meritissimi egregio consensu illius nomen auro cedroque dignum magnis celebrarunt laudibus, in componendis ardui momenti controversiis plurimum istius tribuentes sententiæ. Tantæ existimationis testimonio nobis esse possunt epistolæ innumeræ, arduis de causis frequenter a compluribus Theologis ad eum exaratae; nec non publicæ luci reddita multorum monumenta, perhonorificam illius passim facientia mentionem. Comprobant id etiam principis Saxonorum Theologorum, B. Jacobi VVelleri, literæ, ad clarissimum virum, Johannem Sebastianum Mitternachtium, Gymnasii Gerani t. t. Rectorem, postea Cizensis aulæ Nathanem, (qui specimen quoddam Philologicum divitiarum Evangelicarum illi non minus, quam nostro dedicaverat) V Febr. anni superioris sexagesimi tertii scriptæ. Sic enim vir summus in eis, *vidi, ait, & inscriptionem.* *Exoscula-*

us sum amorem tuum, & gaudeo, me Theologo optime me-
renti Dn. Sagittario esse adiunctum. Neque id injuria. Si-
 quidem fidele illius studium Ecclesiæ orthodoxæ commo-
 da præstitit quamplurima. Quodque Augustissimus Prin-
 cept, Augustus Luneburgicus, quasi divinatione aliqua ei
 prædixit, fore scilicet, ut magnis aliquando Principibus
 salutaria exhiberet officia; mirifico singulorum applausu
 egregie factum est. Quis enim ignorat, quanta gratia Di-
 vus Fridericus V Vilhelmus (qui & post fata clementiam
 suam testaturus mille florenorum Misnensium munus ei
 consecravit) Divus Ernestus, Divus Fridericus, Princi-
 pes incomparabiles, Patriæ Patres indulgentissimi, cum a-
 liis Saxoniarum Ducibus Serenissimis, eum complexi, quoties-
 que ipsius opera in illustranda & horum Ducatum Ecclesia
 & Academia Jenensi celeberrima usi fuerint? Quid multis?
 Altenburgum nostra sicut inclytam ejus famam grata præ-
 dicatione circumferet, eique in gloriæ templo immortale
 statuet mnemosynon; Ita de illius obitu insolabiliter dole-
 ret, nisi NVMINIS supremi benignitate alium consecu-
 ta esset Præsulem, qui defuncti virtutes, plaudentibus bo-
 nis tantum non omnibus, incredibili repræsentat felicitate.
 BROKII certe adventus refarsit damna, quæ SAG-
 GITTARII peperit discessus. Brokii adspectus sanavit
 vulnera, quæ Sagittarii recordatio nobis inflixit. Adeo-
 que intelligimus, DEO optimo sempiternam persolven-
 dam esse gratiam, quod & tamdiu nobis concesserit Sa-
 gittarium, & in feliciter mortui locum talem suffecerit Suc-
 cessorem, qui proborum omnium desiderio multiplicis læti-
 tiæ materiam mirabiliter comparat. Osi ille per multo plu-
 rium annorum spatium nostræ præsit Ecclesiæ, quam Sa-
 gittarii vigilantia de illius salute fuit sollicita. Habuit pro-
 fecto illum longe diutius, quam ullum ex Antecessoribus
 retinere potuit. Vixit ergo, vixit, inquam, Sagittarius.
 Sed quid vixisse eum dico? Mortalitas ejus magis finita
 est, quam vita. Vivit enim, vivetque semper, atque
 etiam latius in memoria hominum & sermone versabi-
 tur, postquam ab oculis recessit. In laudabili vivit.
 (†) fi-

(†) filio, paternarum virtutum hærede felicissimo, de Schola pariter & Ecclesia nostra præclare merito. Vivit in diligentia suæ monumentis, quorum claritas illi perpetuitatem conciliat. Vivit in tot tantisque rebus optime gestis, quibus se ab omni oblivionis injuria immortalitati dudum asseruit. Vivitque inter innumeras Angelorum beatorumque hominum myriades in saluberrimis CHRISTI amplexibus. Magna felicitate tali esto sanctissima anima. Nos variis jactamur fluctibus. Tu portum tenes æternamque tranquillitatem. Aulam incolis, quam neque mors appetit, neque vita unquam deserit. Nos contra variis undique & ubique premimur periculis. Salve igitur beatissime Sagittari. Merita tua semper colemus & venerabimur. De virtutibus tuis aut sermo nobis erit aut cogitatio. Eadem liberis nepotibusque proponemus, ut isti rursus seræ posteritatis, si qua futura, soboli recenseant. In animis hominum annaliumque memoria semper ages incolumis. Tandem ad vos mea convertitur oratio, quorum præsentia hanc panegyrim condecoravit, Mæcenates, Patroni, Fautores atque Amici. Edidistis tam accepta promptitudine non vulgare testimonium, quod Divi Sagittarii memoria animis vestris minime exciderit. Meam quoque tenuitatem singulari affecistis beneficio, pro quo gratias vobis persolvo, quæ pia mente concipi possunt. Obsequia etiam & officia polliceor assidua. Precibus insuper a DEO contendo, velit omnes atque singulos certissimis ornare felicitatibus. Publica tranquillitas, in qua vivimus, sit perpetua, neque formidoloso annorum circuitu, neque sceleratorum hominum machinationibus evertatur. Floreat Serenissimus noster PRINCEPS in patriæ salutem quam diutissime, cum Matre, cum Fratre, cum Sororibus Serenissimis & universa Domo Saxonica potentissima. Vigeant eminentissimi Proceres, qui publicis invigilant commodis. Salva sint templa; perennent curiæ; vireat schola; affluant cujuslibet ædes omnibus fortunæ secundæ copiis. Donec post putrida mortalitatis tædia in beatorum choro gaudiis æternis perfruamur.

(†) *Tale solatium (quod scilicet B. Præsul in valde laudabili viberet filio) nos non parum reficiebat, cum in splendida concione dicerem. Aliter autem res se habet, dum dicta typis exprimuntur. Siquidem interea temporis optimus ille Filius ad B. Patris amplexum ex hac mortalitate advocatus ingens sui desiderium bonis reliquit omnibus. Fuit is M. Paulus Martinus Sagittarius, Ecclesiastes Altenburgensis atque S. Ducalis Synedrii Assessor gravissimus. Quo clariora optimi Præceptoris beneficia mihi olim exhibuit, eo cupidior sum grati discipuli animum illius manibus significandi. Cumque jam aliaratione desiderio meo respondere nequeam, vis cū totā brevissimis, quoad chartæ angustia patietur, vitam ejus delineabo. Editus est in hanc lucem X. Novemb. MDCXLV. Jenæ, nobilissimo Thuringiæ oppido, quod celeberrimæ Academiæ præbet hospitium, a prima pueritia ductilis ingenii dotes bonæque mentis ingenuitatem præ se ferens. Inde providissimi parentes summam adhibuerunt curam, ut optimarum rerum notitia quam diligentissime imbueretur. Prolixa foret domesticæ institutionis, magna industria facta, commemoratio. Neque est, quod referam, qua felicitate in illustri Altenburgensium Lyceo fidelium præceptorum doctrinas multiplices imbiberit. Norunt id quamplurimi commilitonum, variis in locis Ecclesiæ pariter & reipublicæ laudabiliter inservientium. Imo testantur etiam, quos DEI benignitas adhuc servat superstites, Magistri, inusitate eruditionis præconio aliosque feliciter instituendi dexteritate celeberrimi; scilicet M. Christianus Funccius & M. Mich. Christianus Ludovici, illustris Palæopyrgici tum temporis Rector atque Corrector, quorum hic, egregie functus aliquot Ecclesiæ nostræ dignitatibus, jam Serenissimo Saxoniæ Duci Cizensi est a concionibus, confessionibus & consiliis Ecclesiasticis, Ecclesiæque per Episcopatum Numburgensem Superintendens: ille autem Gærliciensis Gymnasii Rector, Viri de re literaria, & Ecclesiæ incremento meritissimi; neque minus M. Christophorus Henricus Læberus, qui Aulici Concionatoris spartam tum gerens simul Scholasticam juventutem in Classe superiore Philosophicorum dogmatum cognitione impertiebat,*

ab eo autem tempore Theologus cordatissimus Orlamundanae Diœceseos Ecclesiæ singulari vigilantia præfuit. Singuli profecto luculenta reddunt testimonia, quam dulci morum innocentia, quam mirifica optimarum rerum cupidine juvenilem ætatem in scholæ nostræ ille confecerit. Id credere detrectans, laudatissimi Funccii Viales Altenburgenses adeat, quæ asserui, fide magna corroborantes. Eximio autem Virtutis doctrinæque ornamento enitescens mense Nov. M DCLXIV in illustrem Leucoream abiit, a magno Theologo, D. Abrahamo Calovio, amicis atque consiliis cooptatus. Quomodo ibi egerit, brevi recensione non potest exprimi. Omnes profecto diligentia numeros optimorum studiorum amasius egregie implevit, venerandi Patris expectationem non modo sustinens, sed etiam superans. Quicquid enim eruditionis præclaræ in auditoriis suis & publicis & privatis Philologi & Philosophi Academiæ hujus inclytæ, quin & Theologi, omni laude celebrandi, Studiosæ juventuti proponebant, ille flagrantissime arripuit, inque succum convertit atque sanguinem. Unde tanta eruditionis gloria effloruit, ut non modo in cathedra Philosophica disputationem primo Philologicam de Calendis Januariis, & deinde Ethico-Politicam, suo Marte elaboratas, præsidibus M. Henrico Baumanno, t. t. Facult. Philos. Adjuncto & Decano, postea SS. Theolog. Doctore & Coburgensis Gymnasii Directore, atque D. Wendelero Moral. P. P. mensibus Januar. & Octob. M DCLXVI. sed etiam in Theologica adversus Hugonem Grotium theses Theologicas sub celeberrimi Calovii præsidio (qui in Respondentium indiculo, Tomo primo Bibliorum illustratorum præmisso, etiam Nostri nomen posuit) defendere, quin & XII Octobr. M DCLXVI suprema Philosophiæ laurea, plaudentibus plurimis, condecorari potuerit. Posthæc circa ejusdem anni clausulam Patris jussu Jenam profectus eruditionis suæ telam studuit pertexere, in consequenda uberiore Philologicarum & Philosophicarum rerum notitia consummatissimæ doctrinæ Viros, Frischmuthium, Bosium, Posnerum, Gœzium, atque alios feliciter secutus. Plus ultra vero tendens auscultandis etiam Theologis, quorum inclytam famam immorta-

lia de Ecclesia CHRISTI merita perpetuo celebrabunt, miram prestitit industriam, Musæo scilicet, Niemannō & imprimis Bechmanno ob summam in docendo perspicuitatem cum fide incredibili conjunctam, cujus contubernio quoque & convivio cum ingenti studiorum suorum commodo est usus. Egit etiam mense Martio MDCLXXIX in publica plurimorum applaudentium concione disputationis de jure naturæ præsidem, & longe plura ingenii excellentis specimina lucē publicæ exposuisset, nisi opinione celerius ad Lycei nostri moderamen illin. esset advocatus. Postquam enim bene meritus illius Rector, M. Petrus Hærtelius, Ecclesiæ Schmællensis Pastor & Dioceseos Altenburg. Adjunctus Primarius, a Serenissimo Principe erat renunciatus, amplissimorum Patronorum suffragiis Noster judicabatur dignus, qui abiturienti succederet. Factum id est XII Febr. MDCLXXIX plausu bonorum omnium singularissimo. Adeo clarum adeptus spartam, dici non potest, quantum exornaverit. Omnibus certe ingenii nervis egregie contendit, ut Patronorum de se expectationem tueretur, DEI gloriam & commissa Juventutis commodum cunctis actionibus suis scopum præficiens. Vixeram in discipulorum condiscipulatu per semestre tempus, cum ille suprema Scholæ munia caperet, atque post supra quadriennii spatium ad pedes ejus sedere potui, multiplicibus edoctus testimoniis, quod optimi Præceptoris titulum promeritus fuerit. Quam singulari enim prudentia omnibus in negotiis usus est? Quam suaviter variarum doctrinarum mella nostris animis instillavit? Quam paterna indulgentia singulos est complexus, atque eos omnium maxime, quos egregiarum rerum cupidissimos cognoscebat? Quam alacriter somniculosos exacuit, ne desidiosa indormirent? Quam ingenti vigilantia a virtutum via deflectentes in ordinem redegit, vitia potius quam personas insectans? Quam eleganti calamo rarissimas materias eruditorum oculis sæpenumero consecravit? Quid multis? nihil reliqui fecit, quod impositæ spartæ amplitudo exigebat. Quam autem laude Scholastici regiminis administrationi præfuit; eadem & diversa Ecclesiæ nostræ gessit munera, constitutus M. Novembr. MDCLXXIX Dia-

conus, & M. Jun. MDCLXXXIV. Archidiaconus, & tandem MDCLXXXV. Concionator Cathedralis, (Stifts-Prediger) qui more apud nos recepto καὶ ἑξοχῶς Ecclesiastes dicitur. Præterea Serenissimi Principis indultu S. Synedrîi Assessorem MDCLXXXVI agere cæpit, consecutus etiam MDCLXXXIIX. ob Venerandi Patris senium & inde profectas imbecillitates Vicarii Ephori Generalis onera, quibus sub hilarem moderni Præsulis, Magnifici Brokii, adventum XXIIX Mart. MDCXC iterum liberatus est. Quanta fide quantoque studio tam varias provincias in Ecclesiæ ac rei literariæ commodum administraverit, nemo nostrum est, qui non recenti complectatur memoria. Omnium profecto rerum ingentem tenuit copiam, quæ istis non gerendis modo, sed exornandis etiam & amplificandis necessariae ducuntur. Floruit eximiis prudentissimi animi dotibus & minime quotidiana variarum doctrinarum peritia; Polluit suavissimi oris eloquentia; Pietatis amantissimus vitæ sanctimonia representavit, quæ verbis docuit; Laborumque patiens, quicquid temporis publicorum negotiorum procuratio relinquebat, utilium librorum lectioni, & imprimis patriæ historiæ meditationibus tribuit. Dumque omnibus prodesse studuit, febris correptus est, quæ ante aliquot septimanas, nempe XXXI Julii, horam ei attulit supremam. Quanto dolore inopinus ille discessus quamplurimos affecerit, creditu est difficillimum. Nihil dicam de jucunda latorum tristiumque socia, Coniuge dulcissima; Nihil de Matre Venerabili, illius solamine contra afflictæ viduitatis molestias feliciter usa; Nihil de unica filia dilectissima, hujusque marito exoptatissimo, qui plusquam filiali affectu eum semper prosecutus est; Nihil tandem de Collegis, cum quibus vixit conjunctissime. Civium vero ob illius discessum tristitiam non possum non adducere. Quoad urbs nostra mihi concessit hospitium, in multis jacturam fecit, quorum vita Ecclesiæ non minus quam reipublicæ valde fuit proficua. Non autem memini, tam multos de alicujus obitu adeo graviter dolere, atque nuper, complures ingentem e præmaturis Nostri fati cepisse mœstitiam, deprehendimus. Quos gemitus, cognita illius morte, ediderunt? Quam frequenti concursu

cursu illius cohoneſtarunt exequias? quam acerbis fuderunt lacrymas, dum e roſtris iſtius reſolebatur memoria? Quæ ſinceræ affectus indicia adhuc ſignificant, dum illius mentio injicitur? Imo Altenburgum noſtra inſolabiliter ejus feret damnum, niſi futurus ſit, qui exhibeat, quæ ab illo ardentè expectabit. Perennem ab ejus calamo ſperabit vitam, quodque ille in promiſſo Chronico luci eſſet donaturus, quæ nigerrimis ignorantia cineribus ſepulta hæcenus delituerunt. Nunc, illo defuncto, ſpe ſua ſe excidiſſe, lugubriter dolet. O utinam ſit, qui ab illo ſudore multo conquiſita typis committat. Id ſciet, non amplius, ſibi mortuum eſſe Sagittarium, urbs noſtra dicet, ſed in doctiſſimis monumentis poſt fata hæbebit ſuperſtitem, & ſera poſteritas illius famam multis laudibus decantabit. Dab. Altenb. Cal. Octobr. MDCXCIV.

Oratoris Sacri munere in exequiis ipſius functus eſt M. Jacob Daniel Erneſti, Archi-Diaconus Altenburgenſis, in Textum B. Theologi funebrem ex Pf. LXXXIV, 6. 7. 8. diſſerens. Thema: Der gute Streiter Jeſu Chriſti / nach ſeinem Gemüthe / nach ſeinem Verhalten / nach ſeinem Seegen und Siegen. Orationem vero modo repetitam ſchediaſmate ſingulari intimavit Auctor, in quo de Altenburgenſis Eccleſiæ Præſulibus uberius diſſeruit.

* * *

In B. Sagittarii Diſſertationem de Notitia DEI.
Docte SAGITTARI, germana propago Parentis;
Qui juvenum Salicis ora rigabit aquis.
Quod premis eximii Patris veſtigia ſolers,
Hæc decet; idque tua portio laudis erit.
Noſſe, DEUS quod ſit, potuit gens Ethnica; ſed non
Quis ſit, ſequæ colî qua ratione velit.
O te felicem, cui nota eſſentia Trini
Una DEI; hunc cultu proſequere uſque pio.

Animo benevolentiffimo fudiſſe

IOHANNES MAIOR, D.

SCRIPTA:

De permissione divina. Altenb. 1661. in 4.

Haupt-Register über Herrn D. Martini Lutheri **Sel.** gesamte Deutsche Schrifften / wie sie aus denen Wittenbergischen / Jenischen und Eislebischen Tomis in Neun Theile zusammen getragen / in elff Capitel eingetheilet. Altenburg 1664. in fol. *

** Imo universa hæc operum Lutheri editio accuratissima cura Sagittariana debetur, nomenque ipsi immortale peperit.*

Selectiores Dissertationes, Studiosis Theologiæ pariter ac Juris, maximam utilitatem in Moralibus, Politicis ac Historia Ecclesiastica præbentes. Altenburgi 1670. 4. Lipsiæ 1695. in 4. *

** Harum Dissertationum Tituli sequentes sunt: Myrtus Venerea, sive de antiquo ritu nuptiarum: de Notitia Dei modo non uno cum gentilibus communicata: (quarum utramque sub præsidio Jo. Michaëlis Dillherri habuit; illam quidem A. 1638. & hanc A. 1641.) An Hebræi nudis prorsus pedibus incesserint? de Fœderibus: de jure: Quanta sit Patrum in iis, quæ fidei non sunt, Autoritas: Dodecas Questionum Ethico-Politicarum: An noster Salvator cum consensu totius Collegii Hierosolymitani in numerum Sacerdotum Leviticorum sit adsumtus: de origine Salariorum & stipendiorum literatorum: de Censoribus: S. S. Themistæ summum Tribunal, seu de extrema provocazione: de principiis quibusdam actionum humanarum, spontaneo & invito: de Dictatore Romano: de Legibus non-scriptis: De virtutibus homileticis: De Triumphis Romanorum: Speculum Boni Legati: de Beatitudine, quæ est Philosophica considerationis: De Æquitate Dissertationes duæ: de Sale: de Summo Malo Dissertationes duæ: de Carolo M. de Republica optima Dissertationes duæ: de Constantino M. de Religione: de Homagio: de Conscientia.*

Otium

Orium Jenense, hoc est, variarum observationum ac Commentationum Philologicarum & Philosophicarum, potissimum autem Historicarum, liber singularis. Jenæ 1671. in 4.

Notz in Clapmarium de arcanis Rerumpublicarum.

Biblische Historien Altes und Neues Testaments.

Der nützliche Weinberg / und die grünende Hütte; Das ist / Christliche Trau- und Einsegnungs-Predigt / bey Hochfürstlicher Trauung des Durchlauchtigsten / Hochgebohrnen Fürsten und Herrn / Herrn Johann Adolph / Herzogen zu Sachsen &c. mit der auch Durchlauchtigsten / Hochgebohrnen Fürstin und Fräulein / Fräulein Johannen Magdalenen / Herzogin zu Sachsen &c. am 25 und 26 Octobr des 1671 Jahrs auffm Schloße zu Altenburg vorgestellet und gehalten. Altenburg. 1671. in 4.

Schmerzliche Klag-Seule des Durchlauchtigsten / Hochgebohrnen Fürsten und Herrn / Herrn Christiani, Herzogen zu Sachsen &c. welcher in Altenburg erfreulich geboren den 27. Febr. 1654. Seelig verschieden den 5 Junii 1663. Christfürstlich beigesetzt den 22. Julii 1663. auffgerichtet / als Ihr Fürstl. Durchl. abgeseelter Körper in Seine Ruhe-Kammer in der Fürstl. Schloß- und Stiffts-Kirchen zu Altenburg ward gebracht. Altenb. 1663. in 4.

E numero Sermonum Funebrium aliorum (quorum nonnulli sub Titulo: Derer Schüler Christi unfehlbares Prognosticon, junctim prodierunt,) hos inprimis nominamus:

Die seligste Kunst / aus Ps. XC, 12. in funere Herrn Johann Friedrichs von Brand / Fürstl. Sächs. Geheimbden Raths und Hoffrichters / auch Churfürstl. Durchl. zu Sachsen Ober-Steuer-Einnehmers. A. 1658.

Wahrer Christen wohlgegründeter Ruhm / und unfehlbare Gnaden-Anwartung aus 1. Tim. IV, 7. 8. in funere Herrn Hans Wilhelm von Harstall / Ober-Hoff-Marschalls und Stall-Meisters. A. 1666.

Wahrer Christen nützliche Lebens-Regeln / aus Psal. XXXVII, 3. 4. 5. 6. in funere Herrn Hans Wolff Thos / von Erlbach / Cammer-Junckers / auch Landes- und Stadt-Hauptmanns. A. 1667.

Wahrer Christen sichere Schlaf-Stätte und Ruhe / aus Dan. XII, 13. in funere Hn. Johann Thomas / Geheimbden Raths und Canslers / A. 1679.

De re Nummaria Veterum Germanorum peculiare scriptum meditatum ipsum fuisse testatur, spemque istam una cum ejus morte intercidisse dolet Tenzelius *Colloq. menslr. Tom. I. seu A. 1689. p. 441.*

Theodori Jansonii ab Almeloveen Parorama, quo in *Specimine Antiquitatum e Sacris profanarum*, p. 45. huic Sagittario suam de *nudipedalibus Veterum Disquisitionum* adscripserat, *Cass. Sagittarius* Luneburgensis, Historicus Acad. Jenensis Celeberrimus, in peculiari *Dissertatione de Genealogia Sagittariana, ad illum, Epistolica*, Jenæ A. 1664 excusa, correxit, simulque ceteros Familæ suæ Scriptores Eruditos recensuit. Conf. *Johannem Mollerum in Homonymoscopia*, p. 718. sq.

XXIII.

Iuxta Exequiarum, Summo Hallensium Theologo,

DOCTORI

ANDREÆ CHRISTOPHORO
SCHVBARTO,

Consiliario Ecclesiastico Brandenburgensi,
& Inspectori Ecclesiarum & Scholarum in Ducatu
Magdeburgensi, Pastori ad D. VLRICI, Gymnasiique
Hallensis Scholarchæ, solvenda,
indicit

IOHANNES PRÆTORIVS,

Qvedlinb. Gymnasii Hallensis Rector.

AMORE CRVCIFIXI SALVATORIS DELECTOR

&

MERITO IESV PATIENTIS QVÆRO SA-
LVTEM.

IN hac calami opera, quam inopinati & tristis fati neces-
sitas imponit nobis, nullus a nobis expectet eloquen-
tiam; cum enim *Eloquentiæ* funus indicemus, nemo
a mortua sperare poterit, quod viva solummodo præ-
stare potest. In tam acerbo igitur omnibus funere aptis-
simum erit silentium. Quis enim audeat loqui, postquam
Eloquentia obmutuit? & illa quidem, quæ divino animata
sensu & plena Spiritu, cum inusitato verborum flumine &
fulmine traheret homines ad cœlestium amorem, aut a malo
repelleret, ipsum cœlum sæpissime summo commovit gau-
dio & simul infernum panico terrore concussit. Justius ta-
men est, pauca fari, sensumque doloris in boni amissione
expromere, licet præstantiam illius exprimere non possis.
Cum itaque SCHVBARTVS (hujus famigeratissimum
Nomen, tanquam ipsius *Sacræ Eloquentiæ Nomen*, modo u-
surpavimus) non nisi suo ore digne laudari possit, & vero
hoc silentio nunc sit obrutum, nobis satis erit omisso Pane-

gyrici officio, cui calamus noster non sufficit, paucis delineare, quam justæ sint Halæ causæ, ut atris induta inter singultus & lachrymas *Summi Viri* corpus, maximarum Virtutum domicilium, ad somni & quietis locum comitetur. *Bleickhardi Sindringii Nomen*, qui superiori seculo & *Juris Professor* in celeberrima *Leucorea*, & *Electori Saxoniae*, *Johanni Friderico*, vere Constanti & Magnanimo, a *Consiliis Aulae & Justitiæ* fuit, in *Colloquiis*, quæ *Luthero* nostro tribuuntur, laudatum est. Hujus filiam *Catharinam* cum sibi matrimonio junxisset *Sebastianus Röder*, *Medicinæ Doctor*, & *Physicus Reipublicæ Magdeburgicæ*, suscepit ex ea filium *Sebastianum Röderum*, *Abbatiae Quedlinburgensis*, *Principum honore fulgentis*, *Questorem & Praefectum*, qui cum conjugem accepisset *Annam*, *Jacobo Seiffarto* natam, *Praefecto culinae in aula Joachimi Friderici, Administratoris Magdeburgensis Archiepiscopatus & deinde Electoris Brandenburgensis*, pater factus est *Catharinae*, quam cum matrimonii vinculo sociasset sibi M. ANDREAS SCHVBARTVS, *Pastor Xenodochialis*, & ad D. Mauritii Adjunctus in hac urbe, (qui Patrem habuit *Christophorum Schubartum*, *Senatorem & Mercatorem Numburgensem*, Matrem *Martham Seifin* / filiam *Jacobi Seifens* / *Senatoris Erfurtensis*) Pater factus est magni SCHVBARTI nostri, d. 22 Februarii Anni MDCXXIX inter duodecimam & primam mediae noctis. Qui cum sequenti *Matthiae* festo die salutari Baptismi foedere in numerum Christianorum receptus esset, post infantiae annos, quos domestica M. Antonii Fischeri informatio erudivit, publico hujus urbis Gymnasio est commissus. Tunc vero tristior ipsum statim exercere coepit fortuna, cum pestis violentia Anno MDCXXXVII ereptus est Pater; quæ duras illas vices mox mutavit mollioribus, Anno MDCXL sacro *Martino* die, ad *Archidiaconum Mariani templi*, M. Henningum Engelbrechten / cum deducens, qui, raro beneficentiae & benevolentiae exemplo, totis decem ipsum aluit annis. Illis currentibus summe industrium in studiorum curriculo se præbuit, & secutus est, non vana illa, quæ nunc plura regnant, sed recta, honesta, & Reipubli-

publicæ utilia. Sub celeberrimis itaque Viris GVEINZIO & CALENO, dum proficit, qualis jam factus esset, mentis promptitudine, & ingenii exercitiis ostendit, jam recitando *Orationes*, jam instituendo *Disputationes*, tam ex *Philosophia*, quam *Theologia*, quarum una in *Divinitis Evangelicis Festivalibus Gueinzii, celebratissimi Rectoris*, extat. Mathematicæ quoque amore ductus, Viri *Clarissimi Dn. IOHANNIS CÆSARIS, Bibliothecarii celebrisque apud nos Astrologi opera, Geometriam, Trigonometriam, Astrognosiam & Ginebliacam* biennii spatio ita didicit, ut Studiis Academicis maturimus, recitata *Valedictoria de studio Mathematico*, sub initium Anni MDC L ab ipso Hospite suo dicto ENGELBRECHTO *Jenam* deduceretur, & Professoribus ab ingenii nobilitate commendaretur. Cum itaque inibi sustentaretur munificentia AVGVSTI, Administratoris, & liberalitate Capituli *Magdeburgensis*, uti & beneficentia *Scabinatus* hujus loci, bene usus tot beneficiis, assiduus fuit in publicis & privatis Lectionibus celebratissimorum *Philosophorum*, STAHLII, SLEVOGTII, HORSTII, ZEISOLDI, HOFFMANNI, SAGITTARII, FRISCHMUTHII, moxque eruditionis acquisitæ specimen exhibuit, sub SLEVOGTIO, summi judicii Viro, disputans d. 16 Julii Anni MDC LI de *universali ante rem*, & anno sequenti sub eodem Præside secuta est *Disputatio de Abstractione*, quam ipsemet sua industria conscripserat. Cum honores in *Philosophia* summos merito suo peteret, consecutus illos est anno MDC LIII. Mensis Februarii d. 15. a ZEISOLDO, *Physicæ Professore*, cujus domo & mensa tunc utebatur, sumtus subministrante munificentissimo AVGVSTO, qui & promotionis Actum per Legatum ROLFINCIVM, *Jenensem Hippocratem*, ornavit. Post Philosophicas Artes acquisitas *Studio Theologico* se consecravit, Præceptoribus usus, CVNDISIO, MVSÆO, MAIORE, *Filio Johannis Majoris*, CHEMNITIO, GERHARDO, *magni Gerhardi Filio*, summis Theologis; totamque Theologiam partim publicis, partim privatis Lectionibus absolvit ama-

vitque audire Expositionem Librorum nostrorum Symbolicorum, *Augustanae Confessionis, & Formulae Concordiae*, aliorumque similium. Utque diligentiam in hoc studio exantlatam specimine probaret, sub GERHARDO Anno M. DC. LIV. 4. Febr. de *Peccato* disputavit. Sic factum, ut qui huc usque suorum Praeceptorum Auditor fuerat, nunc aliorum inciperet esse Doctor, cum Collegia aperiret, & praesidendo disputaret, ut nullam Philosophiae partem omitteret. Et hinc prodierunt scripta ipsius, quae orbis eruditus non sine applausu recepit; & nota sunt sub Titulis *Fasciculi Disputationum, Collegii Logici; Collegii Axiomatici; Collegii Sophismatici; Collegii Ethici & Politici; Logicae Academicae; Ethicae Peripatetico-Scholasticae*.

Cuncta haec applausu Academiae sequente gerebantur, & ultro *Philosophica Facultas* prono in ipsum favore resuscitavit honorem, qui spacio viginti sex annorum quasi sepultus fuerat, *Adjunctique Nomine & Privilegiis* ipsum ornavit, ad quae aditum sibi paravit *Disputatione de Distinctione graduum metaphysicorum secundum mentem Scotistarum, Thomistarum, Nominalium*. Mox is erat SCHV-BARTVS eruditione & fama, ut & COMES DE KÖNIGSMARCK ipsum expeteret *Concionatorem Aulicum, & Göttinga* desideraret *Pedagogii sui Rectorem*, quorum utrumque Vitae Academicæ amore declinavit, dignissimusque deinde est habitus, qui cum aliis denominaretur, cum SLEVOGTIO successor dandus esset. Mox *Patria* nobilissimi Alumni sui memor, ut frueretur bonis, quae ipsi nascenti contulerat, Anno M. DC. LVI Diocesium Mauritanii templi ipsi contulit, cujus administrationem aggressus est ANDREÆ die, qui tunc in *primam Adventus* incidebat. Mox A. M. DC. LVIII ejusdem templi *Pastoratum* consecutus est, simulque *Gymnasii Scholarcha* constitutus. Ab hoc A. M. DC. LXXXI abiit ad *Pastoratum Ulricanae Ecclesiae*, non suae voluntati, sed Theologorum expetito consilio obsecutus. Qua eloquentia vero, vi, pondere, ardore, efficacia, gravitate Noster docuerit in Cathedra Ecclesiastica constitutus, nec verius nec aptius expresserimus, quam si dicamus, affecutum ipsum fuisse

isse illam Græciæ Oratoris laudem, qui dictus est *dicendo tonare, fulgurare & omnia commovere*. Tantus ergo cum esset, factum, ut plura loca ipsum ardentibus votis desiderarint. Diversis enim temporibus obtulerunt ipsi *summum Pastorum supremæ Cathedralis Ecclesiæ Magdeburgensis, Superintendentis VVeisensfeldensis dignitatem, Martisburgensis Aula supremum Pastorum*. Hamburgum expetivit ipsum; Halberstadtium *supremo Pastoru & Electoralis Consistorii honore* ornare ipsum volebat; *Islebia Generalis Superintendentis titulo* allicere; *Jena Superintendentis & Professoris nomine* ad se revocare illum laboravit; *Wittenberga* quoque nuper similia cogitavit. Verum patriæ amor in illo prævaluit, exemplo *Barfillai*, respuentis Regiæ Aulæ felicitatem, ut in Patria moreretur. In hac vero ut tanta Virtus esset conspectior, factum Amicorum voluntate, ut A. M. DC. LXXIV. Mense Majo disputaverit pro *Licentia assumendi Doctoris gradum*, sub Principe Theologorum, MVSÆO, materia assumpta de *Ritibus primitivæ Ecclesiæ Baptismalibus*, quæ ipsa dignitas subsequenti *Augusto* solennissimis ceremoniis ei collata. Neque vero hic honorum finis fuit, sed *Incomparabilis Germanici Imperii Elector FRIDERICVS VVILHELMVS Magnus, Schubartho* nostro virtute magno digna quoque virtutis præmia conferre voluit, illumque proinde A. M. DC. LXXXV *Consiliarium constituit Ecclesiasticum*, & subsequente anno *Inspectorem Ecclesiarum atque Scholarum* fecit.

Talis ergo noster fuit inter alios, virtute scilicet celebris, honore magnus. Videndum nunc quoque, qualis domi fuerit inter suos.

Et hic magna ipsius fuit felicitas; cum enim *Mense Februario* Anni M. DC. LIX in matrimonium assumisset M. THOMÆ ANDREÆ, *Pastoris Glauchensis b. m. filiam, CHRISTINAM, Virginem in omnem fæminei sexus laudem genitam*, tanta concordia & suavitate cum illa vixit, ut beatissimus hoc nomine dicendus fuerit. Auctus quoque est egregia sobole, & supersunt DN. M. ELIAS ANDREAS, *Diaconus ad D. Laurentii hujus loci*; DN. FRIDERICVS GODEFRIDVS; DN. CHRIS-

STO-

STOPHORVS ANDREAS, *J. U. Licentiatuſ*; DN. IOHANNES AVGVSTVS; DN. IOHANNES CHRISTIANVS, *Juris Studioſuſ*; CHRISTIANA ELISABETHA, *Virginuſ ornamentuſ*; GODOFREDVS CHRISTOPHORVS, Gymnaſii noſtri membrum. Obierunt vero THOMAS ANDREAS; MAGDALENA ELISABETHA; Gottlieb Arnold; DAVID AVGVSTVS; Hoſ quomodo ipſe ſecutuſ ſit, ſupereſt, ut videamus. Admirandas legimus hiſtorias nonnullorum, qui diviniſ ſomniis de morte admoniti ad abitum beatum ſe componere potuerunt, quibuſ merito nunc exemplum SCHVBARTI addimus: Currebat nox hoc anno inter quartam & quintam Februarii diem media, (præceſſerat Dominica dieſ, cui *Sexageſimæ* nomen, qua olim *Pæſtoratuſ Ulmanuſ* inchoaverat) cum in ſomnio Angelum vidit, in tabula nigra aureiſ literiſ monſtrantem ſequentia verba: *Den - - Auguſti* (num oblituſ fuit diei, an celaverit illum Vir Beatiſſimuſ? incertum) *wirſtu ſterben*. Expergefactuſ cum ruruſ obdormiviſſet, idem Angeluſ viſuſ eſt adeſſe & ſimilem tabulam ſimilibuſque literiſ expreſſa verba exhibuit legenda: *Beſtelle dein Hauß / denn du wirſt ſterben*. Recitavit ſuiſ hoc ſomnium eodem die, atque ex illo tempore ſerix mortis cogitationi incubuit, ultimamque voluntatem conſignavit. Neque hoc omine caruit, quod ultimæ concionis ex illiſ, quaſ *Martiſ die* inſtituit, Textuſ fuerit illa parſ capituli XIV Tobix, quæ Verſibuſ inde a quinto uſque ad decimum tertium comprehenditur, ex qua proponebat *Tobiam domum ſuam diſponentem*, Introituſque loco expoſuit verba, quæ in ſomnio Angeluſ monſtraverat: *Beſtelle dein Hauß / denn du wirſt ſterben* / quæ leguntur Ef. XXXIIX capite. Factum ergo, ut ſub initium Julii cholera correptuſ fuerit vehementiſſima, cui per aliquot annos colica bilioſa adituſ fecit. Hæc doloribuſ, lancinationibuſ, vomitu, profluviu, aſthmate, æſtu, ita afflixit corpꝰ, (quæ tormenta admiranda ſuſtinuit patientia) ut ſtomacho in *ἀνίψλη* deſecto, viribuſ proriſ proſtratiſ,

moſ

mors visceribus concepta tandem in dissolutionem animæ a corpore eruperit. In hujus adventu ipse imperterritus efficaci consolatione auxilii divini erexit uxorem liberosque in lachrymas effusos. Refectus itaque Sacræ Cœnæ cibo, cum inter preces aliquot abiissent dies, tandem venit decretoria hora, *undecima* scil. *decimi sexti Augusti*, qua signo in templo ad preces dato, rationis usu adhuc constante, cum toti urbi valedixisset, placidissimo motu animam efflavit, cum *Stephani* verba ipsi acclamarentur: *Ecce cælum apertum video, & FILIVM hominis a dextris DEI stantem*; simulque alia, quæ sacerdotali benedictione comprehenduntur. Hic finis fuit beatissimus *Viri in Theologia admirandi, eloquentia summi, in vita puræ atque integri*; quem perpetua memoria circumferre decet, non sine voto, ut simili exitu ipsum aliquando sequamur. Gloria & Nomen ejus perpetuo vigeant, anima inter gaudia cæli triumphat, corpus ad quietis locum hodie deportabitur.

Huic vero Actui ut decenti modo intersint ad unum omnes, qui nostri *Gymnastii* membra audiunt, ultimumque sic honorem exhibeant *Gymnastii Scholarchæ & Patrono olim benevolentissimo*, sedulo monemus. P. P. XX. Augusti, Anno Christi M. D C. LXXXIX.

EPICEDIVM.

*Sic cæli Filius, Angelorum Frater, Hallensium Vates,
Ne unquam extra cæli commercium fiet,
Nocte in cælum rapitur, quod die Auditoribus monstrat:*

Et

*per Somnum Angelorum consuetudine fruitur,
Cujus consortio ipsi Angeli exhilarantur,
In tantum,*

*Ut clam & nocturno tempore, quod adhuc mysterium, Ipsius
ad Cælum*

Promotionem, in Aures illi insusurrent,

O tri-

O tristem futurorum interpretem, somnium!

quod

*Non vanum evanuit, sed insomnes tot piorum animas
reddidit,*

O irregularem regulam Somnii!

Ad testandum neminem invitum cogi a Jctis, traditur;

Sed

Ut Domui suæ disponat, per somnium monetur noster

SCHVBARTVS.

Itaque

Voci cœlesti paret,

Testamentum condit,

Mundum præterit,

Se Heredem ex asse cœlestis commercii vult,

Nobis Legata reliquit,

nempe

Nominis sui Virtutes proprias,

Amorem, Candorem, Suavitatem, Doctrinæ Puritatem,

Hinc

Ne ingratis vel indignis Divina Nemesis hacce adimat,

Pie defuncto quietem precamini,

Ejusque

Dispositionem obsequio exequemini.

Debitæ observantiæ ergo posuit

A. Ocel / D. Scab. El. Br. Adfess.

ALIVD:

Inferiæ Manibus

B. SCHVBARTI

Sanctissimis sparsæ

a

CHRISTIANO BICCIO;

**Consil. El. Brand. & Civ. Hall. Syndico, ibidemque
Scholarcha.**

Con-

Concurrere, concurrere, CIVES,
Et lugete Halam Salomonis, intra Halam ad Salam col-
lapsam,

Et eheu! in ruderibus contumulatam simul ipsam Panso-
phiam,

Id est, ANDREAM CHRISTOPHORVM SCHV-
BARTVM,

Philosophia & Theologia Doctorem absolutissimum.

Hunc enim ut Eusebie suum olim Doctorem redderet,

Hala procreari volebat & educari,

Ubi purus de Deo sensus, purus in Deum cultus,

Purior itidem loquela;

Et ut Philosophicis innutriret artibus,

Jena Facultatis Philosophicae Adjunctum per duos annos esse
voluit;

Et ut Mystam Ecclesiae daret,

Diaconum prius, & inde Pastorem D. Mauriti,

Et post deinceps Pastorem D. Ulrici vocavit;

Et ut Lactantius iste non senes tantum & viros lactaret la-
de doctrina,

Sed pueros & juvenes,

Et hos olim viros & cives bonos in Republ. patria redderet,

Inspectorem Ipsum Scholarum & Gymnasii Hall. fecit;

Et ut non ea tantum, quae ordinis essent, expediret in Ec-
clesia;

Sed & ea, quae Jurisdictionis sunt & L. Diocesanae,

Consistorialem Eum elegit.

Vir prorsus amabilis singulis,

Vir desiderabilis cunctis,

Ob vivida mentis & Inventionum acumen,

Ob oris facundi flumen,

Ob politam vivendi comitatem,

Ob obviam omnibus affabilitatem,

Totus praeterea JES Ocola,

Quem totidem annos publice in templo professus erat,

Quot annos IESVS vixerat,

Quid

*Quid JEsus fecerit ante tricesimum annum, docet Grotius, (a)
Quid Schubartus fecerit per ipsos triginta tres annos mini-*
sterii,

Notorium est, quod allegasse sufficiat.

Totus denique Philosophus,

*Nec ulla in re magis philosophabatur, quam in meditatione
mortis;*

Sexagenarius tandem & de ponte miseriae humanae dejiciens,

Et sex Natorum & Natae unius Parens,

Postquam Pontificis Rom. dogmata monstrarat & impugnarat,

Et cum Tobia domui suae disposuerat,

Ab Angelo diu ante per quietem monitus,

Et sex integras septimanas morbo laboraverat,

Dicam, an oraverat,

Septima demum septimana requiebit,

Et aeternum Sabbatum inchoabit.

Lugete, Cives, iterum, iterumque & timeete,

Quando enim DEus Legatum suum a terris abocat,

Sequitur ruptura pacis cum DEo, quod abominor.

Illicet.

(a) *Ep. ad Gallos 33.*

S C R I P T A:

Collegium Axiomaticum, sive Synopsis Regularum Philosophicarum, quam antehac in Academia Jenensi Studiosae Juventuti praelegit. Hal. Sax. 1662. in 8.

Collegium Logicum: Ethicum: Politicum: Sophisticum: Controversiae Metaphysicae.

Logica Academica. Lipsiae 1669. in 8.

Geistliche Catechismus. Lust. Halle 1668. 1670. in 8.

Weg zur Vollkommenheit / oder Fortsetzung der Catechismus. Lust. Ibid. 1680. in 8.

Oratio Dominica. Jenae 1674. in 4.

Evangelischer Lehr-Tempel / in welchem enthalten XIV Lehrarten über die Sonn- und Festtags-Evangelia. Nebst dem Anhang sechß sonderbarer Predigten. Halle 1672. in 4.

Etc

Erweiterter Evangelischer Lehr-Tempel / in welchem VII
neue Lehrarten über Sonn- und Fest-Tags-Evan-
gelia enthalten. Halle 1687. in 4.

Die hohe Schule der Stadt Gottes in einer gehaltenen
Ehe- und Doctor-Predigt vorgestellt. 1674. in 4.

Gast-Prob-Anzugs-Neu Jahrs- und Feuer-Predigten.
Concionem funebrem in GODOFREDVM OLEA-
RIVM, D. & Superint. Hallens. habitam, supra p. 57
allegatam vide. Alias racemus.

Disputationes: de universali ante rem, & de abstractione,
sub praesidio Pauli Slevogti: de potentia obedienciali &
naturali: de distinctione graduum Metaphysicorum, se-
cundum mentem Thomistarum, Scotistarum & Nomina-
lium: *

* Hanc disputationem pro Loco A. 1656 die 6 Decembris
Jena habuit, ac inter Adjunctos Facultatis philoso-
phicae connumerari meruit, quod honoris genus inde
ab A. 1630 nemo alius obtinuerat. Istud autem me-
moriam mandavit M. Adrianus Beierus, in syllabo Re-
ctorum & Professorum Jenensium, p. 315; ubi ad D.
Johannem Theodorum Schenckium delatus ita canit:

Hoc Rectore, novos Adjunctos Ordo Sophorum

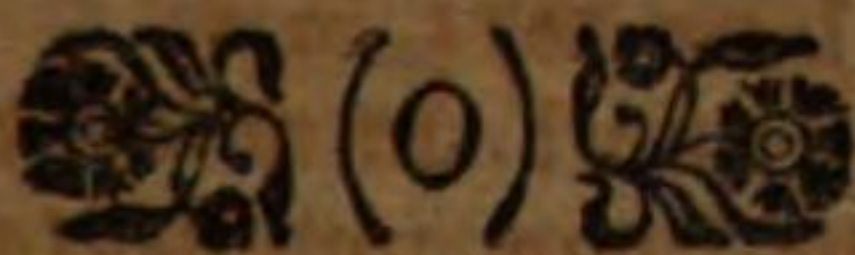
Per tot neglectos tempora rursus habet.

Proque Loco primus SCHVBARTVS disputat apte,
ANDREAE nomen CHRISTOPHORI que ferens.

Hale nunc praeo patriae fidissimus audit,

Quam Sala fonsque salis ditat, honestat, amat.

De peccato tam originali, quam actuali, sub praesidio D. Jo.
Ernesti Gerhardi A. 1654 de ritibus primitivae Ecclesiae Ba-
ptismalibus, pro Licentia sub praesidio D. Jo. Musaei,
A. 1674.

XXIV.

M E M O R I A

Viri Summe Reuerendi & Amplissimi

D O M I N I

MATTHIÆ ZIMMERMANNI,

S.S. Theol. Doctoris, Pastorisque & Superintendentis Misenensis, XXIV Octobris, Anno

MDC LXXXIX defuncti, renovata & translata
exCURRICULO VITÆ GERMANICO MISENÆ
PRÆLECTO.

Natus est MATTHIAS ZIMMERMANNUS, S.S. Theologiæ Doctor in Basilica Misnensi Concionator, Ecclesiæque oppidanæ Pastor ac Diœceseos istius Superintendens, Eperiis, in nobilissima Regni Hungariæ civitate, die 21 Septembris, A. 1625. Patrem habuit *Adamum Zimmermannum*, mercatorem ac Senatorem, tandemque tutorem, quem vocant, seu Consulem Eperensem; Matrem vero *Magdalenam*, natam *Brodkorbiam*. Horum parentum cura per lavacrum regenerationis in communionem Ecclesiæ Christi cooptatus, in religione vera, bonis moribus, ac linguarum artiumque liberalium scientia eo cum successu adolevit, ut decimo quarto ætatis anno dignus existimatus fuerit, qui ad uberiores ingenii cultum capeffendum celebre tum perquam in Borussia Gymnasium Thoruniense adiret. In quo quum per tres annos sub PETRI ZIMMERMANNI, Rectoris, BASILII ZOELLNERI, Con-Rectoris, & Præceptorum reliquorum, utpote M. IACOBI GERHARDI, M. IACOBI BRVCKNERI, & LVDOVICI SCHLOEMVLLERI ductu ac institutione progressus studiorum fecisset auspiciousissimos. A. 1644. Mense Jan. decimum nonum ætatis suæ annum agens, haud improbo Parentum suorum consilio, in Academiam Argentoratensem missus fuit; ubi non solum disciplinas Philosophicas in-

de.

defessa industria usque ad vigesimum primum ætatis annum pertractavit & A. 1646 Philosophiæ Magistri honores, omnium adplausu obtinuit, sed & indivulsa simul opera studium Theologicum est adgressus, ita quidem, ut ex Professoribus tunc clarissimis, BOECLERI, SCHALLERI, SALZMANNI, & omnium maxime DANNHAVERI, DORSCHER, IOHANNIS & SEBASTIANI SCHMIDIORVM Scholas, non absque insigni studiorum fructu & augmento, frequentarit. Inde enim est, quod non solum Argentorati varia profectuum Theologorum specimina disputando sedulo ediderit, sed & in Academia Lipsiensi, quo se A. 1648, ut alios quoque Theologos uno omnium ore tunc celebratos audirer, laudabili instituto Argentina contulerat, D. IO. HVLSEMANNI, D. IO. BENEDICTI CARPZOVII, Senioris, & D. HIERONTMI KROMATERI institutione ac consiliis usus, tum concionando, tum disputando tantum bonorum adplausum consecutus fuerit, ut A. 1651 in Patriam a Patre revocatus mox in Hungariæ superioris civitatem Regiam Leuconium, Gymnasii Rector vocaretur. Sparta proinde tam honesta divino nutu exornatus, A. 1652, Mense Septembri, Lipsiæ non infelici sibi connubio junxit virginem nobilissimam, *Annam*, VVILHELMII SCHMVCKII, Juris utriusque Doctoris & Professoris ibi Publici, Facultatis Juridicæ Assessoris, Minoris Principum Collegii Collegiati, & Nationis Bavaricæ Senioris, filiam post fata relictam. Atque ex amantissima hac Coniuge decem, pro divina benedictione, liberos suscepit, quatuor nimirum filios, *VVilhelmum*, *Adamum*, *Matthiam*, ac *Benjaminem Hilarium*; & sex filias, *Annam Mariam*, *Annam Elisabetham*, *Annam Eusebiam*, *Johannam Rabelem*, *Blandinam Margaretham*, ac *Cælestinam* denique *Mariam*. Ex quibus tamen duas saltem filias fata iusserunt esse superstites, *Annam* puta *Elisabetham*, IACOBO LEICKERO, J. V. Doctori, Serenissimi Saxonæ Electoris Consiliario & Canonico Capituli VVurzenfis, A. 1679. d. 19 Nov. ipso tum Potentissimo Saxonæ Electore, IOH. GEORGIO II, sua splen-

didissima praesentia nuptias illustrante, in matrimonium concessam; alteramque *Johannam Rahelem*, quam D. I O. ERNESTVS GLASSIVS, Ducis Saxoniae Martisburgensis Archiater, A. 1683. d. 11 Maji uxorem duxit. Sed ut a conjugio ad officia, unde digressi sumus, redeamus, jam illud memorandum est, quod eodem, quo cum *Schmuckia* sua conjugium iniit, anno, videlicet 1652, a laboribus Scholasticis ad officium Ecclesiasticum in urbe patria obeundum translatus, & in civitate Bartfeld rite ordinatus fuerit. Quo sacro munere quum per octo annos infuata fide atque industria defunctus fuisset, divina ita moderante providentia A. 1660 factum est, ut Serenissimus Saxoniae Elector, IOHANNES GEORGIVS II, Gloriosissimae recordationis, eruditione ejus ac praecclaris in eloquentia sacra *καρίσματος*, in demandatis ei paulo ante quibusdam per Saxoniam expeditionibus satis cognitis, permotus, Superintendentis Coldicensis Adjunctum & Successorem illum quam clementissime designarit atque constituerit. Hanc spartam submissione cum devotissima acceptatam, dulci patriae solo cum Saxonia commutato, per lesquiannum egregie ornavit. Interea, quum nova dignitas novum quoque auctoritatis praesidium & ornamentum posceret, a Summe Reverenda Facultate Theologica in Academia Lipsiensi Licentiae, ut vocant, in Theologia Gradum ea, qua decet, animi modestia petiit, eundemque eo facilius quoque ibi d. 18. Nov. A. 1661 impetravit, quo magis, praeter examina & exercitia consueta, inter caetera illius scripta *Historia* maxime *Eutychiana*, itemque *Dissertatio ad illud Tertulliani: Fiunt, non nascuntur Christiani*, de eruditione ac scientia ejus Theologica testari poterant. Posthac cum non multo post Vir Maxime Reverendus, *M. Conradus Barthelius*, Pastor atque Superintendens Misenensis, d. 17. Febr. A. 1662 ex hac vita emigrasset: visum est fuit post Deum Serenissimo Saxoniae Electori, cujus am modo memoriam celsissimam deprædicavimus, ut Zimmermannum nostrum Coldicio Misenam evocaret, inque defuncti Barthelii locum surrogaret. Inde mox per Senatum

urbis

urbis Misnenensis ad Pastorum invitatus, per supremum autem Saxonæ Electoralis Consistorium, habita prius Dresdæ concione solenni, & instituto colloquio consueto Theologico, Ecclesiarum æque ac Scholarum in Dicecesi Misnenensi Superintendens constitutus & ad utrumque officium antiquo more confirmatus fuit. Doctoris in Theologia titulum & axiomata A. 1666 sub Decanatu D. SAMVELIS LANGII, sociis stipatus gravissimis, IO. COLBERGIO, GEORGIO LEHMANNO, IO. ADAMO SCHERZERO & ELIA SIGISMUNDO REINHARTO, Lipsiæ ex merito obtinuit. Anno dehinc 1683, quum Schmuçkia, illius per triginta, & quod excurrit, annos conjux, d. 11 Februarii ex hac vita discessisset, ad secunda vota cum Virgine ornatissima, *Dorothea Magdalena*, FRIDERICI KVZSCHREITERI, Serenissimi Saxonæ Electoris in Præfectura Misnenensi Præfecti, filia, transiit; quam tamen viduam nullius proles parentem A. 1689 reliquit. Die etenim illius anni 24 Octobris, ipso illo, quo ad Sacram Synaxin admittendi erant Electoralis Scholæ alumni, templum ingressus, in sacello, ex quo post pias meditationes ac preces in cathedram sacram prodire justo tempore alias consueverat, apoplexia forte correptus, finitis hymnis remanere deprehensus est, auditoribus diu ipsum frustra præstolantibus, unde sacellum æditius reclusit, & tranquille equidem sedentem illum, at omni sensu, motuque ac loquela omni destitutum, capite brachio innixo, invenit. Non cessarunt accurrentes exanimem ferme illico domum deportare, ubi medicaminibus præstantissimis incassum adhibitis, eodem adhuc die sub vespere hora quinta placida morte obiit, animamque suam Deo, unde hanc acceperat, (annum ætatis sexagesimum quartum haud ita pridem supergressus,) non citra insignem suorum luctum reddidit.

Concionem in ipsum funebrem ex 1. Cor. XIII, 8. 9. 10 habuit *M. Georgius Ernestus VVigandus*, Archi-Diaconus Misnenensis. Thema: TERMINVS SCIENTIÆ HV-

MANÆ, five: THEOLOGIA VIATORVM ET
VISIONIS.

* * *

In Ejus effigiem:

*Æs loquitur formam blanda gravitate verendam,
Ingenii & signat vividioris opes.*

*ZIMMERMANNVM ipsum non æs, non ulla loquetur
Lingua satis, celebri Pannonis urbe satum,
Tentantem hoc frustra vatem objurgabit Apollo,
Reprime & a fastis carbasæ, dixit, aquis.
Theiologum loqueris, clarum Polyhistora Scriptis?
Sola hoc ex merito fama loquetur anus.*

Veteri amicitia & honori cele-
berrimi Theologi debebat

FRID. RAPPOLT, SS. Theol. D.
& Prof. Publ. in Acad. Lipsiensi.

S C R I P T A:

*Historia Eutychiana, sub nomine Theodori Althusii, Lipsiæ,
1659. in 4.*

*Dissertatio ad dictum Tertulliani: Christiani sunt, non na-
scuntur. Lipsiæ, 1662. in 4.*

Asiani Montes pietatis Romanenses, Lipsiæ, 1670. in 4.

*Wolckensteiner Badsabbath / oder Predigten über die
Evangelia Dom. VI. VII. VIII. IX. post Trinit. zu
Wolckenstein gehalten. Freyberg / 1671. in 4.*

*Analecta Miscella menstrua Eruditionis sacrae & profa-
nae, Theologicae, Liturgicae, Historicae, Philologicae,
Moralis, Symbolicae, Ritualis, Curiosae. Misena, 1674.
1677. in 4. **

** Vide Clar. Funckeri Sched. Hist. de Eph. Erud.
pag. 113.*

Plan-

Planctus Misenenfis. A. 1680. in 4.

Suldigungs-Predigt. Meissen / 1680. in 4.

De Presbyteriis veteris Ecclesiæ Commentariolus. Annab.
1681. in 4. *

* *Conf. mens. Junium Act. Erud. Lips. A. 1681. Mens.
hebd. Londin. ejusd. anni n. 48.*

Amœnitates Historiæ Ecclesiasticæ hætenus bonam par-
tem ordine hoc intactæ, cum figuris. Dresdæ, 1681. in 4.

Der kräftigste Trost im Leben / Leiden und Sterben / aus
Rom. V, 8. 9. bey dem Leichbegängniß Herrn D. Joh. Adam
Scherzers / Prof. Publ. Primarii in Leipzig / des hohen
freyen Stiffts Meissen ältesten Canonici / 1683. in fol.

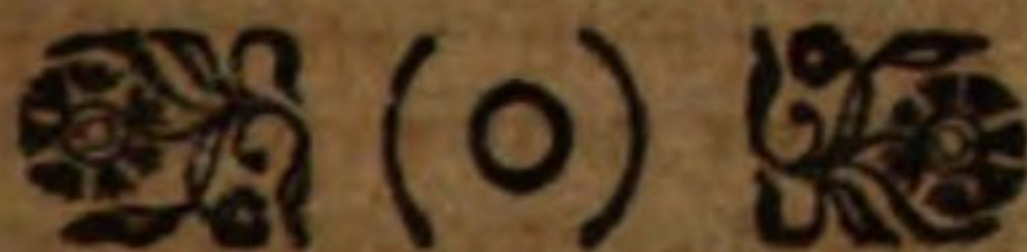
Florilegium Philologico-Historicum aliquot myriadum
titulorum, cum optimis Autoribus, qui de quavis ma-
teria scripserunt, adhibita re nummaria & gemmaria.
Cum diatriba de Eruditione eleganti comparanda Pars I.
Dresdæ, 1687. in 4. cum figuris. *

* *Vide mens. Aug. Act. Erud. Lips. A. 1687. Tentzelium in
Colloq. mensr. A. 1689 p. 957. 1273.*

Ejusdem Florilegii Pars II. Dresdæ, 1689. in 4. *

* *Vide mens. Jun. Act. Erud. Lips. A. 1689. Et de
hisce duabus partibus simul Tom. XVI Bibl. univ. &
Hist. p. 161.*

Disputatio de acceptilatione Sociniana, imprimis injuria in
meritum & satisfactionem Jesu Christi, &c.

XXV.

M E M O R I A

Viri Summe Reuerendi,

D O M I N I

I O H A N N I S D V R R I I,

S. S. Theol. Doct. Consilarii Ecclesiastici,

Concionatoris Aulici, Superintendentis, Pastoris &

Professoris Servestani, die 6 Decembris A. 1689 pie

defuncti, renovata & translata ex concio-

ne funebri habita

a

M. PAVLO HENRICO MOEHRINGIO.

Is quam maxime accepta atque exoptata mortis hora est, qui salvi & incolumes de supremis sæpe cogitant, quod eo quidem fieri potest facilius, quo plura ad hoc negotium suscipiendum instigantia passim obvia habentur exempla. Non est, cur longinquiora repetamus, quum vel unum B. IOANNIS DVRRII, Serenissimo PRINCIPI ANHALTINO a Consiliis Ecclesiasticis, Concionatoris Aulici, Superintendentis & Primarii Pastoris, per totum vitæ tempus in fronte & corde aureum illud: MEMENTO MORI, inscriptum ferentis, nunc sufficiat. Quemadmodum enim quarto abhinc anno id ipsum pro Concione Auditoribus suis inculcare modis omnibus annis est; ita & non summarium modo *iudicatio-* *as*, sed & vitæ propriæ curriculum manu sua ipse exaravit.

Natus autem Dresdæ est A. O. R. 1613. d. 30 Aug. vergente jam die, horologiiue manu punctum, quod septimam ab octava hora æquis spatiis dirimit, attingente, Patre Dn. CHRISTIANO DVRRIO, Cive & Bracteario Dresdensi, Matreque MARTHA FRANCKIA. Avum paternum Dn. IO. DVRRIVM, patria Noribergensem, Civem & Bractearium Dresdensem, atque maternum Dn. LVDOVICVM FRANCKIVM, Elect. Saxon. fabrum ferrarium monetarium Dresdensem habuit; aviam autem

autem MARTHAM, Dn. MART. HOFFMANNI, primum Dresdensis, deinceps Gorlicensis Ecclesiastæ, filiam.

Parentes mei, Beatum ipsum hæc scribentem introducimus, statim me baptizari curarunt, quo fierem, quod & factus sum, concubis Sanctorum & domesticus DEI, notaruntque me nomine carissimi avi IOANNIS, ut ne sacri fontis memoria oblivione ulla animo meo subtraheretur. Tantumque abest, ut DEO pro hoc beneficio gratias agere cessem, ut potius firmiter persuasum mihi habeam fore, ut hoc sanctissimo fonte in ultimo adhuc agone reficiar, siquidem, qui crediderit & baptizatus fuerit, salvus erit.

A teneris iidem Parentes filium proprio exemplo colere pietatem, vivere vitam tranquillam ac Scholam frequentare docuerunt, teste iterum ipsomet Beato, serio asseverante, Patrem se nec vidisse unquam ebrium, neque audivisse imprecantem. Cum primis autem carissimæ Matri se referre gratiam, infit, quod sibi, utut unico hoc filio gavisa fuerit, minus indulserit. Hæc ipsa mater, quamvis genitorum mature anno 1626 Dominica Septuagesima decesserit, noluit tamen filium ab iis artibus avocari, quibus studiis dediti institui solent. Nec votis non respondit exitus. Et enim sub auspiciis Senatus Dresdensis in Schola Provinciali, Misenz florente, honestis artibus & disciplinis animum magis magisque imbuere potuit, eo ablegatus non sine matris benedictione, commissusque curæ Præceptorum & benevolentia M. MICHAELIS, ad Divum Afræ tum Pastoris, Diæceseosque Misenenfis Adjuncti, puerum hunc paterno more amantis. Amoris quoque sui signa manifesta subinde edidit mater, interque alia & istud, cum illi an. 1628 *Manutii* epistolas transmisit, libroque hæc verba inscripsit: Mit diesem buch binde ich meinen lieben sohn / Johann Dürren/an/ & Gott gebe ihm glück zu seinem guten fürnehmen/daß erß also gebrauche/nicht allein zum nuß/sondern vielen leuten zu einem guten exempel/ Amen! Quæ Vir Beatus matris *sogyn* & fidelem animum in memoriam sibi revocans, frequentius legit, & meditatus est, ac de exauditione

tione votorum maternorum nullus dubitavit. Sed mox secutus est obitus matris dulcissimæ, quæ, quum horam mortis adpropinquare videret, denique benedictionem filio est impertita, eumque cognatis, M. CHRISTIANO ZIMMERMANNO & M. RICHARDO, commendavit, quorum consilio & ope multum se profecisse fatetur ipse Beatus. Apud Præceptores pariter adolescens tanta, ob indolem virtutis in eo perspectam, valuit gratia, ut in solenni Scholæ visitatione hæc ad Visitatores de ipso verba proloquerentur: *Utinam hujus pueri animus modestus & studiis totus deditus in sano corpore habitaret!*

Sexennio confecto medias inter calamitates, quibus dilectissima Patria illo tempore affligebatur, anno scilicet 1632 mense Majo Academiam VVittebergensem adiit, Rectorem Magnificum salutans celeberrimum BVCHNERVM, concubernalemque VVENDELERVM, tum Philosophiæ Magistrum, posthac Theologiæ Doctorem, ejusdemque & Philosophiæ Professore, nactus, cujus exemplo & industria mirum in modum ad studia prosequenda incitatus est. Quamquam vero per temporum duritatem, distractamque fere ac laceratam Rempublicam misera esset rerum facies, tamen ab *Abrahamo Schwedlero*, Senatore Dresdensi, Curatore suo, non est desertus, quippe qui patrimonio adolescentis ea cura prospexit, ut studiis ille Philosophicis tam publicis quam privatis ordine, sumptibusque suis vacare potuerit. In Logicis & Metaphysicis SCHARFFIVM, in Hebraicis publice TROSTIVM, privatim OSTERMANNVM; in Physicis SCHMIDIVM & VVENDELERVM suum, quem etiam Philosophiam Practicam explicantem audivit, Præceptores habuit. Cumque singulari in Collegia Disputatoria traheretur affectu, sub Præsidio D. CASELII, postmodum Altenburgi Concionatoris Aulici, de *semivirtutibus*; porro sub M. VVENDELERI tutamine, de *salsedine maris*; deinde sub directore SCHARFFIO de *persona & supposito*; tandem sub IO. OLEARIO, de *subjectione Clericorum* disputavit. Quo facto anno 1636 Magister artium creatus, Disputatione publice

blice ventilata, Philosophica Collegia privatim legendo & publice disputando, corona Studioforum affluente, habuit. Disputationes quidem varias pro varietate Respondentium, cum primis autem Logicam universam explicantes, instituit.

Tantum de Philosophicis. Nunc ad Theologica ipsius studia progrediamur. Ad hæc, simul ac VVittebergam venit, animum applicuit, Professores & Homiletas sedulo audiendo, D. VVELLERI Theologica Collegia frequentando, D. Dieterici Catechismum privatis Disputationibus familiarem sibi reddendo, factam a D. PAVLO ROEBERO prioris Epistolæ Petri, a D. IO. HVLSEMANNO Jeremiæ, & a D. LTSERO Jobi explicationem attentis auribus capiendo. Adde, quod D. LTSERO Theologiam Positivo-Polemicam dilucidanti diligentissimum se Auditorem præbuerit. Ejusdem quoque LTSERI sub præsidio Disputationem Theologicam *ad Caput V prioris Epistolæ Johannis* publice habuit. Adhæc sub D. IACOBO MARTINI *de principio fidei*, sub D. IACOBO VVELLERO *de Communicatione Idiomatum*, ac sub D. PAVLO ROEBERO *de eo, quod a B. Lutheri sententia in articulo de cæna Domini non sit recedendum*, disputavit.

Quibus ita rite peractis pro Loco in Collegio Philosophico benevole concessio *de intellectu, potissima animæ rationalis facultate*, Respondente *Jeremia Bertramo*, post Medic. Doctore & P. P. VVittebergenfi, 1640 differuit. Quemadmodum vero Theologorum VVittebergenfium plurima maximaque fuerunt beneficia, quæ in B. Dürrium contulerunt; ita hi eundem quoque dignum judicarunt, qui in numerum Alumnorum Electoralium cooptaretur. Pro quo beneficio ipsi Electori IO. GEORGIO I Freybergæ, ad prandium vocatus, humillimas egit gratias, xenium insuper lautissimum reportans. At VVittebergam tandem deferere, & in Argentinenfem Academiam se conferre cum meditaretur; D. Hülsemannum in primis secus suadentem habuit, prout & reliqui Theologi potestatem ipsi fecerunt habendi privata Colle-

Collegia Theologica, quibus Ephoria Juvenum Studioforum non una accessit, quam tanta cura & fidelitate administravit, ut de ea etiamnum grati testentur plurimi, qui in Viros inde evaserunt Reipublicæ & Ecclesiæ utilissimos. Sunt inter eos *Alexander Faber*, J. U. D. & Causarum Patronus Dresdensis, *Gottfriedus Heimann*, J. U. D. Duci Brunsv. & Luneb. a Consiliis aulæ, *D. Bergerus*, Elect. Sax. Archia-ter, *Jo. Strauchius*, Med. D. & P. P. VVitteb. & frater *M. Samuel Strauchius*, Concionator ad D. Annæ Dresdensis.

Sed studiorum Academicorum fructum jure præcipuo Patriam a se repetere posse cum opinaretur Noster, præter omnem spem accidit, ut a D. L T S E R O 1642 mense Novembri certior redderetur, Serenissimum Ducem Anhaltinum, I O A N N E M, a Facultate Theologica Candidatum Theologiæ desiderasse, quem auscultando vellet explorare; Theologos itaque VVittebergenfes ipsum eo mittendum elegisse. Quæ res ut ardua Nostro nimis primum visa fuerit, A V G V S T I N V S tamen S T R A V C H I V S, Electoris Saxonix Consiliarius Intimus, & Legatus ad Comitia Ratisbonensia designatus, ipsi autor extitit, ut iter ingrederetur, & Servestæ prima vice tertia Dominica Adventus Pericopam consuetam Evangelicam explicaret. Quinimo conciones in castello dehinc plures habuit, usque dum A. 1644 ipso Epiphaniarum Festo primum e suggestu in templo ad arcem erecto populum universum instrueret. Hæc dum Servestæ gererentur, Senatus Dresdensis, de vocando in suam urbem & ad templum Crucis Dürrio, consilium cepit; ast Serenissimus Dux Anhaltinus modo laudatus noluit virum sibi maximopere acceptum e ditione sua dimittere. Nomine ergo Principis a C O N R A D O G E R H O L D O, Serenissimo Duci a Consiliis aulæ, munus Concionatoris Aulici ei delatum, & Serenissimus ipse his eum verbis allocutus est: Ich will euch hiermit / auß der in Gnaden zu euch tragenden Affection und Vertrauen / zu meinem Hof-Prediger im Namen Gottes vociret haben.

Vocatione hac divina penitus promte accepta VVittebergam ad ordinationem missus, prius sub præsidio D. R O E B E R I,

BERI, Superintendentis Generalis, loco consueti examinis disputavit, posthæc & ante Ordinationis actum Dominica Jubilate Concionem habuit, tandemque præsentibus suis quondam Præceptoribus, D. IACOBO MARTINI, D. PAVLO ROEBERO, D. VVILHELMO LTSERO & D. IO. HVLSEMANNO, & universo venerabili Ministerio, ad sacrum officium solenniter inauguratus est. Istud mox excepit vocatio ad Pastorum Ecclesiæ Servedanæ Anno 1644, annoque 1648 ad Superintendentis dignitatem evectio. Mittimus, Beatum quoque A. 1649 VVittebergam ad Professionem Theologicam, Lipsiamque A. 1665 ad Pastoris ad D. Nicolai munus subeundum fuisse denominatum. Adde, quod, simul atque anno 1644 Pastor esset renunciatus, Consistorialis insuper constitutus sit, & superstite adhuc in vivis BECMANNO, res Ecclesiasticas Superintendentis loco gesserit.

Labores ejus sacros quod concernit, Evangelia singulis diebus Dominicis explicans reapse expertus est, vero consona esse *Viti Theodorici* verba: *Facillimo negotio eum, quæ Spiritus S. instructus donis sit, etiamsi vel per viginti annos Evangelia exponere necessum habeat, semper reperire posse, quæ denuo dicat, siquidem quo plus ex hoc fonte hauriantur aquæ, eo plus scaturire soleant.* In hebdomadalibus Concionibus primum anno 1644 & 1645 Prophetiam Haggai explanavit; porro ab 1645 usque ad A. 1649 Augustanam Confessionem, quam sub Harmoniæ Paulino-Apostolicæ titulo proposuit, perspicuis verbis illustravit; deinde usque ad annum 1671 Psalterium Davidis homiliis CCCCXLIV enodavit; posthæc ad annum usque 1672 de juventute, imperio, ingravescente ætate & morte Davidis locutus est: dehinc Orationem Josaphati, 2 Paral. XX extantem, est interpretatus, ac tandem preces Salomonis e 1 Reg. IX & Testamentum Davidis e 2 Sam. XXIII perspicua exegesi illustravit. Adde his historias pœnitentiales ex Veteri & Novo Testamento, septem ejusdem argumenti Psalmos, doctrinam de pœnitentia integram & Textus Pœnitentiales e Prophetis Minoribus ad Zachariæ usque Caput tertium productos.

ctos. Passionem Christi & Catechesin, aliaque sæpius quæ certas particulas illustrata, ut silentio prætereamus. Contentiones Theologicas præter necessitatem agitatae nunquam adamavit, Theologiam tamen Polemicam, ubicunque opus, strenue sectatus est. Declarat hoc *Harmonia Confessionis Anhaltinae*, quam una cum Serenissimi Ducis Georgii scriptis edidit; iterumque *antiqua Anbaltinorum fides* A. 1653, & *defensio antiqua Anbaltinorum fidei Evangelicæ* A. 1656 eristicis quorundam provocantium scriptis opposita.

Anno 1658 Disputationem solennem & inauguralem *de Majestate carnis Christi* *ἡ σαρκὸς αὐτοῦ*, nec non *præsentia ejusdem in Ecclesia, in cælo & in terris*, sub Præsidio IOANNIS SCHARFFII, SS. Theol. D. & P. P. Senioris & Præpositi, pro Licentia summos in Theologia honores & Privilegia Doctoralia rite assumendi, tertio quartoque mensis Novembris die, Rectore tunc Magnifico D. IOH. MEISNERO, Decanoque Maxime Reverendo D. ABRAHAMO CALOVIO, habuit.

Posteaquam 1662 Catechismum Lutheri in Anhaltinas provincias iterata vice introduci contigit, dissensiones novæ mox ortæ sunt, quas, *responsionem* firmis argumentis contrariam sententiam refellentem, *ultimatamque responsionem*, iterumque peculiarem, quam vocavit, *admonitionem* ad Principis mandatum edendo, tollere annisus est Beatus, qui & sequenti anno in negotio religionis propugnando totus fuit.

Anno 1676 *pias Principum meditationes*, & A. 1677 *Harmoniam publicam doctrinæ Christianæ* publico aspectui exposuit, ut Tractatum de *Prædestinatione*, aliosque taceamus. Tacere tamen haud licet sermonem sacrum, quem Noster A. 1683 in Ecclesiæ ad S. S. Trinitatem fundatione sub dio habuit.

Anno 1682 ad Professionem Theologicam Metaphysicamque, volentibus & iubentibus Serenissimis Principibus Anhaltinis in Gymnasio, quod Servestæ est, illustri, suscipiendam vocatus est. Huic dum præfuit, variis quantum-

vis dissentus negotiis, domi tamen suæ Augustanam Confessionem & Metaphysicam docendo, atque *Pericopam Johannæam*, *Classicam Scripturæ S. dicta* & *Syllogen distinctionum Theologicarum* proponendo ac edendo, fidem suam satis abundeque comprobavit.

Quemadmodum vero mali semper in Ecclesia immixti bonis deprehenduntur, ita etiam, vivente Nostro, nonnulli Fanatici, Quackeri & VVeigeliani, cujus furfuris *Tobias Schnauber*, *Sebastianus Rose*, *Adolphus Held*, *Johannes Seidel*, aliique, in scenam prodierunt, quibus mascule is obstitit, titulumque orthodoxi, sinceri, puri & seduli Theologi ex instituto cum ipsis certamine reportavit.

Ad Conjugium ab ipso initum ut deveniamus, Anno 1645 apprimè modestam virtutibusque pulcherrimis ornatam virginem *Sabinam*, Viri plurimum Reverendi GEORGII BERNSTEINII, Pastoris Engelsdorffensis, filiam natu minorem uxorem A. 1645 sortitus est, quam mirum in modum omni tempore dilexit, idque & post ejus obitum, in suprema ejus senectute viduum ipsum reddentem, testimoniis non unis palam significavit. Sed ab isto uxoris desideratissimæ obitu mors Nostri longius haud absuit.

Nunc enim ad extremum vitæ tempus descendendum nobis & commemorandum est, Beatum per ultimum vitæ quinquennium sæpius calculo renum laborasse. Ast Dominica nupera IV, iterumque XXIII post Trinitatis festum, in ipso suggestu animi deliquium passus est. Ac licet Medicæ adhiberentur artes, ex illo tamen tempore vires in dies singulos magis magisque defecerunt. Quamobrem mortem proximè imminere sentiens, post repetitam coram Confessionario suo, L. KLETTIO, *ἀποδοξίας* a se nunquam non excultæ professionem, errorumque omnium ac singulorum, Libris nostris Symbolicis adversantium, condemnationem, sacro viatico se instruxit, & devotis precibus sermonibusque pientissimis indefinenter per totum decubitus sui tempus ab ipso continuatis, benedictione tandem sacerdotali munitus, feria quinta post Dom. I Adventus A. 1689 placide in Domino obdormivit, ætatis annum agens LXXVI, Ministerii XLVII, matrimonii XLIII. Con-

Concionis, quam, ut supra innuimus, in funere ejus habuit *M. Paulus Henricus Möhring*, ad D. Bartholomæi tunc Diaconus, ex Gal. II, 20 Thema est: **Das Christ-priesterliche Bolleben und Wohlseyn.**

In ejus Effigiem:

*Ingenium, morumque decus, mens enthea, Pitho;
Integritas vitæ, senium venerabile, sparta,
Religionis Atlas: tot opes spectantur in uno.*

M. P. H. MÖHRING.

SCRIPTA:

Nucleus Catecheticus e Catechismo Lutheri majori. Zerbst 1652. in 12.

Antiqua fides Anhaltinorum. Zerbst 1653.

Defensio antiquæ Fidei Anhaltinorum Evangelicæ. Zerbst 1656.

Trias Concionum Funebrium, dreyfachen Trost, und Ehren-Gedächtnis dreyer Fürstlicher jungen Herren. Zerbst 1658. in 4.

Zehen Fragen vom hochheiligen Abendmahl. Leipzig 1662. in 8.

Kleinen Catechismi Betrachtung. 1662. in 12.

Antwort auf die Zirickseische Betrachtung des kleinen Catechismi Lutheri. Zerbst 1663. in 12.

Fernere Antwort auf die Catechismus-Betrachtung. in 12.

Schließliche Antwort auf obbemeldte Catechismus-Betrachtung. in 12.

Betrachtung eines andächtigen Herzens bey Heiligung des Sabbath. Wittenberg 1664. 8.

Warnung für einem Cöthischen Tractätlein. Zerbst 1667. in 8.

Fürst-Christliche Andachten/ in Beten und Dancken des Fürstlichen Hauses Anhalt. Halle 1676. 8.

Har-

Harmonia publica Doctrinae Christianae, das ist / öffentliche Zusammenstimmung der Christlichen Lehre. VVitteb. 1677. in 4.

Stand-Rede / da zu einer neuen Evangelischen Lutherischen Kirche / zur H. Dreineinigkeit genannt / in Zerbst von Hochfürstl. Herrschafft der erste Grundstein gesetzt ward / A. 1683; gehalten und heraus gegeben.

Sylløge Distinctionum Theologicarum. A. 1683.

Pericopa Johanna. Eodem.

Derer Reformirten Glaubens- Bekäntniß von der göttlichen Gnadenwahl. Zerbst 1684. in 8.

Beweisführende Zugabe / der Warnung in dem abgedruckten Glaubens- Bekäntnisse beizufügen. Zerbst 1685. in 8.

Kirchen-Buch des Fürstlichen Zerbster-Antheils / *opus inchoatum & arduum*.

Scriptit etiam aliqua adversus homines Fanaticos, Schnauberum, Rosium, Heldium, Seidelium; quæ tamen una cum quibusdam Tractatibus aliis in scriniis suis reservare maluit.

Disputationes:

De Semi-virtutibus, sub præsidio Caselii: de falsedine maris, sub præsidio VVendeleri: de persona & supposito, sub præsid. Scharfii: de subjectione Clericorum, sub præf. Olearii: Quinque quæstiones Logicæ: de parvis Logicalibus: doctrina causarum: super caput quintum prioris Epistolæ Johannis sub D. Lysero: de principio fidei sub D. Martini: de Lutheri sententia in articulo de cœna Domini non deferenda sub Rœbero: de intellectu potissima animæ rationalis facultate, pro Loco in Fac. Philos. obtento: de Majestate carnis Christi *Θανυδεών*, nec non præsentia ejusdem in Ecclesia, in cœlo & in terris, sub præsidio Scharfii, pro Licentia &c.

E Concionibus funebribus in specimen nominamus vel has duas: Christwilliges Herz bey gebotenem Creutz-
Z Rel

Welche mit dem gewöhnlichen Urst-Worte: RECIPE,
aus Ps. CXVI, 13. in funere Herrn Antonii Güntheri zur
Helle / Fürstl. Anhaltischen Leib- Medici und Stadt-
Physici zu Zerbst. A. 1671.

Der geistliche kluge Rauffmann / ex Matth. XIII, 45. 46.
in funere Herrn Michael Hebers / Ober- Kämmerers
und Handelsmanns zu Zerbst. A. 1673.

XXVI.

Vita Maxime Reberendi & Amplissimi

DOMINI

GODOFREDI MEISNERI,

In Ubigau & Brottewitz,

SS. Theol. Doct. Celeberrimi & Veterani,
Pastoris Haynensis meritissimi, ac Dioceseos istius
Superintendentis Gravissimi, recensita ex Concione
funebri habita

D. SAMVELE BENEDICTO
CARPZOVIO.

*Extat hac Concio Magnif. Autoris in ejus Grünenden Ge-
beinen / sub num. XXIV. p. 1191. sqq.*

GODOFREDVS MEISNERVS VVitteber-
gæ Saxonum Idibus Novembris an. 1618 hora
undecima nocturna natus est. Patrem habuit
BALTHASAREM MEISNERVM, S. S.
Theol. D. & P. P. Assessorem Consistorii & Templi ad ar-
cem Præpositum, Virum, ut celeberrimum, sic de Eccle-
sia Christi immortaliter meritum. Matrem *Magdalenam*,
LVDOVICI PERSONII, quem J. V. D. & Codicis
Professorem VVitteberga primum venerata est, postea vero
aula Christiani II Electoris Saxonie in Consiliariorum nu-
merum cooptavit. Tacemus consulto Majores ipsius reli-
quos, qui quidem ex nobilissima Scotiæ familia oriundi
pro-

propter religionis mutationem sub Mariæ Reginae imperio in Misniam nostram laudabili exemplo sese contulere. Sequenti statim post nativitatem suam die per Baptismum regeneratus, ac D. NICOLAVM HVNNIVM, VVittebergensem tunc temporis P. P. postea Superintendentem Lubecensem, VVOLFFGANGVM item HEBERVVM Senatorem, & Mariam denique D. VVOLFFGANGI SCHALLERI, Med. D. & P. P. Conjugem, testes in Baptismo & sponsores nactus est. Hanc curam nativitatis ut educatione bona continuarent, Parentes nihil omiserunt eorum, quæ ad institutionem ejus facere, quæque ad exornationem ingenii optimi conducere viderentur. Mature proin ipsum submiserunt manuuctioni doctissimorum Præceptorum privatorum, M. IACOBI VVELLERI & M. IOANNIS SPERLINGII, quos dum nominamus, viros certe nominamus in Ecclesia & erudito orbe notissimos. Quem enim latet eruditio, in illo quæ fuit, Theologica? Quem fugit naturalium Physicesque cognitio, quæ in hoc singulariter splendebat? Sed & studium discipuli atque indefessa ejus diligentia brevi istum eo perduxit, ut non tantum decimo sexto ætatis anno in publicum studiosorum VVittebergensium numerum suscipi, sed etiam biennio post publice, Decano D. SCHARFFIO Magisterii titulo insigniri potuerit, postquam ante tribus vicibus omnium cum applausu cathedram publicam conscenderat, & ex Zoologicis de *Hirundinibus*, ex Politicis de *Monarchia*, ex Physicis de *profunditate maris* cum eruditissimis viris disserterat. Huic in Philosophicis progressui ut auream ex superioribus Facultatibus coronam imponeret, Juris primum studio omnem dicavit operam. Sed anno ætatis 19 variis subinde morbis petitus animum ad Theologiam, Patris Avique exemplum secuturus, applicuit, & ut rite ordineque procederet, manuuctionibus TROSTIO atque D. VVELLERO in Hebraica Lingua usus eo usque progressus est, ut publice de *positionibus Ebraicis* docte disputarit. Hinc tanto felicius Theologiam triennii spatio absolvit, quin & alios informaturus Collegia varia Philosophica Lectoria

pariter & Disputatoria, insuperque & Concionatoria summo cum Auditorum suorum fructu aperuit. Disputatio vero super Cap. VII Danielis *de IV Monarchiis* sub præsidio D. HVLSEMANNI habita eruditionem ejus Theologicam cuivis satis superque ostendit. Jamque digna laborum præmia capeßere incepit. Anno enim 1641 d. 14 Octobr. Adjunctus Facultatis Philosophicæ salutatus fuit, quem locum solidissime sibi adseruit erudita *de Luna* disputatione, quam sub ejus præsidio respondendo tum defendit *Fridericus Holtzmannus*, Doctoris postea atque Superintendentis Chemnicensis honorem assecutus. Sed subsellia Philosophorum reliquit, cum vocationem ad munus Pastoris & Superintendentis Jessenensis ipsi oblatum, consilio inprimis D. MARTINI CASELII, Superintendentis Generalis Altenburgici, in se susciperet, ac die Ascensionis Christi anni 1642 istud auspicaretur. Sed antequam VVitteberga discederet, Præside D. ROEBERO, *Coturium Jesuitam* publica Dissertatione refutatum dedit. Annus 1643 primitias honorum Academicorum in Theologia sub Paschatos tempus ei attulit, Licentiam puta Theologicam, quam anno nondum elapso secutus fuit splendidissimus Doctoris in Theologia titulus. Summa hac dignitate, & sacro inprimis officio, cum quam dexterrime fungeretur, celebritas nominis ipsius ad alios quoque penetravit. Senatus etenim Haynensis post obitum *Georgii Langevoigtii*, Superintendentis hætenus sui, Dom. II post Trinit. legatos suos Jessenæ concioni illius interesse jussit, & sub festum Johannis A. 1644 illum in suæ Diœceseos Superintendentem elegit, vocationemque scripto consignatam ipsi nunquam antea in urbe sua a quoquam audito offerri fecit, ipso illo momento, quo is in hortulo suo obambulans in eo esset, ut impetum belli Ducis *Königsmarckii* Torgaviam tunc concitato cursu petentis piis declinaret precibus. Lætus recepit hoc officium, eodemque ad mortem usque summa cum diligentia functus est. Non defuerunt interim vocationes aliæ, eæque satis splendidæ. Anno enim 1647 ætatis ipsius 28 Facul-

eas Theologica in Academia Patria in locum D. H V L S E-
 M A N N I eum surrogandum nominaverat, qua de re ex-
 tantes adhuc ROEBERI ad ipsum literæ affatim testantur
 Sed recusavit modeste vocationes istas singulas, puro ur-
 bis Haynensis aëre imprimis delectatus, prout & salarium,
 quod vocant, iusto quovis tempore exsolutum, plurimo-
 rumque erga ipsum favor, in annos singulos majorem ei
 Haynensium amorem ingeneravit, quem & ingenua sti-
 pavit fiducia, qua fretus, liberos post se relinquendos,
 ut alias sæpe in sermonibus privatis, ita & præcipue in
 ferali lectulo decumbens, Proceribus civibusque istius ur-
 bis serio commendavit. De diligentia autem indefessoque
 ejus labore in officio inter eos transacto nemo dubitabit,
 qui cogitaverit, quod non tantum singulis Dominicis Con-
 ciones solitas ipse peregerit, sed etiam Conciones hebdo-
 madarias, quæ alias majorem partem ex constitutione
 Ecclesiastica Pastoribus ad Diœcesin Haynensem referen-
 dis incumbunt, alternis vicibus in se suscepit, omnes-
 que grata semper cum brevitate, sed & penetrantissimo
 cum pondere recitarit. Quam felix in Thematum & Tex-
 tum sacrorum Dispositionibus fuerit, satis demonstrare
 valerent accuratissimæ methodi, quibus per 46 annos Ev-
 angelia tractavit, si, quod optandum, publici eadem ju-
 ris factæ fuissent. In Visitationibus Ecclesiarum singula-
 rem alacritatem adhibuit, quæ & IOHANNEM GE-
 ORGIVM II Electorem Saxonem commovit, ut præ-
 ter Inspectiones variarum aliarum Diœcesium, Freyber-
 gensis etiam, Pirnensis, Ossitiensis, Misenensis ac Bischoffs-
 werdenensis Ephoriarum visitationem ei quam clementissi-
 me demandarit. A diligentia vero sua in meditando nec
 morte appropinquante destitit, quandoquidem non per
 reliquum modo morbi lecto eum affixum tenentis tempus
 Dispositiones, si per valetudinem licuisset, deducendas
 composuit; sed & in ipsam, quæ emortualis ei facta est,
 septimam post Trinitatis Dominicam elegantem Concio-
 nis ex officii ratione habendæ Dispositionem concinnavit.
 Scripta eruditissima haud pauca edidit, plura vero editio-

ni paravit. Conjugem primam duxit Anno 1642, d. 28 Junii, *Annam Mariam*, filiam unicam M. IOANNIS IENTZSCHII, Pastoris & Superintendentis Offitienfis, quæ filium ipsi peperit Anno 1645 d. 8 Novembr. *Johannem Godofredum*, & A. 1650 d. 4 Martii filiam, *Annam Magdalenam*. Verum uterque hic fœtus ante obitum Patris vitam cum morte dudum commutavit. Quin & uxore ipsa A. 1657 d. 27 Aprilis a latere ipsius divulsa secundas nuptias inivit A. 1658 d. 24 Aug. cum *Anna Barbara*, CASPARIS SCHOBერი, Steurarum Electoralium acceptoris, Senatoris, Poligraphi & Advocati Offitienfis filia, ex qua duas filias, totidemque filios suscepit, Anno puta 1660 d. 31 Januar. *Annam Mariam*, & A. 1661 d. 26 Aprilis *Annam Sophiam*, Anno vero 1662 d. 28 Maji *Joannem Balthasarem*, & Anno 1666, d. 6 Julii, *Johannem Ludovicum*. Verum *Annam Sophiam* & *Johannem Balthasarem* in medio vitæ cursu ex vita discedentes, mox A. 1680 d. 24 Maji, mater est infecuta, & tam mature inter cœlicolas numerari gestiens maritum hætenus suum in numerum tristissimorum viduorum iterata vice reposuit. Crescentibus interim corporis infirmitatibus crescebat etiam necessitas tertiam uxorem ducendi, quam & ejusdem A. d. 8 Nov. obtinuit, *Annam* videlicet *Catharinam*, filiam natu majorem ANDREÆ REINHARDTI, Pastoris Senfftenbergensis & Adjuncti Primarii Inspectionis Haynensis, quæ ex divina benedictione ejus in finem dedit A. 1684 d. 29 Februarii *Godofredum*, & A. 1685 d. 19 Augusti gemellos, *Johannem Godofredum* & *Johannem Balthasarem*, ex quibus tamen *Godofredus* ille præmatura morte extinctus est. Reliqui vero liberi una cum matre & *Anna Maria* atque *Johanne Ludovico*, ex secundo matrimonio prognatis, non sine summo planctu patre moriente in vivis perennarunt. Ex *Anna Magdalena* septem, & ex *Anna Maria* quatuor nepotes neptesque vidit. Sed ut ad doctrinam vitamque Beati revertamur, in Concionibus suis quam conformia singula libris Symbolicis esse jusserit, demonstratione nulla indigere arbitramur, quandoquidem in istis plerumque non hos tantum alle-

allegavit, sed etiam frequentissime verbis Lutheri, semper autem verbis scripturæ, usus est. Et numerus Concionum ab ipso habitarum haud mediocriter accrevit. Nam præter habitas in Daniele conciones 79 & in Librum Esther 33 Apocalypsin illustravit 46 Concionibus, Librum Ruth 13, Acta Apostolorum 128, Libros Samuelis 134, Librum Tobie 40, Hymnos V. T. 9. 36 porro vicibus artem moriendi ex V. T. publice in cathedra sacra edocuit, ut ne Orationum Sacrarum, quas Jessenæ in Ps. LXV, & historiam diluvii recitavit, jam meminerimus. Verum enim vero ut sermones ejus publici verbo DEI & Formulæ Concordiæ nunquam non consonabant: sic mores suos ut normæ divinæ, quantum quidem homini in hac vita maxime imperfecta datur, conformaret, sedulam impendit operam. Quanta cum devotione sacrificia sua Eucharistica DEO obtulit? Quanta cum industria, quantaque fortitudine justitiam sectatus est? Quanta ejus misericordia erga miseros, quanta amicitia erga amicos DEI? Quantas facultates pro modulo erogavit pauperibus? Totum se DEO dedicavit, per totam suam vitam aliis inservire studuit, Superioribus exhibuit reverentiam & obedientiam, æqualibus consilium & auxilium, inferioribus custodiam & disciplinam. Omne tempus perire putavit, quo non DEVM coleret, proximoque inserviret. Nullum tempus bene collocatum duxit, quo suam aliorumque salutem haud promoveret. Omnis vita ei continua fuit mortis meditatio. Et hanc eo magis aluit ac sustentavit afflictio omnibus Christianis communis. Tot enim periculis puer adhuc fuit expositus, ut vix enumerari illa queant. Quintum ætatis annum agens de fenestra, septimum de ponte in Albini Wittebergam præterfluentem decidit. A. IX ætatis duo lapides prægrandes introitum hypocausti balneatorii sustinentes, sed loco suo cedentes, coram facie ipsius prociderunt, qui, nisi DEVS singulari suo tutamine periculum avertisset, corpus ejus dubio procul misere contrivissent. Præsentissimum mortis incurrit periculum, cum aliquando tempore nocturno Albini trajiceret, cumque alio tempore protervus quidam ho-

muncio sclopetum in eum directum exploderet. Calumnias non attingemus, quibus per universam vitam quam sapissime fuit expositus. Ast enim vero quemadmodum Christi verba frequenter in ore habuit, sic etiam opere ipso eadem est executus, & juxta ipsius mandatum dilexit inimicos, iis benefecit, qui illum oderunt, & pro persecutibus & devotentibus illum ardentissime oravit. Et quomodo meditationem mortis haud apud illum excitasset mors Patris desideratissimi, qui illum vix octavum ætatis annum agentem deseruit? Quo pacto mortis unquam oblivione capi potuisset Noster, cum fratrem suum, M. Balthasarem, admodum repentino casu viventium numero eximi videret? Qua ratione ab illius oculis mors discedere potuisset, qui quotidie de tot corporis infirmitatibus, nunc de malo hypochondriaco eruditis nimium familiari, nunc de calculo, nunc de dyspnœa, nunc de alio morbi genere, molestissimo sapissime, conqueri necesse habuit? Sed ubique tamen bonum sese exhibuit Medicum, ac non tantum corpori suo prospexit ipse aptissimorum, quæ prudenter adhibere norat, medicamentorum usurpatione bonæque diætæ observatione; sed animæ etiam imprimis ut bene esset, mature ad beatam sese præparavit analysin. Plurimis hinc ante obitum suum annis capulum sibi fabricari, & sepulcrum sapienter jussit extrui. Haud itaque minus opinantem mors eum invasit, quin potius cum A. 1690 secundo Aprilis die, ex itinere aliquo, officio sacro sic urgente, suscepto, redux miram membrorum omnium sentiret defatigationem, & ex illo tempore, utut ad munus sacrum aliquando rediisset, in dies singulos pejus se habere animadverteret, totum se ad exitum paravit, quem divina quidem aliquantum adhuc distulit providentia, sed Calendis denique Augusti, Sole ad occasum vergente, asthma, quod diu ipsum hætenus divexaverat, domique lecto affixum tenuerat, catarrho suffocativo stipatum fuit, & post biduum deinceps finem ipsius vitæ attulit, sub vesperam Dominicæ septimæ post Festum Trinitatis, cum in officiis exegisset Ecclesiasticis annos XLVIII cum quadran-

te,

te, & ætatem suam ad annum usque LXXII produxisset.

In Concione funebri D. D. CARPZOVIVS ad dictum 2. Tim. IV, 17. 18 proposuit: Eines rechtschaffenen Theologi herrlichsten Ruhm / kräftigsten Trost und heiligsten Zweck.

* * *

E P I C E D I V M:

*Heic jacet in tumulo MEISNERVS, dia propago
BALTHASARIS Magni, quem Viteberga stupet,
Eusebicus decus, & sacrae destina cætus,
ORE patens, ANIMO magnus & ARTE ferax.
Principibus carus, dederat cui Musa ROTVNDIO
ORE loqui, & pariter DVLCIA MELLA loqui.
Namque huic de meliore luto præcordia Numen
Finxerat, ut paucis cederet ingenio.
HISTORICVS quicquid complectitur, ille tenebat,
Et quicquid TELLVS continet alma sinu,
Hoc Noster Solers divina mente fovebat,
Atque ARCANA ORBIS noverat IMPERII.
Haud ignarus erat DOCTRINÆ, quam profitetur
TEMPORA sollicitis qui putat articulis,
Lustra novem officii (rarum!) complevit, & annos
Tres, pius ANTISTES non sine laude, supra.
Interea multos præclare INVISERE cætus
Auspiciis cepit Saxonis Ensigni.
Quid COMMISSA loquar? quid magnina CONSI-
LIORVM?
Nestoris ætatem vivere dignus erat.*

Piis Manibus Venerandi Soceri Monu-
mentum hoc statuere voluit, debuit

IO. CLODIVS, D. Præpositus
ac Superintendens Schliebenfis,

SCRIPTA:

Unverwelckender Jungfer-Ehren-Kranz / gewunden aus
den Paradies-Blumen der heiligen Schrift / und nah-
mentlich des Hiobischen Buchs 14. Cap. auf Sophien
Helenen Johann de Brugk, Churfürstl. Sächs. Verwal-
ters zu Kalckreit/ Jungf. Tochter. Dresden/ 1646. in 4.
Regenten, Baum. Meissen / 1669. in 8.

Die A. 1674 am Sonntage Rogationum abgelegte Pre-
digt. Ibid. 1674.

Die A. 1674 am Sonntage Jubilate gehaltene Predigt.
Ibid. 1674 in 12.

De gubernatione Ecclesiae. Haynæ, 1677. in 12.

Der Weisen Eyprianisch: Patrologische Hin- Fort: und
Rück-Reise bey Einweisung derer beyden Diaconorum
in der Neustädter Kirche zu Mühlberg/ am Festtage der
heiligen drey Könige / A. 1677 aus dem gewöhnlichen
Evangelio erkläret. Hann / 1677. in 12.

Discursus synodalis super consilio Moguntino de unionem
Papistico-Lutherana, die 21 Aprilis 1669 recitatus. Hay-
næ, 1677. in 12.

Petrinischer Glaubens-Satz. Hann / 1679. in 12.

Biblisch-Geographische Anmerkungen über Salomons
Hohe-Lied / samt dessen geistlicher Deutung. Itidem.

Die Heldin Judith mit Biblisch-Historischem Schmuck an-
gethan. Itidem

Die niedrige / aber nachmahls erhöhte Esther / mit Bi-
blisch-Historischem Schmuck angethan. Hamb. 1687. in 12.

Der heilige Prophet Daniel / so wohl geschehene Dinge
ausredende / als künftige Dinge weissagende / oder
Historische Erklärung. Hamb. 1695. in 12.

Disputationes: De Hirundinibus: de Monarchia: de pro-
funditate maris: Positiones Ebraicae: de Luna: de qua-
tuor Monarchiis super Danielis Cap. VII. sub praefidio
D. Hülsemanni: Adversus Jesuitam Coturium sub praefidio
D. Rœberi &c.

XXVII.

MEMORIA

Theologi Excellentissimi & Polyhistoris Celeberrimi,

DOMINI

THEOPHILI SPIZELII,

Pastoris ad D. Jacobi & Ministerii A. C. ad-
dicti apud Augustanos Senioris Meritissimi, reno-
vata partim ex ejus allocutione ad literatos homines, &
Manuscripto mecum benevole communicato edita,
partim ex

ORATIONE PARENTATORIA IN IPSVM
HABITA

4

M. NARCISSO RAVNERO, P. L. C.

& Collegii Evangelici Augustani Ephoro,

AD LITERATOS HOMINES,

AVTOR FELICIS, INFELICIS, FELICIS-
SIMIQUE LITERATI

de

SE IPSO.

CVM procul dubio, VIRI LITERARVM STV-
DIIS INSIGNES, nosse penitus desideretis
curarum de vera vestra felicitate hierosophicarum
autopera, Praeconemve intemeratae prosperitatis;
quis ille sit qualisque, qui labyrinthis & miseriis immensis Vos
tanto hucusque molimine eripere, ereptosque ad supremæ
beatitudinis domicilium deducere induerim animum? Scito-
te igitur maximum primumque esse peccatorem, & servo-
rum DEI minimum, qui licet statim a partu, (a) obse-
quiis

(a) Qui contigit A. 1639. die XI Septembris, Patre Beati
existente Theophilo Spizelio, ex nobili genere in Styria

quibus servitiisque divinis fuerit consecratus, (b) atque *Theophili*, seu hominis DEO amabilis, sortitus sit nomen; attamen gravi aliquandiu laboravit infirmitate, & a veræ felicitatis litterariæ scopo longissime aberraverit. Viam, eo deveniendi intercluserunt peccata innumera, bonorum desideria temporalium, nec non corporis sensuumque illecebræ cum omni infamium pedissequarum caterva, pravæ inquam affectionum, passionum, inclinationumque, quas antiquus ille hostis pridem in illum veluti proditores suscitare consuevit, & quæ instar gravissimi oneris, humeris ejus tantopere incubuere, inque terram pondere suo ita dedere depressum defixumque, ut nec piæ genetricis voto post nativitatem emissio satis respondere neque ad *cælestem amorem* (uti quidem Theophilum condecebat) serenatæ mentis oculos attollere potuerit densissimis tenebris diutius immerfus, & illi quandoque similis, qui fractis ossibus & nervis solutis jacens, erigere se subinde tentat, sed gravius mox, urgente pondere, non sine maximo periculo relabitur. Ne tamen INFELIX cum infelicibus philomusis æternum perirem, immensa optimi maximi Numinis effecit benignitas: quæsiuit ea ovem illam perditam, pericula, quæ subierat, gravissima ante oculos collustratæ tandem aliquando mentis clarissime posuit, & supereminentis gratiæ suæ funiculo ad eum deduxit beatitudinis portum, a quo toto, quod ajunt, cœlo diutius aberraverat. Quidni sempiternas Creatori Salvatorique suo debeat grates, quod excellenti gratiæ efficacia sustulerit cor lapideum, aversum contriverit, mortuum in peccatis vivifi-

oriando, genito quippe Daniele Spizelio, quem FERDINANDVS SECVNDVS Imperator intuitu meritorum ejus de re metallica in ditionibus imperialibus maxime insignium, Nobilibus Imperii quam clementissime annuerabit.

- (b) *A pientissima videlicet matre, Anna Christina, nata Schoreria, quæ filium nondum in lucem editum, ad exemplum matris Samuelis, divino consecrabit cultui, & votum suum post felicem nativitatem sancte confirmabit.*

vivificarit, sed & obices fortissimos removerit, qui viam ad veræ felicitatis domicilium adspiranti omnino intercludere; Cæterum monuerit frequentius, ne literatorum turgidorum, ambitiosorum, φιλάυτων, & male curiosorum sese porro implicet labyrinthis, quin potius vitaret noxia, vana & ludrica omnia, pestesque, quibus orbis doctus scateat, quibusque & ipse graviter fuit correptus, toto pectore dehinc averfaretur, denique ut irritamenta ad malitiam & ambages ad perditionem fugeret, ubi vix evadendi locus reperiatur. Vicit Dominus, vicit pravitatem ejusce hominis, & superbiam deceptoris, quam etiam atque etiam secutus fuerat, potenti brachio suo depiessit, quamprimum illius eum pœnituit, noxiamque adeo Satanæ catapultam toto pectore fuit detestatus. Equidem inquirenti in prima morum & studiorum meorum incunabula, (c) atque conarum juvenilium fines unice quondam a me petitos pectore jam serenato consideranti, mira animum subit perturbatio, cum plerasque secus, ac debebat, meditatus fu-erim actiones, nec verum doctrinarum scopum ante oculos habuerim. At vero, non nisi intra me ipsum hoc, quicquid est, mali inquirendum esse, sanior philosophia tandem aliquando commonuit. Neque enim profundius scrutari vertiginis ejusce occasionem oportebat; cum famosa illa ingeniorum actionumque juvenilium corruptrix, CURIOSITAS scil. infructuosa, sponte sese dederit conspiciendam. Hujus cum tanta sit nocendi, & altivolantia ingenia depravandi dexteritas, ut perpetuo benefica audiat, ac vix unquam in odium ejus, cui vel turpissime imposuit, sese adduci patietur; factum eheu! ut me quoque amasium olim suum gravissimis & vix eluctabilibus periculis exposuerit: Non est profecto, ut prolixa occupatione alia atque alia Curiositatis super-
vaca-

(c) *His admodum diligenter prospexit pia genitrix, cum Patre orbaretur Noster vix dum septennis, & cura præ cæteris Rectoris tunc Annaani, M. Matthiæ V Vilhelmi, eum commisit.*

vacante mancipia indagem, neque ut amicos, quos olim habui Academicos, (d) ejusdem amassæ illecebris fasci-
natos, ad animum meum revocem, nec denique, ut obser-
vata in peregrinationibus infauſtæ curiositatis facinora,
longa serie commemorem; cum proprio jam pridem edo-
ctus exemplo fuerim, quibus stimulis curiositas miseros
cultores suos excitet, quibus liget vinculis, quibus rota-
tionibus ad nulla non elationis fastigia deducere, vel in-
vitos adigere soleat. Neque vero incompta illa solitaria-
que sese ingerebat, sed eruditissimorum hominum plausi-
bus stipata meo obventabat conspectui. Etiam qui stu-
diis meis præfecti erant, observatis, nescio quibus, in-
genii ferventioris igniculis, ex omni materia fomenta con-
gerebant, atque hinc faustis acclamationibus & felicissi-
mis ominibus, inde varia videndi, audiendi, legendi di-
judicandique segete rasam mentis tabulam opplere cona-
bantur, ut jam vix sui capax, undiquaque diduci, & in
omnes terræ plagas extendi concupiverit. Factum hinc,
ut non ad Græcos solum, cæterosque gentiles Europæos,
eo-

(d) *Academicis annumerari cœpit ipse A. 1654, cum ætatis
annum ageret quintum supra decimum. Et in Universi-
tate quidem Lipsiensi manuſcriptioni privata L. SIMONIS
LOEFLERI, Archidiaconi Thomani, subditus fuit, &
ad pedes HVLSEMANNI, KROMATERI, GEI-
ERI, CARPZOVII, RAPPOLTI, FRAN-
CKENSTEINII, THOMASII, SLVTERI, con-
sedit, quorum ex institutione istos hausit profectus, ut
altero mox vitæ Academicæ anno sub KROMATERI
præsidio specimen Academicum de Dilemmate ventilave-
rit. Anno 1658 Magisterii Gradum adeptus tres Dispu-
tationes ex cathedra superiori Philosophica Præses defendit,
primam de potentia rationalis perfectione per habitus
acquisitionem; secundam de εἰσαγωγολογία Gentilium;
& tertiam de natura & officiis Angelorum. Lipsia au-
tem relicta ad breve tempus & in Wittebergensem Acade-
miam se contulit.*

eorundem placida peruestigaturus, verum etiam, eodem incitante impetu, ad Sinas usque valde juvenis abreptus, & ad extremæ Asiæ incolas delatus fuerim. Nimirum cum aliqui Rerum Sinicarum Scriptores, quos inter *Martinus Martinus* eminebat, meo obvenissent obtutui, libido me incessit, thesauros gentis ejusce literarios (quos conata superbia, & mortales ceteros altissimo supercilio despiciens ingenium, per aliquot annorum myriades occlusos tenuit) paulo studiosius perquirendi, eo quod paucissimis inter Europæos illi perspecti essent atque explorati. Neque meæ duntaxat hoc studio litare cupiditati, sed alienam quoque, conscripto peculiari de RE LITERARIA SINESIVM commentario, curiositatem proritare decreveram. Et quamvis curam tunc facile præcipuam intenderim, ne quicquam e cerebro natum aut ambiguo relatum rumore obtruderetur, quin potius probatorum scriptorum suffragiis de Sinis inibi tradita stabilirentur, cæterum de apta quoque serie sollicitus fuerim, qua literarum sectarumque diversissimarum genera ad certas classes revocata explicataque sisterentur; οὐχ ὅτι denique literario-philosophicam, sive justam studiorum placitorumque Europæo-Sinicorum collationem fuerim meditatus: id omne negotium tamen vitiositatis maculam contraxerat ex eo, quod intentione non usque adeo recta sit conceptum, non nisi curiositate obstetricante prognatum, multam denique cenodoxiæ, tanquam labis originariæ, culpam habuerit finitimam. PRIMVM scil. in eo genere conamen (ut præfatio paulo arrogantior sonabat) orbis conspectui sistere gestiebam, remque aliis (uti putabam quidem) inaccessiblei viginti annorum juvenis dare expeditam. Et cum Belgica veste induti (e) Sinenfes Literati, qualicunque

(e) Commentarius de re Literaria Sinenfium prodiit Lugd. Batav. A. 1660. In Belgium enim se Noster ipso illo anno contulerat, & lustratis in itinere urbibus celebrioribus, Magdeburgo, Hamburgo, Brema, Gröninga, Franequem, Amstelodamo, in Academia Lugduno-Batava aliquandiu

que mea cura in lucem primum prodissent, atque opportunam viros eo tempore spectatissimos compellendi dedissent occasionem, quinimo vultu facili faventique cum ipso editore fuissent excepti; dici vix potest, quantam lætitiæ voluptatisque segetem inde mens, laudis justo appetentior, conceperit, quamvis probe deprehendissem, me neque argumenti ubertatem exhaustisse, neque ea accuratione, qua par erat, defectu juvenilis judicii, opellam istam perfecisse.

Minime autem intra extremæ Asiæ terminos fervor iste sese continuit, sed immenso etiam saltu, aut turgido potius volatu, ad ipsos Novi Orbis incolas fuit evagatus. ISRAELITAS nimirum indagaturus imaginarios, aut potius ex America in perpetuum exclusurus, quos nescio quis Montezianus, Judæis Belgicis, ipsique Archi-Synagogo Amstelodamensi, Menassi ben Israël, fucum factururus, inter Indos occidentales repertos fuisse satis temere (relatione peculiari typis Batavicis excusa) asseruerat. Et cum eandem modo nominatus Rabbinus libello suo, quem *מקור ישראל* seu SPEM ISRAELIS appellavit, præfigendam, quinimo toto orbe divulgandam statuisset, nec minus maximo molimine prodigiøsæ satis de origine Gentium Americanarum Israëlita opiniononi plausum conciliare laborasset; parandum evulgandumque duxi portentosæ ejusce sententiæ, æque ac Relationis Montezinianæ examen, omnisque adeo fabulæ, ultra montes Cordelleras & fluvium Maragnon (unde provenisse dicebatur) relegationem fui meditatus. Fatuos tamen isto etiam scripto (secus ac in præfatione eram protestatus) insectabar gloriosæ umbratilis igniculos, nec sine fastu quopiam juvenili Judaicum illum fastum, arrogantiamque pudendam calcandam statueram.

Neu-

commoratus est. Hinc Coloniam petiit, & mox Moguntiam ac Francofurtum, ac tandem Argentoratum. Inde Basileam excurrit, inque amicitiam IO. BVXTORFII se insinuavit, quo obstetricante Tractatus de Israëlitis Americanis Basilea in lucem prodit.

Nentiquam vero utraque opella vulgata tantopere mihi placuisset, ni plausibus plurimorum, inque Republica Literaria celebratissimorum virorum, a Sinis & Americanis (quos tamen nunquam videram) redux essem exceptus, variaeque epistolae gratulatoriae curiositati & cenodoxiae meae alendae augendaeque subserviissent. Nimirum, igni huic oleum fama addidit loquacula, varios excitans praecones atque nascentes subinde foetus obstetricis instar excipiens, conquisitisque elogiis commendans. Et cum praee immensa, qua tunc me occupaverat, caligine haud viderim, quam turpiter mihi impositum fuerit ab adulatoribus, accidit eheu! ut porro per longiores circumvagari statuerim ambages, indies conspectioraque meditari & nobiliora monumenta, nullas non devorare molestias, nullis parcere sumtibus, denique id omni agere nisu, ut curiosae vanitatis stipendia consequerer, atque ad primaria laudis gloriaeque literariae sedilia devenirem. Etsi vero ausus istos temerarios inopinata prorsus ad sacrum in patria munus obeundum vocatio quadantenus retardarit, tertio supra vicesimum anno, mihi alia omnia meditati, & ad altiora adspiranti oblata, nec recusata; (f) ea tamen mi-

A a

nime

(f) *Vi hujus Vocationis A. 1661. cum modo in Patriam redux factus esset, Diaconi ad D. Jacobi munus ei demandatum est, quod omni fide ac dexteritate peregit ad Annum usque 1682, quo, M. Esaia Steudnero rude donato, Pastorem in eodem Templo constitutum se vidit; ac tandem Anno 1690 in locum Georgii Philippi Risi, Vita functi, Senioris dignitatem obtinuit. Post primam Vocationem rite impetratam, aliquo spatio interjecto, A. 1663 matrimonium iniit cum Virgine Ornatissima, IACOBINA, GABRIELIS MILLERI, Dicasterii Matrimonialis Evangelici Assessoris, Scholarchae, Collegii Administratoris &c. filia, cum qua per annos viginti septem concorditer vixit, & ex eadem quinque liberos suscepit, Jacobinam, Gabrielem, Theophilum, Benedictum, & Mariam Christinam, e quibus Jacobina statim ab accepto Baptismo expiravit. Theopni-*

nime efficere potuit, ut de deferendis profanæ illius eruditionis nundinis serio cogitaverim, quin potius subcivivas horas pridem adamatis studiis duxi impendendas, licet majoris longe momenti negotia fuissent peragenda. Magnum arduumque nimis in animo opus volutaveram, BIBLIOTHECÆ scilicet UNIVERSALIS extructionem; cujus instituti rationem, adjecto etiam specimine, (cum sacris Bibliothecarum illustrium arcanis reiectis, five manuscriptorum Theologicorum hinc inde latentium catalogo, octavo supra sexagesimum seculi hujus anno Augustæ evulgato) penitus exposui, non dissimulatis tamen immensis ac ferme insuperabilibus impedimentis & difficultatibus, quæ conatum ejusmodi vel suspensum reddere possint vel prorsus intantum relinquere suadeant. Quantos nihilominus in eo studio fecerim progressus, tum maximorum virorum literis incitatus, tum præsidii subsidiisve ex omni orbe allatis instructus, scrinia mea, librariis referta consignationibus, adprime loquuntur. Alia adhæc tum temporis mecum agitavi consilia, minime ad verum doctrinarum collimantia scopum, venatus utplurimum fumos, umbrasque sectatus, quin imo perniciosissimis quibusdam Satanæ catapultis ita depressus, ut nec nominis nec sacri mei muneris mensuram, uti par erat, adimplere, neque erectos mentis oculos ad cœlestem amorem, salutisque alienæ

lus etiam ad Studia Academica bene jam preparatus A. 1690 prematura morte obiit; Sed Gabriel absoluto in Academia Lipsiensi (ubi & Magistri Philosophiæ titulum cum laude reportavit) Studiorum cursu A. 1689 in maximum Parentis solatium ad sacrum in patria munus initiatus est; quem ipsum tamen hoc anno 1704 placida quoque morte extinctum esse Amici Augustani epistola mense superiori Junio ad me perscripta retulit. Filia denique Virgo Patri A. 1689 in viduarum numerum relato in re Oeconomica levamen non mediocriter sedulitate & prudentia sua attulit.

nz debitam curam attollere potuerim. Ac licet experientia magistra abunde didicerim pudendarum ejusmodi aberrationum, & molestissimarum fatigationum noxam, quinimo plurima literatorum eo ipso nomine infelicissimorum exempla ante mentis, nondum satis serenata, oculos habuerim; tantum abfuit tamen, ut salebras illas & aspreta sollicitè duxerim evitanda, ut potius alia atque alia mihi vanitatum litterariarum phantasmata effinxerim, eademque improvide secutus in scrobes & foveas quandoque inciderim periculosiores. Cum scilicet omissis frequenter NECESSARIIS, non necessaria fui confectatus, hisque colligendis operam impendi diligentiorē; accidit, ut necessarios raro attigerim fines, sed ad impertinentia, otiosa, infructuosa & supervacanea ut plurimum sim devolutus. Felicius longe navigationem meam sacro-literariam confecissem, si fluctuum illorum impetum fortius repressissem. Una Sapientiorum omnium voce monebar, ne studiis minus necessariis, minusque fructuosis operam perderem, & consumerem oleum; quemadmodum enim, (*Dorotheo Serm. X. pag. 139 interprete*) qui fabrilem artem aliquam addiscere conatur, nequaquam animum suum alicui arti diversæ applicat; ita profecto & qui spiritalē operationem & artem perdiscere & exercere desiderat, faciendum sibi proponere debet, ut nulli scilicet alii red animum apponat; sed die ac nocte studio suæ professionis insigilet, omnesque cogitationes suas eo figat, donec ad ejus possessionem, DEO adjuvante, tandem perveniat. Qui vero secus agit, & studio suæ professionis non incumbit, non modo profectum ullum non aget, nihilque in religione lucrabitur, verum etiam inconsiderate vitam suam finiet, tempusque frustra consumet, huc atque illuc omni ben- eo circumactus. At enim vero, quo minus saluberrimis ejusmodi monitis tunc auscultaverim, & perniciosam istam tentatoris evitaverim catapultam, philautia, non levi mentis obnuptæ elationi sociata, impediēbat, tantisque pedetentim me miserum immergebat tenebris, ut ad vocationis supernæ scopum palmarium, animi oculos attollere, &

omissis non necessariis, sola sectari NECESSARIA, uniceque fructuosa exambire minime potuerim. Quo magis mihimet ipsi, & alienæ illius spurixque supellectilis literariæ apparatu delectabar, eo magis etiam inhiabam inanitati; quo studiosius mala & defectus meos ducebam regendos dissimulandosque, eo indecentius e quovis mustaceo quærebam laureolam. Cumque in rebus humanis nihil doctrina reconditori sublimius esse reputaverim, summo utique id egi studio, ut illas perituræ vitæ quisquillas præ bonis indipiscerer perennantibus, & illis undiquaque collectis, lætiori pectore triumpharem. Hinc etiam factum, ut propriæ industriæ non raro vindicarim, quæ nonnisi aliorum benevolentix, curæque diligentiori, aut supernæ liberalitati accepta cumprimis erant ferenda, atque ex morbifera adeo radice, mortiferos quandoque carpserim fructus. Est sane cur acrius mihi indigner, pristinamque meam sortem vehementius miserear, cum mihi ad animum mala revoco, & conscientiam perperam gestorum pono ante oculos, atque recordor, quantam olim caliginem vani honoris æstus intellectui meo offuderit. Accidebat eheu! frequenter mihi, quod magnus *Gregorius Lib. XXXIV. Moral. c. 17* reprobis ut plurimum usu venire notavit: *Ut, quando unumquodlibet bonum, vel minimum faciant, a malis suis omnibus respectum mentis protinus avertant, atque hoc, quod vel extremum bonum fecerint, tota intentione semper inspiciant, & ex eo sese jam quasi summos adspiciant, obliti malorum omnium, quæ commiserunt unius sui tantummodo boni memores, quod fortasse facere nec perfecte potuerunt.*

Ne igitur reprobis confinis, cum reprobis perirem, & pudendæ illius præsumptionis poenas darem perpetuas, Sanctissimum NVMEN pro clementia & benignitate sua inenarrabili effecit, &, quanto in aberrationum miserrimarumque labyrintho versatus sim, clarissime edocuit. Quæsit dico iterum Pastor benignissimus, & tandem aliquando invenit me ovem perditam, vicit gratia adveniens, vicit elationem & cenodoxiam meam, atque ad demissionis Christianæ studium hominem incita-

vit, qui fastum deceptoris antiqui maximo suo periculo erat confectatus. Et cum ad ciendum sinceræ P O E N I T E N T I Æ motum, aliquis a turbis S E C E S S V S & sacra solitudo plurimum conferre soleat, & amicam quasi præbeat manum e fovea emerfuro, cum scil. mens quieti tantisper indulget, sibi que collectis sensibus est intenta, donec hanc discriminum palæstram, fallaciarum scenam, ferarum spelæum penitus agnoscat, atque reconditos A V T O G N O S I Æ saluberrimæ thesauros adinveniat; hinc motu coelesti divinaque virgula, ejusmodi adprime mihi excolenda fuit solitudo, quæ utili admodum divortio a mundo immundo sejungeret, & vulnera, chirurgi peritioris requirentia manum, primum aperiret, quo de antehac, turba non nisi turbida profeminante circumdatus, parum omnino eram sollicitus. Non quidem extra urbis pomeria, non intra eremi cujuscipiam antra illud fructuosi Secessus arcanum perveſtigabam, sed intra lares reperiēbam domesticos, in proprio domicilio, a strepitu omni & inanium rerum agitatione secreto. Non aversebar hominum commercia, sed secedens tantisper, turbam plebis, pacis turbonem, effugiebam. In mediis tunc rosetis & violariis degebam, carpebam lilia, flosculos necebam, sed & admissa frequenter notabam flagitia, inque clementissimum Numinis gremium illa indies, gravi dolore concepto, refundebam, exemplis non minus, quam documentis & monitis incitatus eorum, qui pridem in sacro suo otio pioque secessu maximum negotium sunt meditati, nec mala solum sua sibi ad animum sollicite revocarunt, verum etiam rite pœnitendo ad D E V M accesserunt, arcanosque cordium suorum recessus coram sanctissimo Numine aperuerunt. O me miserum (ingemiscebam in sacro illo positus secessu) o infelicem! Quid egi, quam immensum pondus malorum! quam omni ex parte infinitum! Egone Christianus momentum æternitati prætuli? Egone Theophilus? qui mundum ac carnem potius quam creatorem atque redemptorem meum dilexi? Egone in prima ætate illi consecratus, mihi potius quam

DEO vivere haecenus non erubui? o me amentem! o furiosum! Violatum est ergo Votum SS. Numini factum, amissa innocentia, pudor ereptus, DEVS abiectus, perdita omnia! quam inutiliter, eheu! ineptivi haecenus, venatus fumos, sectatus umbras, indigna Christiano (ne dicam sacro homine) commisi! Quot quantisque cadendi periculis fui expositus, imo quoties ipse cecidi? Quoties Hannibal ante portas, molles nimirum mei & enervati affectus, hostes innumeri & indomiti, me haud invitum nec reluctantem oppressere? Ipsa me *STVDIA* (dico cum Anselmo med. 4) quae dilexeram damnant, hi sunt, quibus acquiesci, amici, quibus parui, magistri, quibus servivi, Domini. Quis ego, & qualis ego, (ut cum poenitente Augustino loquar) aut quantus ego? QUID NON MALI Ego? quoties a Benigno Numine monitus, foris, intus, ubique haudquaquam obtemperavi, quoties amoris gratiaque divina funiculis tractus, nefarie sum reluctatus, & trahentem neutiquam secutus. Quomodo Angeli tamdiu sustinuerunt perduellem Creatori? Cur astra benignis adspectibus me observare perrexerunt? elementa confovere? Cur boni probique homines me sua dignati sunt consociatione, eo quod omnipotentem Dominum toties offendere non dubitaverim. Non locus igitur quaerendi ulterius: quid fecisti? Sed tempus potius est, ut cum Saulo persecutore in terram prostratus, ob tot flagitia tremens, ob tot DEI beneficia stupens oculis lacrymantibus, contrito corde voceque singultiente exclamem: *DOMINE QUID ME VIS FACERE?*

Sic rosa patefacto calyce sensim sese aperiebat ad surgentem auroram, rorem concipiebat & claudebat sinu. Gratiae, inquam, humor inquieto prius animo Compunctionem ingerebat, atque odium peccati, Genius benignior monebat, ut custos dehinc & inspector sim diligentior mei ipsius, observem studiosius cunctas animi inclinationes, vigilem mihi sollicitius, & quo remotior turbis, eo attentior essem maculis abradendis & praecavendis. Ne audirem deinceps ea, quae avellerent, non spectarem, quae avocarent, neve noxiis porro me implicarem curiositatis reti-

retibus. Nec minus excitavit divina bonitas ferventiora in
 me emendationis seriae virtutisque solidioris desideria; ac
 licet ea in nervum ex voto minime proruperint, effecere
 tamen, ut loco perceptæ quondam in opere sacratori ama-
 ritudinis maximam dulcedinem senserim, atque egregiam
 voluptatem degustaverim, cæterum libros etiam sollicitè
 conquissiverim, veram depingentes virtutem, atque evi-
 dentiora dantes pietatis eruditioni salubriori sociatæ do-
 cumenta. Immensæ nimirum cupiditati meæ librariæ, qua
 laboravi a teneris, gratia tandem sese insinuavit, ut nullam
 ejusmodi opera nanciscendi occasionem neglexerim, quæ
 penitus noscendæ divinæ voluntati inservire videbantur.
 Siquidem re & opere ipso didiceram, a Sacro-sancto Nu-
 mine animam compelli, pia mediante lectione, eandem-
 que ad rerum temporalium aspernationem, æternorum ve-
 ro bonorum amorem vehementius instigari. Arridebant
 mihi post *ἱεροκρίτους* scriptores cum primis veterum Eccle-
 siæ Doctorum (quos Patres vulgo vocamus) monumenta,
 quæ præter fidei purioris dogmata, atque orthodoxæ fun-
 damenta religionis, sacra etiam moralia resque prorsus
 asceticas complecterentur. His cum evolvendis lectitan-
 disque multum temporis insumsissem, amplius, divina ad-
 spirante gratia, cogitandum deliberandumve duxi, qua ra-
 tione eadem salubrius in succum & sanguinem converti,
 tantorumque præcursorum vestigia felicius observari pre-
 mique possint. Et cum in V I T A R V M quoque sancte pieque
 transactarum historiis deprehenderim, sinceram in *ἁγία ἡ πό-
 ρις* fidem, divinam dilectionem, rerum secularium contem-
 ptum, amorem supernorum, profundam adhæc animi sub-
 missionem, crucis tolerantiam, honoremque voluptatum
 carnalium; quin imo sanctis istis Doctoribus tales omni-
 no mores observaverim, quales sermones, taliaque vitæ
 exempla, qualia in Basilio Magno comparuisse Nazianze-
 nus commemoravit: *Virtutis legem omnibus Basilium fuisse
 dicere non veremur*; hinc Veteris cujusdam ACADEMIÆ
 edit. anno 1671. cum fig. in 4 extructionem altero con-
 versionis meæ ad studia sacratoria anno sum meditatus, in

qua duorum & viginti priscæ pietatis professorum icones exhiberentur, & qua ratione illi non verbis solum, sed factis etiam, exemploque proprio docuerint, ex *ipsorummet monumentis*, aliisque documentis probatoribus ostenderetur. VITÆ nimirum duntaxat M O R V Mque (quibus veteris Ecclesiæ Doctores æque ac scriptis inclaruerunt) exemplaria, opere isto orbis Christiani, cumprimis Ecclesiastici, conspectui exhibenda duxi, ostendendumque, quales fidei suæ fructus felices illæ animæ protulerint, quanta D E I & proximi flagrarint charitate, quanta humilitate, modestia, mansuetudine, patientia & constantia in adversis, quam illustri denique virtutis omnigenæ apparatu præditæ fuerint. Hoc eodem penitus introspetto, cœlestis gratiæ munera & beneficia Doctoribus sinceræ litantibus pietati concessa, & porro concedenda rectius agnovi, atque ad jugem veterum illorum in Academia I E S V Christi Professorum imitationem alios atque alios D E O sacratos homines ferventius statui excitandos.

Alter hic fuit, post pium Literati hominis secessum, mentis cœlitus serenatæ fœtus. Quem tertius, quinquennio integro effluxo, excepit, FELIX nimirum L I T E R A T V S ex infeliciū periculis & casibus. Nimirum, cum pectus meum tunc versaret ea potissimum cura atque cogitatio; qua ratione vitiosis illis affectionibus, quæ mentem varie distractam olim tenuere, sacrum indicere bellum, atque circa convertendos, & ad veræ felicitatis semitam deducendos Literatos vitiosos fructuose occupari queat; EXEMPLIS primum, dein Documentis selectioribus, INFELICIVM sive flagitiosorum Doctorum miseras & calamitates duxi exponendas, ut casibus & periculis eorundem tristissimis edocti rectius sapiant alii, atque miseriarum, licet gravissimarum, (quibus orbis Literati incolæ ut plurimum laborant) fluctibus agitati, veræ tamen supremæque felicitatis portum, deposita mortalitate, attingere possint. Quod ut aliquousque exequerer, nulla non (uti præfatio habet) vitæ Literato-Christianæ instituta duxi delibanda, ea ubique prosecutus, quæ non uni Literatorum ordi-

ordini, unive Doctorum hominum familiæ, sed cunctis omnino convenient, quemadmodum architecti eadem norma plurimas erigere domos; iisdem sanitatis præceptis omnium curare morbos, vel firmare valetudinem Medici assueverunt. Cumque non vano rumore dehinc didicissem, primas istas de *VITIIS LITERATORVM* commentationes (quæ sub felicitis Literati, casibus infelicitum edocti, titulo prodierunt) avide satis a doctis hominibus exceptas fuisse, quin imò quosdam perspectis extremis istis male doctorum & male coctorum hominum miseriis, de exuenda quantocyus indignissima illa servitute, & forte beatissimorum pectorum, h. e. Literatorum ex animo felicissimorum, consequenda, adprime cogitasse, hinc nova iisdem adhibenda statui calcaria, *Novas scil. Commonefactiones historico theosophicas*; quibus mysterium infelicitatis literariæ, extremaque vitiorum, doctos homines infamantium, pernicies expressius detegeretur, prætermissa in opere anteriori exempla & documenta, in posteriori (*SVB INFELICIS LITERATI* nomine evulgati) exhiberentur, nec minus studio curatori ea promoverentur, quæ ad maiorem & copiosorem in pietate literata profectum faciendum, & ad prosperitatem eruditorum hominum sempiternam suffulciendam exquisitius facere possint. Non aliud magis utroque opere *commentationibus æque ac Commonefactionibus hierosophicis* inculcandum statui, quam *Pietatis Christianæ* cum doctrina eminentiori Consociationem. Et cum non tam alieno quam proprio exemplo pridem edoctus fuisset, nimiam noxiamque sciendi cupiditatem, quam sub curiositatis infructuosæ titulo postea sum detestatus, obicem gravissimum ponere felicitati, ex virtutis veræ sinceræque studio exercitioque proveniente, nec raro Ducem exercitus, *Qui vitiorum* (ait P. Damianus ep. CV.) *omnium catervas moliebatur inducere, cupiditatem scientiæ, quasi Ducem exercitus posuit, sicque postea infelici mundo cunctas iniquitatum turmas in-*
bexit, vitiorum literatos homines infamantium extitisse; hinc pestis ejusce atrocissimæ imaginem eo significantius

dedi expressam, ut devitetur felicius, atque orbis eruditi finibus (quantum fieri possit) penitus ejiceretur.

Neque vero partibus suis deerat dæmon, quin potius concitatis multifariarum tentationum afflictionumque procellis de me penitus conculcando adprime laboraverat, furioso plane impetu, atque summa malignitate deversurus præconem literariæ felicitatis, atque de illa ipsa prosperitatis sede dejecturus, ad quam toto pectore adspiraverat, quamque aliis operose duxerat commendandam. Nec est, ut stylo prolixiori nunc exponam machinas istas infernales, quas ad me subvertendum potestas tenebrarum, mancipii cujuspiam sui malignitate execrabili nequiter abusa adhibuit. Novit DEVS, norunt plurimi, quantum turbinum, post infelicem meum Literatum evulgatum (dæmone iras & furores suos in me exerente) agitatissimè fluctibus, quantæque calamitatis aleam subiissem, si orco & orbi in me atrociter debacchanti, res cessisset ex voto. Verum tales omnino dapes tum temporis mihi fore degustandæ, quales ipse, Christo transcriptus, concupivi, in nuncupatoria Veteris Academiae ad Salvatorem oratione ita scribens: *Aspera, adversa, abjecta, dolores, cruciatus, ignominiam, injurias, calumnias nullas defugio, dummodo mihi comes adsit Tua providentia, gratiæ salvificæ sociata. Confingantur in me crimina, calumnie coacerbentur, omnes mihi obloquantur, terrarum odium habear quam beatus ero, si tunc ante oculos habuero exemplar illius, qui opprobrium hominum, & abjectio plebis videri voluit, cum Dominus omnium & gloria esset Angelorum.* Equidem graviter laboranti comes adfuit pronœa coelestis, cui æque ac divinæ clementiæ & benignitati unice fero acceptum, quod in acerrimo istorum malorum conflictu minime succubuerim, impulsus non ceciderim, detrusus non perierim, omnisque illa tempestas flatu potentissimo ad mei everSIONem sæviens in dulcem auram versa sit & jucundam animi consolationem. Planissime mihi persuadeo, DEVM colaphizanti Satanæ tantum furoris in me permittere voluisse, ut liquidius providentiæ suæ amabilissimæ vim expe-

experire, nec minus impensius admonerer in dubiis ad-
 flictisque rebus religiosi animi fiduciam in eo solo esse
 collocandam. Factum etiam hinc, ut in gratitudinis per-
 enn timer libamentum, O. Max. Liberatori sistendum duxe-
 rim **LITERATVM FELICISSIMVM**, Sacrae scil.
 Metanae profelytum, five conscriptum tertia cura de
 conversione Literatorum Commentarium, sempiterno illi
 Seculorum Regi, Servatorique meo clementissimo, offe-
 rendum atque consecrandum, minime addubitans, ejus-
 dem Numinis benignitate tertium istum Conatum hieroso-
 phicum aequae suis sese commendaturum emolumentis, aequae
 litaturum beatæ æternitati atque profelytorum Sacrae Me-
 tanae Literatorum numerum magis magisque iri adau-
 ctum. Sacratoribus hisce studiis cum plus quam quin-
 que lustra insumferim, mihiq; ad senium sensum vergen-
 ti, oculus flectendus sit ad scopum consummatae felicitatis,
 omnisque dies velut ultimus ordinandus; hinc est,
 quod enixissime a Divina Majestate efflagitem, ut tenere
 clementer velit clavum naviculæ meæ, eamque (enaviga-
 to miseriarum mundanarum Oceano) per syrtes ad super-
 nae patriæ stationem felicissime deducere velit. (g)

In ejus funere verba fecit ex cathedra sacra *M. Jo. Jac. Müllerus*, Pastor Minoritarum & Venerandi Ministerii *A. C. Senior*, Textum pertractans Zach. III, 1. 2. 3. 4. & pro-
 ponens: **den vor dem Herrn stehenden Hohen-Priester Josuam.**

In

(g) *Voti hujus sui compos factus est A. 1691. d. 7. Januarii, quo post trium hebdomadarum infirmitatem, quam dyspnoea imprimis continua molestam reddidit, lecto tamen per diei horas nunquam affixus, hora noctis undecima, cum jam cubitum ire vellet, præter opinionem, at non citra insignem luctum suorum, animam DEO Creatori reddidit, ætatis annum quinquagesimum primum ante menses tres ac dies quatuor tum supergressus.*

In Ejus effigiem:

*SPIZELI, de TE dubitatio mentibus hæsit,
Doctrina pietas major, an illa foret?
De cathedra cætus stupuerunt corda moventem,
Ingenii laudes publica scripta canunt.
Felices fecisse alios, quos Pindus honestat,
Non magis hortantis, quam præeuntis erat.*

Theologo & Polyhistori Celeberrimo, Fautori
suo singulari, eoque desideratissimo, grati
animi monumentum pos.

M. GEORGIUS FRIDERICUS MAGNVS,
Gymnasii Augustani Rector,

* * *

E P I T A P H I V M:

*Situs heic celebris Scriptor Infelicium est
Feliciūque, quos celebramus, Virūm,
SPIZELIVS, scribendo qui Felix libros,
Et res docendo cælicas Felicior,
Nunc factus est moriendo Felicissimus.*

In honorem amici veteris f. Lipsiæ

D. VAL. ALBERTI, P.P.
& Consistorialis,

S C R I P T A:

De Re Literaria Sinensium Commentarius, in quo Scri-
pturæ pariter ac Philosophiæ Sinicæ Specimina exhiben-
tur, & cum aliarum gentium, præsertim Ægyptiorum,
Græcorum & Indorum reliquorum literis atque placitis
conferuntur. Lugduni Batavorum, 1660. in 12.

**Elevatio Relationis Montezinianæ de repertis in America
tribubus Israeliticis; & Discussio argumentorum pro
Origine gentium Americanarum Israëlita a Manasse
Ben Israël in מְקוֹר יִשְׂרָאֵל seu spe Israël con-
quisitorum. Cum celeberrimi Viri, Johannis Buxtor-
fi,**

fi, de judaico isto conatu ad Theophilum Spizelium
Epistola. Basileæ, 1661. in 8.

Consideratio Corporis gloriosi. Norimb. 1662. in 8.

Scrutinium Atheismi Historico-Ætiologicum. Aug. Vindel.
1663. in 8.

Examen vaticinii cujusdam Anglicani de ultimo Romæ ex-
cidio Anno 1666. Aug. Vindel. 1665. in 4.

**Fürstliche Helden-Schrifft / oder Abdruck eines hochbe-
dencklichen Brieffes / welchen vor 113 Jahren der
Durchlauchtigste und Hochgebohrne Fürst und Herr/
Herr Johann Friederich der Großmüthige / gebohr-
ne Chur-Fürst zu Sachsen ꝛc. Hochsel. Ged. aus
Inßbruck (ohngefähr ein halbes Jahr vor seiner Er-
ledigung) an den Hochgelahrten Herrn D. Achillem
Gassern Sel. Augspurgischen Medicum geschrieben/
und darinnen sich heroisch erkläret / ehe mehr dann
einen Tod (wo es möglich wäre) zu leyden / als in de-
nen Sachen / die Christliche Religion und Gottes
Wort anlangende / zu weichen und nachzugeben / nun
zum ersten mal aus dem Original an den Tag gege-
ben / und mit nothwendigen Anmerckungen versehen.
Augspurg / 1665. in 4.**

De Atheismi Radice. Aug. Vindel. 1666. in 8.

De Vaticiniis quibusdam Angelicis amica & placida col-
latio. Aug. Vind. 1667. in 8.

**Sacra Bibliothecarum Illustrium Arcana resecta, five MSS.
Theologicorum, in præcipuis Europæ Bibliothecis ex-
stantium designatio; cum præliminari Dissertatione, spe-
cimine novæ Bibliothecæ Universalis, & coronide Phi-
lologica. Aug. Vind. 1668. in 8. ***

• *Dissertatio his Arcanis præmissa repetita habetur in
nova accessione, collectioni de Bibliothecis Maderia-
na adjuncta a D. Jo. Andr. Schmidio, p. 136.*

De Atheismo eradicando ad Antonium Reiserum, Augu-
stanum &c. Epistola. Ibid. 1669. in 8.

Pius Literati hominis secessus, five a profanæ doctrinæ
vanitate ad sinceram pietatem manuductio, Magni Ba-
glii

fili aliorumque Patrum doctissimorum exemplis & documentis illustrata. Ibid. 1669. in 8.

Vetus Academia Jesu Christi, in qua XXII priscae sinceræque pietatis Professorum icones exhibentur, & qua ratione illi non verbis solum, sed factis etiam exemploque proprio docuerint, ex ipsorummet monumentis, aliisque venerandæ Antiquitatis Ecclesiasticæ documentis, clarissime ostenditur. Ibid. 1671. in 4.

Templum honoris referatum, in quo L. Illustrium ævi hujus orthodoxorum ac beate defunctorum Theologorum, Philologorumque imagines exhibentur, & quibus sive in sacram, sive literariam rem meritis, quibus item monumentis Librisque editis vel MSS. inclaruerint, diserte ostenditur. Ibid. 1673. in 4.

Felix Literatus, ex infeliciū periculis & casibus, sive de vitiis Literatorum Commentationes Historico-Theologicæ, quibus infeliciū ex animo, h. e. vitiosorum. Literatorum calamitates & miseriæ, conquisitis exemplis & documentis selectioribus exponuntur, atque eruditis ad veræ & imperturbatæ felicitatis sedem tendentibus viatutissima ostenditur. Ibid. 1676. in 8. *

* *Vid. Ephem. XIII. Er. Ital. An. 1676. Ephem. XXIV. Er. Gall. ann. 1680. Memor. hebdom. Lond. an. 1681. N. II.*

Infelix Literatus, labyrinthis & miseriis suis cura posteriori ereptus, & ad supremæ salutis domicilium deductus, sive de vita & moribus Literatorum commonefactiones novæ Historico-Theosophicæ, quibus mysterium infelicitatis literariæ, extremaque vitiorum doctos homines infamantium pernicies expressius detegitur, prætermissa in opere anteriori exempla & documenta exhibentur, atque eruditis, culpa sua ærurnosis, via ad veræ beatitudinis portum, nec non ratio expeditissima copulandæ cum doctrina eminentiori virtutis solidæ ostenditur. Ibid. 1680. in 8. *

* *Vide Ephem. XXVI Er. Gall. ann. 1680. Memor. hebdom. Londin. an. 1681. N. II.*

Literatus felicissimus, Sacrae Metanae profelytus, sive de conversione Literatorum Commentarius, selectis Doctorum veterum, Scriptorumque Ecclesiasticorum monumentis & documentis, nec non singularibus conversionum literatorum exemplis & historiis illustratus. Ibid. 1685. in 8. *

* *vide Mens. April. Act. Erud. Lips. an. 1685.*

Die gebrochne Macht der Finsterniß / oder zerstörte teufelische Bunds- und Buhl-Freundschaft mit denen Menschen: das ist / gründlicher Bericht / wie und welcher gestalt die abscheuliche und verfluchte Zauber-Gemeinschaft mit denen bösen Geistern angehe; wie dieselbe zu- und fortgehe; ob und auf was Art sie wiederum zergehe? Augspurg / 1687. in 8.

Der kostbarste Haupt-Schmuck und allerzierlichste Josephs-Cron / aus Deut. XXXIII, 16. auf die Erönung IOSEPHI zum Römischen Könige / in einer besondern Predigt Anno 1690. den 26 Januarii dargestellet. in fol.

Augspurgischer Seelen-Garten / von denen Gott wohlgefälligen Verrichtungen eines Christen &c. in 12.

Disputationes: de dilemmate, *sub praesidio D. Hieron. Kromayeri*: de potentiae rationalis perfectione per habitus acquisitionem: de εἰσαγωγολογία Gentili: de natura & officiis Angelorum. Oratio Solennis natalitia in templo Paulino Lipsiae habita, cujus titulus: Παρθενοτοκίας Monumenta.

Inter opera, quae inchoavit & MSta reliquit, sunt: *Antiquitates Augustanae: Memorabilia cum iconibus Augustanorum ex qualibet Facultate Eruditorum: Epistola variae ad Viros doctissimos & celeberrimos, &c.*

XXIIX.

M E M O R I A

THEOLOGI GRAVISSIMI

DOMINI

GEORGII GREENII,

Serenissimi ac Potentissimi Electoris Saxoniae, IOHANNIS GEORGII TERTII,

designati Concionatoris Aulici Primarii, Confessionarii & Consilarii Ecclesiastici, renovata & translata ex Concione funebri habita

A

M. IOH. PHILIPPO SCHLOSSERO,

Ecclesiae Lutheranae, quae Heidelbergae est, Ministro.

Natus est Vir Summe Reverendus atque Magnificus, GEORGIUS GREENIVS, Serenissimi Saxoniae Electoris, IOHANNIS GEORGII III, designatus supremus Concionator Aulicus, Confessionarius & Consiliarius Ecclesiasticus, d. VIII Jul. A. MDCXXXVI in Praefectura Ducis Gottorpiensis Tremsbuttelenfi. Patrem habuit virum Nobilissimum & Amplissimum, MICHAELEM GREENIVM, Duci Gottorpiensi in Praefectura modo dicta ab actis; Matrem foeminam spectatissimam, MARGARETHAM, natam OSTERDORFFIAM. Ab his parentibus, post factam in baptismo Ecclesiae Christianae initiationem, honeste ac pie educatus, &, cum pulcrum maxime in corpore ejus animam ingeniumque alacre illi animadverterent, totus bonarum artium sacrarumque cum primis literarum, studiis consecratus fuit. Ac tamen cum vix quatuor annos natum inevitabile mortis fatum Patre paternaque cura orbem redderet: nihilominus quum parens DEI in his terris ministrorum semper fuisset amantissimus, filiumque in mortis adhuc agone matris curae eo magis

magis commendasset, quo certius aliquando Ecclesiasten illum futurum speraverat optaveratque: non solum a matre, quamdiu hæc vidua vixit, Scholis templisque frequentandis, Samuelis ad instar, assuefactus; sed & a vitrico post quoque suo, FRANCISCO OTTONE CRVSIO, patris in officio præfecturæ Ducalis Tremsbüttelensis Successore optime merito, privatorum quorundam præceptorum institutioni tanto cum successu fuit traditus, ut decimo sexto ætatis suæ anno Scholam Ducalem, quæ Borsholmiæ est, ingredi, inde vero post tres annos a Scholasticis exercitiis ad studia Academica d. 15 April. A. MDCLIV in Academiam VVittebergensem progredi potuerit. In hac Philosophiæ adyta primum aditurus præter celeberrimum Rhetorem, AVGVSTVM BVCHNERVM, & Philologum Clarissimum, OSTERMANNVM, viros doctissimos, NOTHNAGELIVM, FRANCKENBERGERVM, POMPEIVM, STRAVCHIVM, SPERLINGIVM & VVENDLERVM sedulo perquam ac diligenter docentes audivit. Et ut in hoc Philosophiæ cursu, per quatuor annos continuato, publica etiam industriæ suæ specimina ederet, præter aliquot Magistrorum pro Loco, ut ajunt, disputantium dissertationes respondendo defensas, duas cum primis dissertationes Philosophicas sub VVendleri moderamine habuit, unam de *morum & ingeniorum varietate*, alteram de *subditorum in certas classes distributione*. Jactis Philosophiæ pariter ac Philologiæ fundamentis studium Theologicum, quod primarius industriæ illius scopus fuit, est adgressus, in eoque celebratissimorum inter Theologos Duumvirorum, D. MEISNERI & D. CALOVII, institutione quotidiana per tres annos usus, tam felices progressus fecit, ut mox contra Hugonis Grotii corruptelas divino codici adjectas sub CALOVII, cujus ex ore semper pendebat, præsidio disputaret. Post hæc quam dudum majori certe, ac sæpe plures alii, jure meruerat, lauream Philosophicam, septimo Academicæ vitæ suæ anno, & quidem d. 25 April. A. MDCLXI ab Aeademiæ tunc temporis

Seniore & Facultatis Philosophicæ Decano, FRANKENBERGERO, inter XXVIII Magisterii Candidatos primus loco & dignitate constitutus impetravit, & ubi mox sub STRAVCHII præsidio Disputatione sue-
ta locum inter Magistros sibi vindicaverat, non tantum Disputationes de Sibyllis, plus vice simplici ob reconditam in iis eruditionem recusas, præsidendo habuit, sed & tum perorando, tum concionando suam bonis omnibus eruditionem ac industriam non unis documentis comprobavit. Sub exitum A. MDCLXI ex Academia VVittebergensi, eorum, qui ad altius eruditionis fastigium contendunt, & propterea mutatis locis aliorum quoque Doctorum scholas adire solent, exemplo ad Academiam Lipsiensem abiit, ibique Theologi de universa Ecclesia meritissimi, MARTINI GEIERI, nec non KROMATERI ac LANGII Scholas Theologicas impiger frequentavit. Nec destitit ibidem studium suum Philologicum magis magisque excolere, dum eruditum illo tempore de *rusticatione & villis veterum* libellum conscripsit, eoque haud obscurum mox inter literatos nomen est adeptus. Inde Argentoratum contendens Jenam, Marpurgum, Gießam, Heidelbergam pertransiit, atque Argentoratum delatus felicem satis se existimavit, quod incomparabilis Theologi, D. SEBASTIANI SCHMIDII, & οὐνοῦ & οὐνοῦ factus, tum maxime laudato SCHMIDIO, tum quoque DORSCHEO, DANNHAVERO, & BEBELIO in privatis æque ac publicis eorundem Collegiis indivulsus comes adhærere, ac præterea BOECLERI, viri eruditissimi, qui magni semper ipsum æstimavit, quotidiano colloquio, in morem non tam discipuli, quam amici intimi, frui potuerit. Accedebant ibidem frequentes pollicitationes muneris honestissimi, data prope diem occasione virorum summorum commendatione consequendi; & impletæ illæ tum fuissent, nisi peregrinas terras, & sub alio Sole tales viros doctos visendi amor in Belgium eum sub exitum Anni MDCLXII abripuisset. In quo quum per annum prope integrum commo-
ratus,

ratus, & VOETII, LEVSDENII, COCCEII, GRONOVII, HORNII, aliorumque Lugduni Batavorum, Ultrajecti, Grœningæ, Franequeræque qui tum vivere, virorum celeberrimorum informatione & familiaritate gavissus fuisset; Anno MDCLXIII per Flandriam & Brabantiam in Angliam trajecit. Ibi tum Ecclesiæ Anglicanæ & Academiarum, quæ Angliam ornant, statum pernoscere, tum ex CASTELLI BARLOVIIQUE, Philologorum celeberrimorum, ore non contemnendum sibi Philologiæ thesaurum colligere, cæterisque infimul eruditione & dignitate summis viris innotescere allaboravit. Maxime vero Londini, ubi per quinque menses perstitit, summam viri amplissimi, IENCKENII, Juris utriusque Doctoris & Professoris publici, benevolentiam est expertus, quippe cujus beneficio & commendatione tum ad quosvis Londini, & passim alibi in Anglia degentes viros celeberrimos, tum præcipue ad Academiam Oxoniensem & quæ in ea est, Bibliothecam splendidissimam liberum sibi aditum paravit. Accessit insuper & VVILLIAMSONII, Regii Secretarii Intimi, ad Societatis Regiæ socios eruditissimos commendatio, cum quibus ulterius commercium, quam lubentissime aluisset, nisi in patriam properanter nimis fuisset, revocatus. Proinde in Belgium reversus, mox, Hagis Comitum aliisque locis insignioribus prius adhuc lustratis, Amstelodamo Hamburgum venit, atque demum Lubecam deportatus ad suos rediit. Apud eos autem vix per aliquot septimanas commoratus fuerat, quum juvenis quidam nobilis atque ingenuus, antea jam illius curæ in Academia VVittebergensi demandatus, denuo fidei ejus committeretur, quem Rostochium, Gryphiswaldiamque abductum demum per Helmstadium VVittebergam reduceret. Redux igitur inde Anno MDCLXVII factus, collecto ex tot virorum eruditissimorum salutatione thesauro aliorum etiam commodis inservire voluit, ac post publicam dexteritatis commendationem a Rectore tum temporis Magnifico, d. 7 Jun. anni jam memorati exaratam & typis exscriptam, Collegia Politica, Historica, Geographi-

phica, aliaque magno cum applausu habuit. Atque hæc res etiam effecit, ut Anno MDCLXXIX a Serenissimo Saxoniae Electore, IO. GEORGIO II, ipsi Poëseos in eadem Academia Professio, a qua OTTO PRÆTORIVS nuper modo beata morte discesserat, clementissime fuerit demandata. Quam spartam perquam egregie ornavit, usque dum A. MDCLXX, mense Junio D. STRAVCHII in Professione Historica successor designaretur. Utrique muneri omni pietate, candore & industria præfuit, & inter cætera scripta tres Dissertationes de *regno magnæ Britanniae*, & alias de *Vandalis*, de *Carolo M. de Monachis*, de *Ecclesia Bohemica*, de *rebus Herodis M. de Ptolomæo Philadelpho*, de *destructione imperii Romani occidentalis*, de *Concilio Nicæno*, de *Heresi Prædestinarianorum ad Baronii quadam loca*, habuit & propugnavit. Ab his officiis Academicis Serenissimus Elector, IO. ANDREA LVCIO Superintendente & Consiliario Ecclesiastico constituto, Greenium ad Concionatoris Aulici, quod ille vacuum reliquerat, munus ascendere iussit. Quam provinciam licet vel ideo non lubens admodum cum statione Academica commutaret, quod, DEI veritatisque præconem in aula agere, rem esse minime ignoraret perquam arduam: habita tamen non sine adplausu A. MDCLXXVII. Dominica XXI post Trinitatis ex Rom. IV, 19. 20. 21 de *Abrahami fide Heroica* concione honoraria, Electoris ac Domini sui clementissimi voluntati quam humillime se submit, & A. MDCLXXIX, hebdomas magna cum decurreret, in templo arcis *explicatione Epistolæ ad Hebræos* inchoata munus istud suum est auspicatus. In qua explicatione post non minori, ac solatii plenissimis suis, de filiatione DEI concionibus, in templo S. Sophiæ habitis, consecutus fuerat, suorum auditorum ædificatione est progressus, donec demum illam Summe Reverendo Domino SAMVELE BENEDICTO CARPZOVIO ad Superintendentis munus Anno MDCLXXVIII evecto, medius ipse inter Concionatores Aulicos factus, ad finem perduxit. Præterea in hoc munere suo varia subinde itinera

nera cum Serenissimo Electore suo Dœplitium, Budissam, in thermas Carolinas, & ad alia loca in & extra Saxoniam sita obire jussus fuit. Quas inter profectioes, alacriter nunquam non peractas, duas præcipue illas molestiarum & periculorum expertus est plenissimas, quarum unam, Anno MDCLXXXIII cum IO. GEORGIO III Viennam a Turcarum obsidione liberaturo per Bohemiam & Austriam Hungariamque suscepit; alteram vero, quum irruptione violentissima a Gallicanis copiis in Romani Imperii urbes & Regiones ad Rhenum sitas facta, idem Heros invictissimus castra ad Rhenum poneret, ejusque in quatuor expeditionibus campestribus indivulsus ubique animo imperterritus comes in Sacris maneret. Equidem si diversis modo Hamburgum ad Pastorum, modo VVittebergam ad Superintendentis Generalis & Theologiæ Professoris Publici, modo Gotham Servestamve ad Concionatoris Aulici Supremi munus eum invitantibus vocationibus voluisset obsequi, facili negotio tam molestas ac periculosissimas expeditiones missas facere potuisset. At cum Electoris sui voluntatem DEI nutum esse judicaret, Hero huic suo clementissimo in officio sibi semel demandato inter ipsas castrorum turbas & incommoda quamplurima, ad extremam usque mortis horam, fidus minister adstitit: maxime, quum in ipsis castris Serenissimi Electoris sui supremus Concionator Aulicus, Confessionarius & Consiliarius Ecclesiasticus, ultima in expeditione campestri, ore scriptoque quam clementissime esset designatus. Sed priusquam, cur splendidissimum illud munus solenniter auspicari nequiverit, enarremus, de conjugio ejus id dicendum venit, quod primum virginem nobilissimam & ornatissimam, CATHARINAM REBECCAM, Viri Maxime Reverendi & Amplissimi, VVOLFFGANGI ERNESTI TVNZELII, SS. Theologiæ Doctoris & Superintendentis Torgaviensis, gnatam d. 3 Febr. A. MDCLXIX VVittebergæ uxorem duxerit, ex eaque filiam unicam, CHRISTINAM MARGARETHAM, mox a nativitate iterum denatam, viderit. Priore hac conjugio altero statim

conjugii anno viventium numero exempta, A. MDCLXXIII. d. 4. Febr. ad secunda vota cum Virgine lectissima, V R S V-
LA DOROTHEA, Viri Magnifici ac Summe Reverendi,
ELIÆ SIGISMVNDI REINHARTI, Theologiæ in Aca-
 demia Lipsiensi Doctoris & Prof. Publ. Consistorii Electo-
 ralis ac Ducalis, itemque Facultatis Theologicæ Assesso-
 ris, ad D. Nicolai Pastoris & Diœceseos Lipsiensis Super-
 intendentis, filia perdilecta transiit. Atque hæc, quæ per
 annos ipsi novendecim conjugem se amantissimam præbu-
 it, septem Beatum liberorum parentem fecit, quatuor pu-
 ta filiorum, **GEORGII SIGISMVNDI**, **IOHAN-**
NIS HENRICI, **MICHAELIS THEOPHILI**,
 & **GOTTHELF FRIDERICI**; ac trium filiarum,
DOROTHEÆ ELISABETHÆ, **IOHANNÆ SO-**
PHIÆ & **CHRISTINÆ MARGARETÆ**: ex
 quibus tamen **MICHAEL THEOPHILVS** una cum
IOHANNA SOPHIA patris fata dudum anteverte-
 runt. A conjugio ad mortem, a muneris supremi Eccle-
 siastici aditu eum prohibentem, demum conversi, id ini-
 tio ut ne prætereamus, quam maxime jubemur, quod duo-
 bus ante obitum suum annis Torgaviæ aliquandiu cum
 febris ardentissima conflictatus fuerit. Ex qua cum auxi-
 liante **DEO** rursus convaluisset, castra cum Electore, ut
 ut viribus nondum penitus corroboratis, denuo petiit,
 quem etiam Anno **MDCXCI** ea quidem animi cum
 promptitudine secutus est, ut nunquam lætior vel ad iter,
 vel ad castra accessisse visus fuerit. Suis enim valedicens,
 cum Davide exclamavit: *DEVS, qui me ex leonum &*
urforum (Turcarum & Gallorum puta) *faucibus toties eri-*
puit, jam etiam ab illis ereptum saluum, ut confido, do-
num reverti jubebit. Atque eripuit eum quoque **DEVS**
 ex urforum faucibus; at ex mortis faucibus, quod ex ca-
 stris terrenis ad triumphantem in cœlis ecclesiam perdu-
 cere illum vellet, non eripuit. Grassabatur isto anno in
 exercitu Saxonico, qui jam trans Rhenum castra metatus
 fuerat, morbus campestris, eoque, ut calamitas hæc pro-
 miscue sævire solet, noster etiam Greenius præter opi-
 nionem infectus est. Heidelbergam igitur ex castris dela-
 tus

tus in parochialibus M. SCHLOSSERI, Ecclesiæ Evangelicæ ibidem Ministri, ædibus d. 9 Aug. lecto affligi coepit, & quum Serenissimo Electori, morbum Nathanis hujus sui ingravescere, nunciatum esset, Serenitas ejus singulari illico gratia Excellentissimo REIBOLDO, Heidelbergæ tum quoque commoranti, solertissimam ejus curam serio demandavit. Tamen si vero nihil eorum is omitteret, quæ ad ejus sanitatem restaurandam facere posse, quicquam videbantur, & propterea tribus Medicis experientissimis D. HETLANDO, D. RISCHIO, D. HUSSO, atque Archiatro inprimis Electorali, D. TROPPE-NEGRO, curam ejusdem impense commendaret; attamen, quum corporis viribus sensim sensimque deficientibus, morbi autem æstu magis magisque accrescente, mortis horam proximam ipse Greenius persentisceret, animæ ille curam ut unice habere sibi liceret, rogavit, & S. Eucharistia manu M. SCHLOSSERI d. XIV Augusti re-
fectus, DEO pro innumeris beneficiis, sibi per omnem vitam præstitis, gratias pie peregit, seque & vitam suam voluntati divinæ unice submittens dixit: *ecce ego paratus sum, Domine, vel ad vitam, vel ad mortem; modo omnia ex voluntate tua fiant.* Post ad circumstantes conversus, se in textum concionis funebris Davidis verba solatii plenissima, quæ Ps. XIII, 6. 7 habentur, sibi selegisse significavit. Tandem vero d. 22 Aug. Anno MDCXCI apoplexia mane correptus sub vesperam, cum paulo ante Electori & Domino suo elementissimo ultimum vale cum omnigenæ benedictionis divinæ appreciatione conjunctum dixisset, gratiasque pro tanta, qua eum ad mortem usque profectus fuisset, Gratia quam devotissime persolvisset, conjugæ ac liberis suis divinæ providentiæ & misericordiæ demandatis, placidam beatamque analysin anno ætatis quinquagesimo sexto expertus est.

Concionem funebrem habuit M. Jo. Phil. Schloffer, Ecclesiæ Lutheranae Heidelbergæ Minister, ex Ps. XIII, 6. 7. Thema: *Das dreifache Herz der Kinder Gottes / als es auf ihn hoffet / in ihm sich erfreuet / ihm herzlich danket.*

IN EIVS AD CAPESSENDVM CONCIO-
NATORIS AVLICI DRESDENSIS
MVNVS ABITVM.

*Sic quoque LEV COREAS Musas relinquis, AMICE!
Sic quoque praefertur DRESDA Serena Tibi!
CARPZOVIVMque MEVM sequeris, quem praedicat
Aula*

*PRÆCONEM, celebri voce, TVBAMque DEI.
Quosque mihi successores post fata volebam,
Utraque in Cathedra, DIVE LVTHERE, Tua,
Subtrahit, ENSIFERO Magno mandante, Supremum
Numen, ut Excelsis adsit VTERQVE locis.
Sic utroque meo, in senio, privatus ocello,
VIVVS: & in LETO spes quoque utrinque ruit!
Fallor, an & posthac PHILYRÆVM STDVS, in
orbem*

*Vicinum Arctois gentibus, eripiet!
CARPZOVIVM dico, Mibi qui sincerus AMICVS,
LIPSENSIS MOSES fulgurat, atque tonat.
Fama refert, populum quia magnum colligit illic
In dextra cunctos omnipotente gerens.
Lumina nostra Scholis subducere, PHOSPHORE SUMME,
Moliris! Philyræ, Leucoræque sacra.
Incumbunt tenebræ densæ, nunc intus & extus:
Extingui lucem ne patiare Tuam.
Vespera namque venit mundi, qua, vate THEANDRO,
In toto mundi vix erit orbe fides.
Grator, MIGREENI, Tibi Limina aperta Sacrata,
Cui Suada insignis, mellea & ora data.
Induat ex alto DOMINI VIRTVS, animetque
Dicentem, Domini Nomine, Verba DEI.
Irriget æthereis, & jugiter impleat aura
Cœlestis mentes imbribus, opto, gregis,
Rore salutifero per Te beet agmina sacra:
Fructus ut referant, comprecor, innumeros.
Hæc mea semper erunt, devoto pectore, vota,*

*Qui Te complector mente. Manebo Tuus,
Indubie spero: Mansurus Tuque perennis
Cordibus in nostris; spondeo, polliceor.
Ut variant sedes, nescit variare superna
Lapfa e sede fides, nescit Amorque pius.*

*VVITTEBERGÆ,
DIE DISCESSVS, XIV scil. MARTII
A. O. R. clb lbc LXXIIX.*

scripsit
D. ABRAHAM CALOVIVS.

* * *

*Prolixe laudat GREENIVM, qui alterum
Vocat GEIERVM.
Utriusque Nomini: iusta persolvit Virtus,
parentat aternitas.
SAXONVM alter, alter HOLSATORVM terram
nactus est patriam; ne nescias,
quibus saxis cedrisque sancta
DEI Ecclesia sit innixa,
Uterque
Morum prius in Academiis duxit regimen, antequam
Sacrum hunc cœtum regeret.
Quo fiebat,
ut Auditores & doctiores redderentur
& sanctiores.
GEIERO propitia semper frons erat, quam
religiosa quadam nubes tegebat;
GREENIO tam suavis habitus oris, ut superante
dolorem gratia, ridentis etiam speciem
præbuerit.
Mitis Illi animus, nec tamen ad flagitia connivens:
Hic jucundus alloquio; neque tamen insidiosus,
nec unquam sceleri factus*

est supplex.

Ille plus scripsit, quam alii egerunt;

Hic plus egit, quam alii scripserunt.

*Suada utrique par, vox suavis, verba selecta,
grandes sententiae: jam texere argumenta*

ut illaquearent; jam retexere, ut expedirent;

inserere narrationem, ut ducerent,

tentare affectus ut vincerent;

Hoc Oñov illud, quo vel supra hominis

mensuram egredi magni Antistites illi

videbantur.

Haud aliter dixisset Demosthenes, si in sanctiori

suggestu stetisset, nec aliter Tullius,

si argumenta mutasset.

Iis quam maxime placuit GEIERVS, quos correxit;

nec ideo displicuit GREENIVS, quod vitia

insectaretur magis, quam homines.

Adhæsit uterque PATRIÆ PATRI, quin & facem

prætulit.

Alter regnanti, alter militanti magis adfuit.

Plus est a Principe trahi Sacerdotem, quam

moveri a Sacerdote Principem.

Hoc quidem datum plurimis; illud vero

uni GREENIO perpetuum ac singulare

fuit.

Namque ter & amplius

Sago indutus Principem comitatus est, ceu Solem

obliqua via per monstra gradientem.

Secuta sunt omnes virtutes euntem &

omnes reducem

Nec inter arma siluit.

Sed tum demum artem convincendi homines didicit,

quando acie decertandum fuit.

Nec unquam verius Pastorem egit, quam cum

in aperto campo pabuit oves.

Tandem

utriusque depasta sunt vires penitusque exhaustæ.

Alter

Alter

*Velut hospes in ipsa Patria demigravit,
 ac suum Fribergæ invenit cubiculum.
 Alter ceu miles ex statione sua decessit,
 atque inter tropæa sua reconditus est,
 Heidelbergæ feretrum subministrante.
 Uterque eo die obiit, qui Electoribus
 extitit emortalis.*

*Luge vero inclyta Dresena,
 & Prasulum Tuorum fatis ingemisce.
 Neutrius enim vel exubias vidisti vel exequias.
 Et quorum doctrina ceu lacte innutrita es,
 eorum nunc ne ossa quidem aut cineres
 asserbas.*

*Gaude tamen, quod
 ex tribus Ecclesiæ Tuæ ocellis
 superstitem nunc
 conspicias*

CARPZOVIVM.

Elogium hoc æternis manibus Theologi
 ac Sacerdotis de Ecclesia Christi me-
 ritissimi sacrum esse voluit

IO. GEORG. NEVMANNVS, SS. Th. D.
 & Prof. P. in Academia VVittenbergensi.

SCRIPTA:

De Rusticatione & villis veterum Commentariolus. Lipsiæ
 1667. in 12.

Dissertationes Academicæ: de Sibyllis duæ: de Logicæ
 Natura: Τῶν Μοναχῶν τῆς Μονασικῆς ἐκτελέσεως: de Eccle-
 sia Bohemica: de rebus Herodis M. de Insula Rugia:
 de Ptolomæo Philadelpho: de hæresi veterum Præde-
 stinationorum: de Vandalis: de Carolo Magno: de
 destructione Imperii Romani occidentalis: de Concilio
 Nicæno.

Con-

Conciones Funebres & Parentationes:

Die schweren Chur- & Sächsischen schwarzen Balcken / oder die schwere Regenten-Last / durch die schwarzen Balcken des Chur- & Sächsischen Wapens / als der Durchlauchtigste Fürst und Herr / Herr Johanna Georg der II, Herzog und Churfürst zu Sachsen etc. d. 10 Octobr. 1680 zu seiner Gruft in Frenberg Abends mit solenner Procession gebracht worden / aus Num. XII, 1. vorgestellet. Dresden in fol.

Der erleuchtete / großmüthige und gerechte Chur-Sächsische Paulus oder Ober-Hoff-Prediger / oder des seel. Herrn D. Martin Geiers erleuchteter Verstand / großmüthiges Herz / und gerechter Ruhm aus Phil. III, 7. 8. 9. ben dessen am 11. Octobr. 1680 zu Frenberg angestellter Leich-Procession fürgestellet. Dresden in 4.

Die liebliche Schwärze der Gläubigen Gottes / aus Ps. X, 17. 18. 19. ben dem Leichbegängnisse Frauen Marien von Kottlingh / gebührner von Raben / Herrn Dietrich von Kottlingh / Churfürstl. Sächs. wohlbestaltten Cammer- & Junckers Gemahlin / d. 6 Julii 1683 in der Kirchen zu Constappel vorgestellet. Dresden in fol.

Der höchste Ruhm und Vollkommenheit eines rechtschaffenen Medici, in einer Abbandlung ben dem Leichenbegängnisse Herrn D. Theodori Bussii, Churfürstl. Sächs. Leib-Medici, 1683 vorgestellet. Pirna in fol.

Die Herrligkeit der Göttlichen Rämmer / aus Esa. XXXIIX, 17. in funere Herrn Albrecht Christian von Kromsdorff / auf Ottenhausen und Lebusa / Churfürstl. Sächs. wohlbestaltt-gewesenen Land-Cammer-Rath / 1684. in der Kirchen zu St. Sophien vorgestellet. Dresden in fol.

Vergleichung zwischen Monica / Augustini Mutter / und der Frau Gumprechtin / gebührnen Walpurgerin / in funere Herrn Jeremia Gumprechts / Churfürstl. Hoff-
han:

Handelmanns in Dreyßden / hinterbliebenen Frau Witibe / in einer Abdanckungs - Rede vorgestellt. Dreyßden 1684. in fol.

Die Göttlichen Lichter der Welt / oder die rechtschaffenen Lehrer der Kirchen Christi / aus 2. Cor. IV, 4. 5. 6. 7. in funere Herrn Johann Andrea Lucii / der Heil. Schrift Doctoris, Churfürstl. Durchl. zu Sachsen Hochverordneten Ober-Hoff-Predigers / Beichtvaters und Kirchen-Raths / auch des sämtlichen Ministerii zu Dreyßden Senioris, in der Kirchen zu St. Sophien gezeigt. Dreyßden 1686. in fol.

Des heiligen Davids gutes Auskommen unter Göttlicher Regierung / ex Ps. LXXI, 5. 6. 7. in funere Herrn Johann Georg Busschky / der in GOTT ruhenden Durchl. verwittibten Churfürstin und Frauen / Frauen Magdalenen Sibyllen / Herzogin und Churfürstin zu Sachsen &c. &c. Höchstseeligsten Andenkens / wohlbestalt: gewesenen Witthum-Raths / Geheimten Secretarii und Rent-Inspectoris, in der Sophien-Kirche betrachtet. Dreyßden 1686. in fol.

Ehren-Gedächtniß der wohlgebohrnen Frauen / Frauen Elisabeth Sophien von Schönberg / gebohrnen von Arnimt / aus dem Hause Lindenbergh / des wohlgebohrnen Herrn / Herrn Gottheß Friedrich von Schönbergs / zu Biberstein / Lockwitz und Trebitz &c. Churf. Sächs. Geheimen Raths / Appellation-Gerichts-Präsidenten und Ober-Steuer-Einnehmers / dazumahl hertzgeliebten Ehe-Gemahlin / da sie zu Berlin nach Genesung eines jungen Söhnleins Todes verblieben / in einer Trost- und Lob-Rede aufgerichtet. Dreyßden 1688. in fol.

Was die Medicin vor eine edle Profession, in einer Abdanckung vorgestellt / in funere Hn. D. Heinrich Boezii, Churfürstl. Sächs. Leib Medici. Dreyßden 1689. in fol.

XXIX.

VITA LAUDE DIGNISSIMA
 VIRI SUPRA LAUDES POSITI
 DOMINI
 IOACHIMI HILDEBRANDI,

Superintendentis Generalissimi Cellensis
 & Luneburgensis, recensita ex Concione
 funebri,

Quam in ipsum habuit ad Textum Jer. XVII, 16. 17

FRANCISCUS EICHFELD,

Archi - Diaconus tunc Cellensis & Consistorii Ducalis
 Assessor, hinc in locum B. Hildebrandi successus.

IOACHIMVS HILDEBRANDVS natus est anno
 MDCXXIII. d. X Novembris, in ipsis S. Martini
 Episcopi vigiliis, in cœnobio VValckenriethano, Pa-
 tre M. FRIEDER. HILDEBRANDO, Priore
 & Vicario administratore VValckenriethensi; Matre autem
 ANNA POLINGIA. Avus Paternus ipsi fuit IOA-
 CHIMVS HILDEBRANDVS, civis Blanckenbur-
 gensis. Ex materna autem stirpe avum agnovit IOACHI-
 MVM POLINGIVM, Superintendentem Generalem
 Diœceseos Gandersheimensis & Abbatem Cluhsiensem. Pro-
 avum BASILIVM SATTLERVM, Theologiæ primum
 Prof. P. & Superintendentem Helmstädiensem; postea vero
 Ducatus VVolffenbüttelensis Superintendentem Generalissi-
 mum. Parentes statim post nativitatem operam dedere, ut
 summi in cœlestibus Parentis fidei committeretur infans, qua-
 re sexto post nativitatem die curarunt, ut divinitus per Ba-
 ptismum regeneraretur, inque filios DEI cooptaretur. Ri-
 te hinc eundem, & ita, ut vestigiis Majorum insisteret,
 educaturi, facti suatores studii ipsi extiterunt, & Pater,
 Rectoris quippe olim VVolffenbüttelensis munere aliquot
 per annos functus, in literis humanioribus, Latinis &
 Græ-

Græcis, non neglecta interim publicorum Præceptorum Informatione, eo usque illum perduxit, ut annum agens quartum supra decimum Carmen Græcum æque ac Latinum omnibus suis dotibus ornatum componere potuerit. Postquam vero anno MDCXL IO. GVNTHERI HOFFMANNI, Rectoris Scholæ Nordhusanæ, manu-ductioni fuit concreditus, Hebraica insuper Syriacæque carmina spatio quadrimestri pangere addidit. Hinc anno MDCXLI post beatum Patris sui obitum mense Augusto Jenam se contulit, sub DILLHERRO & STAHLIO, Celeberrimis Duum-Viris, studia Academica fortunato omine inchoaturus. Anno MDCXLII mense Julio Lipsiam perrexit, atque exercitatisimum ibi maxime Poëtam se exhibuit, ac Comiti Palatino tunc famigeratissimo, CHRISTOPHORO PREIBISIO, I. V. D. & P. P. Carmen Pentaglotton obtulit, lingua *Syriaca* vitam humanam, *Hebraica* mortem, *Græca* extremum iudicium, *Latina* infernum, atque *Germanica* vitam æternam vivis coloribus depingens. Non potuit proin PREIBISIVS, quin ipsi præmium promeritum conferret, interque Poëtas Laureatos Cæsareos numerari eum faceret. Honore hoc mactatus Anno MDCXLIII in Helmsta-diensem Academiam se contulit, quo ibi coronam auream tum Philosophicam tum Theologicam consequeretur. Nec exoptatissimo sine successu! Philosophiæ namque Doctor Anno MDCXLV mense Januario publice declaratus est, postquam aliquoties facunde admodum & eleganter cum Eruditis publice disseruisset. Inde ab Anno MDCXLVI axioma hoc sibi ex merito collatum fortiter tueri studuit, dum alios ut in Philologicis, sic & in Philosophicis summo cum applausu informavit. In Theologicis porro quantum ejus studium, quanti ejus in Antiquitatibus Ecclesiasticis progressus fuerint, satis demonstravit Auditorium, nunquam non longe frequentissimum, quandoquidem consensu Facultatis Theologiæ Anno MDCXLIX Theologiam & Antiquitatem Sacram Juvenibus Studiosis alacriter inculcavit, & in Theologum Academicum omnibus

nume.

numeris absolutum sedulo se præparavit. Quanquam triviales illum Scholæ sibi prius vindicarint. Nam Conrector primum Guelferbytanus, at mox tamen, annuo spatio vix elapso, a Rectore tunc Magnificentissimo, GEORGIO VVILHELMO, Duce Brunsvicensi & Luneburgensi, Theologiæ & Historiæ Ecclesiasticæ Professor Ordinarius in Academia Helmstadiensi Anno MDCLII constitutus est. Anno MDCLIII Disputatione Inaugurali de *Saris circa DEVM abortis erroribus* proposita solenni more Doctor Theologiæ creatus est. Quæ dignitas quatuor illi vicibus Decanatum Theologicum, semel vero, Anno nempe MDCLIX, Vice-Rectoratam Academicum conciliavit. Eodem illo die, quo epomide Doctorali donabatur, Margarita etiam ornatus est, margaritas quasvis splendore suo multum superante, MARGARETHA puta *D. Jo. Wiffelii*, Jcti atque Prof. Juris Helmstadiensis, postmodum vero Consiliarii atque Assessoris supremi Judicii Provincialis Brunsvicensis & Luneburgensis, filia. Hæc uxor matrimonium cum ipso iniit, quod per annos octodecim faustissimo fidere continuatum fuit, inque eo duodecim liberorum factus ille Pater est, quorum duo ante ejus obitum e vita discesserunt; reliqui vero decem superant, & filiæ inprimis avum ipsum constituerunt viginti nepotum. Verum non Academia tantum Helmstadiensis de illo tanquam suo Professore sibi gratulari poterat; sed & Ecclesia variis istius Concionibus ædificabatur. Unde non potuit non facundia ejus in Orationibus Sacris ad plebem habitis undique promicare. Factum hinc, ut Potentissimus Daniæ Rex ipsi Anno MDCLXII Officium Pastoris Ecclesiæ Germanicæ Hafniensis una cum Professione Theologiæ Primaria offerret. Sed cum Spartam hanc splendidissimam ob longinquam nimis, quam ista simul postulabat, a patriis finibus remotionem summa cum modestia recusasset, Serenissimus Dux Brunsvicensis & Luneburgensis CHRISTIANVS LVDOVICVS, eodem anno in D. MICHAELIS VVALTHERI tunc defuncti locum, mense Augusto, Superintendentem illum Generalis-

lisimum vocavit. Quod officium lubens meritoque in se suscepit, & Dominica XXII post Trinitatis Concionem inauguralem habuit, postquam antea a Ducibus Hannoverensi & VVolfenbüttelenfi clementissime honestissimeque dimissus publice & solenniter in Auditorio Theologico Helmstädiensi Professione hætenus administrata, se abdicavit, & ordinationem sacram Dominica XX post Trinit. suscepit. In Julia itaque Academia per viginti annos vixit & per annos undecim Professioni Theologiæ, Historiæ Ecclesiasticæ & Sacrarum Antiquitatum præfuit. Annus MDCLXXI perquam ipsi funestus extitit, cum lethum ipsi uxorem intime dilectam e lecto geniali abriperet. Sed Anno insequenti MDCLXXII in illum prioris Conjugis vice rursus introduxit ANNAM SOPHIAM, IOHANNIS HERINGII, Jcti, Consiliarii Oldenburgici & Capitulorum Episcopatum Bremensis atque Verdenfis Syndici filiam, qua cum, utut sine prole, concorditer tamen per novendecim omnino annos vixit. Quantum de cætero emolumentum per istos novem & viginti annos, quibus summa cum diligentia & dexteritate officium Superintendentis exercuit, Ecclesiis Scholisque, quibus præfuit, attulerit, cum ipse laudes nimias sit deprecatus, nostrum non est, indicare heic prolixius. Satis ea de re testantur Volumina tot Visitationum, quæ summo cum labore congesta reliquit; satis idem ostendunt tot eruditissima illius opera, quæ in lucem publicam emisit; satis id ipsum quoque confirmant coram throno DEI beate jam ovantes plures Cœlites, qui ipsius Concionibus perculsi per pœnitentiam & fidem ad beatam pertransivere vitam, & qui in hac miseriarum valle adhuc perennant auditores, memoriam ejus maximo cum desiderio, quoad vivent, recolent. Vita ejus universa documentum præbuit Christianis, normam Pastoribus, exemplar omnibus familiarum capitibus. Quoties per annum, quantaque semper cum devotione S. Synaxi usum eum fuisse multi recordantur? Quot preces adhibuit non tantum ante suum in sacram cathedram adscensum, sed post finitas quoque

Cc

que

que Conciones? Innumerae formulae, quae post mortem ipsius ab ipso conscriptae inventae sunt, nobis silentibus id palam eloquuntur. Cum domesticis suis quotidie pientissimum e sacris literis colloquium instituit, & singulis diebus tempore vespertino statam horam cultui divino consecravit, imo omnia, qua alios publice sua voce docuit, ipse privatim suo exemplo jam in antecessum declaravit. Tamen autem hanc ejus pietatem DEVS benignissimus sanitate vegeta, viribusque per ætatem fere omnem sufficientibus largiter est remuneratus; nihilominus decreverunt tandem animi pariter & corporis facultates, per innumeras quippe lucubrationes & gravissimas defatigationes enervatae penitus & exhaustae. Unde Anno MDCXCI mense Septembri praecordiorum angustiiis & frequentissimis obstructionibus est infestatus, quae etiamsi aliquandiu post adhibitis idoneis medicaminibus, domesticorum æque ac exterorum Medicorum provida circumspeditione ordinatis, remiserint: nihilo tamen secius inde a medio Octobri vires indies fere singulas magis adhuc magisque deficere coeperunt, & morbus tandem in hemiplexiam degeneravit, quae & fatalem illi horam acceleravit. Beatus vero Noster sicuti per omnem vitam, sic & morbo hoc imprimis perdurante, ad mortem digne se praeparavit, dum non tantum corpore atque sanguine Christi, optimo viatico, animam suam in instans iter confortavit, sed etiam devotissimas preces pro felici ex hac vita exitu saepissime repetiit. Mortem proxime instantem sentiens liberos suos & agnatos convocavit, ultimamque iis impertitus est benedictionem, quam plurimis ante annis calamo conceperat. Omnium autem maxime nupera Dominica XIX post Trinit. votum ardentissimum, ut mox cum Christo esset, in ore habuit, cujus compos factus est d. XX Octobris Anni modo memorati MDCXCI; quippe quo animam Christo Redemptori pie tradidit, posteaquam his in terris degerat per LXIIX annos, dentis tribus septimanis.

SCRIPTA:

De prisca & primitiva Ecclesiae Sacris publicis, Templis
& diebus festis, Enchiridion. Helmstadii 1652. in 4.

Sacrarum Antiquitatum de precibus veterum Christiano-
rum libellus, in quo veterum oratoria & statuta orandi
tempora percensentur. Helmstadii 1655. in 4.

Rituale Orantium. Helmstadii 1656. in 4.

Gebet-Büchlein für andächtige Kirch-Gänger und buß-
fertige Communicanten / I. in der Kirchen bey dem öf-
fentlichen Gottesdienste / II. bey der Beicht und hoch-
würdigem Abendmahl Christlich zu gebrauchen. Ibid.
1658. 12.

Oratio de fundatione Academiae Juliae, habita in ejusdem
Natali octuagesimo secundo, ipsis Idibus Octobris,
Anni MDCLIX. Helmstadii 1658. in 4.

Reginonis Prumiensis de Disciplina Ecclesiastica Veterum,
praesertim Germanorum, Libri duo. Helmstad. 1659.
in 4.

Diatriba Theologica contra Pontificios de genuinis verae
Antiquitatis notis secundum Vincentium Lirinensem.
Ibid. 1660. in 4.

Veteris Ecclesiae Martyrum inprimis & SS. Patrum Ars be-
ne moriendi variis circa aegrotos sacris Antiquitatibus,
& morientium dictis factisque memorabilibus, cum tota
veterum circa moribundos praxi exposita. Ibid. 1661.
in 4.

De Nuptiis Veterum Christianorum, Libellus. Helmst. 1661.
1701.

De Natalitiis Veterum sacris & profanis, Libellus. In
Natalem octogesimum tertium Principis supra laudem
positi AVGVSTI, Ducis Brunsv. & Luneb. conscri-
ptus & oblatus. Ibid. 1661. 1697.

Augusta Caesaris OCTAVIANI AVGVSTI & Sere-
nissimi Principis AVGVSTI, Ducis Brunsv. & Luneb.

totius Europæ Principum Senioris, Acad. Juliæ h. t. Directoris Magnificentissimi cum variis ex veteri & recenti Historia memorabilibus collecta. Ibid. 1662.

Von mancherley Aposteln und Apostolischen Satzungen der ersten Kirchen / contra Sevensternium, S. J. Zelle 1671. in 4.

Vita æterna ex lumine naturæ ostensa, & ex Pentateucho Mosaico evicta. Helmstadii 1684. in 4. *

* *vid. Mens. Januar. Actor. Erud. Lipsiens. Anno MDCLXXXV. Mens. Novembr. Novell. Reip. Lit. ann. MDCLXXXVI.*

Vertheidigung wider die falschen Auflagen eines ungenannten Creutz-Dieners D. K. Zelle 1687. in 4.

Theologia Dogmatica. Helmstadii 1692. in 4. *

* *vid. Mens. Septembr. Actor. Erudit. Lips. Anno MDCXCII.*

Primitivæ Ecclesiæ offertorium pro defunctis. Hoc est: de Veterum oblationibus, missis, precibus, eleemosynis pro defunctis sententia orthodoxa, Pontificiorum suffragiis pro defunctis opposita, & in memoriam defuncti filii exposita. Ibid. 1693. in 4.

Sacra publica Veteris Ecclesiæ in Compendium redacta. Ibid. 1699. in 4. *Opus posthumum.* Rituale Baptismi veteris, publicis lectionibus olim dictum, & nunc iisdem denuo destinatum a Jo. Andrea Schmidio. Helmst. 1699. in 4.

Antiquitates ex universa Scriptura S. selectæ & secundum ordinem Librorum V. & N. T. adornatæ. Quales olim in Academia Julia ex ore dictantis ab Auditoribus exceptæ; nunc demum in usum omnium, qui Scripturarum studio delectantur, in lucem editæ. *Opus posthumum cum præfatione Christophori Henrici Ritmeieri.* Ibid. 1700. in 4.

De Religiosis eorumque variis ordinibus Tractatus. Ibid. 1701. *

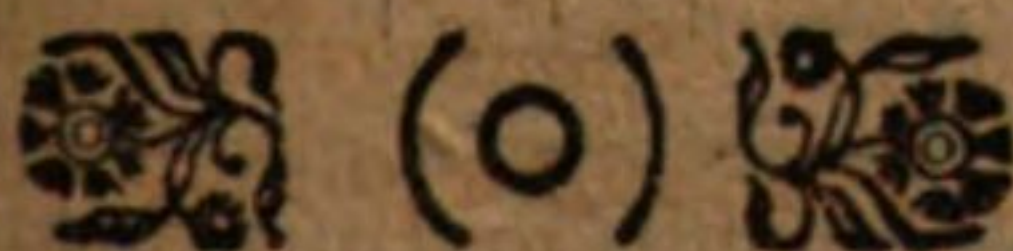
* *vid. Val. Ernesti Læscheri, Altes und Neues/ p. 199. sq.*

De diebus festis, Libellus. Ibid. 1701. in 4. *

* *vid. Læscheri Unschuldige Nachrichten MDCCII. p. 271.*

Tractatus de Hierarchia Veteris Ecclesiæ. Ibid. 1661. 1702. in 4.

Disputationes: de conscientia variisque ejus casibus: de variis circa DEVM obortis erroribus: de quatuor novissimis: de una, Sancta, Catholica & Apostolica Ecclesia: de ritibus sacris: de extremo judicio: de hæresi in genere: de lacrymis Christi: de Veterum concionibus: de donatione Constantini M. facta (ut ajunt) Sylvestro Papæ: de Episcopis: de juribus Episcopalibus, seu de potestate Ecclesiastica: discussio hæreseon Aërii, quas Protestantibus Pontificii impingunt circa discrimen Episcoporum & Presbyterorum, preces & orationes pro defunctis, statuta jejunia &c. De Immortalitate animæ rationalis: de seductione Adami, &c.

XXX.

RECTOR VNIVERSITATIS LIPSIENSIS

ad

DOMINVM

TILEMANNVM ANDREAM
RIVINVM,

SS. Theol. Licentiatum, Ebrææ Linguae Pro-
fessorem Publicum, ac ad S. Thomæ Archi Diaco-
num meritissimum, beate nuper defunctum, ea, qua par
est, solennitate hodierna hora prima pomeridiana tumu-
landum CIVES SVOS peramanter
compellat.

IN parabola illa, qua Doctor Summus Ecclesiæ suæ
Christus Ecclesiam cum vinea scitissime comparat, ad
quam excolendam Pater cœlestis operarios sollicitè
conquirat & conducit, liquet omnes homines eos esse
operarios, qui singuli pro officiorum suorum ratione la-
borent; Doctores, Pastores ac Ministri Ecclesiæ docen-
do, instruendo, corripiendo, refutando, consolando;
Magistratus civiles politiam regendo, jus dicendo, defen-
dendo; Patres ac matresfamilias œconomiam administran-
do; cuncti autem pietatis, iustitiæ ac sanctitatis opera fa-
ciendo. At, ut reliquos inpræsentiarum mittamus, Do-
ctores, Pastores ac Ministri in Ecclesia, ut munere suo re-
cte utiliterque defungantur, dotibus suis instructos præ au-
ditoribus ornatosque esse oportet. Quas si olim in Judai-
ca Ecclesia requisitas ab iis, quibus ardua Doctoris functio
concredenda erat, investigamus, tres quasi summas ex Rab-
binis, & inter eos sapientissimo Mose Majemonide in
Sanhedrin cap. 2 enumerari cognoscemus. *Primo*, ajunt,
Doctorem esse debere *המנוקה בצדק* *mundum per ju-*
stitiam, id est, virum bonum, ut interpretatur Jacob Al-
ting,

ting, Sacrarum literarum & Linguae Hebraeae Professor in Academia Gröningana, in *Oratione de Doctore Hebraeo, annexa Dissertationibus ejusdem Academicis*. Quod elogium, juxta Magistros illos, complectitur virtutes plurimas, easque tum voluntatis, utpote φιλανθρωπία, integritatem famae, animi robur ad se & alios vincendum, mansuetudinem, veracitatem, odium avaritiae & omnis lucri turpis, ante omnes vero timorem DEI: tum intellectuales, ut sit בחכמת התורה מופלג *excellentiss. in doctrina Legis;* & ריעה מרובה בעל *multiplici scientia excultus,* quae originem Sapientibus Hebraeorum debet; & ידע קצת משאר החכמות *peritus aliqua ex parte exoticae Sapientiae,* & יודע ברוב הרשונות *gnarus plurium linguarum.* Cum vero non sufficiat docturo alios multa nosse, sed & recte proferre posse sit necessarium, *Secundo* illi postularunt *Aptitudinem ad docendum.* Cujus duas partes statuit Majemonides, describens eum ראוי ללמד *idoneum ad docendum ac declarandum universam legem, itemque* יודע לשמוע *aptum ad audiendum, & aptum ad interrogandum & respondendum.* Restat *Tertio Auctoritas,* quae docenti asserenda est, ne virtus atque eruditio evilescat. Illam vero conciliant, conservant, & augent, partim bona naturalia, partim studio acquisita & observata. In illis numerat Majemonides generis corporisque integritatem; in his alia professionis & institutionis exercitium moderantur, quippe in quo vitandum multiloquium, cavendus clamor & nimia vocis contentio, (*in Deoth. cap. 1.*) id quod Christum etiam fecisse legimus Matth. 12, 19. juxta praedictionem Esa. 42, 2. Cavenda omnis levitas in sermone & gestu (*in Jeseode tora cap. 5.*) alia communis vitae institutum dirigunt. In hoc a nimia familiaritate cum plebejis illiteratis, immo etiam cum Studiosis discipulis, praesertim ea, quae Symposiorum sive comessationum societatem habet, abstinere monetur, (*ibidem*) nec operi mechanico incumbere. (*in Talmud tora cap. 3.*) Quae omnia exactam satis delineationem exhibent Profes-

foris Academici, qui juvenes studiosos in sacris studiis instituit, & Ministri quoque Ecclesiæ, cujus est populum in fide & moribus informare. Juxta quam, in insipientissimo occæcatorum Judæorum grege, frustra quæras aliquem, atque eum, qui apud ipsos Sapientissimus putatur, ab illa longissime abesse agnosces. Nam ad hunc usque diem, cum legunt Mosen & Prophetas, velamen cordibus illorum impositum manet, quod non prius tollitur, quam ad Christum conversi fuerint (2. Cor. 3. v. 14. 15. 16.) Ast inter Christianos reperire erit, qui ad eandem imaginem collati, quam proxime accedant. Quod si panegyricus sermo jam nobis habendus esset, in viro Plurimum Reverendo, Domino **TILEMANNO ANDREA RIVINO**, SS. Theologiæ Licentiato, Ebrææ Linguae Professore Publico Ordinario & ad S. Thomæ Archi-Diacono meritisimo, dotes illas ac virtutes colligeremus & extolleremus. Sed cum nobis id institutum non sit, sed vitæ cursum optime transactum recensere conveniat, in simplici narratione eas ipsas designabimus, ut quæ in laudem Beati Viri excursuris suppeterent argumenta, nos animo comprehendisse ampliter, verbis leviter indicasse intelligamur. Natus amantissimus Collega Noster est in hac celebratissima Urbe, Universitatis nostræ domicilio, anno sæculi quinquagesimo quarto, die Septembris trigesimo. Patrem amavit DN. D. **ANDREAM RIVINVM**, Poëseos & Physiologiæ Prof. Publ. ac Philologum haut e multis; Matrem **CATHARINAM ELISABETHAM**, de familia Oleariorum florentissima, fœminam virtutibus suis coruscantem. Puer in Scholas traditus, sub Viris perquam literatis, pro docilitate ingenii, quod singulare nactus, brevi ita profecit, ut commilitones omnes, quanquam inferior annis, assequeretur, quosdam antecurreret. Adolescens abundanter instructus in numerum Studiosorum nostrorum receptus est anno sexagesimo nono, die decimo tertio Octobris, quo tempore Academiam Franckensteinius, Thomafius, Rappoltus, Scherzerus, Fellerus, accuratissimi in scientiis & artibus, quas profitebantur, Viri illu-

illustrabant. Quibus adjungendi Alberti, Olearius, Menckenius, Rechenbergius per gratiam divinam Academica pulpita adhuc exornantes. His Doctoribus summa alacritate ingenii, maximaque contentione in omni literarum genere versatus felicissime progressus est. Latinas enim græcasque ad elegantias usque tenuit, Ebraicarum etiam haut vulgariter peritus. In Oratoria facultatem dicendi uberrimam, in philosophia promptitudinem egregiam sibi comparavit. Post VVitebergam excurrit, ubi sub VValthero mathesin, sub Röhrenseo moralem doctrinam, sub Schurzfleischio historiam, sub Sennerto Linguas Orientales excoluit. Vigebat adhuc tum magni nominis Theologus ABRAHAM CALOVIVS, cujus se discipulum fuisse, gaudebat. Redux in patriam Disputationem Philologicam Sacram sub Præsidio avunculi sui, Olearii, Professoris eo tempore Græcæ literaturæ, nunc Theologiæ famigeratissimi, habuit. Hinc itaque factum, ut anno septuagesimo tertio philosophica laurea suprema exornaretur. Inter applaudentes bonos doctosque viros erat Præceptor ejus Fellerus, qui cōcivem suum hunc nuperime factum in patria cœlesti gaudiis plenissimus excepit. Is in panegyrico Carmine, Alberti Magni, & reliquorum Scholasticorum barbariem triumphatam inducens, Rivinum suum Mayronem, qui Doctoris acuti & illuminati elogium consecutus est, superare, imo Lombardum Magistrum sententiarum superaturum, cecinit. Ipse etiam Noster paulo post in cathedra philosophica præsidendo, nomen & dignitatem Magistri strenue sibi asseruit. Allectus vero fama præclarissima EZARDI, in literatura Hebraica ac Rabbinica, aliisque linguis Orientalibus multifcii, Hamburgum se contulit. Ab illo igitur, qui pronissima voluntate ac singulari dexteritate notitiam linguarum, quam ipsi DEVS abundanter est largitus, liberaliter a multis annis in discipulos suos conferre solet, institutus discessit, ut non minus ac plures alii, ex Schola Linguarum illa progressi per Orbem literarium egregie faciunt, aliis in eo studiorum genere plurimum prodesse valeret. Inde reversus

ad nos totum se dedit studio Theologiæ, quam ab acutissimo Scherzero, ac gravissimo Rappolto avide accepit. In Oratoria Ecclesiastica me, nunc Rectorem Academiae, * Hodegetam suum nominari voluit. Ingenii acumen & eruditionis præstantiam illi agnoverunt, qui suaves ei existerunt, ut Informationem de Reformata & Lutherana Ecclesia, ab ELIA GREBNITZIO, Theologiæ D. & Prof. Francofurti ad Oderam, anno septuagesimo octavo editam, quam no cituram esse Ecclesiis in Marchia Augustanæ Confessioni addictis, haut vane augurabantur, confutaret. Legitur vero ea Refutatio typis exscripta anno septuagesimo nono pia, modesta, accurata, solida. Meruit ergo in Baccalaureatus Theologiæ gradum anno sequente reponi, & a Nobilissimo Urbis Senatu ad Diaconatum Ecclesiæ Thomanæ vocari. Anno octuagesimo primo nuptias fecit cum honestissima ornatissimaque virgine SVSANNA SALOME, Nobilissimi ac Consultissimi Viri DN. D. NICOLAI CREVSELII, Supremæ Curiæ Provincialis & Facultatis Juridicæ Assessoris, nec non Academiae Syndici, filia. Anno octuagesimo quinto, volente Amplissimo Senatu, conciones pomeridianas Dominicales ad populum habere cœpit, quo etiam Licentiati Titulum a Venerabili Facultate Theologica suo merito obtinuit, cum prius disputationem eruditissimam, de Serpente antiquo seductore, conscriptam publice defendisset. Anno octuagesimo quarto acerbissimo luctu turbatus confususque est: Etenim charissimam uxorem, cum qua summa concordia vixerat, ex qua etiam duas filias, SVSANNAM CHRISTIANAM, & GOTTLIEBE SVSANNAM susceperat, mors ei abstulit. Qua clade, quod valde percussæ essent res ejus domesticæ, nec filias teneras officii curis præpeditus, solus educare posset, ad secunda vota transiit, duxitque anno octuagesimo quinto lectissimam Virginem, CLARAM ELISABETHAM, Viri Nobilissimi ac Consultissimi DN. D. CHRISTIANI PACKBVSCHII, in Consistorio Electorali ac Ducali Assessoris, in Scabinatu Senioris, in Curia

* Fuit is tunc Magnificus D. D. CARPZOVIVS.

Curia Suprema provinciali Advocati Ordinarii filiam, quæ mater ipsi fuit quatuor liberorum, CLARÆ ELISABETHÆ, CLARÆ SVSANNÆ, filioli GOTLOB, & ANNÆ SOPHIÆ, e quibus secundo genita filiola vivere defuit annicula. Anno octuagesimo nono ad Archi-Diaconi munus adscendit, & Professor Ebrææ Linguae a Sereniss. ELECTORE constitutus est. Munia sua omnia diligentissime obibat. Domus ejus Schola Pietatis erat, in qua uxorem, liberos & famulitium instituebat. In templo concionabatur perspicue, facunde, erudite: sermo ex sententiis Spiritus S. quasi ex floribus contextus, erat elegans, gravis, animos pervadens: sacra administrabat attente, precabatur devote. In Academia docebat Studiosos magno numero circumfidentes publice linguam Ebræam dexterrime, privatim Theologiæ partes, ac maxime cum magno applausu Artem Homileticam, cujus etiam explanationem uberiores ad methodum Carpzovianam in publicum edidit. Quamvis vero per maximam vitæ sedentariæ ac perpetuo in studiis exactæ partem, infirmitates corporis senserit, elapsa tamen ætate pejus, & autumnus pessime habere coepit. Nam, corpus excreti quidam tuberculi (purpuram vocant) decolorarunt, tussis vehemens concussit, difficilis respiratio anxio. Quæ ægritudine affectus Noster aërem ventis turbidum & frigidum perferre ægre poterat. Interim tamen officii partes agere, quantum poterat, conabatur. Quoties rauca ac obscura voce difficulter verba eum protrudere, quoties sermones frequenti tussedinis pulsu interrumpi audivimus? Ad istum modum morbus incrementa sumsit, & symptomata alia gravia excitavit, ut a Dominica IV Adventus usque ad extrema vitæ ægrotans detineretur. Nam præter vehementissimam tussim tumor invaluit. Hinc cibos omnes fastidivit, insomnes vero noctes traxit. Paucis abhinc diebus fluxus colliquativus vires exiguas abstulit. Ac quamvis medicamenta idonea adhiberentur, atque non solum Conjux dulcissima, liberi, Fratres honoratissimi, trigam suam morte junioris rumpendam dolent-

dolentes, auditores ejus tam Academici quam urbani, & nos pro salute bene merentis Viri vota faceremus, tamen vis medicamentorum frustrata fuit. Sic igitur evenit, ut die nupero vigesimo quarto Januarii, in quem incidit DOMINICA SEPTVAGESIMÆ, hora prope octava vespertina, animam suam in manu Jesu sui conderet. Hic enim vocabat Ministrum suum hunc fidelem, & operarium in vinea Ecclesiæ suæ, ut daret mercedem laborum. Annuit ipse se promptissimum venire, cum nominando Jesum, & suspirare, & vivere placidissime desineret. Accepit ergo denarium suum, id est, vitam æternam, non quam se ullis operis mereri sibi posse putavit, sed quam Dominus officium suum alacriter facientibus ex liberrima gratia dare velle promisit. Decesit anno ætatis trigesimo septimo, quem quatuor fere mensibus excessit, non senio, sed virtutum exercitio æstimandus. Nostrium est, CIVES ACADEMICI, exuvias ad monumentum suum deducere. Quod humanitatis officium hodie post horam primam pomeridianam me non hortante, sed indicante, facturos vos esse plane confido. P. P. die XXVII Januarii Anno CHRISTI M DC XCII.

In ejus funere Concionem sacram habuit Magnif. D. *Carpzovius*, in Beati Rivini Symbolum Cant. II, 16. Thema: Doppeltes Ergreifen / damit ein Gläubiger Christum / und Christus den Gläubigen ergreift.

* * *

In Ejus effigiem:

*Fallor, an haud animum pictura pascit inani,
RIVINI vultum quisquis Es ora videt?
Nam sacra, quæ moriens post se monumenta reliquit,
Picturæ lumen mox animamque dabunt.
Quæ quicumque leget, videri spirare putabit,
Atque ori Suadam jam rediisse suam.*

In honorem Collegæ & Compatriis
desideratissimi f.

L. THOMAS ITTIGIVS.
SCRI-

SCRIPTA:

Genaue Abhandlung der wichtigsten Glaubens-Streitigkeiten zwischen Lutherischer und Calvinischer Kirche darinnen wider D. Eliä Grebenitzens Unterricht der reinen Lutheraner Glaubens-Lehre schriftmäßig erklärt / bewiesen und versritten; der Calvinisten irrige Gegenlehre aufrichtig angeführt und widerleget wird. Leipzig 1679. in 8.

Hodegetici ad Artem Concionatoriam Carpzoviani uberior Explanatio privatis usibus dicata. Lipsiæ 1686. in 8. & postea sæpius in 12.

Serpens iste antiquus seductor e Gen. III, 1. sqq. ad mentem Doctorum Judæorum & Christianorum. Dissert. Inaug. Lipsiæ 1686. in 4. *

* *vid. Mens. Jul. Novell. Reip. Lit. an. 1686.*

POSTHVMA:

Gott-gewidmete Vesper-Stunden / das ist: Schriftmäßige und nach dem Sinn des heiligen Geistes erklärte Sonn- und Fest-Tags-Episteln durchs ganze Jahr; Benebenst zwei Predigten über den XXII Psalm und LIII Capitel Esaiä / ausgefertigt von L. Thomas Jttig / der Kirchen zu St. Nicolai daselbst Archi-Diacono. Leipzig / 1694. in 4.

Evangelische Mittags-Stunden / darinnen nach Anleitung der gebräuchlichen Evangelien auf die Sonnfest- und Apostel-Tage / die Unwissenden deutlich unterrichtet / die Irrigen in der Lehre gründlich widerleget / die Frommen zur beständigen Gottesfurcht herzlich angemahnet / die Gottlosen treulich gewar-net / und die Angefochtenen kräftig auffgerichtet werden. Leipzig A. 1697. in 4.

Lux Ecclesiæ, five Dispositiones Homileticæ Pericoparum Epistolarium, olim Auditoribus privatim propositæ; nunc ad multorum sollicitationes in publicum editæ. Lipsiæ 1694. in 8.

Mel Homileticum, five Pericopæ Evangelicæ, juxta artem Concionatoriam resolutæ & variatæ. Lipsiæ 1695. in 8.

Lac Biblicum, five dicta Vet. & Novi Test. selectissima Analytice & Synthetice juxta Regulas Homileticas disposita & variata. *Opus promissum & hætenus à iudicio.*

MEMORIAE
THEOLOGORVM

NOSTRAE ÆTATIS
CLARISSIMORVM

RENOVATAE

DECAS QVARTA.

Series Theologorum
QVARTÆ DECADIS.

Obiit Anno

1692. MICHAEL VVALTHERVS, D. Prof. Publ.
VVittebergenfis.
1692. IOHANNES LASSENIVS, D. & Professor
Primarius Hafnienfis, Ecclefia Germanica ad
D. Petri Paftor.
1692. MARTINVS BEERIVS, Paftor ad Spir. S.
Moraliumque & Geographia Prof. Norim-
bergæ.
1692. HENRICVS RIXNERVS, D. Superinten-
dens Generalis Halberftadienfis.
1693. CHRISTIANVS SCRIVERIVS, Phil. Mag.
Concionator Aulicus Primarius Quedlinbur-
genfis.
1693. IVSTVS CHRISTOPHORVS SCHO-
MERVS, D. Prof. Publ. Primarius Roftochi-
enfis, & Diftrictus Mecklenburgici Superin-
tendens.
1693. IOH. ANDREAS KVNADVS, D. Concio-
nator Aulicus, Paftor Prim. Superintendens
& Scholarcha Serveftanus.
1693. CHRISTIANVS VVAGNERVS, Phil. Mag.
SS. Theol. Baccal. & ad D. Johannis Paftor
Suburbanus Lipfia.
1693. NATHANAEL FALCKIVS, D. Prof. Publ.
& Paftor Stetinenfis.
1693. GEBHARDVS THEODORVS MEIERVS,
D. Sacrarum Antiquitatum Prof. Helmftadienfis.

XXXI.

RECTOR

ACADEMIÆ VVITTENBERGENSIS,
GEORGIVS FRANCVS,

Phil. & Med. D. hujusque Prof. P.

Aliquot S. R. J. Electorum, & Principum
Consiliar. & Archiater, C. P. Cæs. Academiae Leo-
poldino-Imperial. Adjunctus, & Italicae Recuperato-
rum Collega,

AD FVNVS

VIRI

MAXIME REVERENDI

MICH. WALTHERI,

Doctoris Theologi & Professoris, Alumno-
rum Electoralium Ephori, & Facultatis Theo-
logicæ h. t. Decani,

Cives suos

invitat.

RE, ac animi virtutibus, non nomine, aut vitæ asse-
ctatione, imitator *Augustini*, Præsulis Clarissimi in
Africa, censeri potuit, cum viveret Gravissimus ad
Templ. OO. SS. Præposit. Substitutus, & Collega
olim noster, Maxime Reverendus Vir, D N. MICHAEL
VVALTHERVS, Doctor Theologus, ac Publ. Professor
in nostrate Academia Celeberrimus, Electoralium Alumno-

D d

rum

rum Ephorus diu meritissimus, Facult. Theolog. hoc tempore Spectabilis Decanus; quem acerbissimo dolendum, luctu hodie significamus efferendum. Prolixissimam abiret opera in scriptionem, si retractaremus vitam, in tot Retractionum libris fuse admodum expositam ab *Aurelio* ipso, met, & *Jansenio*. *M. Aurelio Cassiodoro* iudice, *Augustinus* literarum omnium egregius magister, &, quod in verborum ubertate rarum est, cautissimus disputator. A patria *Senensis* dictus *Sixtus*, admirabili præditum ingenii acumine, liberalibusque disciplinis omnibus imbutum, Platonica Philosophia plenissime instructum, Aristotelicæ Philosophiæ non ignarum; in diviniis Scripturis longe omnium eruditissimum, in earum explanatione ultra, quam dici queat, incomparabili subtilitate sublimem, *Augustinum* prædicat. *Erasmus*, in præfatione *Augustini* operum, cum multis aliis Ecclesiæ luminibus contendens illum, hæc elogia adornat: In *Athanasio* sacram suspicimus, & sedulam docendi perspicuitatem. In *Basilio*, præter subtilitatem, exosculamur piam ac mitem suaviloquentiam. In *Chrysostomo* sponte, profluentem orationis copiam amplectimur. In *Cypriano* dignum veneramur spiritum martyrio. In *Hilario* materiæ ingenti parem grandiloquentiam; atque, ut ita loquar, cothurnum admiramur. In *Ambrosio* dulces quosdam aculeos, & Episcopo dignam amamus verecundiam. In *Hieronymo* divitem scripturarum penum jure laudamus. In *Gregorio* puram, nulloque fuce picturatam sanctimoniam agnoscimus. In *Augustino* omnia hæc sunt. VVALTHERVM commendabant, ne de corporis aliquid adjiciamus dignitate, vis ingenii, cui nihil nimis videbatur arduum, & quod in abditissimos exacte penetrabat sensus; elegans & præsentissima facundia, parrhesia prudens, quæ inprimis Oratorem decet. Per tot annos excoluerat Philosophiam Theoreticam, potissimum Mathesin, ut cum laude ipsam publice profiteretur. In Oraculis divinis explanandis, fideique, vindicandæ contra adversarios, capitibus, exemplo fere *Hülsemanniano* ita excellebat, ut priori nulli cederet, aut pari. Concionibus ad populum habendis sacris nullas ad-

misc-

miscebat fabulas, aut a theatris scenicis leviculos sermones; sed intentus, & contentus unice cœlestibus, ad persuadendum animis, acquiescebat. Sicut etenim JCto sine lege loqui turpe, ipsi etiam Imperatori dicitur erubescendum; sic in rebus, ad æterna & mysteria spectantibus, afferre quicquam inconveniens pro suggestu, turpitudini affine duxerat, præconis Evangelici officium fidelitate summa executus. Nunc ad vitæ cursum exponendum ferimur. Vagitus Nostri primos (prima etenim mortalium felicitatis hæc initia, censenda,) celebris Aurica Frisiorum Civitas excepit, Anno cIdo IdcXXXVIII. d. tertio Mensis Martii. Parente natus Summe Reverendo Viro, & Excellentissimo, cognomini, in Alma primum Julia Universitate Professore Ordinario, deinde, apud Frisios Orientales, Generali Ephoro, novissime Superintendent. Ducat. Brunsvicens. atque Lunæburgens. Generalissimo, Theologo de Ecclesia orthodoxa omni longe, meritissimo, ac singulari ornamēto; Matrem coluit Matronam genere, virtutibusque Nobilissimam, e Gleissenbergica familia MARGARITAM. Avi, Mercatoris apud Norimbergenses inclyti, & ab Augusto Imperatore *Rudolpho II* præclarissimis insignibus ornati, & *Jacobi Majenscheinii*, Patroni beneficentissimi, honestam fecit mentionem alibi Theologus πολυμαθὲς ατ Gerhardus, Gerhardi Genitoris Magni filius; ne plura cumulemus. Pusio, quam primum per ætatem pietatis, & doctrinæ hauriendæ videbatur capax, præceptoribus concreditus privatis, ad morum & virtutis regulam formatus est. Id operam Parentes providi dederunt, ut ingentis spei indoles educaretur liberaliter Efenæ. Cum excitati animi igniculi in luculentiores flammās indies erumperent, ad subsellia promovendus altiora, traditus postidea Cellensis Scholæ inclyto Rectori MECHOVIO, ipsius ductu felicissime ad Græcos, Latinosque, ob sermonis puritatem, ac ornatum, omnis generis Scriptores, sed & ad Mathemata, Poesin, & Historiam, profecit luculenter, adeo ut adolescens XVI annorum Academicis non immaturus videretur studiis. Consilio nimirum ejus placuit Parenti optimo, ut Helmæstadium amandaretur, Reverendo plurimum.

Theologo, & P. P. Dn. D. GERHARDO TITIO commendatus. Venit illuc An. cIdo IdcLIII & filii in morem a patre no hospiteque suo habitus, Humaniores artes, ac Philosophiam ab Illustribus addidicit Luminibus, CHRISTOPHORO SCHRADERO, Seniore Academiæ, HERMANNO CONRINGIO, JOHANNE a FELDEN, JOH. EICHELIO, (proh quantis Viris, & nominibus!) quin & ab ANDREA KINDERLINGIO, BRENECCIO, HOMBVRGIO, in publicis potissimum; privatim etiam Frölingianas & Meyerianas scholas auscultando, disputando, repetendo. Triennio propemodum exacto ibi, ad Nos VVittebergam, testimonio ornatus peregre regio, concessit, Genitoris jussu, An. cIdo IdcLVI. die XXII Aprilis, Rectore ad id temporis Magnifico, Dn. D. SCHNEIDERO; quem deinde Socerum venerabatur. Partem eruditionis maximam in Mathematicis, ac Theologicis debere se professus est insigni, neque hic tantummodo, sed & Dantisci celeberrimo Philosopho Theologoque, Dn. ÆGIDIO STRAVCHIO, Doctore hinc, sed tum Mathematum & Historiarum Professore, & Theologicæ Facultatis Assessori; plusculis adhæsit annis certe, hospitioque hujus, & Bibliotheca usus libere, utiliterque est. Hoc olim Præside historiam MANICHÆISMI publicus proposuit Respondens. Nec minori diligentia Incomparabilem SPERLINGIVM in Physicis, miratus Viri perspicuitatem in docendo, & facundiam, IACOBVM pariter TENZELIVM, t. t. Collegii Adjunctum Philosophici, in Metaphysicis, Pneumaticisque controversiis doctorem subtilissimum, sectatus, plurimas ingenii collegit opes. Cumque, ad exemplum Patris, haud postremum in Theologia nomen esset meriturus, meritis ingentibus prælustres Senes, ABRAHAMVM scilicet CALOVIVM, & IOH. MEISNERVM, (quorum sola mentio adæquat plurimorum titulos,) in scholis maxime privatis publicisque, disputandi speciminibus adversus *Rintelenses*, *Böttigerum*, & *Hornbekium*, primoque nominandum *Grotium Hugonem*, acuit ingenium. Strenuam navavit porro operam in Oratoria, inprimis sacra, per recitationes funebres, & Evangelicas in Templo Cathedrali.

thedrali. Hospitem, a *Strauchii* cohabitatione, per septennium elegit Virum Principalibus in Aula Academiaque notum magis, quam e vulgo hominum, Capitibus, civilitatem Mecanatis hujus, ob scribendi elegantiam, imitaturus, IOH. ERICVM OSTERMANNVM, Græcar. Lit. P. P. ac Senioremem venerabilem; qui potiora struxerat salutis & promotionis ejus fundamenta. Anno clō IocLIX tredecimo Octobris die, Philosophica, inter XXX Competitores, loco tertio donatus Lauru a BVCHNERO, Viro sui nominis AVGVSTO nostro fuit; quæ ad seria momenta calcar illi addidit. Ex eo quippe tempore sublimiora omnia præstarebant de VVALTHERO idonei æstimatores. Pluries se Respondentem, Opponentem stitit sæpius in Auditoriis. In numerum primo legentium, quos vocant, Magistrorum, Anno clō IocLX nec ita multo post receptus inter Ordinis Philosophici Adjunctos, adeo suarum partium sategit, ut in Disputationibus publicis, & privatis acroasibus numerosissimum confluxum obtineret. Ad Theologorum ævi sui pedes serius, inprimis ad conflictus sacros, & solennes, imo principilus sedit miles. Per quinquennium Assessor in Collegio Philosophorum, generis nullius non excoluit scientias, & ornavit exquisite, ut in admiratione Auditorum versaretur. Regiones externas invisere, nec semper desiderium domi, anhelabat cupiens; sed deerat occasio. Interea cum Hospes Nobilissimus ipsius, OSTERMANNVS, Schwalbacenses ad Acidulas diverteret, direxit iter alio VVALTHERVS, cum comitibus amicis in Franconiam, & agrum Noricum; Herbipoli *Gassarem Schottum*, Athanasii *Kircheri* organa & inventa demonstrantem, Noribergæ, Ratisbonæ, Ingolstadii, Augustæ, Ulmæ, Tubingæ, Argentorati, Heidelbergæ, Moguntia, ac Francofurti, vidit alios artifices, & Viros salutavit celeberrimos. Iam semel nominatus inter Candidatos vacuæ Mathematicarum Inferiorum tum Professionis, An. clō IocLXIV applausu Aulae Procerum contentus, & stipendio oblato sponte, beneficium non acceptavit; donec, ab excessu venerandæ Academiae Senioris NOTTENGELII, Professio Mathematicarum Superior. gratiose ipsi conferre-

ferretur, XXI die Iulii, Anno clō Iōc LXVI. & biennio post Electoralium Alumnorum Ephoria. Quas docendi ac administrandi partes ita functus est in publico, ut magni usus haberetur Doctor, nobileque mereretur nomen hic, & apud exteros. Nec tamen adeo in arctum suas cogi copias pariebatur, quin per alias spaciaretur doctrinarum partes etiam: præcipuis in curis certe habuit Theologiæ scopum. Ad hunc exitum deduxit tot compendii *Königianæ* scholas. Nemo igitur subdubitare debet, expetitum pluribus a locis MICHAELEM nostrum esse. Haud obscuri nominis Adjuncto Curatores pædagogii, quod apud Pomeranos claret, & tum claruit Sedini, munia Rectoris ipsi obtulerunt per KANSDORFIVM. Anno clō Iōc LXXV non semel ad Professionem Ordinariam Theologiæ, Pastoris itidem & Superintendentis Generalis subeundas partes, Annis quoque MDCXXCIV & V ad supremam Frisiæ Orientalis ephoriam per Fautores & Patronos serio desideratus est: sed VVittebergæ suæ adhærere maluit. Iam semel, iterumque inter optiones commendatus, post excessum bigæ venerabilis Theologorum, MEISNERI & CALOVII, receptus tandem est, sed post obitum BEBELII, ac abitum MATERI, meritis famaue inclytorum Præfulum, d. XV Augusti Anno clō Iōc XXCVII. Qua disertitudine, qua copia dicendi, quaque ~~argutia~~ excelluerit in respondendo, paucis exprimere non potest. Seculi adulti controversias iudicio peruestigavit exactissimo; cordata, neminique serva, libertate usus in sententiis ferendis. Nec in aditu substiterat, sed in ipsa rerum penetrare adyta solebat. De illius pietate, ac magnificentia quid memoremus? cum non laus, sed potius necessitas censeretur isthæc possit in Theologo; & liberalitas abesse nequeat. Hoc enim est, præclare uti partis, dum publica levantur inde commoda, & miserabilium fortunæ occursumus: non cum in arcis æditi conduntur nummi, atque strangulantur, ut cum *Statio* loquamur. Academici Rectoris munus summa fide bis, Decani vero aliquoties, in Philosophico potissimum Collegio, dexteritate non minori gesfit. Si domestica respiciamus, varia se nobis offerunt, compendiosius

diolius enumeranda tamen. Matrimonio animum applicuit, cum Anno clō Iōc LXVIII die Martii tricesimo, solenni ritu domum duceret piissimam, pudicissimamque Virginem, EVPHROSTNEN, Nobilissimi, Experientissimique, & Amplissimi Viri, Dn. D. CONRADI VICTORIS SCHNEIDERI, Serenissimorum Saxonis & Brandenburgici Electorum, Principum præterea Anhaltinorum Archiatri, ac Prof. P. Gravisimique Ordinis sui Senioris, filiam. Uteri felicitis mater liberos enixa tres, filium quidem MICHAELEM CONRADVM, (cum jam magna minaretur adolescens indolis præclaræ, Anno clō Iōc XXCIII cadente Ianuario denatum;) Filiarum par sine pari, EVPHROSTNAM SOPHIAM, atque ANNAM IVLIANAM. Consummatissimæ Virtutis, probitatis maximæ, superstes prior Virgo, funestissimo confusa luctu hodie exuvias Parentis venerandæ comitatur. Alteram turbato Pater extulit mortalitatis ordine Matremque ejus, qua cum per annos V vixerat exoptatissime, jam antehac, Anno clō Iōc LXXIII septem insequentes alios exegit in viduitate. Cumque diuturnior familiæ administratio molesta nimis videretur, solitarium, mutavit statum, ad secunda vota transiens. Clarissimam elegit Virginem, ANNAM MARGARITAM, Venerandi quondam Academiæ nostræ Senioris, Mathem. Super. Profess. Dn. CHRISTOPHORI NOTT-NAGELII, filiam, commendatissimam a pietate, suavi genio, & forma: filias ex hac suscepit quidem binas, ELEONORAM CHRISTINAM, ac AMALIAM BEATAM; utraque Genitor infelix brevi postea orbatus est; cui infelicitati cumulus ex obitu Charissimæ accessit Matris: quam ut duxit d. XVII Augusti, Anno clō Iōc LXXX, sic post biennium, undevicesimo Septembris die, iterum amisit. Anno clō Iōc XXCIV die XXVIII Octobris conubiali nexus foedere tertium addixit fidem Virgini celebratissimæ, ANNÆ COECILIÆ, Reverendo maxime ac dudum de Ecclesia Orthodoxa, & hac Academia inprimis, meritissimo Theologo Professore, Ordinisque sui Seniore, Dn. D. IOH. DEVTSCHMANNO, natæ; quo nihil

auspiciatus conjugio videri potuit; quandoquidem hinc duos sustulit scitisimos filiolos, IOH. CHRISTIAN. & AVGVSTIN. FRIDERICVM, hoc commiseratione digniores, quo tenerioris adhuc sunt ætatis orphani. Tot luctuosis casibus dejectus quidem animus VVALTHERI, non abjectus tamen unquam factus. Postquam enim dilectissima, privatus pariter hac Costa fuit sub initium Novembris, Anno clō Idc XXCVIII, ad quarta, eaque suprema, denuo progressus est Sponsalia cum sui sexus gloria, Matrona Nobilissima, CHRISTINA, Illustris & Excellentissimi Legati Saxonici Electoralis ad Comitata Imperii, ac Senatoris a Consiliis sanctioribus, Dn. AVGVSTINI STRAVCHII, relicta Filia, & Vidua, tum temporis Magnifici Jcti, & Antecessoris apud nos, LTSERI, *υαλθερις*, quondam Coniuge incomparabili. In qua recuperasse sibi videbatur, quicquid fide, amore, ac prudentia in tribus perdidit prioribus. A latere Mariti semper hæsit, nullis, nisi sola morte, abstrahenda modis; supra vires sane adfuit periculose decumbenti. Si compressiones pectoris & tertianæ febris vices, quas interdum junior persenserat, excipias, valenti vegetoque sanitatis alioquin utebatur statu; nisi quod superioribus hinc annis proximis a podagra quandoque tentaretur. Januarii octavo die conqueri occæpit de doloribus ex latere. Secutus est, post biduum, inauspicati ominis paroxysmus, a pleuritide exortus. Itum malo obviam mature Medicorum atque medicamentorum saluberrima provisione, primum, equidem Experientissimi Dn. D. SPERLINGII, mox nostris etiam consiliis. Adhibita & venæ sectio spem mitioris morbi promittebat. Suberat continua cum purpura erumpens febris sexto decimo elapsi mensis die; quæ vel singula dare pessum robustissimam naturam potuissent. Hæc animadvertens NOSTER, devocari ad se Rev. admodum Archidiaconum, Dn. M. FABRICIVM, quem a confessionibus habebat, iussit, propter mortis prodromos testatus, solam se desiderare curam animæ. Exposuit errores vitæ, fideique, juxta verbum Dei, in SS. & Symbolicis expressum libris, restatus seriam constantiam, accepto immortalitatis pharmaco

ac

ac ipſius, cum devota gratiarum actione totum ſe commiſit Numini ac Servatori Jeſu. Die inſequenti primo & viceſimo, poſt X ante meridiem, inter preces Myſtæ Venerabilis, ex mortalitate emigravit placido diſceſſu, ad cœleſtem Academiam tranſpoſitus; cum annos LIV, exceptis VI hebdomadibus, feciſſet vivens. Ceremonia ſolenni efferetur funus e relictis ædibus, condecorandum funebri Oratione, hinc in Templum OO. SS. deducendum poſtmodo. Vos, CIVES ACADEMICI, memoriæ ac meritis tam excellenter meriti de Vobis Viri, Præceptoris fideliffimi, ſupremæ pietatis debitum, & munus paratiſſimo confluxu, & decoro comitatu hodie præſtabitis poſt I pomeridianam; quod a vobis omnibus & ſingulis expetimus. P. P. Dominica SEXAGESIM. Anno reparatæ gratiæ clō Iſc XCII.

Dixit in ipſius funere ex Cathedra ſacra ad Pf. LXXXIV, 7. 8. D. Caſpar Læſcherus, & gratias ad exequiatores ſermone Latino detulit Jo. Georgius Neumannus. Concionis thema fuit: *Die mit Segen und Singen geſchmückten Lehrer.* Extat eadem in Magnif. Autoris *Lodes, Rammer/* P. 949. ſeqq.

EPICEDIVM:

*Corpore magnus erat WALTHERVS, at indole major,
Atque animo virtus dignaque, parque fuit.*

*Scilicet Eusebie, meditans habitacula digna,
Naturam majus condere juſſit opus.*

*Hospitium ſubiit ſic dignum dignior hoſpes,
Et viſa eſt ſedes incoluiſſe ſuas.*

*Sed breve per ſpatium; nam machina pulcra fatiſcit,
Eusebieque ſuos linquit amica lares.*

*Si licet ingenuo conjungere vota dolori
Arte ſit alterius ſarta ruina precor!*

Obitum Conſummatiſſimi Theologi vehementer dolens ſcr.

C. H. HORN, D.

A L I V D:

*WALTHERI ad bustum lugens ECCLESIA flebit,
 Ac madido tristes protulit ore sonos:
 Heu mihi! cui cathedram toties & pulpita pandi,
 Tam cito sum tumuli pandere iussa fores.
 Tempore quod tanto crevit, brevis abstulit hora,
 Quique diem dederat, surripit ipse diem.
 Ingenio totum vasto qui clauserat orbem,
 Prostratum exiguo nunc capit urna loco.
 Ipsaque virtutem visa est jam perdere virtus,
 Musaque cum Domino pene sepulta suo est,
 Ad mea non jussi venerunt templa Quirites,
 Magnetem petiit linea tacta suum.
 Stabat & attonitus tanto cum Praside cœtus,
 Hic ubi spargebat dogmata, Pindus erat.
 VITÆBERGA, Tuo poteras Doctore Valere,
 Hoc tamen erepto nunc sinut ægra jaces.*

ÆTERNÆ MEMORIÆ
 PATRONI AC PRÆCEPTORIS SUI
 D.

IO. GEORG. NEVMANNVS, P. R.
 & Acad. Bibliothecarius.

S C R I P T A:

E Disputationibus *Philosophicis*, præter illas, quas Adjunctus
 Facultatis Philosophicæ ex omnibus Philosophiæ parti-
 bus complures habuit, notari inprimis merentur, quæ ad
 Mathesin spectant, cujusmodi sunt: *Analecta Mathema-*
tica, *Dissert. de Eclipsibus*: *de Cometis*: *de longitudine*
Geographica: *de Zona torrida*: *de aureo numero*: *de*
itinere Sabbathi: (*quæ repetita extat in Thesauro Philo-*
logico-Theologico Amstelodamensi, P. II. p. 423.) E Theo-
 logicis vero sunt sequentes: *de fidei Nicænæ veritate*,
antiquitate & necessitate: *de justitia inhærente*: *quid*
circa clavem ligantem liceat? *de fide baptizatorum in-*
fantum:

fantum: de Jesu ante Mariam: de catechizatione Veterum: de concursu DEI: de satisfactionis Christi certitudine ex Jes. LIII, 5. 6. 1 Tim. II, 5. 6. imprimis contra Socinianos: de *Seias novovlas Qúceas*, ex 2 Pet. I, 4: de abusu distinctionis inter præsentiam intimam, & extimam: de Disputationibus Academicis: de dissimilitudine ortus nostri & Christi hominis: (*Inauguralis Jo. Davidis Schwertneri*), de Christi hominis *ἀνθρωπότητα*: de novo Legislatore, Christo, contra Socinianos & Arminianos, &c.

MANUSCRIPTA ejus sequentia in ipsius Bibliotheca reperta fuisse Amicus mihi nunciavit:

Universa Philosophia Thetice, qua partem Theoreticam methodo synthetica, qua partem practicam methodo analytica pertractata.

Annotationes perpetuae in Königii Theologiam positivam.

Tres Tomi Controversiarum nobilissimarum ad eandem.

Praelectiones publicae in Heideggeri Concordiam.

Positiones universam Theologiam complexae.

XXXII.

R E C T O R

REGIÆ ACADEMIÆ HAFNIENSIS

D. CASPARVS BARTHOLINVS,

Supremi Justitiæ Tribunalis, & Collegii Consistorialis Assessor, Med. Anat. & Physices Professor

Regius,

L. S. D.

ET FVNVS

Consummatissimi Theologi,

IOHANNIS LASSENI,

indicit.

ECquis cupressi, ecquis funereæ taxi apparatus illam prisci ævi superstitionem, cujus inania hætenus sprevimus, postliminio revocat. Augustissimam Danici ac Norvagici Regni coronam ante hos centenos

tenos (si quatuor exceperis) annos sacro suo capiti imposi-
turus inclytus Regum Nestor, antepenultimum Augusti diem
splendidissimo inaugurationis hujus actui destinaverat.
Monuit palam Magnatum non nemo, faustiores optatissi-
mæ isti solennitati solem esse deligendum. Etenim diei in-
famiam non tantum ab impia Johannis Baptistæ decollatio-
ne, cui eum majores nuncupaverant, sed etiam a tristissimis
Christianorum stragibus, nefandisque ferociæ Ottomanni-
cæ trophæis passim traductam, orbi innotuisse. Ipsum imo
seculum suum atro diem carbone notasse, postquam Hun-
garicas victricia Solymanii arma copias delevissent, Regem-
que Ludovicum infelicissime depræliatum in loco palustri
vita pariter ac imperio fata miserranda exuissent. Respon-
debat animose sagacissimus Princeps, nil se morari augurio-
rum ineptias, nec tetræ dietum terreri Portentis. Ensem il-
lum, qui jam jam inter sacratissimos ritus uncto suo brachio
traderetur, vanam orbis credulitatem profligaturum, & au-
spicatissimum diadematis sui fulgorem brevi damnaturum,
quicquid in auspiciis inane quælivissent. Verum enim ve-
ro gloriosissimi licet imperii serenitatem sinistra non obfu-
scaverint omina, nuperum tamen Ecclesiæ vulnus novo
diem (ne infaustos suos nesciret alites,) squalore denigravit.
Occidit in grandem Domus divinæ jacturam Vir inter divi-
niores præcellens, Apostolicorum ævi hujus Procerum
præcipuus, præpotens Oraculorum cœlestium Interpres, cu-
jus vitam millenis Christianus Orbis redimere voluisset fu-
neribus, cujus sanctitatem & facundiam spectatissimæ regio-
num variarum orchestræ licitabantur, cujus in obitu recru-
duisse videntur, quas Decollati Baptistæ dies turmis fide-
um sæpiusculæ intulit, plagæ. Et merito ad sacram immor-
talitatis aram illius Mystæ prosequimur & veneramur vesti-
gia, qui heroico pietatis studio magnum Messiaæ Præcurso-
rem imitatus, pro gloria Numinis passim dilatanda, pro gre-
gis salute anxie quærenda, pro veritatis arce fortiter tuenda
caput ipsum vafri fidei hostibus amputandum lubenter
præbuisse. Sed quæ umbra abscondit inæstimabile Eccle-
siæ lumen & optatissimum gentis Christicolæ delictum? vi-
ces

ces vestras dolete, terrigenæ, postquam hanc fatis necessitatem indixerint Superi, ut dies, qui Corona Martyrii beasse creditur primum Christianæ pœnitentiæ Præconem, Coronaque Imperii cinxit Monarcham re & nomine Christianum, triumphalem demum Justitiæ Coronam imponeret illustri animæ Consummatissimi Theologi, D. IOHANNIS LASSENI, Sacrosanctæ Theologiæ in Regia Universitate Hafniensi Doctoris & Professoris Primarii, Collegii Consistorialis Assessoris, & Ecclesiæ Germanicæ, quæ ad Ædem Divi Petri colligitur, Pastoris vigilantissimi. Quantum indicimus funus! Quantum Ecclesiæ Angelum inter lucidos nunciorum cœlestium choros receptum suspicimus! Credite exteri, scitote posteri, nos non tam Viri merita, supra fidem ingentia, quam devotam nostram in manes pios pietatem scriptione hac publica exprimere voluisse; quandoquidem id æquitas jubet, ut mœsta Lycæi nostri desideria orbi exponamus, ubi desideratissimi Collegæ elogia vastæ nominis dignitati æquare noster nequeat penniculus. Ne tamen vitæ curriculum, a Beatissimo Numinum Arbitro, in ferræ posteritatis exemplum pariter ac notitiam, laudatissime confectum, oculos nostros in se non convertisse videatur, illud idem, ubi venerationem, mente potius, quam pagina, prolixam, ausus nostri comitem fecerimus, succincte lustrare conabimur. Vivendi initium fecit suavissimus Charitum filius in parœcia VValdaviensi Pomeraniæ, die vigesimo sexto Aprilis Anni MDCXXXVI, genitore proximo Dn. IOHANNE LASSENIO, primum dictæ Ecclesiæ, postmodum ædis Lazari apud Dantiscanos Pastore religiosissimo; cui hanc prolem, quæsitissimis gaudiis anteponendam, enixa est Conjux sua amantissima, ANNA SIVERTS, Spectatissimi Viri, DIETERICI SIVERTS, Secretarii Butaviensis filia. Ita Doctorem IOHANNEM POMERANVM, quem primum reformationis Evangelicæ Ministrum ex oris olim Teutonicis Dania accivit, & ultra quinquennium in sinu fovit, denuo nobis parturire feliciter, gignere felicius, mittere felicissime videbatur Germania. Scilicet inclytum illud nomen Danicis, quibus mire olim profuerat, Eccle-

Ecclesiis tam suavem sui memoriam reliquerat, ut cum anxius sæpiuscule votis revocaverint diem, quo prioris æmulum ac cognominem Presbyterum, ad amplificandum Metropolitani sui pulpiti cultum, astra potius, quam arva Pomeranica, mitterent. Sic novum splendidi, & vel ipso nominis omine, salutaris syderis ortum nostra tam patria, quam vicinia late intuebatur, ubi, hausto vitali lumine, in primis cunabulis docte lallare coepit LASSENIUS. Alebat expectationem publicam ingenua teneri educatio, quam, prævia mystica animæ lavatione, intra penates suos circumspecti instituerunt Parentes, Musisque genialibus eandem fanste insinuarunt. Ad maturiores ingenii elegantias profectus filiolus, Scholæ Stolpenfis alumnos decore auxit, rei literariæ habenas ibidem moderante Clarissimo MARTINO SPILENBERGIO, cujus ab ore triennio integro obsequiosus pariter ac docilis hæsit. Postmodum Patris amantissimi consilio, Gymnasii Gedanensis Doctoribus nomen professus, Viros omni laude majores, D. IOHANNEM MAVKISCH, Theologum & Lycæi Rectorem, D. LAVRENTIUM EICHSTADIUM, D. DANIELEM LAGVM, M. MICHAELEM FALCKIVM, & IOH. PETR. TITIVM in studiis consuluit, doctasque subinde disputationes, tum Præside EICHSTADIO, de *generali Physices constitutione*, tum sub MAVKISCHII præsidio de *Revelatione Divinæ voluntatis circa salutem, contra Fridericum Spanhemium*, nec non de *Tertio Genere Communicationis Idiomatum* publice defendit. Exempto vivis Genitore, ad Gymnasium Stetinense profectus uberiore scientiarum cultu animum excoluit, atque acutam de *Justificatione Hominis peccatoris coram DEO* Dissertationem, proprio Marte compositam, Celeberrimi D. IACOBI FABRICII auspiciis ventilandam proposuit. Stipendio dehinc Magistratus Dantiscani instructus, Universitatem Rostochiensem eodem discendi ardore salutavit, immensæque famæ Viros, D. DORSCHVUM, D. SCHVKMANNVM, D. VARENIUM & D. MVLLERVUM (quem quidem Præsidem nactus, publicam de *Salvatoris nostri Triumpho e Psalm. 16* disputationem

rationem habuit) trium fere annorum spatio docentes auscultavit. Dantiscani postmodum Patricii peregrinationi ac moribus præfectus, illustriora Belgarum Athenæa alacriter adiit, inclytis, quas Lugdunum, Ultrajectum & Groninga in sublime fastigium evexerunt, Musis familiaris usus. Hic genii desiderio expleto, Galliam pariter obire constituit, in florentissima tamen regni metropoli, cui Orbis potius, quam Urbis nomen tribuendum censuerunt viatores, præcipue commoratus. Singulari enim Eminentissimi Cardinalis MAZARINI gratia commodum potitus, non minus Regiam, quam ejusdem Purpurati Patris Bibliothecam sibi patentem invenit, ut nil mireris, si vasta scientiarum supellectile onustam mentem ex vastissimo illo mutorum Magistrorum conclavi retulerit. Relictis Parisiis, Aureliam digressus, & in novi honoris specimen, Academiæ ibidem Curator nominatus, quosvis Phœbi Mystras ingenuitati suæ miræque morum suavitati ita devinxit, ut commune abeuntis desiderium, Clarissimo illorum Collegio relictum, centenis statuis prævaluerit. Quicquid in reliquis Galliæ oris cultu aut nitore suo curiosos detinet ocellos, eadem aviditate invisere, minime neglexit, marique demum Britannico feliciter sulcato, in nobilissimam Europæ insulam se contulit, potentissima Angliæ ac Scotiæ regna, in quibus tunc summam rerum factio Cromwelliana moderabatur, nec non adjunctam illis Hiberniam studiose lustraturus. Præcipue vero inibi quæsit Oxoniensia, quæ splendorem Palladis magnifice tutantur, Musea, librarium, quo augustius alterum, vix monstrabitur, palatium, & Doctorum consuetudines, nulli sapientiæ licitatori pœnitendas. Ad Gedanenses suos redux, binorumque Fratrum Principum studiis ac itineri præpositus, penulam majoris gloriæ venatricem induit, visisque secundo Hollandia, Gallia, Britannia, quicquid in solo Italico vel Naturæ benignitas, vel artis præstantia commendat, quicquid in latissimo Hispaniæ regno, & ditissimis Portugalliæ portubus spectatores detinet, sagacitatis suæ delictum fecit. Postquam telluri Germanicæ redditus esset, ab utroque Illustrissimo peregrinationis Achate plurimis

mis haud parum splendidis pollicitationibus ad amplectendum civile vitæ genus sollicitabatur; sanctiori autem Theiosophiæ studio dicatum semel animum a proposito minime flexit, utque in cara illius mysteria expeditius penetraret, conspicuos, quos sibi favor Principum obtulit, honores constanti, humerisque Atlanticis immotiori rerum cœlestium indagationi posthabuit. His scite ponderatis, Berolinum discescit, instructissimam Electoris Brandenburgici Bibliothecam, solertiæ suæ ministerio commissam, inexplebili, quo jugiter trahebatur, discendi ardori, nullius vel olei vel operæ pertæso, prudentissime reclusit. Ad perillustri vero Domini FRANCISCI MEINDER, Serenissimi Electoris Consilarii intimi, commendationem lauto peregrinantium stipendio actutum donatus, iterum consilium cepit, celebriores per Germaniam Academias, nec dum sibi visas, adeundi, vel, ut verius loquamur, adornandi; quocirca VVittenbergam & Lipsiam primum sibi salutandas ratus, celebratissimos Orthodoxiæ Evangelicæ vindices, D. CALOVIVM, D. MEISNERVM & D. QVENSTEDIVM, ceu viva veritatis salutiferæ oracula, coram venerari, ingentem voluptatis suæ partem duxit. Inde Pragmam Bohemiæ digressus, & mox Dresdam Saxonici reversus, aulae hujus saniores ad altaria confessiones aliquantisper suspexit; tum Jenam profectus D. IOHANNI MVSÆO, & D. IOH. ERNESTO GERHARDO, Theologis, se familiariter applicuit. In Helvetiam postea profectus Basileæ ac Tiguri Chrysostomis innotuit; inter quos crebrius usus fuit D. HVLDERICO & D. HOTTINGERO, ut a felicissimo alarum remigio, quibus ipsos fama vivax extulerat, pariter super æthera volitare disceret. Alsatiæ deinceps finibus obambulatis, Argentorati supremam Philosophiæ Lauream, ab Apollinis Sacerdotibus sibi dignissime oblatam, modeste acceptavit, optimam interea occasionem nactus, æviterni nominis Viros, D. IOH. SCHMIDIVM, D. DANHAVVERVM, & D. BOECLERVM, in nobilissimis genii optimi institutis consulendi. Tubingam interea cogitavit, ubi famigeratissimas D. TOBIÆ VVAGNERI, D. IOH.

D. IOH. IACOBI HAINLINI Camœnas, quæ Cerco-
 piarum avium instar ex prati Sionæi thymo mel sapientiæ
 fragrantissimum attraxisse credebantur, rebus suis multum
 profuturas autumabat. Expectatione heic sua minime
 frustratus, Noribergam amare cœpit, Homileticis utpote
 exercitiis lubentissime vacaturus, quæ quidem in clarissima
 illa urbe cum applausu omnium ferventer tractavit, intima
 D. IOHANNIS MICH. DILHERRI, Theologi præcel-
 lentissimi, conversatione potitus, atque scriptis plurimis in
 lucem emissis immortalitatem nominis ibidem negotiatus.
 Et calamo quidem elenchico, contra Papicolas intrepide
 armato, præprimis inclaruit, Antagonistas nactus D. IOH.
 CASPARVM IÆGERN, P. OTTONEM, AVGVSTA-
 NVM, & P. BERNHARDVM NEVHAVSER, Ratisbo-
 nensem, Lojolitas haud incelebres; quorum virtus & furor
 in Beatum nostrum adeo excanduit, ut Noriberga profe-
 ctum per clandestinos emissarios in via interceperint, &
 partim comminationibus, partim blanditiis splendidaque
 munerum promissione in castra Pontificia pertrahere conati
 sint. Quid? quod Viennam abductus, ipsi etiam Roma-
 norum Imperatori fistebatur, ut imperata facienda terreni
 Numinis Majestas captivum incitaret. Cum autem ab im-
 pavida veritatis Confessione ne latum quidem unguem se
 dimoveri pateretur, ab uno Monasterio in aliud protractus,
 & nullibi non duriter habitus, in fovea profunda ac sordida,
 necem ultimam minitante, novem fere dies panes mœstitiæ
 comedit. Tandem, ut nulli non periculo exponeretur, ad
 fines Hungaricos, Turcarum dominio conterminos, fero-
 citer propulsus, sæviora indies vincula timuit. Ex tot ta-
 men funestis discriminibus singulari Jovæ beneficio ela-
 psus, Magdeburgum devenit, postquam pro doctrinæ Apo-
 stolicæ constantissima defensione nec ferrum nec flammæ
 formidasset, atque per minaces hostium insidias, per diras
 afflictiones & casus horrendos ad ipsam Martyrii (quæ ma-
 jor Christiano expectari possit?) gloriam mascule conten-
 disse. Viso demum Helmstadio, & familiaritate cum Viris
 inçlutissimis, CONRINGIO, CELLARIO ac TITIO, insti-

tuta, in Holsatiam properavit, a Consultissimo VVILHELMO CLVVERO, Crempensium, & Amplissimo VVOLLENBERGIO, Itzehoensium Consule, quovis officiosissimi honoris genere maectatus. Tertio enim post adventum die, dictæ Itzehoæ Scholam ampla Ludimagistri cura regundam suscepit, annuente pariter Magistratu, ut diebus Lunæ Concionatoris partibus in Ecclesia Oppidana fungeretur. An. MDCLXVII die X Januarii sub Viri maxime Reverendi ac Celeberrimi, MATTHÆI TABBERTI, præsidio, *de Principiis Romanensium autoritatibus, Primatu Pontificis Romani, & Traditionibus non-scriptis, nec non eorundem principio quaestioso, Purgatorio*, solennem pro Licentia summos in Theologia honores legitime consequendi disputationem Gryphiswaldiæ habuit, quam quoque primum indeptus, postmodum Doctorem mitram ab ejusdem Academiae pulpitis digne reportavit. Late porrecta divinæ eloquentiæ fama commotus Illustrissimus Comes de RANTZAVV, Regius per Ducatum Slesvicensem & Holsaticum Vicarius, sacrum aulae suæ Oratorem Anno MDCLXIX LASSENIVM constituit, vicinarum præterea Ecclesiarum inspectione, cum Veneranda Præpositi dignitate, ei injecta. Postquam vero Anno MDCLXXV legem mortalitatis explevisset Vir admodum Reverendus, Amplissimus & Celeberrimus, M. GERLACVS SIASSIVS, Ecclesiæ Hafniensis, quam Divo Petro majorum sacravit religio, Antistes Religiosissimus, unanimi plebis pariter ac Magnatum voto Successor Defuncti nominatus est, qui facellum Rantzovianum jamtum voce omnem laudem supergressa compleverat. Vocazione hac sibi nec ambienti, nec cogitanti per literas amici indicata, responsum dedit LASSENIVS: *Cælestis Numinis nutui, cui hac spectatissimi cætus consilia omnino adscribenda putabat, refragari se minime posse. Cæterum de dimissione ab Excellentissimo, cui fortunam votis parem debebat, Prorege sibi se certum reddi; quam si ipsi impetrare possent, Hafniensium se lubenter satisfacturum desiderio.* At nihil se ægrius, quam hanc abeundi licentiam Sacerdoti suo permissuros, & quælibet pretiosissima bona potius, quam fidissimum

sumum hunc animarum curatorem amissuros, palam fassus est cum Illustrissima Coniuge Heros beati Gratosissimus, literis etiam in eandem sententiam ad Regiam Majestatem submisit datis. Interveniente vero Suprema Monarchæ autoritate, missoque sibi splendido, cui Regia manus die V Januarii Anno MDCLXXVI subscripserat, vocationis diplomate, suos Hafniam, astris ridentibus, transtulit lares, & primam die Martii quinto ejusdem anni concionem in Ecclesiæ sibi concreditæ cathedra habuit, eo quidem cum applausu, quem miratio & amor Auditorum perpetuus recordabitur. Anno MDCLXXVIII d. IV Jun. novo Augustissimi Regis beneficio, præbendam, Vicariam vocant secundam Altaris Thomæ & Elisabethæ in Lüneburgensi (ad Ædem Divi Johannis) Armario, sibi in augmentum salarii collatam vidit; eodemque anno, vocato ad Episcopatum Nidrosiensem, Viro Nobilissimo, Summe Reverendo & Amplissimo, D. CHRISTOPHORO SCHLETTER, S. S. Theologiæ Professore Regio, vacuam Theologi spartam, suscipere jussus, illustri Universitati huic membrum dedit, quod annos ultra quatuordecim, quorum sex ultimis Primarium Facultatis suæ Professore egit, non sine voluptate suspeximus. Cœlibem vitam anno seculi sexagesimo cum statu conjugali commutavit, in chorum genialem ducta florentissima Virgine, ELISABETHA DIESTELER, conspicui Rostochiensium Mercatoris filia, quam, post XLII hebdomadas fœtum mortuum enixam, fati præmaturis amisit. Absterfis lacrymis, ad secunda vertente anno vota transiit, fœdere sibi legitimo sociata Matrona pereximia, moribusque tanti Mariti simillima, GEDESHA VVILDENIA, Viri Præclarissimi M. PETRI GARPENII, Parœciæ Boinfleth in Holsatia Pastoris, relicta vidua; ex quo connubio, in vigesimum tertium annum amabiliter traducto, se prolis quæ ternæ genitorem vidit; cujus dimidia parte, cum fratre scilicet unico filiola, ad sedes Olympi transmissa, supersunt in sexus sui ornamentum binæ tantum gnatæ, & acerba Parentis incomparabilis fata impatientius deflent. Vidimus Magni Theologi natales, studia, munera, conjugia;

sed quam speculam conscendamus, ut Viri amplissima, & per Christiani Orbis tractum late patentia merita pariter in-
 tueamur? Fatigabunt suas prius linguas Rhetores, deteret
 suos prius stylos Scriptorum assiduitas, quam laboriosissimi
 omnium LASSENII stupendam in pluteis & choro strenui-
 tatem, regno cœlesti cumulate lucrosam, vel debitis enco-
 miis edisserent, vel justis tabulis includent. Equidem po-
 tentiorem voluntatis divinæ, seu Regalis, seu Evangelicæ
 Præconem nostra nec vidit ætas, nec secutura dabit. Te-
 stantur id ubertim lamentationes publicæ, sacram illam
 amarum singultibus hodie opplentes ædem, quam divinissimo
 Beatus noster ore non ita pridem animavit. Ex nullius e-
 nim fulminis ictu, ex nullius auræ spiramento impetuosior
 ad aures mentesque nostras penetravit verbi mystici effica-
 cia, quam ex sanctis Viri Desideratissimi labellis, quibus
 apertis, rore actutum fecundissimo madebat, quicquid in
 montis Sionæi cacumine nudius tertius vel vigere vel virere
 coeperat. Obsequium illud deplangite, cives, quo sævis se
 Parcarum legibus submisit dominatrix pulpiti sacri facun-
 dia, quo umbris lethæis obticuit Orator N. disertissimus, de
 quo non facile dixeritis, an linguam magis vel populum in
 obsequio habuerit. Equidem illa polito Viri ingenio adeo
 promte, adeo velociter paruit, ut liquido fluens cursu elo-
 quium ipsas sæpe meditationes mentis eleganter prævenerit.
 Quantum vero in persuadendis Auditorum animis valuerit
 LASSENIANA fandi copia, loquuntur tecta sacra, ad pios
 Illius hortatus, dicto ocyus efficaces, nullo non anno no-
 vum splendorem adepta, loquuntur numerosissimi inopes,
 quibus stipem, a re lauta parum recedentem, publica Viri
 suada sæpius impetravit. In vulgus notum est, Matronam
 primariam in pelvi, ante Templi Petrini valvas colligendis
 eleemosynis exposita, armillam auream brachio detractam
 posuisse; quandoquidem nupera flexanimaque Beati Ora-
 tione tactis pectoribus nulla nimia videbatur beneficentia,
 nimia liberalitas. In reliquis autem Spartæ Ecclesiasticæ
 functionibus quis unquam LASSENIO excitator depre-
 hensus? quis Illo crebrius, pro Æviterno Creatoris hono-
 re,

re, & amplis Ecclesiæ emolumentis impigros domi forisque movit lacertos? Superfunt in augustum LASSENIANÆ memoriæ decus numerosa hæc & vere illustra divini ingenii monumenta, laudatissimam Auctoris industriam, quamdiu soles suos mundus numerabit, digne locutura: Historica & Theologica & doctrinæ Quærorum consideratio: Inordinata Statera ignea, in dogmate purgatorii, contra P. Neuhauserum: Triginta duæ rationes, ob quas citra salutis dispendium in castra Pontificia transitus fieri nequit: Horrenda Papatus Blasphemia: Apologia ejusdem Scripti contra Jesuitas Salisburgenses: Concionis D. Joh. Casp. Jæger, & de immaculata B. Virginis Conceptione, quæstionis decisio: Infirmæ rationes levis ab Ecclesia Lutherana defectuionis, contra P. Ottonem Jesuitam Augustanum: Colloquia Mensalia Nobilium: Colloquia Mensalia Civium: Gaudia cœlestia & cruciatus Infernales: Turcica potentia a Deo irrita: Theatrum tragicum Principum: Iter miraculosum Bethlehemiticum: Sudarium Jesu sanguine tinctum: Historia Conciliorum omnium inde a passione Christi, usque ad hæc nostra tempora, in Europa, Asia, Africa, & America habitorum: Suscitabulum Theologicum, omnes articulos Fidei per definitiones, distinctiones, axiomata & casus conscientiæ pertractans: Refectorium Historico-Philologico-Sacrum: Dissertatio Politico-Theologica de Statu Canoniorum Reformato-Lutheranorum: Libri duo de Bono Principe: Classicum belli Turcici: Prudens Satrapa: Circumspectus Miles, ductu librorum Regum & Chronicorum: Amorrhæus, conscientiæ expers: Armamentarium sacrum: Fructuosi colloquii ludus: Arcana Politico-Atheistica: Atheismus triumphatus: Manuctio ad salutem, sive Expositio Catechismi Lutheri per quæstiones: Horæ refectionis Sionitica: Corona Mercatorum: Conciones duæ funebres: Spiritualis margaritarum thesaurus: Canora devotio, sive hymnorum liber: Mœstus, sed solatio divino rectus Ephraim: Meditationes quadragesimales: Thus Biblicum. Quæ quidem Opera, partim Latine Idiomate elucubrata, & in publicam lucem emissæ, lectorum

rum manibus teruntur, præter alia quam plurima maximo Viri ingenio & indefesso calamo elaborata, quæ Typothetæ adhuc operam efflagitant. Hac summæ eruditionis, & fulmineæ potissimum eloquentiæ laude traxit vivus in sui amorem & desiderium, quotquot illustrem aliquam docendi provinciam, Rhetore suo orbam, decentissime implendam ac ornandam voluerunt. Jam enim ab Hamburgensibus, jam a Dantiscanis, jam ab aliis florentissimis Germaniæ Ecclesiis nuncio misso, ad sanctiores & principales cathedras invitabatur. Veruntamen divinæ sic visum erat Providentiæ, ut Hafniaco solo, præter immortalem nominis memoriam, ultimos etiam mortalitatis suæ cineres ac exuvias relinqueret. Cœperant jam olim tristitia hæc Parcarum jura præfagire morborum varii, quos a prima juventute corpusculo suo sensit infestos, calculus scilicet renum, quousque ad annum ætatis vigesimum tertium sæpissime affligebatur, nec non dolor podagricus, familiaris suus per reliquum vitæ spatium tortor: quo quidem circa anni labentis initium adeo graviter lethaliterque decubuit, ut pristinæ sanitatis restitutionem vere mirandum Numinis beneficium singuli postmodum agnoverint. Die autem mensis Augusti decimo nono cephalalgiam insignem conquestus, partibus nihilominus suis tum illo tum sequente Dominico die in sacro pegmate dextre satisfecit; qua tamen in concione postremum habita propinqua sua funera & fatalem ex hac statione discessum ipsemet haud vane prædixit. Febris etenim continuæ ardore accedente, & enervatis sensim membrorum viribus, inter preces constantissimas & colloquia funebria cum Venerabili Collega M. CHRISTIANO BRÆMERO, aliisque amicorum suavissime habita, animam meliori patriæ destinatam hora fere sexta vespertina diei XXIX Augusti pie exhalavit, postquam amabile, sed, proh! mortale corpus, hodie funereo superstitum officio condecorandum, annos LVI, Menses IV & VI Dies, sanctitatis potius quam sanguinis vitali calore animasset. Sic occidit illud sydus, quo illustrius Boreales sibi vix unquam promittent Ecclesiæ, si a diffuso pariter ac intentissimo Practicæ Theiosophiæ

sophiæ studio æstimeretur Veneranda Mystæ præcellenti.
 Occidit, ut blandæ æternitatis radiis gloriosius aliquando
 cinctum, inter cœli tertii astra, ad supremam Archangeli
 vocem venustissime emergat. Circumeunt interea mœsti
 divinæ scientiæ amatores, haud minimum religiosi sui insti-
 tuti Phosphorum extinctum lugentes. Ad proximum pro-
 perant lucum, sanctiores Musas & Augustam literarum
 Deam in luctus sui secessu ac squalore visuri, quæsituri.
 Adstant ad pullatum Sapientiæ habitaculum; attollunt hanc
 ad fores vocem, quid Echo regerat, expectaturi; Quem
 rebus tuis substractum doles, inclyta Domina? quem silen-
 tibus umbris indigne opacatum lamentaris? quem voluisses
 Nestoreis donandum annis, quem provehendum ad ætheræa
 tua munera; ad tuum, Pallas, senium? LASSENIUM!
 Hafniæ d. XIX Septembris An. MDCXCII.

Concionem ipsi funebrem habuit *M. Christianus Bräma-
 rus*, ex Jes. LVII, 1. 2. proponens *derer verstorbenen Ge-
 rechten seligen Zustand*. Prolixum quoque vitæ Lassenianæ
 curriculum, idque Germanica lingua conceptum, subjungi-
 tur dem *Perlen-Schatze*/ Editionis 4. cujus forsan autor est
Ern. Christ. Boldich, Arc. Coronæb. & coetus Teuton. Hel-
 singor. Pastor Regius, qui editionem istam sua quadam præ-
 fatione exornavit.

Grab-Schrift:

Hier liegt der Donner-Mann/ der Moses unster Zeiten/
 In dem Johannis Geist/ Eliæ Eifer war;
 Ein rechter Jojada: Ein Josua in Streiten
 Ben seinem Israhel/ wenn der Hethiter Schaar/
 Die Kinder Belial, des HErrn Volck verwirten:
 Ein Paulus, der es hier mit PETRO wohlgemeint:
 Ein Aaron, in Vergleich ben andern Seelen-Hirten:
 Der Kirchen Horizont ward durch sein Licht bescheint:
 Ein Enoch, der allhier ein göttlich Leben führte:
 Ein Nathan, der niemahls dem Sünder was verschwieg:
 Ec 4 Ein

Ein rechter Abraham, der Gott das Herze rührte/
Wenn seines Glaubens Krafft seuffzend gen Himmel
stieg:

Ein Hiob, der wohl recht ein Vater war zu nennen
Der Armen/ die nunmehr gekränckt als Waisen stehn:
Wie manch Propheten, Kind lernt erst Eliam kennen/
Wenn es/ MEIN VATER! läßt betrübt gen Him-
mel gehn.

Sein Leben war ein Licht; Sein Lehren eine Sonne;
Sein Dacht verzehrte sich bey Seiner Kirchen Schein/
Und wenn Sein Ephraim die Welt oft lieb gewonne:
Daß Sie verwehnter Art der Tauben wolte seyn.
So war LASSENIVS hier niemahls laß zu finden:
Der theuren Schrifften Schatz bezeugt den treuen
Fleiß.

Das heilige Zion hier im Glauben fest zu gründen/
War dessen Angesicht beperlet oft von Schweiß.
Er war ein David, und ein Mann nach Gottes Herzen:
Und ein Nathanael, in dem kein Falsches lag.
Es mag der blasse Neid mit diesen Titeln scherzen/
Was schadet Finsternuß der Sonnen/ ob der Tag
Gleich etwas neblicht ist? Gnug! daß man hier zu schlief-
sen:

Wenn Gottes Straff-Gericht reißt in sein eigen Hauß/
Stich meist ein Hagel-Sturm pflegt über uns zu glessen:
Denn stirbt ein Samuel, bricht Gottes Zorn drauf aus.
Gewiß wenn so ein Raß von Größe muß zerbrechen/
So steht das Kirchen-Schiff nicht wenig in Gefahr:
Hört man von Jacobs Todt bey seinen Kindern sprechen/
So wird erst Jsrael Egyptens Last gewahr.
Doch wenn die Tugenden gleich Pyramiden wären/
So würde DEJNE Ruhm doch nicht genug ge-
than;

Denn wenn ein Moses stirbt/ wer kan Jhn wohl beehren?
Man trifft GOTT selbst bemüht um dessen GRAB-
MAHL an.

J. M. W.
SCRI-

S C R I P T A:

Polemica ab Ipso adhuc Juvene composita; v. g. Inordinatam statueram igneam in dogmate purgatorii contra P. Neuhauserum, & alia in programme antecedenti paulo ante finem allegata vide.

E reliquis, quorum pleraque juxta Editiones novissimas in ordine suo comparent, sunt sequentia:

Adeliche Tisch-Reden. Nürnberg 1661. in 12.

Bürgerliche Reiß- und Tisch-Reden. Ibid. 1662. in 12.

Beschreibung der Quacker. Jenæ 1661. in 8.

Synopsis & Summa Conciliorum omnium, inde a passione Christi usque ad hæc nostra tempora in Europa, Asia, Africa & America habitorum. 1661. in 4.

Hiobs Klage/ darinnen das Büchlein Hiobs erkläret/ und mit andern Historien illustriret wird. Nürnberg 1661. in 4.

Haus- Sitten- und Tugend- Lehre/ bestehend in 115 Fragen und Antworten/ darinnen der geistreiche Hauslehrer Sirach erkläret wird. Hamburg 1661. in 8.

Himmels- Freud und Höllen- Leid/ samt 23 Gewissen- Fragen. Nürnberg 1661. in 12.

Bethlehemitische Wunder- Wallfahrt. in 4.

Classicum Belli Turcici.

Der tapffere und ruhmwürdige Edelmann. 1663. in 4.

Der vorsichtige/ löbliche und getreue Amtmann/ bey Vorstellung der Geschichte Josephs erkläret. Helmstädt 1664. in 4.

Sinnlicher Zeit-Vertreiber/ angewiesen in 40 nachdencklichen Teutschen Sprüchwörtern. Jena 1664. in 12.

Arcana Politico - Atheistica, oder politische Geheimnisse vieler hin und wieder heutiges tages einreißenden unartigen Atheisten/ in einigen Gesprächen entdeckt und entworffen. 1672. & 1696. in 12.

Besiegte Atheistery/ darinn aus heiliger Schrift behauptet/ auch theils aus der Natur und gesunden Vernunft erwiesen wird/ daß die heilige Schrift Gottes

Wort/ warhafftig ein Gott/ die Seele der Menschen unsterblich/ eine allgemeine Auferstehung der Todten zu hoffen/ Teuffel/ Gespenster/ Himmel/ Höll/ ein Gewissen und ewiges Leben sen: Mit gründlicher Beantwortung der gegenseitigen Einreden/ samt unterschiedlichen Anmerckungen/ und einem Anhang vieler hierzu dienenden Fragen und Antworten/ auch einigen Sinnbildern. Coppenhagen 1673. 1693. in 8.

De statu Canoniorum Reformato-Lutheranorum. in 4.

Der Gott wohlgefällige Fürst/ das ist/ hundert Fürsliche Fragen/ und Poetisch gesetzte Antworten. in 8.

Handleitung zur Seligkeit/ darinn der heilige Catechismus Lutheri von Frag zu Fragen erkläret wird. Hamburg und Coppenhagen 1678. in 12.

Beseuffzete Nichtigkeit/ oder Parentation in funere Frauen Margarethen von Biben gehalten. Coppenhagen 1684. in 4.

Bersüffete Bitterkeit im Leben/ Lieben und Leiden / auf Jungfer Sophien Charlotten Weigbers/ ex I Corinth. X, 13. Coppenhagen 1685. in 4.

Biblischer Wehrauch zum süßen Geruch gottseliger Andachten/ samt heilsamer Vorbereitung zum Beichtstuhl und heiligen Abendmahl/ mit allerhand neuen Liedern versehen. 1687. in 12.

Sionitische Erquick-Stunden voll heiliger Andachten und Christlicher Betracht- und Nachsinnungen; aus heiliger Schrift und unverworffenen Kirchen-Lehrern auff alle Tage des ganzen Jahrs gerichtet. Pars I & II, biß auff den Monat Junium inclus. Hamburg 1687. & 1698. in 8.

Sionitische Erquick-Stunden/ welche vormalß von dem Herrn Autore über die ersten sechs Monate des Jahrs gerichtet gewesen / aniezo aber über die letzten sechs Monate völlig ausgeführet von Herrn Petro Goldschmidt / Past. Sterup. Pars III & IV. Hamburg 1696. in 8.

Heiligen Perlen-Schatzes erste Vertheilung über die Monate:

nate: Januarius, Februarius, Martius und Aprilis, in der Furcht Gottes aus dessen geoffenbartem Worte also eingesamlet/ daß zu Beförderung des thätigen und Gott wohlgefälligen Christenthums die Gott-begierige Seele täglich mit zweyen Christlichen Betrachtungen sich erbauen könne / mit überall hinzu gethanen Sinnbildern. Pars I. - IV. Coppenhagen 1693. in 8.

Heiligen Perlen-Schatzes andere Vertheilung über die Monate/ Majus, Junius, Julius und Augustus Pars V. - VIII. Coppenhagen 1693. in 8.

Heiligen Perlen-Schatzes dritte und letzte Vertheilung über die Monate/ September, October, November und December. Pars IX. - XII. Coppenhagen 1693. in 8.
Junctim prodiit & in 4.

Siebenmal sieben Passions-Andachten. Coppenhagen 1696. in 8.

Ewig-währender Freuden-Saal der Kinder Gottes/ darinnen die Freude des ewigen Lebens ausführlich gehandelt wird. Coppenhagen 1698. in 12.

Das betrübte und von Gott reichlich getröstete Ephraim/ in hundert vier und achtzig seiner geistlichen Anfechtungen/ wie die in seinem fast 30 jährigen öffentlichen Lehr-Amte an unterschiedenen Orten bey Beicht- und Pfarr-Kindern dem Autori vorgekommen / und so viel dagegen gesetzten Trost-Reden / aus den süßen Kraft-und Trost-Quellen der heiligen Schrift von ihm zusammengetragen worden. Coppenhagen und Leipzig 1698. in 8.

Heilige Moralien über die Evangelien und Episteln/ wie die in den rechtgläubigen Evangelischen Lutherischen Kirchen an Sonn- und Fest-Tagen verlesen werden/ darinn der heilige Text überall von Wort zu Wort nach dem Sinn des heiligen Geistes deutlich erkläret/ und zu heilsamen Gebrauch/ Lehre/ Trost und Ermahnung in der Furcht Gottes angewandt / in der Christlichen Deutschen Gemeinde zu St Petri in Coppenhagen öffentlich geprediget. Rostock 1698. in 4. *

* *Hoc opus aliqua ex parte a B. Auctore ipso, dum adhuc in vixis esset, ceptum & elaboratum est; post ejus mortem vero ab HECTORE GOTHOFREDO MASIO, S. S. Theol. D. & Prof. P. nec non Concionatore aulico, fuit continuatum. Cum autem Salarium & labores istius non permitterent, ut telam hanc pertexeret, IOHANNES TRELLVNT, Hafnia-Danus, Professor designatus, hoc oneris in se suscepit & absolvit. vid. Nov. Liter. Maris Baltici A. 1698. Mens. Sept. p. 164. seq.*

Amorrhæus der Gewissenslose / in einem anmuthigen Lehr-Geschicht- und sinnreichen Gespräche vorgestellt. Recus. 1699. in 12.

Verliebte Sulamithin / oder heilige Betrachtungen über 26 auserlesene Nacht-Sprüche heiliger Schrift / zu Beförderung der Liebe des gecreuzigten Jesu in den himmlischen Herzen und Gemüthern seiner Auserwählten / hiebevör in öffentlichen Predigten der Gemeine Gottes vorgetragen / nachgehends in etwas erweitert / und mit so vielen Liebes-Liedern / auch erbaulichen Kupfferstücken der Kirche Gottes mitgetheilet. Coppenhagen 1699. in 8.

Communion-Andacht / darinn enthalten ist ein nützlicher Vorbericht / welcher bestehet aus einigen Articuli unsers Christlichen Glaubens / allen Communicanten zu wissen dienlich / auch einige nöthige Vorbereitung durch andächtige Gebeter und Gesänge / wenn man zum Gebet oder Tisch des Herrn gehen will / und schuldiger Dancksagung nach empfangener Absolution und genossenem heiligen Abendmahl. Coppenhagen 1700. in 12.

Der Bürger und Rauffleute Cron und Lohn. 1701. in 12.

Himmliches Gnaden-Licht / darinn die göttliche Kirchen-Historie der ersten 1700 Jahre der Welt in Beantwortung hundert und etlicher curieußer Fragen über die Schein-dunkeln Derter der 11 Capitel des ersten Buchs Moses / im zwölfffachen Schein schriftmäßig und vernünftiglich

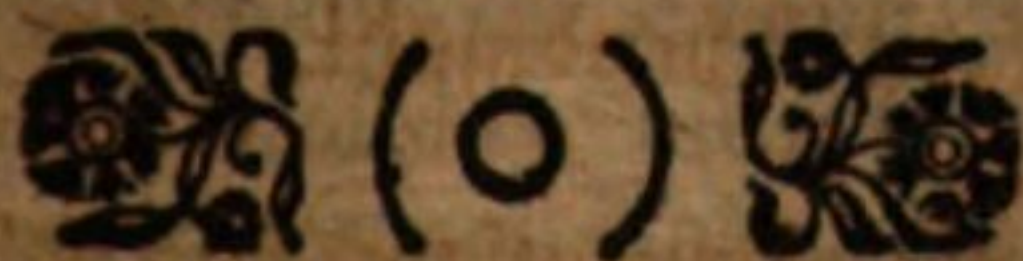
nünftiglich erläutert/ und allen Liebhabern der heil. Schrift/ die Geheimnisse Gottes desto unanstoßiger zu begreifen/ mitgetheilet wird. Coppenhagen 1700. in 8.

Lobsingende Andacht / oder Gesangbuch mit Kupffern. 1702. in 12.

Das für seinem zeitlichen und ewigen Untergang treulich gewarnete Capernaum / worinn vermittelt 25 Send- schreiben an allerhand lasterbafte Personen / des falschen Christenthums unartiger Wandel bestraft / und der rechte Weg aus heiliger Schrift angewiesen wird/ wie auch das in mancherley Creuz und Trübsal verfallene/ aber von Gottes Geist und Hand wieder aufgerichtete Israel/ darinne durch 24 Trost- Schreiben über verschiedene menschliche Zufälle aus heiliger Schrift betrachtet und erläutert/ Betrübte und in Schwermuth gerathene getröstet und wieder aufgerichtet werden. Coppenhagen und Leipzig 1702. in 8.

Passions-Andachten in denen Früh- und Abend-Stunden der sieben Fast-Wochen. Fortgesetzt von H. G. Maho. Breslau 1704. in 16.

Disputationes: de triumpho Salvatoris nostri, *sub Henr. Müllero*: Inaugur. de Principiis Romanensium Auctoritativis, Primatu Pontificis Romani, & Traditionibus non-scriptis, nec non de eorundem Principio quæstuoso, Purgatorio. Gryphisw. 1667. in 4. *Præside Tabberto*.

XXXIII.

M E M O R I A

Insignis Theologi ac Polyhistoris Norimbergensis

M A R T I N I B E E R I I,

Pastoris ad Spir. S. Moraliūque & Geographiæ Prof. Publ. Meritissimi,

Servata

Et ad ipsius generum

Ornatissimum omnique virtute

Nobilissimum Virum

G E O R G I V M C H R I S T O P H O R V M

F I E R E R V M

Perscripta

a

I O A N N E F A B R I C I O,

D. ac Prof. P.

UT præclarissimi, pieque defuncti Beerii nostri memoriam pro virili servem, non una me causa impellit. Primum enim multa ac varia sunt ejus cum erga Christi ecclesiam, tum erga remp. literariam merita, quæ sane silentiū velo neutiquam sunt obtegenda. Deinde adeo arctum ipsummet inter ac B. parentem meum amicitiae atque familiaritatis vinculum intercessit, ut arctiore constricti non fuerint Pylades & Orestes, David & Jonathan. Denique incredibile dictu est, quanto vir optimus favore & amore indefinenter complexus me fuerit: ut vel hoc nomine ei post fata me obstrictum esse agnoscam, ac præsens pietatis officium omnino præstare debeam. Præstabo autem id stylo plano ac simplici, qui certe gratus esse solet bonis mentibus, celebrandæque τῇ μνηστῆρι nostri, ab ampullis & sesquipedalibus verbis semper abhorrentis,

tis, virtuti convenit maxime. Enimvero natus est ille in
 hunc mundum anni supra millesimum & sexcentefimum se-
 ptimi ac decimi die XIV Decemb. circa horam ab occasu
 solis primam, adeoque nocturno tempore; quod tenebras
 & atram noctem oculis ipsius ante tempus inducendam,
 quasi portendit. Et si quid commendationis a loco nativi-
 tatis accedere potest, erat profecto, unde sibi gratularetur
 noster; quippe quem excepit non vile aliquod oppidum,
 non incelebris, sed *magnifica, splendida, potens, ac totius Ger-
 mania superbissima urbs*, uti Philippus Cluverius, vir gravis
 & amans veri, idemque exterus, nec ullo modo Rei nostræ
 publicæ devinctus, describit Noribergam lib. III Introduct.
 Geograph. cap. XI. Pater ei fuit reverendus & clarissimus
 Michael Beer, venerandi Capituli Laurentiani dispositor be-
 ne meritis: Mater, dotibus foemineum sexum exornantibus
 instructissima, Catharina, nata Pflügera. Qui de salute na-
 ti, ut pios decet parentes, solliciti, sine mora curarunt, sa-
 cro sancto baptismo ut renasceretur, CHRISTIQUE Domini
 nostri militiæ infereretur, spondente pro ipsomet & sacra-
 mentum deponente viro spectabili atque integerrimo, Mar-
 tino Tilemanno Rebenstock, qui religionis zelo lares Ant-
 verpienses cum Norimbergensibus commutaverat. Idem
 eum, simul ac fari cœpit, pietati initiarunt, atque ad oratio-
 nis, DEI victricis, studium sedulo duxerunt; & cum discen-
 di amorem in eo deprehenderent haud vulgarem, tam alio-
 rum magistrorum, quam Georgii Schröderi, ludi Laurentia-
 ni rectoris meritissimi, fidei atque informationi commise-
 runt. Sub cujus informatione ita profecit in lingua Græca
 & Latina literisque elegantioribus, ut suo cum commodo
 anno 1632 ad almam studiorum matrem Altorffium ablegari
 posset. Ubi singulari generosorum prudentissimorumque
 academici hujus Curatorum beneficio ascitus in numerum
 alumnorum Noricorum, cum reliquis commilitonibus in-
 spectorem habuit virum eruditione ac pietate præstantissi-
 mum, Marcum Kraherum, cui magnam animi sui culturæ
 partem se debere sæpenumero fassus est. Inde factum, ut
 quo majora incrementa caperet ipsius eruditio, eo charior
 fieret

fieret & laudato inspectori suo, & clarissimis philosophiæ professoribus, interque illos inprimis Joh. Kobio, qui adeo humanum ac benevolum se præstitit erga discentem, ut prælectiones suas publicas ad calamum dictatas atque a nostro exceptas perlegere, & sicubi opus erat corrigere, deque iis cum ipso amplius conferre ac differere, denique & alacriter in studio philosophico currenti calcar addere non gravaretur. Quum hæc commemoro, non possum non publico nomine pro tanto affectu tibi gratias agere piissime, atque etiam de me, quem e sacro fonte suscepisti, puerumque optimis monitis semel atque iterum instruxisti, meritissime Kobi, sed & gratulari tibimet ipsi de fortuna, quam nactus es in discipuli obsequio. Sæpe enim & alii doctores facem alicui prælucent, ac viam commonstrant ad veram eruditionem, qui tamen sequi recusat, aut certe simulat: eo ipso autem non minore eos tristitia afficit, quam parentes filius degener. Longe aliter comparatum erat cum Beerio, utpote qui optimo præceptori morem gesit, sui que laboris & obedientiæ messem vidit lætissimam, quando sub illius præsidio de Demonstratione cum applausu eruditiorum disputavit. Transacto heic triennio, anno 1635 mense Novembr. non levitatis, sed continuandorum tam philosophicorum, quam philologicorum, & inchoandorum theologicorum exercitiorum causa Jenam se contulit, atque in magnum thesaurum, hoc est, in bonos præceptores etiam ibi incidit, videlicet in Dan. Stahlum, Joh. Mich. Dilherrum, Salomonem Glasium, Joh. Gerhardum, & Joh. Majorem, (cujus ultimi convictu, juxta cum Rolfinckio & Slegelio, medicinæ professoribus, ipsoque etiam Dilherro, fruebatur) viros doctrinæ excellentia, & meritorum præstantia tunc temporis præ aliis illustres. - Neque horum lectiones adiit, ut canis e Nilo bibens, sed sedulus & constans, probe sciens, tempus a studioso collocari melius non posse, quam auditione eorum, quibus sparta docendi rite ac provide commissa est, quosque non omni tempore deinceps liceat audire; nec stultiores, & seræ pœnitentiæ magis expositos esse, quam sciolos & autodidaktas. Quod quidem sæpe mecum doluit jam senex

senex & subacti vir iudicii, noster Beerius, sed & hoc addens: *O quanta nobis imminet barbaries! paucissimi enim sunt, qui cum cura studia sua tractant. Quos igitur præcones habebimus in ecclesia? quos magistros in scholis? Ego mihi gratulor, quod morti sum vicinus, & calamitati ventura eripior.* Sed DEVS eam a nobis avertat, & meliorem nonnullis discentibus mentem indat, eosque ad frugem revocet, ut nempe præclaris Beerii nostri vestigiis insistant. Qui quidem præter sedulam collegiorum frequentationem, indefessum laborem suum & indefectos profectus tam privatis quam publicis speciminibus ostendere & exhibere voluit, dum sub Stahljo intra privatos parietes partes perpetui respondentis obiit, & sub eodem publice bis, semel quidem in logicis, altera autem vice in metaphysicis, quam materiam proprio Marte elaboraverat, porro in philologicis sub Joh. Tobia Majore, nec non Dilherro, qui An. 1637 inter VIII honorum philosophicorum candidatos primum ei locum, consentientibus collegarum suffragiis, tribuerat, denique & sub Glaffio in epistolam ad Romanos, quam ille publice enarrabat, semel atque iterum, semper autem magna cum laude disputavit. Inde Marpurgum abiit, hospitem pariter ac doctorem sibi eligens Menonem Hannekenium, sed ob motus bellicos, habita prius sub Justo Feurbornio disputatione, non diu ibi substitit. Placuit autem salutare Argentinam, in eaque magis informandum se tradere magnis illis nominibus, Joh. Schmidio, Dorscheo, & Dannhauero; qui sicuti præstans Beerii ingenium ejusque haud vulgares in theologia progressus justa æstimationis lance perpendere valebant, ita singulari eum affectu profecuti sunt, atque hunc ipso demonstraturi opere, procurarunt, ut plus una vice in ecclesia cathedrali ipsi liceret concionari. Quin & hospes ejus, qui erat Schmidius, inter complures alios studiosos nostrum elegit, qui in graviore quodam negotio Lugdunum Galliarum mitteretur, eoque expedito, & compellatis antea in transitu viris doctis, qui Basileam tunc ornabant & Genevam, in interiores florentissimi illius regni partes penetrasset, ejusque metropolin, hodierni orbis miraculum,

visere allaborasset, nisi præter spem atque opinionem ab amplissimis nostræ hujus academix Nutriciis ad inspectionem alumnorum An. 1643 vocatus, atque ut ante festum Petro-Paulinum se sisteret, jussus fuisset. Cui vocationi jure meritoque obediens, statò tempore propitiis vialibus comparuit, spartamque sibi commissam tanta fide & diligentia ornavit, ut Proceres nostri, nomine & ex decreto inclyti Senatus Noribergensis, missa peculiari epistola, eum juberent suscipere professionem historiarum & geographiæ in auditorio urbis Ægydiano publicam, benignissime pariter pollicentes, diaconatus officium, quod primum vacasset, ipsius fore. Atque, ne omnino deesset exercitium habendi sermones ad populum christianum, die XVII Sept. Anno 1647 commissus ei fuit vicariatus in æde B. virginis Mariæ & mox secuta ordinatio, sive ad sanctum ministerium inauguratio, quæ præmisso examine fieri solet Altorffii; unde canonicis sive laudatoriis cum literis reversus, ad novum officium sese accinxit, atque ita illud administravit, ut dubium relinqueret, majorne ab illo ad ipsum, an ab ipso ad illud honos manasset. Atque in hisce promotionibus, quod neutiquam silentio prætereundum, fautorem ac mecænatem singularem expertus est virum summum, prudentiaque & meritis erga remp. ecclesiam, academiam & scholas inclytum, Lucam Fridericum Behaim, Septemvirum, & Protoscholarcham, qui usque adeo favit Beerio nostro, ut non alium, quam hunc ipsum sibi expeteret funeris sui oratorem, quem & impetravit terræ matri mandatus d. 2 Jul. An. 1648. Sequenti anno, quasi cum ephoratus splendore etiam affectus erga Beerium transfusus esset in illustrem Georgium Im Hoff, amorem ac delicias Senatus populique Norici, sub hoc benigno fidere admotus fuit diaconatui in prædicta æde Mariana, eumque fideliter obiit usque ad annum 1652. Qui ei magis salutaris, magisque honorificus extitit. Etenim cum pastornatus ecclesiæ a Spiritu S. nomen habentis vacaret, placuit facundissimorum oratorum, nedum nostras laudes longissime supergresso Christoph. Fürero ab Haymendorff, Reip. Duumviro primario, Prætori & Castellano, eidem
que

que xenodochii ad Spir. S. & cœnobii S. Catharinæ præfector, oculos animumque flectere ad Beerium, eumque Patribus conscriptis proponere & denominare; e quibus, quod mirum, nullus fuit, qui ab ejus sententia discederet, sed omnes potius ac singuli denominatum, tanquam sparta dignissimum, suis calculis confirmarunt. Quo facto, novellus pastor a patrono illo suo, Senatorum principe, præfente etiam ecclesiarum Ephoro jam supra laudato, sed nunquam satis laudando, Georg. Im Hoff, reverendo sacre illius domus capitulo, nec non binis nosocomii concionatoribus, & scholæ xenodochianæ rectori præsentatus, & de meliori commendatus fuit. Tunc ille auditoribus Marianis valedixit in festo S. Thomæ, novos autem in templo ad Spir. S. dominica septuagesima anni insequentis, videlicet 1653, prima concione salutavit, atque inde ab illo tempore omne studium & cogitationem, omnem operam & laborem, omnesque denique nervos eo intendit, ut fidelem, vigilantem, sedulum & religiosum se exhiberet *ἐργασίαν*. Utrum vero affectus fuerit hunc scopum, nec ne, judicent alii, qui eum norunt, nec invenerunt, quod jure reprehenderent; judicet urbs, quæ memoriam ejus servat immortalem; judicet Senatus, sacrum illud Sapientum concilium, qui ejus cœpta & operas omnes approbavit. Quod vitam domesticam attinet, ut eam suavius & commodius innocentiusque peragere posset, Petri & aliorum Apostolorum, multorumque ecclesiæ Patrum exemplo animum ad conjugium applicavit An. 1648, ascita in thori sociam matrona honestissima, Magdalena, Stephani Gärtneri vidua, nata Zölnera, e qua prius denatum quam natum filiolum sustulit, ut & filiolum, quam post septennium multo cum luctu iterum amisit. Post hæc, expleto viduitatis tempore, anno 1662 d. XI Novembr. ad secunda transiit vota, fidem & amorem stipulans lectissimæ ornatisimæque virgini, Annæ Mariæ, natæ Eckenbrechtæ, quæ ipsum patrem reddidit trium liberorum, unius videlicet filii, & duarum filiarum, e quibus sola adhuc superest (utinam diu, & ad nestoreos annos!) Anna Maria, quæ naturæ & virtutum ornamentis splendet, quæ

cum parentibus nunquam rediit in gratiam, quæque optimo & omnium laudes consecuto digna erat marito; qualem etiam Superis faventibus reperit, cum an. 1686 tibi, spectatissime atque integerrime Fierere, bonis omnibus congratulantibus, desponsaretur, quem hæcenus beavit auxitque triga liberorum, e quibus multa cum suavitate tibi ludunt Maria Magdalena, & sub finem superioris anni natus Christophorus, quos Deus vobis servet, omnique benedictionis genere florentes ac beatos reddat! Atque utinam pius avus præsentis felicitatis vestræ partem & ipse gustare potuisset, & non dicam videre, sed palpare duntaxat, atque in ulnas suas vel in sinum suum recipere tenellulum amabilissimumque Christophorum, familiæ Fiererianæ spem unicam, & carissimum depositum. Ecquis, amabo, illo fuisset felicior? quis magis tripudiasset? quis majore perfusus fuisset gaudio? At enim vero hoc tibi solum costæque tuæ relinquere voluerunt Superi, ut vestrum esset proprium, vosque totos caperet atque repleret. Itaque & vobis, ut dixi, sit perpetuum! Sed ad Beerium nostrum, immo tuum, revertamur, & quæ corporis sui valetudo, quoque illa modo imminuta, debilitata, & tandem confracta ac penitus soluta fuerit, paucis exponamus. Equidem felici, ut ajunt, fidere videbatur natus esse, quippe cui proba ac solida corporis constitutio contigerat, usque dum anno 1663 oculi catarrho quodam vexarentur. Cui malo ut obviam iretur, afflictisque partibus aliqua eademque plane necessaria quies dari posset, in concionibus hebdomadalibus eum a collegis sublevare voluit, qui tunc temporis erat Præfectus xenodochii, atque ad clavum Reip. maximo ejusdem bono sedebat, Principibusque placebat viris, quæ non ultima laus est, Burckhardus Löffelholtz a Colberg, Electoris Moguntini & Principis VVürzburgensis consiliarius. Sed hæc præcautio, quantumvis optima ac prudentissima, obstare non potuit, quo minus hostis oculis infestus denuo, & majori nisu pugnam susciperet. Anni enim 1681 dominica XIII Trinitatis novus prorupit catarrhus, tantamque visui imbecillitatem, & caliginem induxit, ut in prælegendo auditoribus evangelio,

lio, bonus pastor non satis recte posset progredi. Concionem nihilominus bene absolvit, eaque absoluta aliquamdiu ab hoc officio abstinuit, & ope medici usus speravit in Domino, visum sibi redditum iri; sed frustra: quandoquidem velum ab oculis non removebatur, nec nisi mica luminis relicta erat, cujus beneficio, accedente ductoris alicujus opera, per viam alioqui notam incedere posset; sed homines dignoscere, aut vel unicam libri impressi scriptæve epistolæ lineam legere minime sustinebat vir optimus. Quo major autem oculorum erat captivitas cæcitasque, eo liberior & acutior reddebatur illius mens. Qui exterius quasi talpa erat cæcior, intus erat oculatissimus, & velut alter Argus. O quam sæpe prodest oculorum cæcitas ad id, ut multum videas! tunc enim non abducta vel impedita, sed tota in se recollecta anima aperire solet cæco in sensu oculos lynceos. Ita Beerius noster, quantamcunque fecerat visus jacturam, tamen, sola aliorum, filix etiam & uxoris, (quæ honoris causa, & ut livori ac maledicentiæ illa rumpantur, heic nobis commemorandæ sunt) prælectione, propriaque meditatione usus, in functione tam professionis quam ecclesiastica perrexerat gnæviter, nisi quod procedente tempore tanto labori imparem se sentiens, indultu ac beneficio novi, & salutis ut omnium civium, ita & Beerii, non minimæ illorum portionis, salutis invigilantis ac tandem etiam immortui xenodochii Præfecti, Georgii Pauli Im Hoff, hebdomadales homilias missas fecit. Dominicales autem, paucis exceptis, usque ad XXII dominicam Trinit. anni 1689 singulari cum diligentia continuavit; & continuasset etiam ulterius, nisi jam grandævus & septuagenario major insigni animi corporisque virium decrementum sentiens, necesse habuisset cum Patres conscriptos, tum eorum caput ac primum, vigilantiaque, prudentia, & dexteritate antecessoribus suis non imparem, Jodocum Christoph. Kressium a Kressenstein, in Krafftshoff, Rätzeldorf, & Rohensaas rogare, ut concionandi spartam a se plane removerent. Dictum, factum: & ita quidem, ut propterea salarium ipsius ne obolo quidem fieret minus. Nulla est virtus, qua imperantes pro-

pius accedunt ad DEVM, cujus vices gerunt in his terris, quam benignitas & beneficentia; eamque omni ævo exercuisse Optimates Norimbergenses, sibi que adeo immortalē & saxeis monumentis insculpendam famam peperisse, eos autem, quibus bene fecerunt, usque ad urnam sibi devinxisse, aliosque pariter ad bene merendum vel tacite allexisse & pertraxisse, quis nescit, aut, si nescivisset, ex novo hoc exemplo non discit? Quis tantis evergetis cum senectute nostro non infinitas agat habeatque gratias? Quis non offerat sacrificium precum pro ipsorum salute, felicitate, & opulentia, sapientissimique regiminis æternitate? Discite, o Magistratus, ex præclaro hoc exemplo, non perire, quæ beneficii loco conferuntur atque impenduntur bene meritis aut bene merentibus, sed esse instar granorum, quæ laborum ad publicum commodum, atque ad fastos nominibus laudibusque vestris explendos spectantium decuplum ferunt, immo centuplum. Quid ergo missis concionibus fecit Beerius? Num otio indulgit? Indulgit, sed negotioso & studiosæ juventuti proficuo otio, assidue, quantum corporis imbecillitas permittebat, in iis pergens, quæ duplex requirebat professio, videlicet in moralibus & geographia docenda. Et in hac (quod mirum auditu) cæcus videntes duxit, & oculorum facultate præditis digito in mappis monstravit regiones, provincias, regna, fluvios, maria, oceanum, urbes, oppida & castella oculis ipse captus; tam familiares sibi illas ex crebro usu & exercitio reddiderat, quum adhuc visu polleret, & excubias sub fronte rite dispositas & instructas haberet. Sed ut nullum castellum tam munitum est, quod pertinace & subinde restaurata atque adaucta hostium vi non expugnari possit, ablatis præsertim exterioribus; quæ ipsum defendere poterant ac debebant, partibus; ita Beerius noster senio quotidie magis ingravescenti, tanquam irruenti hosti, cui hætenus binas officii partes dediderat, tandem totus cedere, & ipsam etiam professionem deferere ac tradere coactus est. Id quod factum mense Junio anni 1691, nec cum ejus dedecore & damno, sed potius maximo cum honore & commodo. Annuerunt enim,

enim, & bene meritum ita remunerare voluerunt, sine quorum auctoritate & consensu talis mutatio fieri non potuisset, quique rei ecclesiasticæ & scholasticæ in illustri Republ. habenas moderantur. Datus ei ex voto successor vir æque modestus ac doctus, Musisque & earum cultoribus jam pridem charus, nec minor celeberrimo patre, si non major futurus, Joh. VVülferus : ipse autem emeritus ac rude jam donatus veram philosophiam, quæ meditatio mortis est, cœpit tractare, adjutus in nova hac schola (quod sine calumnia accipivolo) a suavissima uxore, quæ cum Hanna, Maria, Monica, multisque aliis devotis fœminis, pietatis studium in deliciis habens, collectas & conscriptas in certo libello preces & cantiones cum selectioribus S. Scripturæ dictis ei haud gravatim solita est prælegere, sicut & in curando ac fovendo ipsius corpore cum omni alio tempore, tum illo imprimis, quo id senio & morbis debilitatum & confectum erat, supra quam dici potest, sollicitam, vigilantem & industriam se exhibuit, omnesque fidissimæ conjugis numeros implevit. Quod bonus vir non minus erga me, quam alios, sæpenumero deprædicavit, idque non minimam suæ in hisce terris felicitatis & insignis in calamitosa vita solatii partem reputavit, sicut & legitur in Ecclesiast. cap. XXVI : *Mulieris bona beatus est vir, & numerus dierum ejus duplex. Mulier fortis latitiam affert viro suo, & annos vite illius implet prosperitate. Bonamulier bona portio est, in partem reverentibus Dominum dabitur. Gratia suprema est pudica & fidelis mulier; neque est pretium ullum æque pendendum, ac temperans anima illius. Ut sol Domini oriens in altissimis, ita pulcritudo bonæ mulieris est in ornamento domus ipsius.* Sed quid cunctamur? Ecce jam morti, quam hætenus meditabatur, cuique se accurate præparabat, vicinum Beerium nostrum. Postquam enim anni superioris 1692 die S. Bartholomæo sacro, excussis agnitisque peccatis suis, eorumque confessione edita, S. cœnam devotissime, uti semper solebat, sumisset, majorem quam unquam antehac virium imbecillitatem sensit, adeoque supremum diem sibi imminere suspicatus est. Nihilominus, ne sibimet ipse deesse, illumque

accelerare videretur, medicamenta, quæ porrigebantur exquisitissima, patienter ac lubens admisit sumsitque: sed superveniente obstructione & febre catarrhali, d. 9 Septembr. qui erat feria quinta, prima noctis hora, quæta & olim natus fuerat, inter preces circumstantium placide in Domino obdormivit, atque ita ab eo quasi alter Simeon in pace dimissus est, annum ætatis agens quintum & septuagesimum, utriusque muneris, ecclesiastici videlicet & professorii, quadragesimum quintum, & pastoratus nonum ac trigesimum. Ita ergo, o optime, & laborum & honorum & annorum satur vivere desisti. Desisti autem? Immo vivis etiam nunc, vi-
vesque per omnem, quæ futura est, ætatem, in omnium, qui merita tua norunt, aut noturi sunt, corde & ore. Vivis, vi-
vesque in memoria Senatus, in pectore auditorum ac discipulorum, in linguis populi. Vivis, vi-
vesque in oculis tua scripta legentium, in auribus de te audientium, in famæ buccina. Vivis, vi-
vesque in mente uxoris, in vultu filiz, in fibris generi, in medullis fautorum & amicorum. Qui
laudatissima magnorum ecclesiæ doctorum vestigia calcare, & fide Ignatium, charitate erga DEVM & proximum Justi-
num martyrem, adversariorum amore Polycarpum, humili-
tate Ephræmum Syrum, fortitudine & constantia christiana Ambrosium, orationis ardore Joannem Chrysostomum,
modestia Epiphanium, mansuetudine ac lenitate Athana-
sium, patientia & resignatione Augustinum, abnegatione tui Cyprianum, concordie studio Irenæum, vigilantia pastorali Gregorium M., zelo in heterodoxos Hilarium, libertate
corripienti peccatores Hieronymum, misericordia & libe-
ralitate erga pauperes Joannem eleemosynarium, & pru-
dentia ecclesiastica Basilium magnum referre & exprimere
studuisti, merito apud nos vivis vi-
vesque, & ut illorum, semper honos, nomenque tuum, laudesque manebunt. Sed
quid dixi, apud nos? Quia tu jam vivis vi-
vesque inter cœ-
lites, in sede beatorum, in terra viventium, in tabernaculis
pacis, in tabernaculis æternis. Quis rapiat coronam justi-
tiæ, quæ tibi reposita est, quamque fideli servo suo reddet
Dominus in die extremo? Quæ vita melior, quam illa, ad
cujus

cujus inchoatum jam admissus es gustum, quæque beate sempiterna est & sempiterne beata, ubi est certa securitas, & secunda tranquillitas, & tranquilla jucunditas, felix æternitas, æterna felicitas? O quanta ibi copia, ubi nihil est, quod nolis; totum, quod velis! O quanta beatitudo, ubi nullum est malum, nullum later bonum, vacatur Dei laudibus, qui est omnia in omnibus! Ita æternum vive, beate vir, (non est, quod invidemus, quin gratulamur tibi, & ad eandem felicitatem omnibus votis & conatibus ipsimet adspiramus) vale æternum!

In ejus funere verba fecit ex cathedra sacra *Leonh. Kulmich*, Diac. & Senior in æde ad S. Spiritum, ex Job. XIX, 25 proponens: *Hiob's allerseeligstes Wissen.*

* * *

MARTINVS BEERIVS.

Per anagram.

VRBIS AN EMERITVS.

*Urbis an emeritus? meritis qui notus in orbe est,
Mæremus merito fata obitumque Viri.*

A. I.

SCRIPTA:

Disputatio Metaphysica, sub præsidio *Dan. Stablii*. Jenæ 1636. in 4.

Philologema de Prophetia. Jenæ 1639.

Theſium Logicarum Centuriæ quinque. Altdorffii 1646.

Disputatio Philosophica, respondente *Georg. Andr. Reutero*. Noribergæ 1647.

Oratio de nobilissima Hominis parte &c. Noribergæ 1647. in 12.

Disputatio Miscella, resp. *Job. Georg. Ulmæro*. Noribergæ 1648. in 4.

Herrn Luc. Frid. Behaim's Reich-Predigt. 1648.

Gebet/ so auf Herrn D. Lutheri Catechismum/ und insonderheit

derheit auf die 52 Lectionen des Nürnbergischen Kinderlehr-Büchleins gerichtet. 1652. in 8.

Von Fortpflanzung der Evangelischen Wahrheit / von den Zeiten der Apostel an / bis auf die Zeiten D. Lutheri. 1654. in 12.

Herrn D. Joh. Christoph Herpffers Leich-Predigt. 1654. in 4.

Von Päpstlicher Anrufung der heiligen Engel / und der verstorbenen Heiligen. 1656. in 12.

Vom Leiden Jesu Christi / Andachten und Predigten. 1657.

Die unfehlbare und stets beharrende Kirche Christi. 1658.

Gründliche Widerlegung des kurzen Beweises Herrn Viti Erbermanni. 1659.

Die Aufopfferung Isaacs in XXII Predigten aus Genes. XXII. Nürnberg 1661. in 12.

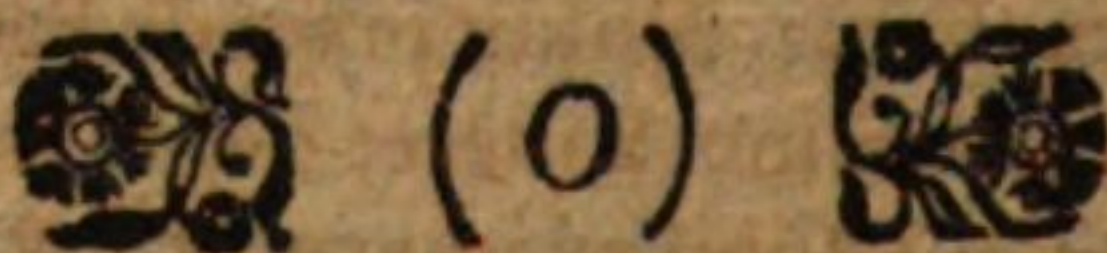
Neuen-Jahrs-Berehrung an Herrn D. Johann Caspar Jäger. 1661. in 4.

DEO gratias, weil Herr D. Johann Caspar Jäger auff die Neu-Jahrs-Berehrung nichts tüchtiges kan antworten. 1661.

Anti-Venator, oder völlige Ablehnung des Antarctici. 1662. in 12.

Geographiæ Veteris & Novæ Enchiridion. 1665.

Breviarium Geographicum. 1667.

XXXIV.

MEMORIA

VIRI SUMME REVERENDI;

DN. HENRICI RIXNERI;

SS. Theol. Doct. & Prof. olim Publ. Helm-
stadiensis, postmodum vero Consilarii Electoralis
Brandenburgici Ecclesiastici, Principatus Halberstadiensis,
eique innexorum Comitatum Superintendentis Generalis,
ut & Templi Cathedralis ad D. Martini, quod Halber-
stadii est, Pastoris Primarii,

die XVI Decembris Anno MDCXCII

placide defuncti,

Renovata & translata ex Concione funebri
 habita

¶

IOHANNE THEODORO FREIEN,

Ecclesiast. ad S. Martini.

Singulari istud sibi honori ducere HENRICVS noster
 RIXNERVS potuit, quod e familia Consulari suam
 traxerit originem, quandoquidem non Patrem solum
 nactus est, Consulem Helmstadiensem Seniore, **IEREMIAM RIXNERVM**, sed ex familia quoque mater-
 na, **HENRICVM ERNSTIVM & IOANNEM GÆRTNE-**
RVM, utrumque eadem dignitate Helmstadii conspicuum,
 Majores veneratus fuit. Noluit proinde Pater segni educa-
 tione committere, ut filium haberet degenerem, quem Anno
MDCXXXIV die **IIIX Junii** ex uxore **MARGARETHA**
CALVOERDIA susceperat, quin potius post primam cu-
 ram sacri Baptismi, in quo avus maternus, **ERNSTIVS**,
 susceptoris vices sustinuit, annis adolescentibus ad pieta-
 tem, bonos mores, & fundamentum solidæ eruditionis fide-
 liter eundem manuduxit, ac initia Latinæ Græcæque Linguae
 in

in Schola oppidana patria, quam NICOLAVS tunc regebat VVILRICHVS, Vir Græce & Latine Doctissimus, instillari ipsi fecit, & præterea curam illius privatam humeris ALBERTI FABRICII, Abbatis post Hilderslebiensis in Ducatu Magdeburgico, imposuit. An. MDCLI directorem accepit studiorum M. IO. PALLADIUM, a notitia Philosophiæ & Linguarum inprimis celebratum, quem, cum ad Rectoris officium in Schola Ilfeldensi, (MICHAELIS NEANDRI, & LAVRENTII RHODOMANNI fama longe lateque notissima) obeundum evocaretur, illuc Anno MDCLII secutus est, ut ejus informatione in humanioribus literis, disciplinis item Philosophicis ac in notitia Historiarum uteretur. Ac adhæsit sane, suis vivens sumtibus, illius lateri indivulso nexu per integrum annum, & quod excurrit; studiis vero suis interea probe excultis Scholæ triviali valedixit, & Academiam Jenensem salutavit, atque inde a mense Majo Anni MDCLIII Academica frequentavit. Exercitia, celeberrimis operam navans Philosophis, STAHLIO, ZEISOLDO, FRISCHMUTHIO, SLEVOGTIO, & ex horum subselliis ad pedes quoque descendit D. MAIORIS, D. MVSÆI, D. CHEMNITII, Theologorum, quorum postremum non Præceptorem modo fidelissimum, sed & benignissimum insuper Hospitem per annos fere, quatuor non citra insigne commodum suum habuit. Anno MDCLIV superatis Pennalisimi, quæ ex perverso Seculi istius genio adhuc obtinebant, vexationibus Metaphysicam *de modo cognoscendi DEVM* Disputationem sub Excellentissimi FRISCHMUTHI præsidio ventilavit, & paulo post pro impetrandis supremis in I^a Philosophia honoribus examine consueto rite probatus An. MDCLV Magisterii titulum ac privilegia ex merito obtinuit. Eodem anno Præses ex Philosophica Cathedra respondit, variaque Collegia, ut Lectoria, sic Disputatoria, auditoribus informationem ejus cupidissime desiderantibus aperuit, quin & in Theologico Auditorio binis vicibus, semel quidem sub MVSÆI, & iterum sub CHEMNITII præsidio, cum applausu omnium, Exercitationes abs se elaboratas respondendo defendit. Jamque

que cogitaverat Philosophorum ordo de ipso in Adjunctorum suorum numerum cooptando, verum id e re sua parum futurum cum existimaret, post exactos tres cum dimidio annos Academiam Jenensem cum patria Helmstädiensi Anno MDCLVI mense Octobri commutavit, in transitu prius Electorales Saxonicas, Lipsiensem ac VVittebergensem, lustrans. Helmstädi vero informationi juventutis privatae cum strenuam navaret operam, eruditio illius & dexteritas Serenissimis Ducibus Brunsvicensibus & Luneburgensibus mox innotuit, quorum clementia An. MDCLXI Professionem Metaphysices Extraordinariam obire jussus est, quam paulo post, Anno nempe MDCLXIII Ordinaria excepit, sed cum eadem Anno MDCLXIV & Physices Professionem Ordinariam mandatum publicum combinavit, quarum utramque summa fide ut ornaret, nunquam non impense Noster studuit. Auctis interim officii laboribus, curis vacare domesticis cum libero satis animo non valeret, de adfiscenda rerum Oeconomicarum gubernatrice & thorisocia cogitavit, inque eam elegit virginem florentissimam, ANNAM MARGARETHAM, IO. SCHÆFFERI, Locumtenentis in Exercitu Suecico Generosissimi, relictam, filiam, qua cum Sponsalia Halberstädi Anno MDCLXV mense Januario, & Julio mense exeunte, nuptias Helmstädi celebravit. Vitæ hanc fortunarumque suarum ultra annos septem & viginti consortem amantissimam exosculatus est, nec conjugium omnino sterile transegit, quatuor utpote liberis, filiorum æque ac filiarum biga, beatus, sed singulos mors præmatura aut statim post baptismum, aut in prima certe infantia e sinu & amplexu Parentum rursus abstulit. Sed ad publicas redeundum functiones est, quas non solum in Philosophiæ emolumentum administravit, sed multo splendidiori cum molimine ad Theologiam quoque exornandam suscepit. Post editam videlicet Anno MDCLXX consensu Facultatis Theologiæ inauguralem Disputationem *Pontificiorum Nobilitati, qua sacri calicis usu Laici prohibentur, oppositam*, Serenissimi Duces Brunsvicenses ac Luneburgenses Professionem Theologicam Extraordinariam

riam primum, ac brevi post Anno MDCLXXIII, cum Doctoris antea Theologi axioma rite impetrasset, Ordinariam demandarunt. Isto autem collocatus in fastigio, studiosæ Juventuti tanto cum ardore prodesse studuit, ut Viri postmodum de bono publico longe meritissimi non uni omnem suam eruditionem ejus se debere institutioni palam sæpius professi fuerint. Quotquot alias numerari solent eminentiores Academiæ dignitates, totidem is in Academia Julia plus vice simplici sustinuit, nunc Vice-Rectoris, nunc Pro-Cancellarii, nunc Decani sparta ornatus, Doctoresque in utraque Facultate, Philosophica pariter ac Theologica, diversis temporibus diversos creavit, & sorte ita ferente, in festo etiam Academiæ seculari Decani provinciam splendide ornavit. Nec intra unius Academiæ fines contineri potuit eruditionis illius gloria, quin Disputationes potius & Tractatus doctissimi eum autorem agnoscentes in orbem eruditum universum istam longe lateque propagarunt. Ac illorum sane plures possiderent accurati horum studiorum æstimatores, nisi concatenata Autoris negotia, imo & adversa ejus valetudo, remoram iisdem iniecissent. *Historiam* sane *Ecclesiasticam* ab ipso in ordinem redactam, *Revisionem* item *operum Origenis*, & singularem *de usu Philosophiæ primæ in Theologia* tractatum Eruditi hodiedum valde desiderant. Verum ex Academicis, quas hæcenus calefecerat, cathedris in Ecclesiasticas qui promoveretur, ob gravem & comtam dicendi rationem & dona concionandi alia videbatur quam dignissimus. Ac Serenissimus certe Dux GEORGIUS GVILIELMVS, Præfecturæ Ulzenensi, & districtus illius Inspectioni eum admoveere post habitam ab ipso Cellis An. MDCLXXV Dominica Adventus secunda Concionem decreverat, sed aliis, majorem ab ipso utilitatem Academiæ Juliæ allatum iri, serio obtendentibus, a proposito hoc suo tum quidem sapientissimus Princeps destitit. At nemo tamen divino refragari potuit consilio, quandoquidem An. MDCLXXIX Amplissimus Urbis Halberstadiensis Senatus Pastorem ipsum suum in æde D. Martini Primarium legitima vocatione constituit. Nec recusa-

vit

vitille hanc, depositisque muneribus, quibus per annos octodecim in Academia Julia defunctus fuerat, publicis, Halberstadtium concessit, ac Junii mensis die XI, in quem quarta post Festum Trinitatis Dominica tum incidebat, munus suum Ecclesiasticum est auspicatus. Post modicum temporis spatium Superintendentis dignitatem Senatus modo laudatus per Secretarium ipsi obtulit, quam tamen, cum Ecclesiam, quæ Christo ad D. Martini templum colligitur, deferere nollet, modeste declinavit. Nihilo tamen secius modestiam hanc ejus pervicit Serenissimi Electoris Brandenburgici, Domini FRIDERICI VVILHELMII, mandatum, quo An. MDCLXXXIII Consiliarii sui Ecclesiastici & Generalis in Principatu Halberstadiensi adjunctisque Comitibus, Hohnsteinensi & Reinsteinensi, Superintendentis onus ipsi imposuit. Portavit istud Noster strenue, & nec laboribus, quos exantlandos invenit, plurimis succubuit, nec invidiæ clandestinisque eorum, quorum os promebat nectar, sed mens vomebat aconita, insidiis vel minima ex parte cessit, quin istos potius strenua industria, & has prudentia piisque precibus quam felicissime superavit. Interim, quæ factorum haud raro esse solet aduersitas, non diu adeo Ecclesiæ orbique erudito superstitem eum esse voluit infirma, quacum per ætatem fere omnem colluctari necesse habuit, valetudo; per annos enim plurimos malum ipsum infestavit hypochondriacum, e studiorum intemperie ac lucubrationibus maxime nocturnis contractum, quod ventriculi stipavit debilitas, cum crebriori vomitu conjuncta, quibus malis singulis calculi tandem malignitas accessit, unde corpus ejus ita maceratum & affectum fuit, ut lecto plus vice simplici per hebdomadas bene multas adhærere necessum habuerit. Ultima tandem eaque lethalis ægrotatio die decimo octavo Novembris An. MDCXCII eundem invasit, e qua decimo sexto Decembris die, post Christianam vereque Theologiam ad mortem præparationem, audita hora vespertina sexta, Anno ætatis LVIII ante menses sex superato, placide beateque supremum diem obiit.

In Concione funebri, quam Jo. Theod. Frejen habuisse dixi,

dixi, tractatus fuit textus 2 Cor. V, 1. 2. 3. Thema: **Gläubiger Christen seliger Wechsel.**

* * *

In ejus obitum:

*Hactenus in tenebris sublimia dogmata densis
Tractasti ingenio nobiliore potens,
RIXNERE, argutis Lombardi excelsior umbris,
Doctorem inveniens neminem in orbe parem.
Nec credo vastum compleri mentis acumen
Quamvis angelica in te potuisse Schola.
Ergo cum immensum doctrinae exhausseris aquor,
Et te quod lateat, vix superesse putem,
Ipse quidem superum radiantia pulpita recte
Angelicus Doctor mente nitente petis,
Sic etenim quæ non poteras pernosse viator,
Nunc ut Comprensor singula quæque tenes.*

F. L. M. Q.

IO. CONRAD. SCHNEIDERVS, D.

In Ejus effigiem:

*Vidus adhuc isto RIXNERVS spirat in ore,
Hunc vultum, hæc quondam, dum fuit, ora tulit.
Pestis hypocriseos, Sophies lux, gloria docti
Orbis, & illustris religionis apex.
Sed cunctas posset si quisquam pingere dotes,
Haud pictura queat gratior ulla dari.*

HENRICVS WIDEBVRGIVS, D.

SCRIPTA:

Instructionum Theologiæ Moralis Libri duo, cum Dissert.
de rationis in voluntatem & appetitum sensitivum impe-
rio, & oratione de intestinis Ecclesiæ Christianæ disfidis.
Francof. 1690.

Usus Metaphysicæ Rixnerianus, seu Tractatus, quo prin-
cipiorum

cipiorum primæ Philosophiæ in controversiis ac dogma-
ribus Theologicis usus & abusus succincte ostenditur.
Helmstadii 1694. *

* *vid. Mens. Septemb. & Octobr. nob. Ephem. Erud. An-
no 1694. Mens. Mart. & April. Eph. Erud. Belg. An-
no 1695.*

Historia Sacra N. T. a nato Christo usque ad canam & de-
clivem Seculi XVII ætatem deducta. 1694.

De Veterum Christianorum circa Eucharistiam Institutis &
Ritibus Liber.

Disputationes: Compendium Metaphysicum XXIV Dis-
sert. publice propositum: de potentiæ activæ definitio-
ne, prout tradita est ab Aristotele: de præcipuis inter
causam physicam & moralem differentiis exercitatio, qua
etiam quæstio expenditur: num mors & meritum Christi
Physica sint, an Moralis Justificationis & salutis nostræ
causa? de causa sine qua non: de petitione principii
exercitatio, opposita Melchiori Cornæo, Jesuitæ Herbi-
politano: de mundo: de potentia & actu: de commu-
nicatione proprii: de conversione enunciationum abso-
lutarum: de ignibus subterraneis: de efficacia Scriptu-
ræ Sacræ: de Scriptura Sacra: peccato originis: Justi-
ficatione, & bonis operibus: de ratione formali Dei no-
stro cognoscendi modo: de voluntate Dei ductu luminis
naturæ cognoscibili: de Satisfactione & merito Christi:
de certitudine gratiæ Dei & remissionis peccatorum: de
Laica & peregrina prisce ac primitivæ Ecclesiæ Commu-
nionē: de Communionē Præsanctificatorum: Inaug.
Pontificiorum novitati, qua Sacri calicis usu Laici pro-
hibentur, opposita: In Augustanam Confessionem duæ,
I de Confessionis illius auctoritate. II de DEO Uno
& Trino: de incarnatione Filii DEI: de Symbolo
Athanasiano: de intestinis Ecclesiæ Christianæ dissi-
diis: &c.

*E Concionibus funebribus vel hanc speciminis in vicem allega-
mus:*

Der Gerechten Tod und Lohn/ ex Esa. LVII, 1. 2. in funere
G g Herrn

Herrn Johann Ebelings/ gewesenen wohlverdienten
Predigers an der Haupt-Pfarr-Kirche S. Martini in
Halberstadt. 1685. in 4.

XXXV.

M E M O R I A

THEOLOGI PIENTISSIMI MULTVMQVE
CELEBERRIMI

D O M I N I

M. CHRISTIANI SCRIVERII,
Reverendissimæ Celsissimæque Principis &
Abbatissæ Dieceseos Quedlinburgensis Confessio-
narii & Consilarii Ecclesiastici, itemque Gymnasii
Inspectoris,

die 5 Aprilis Anno MDCXCIII
in Domino defuncti,

Renovata & translata ex Concione funebri
habita

M. SETHO CALVISIO,

ad D. Benedicti Pastore & Superint.

M Odestia, qua polluit B. CHRISTIANVS SCRIVERIVS, insignis & vere Theologica, omnem, qua defuncti alias maectari sueverunt, laudem posthabendam duxit, at neutiquam tamen prohibuit, quo minus ad amplificandam DEI gloriam, bonitatis ejus & misericordiæ, potentiæque ac sapientiæ illustra documenta, quæ per omnem ejus vitam abunde se manifestarunt, posteris commendarentur, eumque in finem potissima ipse sua manu consignata reliquit. Dabimus e plurimis nunc aliqua, & vitam a pientissimo Doctore cum laude transactam strictim recenserebimus.

Natus

Natus est Anno MDCXXIX, die Januarii secundo, Rensburgi in Holsatia, Patre genitus CHRISTIANO SCRIVARIO, cive & mercatore ibidem haud postremæ cavæ; matrem vero habuit ABIGAELEM, MICH. GVDII, civis atque Senatoris Rensburgensis, filiam. Nomini in Baptismo ipsi indito & nil nisi Christianum quodque spiranti, Cruciani fata a primo velut ortu responderunt. Conclusus etenim adhuc in matris utero & post aliquot hebdomadarum spatium in lucem demum edendus maximo statim vitæ periculo fuit expositus, quod sola providentia ac tutela summi Numinis clementissime averruncavit. Binis ejus fratribus nascendi prioritatem fors, regimine cœlesti haud destituta, elargita fuerat, quorum cum prior octavum, posterior vero tertium annum ageret, accidit, ut uterque in horto ædibus paternis attiguo lusitaret, natu vero minor, ut sunt improvidi infantes, in lacum ibi reperiundum præceps rueret. Non poterat sibi temperare major natu puer, quin magno cum ejulatu ad matrem in anteriori ædium parte commorantem pergeret, & fratris summum discrimen enuntiaret. Accurrit hæc trepidans & pallens, cumque viæ per horreum duceret, inque hoc rheda ibi collocata spatium ambulandi paulo redderet angustius, mater eam præ anxietate haud observans uterum gravidum ei adeo allisit, ut retro in terram prolapsa animi pateretur deliquium. At re-collectis subito viribus ad lacum festinabunda provolitavit, filiolumque vivum quidem adhuc, sed jam demergi incipientem & morti adeo vicinissimum conspiciens, in aquam desilire haud formidavit, & quanquam pedibus fundum attingere haud valeret, puerulum tamen manu prehendit, cæterum cum terrore partim, partim & gravissimo, quem diximus, lapsu exanimata fere ac viribus tantum non omnibus privata esset, ulteriorem nec sibi nec isti opem ferre ipsi erat integrum, ac procul dubio una cum eodem misere in undis periisset, nisi ad nutum omnino divinum avia paterna tunc opportune adfuisset, & periclitantes in terram continentem protraxisset. Quæso, quid ominari & matri & partui adhuc in utero latenti hinc liceret? Sed enixa mater

filium est haud infeliciter, quem statim a nativitate Pater sacris consecravit Studiis, & Ministerio eum Ecclesiastico destinavit. Sed en novam, in Nostrum quæ irruit, calamitatem! Vix anni in his terris adimpleverat dimidium, cum ex lue pestifera, quæ tum in Holsatia, & Rensburgi imprimis, grassabatur, Patre orbaretur, & ex eadem frater quoque medius ac duæ ejus sorores repentina morte abriperentur, quin & mater tenerum infantem lactans eodem infestaretur malo. Credebant omnes, hunc, ut qui venenum exfugeret, matrem sua morte servaturum. Sed secus visum omnipotenti Sospitatori, qui & genitricem & infantem ab ejus uberibus pendentem ab omni malo clementissime eripuit.

Divina interim favente gratia Patrem alterum nactus est in vitrico suo, GERHARDO KUHLEMANNO, celebri Theologo, Ecclesiæ Rensburgensis & vicinarum Præposito Regio, qui ingenio ejus capaci & filiali commotus obedientia impense eum adamavit, ejusque optimam educationem pro virili juvare studuit. Sed visum erat DEO, absque cura paterna eum educare, quamobrem & hoc Parente ipsum post quinque fere annos iterum privavit. Omnis itaque cura soli matri, quæ ab isto tempore viduitatis devoravit molestias, incubuit. Sed & quintum agens annum Beatus in novum incidit periculum. In fluvium namque, qui Rensburgum pertransit, satis profundum delapsus, undis ob molendinum proxime adjacens rapidioribus momenti fere unius spatio longius protractus rotis appropinquavit molinariis, quibus adjuvantibus pereundum ipsi omnino fuisset, nisi scæmina, quæ aquatum iverat, ejus curam habuisset, ac semiexanimem Parentibus eundem reddidisset.

Annos paulo maturiores & disciplinæ capiendæ aptiores postquam attigit, pia mater pro suis facultatibus nihil intermisit eorum, quæ ad ejus institutionem quid conferre valerent, DEVS autem Optimus Maximus Patronos insuper excitavit & Fautores propensissimos, qui, quod ad ejus culturam promovendam pertinuit, serio ac diligenter præstitere. Rectori Scholæ Rensburgensis, IOANNI NAMERICO, primum erat commendatus. Verum hoc ob turbas belli
Suecici

Suecici in Dithmarsiam securitatis ergo confugiente, M. CHRISTOPHORVS STRAVSSIUS, Præpositus & Pastor Rensburgensis, illi prospexit, ejusque in studiis humanioribus institutioni sedulo incubuit. Ac ne Beatum deficerent media ad vitam sustentandam utilemque eruditionem consequendam necessaria, supremus orphanorum Ephorus de benefactoribus indulgentissimis ipsi prospexit. Mater quidem ob difficultates bellicas regionem patriam tunc prementes juvare ipsum plus sane voluit, quam valuit. Novennem itaque Anno MDCXXXIIX Lubecam deduxit, ibidemque aviæ ex linea paterna fratri, THOMÆ HEBBERO, Mercatori prædixit, eum commendavit, qui, in examine ab hominibus ad hoc negotium perficiendum aptis instituto, profectus, illius ætatem multum superantes, cum observasset, his eum verbis allocutus est: *Confide DEO, Fili mi, ora & labora diligenter, matri tuæ suavissima, Præceptoribusque impostero præficiendis morem gere libenter, eam tui curam gesturus sum, quam DEO & mihi grata olim mente, me quoque dudum sepulto, acceptam referes.* Stetit promissis Vir integerrimus, & ab isto tempore annuam quinquaginta thalerorum pensionem a Beato tamdiu, usque dum ad publicum promoveretur officium, percipiendam ordinavit, quin & moriens in testamento ipsi æque ac fratri ejus unico summam minus contemnendam legavit, quam post fratris obitum solus ipse obtinuit, istamque adeo beneficentiam in honorem Dei & Cognati sui memoriam sæpe deprædicavit, ac de æterna remuneratione, cujus anima benefactoris particeps jam facta fuerit, se nullum dubitare testatus est.

Lubeca in patriam reversus ibidem aliquandiu substitit, sed anno MDCXLV denuo Lubecam petiit, & sub Rectoris, M. SEBASTIANI MATERI, ac Conrectoris, M. HENRICI BANGERTI, fidelissima manu ductione studia humaniora magis indies magisque perfecit, nactus insuper hospitium in ædibus viduæ a Nobilissimo istius loci Patritio relictæ, cujus tres filios instituit, ex quo labore præter quotidianum convictum salarium quoque annuum, quod qui-

dem ista in urbe Præceptoribus privatis tum rarissime porrigebatur, reportavit. Biennio Lubecæ exacto, Anno MDCXLVII Academiam Rostochiensensem salutavit, ibique mensa usus est CASPARIS MAVRITII, Logices primum, postea vero Theologiæ Professoris & Archi-Diaconi Mariani. Noluit hic desidem vitam adamare, sed Collegiis potius, qua Philosophicis, qua Theologicis, summa cum industria frequentandis strenuam navavit operam, in Logicis & Physicis M. MICHAELEM FALCKIVM, in Metaphysicis & Ethicis IOACHIMVM LVTKEMANNVM, in Geographicis STEPHANVM SCVLTE TVM, in Philologicis ANDREAM TSCHERNINGIVM, in Hebraicis AVGVSTVM VARENIVM, in Polemicis adversus Pontificios, Calvinianos, Arminianos & Socinianos, IOANNEM QVISTORPIVM, IOHANNEM COTHMANNVM, HERMANNVM SCHVCKMANNVM, Hospitemque suum CASPARVM MAVRITIVM, sedula cum attentione audiens. Præterea in publicis Disputationibus sapius opponendo, ac semel Anno MDCXLIX Exercitationem de *Cæna Domini* pro Respondentium more defendendo se exercuit, atque tandem a Facultate Philosophica sub Decanatu IOHANNIS CORFINII, S. S. Theol. Licentiati & Physices ac Metaphysices Professoris Publici, Lauream Magisterialem in diligentia præmium accepit. Rostochio deinceps evocatus, & IOACHIMI RADEBANDI, Hereditarii in Sehgeberg, filiis informandis est adhibitus.

Appropinquavit vero tempus, quo in vineam suam evocare Dominus Beatum constituerat. Non poterant proinde media ad finem hunc optatum deducuntia ulterius retardari. Opportune enim accidit, ut M. HENRICVS CHRISTOPHORVS TRINCEVS, Con-Rector Stendaliensis Marchicus, Vitrici ejus filiam, LVCIAM CVLMANNIAM, Anno MDCLII sponsam expeteret, impetratamque Conjugem secum Stendaliam deduceret. Comitatus ergo Noster est Neogamos, cumque Stendaliæ per aliquod tempus hæreret, & crebriores ibi conciones e Cathedra S. recitaret, Procerum non minus atque incolarum illius loci favo-

favorem atque amicitiam meruit, satis declaratam, cum TRINCEO ad Diaconatum Jacobeum ibi vocato, Con-
 Rectoris Sparta Nostro demandaretur, quam lubens in se
 suscepisset, nisi Deo visum fuisset aliter. Antequam enim
 TRINCEVS in Diaconatus Stendaliensis spartam ornan-
 dam plene consentiret, Bezendorffium vocatus est, quam
 vocationem cum ambabus is amplecteretur manibus, Dia-
 conatus Jacobeus Stendaliensis Nostro cessit, quem & men-
 se Februario Anno MDCLIII, cum ætatis annum ageret
 vicesimum quintum, Patriæ Patres ei assignarunt. Huic ve-
 ro per annos quatuordecim summa fide præfuit, multumque
 utilitatis auditoribus suis attulit, sed & plurimas persecutio-
 nes passus est, imo & cum spiritualibus haud raro tentatio-
 nibus conflictari necessum habuit, e quibus tamen divina
 ipsum nunquam non in tempore rursus liberavit benignitas,
 quæ ipsum mature igni probatorio immisit, ut in graviori-
 bus tentationibus eo magis impofterum perdurare vale-
 ret.

In minoribus cum fidelitatem suam DOMINO pro virili
 approbasset, in messem eum ampliorem mittendum supre-
 mum Numen ratum est, ac ipsum ad Pastorum in templo D.
 Jacobi Magdeburgum rite vocavit, ubi per annos viginti
 tres dexterimum mysteriorum divinorum œconomum se
 præstitit, suaque pietate, alacritate atque ingenuitate effecit,
 ut ad officia quoque altiora, Consiliarii puta Ecclesiastici,
 Scholarchæ, Ministerii Senioris, Dicasterii Matrimonialis
 Assessoris, tandemque & Inspectoris, promoveretur. Et
 tantopere sane Magdeburgum ipsi perplacuerat, ut & locum,
 ubi ossa sua post mortem recondi vellet, sibi jam elegerit.
 Sed nutum divinum alio adhuc ipsum ablegantem sentiens,
 devote hunc est exosculatus, & cum Serenissima Princeps,
 ANNA DOROTHEA, Abbatissa Quedlinburgensis, in
 Concionatorem suum Aulicum Primarium eundem elige-
 ret, vocationi huic lubens paruit, provinciamque istam
 maxime honorificam Anno MDCXC Dominica Cantate,
 die XIIX Maji, administrare cœpit.

Quemadmodum vero Pastorem gregis Christi se esse con-

stitutum nunquam non est recordatus, ita omnes ingenii nervos eo intendit, ut pro viribus sibi a DEO concessis muneri isti suo satisfaceret, atque Auditores in docendo, corripiendo, dehortando, admonendo, consolando in salutarem, quæ unica est, viam dirigeret. Experientiam ubique Magistræ expertus est, quandoquidem tentationes ejus, quas experiri cum DEVS fecit, ad singulos casus aptum reddidere. Præterea donis prorsus singularibus benignissimum Numen ipsummet instruxit, quibus prudenter usus, Spiritus Sancti robore adminiculante, precibus suis & dæmonia ejicere potuit, id quod *Petri Ottonis*, hominis obsessi, sed ejus cura ac devotione a malo isthoc tristissimo liberati, exemplum satis abundeque probat.

Nec sufficere ratus est, ore tantum suos instruere, quin scriptis potius mellitissimis & hos & alios quamplurimos ædificandos censuit. Quotusquisque enim est, qui *Thesaurum animarum* ab ipso editum ignoret? In quem sane omnes contulisse videtur divitias, quas largo prius modio in ipsum dator omnis boni, DEVS, effuderat, quanquam hoc in labore nihil prorsus suis viribus ausus sit tribuere, ac idcirco, cum aliquando de parte ejus quinta, eaque ultima, maturanda admoneretur, responderit: *Er wüßte nicht/ wie es zugienge/ es schiene/ als wolte es Gott nicht haben/ und hätte dieses einem andern zu thun vorbehalten. Denn ehemals hätte er wohl schreiben können/ aber aniehe wolte es ja nicht mehr so fließen. Wenn er so schreiben wolte/ wie man heutiges Tages schriebe/ so wolte er bald damit fertig werden.* Multa namque in eadem dicere decreverat de excellentia futuræ gloriæ, quam ut eo expressius delinearet, hoc super negotio cum Theologis eruditissimis ac pientissimis frequentius coluit literarium commercium, at votis suis plene planeque satisfactum minus esse, impense doluit. Videlicet reapse experiri debebat in altera vita, quæ mens humana in præsentī capere haudquaquam valet.

Nolumus hic in præstantiam scriptorum ab ipso elucubratorum aliorum deprædicandam latius excurrere, actum enim

enim ageremus, leviculaque nostra opera famam, quam in orbe Christiano universo dudum eadem ex merito sunt consecuta, nimium obscuraremus, cum Panegyricum illa postulent, vix intra aliquot horarum spatium legitime satis decanzandum. Pepererunt & hæc nomini ipsius tantam venerationem, ut urbes non solum diversæ, sed & regna integra præstantissimum hoc DEI organon proprium sibi reddere modis omnibus allaborarint. Anno MDCLXXVI Halberstadtium eundem Pastorem, & Berolinum Præpositum suum expetiit, & Anno MDCLXXX Reginae Sueciæ Concionator Aulicus ut adesset, quam clementissime est invitatus, Regina Potentissima post gratiæ abundantissimæ oblationem hæc inter alia testificante: Sie wolten/ so ihm die Reise Alters halben solte beschwerlich fallen/ darzu alle füglichste Anstalt machen lassen/ und dabey keine Kosten ansehen/ solten sie ihn auch in der Sänffte dahin tragen lassen: Und daß nur alles einzig und allein darum/ daß sie einen solchen Mann hätten/ wie sie ihn figurirten/ der fleißige Achtung auff ihre actiones gebe/ sie für allen Bösen warnete/ und zum Guten anmahnete/ in Erwegung des sonderbaren Vergnügens/ so sie an einem solchen hätte/ der ihr ungeschert sagte/ nicht was man thun wolle/ sondern was man thun müsse. Altissimas in ejus animo radices egit isthæc gratia, communicatis tamen cum Theologis experientissimis consiliis, Magdeburgensibus suis dilectissimis præsto adesse, quam iter adeo longinquum & anceps ingredi maluit.

Cæterum, ut per omnem vitam, ita & quam maxime in sacro officio calamitates plurimas sustinuit, malevolorum, maxime obtreccionibus frequenter nimis impetitus, quas tamen DEO favente fortissime superavit. Nec defuerunt infortunia plura alia, quorum vel aliqua saltem commemorare divitiæ haud fuerit. Anno MDCLV mense Februario canis rabiosus per hortum, nescio unde, in ædes ipsius irruit, & absente famulatio catellum tenerum in limine confidentem invasit, morfibuscque lethalibus misere dilaceravit. Exaudito animalculi afflictissimi clamore foras Beatus

prodiens baculo, qui tum ad manus erat, apprehenso rabiosum canem abigere tentabat, sed cum cariosus esset ille baculus, ex primo statim ictu fractus est, unde omnem furientis bestiae impetum in se mox derivatum sensit Noster, ac fugiens canem insequentem habuit, sed qui in medio furoris intensissimi cursu constitutus sponte retrocesit, virumque DEI incolumem post se reliquit. Eodem anno, mense Aprilis, cum in inferiori ædium parte, aliquid ex editiori loco deprompturus, scabellum conscendisset, non ex hoc solum decidit, sed & per scalas proxime adjacentes & in profundiorum cellam aditum parantes præceps ruit. Fragore hinc vehementiori exaudito domestici attoniti accurrerunt, & de damno multiplici gravissimoque ejus corpori & membris non unis illato admodum sollicitos se exhibuerunt. Sed salvum ac incolumem e casu hoc surgentem congratulantibus sincere vocibus obviam deprehenderunt. Cum Anno MDCLVI Festo Ascensionis Christi post horam sextam matutinam in hortum suum, ut campanarum ad cultum publicum invitantium pulsum eo distinctius perciperet, exspatiari aggrederetur, proxime ab ipso tegula e tecto prolapsa est, quæ, si vel momento citius profundiora attigisset, caput ejus procul dubio fuisset confractura. Colligat hinc, qui atheisticis principiis haut innutritus est, quantas Beato cæcodæmon sapissime struxerit insidias, quas tamen sub divinis alis protectus in maximum Ecclesiæ purioris solatium evadere simul ipsi datum fuit.

Ad rem ejus œconomicam quod attinet, curas domesticas, quantum liceret, posthabendas censuit, ut in domo DEI eo magis sese occupatum sisteret operarium. Quamobrem ministerio sacro admotus, mature sibi de suavissima prospexit conjuge, quam prima vice e manu Domini accepit in Virgine dotibus sexum muliebre decentibus instructissima, ANNA MARGARETHA, M. IO. STRAHLII, Superintendentis per Veterem Marchiam Generalis filia, e qua gnatum suscepit *Johannem*, qui in prima infantia A. MDCLVII rebus jam mundanis valedixit. Sed, quod magis est, ipsa quoque Genitrix decimo quarto post filioli nativitatem die

Anno

Anno MDCLIV pie decescit. Suasu itaque pientissimæ Matris & orphani tenelluli intuitu, quin & molestiarum, æconomicarum pondere urgente ad secunda vota transiit, futuram sibi uxorem destinans Virginem florentissimam, CATHARINAM, M. IO. HERPHARDI, Pastoris Stendaliensis Jacobei filiam, qua cum Anno MDCLV mense Februario solennia celebravit nuptialia. Benedictum & prolificum hoc fuit matrimonium, quo durante quatuor filias & quinque filios in sinum paternum recepit. E filialibus prima *Abigail Catharina* M. IO. HÆVECKERO, Pastori Calbenfi ad Salam, nupta est, eademque *Luciam Elisabetham*, *Annam Sophiam*, & *Sophiam Elisabetham*, sorores habuit. Filii fuerunt *Christianus*, *Jo. Godofredus*, *Michael Henricus*, *Christianus secundus* & *Christophorus*. At enim vero maxima horum liberorum pars morte præmatura ante obitum Parentis extincta fuit, unicusque filius *Michaël Henricus* post ejus fata superstes remansit. Insuper vota hæc secunda vel eo nomine parum secunda fuerunt, quod non adeo perenne præstiterunt matrimonium. Altera enim hæc ejus Conjux Anno MDCLXX mense Novembri supremum diem obiit, isteque obitus necessitatem Beato imposuit tertiam, quærendi Conjugem, MARGARETHAM puta, IO. DREHNII, Consulis Magdeburgensis, relictam filiam Virginem, cum qua ab Anno MDCLXXI per novem fere annos suavissimum coluit matrimonium, duorum ex ea filiorum, *Friederici Christiani*, & *Jo. Sebastiani*, filiaque unica, *Anna Margaretha*, Parens redditus. Sed singulorum ex hisce liberis vita inconstans admodum ac minus diuturna fuit, istosque Mater denuo gravida & Anno MDCLXXX mense Aprili una cum partu extincta cum maximo vidui mœrore insecuta est. Quartam ergo thori sociam quæsit, faustoque omine invenit in Virgine ELISABETHA CHRISTOPHORI SILOHI, Armorum Provisoris Electoralis Brandenburgici in arce Spandaviensi filia, quam sibi post superatas pestis, & domum ipsius sigillatim affligentis, difficultates Anno MDCLXXXI mense Octobri desponsavit, filiam ex ea suscipiens *Catharinam Elisabetham*, quæ una cum Matre tristissima funus Parentis comitata est. Qua-

Qualis quamque integer de cætero ejus Christianismus fuerit, vix est, ut multis verbis eloquamur, quandoquidem metuendum nobis venit, ne prolixiori encomio, quod is omnino meretur, in manes Theologi, humilitatem ut ab aliis exigentis, sic suo quam maxime exemplo olim docentis, nimio opere evadamus injurii. Unum hoc affirmasse suffecerit, doctrinæ ab ipso qua voce qua calamo propositæ vitam per omnia exacte respondisse.

Mortem ei instantem comminata sunt variæ infirmitates, quæ ætate ingravescente eo magis exacerbata sunt, quibus tandem morbus ultimus inde a vigesimo tertio Februarii die Anno MDCXCIII sua capiens primordia, die quinto Aprilis finem attulit beatissimum, & diu hætenus, ultimoque inprimis ægrotationis extremæ tempore, expectatum imo exoptatum, cum ætatis annum attingisset Beatus sexagesimum quintum, Sacri vero Ministerii quadragesimum.

In Concione funebri, quam habuit *Calvisius*, Textus pertractatus fuit ex Ps. XXXVII, 4. 5. themate proposito: *Der am HErrn ihre Lust habenden und auf ihn hoffenden Kinder Gottes gewährter Bundsch und vergnügte Hoffnung.* Parentatoriam ad Exequiatores Orationem habuit M. Samuel Schmidt/ Gymnasii Quedlinburgensis Rector.

* * *

EPICEDIVM:

Fama fuit quondam sublata peste SCRIVERVM;*

Fallax! tam dire nescit ille mori.

Jam minus est fallax; utinam non vera fuisset,

Morte sat est placida nunc cecidisse Virum!

* Anno 1681.

ANAGRAMMATISMVS EPIGRAMMATICVS.

Quindecies pure Variato Anagrammate prodit

SCRIVERIVS, quanto nomine clarus erat.

Sed Majora latent calami superantia vires,

SCRIVERIVM memorans cuncta polita refert!

SCRIVE-

SCRIVERIVS

Per Anagr.

1. Cur feris vi?

2. Sic rus vire!

Cur *SCRIVERE* feris *tanta* vi *semina?* *cælo*
Ut crescant? sic rus *fertilitate* vire!

3. Curis vir es.

4. Veris curis.

5. Vires curis.

6. Cur? si vires!

Qui curis vir es; *ac* veris *fers munera* curis,
 Cur *perdis* vires? sic *sine fine* vires!

7. Se Vir curis.

8. Vis curis, re.

9. Securis Vir.

Dum se Vir curis *dat*, curis vis *patet ac* re;
 Securis *monitor* Vir *fuit ille* vigil!

10. Sic re rivus.

11. Sic re virus.

Sic re rivus *eras*, *SCRIVERI*, re *quoque* virus.
 Virus *eras reprobis*, rivus *erasque* piis!

12. Sic ver risu?

13. Sic ver uris!

An sic Ver risu *perfundere* diceris orbem?
 Sic ver *nunc* uris *corda dolore* gravi.

14. Vi, curis, res.

15. Vise curris.

Vi, curis, res *Elia*, *SCRIVERE*, *secutus*
 Curris, & *hoc curru* vise *per astra* volas!

SAMVEL HENRICVS SCHMID.

SCRIPTA:

Das verlorne und wiedergefundene Schäflein/ oder hi-
 storischer Christlicher Bericht von einem jungen Men-
 schen/ der sich vom Satan/ mit ihm einen Bund zu ma-
 chen/

chen/ und ihm in allerley gottlosen Wesen sechs Jahr zu dienen/ verleiten lassen/ darauff durch des gerechten Gottes Urtheil in dessen leibliche Gewalt und Befügung gerathen/ erschrecklich gequälet/ endlich aber durch die sonderbare Gnade und Barmherzigkeit des Höchsten von seiner Tyrannen errettet und befreyet worden: Nebst einer historischen Zugabe von allerhand merckwürdigen Sachen/ der heutigen sicheren Welt zum Schrecken/ denen Bußfertigen und Frommen aber zum Troste fürgestellt. Helmstädt 1673 & 1680. in 8.

Gottholds zufällige Andachten/ bey Betrachtung mancherley Dinge der Kunst und Natur in unterschiedenen Veranlassungen zur Ehre Gottes/ Besserung des Gemüths/ und Übung der Gottseligkeit geschöpffet/ auffgefasst und entworffen/ auch iezzo von neuem übersehen/ hin und wieder verbessert/ mit dem vierdten Hundert vermehret/ und zum andern mal ausgefertigt. Leipzig 1674. 1686. in 8.

Chryfologia Catechetica, oder Gold-Predigten/ darinnen die seligmachende Catechismus-Lehre aufs kürzeste gefasset/ mit der Betrachtung des Goldes erkläret/ und allem vergänglichem Golde und Schätzen der Welt vorgezogen wird/ vor 22 Jahren in der alten Märckischen Haupt-Stadt Stendal öffentlich gehalten/ und damals mit einer Zugabe von nützlichen Kirchen- und Haus-Gebetlein vermehret/ ausgefertigt/ iezzo aber abermal nebst einem Anhange etlicher sonderbarer Predigten zum Druck übergeben. Leipzig 1681. in 8.

Magdeburgische Huldigungs-Predigt/ darinn die wahre Glückseligkeit eines Christlichen Fürsten und seiner Unterthanen kürzlich fürgestellt wird/ ex 1 Reg. VIII, 66. als der Durchlauchtigste/ Großmächtigste Fürst und Herr/ Herr Friedrich Wilhelm/ Marggraff zu Brandenburg/ des Heil. Römischen Reichs Erb-Cammerer und Churfürst &c. am 30 Maji des 1681 Jahrs die Erb-Huldigung von der Stadt Magdeburg gnädigst auffnahme/ in der St. Johannis-Kirche gehalten. Helmstädt 1682. in 4. See

Seelen-Schatz/ darinn von der menschlichen Seelen hohen Bürde/ tieffen und kläglichem Sündenfall/ Buß und Erneuerung durch Christum/ göttlichem heiligem Leben/ vielfältigem Creutz und Trost im Creutz/ seligem Abschied aus dem Leibe/ triumphirlichen und frölichen Einzug in den Himmel / und ewiger Freude und Seligkeit/ erbaulich und tröstlich gehandelt wird. Vor etlichen Jahren in den ordentlichen Wochen-Predigten seiner anvertrauten Christlichen Gemeinde fürgezeigt / nachmals aber weiter ausgeführet und zum Druck übergeben. Erster Theil. Leipzig 1682. in 4.

Unger Theil/ von der Buß und Befehrung der sündhaften Seele. Ibid. eod.

Dritter Theil/ von dem göttlichen und heiligen Leben der bußfertigen und gläubigen Seelen. Ibid. eod.

Vierdter Theil/ darinn von der gläubigen Seelen mannichfaltigem Creutz/ Trübsal/ Sorgen und Anfechtungen/ so ihnen bey ihrem Christenthum begegnen/ wie auch vom Trost dawider/ und von den Mitteln/ wodurch sie selbige überwinden / ausführlich und erbaulich gehandelt wird. Leipzig 1684. in 4.

Anhang zum vierdten Theil des Seelen-Schatzes gehörig / darinn von der gläubigen Seelen Gebet / Hoffnung und Gedult gehandelt wird. Franckfurt am Mayn.

Seelen-Schatzes fünffter und letzter Theil/ darinn von der gläubigen Seelen Verlangen nach dem Ewigen/ Vorbereitung zum seligen Tode/ frölichem Abschied aus der Welt/ seeligem Einzug in den Himmel / ausführlich und erbaulich gehandelt wird. Leipzig 1691. in 4.

Seelen-Schatzes / und zwar des fünfften Theils letztes Stück/ und also der völlige Schluß dieses ganzen Werkes/ handelnd von der auserwählten Seelen frölichem Abschied und allerseeligstem Zustand in jenem ewigen Leben. Leipzig 1696. in 4. *

* *Idem hic aureus Animarum thesaurus & in folio prodit Magdeburgi 1698. 1701. 1704. Indicem vero in eundem*

dem copiosissimum sub titulo Kern und Stern adornabit Christoph. Kochius. Contractiorem eundem dedit M. Crispinus Weise / Franckenbergensis, sub titulo: Seelen-Schatzes Krafft und Safft/ oder geistreiche und bewegliche Seelen-Andachten/ aus des wohl-seligen Herrn Autorn grösserm Wercke / und mit dessen eigenen Worten/ sonderlich Unvermögenden zum besten/ deutlich zusammen gezogen. Wittenberg 1704 in 4. Precationes vero ex eodem excerptas sigillatim edidit Christ. Goclenius in libello, quem vocavit güldenes Gebets-Kleinod. in 8.

Wohlvergnügte Seelen-Ruhe/ über den Spruch Joh. III, 16. Franckfurt und Leipzig 1683. in 4.

Antritts-Predigt und erster Segen/ damit bey der Christlichen Gemeinde zu St. Jacob in der Stadt Magdeburg/ nach Veranlassung des Evangelischen Textes Domin. 19 post Trinit. am selbigen Sonntage des 1667 Jahres der Autor den Anfang seiner Amts-Arbeit gemacht. Helmstädt 1683. in 4.

Schluß-Predigt und Valet-Seegen/ damit er von der Christlichen Gemeinde zu St. Jacob in Stendal/ nach Veranlassung der Worte 1 Thess. II, 11. 12. 13. am Tage der heiligen Engel 1667 seinen Abschied genommen. Helmstädt 1683. in 4.

Die neue Creatur/ aus den Sonn-und Festtags-Evangelien. Jena 1685. in 4.

Herrlichkeit und Seligkeit der Kinder Gottes/ aus den Sonn-und Festtags-Evangelien. Leipzig 1685. in 4.

Theologisches Bedencken über die Fragen: ob und wie weit es einem Christen zugelassen sey/ bey einer guten Gesellschaft sich mit dem Trunck zu ergötzen? und obß schlechter dings eine Tod-Sünde sey/ einen Rausch zu trincken &c. Helmstädt 1685. in 12.

Die geheiligte und Gott wohlgefällige Christliche Haushaltung/ aus den gewöhnlichen Sonn-und Festtäglichem Evangelischen Texten durchs ganze Jahr zur Ausbreitung der Ehre Gottes/ Prüfung des Glaubens/

bens/ und Verbesserung der im Hauswesen fürfallenden Mängel/ beschrieben und fürgestellt. Franckfurt und Leipzig 1686 & 1688. in 4.

Gottholds Siech- und Siegs- Bette/ erster und ander Theil beschrieben/ und zum Trost und Erbauung der Christlichen Kirchen ausgefertigt. Nürnberg. 1687. in 8.

Methodus concionandi, ut vocant, concisa & utilissima, ex familiarissimis cum B. Scriverio colloquiis in contubernio ejusdem diligenter olim observata ac notata, & ad fratrem, tunc temporis commorantem in Academiis, perscripta a Joanne J. Volffio, S. S. Theol. Licent. & Magdeburgi ad D. Udalrici V. D. Administro. Magdeburgi & Lipsiæ 1688. in 8.

Das blutrünstige Bild Jesu Christi des Gekreuzigten/ in 3 Predigten/ über 1 Petr. II, 21. Leipzig 1690. in 8. & 1702.

Andächtiger Schluß und Gruß/ oder Abschieds- und Anzugs- Predigt/ jene in der St. Jacobs- Kirchen zu Magdeburg/ am dritten heiligen Oster- Tage/ aus Gal. VI, 14. 15. 16. diese in der Stiffts- und Schloß- Kirchen zu Quedlinburg am Sonntage Rogationum, aus dem Evangelio Joh. XVI, 23 - - 30. anno 1690 gehalten. Nürnberg 1690. in 4.

Der süsse Tod der Kinder Gottes/ bey dem seeligen Abschied Frauen Catharina Bachin/ Herrn M. Johannis Erichs/ gewesenen treufleißigen Conrectoris bey der Schulen zu Magdeburg hinterlassenen Wittwen/ zum Unterricht und Trost fürgestellt. Leipzig 1691. in 8.

Theognosia Evangelico-Christiana, oder das lebendige und thätige Erkantnis Gottes/ aus den Sonn- und Festtags- Evangelien. Schweinfurt 1692. in 4.

Evangelica Symbolica, oder sonderbare nachdenckliche und erbauliche Gedencck- Sprüche/ auf die Evangelia gerichtet. Leipzig 1697. in 4.

Wittwen Trost/ gestellet an eine vornehme Wittwe/ bey Absterben ihres Ehe- Liebsten. Cum præfatione Jo. Georgii Pritii. Leipzig 1697. in 8.

Erbauliches dreyfaches Absehen eines Christen / auff
Gott / auff den Nächsten und auff sich selbst / ehemals
seiner Gemeinde zu St. Jacob in Magdeburg aus den
Son- und Festtags-Evangelien mit heilsamen Erin-
nerungen fürgetragen. Nürnberg 1698. in 4.

XXXVI.

DECANVS

FACVLTATIS THEOLOGICÆ

In Universitate Rostochiensis

IOANNES FECHTIVS,

D. & P. P. Conf. Duc. Adfessor & Districtus

Rostoch. Superintendens,

Suo & Amplissima FACVLTATIS nomine,

Ad Exequias

*Viri Maxime Reverendi, Amplissimi & Excellen-
tissimi Domini*IVSTI CHRISTOPHORI
SCHOMERI,S. S. Th. D. & Prof. Primarii longe celeberrimi,
Consistorii Ducalis Assessoris & Districtus
Mecklenburgici Superintendentis ;*Per maxima undiquaque merita gravissimi,*

Collegæ, dum viveret, conjunctissimi,

Præmatura funestaque nobis morte erepti,

Omnes omnium Ordinum Cives Academicos offici-
ciose ac amanter invitat.

EReptus nobis est, Cives, ipso Palmarum Festo, quo
mœstissimis de passione Servatoris nostri meditatio-
nibus immergi eramus, acerba immaturaque morte,
quod

quod ineffabilem nobis mœrorem doloremque attulit, IV-
STVS CHRISTOPHORVS SCHOMERVS, æternum no-
bis nostræque Academiæ nomen. Is, ceu scitis ipsi & no-
verunt omnes, nec inficiabitur, nisi qui rerum nostrarum
vel cum stupore quodam vel cum malitia sit ignarus, in his
sacrorum sedibus & bonæ mentis templo decus ac majesta-
tem sustinuerat Theologici nostri confessus. Hic eo viven-
te caput suum efferebat, neque, quoad ipse supererat, quic-
quam ei ad summam felicitatem deesse videbatur, nisi ut his
rebus nostris accederet perpetuitas. Obstitit summi justi-
que Numinis voluntas, cujus aspera nonnunquam & ple-
rumque inexplicabilis lex est, ut quæ ad summum enisa,
sunt fastigium, majori, quam ascenderant, velocitate retro
iterum labantur. In hoc vero Viro, quid quantumque pos-
sederimus bonorum, quam fecerimus ejus obitu felicitatis
nostræ jacturam, non melius sciemus, quam si prius intel-
lexerimus, quis ille, qualisque per totam vitam fuerit, quem
nunc in morte lugemus. Natus is est Lubecæ, ipso die so-
lennitatis Paschalis, Anno MDCXLIX, Patre NICOLAO
SCHOMERO, Reip. primum Advocato & Procuratore,
postea Consiliario Urbis Brunsvicensis, postremo U. J. Do-
ctore & Reipub. Lubec. Primario Senatore; viro tam recti
æquique observante, ut memoria ejus & in remp. amplissi-
ma merita ad hodiernum usque diem celebrentur. Matre
SVSANNA, ex Amplissimo apud Hamburgenses atque Hol-
satos Jure-Consulto, CHRISTOPHORO SCHLAFIO,
prognata, magnarum virtutum, verissimarumque laudum
fœmina. Avus Paternus ei fuit IODOCVS SCHOME-
RVS, Prædiorum ad Cathedralem Ecclesiam Osnabrugen-
sem spectantium Inspector, Judiciique Kappelenfis Secreta-
rius. Avia Paterna, SOPHIA, NICOLAI KARNEBE-
KII, Mercatoris primarii Filia: Avus Maternus CHRI-
STOPHORVS SCHLAFIVS, primum Senator & Secre-
tarius Osnabrugensis, postea ob religionis persecutionem
exul & Secretarius ac Vice-Syndicus Capituli Cathedralis
Hamburgensis, nec non Practicus Provincialis in Holsatia
judicii, Avia Materna, ANNA, IOHANNIS a Lenger-
KEN,

KBN, Senatoris ac Mercatoris Osnabrugensis Filia. Ingenium capiendis artibus & scientiis apprime accommodatum in Schola primum patria **HENRICVS BANGERTVS**, notarum ad Helmoldi Chronicon celebris scriptor, & **HERMANNVS NOTTELMANNVS**, excoluerunt. Plane insitam naturæ vim & pectoris bene nati indolem recta institutio erigit & in majus meliusque provehit. Pubertatis deinceps annos egressus, summam spem, quam de eo jam puero omnes conceperant, incredibili industria superavit. Nam Academia Kiloniensi Anno **MDCLXVII** insertus, **MATTHIAM VVASMVTHVM**, Hospitem suum, **SAMVELEM** item **REIHERVM** & **CHRISTOPHORVM FRANCKIVM**, tanta animi contentione & veluti pertinacia audivit, ut & vivacissimo impetu & successu admirabili in omne præstantissimorum studiorum genus grassaretur. Sequentis anni fine, quo juvenem proprii animi ferebat vigor, **VVismariæ** a **STEPHANO MASIO** Rabbinicæ literaturæ mysteria, quorum Theologus ille peritissimus fuerat, ita imbibit, sibi que cognita reddidit, ut jam antecedere commilitones suos, cæterisque omnibus elegantioris literaturæ varietate eminere crederetur. Quare & Anno **MDCLXIX** præmium industriæ suæ, stipendium Schabbe-
lianum, a **DAVIDE GLOXINIO**, & **HENRICO SCHABELIO**, Jure-Consultis, eximium promovendorum studiorum instrumentum, est consecutus. Profectus hinc, ne uno loco omnem conquissivisse eruditionem videretur, ad **Academiam Giessenam**, Theologica præcipue studia, quæ excolenda admonitus, ob amissam ante ipsum natum duplicem sobolem, parentum voto libentissime acquievit, susceperat, provehere latius Doctoribus viris supra omnem laudem positis, **PETRO HABERKORNIO**, **IO. NICOLAO MISLERO**, **MICHAELE SIRICIO** & **IO. LVDOV. HANNEKENIO**, cujus præsidio in defendenda conscripta a se de Pœnitentia Disputatione usus est, summa cura industriaque contendit. Quamquam enim nec Philosophorum Scholas, **FRIDERICI** præprimis **NITSCHII** Mathematicas acroases, neglexerit, in ipsaque **Cartesianæ Philosophiæ**

sophiæ arcana curiosa ingenii sui subtilitate penetraverit, id tamen ea fecit prudentia, ut disciplinas quascunque e rationis humanæ fonte promanantes, sub Theologiæ imperio retineret, ne forte, dum ipsam omnium scientiarum dominam expeteret, inter servitia atque ancillas ejus nimium obhæresceret, aut iisdem benigniores præbendo aures, reginæ majestatem conculcaret, pollueretque pulcritudinem. Tantus autem juvenem sciendi ardor, tanta, ut ita loquar, intemperies tenebat, ut Anno MDCLXXII, uno assumpto fidoque comite, universam Italiam, Galliamque peragraret. Visæ ipsi eo in itinere Venetiæ, Lauretum, Roma, Neapolis, Florentia, Bononia, Mediolanum, Lugdunum, Lutetiæ Parisiorum, urbesque aliæ. Compellati viri omnigena eruditione celebres, quos inter MANFREDI SEPTALII, Canonici Mediolanensis, mista cum ipso colloquia, vehementer eundem recrearunt. Explorati & Romanæ & Orientalium & Gallicanæ Ecclesiæ ritus. Perlustratæ Scholæ, e quibus & vetustate & lata nominis fama Sorbona, itemque Bibliothecæ, e quibus Vaticana extollere præ cæteris caput illi videbatur. Collectis e literaria hac peregrinatione rarissimis animi divitiis per Argentoratum, Spiram, Heidelbergam, ad Academiam Gießenam redux, majore impetu, quam antea unquam, in studiorum voluptates involavit. Neque contentus intra Theologiæ spatia consistere, flagrantem varia eruditione animum in ipsa etiam, egregia illa & vere nobilia, juris utriusque scita, totum immisit; arbitratus, Moralis se Theologiæ scriptores, (cui disciplinæ accuratius excolendæ jam tum mentis suæ propositum adposuerat) isthoc præsidio & evolvere felicius, & intelligere, facilius posse. Ex qua re postmodum in concreditæ fidei suæ functionibus duplicem sensit fructum. Nam in Ecclesiastico, quod communi Serenissimorum DVCVM ME-CLENBURGICORVM nomine Rostochii exercetur, judicio, quod veteri lege alternis annorum vicibus primi utriusque DVCIS, Güstrovienfis & Suerinensis, Theologi dirigunt, non minore, quam magni nominis Jure-Consulti, qui eidem assident, dexteritate isthoc officio fungi, processui

cessui in causis etiam gravissimis ponere modum, sententias ad legum præscripta exactas ferre, componere ad Acta, ceu vocant, relationes, cæteraque facere omnia noverat, quæ illustres juris scientia & usu rerum sacerdotes. Nihil opus nostra affirmatione. Ipsi vos, qui ex Professorio ordine in amplissimo illo confesso ex illius ore pependistis, testes estis hujus rei uberrimi. Ausim asserere, plures creari Juris Doctores, qui vel in legum notitia, vel fori actionibus paria cum ipso facere nunquam potuerint. Quare & subditis Consistorii jurisdictioni hominibus, ubi opus erat, jus dicere & obortas inter ipsos lites causasque dirimere, in publico etiam auditorio Professoris justitiæ personam frequenter induere, & quas pro inaugurali Disputatione proposuerant, theses tanta eruditione convellere sciebat, quanta illi, qui per totam vitam in illo studio fuerunt exercitati. Jam specimen illud Moralis Theologiæ, quo vera & naturalia omnis juris atque honestatis principia breviter eruuntur, quod octo Disputationibus constans in lucem ab illo productum est, quid ex jure civili lucis perfectionisque acceperit, non est, ut operose dicam. Ipsa solidi subactique scripti lectio cuilibet faciet fidem. Non veretur equidem consummatæ eruditionis Jctus, CASPAR ZIEGLERVS, principio Dissertationis Justinianæ de Clerico Renitente, seu muneris Ecclesiastici fuga, adseverare, *post sacrum codicem ex jure potius civili, quippe ex veterum scriptis in unum corpus ab Imperatore Justiniano collecta, magnaque circumspeditione pleraque omnia proponente, quam ex hodiernorum Moralistarum libris, petendam esse conscientiarum informationem.* Quod si justo indulgentius dictum sit, id certe controversia caret, inter præsidia constituendæ Theologiæ Moralis jus civile non infimum obtinere locum. Specimen certe SCHOMERIANVM a summi nominis viro, SAMVELE PVFENDORFIO, tanti factum esse accepimus, ut in illo scriptionis argumento cæteris, quæ edita passim a viris etiam doctissimis fuerunt, præripere palmam omnium incorrupte arbitrantium judicio statui merito debeat. Credimusque si & cætera ex Divino viri ingenio illi operi accessissent,

fissent, tum demum numeris suis perfectum Moralis Theologiae corpus, quo nos destitui liberrime fateri debemus, nos habituros fuisse. Sed redeamus ad id, unde sumus digressi. Anno MDCLXXIV Giessam suam, tantopere sibi adamatam, quæ juveni, vix viginti & sex annos habenti, raræ eruditionis admiratione, ante quam discederet, potestatem obtulit, ad summum in Theologia decus adscendendi, reliquit, & instituto per Helmæstadium, VVittebergam, Lipsiam, Jenam atque Erfurtum itinere, in patriam tendens, Homileticis primum animum adplicuit, mox peregrinationis dulcedine inescatus novo itineri se dedit, Belgico atque Anglico, Anno MDCLXXV. Vix dici potest, quantum ipsi, qui jam eximiam plane in studiis Theologicis perfectionem fuerat adeptus, lustratio Bibliothecarum, quas stupet orbis, Bodlejanæ, Cantabrigiensis & privatæ Judæi Abendanæ profuerit, quantum ex Episcoporum Theologorumque Anglicanorum, ea ætate super æthera notorum, consuetudine in omni doctrinæ genere; EDVARDI inprimis BERNARDI, Saviliani, cui per convictum & quotidiana colloquia familiarior redditus est; quantos sibi scientiarum thesauros in indagandis Belgarum Britannorumque æternis infinitisque contentionibus, quantum Historiarum de vario regiminis Ecclesiastici, diversorumque in una religione rituum, genere, de internecinis inter eosdem bellis, de conquistis reconciliationis mediis, & innumeris talibus, comparaverit. Comparent opes istæ maxime in libro, quem de *Collegiatismo, tam orthodoxo, quam heterodoxo*, inscripsit, in quo, quid de privatis exercendæ promovendæque pietatis Collegiis, omnis ætatis, omnisque religionis sectarii, ii inprimis, qui in Batavia, tanquam cancer in venusto corpore, magno numero insident, tradiderint, eo ordine disseruit, ut & diffusa atque admirabilis de fatalibus istarum nationum certaminibus cognitio & acre solersque judicium de Collegiis illis laetum, in pretio sit apud omnes, qui citra affectum de instituto, ad illorum imitationem, ex aliquo tempore nostris etiam Ecclesiis se insinuante, arbitrari contendunt. De quo in Præfatiuncula brevi aphorismo sententiam suam aperit.

*Collegialem docendi modum, ajens, spernendum non esse duco, si abusum poterit & discordiam docentium evitare; id vero si obtineri nequit, ea via eligenda est, qua veritati pariter & paci prospicitur: Si & filiali amore Deum & fraterno nos invicem prosequimur, omnes pariter concordibus studiis pro incremento Ecclesiae laboremus, ut character verorum Christi discipulorum undique eluceat, neque post plures alias tragœdias ipsa quoque Pietas nobis nunc hæreseos denominationem faciat. Sed de istis quidem hætenus, SCHOMERVS vero noster post acquisitam ferreo labore incredibilem in omni disciplina scientiam, post peregrinationes tam varias, tanto cum fructu peractas, ad has Athenas nostras accedens, ingentes illas dotes eruditionis ac ingenium, matura exercitatione subactum, inclarescere in hac nostra Republica literaria voluit. Habita ad d. XXIII Augusti, Anno MDCLXXVII Inaugurali de *objecto adorationis religiosæ* Disputatione, cujus actus immortalis gloriæ Theologus, AVGVSTVS VARENIUS, regebat, deprehensum est, omnes eundem Theologiæ scopulos & controversiarum aspera, assiduo sudore & nunquam remissa animi cura, ita pervasisse, nihil ut jam deesset ei ad summæ eruditionis apud omnes existimationem, neque subtrahi ei ab Academia nostra ea præmia posse, quæ virtuti ejus jam diu debebantur. Repeto VARENIANA ex Programmata verba: *ad examen solenne admissus pietatem, modestiam, ingenium, diligentiam ac exercitii lima, doctrinæque præceptis, in usum salubrem sepositis, linguarum quoque, Theologo partim necessariarum, partim decorarum, cognitione probe excultum, & quod caput est, quacunque Theologiæ parte pectus non tantum bene preparatum, sed & instructissimum judiciumque in re Theologica accuratum, sic satis egregie probavit.* Qua in re nisi singularem providentiæ Divinæ in hanc scholam nostram favorem sentiamus, quæ isthac occasione illam in hoc viro artium, quibus penitus penitusque fuit intinctus, varietatem, illud scientiarum instrumentum multiplex, quod admirationi hætenus maximis viris fuerat, asserere volebat, næ pietatis nostræ officio nos deesse dicendi simus. Igitur ut maximis animi virtutibus eminebat:*

bat: ita & consecutus brevi dignitates maximas est. Nul-
lam tamen per ambitum, per impotentiam, per libidinem.
Oblatas, quousque aliorum luminibus & honori obstruere
videri poterat, recusavit, nec nisi pudenter & verecunde
accepit. Prætulit autem cæteris, ad quas aditus ei patebat,
functionibus Academiam. Noverat, luculentam esse &
gloriosam Professorii ordinis vitam, cum in iis occupata sit
studiis, quibus sine ambitione, sine prensationibus, æterni
nominis fama paratur. Postquam Theologiæ Professionem
Anno MDCLXXX a Serenissimo Duce CHRISTIANO
LUDOVICO, Meclenburgico, ipsi oblatam, suscepit,
cui Ecclesiarum in districtu Meclenburgico cura atque gu-
bernatio, sessio item in sanctiore Senatu adjuncta erat,
prima ei cura fuit, ut Divinæ veritatis sensum plane illiba-
tum incorruptumque indueret animo, atque retineret con-
stanter & intrepide, contraque hæreticorum petitiones
omnis generis & machinas falsatorum improbas, fortissime
& ad extremum usque Spiritum vindicaret. Documento
sunt pauca quidem, sed edecumata eruditionis, edita ab eo
in publicum, scripta, quæ inter de *Collegiatismo tam ortho-*
doxo quam heterodoxo Disputationes quatuor & *Specimen*
Theologiae Moralis, ante a nobis memorata, eminent. Nam
Affertionem endoxam Fidei Christianæ de Spiritu Sancto, con-
tra novam & antehac inauditam hæresin sub schemate Proble-
matis paradoxinuper in lucem protrusam, cujus auctor Chri-
stophorus, Christophori F. Sandius est, Arianæ Sectæ sub-
tilissimus pariter & acerrimus defensor, nondum publicis
officiis initiatus, privato labore, communicatisque cum
clarissimis viris, D. SAMVELE POMARIO, D. ABR.
HINKELMANNO, D. THOMA HOENSTEDIO & D.
MENONE REICHIO, consiliis, composuit. In quo ipso
tamen vastum ingenium & admirandam posteris industriam,
& tot linguarum scientiam, & exactum sacrarum Literarum
scrutinium & solidum de antiquitate iudicium, ubique con-
spiciendum præbuit. Testabuntur vero de sano viri per
omnes Theologiæ partes sensu amplius, quæ mox propitia
fortuna edenda reliquit in scriniis, immortalia laudis & artis

pignora, quæ supra omnem commendationem nostram as-
surgunt, quæ æternitati deposuit, donec sapientiæ erunt aut
cultores aut patroni. Pleraque vero maturioris sublimio-
risque meditamenti & prorsus ex eo genere, quæ animas hu-
miles & veræ eruditionis egentes arceant ab ingressu, nec
pateant, nisi quibus interiora doctrinarum mysteria reclu-
duntur. Admotus postea Anno MDCLXXXV primæ Pro-
fessionis, novo dignitatis augmento ad novam in officio in-
dustriam, fidem, dexteritatem se persensit incitari. Itaque
ad singulas officii partes curam, labores, vigilias, nunquam
seynes, nunquam defessas attulit. Dei se gerere vicem,
tanquam procuratorem aliquem, ei reddendas olim admi-
nistratæ familiæ rationes, ut hero ac auctori, probe sem-
perque recordabatur. Affirmamus vobis, Cives, nihil esse
ab illo, siue Divinas interpretaretur Scripturas, siue contro-
versiarum abdita referaret, siue enuclearet morum discipli-
nam, siue aperiret Ecclesiæ historiam, in parte ulla præter-
missum, quod quisquam acerrimo ingenio, pertinacibus
studiis, optima doctrina, maximo usu cognitum, proponere
aliis & tradere poterat. In explicando sacrorum sensu non
aliena tantum fide ingenioque nitebatur, intelligentiam re-
rum ex interioribus textus recessibus & propriæ mentis so-
lertia, quæ exquisita ei fuit, scrutabatur. In tractando
omnem verborum pompam atque eruditionis febriculofam
ostentationem averfabatur, naturæ quodam rigore a πολυ-
λογίᾳ alienus, sed gravitatem sensuum ac rerum, in solidos
nervos contractarum, frugalitatem ita tenaciter amabat, ut
nitor aliquis ex oratione ejus, non putidus, neque affecta-
tus, exurgeret. In consiliis tanta SCHOMERO pruden-
tia, tanta animi perspicacia, tanta dijudicandi promptitudo,
ut hoc ei donum rarissimo exemplo quasi proprium fuerit
& peculiare. Nulli ei griphi, nulli casus incogniti inopi-
native erant, omnes omnino latebras perrumpebat, solve-
batque singula admirabili dexteritate, pene ut ad hoc natus
factusque esse videretur. Tam celeriter arripuit res, specie
sæpe dissitas & numero infinitas, tanquam genio suo cognat-
as & consentaneas, ut verosimile suo exemplo reddiderit
quorum-

quorundam veterum Philosophorum opinionem, qui res intellectu apprehendere nihil aliud esse docuerunt, quam reminisci & recordari. Tanta ei in omnibus facilitas, ut per lufum sæpe & aliud agendo plus effecerit, quam alii improbo & pertinaci labore. Sensu edocemur, Cives, ingenia, licet magna & felicissima, non tamen facile, nisi in uno fere excellere. Si qui sit, qui universalem quandam variarum rerum scientiam eadem perfectione in unum conjunxerit, inesse in hoc quiddam admirabile & prope Divinum, omnes recte existimant. Id SCHOMERO nostro obtigisse, nemo eorum, qui eundem penitus noverat, inficiabitur. Quæ singula mirari solemus in aliis, ea junctim in eum confluxerant. Nam & Philosophiæ, veteris atque recentioris, omniumque, quæ ei ex variarum sectarum genere adhærent, perplexitarum, & controversiarum Theologicarum, si ad ultimas etiam minutias & subtilitates progrediamur, & linguarum, cum orientalium, Hebrææ, Chaldaicæ, Syræ, Rabbinicæ, tum exoticarum, Anglicæ, Gallicæ, Italicæ, Hispanicæ, (Danicam etiam adjunxit) quas omnes ego, quod bona fide refero, eundem legentem & interpretantem his oculis meis conspexi, ne quid de Græca Latinave dicam, & Antiquitatis totius, sacræ & profanæ, ejus cum primis, quæ in Synodicorum canonum curatori notitia consistit, quos quasi singulos in numerato habebat, & Historiæ recentioris, cum literariæ tum religiosæ, erat ad admirationem usque peritus. Nec quidquam literarum, quod vel ad sacro-sanctæ Theologiæ nostræ decus, vel ad ejusdem perfectionem & majestatem faceret, non dicam, intactum reliquit & inexpertum, sed curiosa felicitate intime penitissimeque imbibit. Mathematicas etiam disciplinas, ipsa sublimitate sua plerisque aliis impervias, ita hausit, ut de difficillimis quæstionibus cum earum artium magistris prompte, subtiliterque & solide contenderet. Quibus componendis exarandisque manum adposuit, vulgaribus doctorum meditationibus superiora sunt, ad eruditæ antiquitatis gloriam adspirant, nec verborum lenociniis & inani fucō, sed in affectata simplicitate & naturali pulcritudine decurrunt. Quæ legenti, incertum

certum est, felicitatem ingenii, an iudicii pondus & gravitatem prius admireris. Inusitatae hæ dotes, quas in pectore ejus collocavit cœli benignitas, quibus non ad pompam, aut speciem usus est, sed ad Dei gloriam, ad usum, ad vitæ commoda, obscuræ aliis esse haud potuere. Quare & ante quadriennium ad Academiam Livonorum Dorpatensem, ut in ea Cancellarii dignitatem sustineret, & ante biennium ad celeberrimam illam, invicti Herois, Martini Lutheri, ore calamoque consecratam, quæ ad Albim VVitteberga floret, futurus inclyti Theologi, D. IO. ANDREÆ QVENSTE-DII, successor expetitus, immo vocatus est. Veruntamen Indulgentissimi PRINCIPIS, FRIDERICI VVILHELMI, quem DEVS amet, cuique æternum bene esse jubeat! inusitato in hanc matrem nostram favore retentus est. Ut quæ supersunt, vitæ SCHOMERIANÆ persequamur, Rectoratum Academiae nostræ semel, sed in alterum semestre præter ordinem prorogatum; Decanatum Facultatis Theologicæ frequenter obivit. Quos honores ita gessit, ut & intemerata erga Academiam fides & rerum gerendarum peritia ac prudentia plane singularis, (qua equidem in re nemini perspicacissimorum unquam cessit,) ex omnibus ejus negotiis eluceret. Doctores Theologiæ creavit, VVILHELMVM PETERSENIVM, IO. NICOLAVM QVISTORPIVM, Magnorum Parentum in eadem officia jam nunc successurum Filium, IACOBVM HIERONTMV M LOCHNERVM; denique ultimo osculo & me doctorem, citra ullum ad se redundans commodum, quod pertinaciter sprexit, salutavit. O utinam & ipsum tot rarissimarum virtutum spiritum in me potuisset transfundere! Licentiam adsumendi supremos honores ab illo acceperunt GOTTLOB FRIDERICVS SEELIGMANNVS, *Vir, ipsius SCHOMERI encomio, non minus moribus gravis ac modestus, quam eruditione & facundia non vulgari pollens;* & IACOBVS VVINNEMERVS. Pro eodem gradu consequendo sub ejus præsidio disputavit IACOBVS DORNKRELL ab EBERHERZ. In publicis prælectionibus, scholisque privatis, quicquid usquam solidæ eruditionis est, non minore fide quam

quam diligentia tradidit. Eos, qui convictu ipsius utebantur, tanquam filios suos habuit; idque dedit operam sedulo, ut quod lex XLVII Statutorum Facultatis nostræ a Theologis requirit, *in studia, vitam ac mores eorum, qui sancta disciplina sese consecrarunt, quantum fieri posset, inquireret, de methodo studiorum probe informaret, & ad scrutinium verbi Divini atque serium pietatis exercitium per gratiam Dei suscitaret fideliter.* Conjugem duxit Anno MDCLXXXIII ANNAM CATHARINAM, BERNHARDI VETTENII & ANNÆ ELISABETHÆ BORNEFELDIAE Filiam, quam incredibili studio, amore, sanctitate, quod & summis maximisque virtutibus merebatur illa, complexus perpetuo est. Cui matrimonio nihil felicitatis nisi sola diuturnitas defuit. Decessit enim illa in quarto puerperio, ingenti & prope intolerabili cum mariti dolore, XXIII Nov. An. MDCLXXXIIX, postquam eidem genuisset NICOLAVM BERNHARDVM, SVSANNAM MARGARETHAM, ANNAM ELISABETHAM & CATHARINAM LVCRETIAM, e quibus tamen sola SVSANNA MARGARETHA, ipsis Calendis Junii Anno MDCLXXXV in lucem edita, superest. Hanc filiulam suam, unicam illam, illam blandulam, illam delicatulam, illam ipsa formositate formosiore, ipsa dulciore dulcedine, prudentia antevertentem annos virtute adultas æquantem, amavit merito, ut oculum suum, ut viscera sua, ejusque salute & cura, quam incomparabili virginum pari, Sororibus suis, ut & reliquam familiam universam, commisit, nihil antiquius habuit unquam, aut prius. Cujus frugi indoles ita Parentis præcepta prompto faciliq; obsequio imbibit, ut illius illa sapientiam, pietatem, modestiam, exactissima jucundissimaque imagine olim sit repræsentatura. Nunc ad excessum tanti viri venio, quamquam si hic lacrymis lingua, mens dolore oppressa, conticescerent, venia nobis ab omnibus deberetur. Nam in summo dolore animus noster sæpe sibi ipsi succumbit & quicquid languor ægre effert, involvere silentio amat. Si tamen muti & elingues forent omnes, me saltem non fineret quiescere pietas mea & summus in defunctum affectus. Convocaverat die

XXX Martii ordinis nostri RECTOR Academiae Senatum, quem praesentia sua & SCHOMERVS cohonestavit. Eadem die sub vesperam conventum in Consistorio est, de sententiis sequenti die ferendis deliberatum. Querebatur de nescio quo corporis languore & faucium vocisque asperitas latentem aegritudinem prodebat. Reversus domum acri frigore, quod aestus quidem, sed paulo moderatior, infectus est, tentabatur. Nihil metuebat adversi, cum corpus ei a natura contigisset solidum, valetudo de cætero firma, & adversus quaslibet concussiones durans. Nec malitiam morbi sentire integrum erat, nisi ex ciborum fastidio & virium infirmitate. Quæ cum indies caperet incrementa, consultus experientissimus Medicus, D. GEORGIUS KVS-SIVS, vitæ sensit periculum, petiitque sibi adjungi, cujus mutuo consilio operaque vis morbi posset infringi. Accessit ex Professorio ordine D. IO. ERNESTVS SCHAPERVS, medendi, qua excellit, arte & provida cura opem laturus. Sed tueri nonnunquam valetudinem & pellere morbos medicina potens est, at producere vitæ terminum & æternitate donare mortales non potest. Quare ordinatis supremæ voluntatis curis, ad DEVM conversus SCHOMERVS, cui in vita summa religionis puritate adhæserat, quem simplici defecatoque animi studio semper coluerat, peccata sua submissa pectoris contritione, quam & quinto quolibet hebdomadis die voluntario jejunio testatus erat, confessus, sacrosanctæ cœnæ Dominicæ viaticum a Confessionario suo, D. SIMONE HENNINGIO, (quem virum ob accuratam eruditionem & pientissimi animi integritatem maximi semper aestimaverat,) devotissima animi reverentia, mox horam obiturus extremam, accepit. Reddidit Servatori suo, cujus merito immota fiducia innitebatur, animam intra horam sextam & septimam pomeridianam, IX die Aprilis, Anno MDCXCIII. Ita finitus est florentissima integerrimaque ætate Theologus, vere eximius, vere consummatus. Non ideo eundem communi hominum sorti numeroque eximimus. Dum corporum sensibus premimur, aliis quidem alia vitia, alii defectus, sed omnibus

omnibus tamen aliqua adhærent. Si quid humani nunquam passus est SCHOMERVS noster, qui humani a se nihil unquam alienum putavit, meminisse debemus, in præstantibus viris magnarum virtutum interventu vitia pensari. Malevolorum est, hominem non ab ea parte adspicere, quæ melior est, sed muscarum instar rebus scabris insidere, prætervolare nitentia & glabra. Morbum furoremque sapit, violare illustres animas acerbis sermonibus & lacerare mortuorum virtutem. Feret aliquando incorruptum iudicium posteritas & ingenuis mentibus decus rependerex vero. Interea tanti viri obitu capitalis nos adfixit plaga. Præcipuum Academiæ nostræ lumen, quod unicum spes nostras, nubilas satis & obscuras, illustrare posse videbatur, extinctum est. Eone devenisse res nostras, ut cum hæc Academia ex suis concussionibus reflorescere, cum Theologica studia, sana illa & salubria, ad pristinum redire nitorem deberent, tantæ rei spem ac tam grande præsidium in unius viri capite amiserimus? Idne restare unicum, ut post accepta hoc atque superiori anno consummatissimorum in omni doctrinæ genere Jureconsultorum, IACOBI LEMBKENII, & IOANNIS FESTINGII, funera, & Theologorum nostrorum princeps medio excederet? Nimis gens MECLENBURGICA felix & superba, summo Deo visa fuit, si propria hæc nobis bona fuissent & perpetua. Obstupescimus ad Divini fati rigorem & supremi Numinis de rebus nostris iudicium iratum plane sentimus & in nos quadam quasi indignatione accensum. Si enim favere Numen rebus nostris jure existimamus, cum excellentes ingenio, doctrina, virtute, viros Rebuspublicis, Academiis, Ecclesiis, immo humano generi elargitur; quidni sentire debeamus, eundem a nostris commodis & alienato animo esse, cum eosdem nobis subtrahit? Quis est, quem tam acerbo casu non mœstum videas & dejectum? Augustissimos Academiæ nostræ Patronos intueris & PRINCIPES; Dolorem illi suum seriis lamentis, scriptisque Epistolis, ad funestum mœrorem compositis, aperuerunt; testati, in tantam nos sinistro fato redigi Theologorum,

rum, non fucata, sed vera, sed solida eruditione inclytorum, penuriam ac paupertatem, ut cum singulis, qui moriuntur, ipsa prope eruditio ac literæ efferri videantur. Non dissimulanda hæc PRINCIPVM pietas est. Nam qui bona fide Deum colit, etiam amat revereturque Sacerdotes. Ad Academiam oculos convertis? Sine ambitionis metu pronunciare ausim, vix visuram posteritatis nostræ ætatem esse doctorem, vel doctrinarum ubertate, vel prudentiæ laude, vel omni denique contentu consensuque laudis præstantiorem. Ad illum, qui de rebus Ecclesiæ deliberat, judicatque, confessum? Orbatus ille est Senatore fortissimo pariter, solertissimoque, qui optima conscientiæ fiducia semper & dicere ea & facere studuit, quibus jus cuique intemertum reddi & sacrorum cœtuum salutem confirmari maxime & stabiliri credidit. Ad Ecclesias, fidei ejus concreditas, earumque ministros? Amiserunt illi antistitem magni exempli ac ducem, quo vivente adversus omnes injurias tuti erant ac securi. Ad Filiam, ad Sorores, ad amplissimæ dignationis in Dicafterio Suerinensi Fratrem, ad reliquam necessitudinem? Iis sollicito Parente & amantissimo fratre privatis vulnus hoc altius in imo pectore hæret, quam ut verbis efferri possit. Ad amicos denique, qui in ejus consuetudine jucundissima magnum vitæ suæ fructum posuerunt? At his nihil aliud nisi indelebilem in animis, quoties ejus recordaturi sunt, cruciatum reliquit. De meipso quid dicam? Qui orbus nunc sum optimo suavissimoque amico, (nam non quoquam facile nostri ordinis familiarius utebatur,) qui nunc, Jonathane meo destitutus, cujus amor admirabilior mihi fuerat fœminarum amore, in perpetuo squalore hæreo, quam publica mala inusitatum mihi infligant dolorem, non minus tamen me commovet & percellit privata jacturæ sensus. Heu, IVSTE CHRISTOPHORE, meus amor, meæ deliciæ! Te tanta celeritate Tuum deferre Pyladem! Eam mihi tam subito incubuisse tempestatem ac procellam, ut quos per triennium, (quod tamen vix aridum mihi videbatur,) sine ulla querela, sine ulla dissensione, quæcunque in vita vel prima vel ultima esse solent, conjunxe-

conjunxerunt, unum momentum tam subitum, tam inopinatum, una, ah quam flebilis, hora, tam diuturnæ lege absentiae disjungat! Ego vero, Deum immortalem! naufragium hoc laborum meorum & curarum, quæ patienter feram? Quid nunciabo STRTKIO, quid HANNEKENIO, quid SPENERO, quid KORTHOLTO, quid DIECMANNO, quid MASIO, quid FRANCKIO, quid VVINCKLE-RO, quid SANDHAGENIO, quid RECHENBERGIO, quid SEELIGMANNO, quid LOCHNERO, quid FALCKIO, quid amicis aliis, quos, ut cætera, communes hactenus habuimus? Ubi sincerum illud pectus, in quod consilia mea, desideria mea, gaudia mea, secunda, adversa, libere conjeceram, alibi aut quæram aut inveniam? Quis nos posthac vel in ædem illam Jacobæam, quam mellea eloquentiæ Tuæ suada, excitantibus devotionem nostram diebus festis, haud semel implevisti, quis in aream Collegii Borealem, quis in atrium Johannæum, nos una euntes, quis una sedentes, quis obambulantes, quis colloquentes, quis adblandientes videbit? Ego vero Te uno me reputabam, felicem, quod omnes studiorum meorum partes Tibi reddere communes, quod omnes curas in sinum Tuum effundere, quod commeantium ad me ex variis orbis partibus epistolarum Te reddere participem, rerumque ad Te ab amicis scriptarum pariter compos fieri possem. Ita gaudebamus una & una tristabamur. Ita ædificare invicem in scientia nitebamur & pietate. His tantis bonis exutus quasi in solitudine nunc dego, nec quidquam mihi superest, quam ut dolore brevi consumar, & infelicitatem interea meam acerbis lacrymis deplem. Tu vero in fortunato ævo, quamquam mei, ut omnino spero, memor, degis. Tu terque quaterque beatus ad eas sanctorum sedes elatus nunc es, in quibus origini Tuæ & summo bono conjunctus vivis. Frue- ris nunc alta quiete, & Deum Dominumque Tuum, quem propitium Tibi hic semper habuisti, ex propinquo adspicis. Uteris sorte Tua & lætaris. Nos equidem, nostrasque spes dejecit in exsuperabilis fatorum vis & decretoria illa hora, quæ præclarissimis quibusvis cœptis, priusquam consumma-

ta sunt, imponit finem; magnarum rerum, quas Te super-
 stite moliti sumus, expectationem frustrata est. Exiguo Tu
 nunc clauderis tumulto, qui cura & animi studio patriæ fines
 jamdiu excefferas. Quamquam quid dico, eum concludi,
 qui totum orbem pro domicilio habet? Qui per omnium
 gentium posthac volitabit ora, apud quos veræ eruditionis
 & decus unquam erit & pretium. Qui enim ingenii opibus
 & animi contentione non uni tantum prodesse, sed omnibus
 studuerunt, ii nec uno loco vivunt, nec seculo uno. Ho-
 rum vita non consumitur annis, sed ab æternitatis diuturni-
 tate capit vires & tempore ipso major meliorque efflorescit.
 Quæcunque fama viros doctos viventes adhuc prosequitur,
 ea, quia sine aliorum invidia non est, & rara est, & plerum-
 que minor, quam debet. At ea, quæ post exequias manet,
 quando emoritur cum corporis cadavere livor, immensa
 est, sine fine est, supra hominum & temporum injuriam est.
 Tu itaque, beatissima in cœlis anima, anima, jam in hoc
 mundo DEO tuo proxima, candida anima, anima innume-
 ris nobis suspiriis, immo lacrymis desiderata, quæ encomio
 nunc omni superior es, quæ nec inquietaris ullis amplius af-
 fectibus, nec aliorum odio raperis in diversa, quæ domici-
 lio nunc gaudes, angelicæ tuæ naturæ ac æternitati consen-
 taneo, quæ nec angeris mœrore, nec metu contremiscis, nec
 spe longa maceraris, quæ frueris incorrupta beatitudine &
 rerum omnium in conjunctione Tua cum Christo affluentia;
 vale, anima beata, vale, æternumque vale. Cæterum dum
 jacturam nostram inexpiabili cum luctu deflemus, ingens
 nobis in Serenissimo Duce FRIDERICO VVILHEMO,
 ingens in iis, qui ad tanti PRINCIPIS sedent aures, spes est.
 Vestrum implorat Academia nostra, Collegium inprimis
 Theologicum, auxilium, vestram trepida anxiaque deposcit
 opem. Vestro patrocinio, Vestro in bonas literas amor
 tota se, in ferali mœrore posita, credit. Si doctorem no-
 bis dederitis & eruditione solida excellentem & prudentiæ
 Christianæ artibus inclytum & pacis veritatisque studia,
 æque amantem & famam SCHOMERIANI nominis pari
 successu propagantem, tum vero & de sublato in SCHO-
 MERO

MERO nostro tanto præsidio parcius dolebimus, & Scholæ nostræ annales officium Vestrum, quod Deo, quod Reipublicæ, quod nobis debetis, perpetuo prædicabunt. Postremo Vos alloquimur, Cives, qui Doctoris vestri excessu in ætate toti circumfusi & debilitati estis, dumque funus ejus ex ædibus Mesoselenianis hodie solenni pompa effertur, brevi verborum sententia cum Metello Macedonico dico:

ITE, FILII, CELEBRATE EXEQVIAS; NVNQVAM MAIORIS CIVIS FVNVS VIDEBITIS.

P. P. Sub Sigillo Facultatis XXI April. MDCXCIII. Convenietur in æde D. Jacobo sacrata, post horam primam.

SCRIPTA:

Affertio endoxa fidei Christianæ de Spiritu Sancto, contra novam & antehac inauditam hæresin, sub schemate Problematis paradoxo nuper in lucem protrusam a Christophoro Sandio. Francof. 1679. in 8.

Specimen Theologiæ Moralis, qua vera & naturalia omnis Juris atque honestatis principia breviter eruuntur, quinque disputationibus in Universitate Rostochiensis propositum. Rostoch. 1690. in 8. *

* *Vide mens. Junium Act. Erud. Lips. 1690.*

De Collegiatismo orthodoxo & heterodoxo. Luneb. 1692. in 4.

Gewissens-Freudigkeit im Tode/ aus 2 Cor. I, 13. in funere D. Augusti Varenii. Rostoch. 1684. in 4.

Disputationes: de sentiendi & credendi Libertinismo, *Inaugural. pro Licentia G. F. Seligmanni*: de Separatismo, *Inaug. Jacobi Hieronymi Lochneri*: Scrutinium Theologicum arcanorum Jehovæ, quæ Deut. XXIX, 29 revelavit Moses, *Inaug. Jacobi VVinnemeri*: Omnia & in omnibus Christus: de Semiprædestinatione latitudinaria: de animarum separatarum statu & conditione post mortem: de differentia unionis personalis & mysticæ: de passione Jesu Christi: de forma fidei justificantis: de Sacramen-

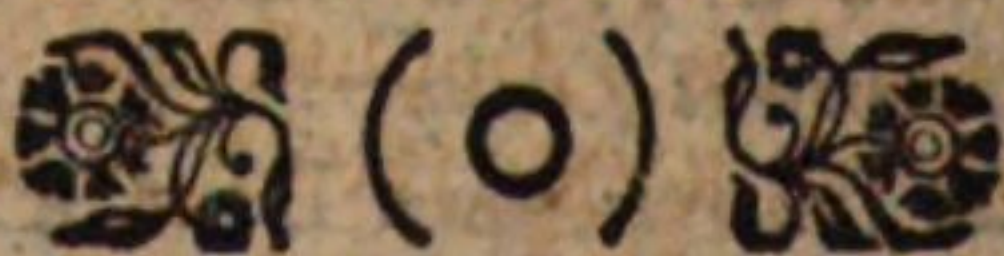
cramentis Veteris Testamenti : de functionis Ecclesiasticae & Politicæ combinatione : de servanda orthodoxia in articulo de peccato, programma &c.

POSTHVMA:

Exegesis in omnes Epistolas S. Pauli minores, ad Galatas, ad Ephesios, ad Philippenfes, ad Colossenses, utramque ad Thessalonicenses, utramque ad Timotheum, ad Titum & ad Philemonem. Edidit & præfationem *de S. Literarum Studio in Academiis exculto*, duasque de eodem argumento Orationes adjecit *Jo. Fecht*, D. Rostochii 1700. in 4.

Exegesis in Epistolas S. Pauli ad Hebræos, Jacobi & partem prioris Petri. Edidit & Præfationem *de Academicorum Doctorum circa interpretandas S. literas & instillandam inde tum sacrorum notitiam, tum animi pietatem, officio*, Programma item *de particulari defunctorum pro vobis intercessione* adjecit *Jo. Fecht*, D. Rostochii 1701. in 4.

Collegium novissimarum Controversiarum in universam Theologiam, quod, postquam Anno 1682 in Lectionibus privatis ab auditoribus exceptum fuit, nunc XIII Disputationibus publicis ex optimis MSC. præmissa *Johannis Fechtii* Præfatione Isagogica, nec non Dissertatione sua procœmiali publice ventilata *de sententiis in Scripturam Sacram injuriis & in tractanda illa minus tutis*, una cum Indice capitum ac paragraphorum totius operis conspectum exhibente edidit *M. Henricus Ascanius Engelke*. Rostochii 1703. in 4.

XXXVII.

V I T A

*Viri Magnifici, Summe Reverendi, Amplissimi ac
Excellentissimi*

D O M I N I

IOH. ANDREÆ KVNADI,
S. S. Theol. Doctoris, Serenissimi Principis
Anhaltini Consiliarii Ecclesiastici, Concionatoris
Aulici, Superintendentis, Templi Serveſtani ad D.
Bartholomæi Paſtoris Primarii & Scho-
larchæ,

die VIII Maji, qui incidebat in Dominicam IVBILATE,
Anno MDCXCIII.

in IESV placide defuncti,

Renovata & translata partim ex Programmate Wit-
tebergenſi, Licentiam Theologicam ab ipſo
impetrandam intimante,

partim ex Concione funebri
habita

a

M. PAVLO HENRICO MOEHRINGIO,
Templi ad D. Bartholomæi Serveſtæ Diacono.

IO. ANDREAS KVNADVS primam lucem vidit Leisni-
gi Miſenorum, Anno MDCXXXIIX d. XV Octobr. Pa-
rentibus honeſtiſſimis editus. Patrem habuit Virum
Summe Reverendum, Ampliſſimum & Excellentiſſi-
mum, D. ANDREAM KVNADVM, Theologum Celeber-
riſimum, de Scholis, Eccleſiis & Academiis optime meritum,
tunc temporis Leiſnicenſis Diœceſeos per biennium, mox
etiam Grimmienſis Ephoriæ per annos XII Superintenden-
tem, denique juffu Sereniſſimi Saxonix Electoris, DIVI
IOHANNIS GEORGII PRIMI, glorioſiſſimæ recorda-
tionis,

tionis, Professore Publicum Ordinarium, Consistorii Ecclesiastici Adfessorem, & Alumnorum Electoralium Inspectorem. Matrem nactus Nobilissimam Matronam, DOROTHEAM HOEPNERIAM, ex Theologica Familia oriundam, B. D. IOHANNIS HOEPNERI, Theologi, in Acad. Lipsiens. Prof. Publ. Canonici Misenenfis, Consistorii Ecclesiastici Adfessorem, Minoris Collegii Principum Collegiati, Academiae Decem-Viri, ad S. Nicolai Pastoris & Superintendentis, Filiam, virtutibus omnibus ornatissimam. In hac Theologica Familia prima pietatis, & virtutis, ac eruditionis fundamenta feliciter jecit, & ad laudatissima Parentum Exempla quotidianos profectus his adjecit. Mox publicæ curæ & culturæ demandatus est. Pueritiæ tirocinia sub Dn. M. CHRISTIANO LOESNICERO, Rectore, in Schola Grimmeni depofuit. Adolescentiæ primæ gymnafmata per integrum sexennium in Illustri Schola Electorali Portensi, cum magno Præceptorum applaufu, feliciter expedit. His ad majora paratus, ac elaboratus, dignissimus habitus est, qui militiam Academicarum magis laboriofam, magisque gloriofam adiret. Electoralia stipendia primum Lipsiæ meruit, dum Anno MDCLVI nomen in hac Academia militia professus est. Ex consilio Magni Theologi, D. IOHANNIS HVLS EMANNI, totus pependit, ad pedes Professorum & Magistrorum in Scholis publicis atque privatis fedit, inprimis D. FRIDERICVM RAPPOLTVM, L. VALENTINVM ALBERTI, L. PHILIPPVM MVLLERVM sectari voluit, præter alios, apud L. ABRAHAMVM & ROMANVM, TELLEROS, admissionis intimæ fuit, nec Lipsiam vidisse eum unquam pœnituit. Anno MDCLVII ad Castra VVittebergenfis militiæ in Paternam Familiam transiit, quam Matre desideratissima, proh dolor! orbam invenit, sed hanc maximam jacturam strenua virtutis ad majora contentione supplevit. Exempla laborum & periculorum Academicorum quotidiana summo studio curatius observavit, & sub Ducibus Professoribus Excellentissimis, & Magistris Clarissimis, inprimis SPERLINGIO, D. VVENDE-
LERO,

LERO, D. CONSTANTINO Ziegra / GEORGIO CAS-
 SPARE KIRCHMAIERO, majora pedetentim in Philoso-
 phica militia tentare cœpit. Hinc sub Kirchmajeri præsi-
 dio publicam de *Vita & morte* Disputationem cum laude
 instituit, & quidem tanta, ut totus Amplissimus Ordo Philo-
 sophorum Eidem Anno MDCLX Gradum, honores, &
 privilegia Magistrorum decerneret, & primum ei inter XX
 Competitores, Brabeuta D. Constantino Ziegra, locum tri-
 bueret. Honoribus tantis ad majora fuit excitatus, & anima-
 tus; dum mox aliis præesse atque prodesse, Magistri partes
 studiosius expedire, & Ducis atque Præsidis personam gere-
 re voluit. Varia Collegia privata Philosophica, consensu
 Amplissimi Philosophorum Ordinis, aperuit, Commilitones
 suos in Academicam militiam eduxit, loco Ducis & Præsi-
 dis in Cathedra publica stetit, & Disputationem Philoso-
 phicam de *Homine*, Philologicam de *Græcia Verace*, laudabi-
 liter instituit. Plura quoque in hac militia tentasset, sed
 ab infantia Consilio Parentum Studio Theologico, militiæ
 sacræ, dicatus erat. Huic igitur se totum dedit, & ad Theo-
 logorum VVittebergæ militantium nutum atque ductum se
 composuit, atque felices in hoc sacro studio progressus fe-
 cit. Fidelissimam autem B. Parentis manuactionem
 nunquam prædicare satis potuit, eamque perpetua memo-
 ria gratus admirari studuit. Omnia B. Parentis Collegia,
 Lectoria, Disputatoria, Biblica, Concionatoria, quæ fre-
 quentioribus Scholis Vir Beatus, ad labores natus, aperuit,
 non industria vulgari, sed, ad Inspectionem & manu-
 ctionem specialiore Doctoris, accuratiori frequentavit,
 & magnum Eruditionis Theologicæ thesaurum inde sibi
 comparavit. Manifestarunt id ipsum quotidiani confli-
 ctus, quos exercitiis continuis opponendo vel responden-
 do, cum suis commilitonibus, in privatis gymnasiis instituit;
 manifestarunt idem etiam Sacræ Conciones, quas sæpius
 & in Templo Parochiali, & in Templo Arci contiguo, ma-
 gno cum applausu populo proposuit. Disputationem
 Theologicam eruditam proprio Marte, de *Inimicitiiis inter*
mulierem & serpentem conscripsit, eamque sub Præsidio

D. ABRAHAMI CALOVII, mascole defendit. Insuper & inter Electorales Stipendiatos eminere, subiadeque majus in Academia nomen obtinere cœpit. Ad majora quoque contendisset, nisi mors inopina B. Parentis circulos omnes Academicæ militiæ turbasset. Tanta clade non fractus animus, sed in Domino confirmatus. Dum autem paterno præsidio dejectus, sed animi, comparatæque eruditionis fiducia in Domino erectus, Serenissimum Patriæ Patrem, & Summos Proto-Synedrii Ephoros, instructus Venerandæ Facultatis Theologicæ literis sylvaticis, adire, præsidiumque vitæ, subsidium etiam studiorum continuandorum, impetrare constituit, ex singulari Dei providentia plura tum temporis impetravit, quam desideravit. Illustre Proto-Synedrium patrocinium ejus summum ob merita B. Parentis suscepit, eum ad officium publicum maturum censuit, ipsique Pastorum Mitweidensem, cum Adjunctura primaria Chemnicensis Ephorias, administrandum commisit. Qualem in hoc officio se Patronis Summis, qualem etiam Auditoribus se gesserit, eventus ipse docuit. Nam mox Anno MDCLXXV Serenissimi Electoris Saxonie auspiciis ad Pastorum & Ephoriam Bischoffswerdensensem clementissime vocatus est. Patris ergo Avique vestigia pressurus, instigatus insuper a Proto-Synedrio, quod honoris ergo jam nominavimus, Electorali Saxonico, Licentiæ gradum a Facultate Theologica VVittebergenfi modeste petiit, eundemque post habitam sub præsidio D. CALOVII *de Officio Christi Sacerdotali & Regio* solennem Disputationem, & exantlatum rigorosum Examen d. XV Martii, qui olim Beato ipsius Parenti emortualis fuerat, impetravit, quem Anno MDCLXXVII Doctoris Theologi titulus excepit, quo una cum PFEIFFERO & HÆNDELIO d. XXI Augusti ornatum se conspexit. Anno MDCLXXXI post obitum D. IO. CHRISTOPHORI NICOLAI, Superintendens Ileburgensis constitutus, & uti Mitweidæ a D. FRID. HOLZMANNO, Superintendente Chemnicensi, ac Bischoffswerdæ a D. MART. GEIERO, Supremo Concionatore Aulico Dresdensi, sic Ileburgi a D. GEORGIO LEHMANNO, Superin-

Superintendente Lipsiensi, more consueto ad gravissimum istud munus inauguratus est. Tandem Anno MDCXCI ad Consilarii Ecclesiastici, Concionatoris Aulici, Superintendens ac Pastoris ad D. Bartholomæi, munia Servestæ ob-eunda a Serenissimo Principe Anhaltino CAROLO VVILHELMO, d. XV Octobris, quem natalem habebat, vocatus est. Anno MDCXCII Luneburgenses eum in Superintendens hæc tunc sui locum desiderarunt, sed a latere Heri Sui Serenissimi divelli minus potuit. Conjugium iniit Anno MDCLXIII, mense Januario, cum Virgine suavissima, MARIA, M. BENIAMINIS STARCKII, Pastoris Mitweidenensis Primarii, filia, quam indivulsam vitæ comitem, per annos habuit octodecim, & ex ea sex suscepit liberos, filias quatuor, ac duos filios, *Polycarpum* cum *Andrea*. Ex filiarum numero duæ, *Irene* ac *Beata*, Mitweidæ, & ultima, *Johanna*, Bischofswerdæ ex hac vita rursus discesserunt, nati vero maxima, *Dorothea*, Anno MDCLXXIX M. GOTTFRIEDO KRETSCHMARO, Diacono Bischofswerdano, nupta fuit. Inter infortunia & tædiosa hujus vitæ calamitates incendium inprimis numeravit Mitweiden- se, Anno MDCLXXII, ipso Dresdæ tunc commorante, exortum, quod ædes quidem ejus minus attigit, at furtis tamen & facultatum ejus variis corruptionibus occasionem subministravit. Verum multo major eum attigit afflictio, cum Bischofswerdæ Anno MDCLXXX uxor ejus peste corripere, ædes itaque contagio infectas ipsamque Con- jugem relinquere ex Ordinatione Electorali necessum ha- buit, ac tertia post exitum suum ex oppido in pagum die nuncium de istius morte tristissimum accepit. Viduitatis vero molestias cum citra officii sacri dispendium ferre diu- tius haud valeret, ad nuptias secundas transiit, quas Anno MDCLXXXI mense Octobri, cum IOHANNA DORO- THEA, M. HARTMANNI SCHACHERI, S. S. Theol. Baccalaurei, & Archidiaconi olim ac Vice-Superintenden- tis Cizensis filia orphana, celebravit, & ex eadem filia *Jo- hanna Maria*, filiique *Johannis Hartmanni* Parens factus est. Mortem ipsi attulit affectus hydropicus, qui sub Pa-

schatos Festum Anno MDCXCIII eum invasit, & post aliquot hebdomadarum decubitum horam ejus fatalem acceleravit, quæ sexta fuit matutina diei septimi, mensis Maji, in quem tunc Dominica incidebat Jubilate, qua ipsa post annos triginta in Ministerio sacro exactos, ætatis quinquagesimo quinto decurrente, Spiritum suum in manus Domini tradidit, corpusque exanime honesta sepultura terræ mandandum reliquit.

In Concione funebri *Möhringius* ex Gal. II, 20 proposuit: Christum das Liebes- und Lehrers Bild. Gratiarum actionem ad Exequiatores, ipsumque Serenissimum Principem una cum splendidissimo Comitatu præsentem dixit. *L. Jo. Georgius Klettius*, S. S. Theol. Luth. & Metaphys. Prof. Publ. ac ad D. Bartholomæi Archidiaconus,

* * *

CVRRICVLVM VITÆ

a B. Theologo ipsomet concisius descriptum:

*Sum Portæ genitus, Leisnigi natus in auras,
Nutritus Grimmae per duo lustra fere.
Transmissus Portam mea prima stipendia feci
In studiis inibi, Lipsia format opus.
Post recipit VVitteberga sinu me chara docetque,
Et, quod habet, donat Pansophus atque DEV S.
Hic occumbit uterque Parens, Mitweida vocat me
Pastorem, Starckî gnata marita venit,
Me quatuor gnatis hilarans natisque duobus,
Post Superintendens sistor Episcopoli.
Hic dum peste cadit conjux, ad vota secunda
Transseo, Schacheriæ dansque ferensque manus.
Nec mora, successit Domini benedictio larga,
Nam vocor hinc Ephorus Julioburga tibi.
Quin gnatam natumque pium & video, & bona quæque,
Præteritique mali dememinisse datur.
Sed nec itum satis est, Anhalti Principis aulam,
Servestæ, & sacram cogor adire domum.*

Optima

Optima sed mihi pars servatur in ætheris arce,

Qua per te credo, Christe benigne, frui.

IESV CHRISTE, Fili DEI, crucifixe pro me, miserere mei
peccatoris & per sanguinem tuum redempti ministri, nec pa-
tere me a Te diselli in morte, qui Tecum vixi per gratiam Spi-
ritus Sancti conjunctus in vita, Tibi vivam, Tibi moriar, Tibi
resurgam, Tibi benedicam in omnes æternitates, Amen!

INSCRIPTIO

Lapidis Sepulchralis
Orichalco artificiose incisa:

D. O. M. S.

HIC. SITVS. EST.

D. IOH. ANDREAS. KVNADVS.

THEOLOG. FELICITAT. INGEN. IV-

DIC. GRAVITAT. DOCTR. COP. SANCT.

VITÆ. ET EXCELLENT. MERIT. EDITISQVE. IN-

DVSTR. MONVMENT. CVM. SVMMIS. OMNIVM. ÆTA-

TVM. VIRIS. COMPARANDVS. POSTPONEN-

DVS. NEMINI.

QVI. NATVS. LEISNIGI. D. XV. OCTOB. c1515cXXXIIX.

PASTOR. PRIMVM. MITVVEID. DEIND. SVPERINTEN-

DENS. BISCHOFFSVVERDÆ. AC. POSTEA. EILEN-

BVRGI. CONSTITVTVS. EST.

ET. DE MV. ANNO. c1515cXCI.

A. SERENISS. ANHALTIN. PRINCIPE.

CAROLO. GVILHELMO.

AD. CAVS. ECCLES. DICASTERIVM. CONCION.

AVLIC. OFFICIUM. PRINCIPAL. ANIMAR. CVRAM.

ET. EPHOR. SERVESTAN. EVOCATVS.

INNOCENT. PIET. ZELI. FIDEI. EXEMPL. SINGVL.

POSTERIT. PRÆLVXIT. EIQVE. INCOMPARAB. SVI.

DESIDERIVM. RELINQVENS. OBIIT.

SERVESTÆ. D. VII. MAII. ANNO. c1515cXCIII

VIDVA. FILIIQVE. SVPERSTITES.

H. M. P. C.

In Ejus Effigiem :

*Vivida qui Magni KVNADVS imago Parentis
Extitit, eloquio clarus & arte potens.*

Cernitur ipse sua spirans in imagine Proles,

Namque refert picto hoc clarius are Patrem.

Faciebat Lipsiæ

D. VAL. ALBERTI, P.P.

& Consistor.

SCRIPTA:

Feuer-Predigt über Luc. XI, 14. gehalten in Mitweydg.
Anno 1672. in 4.

Ein Gotteshaus/ bey Einweihung der neuerbauten Kir-
che zur H. Dreyfaltigkeit in neuen Salza. Wittenberg
1679. in 4.

Freund in der Noth. 1682. in 12.

Paralipomena ad Scripta B. Parentis, D. Andreæ Kunadi
Hypomnemata, methodo concionandi subservientia.
Dresdæ 1683. in 8. *

* Vide Act. Erud. Lips 1683. mense Augusto.

Granadilla, oder gottselige Betrachtung des Leidens und
Sterbens Jesu Christi. 1684. in 12.

Ein Evangelisch-Lutherischer Altar/ bey Einweihung des
kostbaren Altars zu Eulenburg/ ex Hebr. XIII, 10. An-
no 1684. in 4.

Die rechte Gott wohlgefällige Kirchweih/ bey Einwei-
hung der neuerbaueten sehr schönen Kirche zu Wöl-
ckau. Leipzig 1688. in 4.

Ab- und Anzugs-Predigt/ deren jene zu Eulenburg am
IV Sonntage des Advents / diese zu Zerbst am ersten
Weihnacht-Feiertage Anno 1691 gehalten worden.
Magdeburg 1692. in 12.

Das Fürbild heilsamer Lehre/ oder die Glaubens-Artickel
Lutherischer Religion/ nach Gelegenheit der ordentli-
chen Evangelien. Anno 1693. in 8.

Der

Der Lebenslauff unsers Herrn Jesu Christi in denen
Tagen seines Fleisches. Anno 1693. in 12.

Conciones funebres e plurimis aliqua: Der schöne Gang
einer Fürsten-Tochter Jesu Christi/ ex Ps. XXV, 1. Die
rechte Zufriedenheit in Gott/ ex Ps. LXII, 1. 2. Der
endliche Schluß bey allen fürfallenden Nothen/ ex
Ps. LXXIII, 23 - - 26. Der summarische Lebenslauff/ ex
Ps. CXXIX, 1. 2. Der exemplarische Glaube eines Christ-
lichen Seelsorgers/ ex Cant. II, 6. Gott unsers Her-
zens Trost/ ex Jes. XXXII, 17. Die heiligen Ursachen
des frühzeitigen Absterbens/ ex Jer. XXXI, 3. Ein treu-
er Diener Jesu Christi/ ex Jer. XXXI, 3. Die heilsa-
men Gerichte Gottes/ ex 1 Corinth. XII, 32. Die selig-
ste Klugheit in Christo täglich zu sterben/ ex 2 Corinth.
V, 6 - - 9. Die selige Himmels-Ruhe/ ex Hebr. IV,
9 - - - 15.

Disputationes: de vita & morte: de Homine: de Græcia
verace: de Inimicitis inter serpentem & mulierem ex
Gen. III, 15.

Prælo parata reliquit Scholia in Prophetiam Jesaïæ, Hag-
gai, Zachariæ & Malachiæ; aliaque.

XXXVIII.
R E C T O R
V N I V E R S I T A T I S L I P S I E N S I S

Exequias

D O M I N I
C H R I S T I A N I V V A G N E R I,
Philos. Magistri & Theologiæ Baccalaurei, &
Pastoris ad S. Johannis Suburbani,

Viri Admodum Reverendi & Clarissimi,

Hodie XXXI Julii

Hora III a meridie

celebrandas

Proceribus & Civibus Academicis

intimat.

Biennium est, & ultra, ex quo Admodum Reverendus ac eruditionis amplæ Vir Dominus CHRISTIANVS VVAGNERVS, Philosophiæ Magister, S. Theologiæ Baccalaureus, & Pastor ad S. Johannis Suburbanus, cujus immatura, nostro hominum iudicio, ac luctuosa mors indicenda nobis incumbit, Claudii Francisci Menærier, Jesuitæ Galli, Refutationem solidam Prophetiæ, de Pontificibus Romanis ab anno Christi MCXLIII usque ad finem mundi sessuris, Malachiæ Archiepiscopo Hiberno auctori adscriptam ab Arnolde VVion, Monacho Benedictino, lib. 2. Ligni vitæ cap. 40. pag. 307 & ab omnibus fere ea opinione acceptam, e Gallico sermone in vernaculam linguam eleganter transtulit. Uti vero singuli Papæ lemmatibus quibusdam ænigmaticis, vel ad nomen, vel ad patriam, vel ad familiam, vel ad officia, vel ad titulos Cardinalitios, vel ad insignia, vel ad duos aut plures ex his fontes alludentibus prædicuntur, ita ad annum MDCXXIII adscriptum est: LILIVM ET ROSA. Hoc Urbanum IIX præfiguratum

figuratum ajunt, cujus insignia ornant apes, mel suum ex liliis & rosis sugentes. Eo respexit Joan. Faber Lynceus, Philosophus, Medicus, publicus Professor Romanus, & Summo Pontifici ab Herbariis Studiis, in Expositione Animalium Novæ Hispaniæ a Nardo Antonio Reccho descriptorum, ubi ad Taurum Mexicanum Scholia prolixiora scripturus erat, inter alias causas hanc etiam allegans fol. 589. *Accedit huc maximum momentum, quod Varrone auctore, ex Bove putrefacto nasci dulcissimas Apes mellis matres, a quo eas Græci βύσσας appellant, didicerim. Unde & indubitata nos spelaetamur, Rempubl. Christianam bonis adibus, imo felicibus Apibus, gubernatum nunc iri sub Urbano VIII Pont. Opt. Max. Urbis & Orbis Arbitro, ac militantis in terris Ecclesie Christi Præside, quem nobis Pastorem, qui Popello suo Mel præbiturus esset Evangelicum, Gentilitis ipsius Armis tres Apes insidentes jamdudum augurabantur.* Non satisfecit explicatio ænigmatis Menetrierio, sine dubio, quod in insignibus Barberinis apes quidem conspicerentur, at non item lilium & rosa, pro quibus alia communiora & gratiora illis sunt pabula. Cum ergo in Urbanum illum Pontificem emblemata Apis cum lilio & rosa parum quadret, nos ad doctissimum, humanissimum, urbanissimumque VVAGNERVM transferimus, qui more modoque Apis sedulæ, ex liliis Librorum Sacrorum Veteris & Novi Testamenti fidem puram, vitamque innocentem depromsit, ac in usum non tantum sui, sed & auditorum suorum convertit: ex rosis, id est, ex scriptis doctissimorum eruditissimorumque Hominum variam & suavem eruditionem collegit, quam tum in Acta Eruditorum, quæ Lipsiæ publicantur, diligentissime contulit, tum in alvearium domesticum reposuit, ex quo suo tempore ad usum Orbis literati ubertim congesta emanatura erant. Cum enim literaturæ Græcæ, Hebraicæ, Chaldaicæ, Talmudicæ ac Rabbinicæ, & linguæ Anglicæ, Gallicæ, Italicae, esset admodum peritus, in sacrarum profanarumque historiarum pandectis imprimis versatus, nonnisi eximia & præclara opera ab hoc viro, horis subsecivis elaborata expectabantur. Quis nunc non ingemat? non doleat ejus

Floren-

florentissimis annis obitum? At cum DEO Summo Vitæ nostræ arbitro placuerit cito ex mortali & misera hac vita in immortalem illam & felicem evocare, nobis in sanctissima ejus voluntate acquiescere convenit. Pro instituti autem nostri ratione vitam bonam, & beatum discessum memoriæ posterorum narrando commendabimus. VVAGNERVS Noster ortus est in hac urbe d. XX Febr. A. MDCLXIII hora quasi decima vespertina. Parentes ipsi fuere genere, virtutibus, & meritis in Republica incluti. Pater Dn. D. PAVLVS VVAGNERVS, Jctus Curiaë provincialis Supremæ, Facultatis Juridicæ ac Scabinatus Assessor, Civitatis hujus Consul Nobilissimus, de his omnibus amplissimis muneribus meritisimus, Senex venerabilis, ac filio charissimo superstes contra spem vota que sua cum gemitu & lamentatione vivens. Etenim maximo, quod a morte Conjunctissimæ Uxoris, ex præclara Ohemiorum familia natæ, ex hoc filio capiebat, solatio, nunc orbatum quoque se videt. Avum paternum habuit Dn. PAVLVM VVAGNERVM, I. V. D. & Practicum in hac urbe celebratissimum, Aviam ELISABETHAM DREVERIAM: Avum maternum Dn. SEBASTIANVM OHEIM, Senatorem, Ædilem Urbis, Antistitem Templi Nicolaitani, & Xenodochiorum S. Johan. & S. Georgii, Mercatorem nominatissimum: Aviam *SUSANNAM SCHILERTINAM*. Quando Noster in hunc mundum natus prodierat, tam infirmæ erant corpusculi vires, ut qui vix vivere hic inceperat, mox moriturus esse metueretur. In hoc periculo vitæ non statim adesse poterat Ecclesiæ Minister, qui infantem sacris baptismi aquis a peccatis ablueret. Quare Parens ipse de filioli sui salute rectissime sollicitus in ista necessitudine, Christiana manu menteque eum baptizavit, Christiani nomine appellavit, ac DEI clementissimæ voluntati permisit. Is vero Parentum piorum preces mox exaudivit, infantem melius habere fecit, ut postero die in Templum Nicolaitanum delatus, juxta præscripta Agendorum Ecclesiasticorum benedictionem a Ministro Ecclesiæ acciperet. Hunc ergo cum a DEO sibi redonatum filium illi intelligerent, officii sui ac gratitudinis

dinis bene memores diligentissime a teneris pietate & virtu-
 tibus imbuerunt, & ab aliis, in iisdem pariter ac bonis literis
 perfici voluerunt. Per decennium sub uno Præceptore in-
 dustrio & fideli, Dn. THEOPHILO LESSINGEN, patriæ
 Scaudizenfi, qui post Senator Camentia in Lusatia fuit, fun-
 damenta religionis & artium, quibus parari ingenia solent,
 posuit. Profectibus quotidianis respondebat satis Infor-
 matori & Parentibus. Indole enim optima erat præditus,
 per quam puer docilis, amabilis, gratiofus apud omnes exi-
 stebat. Academia spatia Anno Christi MDCLXXVI in-
 gressus Philosophiæ ac Theologiæ navare operam cepit,
 Scholas philosophicas Dn. D. VALENT. ALBERTI eo
 tempore institutas frequentans, in Colleg. Orator. præside
 B. L. IO ACHIM. FELLERO progymnasmata elo-
 quentiæ faciens, Græc. Linguam institute peculiariter M.
 BOLZIO, Scholæ Nicolaitanæ Conrectore quondam, ube-
 rius hauriens, ac Institutionibus Theologicis B. D. IO H.
 ADAMISCHERZERI assidens. Sequenti anno Bac-
 calaureus Philosophiæ creabatur, Disputationemque de di-
 visione Majestatis in realem & personalem adversus Monar-
 chomachos conscriptam publice & docte sub umbone lau-
 datissimi D. ALBERTI respondens tuebatur. Post hæc
 Collegia Philosophica & Theologica continuans anno
 MDCLXXIX summo in Philosophia honore ornabatur.
 Mox Misenam abibat, Dn. D. AVGVSTO PFEIFFE-
 RO, Pastore tunc ad S. Afræ, deinde Archi-Diacono Tem-
 pli Thomani, Professore Linguarum Orientalium apud nos,
 ac Collega nostro honoratissimo, in præsentī Superintē-
 dente Lubecensi, Philologo ac Theologo famigeratissimo,
 in linguis Orientalibus Magistro usus. Has ibi per an-
 num integrum omni studio tractans admodum familiares
 sibi fecit. Reversus in Academiam patriam in studiis Rab-
 binicis & Talmudicis, viam monstrante Dn. FRIDERICO
 ALBERTO CHRISTIANO, Judæo Converso, Lectore
 in hac Academia Rabbini, in mari illo amplo apprimè
 versato Viro, altius se immerfit. Versabatur vero in his ita,
 ut meliorem partem temporis daret Theologiæ didacticæ,

florentissimis annis obitum? At cum DEO Summo Vitæ
 nostræ arbitro placuerit cito ex mortali & misera hac vita
 in immortalem illam & felicem evocare, nobis in sanctissi-
 ma ejus voluntate acquiescere convenit. Pro instituti au-
 tem nostri ratione vitam bonam, & beatum discessum me-
 moriæ posterorum narrando commendabimus. VVAGNE-
 RVS Noster ortus est in hac urbe d. XX Febr. A. MDCLXIII
 hora quasi decima vespertina. Parentes ipsi fuere genere,
 virtutibus, & meritis in Republica incluti. Pater Dn. D.
 PAVLVS VVAGNERVS, Jctus Curiae provincialis Su-
 premæ, Facultatis Juridicæ ac Scabinatus Assessor, Civita-
 tis hujus Consul Nobilissimus, de his omnibus amplissimis
 muneribus meritisimus, Senex venerabilis, ac filio charis-
 simo superstes contra spem vota que sua cum gemitu & la-
 mentatione vivens. Etenim maximo, quod a morte Con-
 junctissimæ Uxoris, ex præclara Ohemiorum familia natæ,
 ex hoc filio capiebat, solatio, nunc orbatum quoque se vi-
 det. Avum paternum habuit Dn. PAVLVM VVAGNE-
 RVM, I. V. D. & Practicum in hac urbe celebratissimum,
 Aviam ELISABETHAM DREVERIAM: Avum maternum
 Dn. SEBASTIANVM OHEIM, Senatorem, Ædilem Ur-
 bis, Antistitem Templi Nicolaitani, & Xenodochiorum S.
 Johan. & S. Georgii, Mercatorem nominatissimum: Aviam
SUSANNAM SCHILERTINAM. Quando No-
 ster in hunc mundum natus prodierat, tam infirmæ erant
 corpusculi vires, ut qui vix vivere hic inceperat, mox mori-
 turus esse metueretur. In hoc periculo vitæ non statim ades-
 se poterat Ecclesiæ Minister, qui infantem sacris baptismi
 aquis a peccatis ablueret. Quare Parens ipse de filioli sui
 salute rectissime sollicitus in ista necessitudine, Christiana
 manu menteque eum baptizavit, Christiani nomine appel-
 lavit, ac DEI clementissimæ voluntati permisit. Is vero Pa-
 rentum piorum preces mox exaudivit, infantem melius ha-
 bere fecit, ut postero die in Templum Nicolaitanum delatus,
 juxta præscripta Agendorum Ecclesiasticorum benedictio-
 nem a Ministro Ecclesiæ acciperet. Hunc ergo cum a DEO
 sibi redonatum filium illi intelligerent, officii sui ac gratitu-
 dinis

dinis bene memores diligentissime a teneris pietate & virtu-
 tibus imbuerunt, & ab aliis, in iisdem pariter ac bonis literis
 perfici voluerunt. Per decennium sub uno Præceptore in-
 dustrio & fideli, Dn. THEOPHILO LESSINGEN, patriæ
 Scaudizenfi, qui post Senator Camentia in Lusatia fuit, fun-
 damenta religionis & artium, quibus parari ingenia solent,
 posuit. Profectibus quotidianis respondebat satis Infor-
 matori & Parentibus. Indole enim optima erat præditus,
 per quam puer docilis, amabilis, gratiofus apud omnes exi-
 stebat. Academia spatia Anno Christi MDCLXXVI in-
 gressus Philosophiæ ac Theologiæ navare operam cepit,
 Scholas philosophicas Dn. D. VALENT. ALBERTI eo
 tempore institutas frequentans, in Colleg. Orator. præside
 B. L. IOACHIM. FELLERO progymnasmata elo-
 quentiæ faciens, Græc. Linguam institute peculiariter M.
 BOLZIO, Scholæ Nicolaitanæ Conrectore quondam, ube-
 rius hauriens, ac Institutionibus Theologicis B. D. IOH.
 ADAMISCHERZERI assidens. Sequenti anno Bac-
 calaureus Philosophiæ creabatur, Disputationemque de di-
 visione Majestatis in realem & personalem adversus Monar-
 chomachos conscriptam publice & docte sub umbone lau-
 datissimi D. ALBERTI respondens tuebatur. Post hæc
 Collegia Philosophica & Theologica continuans anno
 MDCLXXIX summo in Philosophia honore ornabatur.
 Mox Misenam abibat, Dn. D. AVGVSTO PFEIFFE-
 RO, Pastore tunc ad S. Afræ, deinde Archi-Diacono Tem-
 pli Thomani, Professore Linguarum Orientalium apud nos,
 ac Collega nostro honoratissimo, in præsentī Superinten-
 dente Lubecensi, Philologo ac Theologo famigeratissimo,
 in linguis Orientalibus Magistro usus. Has ibi per an-
 num integrum omni studio tractans admodum familiares
 sibi fecit. Reversus in Academiam patriam in studiis Rab-
 binicis & Talmudicis, viam monstrante Dn. FRIDERICO
 ALBERTO CHRISTIANO, Judæo Converso, Lectore
 in hac Academia Rabbini, in mari illo amplo apprimè
 versato Viro, altius se immerfit. Versabatur vero in his ita,
 ut meliorem partem temporis daret Theologiæ didacticæ,

homileticæ & polemiciæ, quam ab Excellentissimis Theologis SCHERZERO, CARPZOVIO, OLEARIO traditam accipiens, in universa solidam scientiam obtinuit. Inter ea Locum suum inter Magistros, de Ur Chaldæorum disputans, afferuit, & pro Loco in Facult. Philosophica obtinendo disputationes sibi concedi petens, non solum obtinuit, ut priorem, quæ Animadversiones in Thomæ Burneti Theoriam Telluris Sacram continuit, & posteriorem de numero mundorum haberet, sed etiam Anno MDCLXXXV in numerum Assessorum ejusdem inclutæ Facultatis reciperetur. Nec exercitia Theologica segniter simul tractabat. Conciones sacras sæpe loquebatur ad populum in ecclesia, in Disputationum, quibus Theologiam Canonibus comprehensam, proposuit publice Dn. D. GEORGIUS MOEBIUS, S. Theol. Professor Primarius, Respondentis partes sustinebat, aliisque speciminibus profectus suos egregios ostendebat. Hinc eodem mox anno Concionator Sabbathicus a Senatu Urbis amplissimo constituebatur. Eodem benevole vocante Anno MDCLXXXVII Pastorum Suburbanum ad S. Johannis adibat. Quod officium cum experiretur non permittere, ut curam rei œconomicæ ipse solus gereret, mense Augusto cum Virgine lectissima, DOROTHEA SOPHIA, Dn. IACOBI THOMASII, Philologi & Philosophi celeberrimi, Professoris olim nostri & Collegæ æstumatissimi, filia nuptias pactus est, quas die XXIV Septembris in Templo Nicolaitano per benedictionem Ecclesiasticam consummavit. Inter præcipua hujus vitæ bona a DEO concessa, conjugium suum referebat: nam una erat conjugum anima, una voluntas in omnibus: inter duos sonabant Psalmi & hymni & mutuo provocabant, quis melius DEO suo caneret. Filiolum PAVLVM CHRISTIANVM, anno MDCXCI die XXII Februarii amplexabantur, anniculum eodem die, quo acceperant, Patri cælesti, madentibus oculis, patienti animo reddebant: maritus devota cantione composita jacturam familiæ consolabatur. Muneris sui negotia summa fide ac industria administrabat. Tempus ab iis vacuum & Theologiæ, & elegantibus literis impendebat;

debat; a fine Anni MDCLXXXVI hucusque in Actis eruditorum colligendis multam operam, laborem, diligentiam contulit; ac ingenii monumenta, quæ in publicum proferret, apparavit. Historiam Parthicam ex libris numisque colligere meditabatur. Genesium, qui Byzantinam historiam a Leone Armeno usque ad Basilium Macedonem perduxit, nondum editum, cum versione & notis suis publicare laborabat. Cujus operis gratia Codicem ex Manuscripto exemplari Bibliothecæ Academicæ a Joh. Andrea Bosio descriptum, & ad cujus margines Reinesius conjecturas quasdam adscripserat, e Bibliotheca Senatus Lipsiensis mutuatus erat. Et videbatur jam sibi ex hexasticho græco ad calcem codicis advertisse, non Genesium, cujus nomen in Codice Academico exstat, sed duos alios esse auctores, Johannis alicujus filios, Georgium & Theophanem. Epistolarum commercium ipsi intercedebat cum Generoso Dn. IACOBO VVILHELMO IMHOFF, cum Dn. ANTONIO MAGLIABECCHI, Bibliothecario Magni Ducis Hetru-riæ longe celeberrimo, cum Dn. GVILIELMO CAVE, Theologo Anglo doctissimo, cumque aliis viris eruditissimis, quorum humanissimas literas uno volumine compactas asservabat. Horum adjumento cum niteretur, nonnisi opera, quæ expectationi facerent satis, proditura erant. Quæ omnia fœda ventris proluvies delevit. Ejus initia sensu die XXII Julii, Sabbathi, & die XXIII Dominico, attamen utroque officii sui partes explevit. Incrementa morbi eodem die Dominico prodiderunt dejectiones aliquæ cruentæ, & circa vesperam vehementes vomitiones. Super-venerunt crebra deliquia, ut extra lectum ægre esset. Medicamentis mox datis cessarunt dolores & vomitus, dejectiones vero sequenti die Lunæ usque in mediam noctem fluerunt & hæc remediis repetitis minus frequentes & absque cruore fuerunt. Mercurii die adhuc rarius contigerunt, ut noctu ac die Jovis somno aliquandiu quiescens spem recuperandæ valetudinis facere potuisset, nisi frequentia deliquia & debilitas corporis nimia eam intervertissent. Non autem extrema ille exspectavit, sed die Martis præmissa seria

Confessione peccatorum salutare illud ac divinum viaticum S. Coenæ assumpsit; Uxori, Parenti, ac cognatis valedixit, terrena omnia contempsit ac sola cœlestium gaudiorum Jovis mane se detinuit. Itaque die XXVIII Julii post horam X diurnam, placido prorsus lenique solutus obitu, rebus humanis excessit, natus annos triginta, menses V, dies VIII fere, relinquens suis cognatis, nobisque luctum ac desiderium acerbum. Parentis Senis honoratissimi dolorem mitigabimus verbis, quibus Bernhardus Vitam Malachiae supra memorati, quam descripsit, finiit: *Quid rationis habet immoderatus plangere filium, quasi non sit pretiosa mors ejus, quasi non sit mortis portus & porta vita? Filius meus dilectus dormit, & ego lugeam? Luctus iste usu se, non ratione tuetur. Si Dominus deat dilecto suo somnum, & talem somnum, in quo hereditas Domini, filii merces fructus ventris, quid horum videtur fletum indicare? Egone flem illum, qui fletum evasit? Ille tripudiat, ille triumphat, ille introductus est in gaudium Domini sui, & ego eum plangam? Cupio mihi haec, non illi invideo.* Uxoris pariter & familiae spectatissimæ luctum leniri aliqua ratione posse arbitramur, si exequias defuncti frequenter celebremus. Id igitur ut promte & prolixè faciatis, Procures & Cives Academici, etiam atque etiam adhortamur. P. P. die XXXI Julii, Anno Christi MDCXCIII.

Concionem in ejus funere habuit B. D. Jo. Bened. Carpzovius, ad Textum Rom. VII, 21. 23. 24, proponens: *Der Wiedergebohrnen Zuchthaus.* Ad Exequiatores verba Eucharistica fecit M. Jo. Georgius Pritius.

E P I T A P H I V M:

ID QVOD

MORTALE FVIT

HIC DEPOSUIT

VIR ΠΟΛΥΓΛΩΤΤΑΤΟΣ

ORBIS ERVDITI ORNAMENTVM

M. CHRISTIANVS WAGNERVS,

S. S. THEOL. BACC. ET AD D. IOH. PASTOR

VIGILANTISSIMVS,

FILIVS

TAM NATVRALIS QVAM SPIRITVALIS

OB BAPTISMA, VRGENTE NECESSITATE, COLLATVM

DN. D. PAVLI WAGNERI,

ICTI ET CONS. LIPS.

CVIVS EXTITIT

VIVENS DECVS, MORIENS DESIDERIVM

NATVS X KAL. MART. A. O. R. MDCLXIII

PER CELEREM AC FELICEM XXX AN. CVRSVM

AD IMMORTALITATEM TRANSIIT

V. KALEND. AVG. A. O. R. MDCXCIII.

ET

VNICO FILIO IN PARADISO IVNCTVS EST

SED SEIVNCTVS AB VXORE DILECTISSIMA

DOROTHEA SOPHIA THOMASIA,

QVAM

DVM IPSA PONERET HVNC LAPIDEM

LVCTVOSISSIMVM

AMORIS SVI DEBITVM PERSOLVIT

SOLATVR

SPES CONIVNGENDI CVM BEATO

TVMVLVM IN TERRIS,

ANIMAM IN COELIS.

* * *

*Ergo dehinc letos mæsti spectabimus agros,**Et tumulis sanctis rura sacrata Deo,*

Kk 3

Queis

Quae sopita jacent mandata cadavera terra,
 Quae patrio immisit Lipsia nostra solo;
 Postquam contiguas qui istis habitaverat aedes,
 Funesta haec eadem mortuus arva subit,
 VVAGNERVS, templi, quod in agris cernitur istis,
 Antistes; monstrans rite salutis iter,
 Artibus & variis exornans dogmata sancta,
 Doctrina eximius, nec pietate minor,
 Fœdere amicitiae mihi multis junctus ab annis,
 Cujus & usque meo pectore flagrat amor.
 Horreo te campum, nec amo tua gramina, ducas
 Tu licet ex ipso nomino clara Deo.
 Sed modo jucundus mihi vixisse, videre posthac
 Horridus, incultus, nec memorandus ager.
 Ille tuus quia summus honos, tuus ille sacerdos,
 Abditur inque tua contumulatur humo.
 Cuncta licet rapias ad te mortalia avarus,
 Communique licet pulvere cuncta tegas;
 Et tenebris nostros condas avidissime cives,
 In cineres vertens corpora mille putres:
 Summa tamen ratio suadebat parcere sancto
 Huic capiti, proprium nec rapuisse decus.
 Cui vix aetatis tricesima venerat aetas,
 Et modo ter fuerant lustra peracta duo,
 Hunc vix linquentem puerum cunabula Musae
 Certatim donis excoluere suis.
 Quumque suos variis studiis praeverteret annos,
 Coeperat ingenii spargere dona sui.
 Ocius & cultos Sophiae digressus in hortos
 Daphnaea in tenero vertice ferta tulit.
 Membranas priscas, attritaque verba vetusta,
 Semesosque apices noscere posse sagax.
 Jamque Palaestinis se totum impendere chartis,
 Grajugenum & doctos evoluisse libros,
 Multorum & linguas populorum nosse placebat,
 Gallorum, Belgarum, Albionum ac Italum.

Magna

Magna & ei veteres nummos versare voluptas,
 Sed Partbos ex his quærere major erat.
 Post ubi Theilogiæ crescentes tradidit annos,
 Estque suburbani mox data cura gregis;
 Dogmate salvifico commissum pavit obile,
 Exemplo cunctis regula certa suo.
 Isterum haud similis, qui vita infringere verbum
 Sapius, & dictis perdere facta solent;
 Quibæ bonis fraudes mendaci nectere lingua,
 Invidiamque piis conciliare student.
 Huic alii mores, ducti e meliore metallo,
 Quæis nil candidius patria nostra tulit.
 Sed nunc quo mores tam sanctos fata relegant,
 Innocuos terris nec superesse sinunt?
 Tam cito cur tersa cessat facundia lingua?
 Oraque tot linguas cur bene docta silent?
 Et vocem & mores Ecclesia mæsta requirit,
 Et gemitu templi limina nulla vacant.
 Atque aliquis justo circumfert humida fletu
 Ora, Sacerdotem questus abesse suum:
 Hic stetit; hic verbis nos est affatus amicis;
 Hic docuit recta tendere ad astra via;
 Sape hanc divinis epulis nos pavit ad aram,
 Sapius ex ara hac nos benedixit, ait.
 Nec levis tangit privatos cura penates,
 Ac gravior dolor est, quem decus intus habet.
 Ab miserande Parens, quantum tua pectora, caro
 Hoc sibi prærepto pignore, vulnus habent!
 En jacet ille, tuæ fulcrum columenque senectæ,
 Quo consolandus, si morereris, eras.
 Cujus & optabas manibus tua lumina claudi,
 Hic oculos claudit nunc prior ipse suos.
 Ut sileam viduæ suspiria crebra maritæ,
 Quæ lacera assiduis fletibus ora rigat.
 Nec lacrymæ memorem fraterno in funere fusas,
 Quæ consanguineo pectore proveniunt.

Ipse has exequias lacrymis communibus imus,
 Et patet in cunctos porrigiturque dolor.
 Publica mœstities intra spectatur & extra
 Urbem, aliquam partem quilibet inde capit.
 At tu solus ager, Scythicis truculentior arvis,
 Nil gemitu nostro nilque movere prece.
 Totque piis lacrymis conspersum triste cadaver
 Scyllæa rabie, ut cætem cuncta, voras.
 Nec nostri fletus te, nec suspiria tangunt,
 Nec vicina tibi quondam habitata domus.
 Nec, quas cœlestis doctrina animaverat, aedes,
 Amplius hac querulæ non licuisse frui.
 Ergo & inhumanum te compellabimus agrum,
 Et tua Sarmaticis jugera sæva magis.
 Omnis in hoc periit tibi priscus funere splendor,
 Quem nec maceries, nec monumenta tibi
 Reddent, multa licet jactes extructa superbe:
 Hoc jacet in tumulo nunc decus omne tuum.
 At bene, quod pietas functum super æthera vexit,
 Nec passa est latebris delituisse tuis.
 Hac inter procures cœlorum in sede locabit
 VVAGNERVM, meritis conveniente suis.
 Hic fruitur pretio studiorum omnisque laboris,
 Et, quo plena ipsi mens erat usque, Deo.
 Hic vultu fruitur Christi propiore, sacrique
 Flaminis affatu, colloquioque Patris.
 Inter Spirituum cœtus, agmenque beatum,
 Quod sibi parta agni sanguine regna tenet.
 Ossa sua hinc repetet, tibi quæ jam credit, agelle,
 Extrema hac reddi buccina quando jubet.

FRIDER. BENED. CARPZOVIVS.

In Ejus Effigiem:

Hier hat des Künstlers Hand ein blosses Bild gegeben;
Doch setze nur hinzu/ was Enffer und Verstand;
Was Wissenschaft und Kunst/ und eine fluge Hand
Sonst ungemeines hat/ so kriegt es auch sein Leben.

Seinem werthgeschätzten und vertrauten
Freunde zu Ehren setzte dieses

M. IO. GEORGIVS PRITIVS,
Sonntags-Prediger zu St. Nicolai.

SCRIPTA:

R. P. Claudii Francisci Menétrier, Societatis Jesu, gründliche Widerlegung der von Arnoldo VVion für des Ir-
ländischen Bischoffs/ Malachia, Arbeit ausgegebenen/
und fast von iederman dafür angenommenen Prophe-
zeiung/ betreffend alle Römischen Päbste/ so von Anno
Christi 1143 bis ans Ende der Welt regieren sollen/ aus
dem Französischen ins Deutsche übersetzt. Leipzig 1691.
in 4. *

* Vide Tentzel. Colloq. Menstr. 1691 p. 824. seq.

Disputationes: de Ur Chaldaeorum: (*repetita hac est in
Thesauo Theol. Philol. Amstelod. P. I. p. 173.*) Animadver-
siones in V. Cl. T. Burnetii Telluris Theoriam Sacram:
de numero mundorum.

De Operibus ejus inchoatis hæc referuntur in Actis Erud.
Lips. An. 1693. p. 383. seq. *Occupatus ab aliquo tempore
fuerat (VVagnerus) tum in concinnanda Arfacidarum seu
Parthorum Regum Historia, quam ex antiquitate eruere
& numismatibus illustrare constituerat, tum in adornanda
editione Scriptoris cujusdam Græci Rerum Byzantinorum
nunquam hætenus in lucem publicam producti, quem in
Bibliotheca nostra Paulina servamus. Quæ opera affecta num
aliquando proditura sint, futurusque alius, qui schedis
beati viri instructus perficiendis iis manum admoveat, dies
docebit. Adhuc enim nihil certi polliceri de iis Erudito Or-
bi possumus, qui, si vitam doctissimo Viro Numen divinum
propagasset, præclara quæque polliceri de eo sibi potuisset.*

XXXIX.

PROGRAMMA,

Quo

Gymnasii Regii Stetinenſis Rector & Prof. P.

IOH. GEORG. ROSE RV S, D.

Ad

FVNVS SOLENNE

VIRI

Maxime Reſerendi, Ampliſſimi, & Excellentiſſimi,

DN. NATHANAELIS FALCKII,

S. S. Theologiæ Doct̃oris, ejusdemque in
Gymnaſio Carol. Prof. Prim. celeberrimi, Paſtoris
ad Div. Mariæ, nec non Synodi Stetinenſis Præpoſiti
graviffimi & meritiffimi,*D. XV Septembr. A. O. R. MDCXCIII*

In Ædem Marianam

Omni Comit̃ate, triſtiſſimoque Officio,
deducendum,*Et ſimul Memoriam Profeſſoris & Doct̃oris ſui
rite colendam,*

CIVES GYMNASII CAROLINI

amanter invit̃at.

EA plerumque mortalium eſſe ſolet conditio, ut,
quos ſingulari animi ingeniique bonitate eminere
præ reliquis atque ad ſalutem publicam augendam
juvandamque velut cœlitus delapſos colimus, eos-
dem haud diu admodum in terris morari, ſed contractio-
rem annorum ſuorum orbitam emenſos, ad anguſtiora æ-
ternumque duraturæ vitæ ſpatia ſupremi Numinis nutu abi-
re ſpe votoque citius deprehendamus. Cum plures con-
tra ad promovenda civitatis commoda inepti aut ſocordes,
quique

quique numerus tantum sunt, & fruges consumere nati, longiori vitæ ambitu in aliorum sive perniciem, sive molestiam haud raro abutantur. Communis hæc omnium seculorum, & forte non inepta querela fuit de brevitate vitæ. *Incertum nempe ac fragile esse*, dicente *Plinio Lib. VII. Hist. hoc munus naturæ, quicquid detur nobis: malignum vero & breve in iis etiam, quibus largissime contingat.* Quam magis adhuc extenuat *Seneca ep. 49: Punctum est, quod vivimus, & adhuc puncto minus.* Sigillatim quod literatos concernit, quam præcipitata plerorumque fata sint, & cum plurimum illorum, qui præstantissimi inter illos habentur, tot exempla docebunt, quæ *Paul. Jovius* in elogiis suis, *Job. Imperialis* in Museo Histor. *Janus Nicius Erythraeus* in Pinacotheca, *Scævola Sammarthanus*, *Guil. Batesius*, *Car. Patinus*, *Melch. Adami*, *Henningus Witte*, *Reiserus* alique plures vitarum & elogiorum conditores sparsim exhibent, laudabili vero opera *Theoph. Spizelius* in literato felicissimo Sect. II plura collegit. Non defuerunt quidem, qui literatorum infirmæ nimis & teneræ valetudini consulturi, protrahendæ vitæ haud contemnendum medium esse credunt, si diligentior cerebri, cordis, stomachi, spirituumque vitalium cura habeatur. Quod si enim sua artifices instrumenta, quibus opus moliuntur, probe curant, soliciteque tuentur, penicillum pictor, athletæ nodosa brachia, citharam citharædus, venator canes & casses: quidni literati, naturæ rerum omnium in abditissimis terræ antris & cœlorum spatiis venatores sagacissimi, in deliciis habeant illa animi corporisque instrumenta, quibus æternitati operantur, editisque pulcherrimis ingenii foetibus, varii generis libris, sacros civilesque ordines mirifice juvant & exornant. Præsertim, cum tot morborum agmina illis insidiantur, & vix alius mortalium ordo existat, qui fragilitatis humanæ casus & citius & frequentius experiatur, quam doctorum. Hi quippe immoderatis studiis, assidua lectione & meditatione, ita vires omnes depascunt, succumque adeo & sanguinem attenuant, ut ante diem, ultimum vitæ diem instare, & senium sibi ante ipsos viriles annos obrepere

reperere sapissime querantur. Contra quod mali genus *Marsilius Ficinus*, Platonicae sectae instaurator & propugnator strenuus, libro *de literarum valetudine curanda*, & ex recentioribus inusitatae eruditionis, maximaeque dignitatis Vir, *Baco Verulamius*, *Serm. Fidel. XXX. p. 1193* plura saluberrima consilia suppeditabunt. Justior tamen & utilior longe fuit illorum cura & sollicitudo, qui dum vitam hanc mortalem brevissimam esse certo sciunt, artem vero novis subinde accessionibus mira ingeniorum fecunditate auctam in immensum ferme excrescere; omni studio & cogitatione eo feruntur, ut optimam vitae extendendae rationem consequi & ad saluberrimam longævitatē adspirare aliquantisper queant. Monstrare hoc conatur priscae prudentiae Princeps, virtutisque studio pene Christianus, iudice Lipsio, *Seneca*, in aureo de brevitate vitae libello. Cujus summa paucis eo redit: *tantum vitae spatia extendi posse, quantum vel de malis, vel de alienis, vel de non necessariis occupationibus detraxerimus. Brevem esse vitam omnem, quae non virtuti debetur; brevem eam, quae libidini, quae gloria, quae ambitioni serviat, etiamsi multorum ea annorum existat, non esse vitam longam aut brevem annorum numero, sed actionum honestarum multitudine frequentiaque aestimandam.* Quare, ut in compendium redigam, quod sapientum scripta passim inculcant, & sacra etiam oracula comprobant: qui bene vixit, dum ad normam supremi Numinis semper vivere contendit, ut ut jussu ejus vivere brevi desinat, satis tamen diu vixisse censendus est. Merito istorum hoc recordamur die, quo Virum Maxime Reverendum, Amplissimum & Excellentissimum, Dn. NATHANAELEM FALCKIVM, S. S. Theol. Doctorem & Professore in Gymnasio Regio dignissimum, &c. luctuoso perquam funere efferimus. Hic enim, cum propter singulare ingenii judicii que acumen, solidiorem rerum humanarum divinarumque cognitionem, eloquii flumen, aliasque, quibus eminuit, animi & ingenii dotes, mereretur, ut diutius nobis superesset, & vel Pylios, si Poëtarum verbis hic ullus locus esse debet, annos adaequaret, nuper tamen non sine ingenti

ingenti bonorum luctu in primo virilium annorum flore ereptus est. Quod ipsum quanto cum damno Gymnasii æque ac Ecclesiæ purioris, præsertim nostræ, conjunctum sit, æstimabit facile, quotusquisque turbatissima hæc tempora, & non parum labefactatum sacrorum & Musarum statum penitus noverit. Sed conquestibus & lamentis nihil hic proficiemus. Potius ita nos comparemus in publica hac tristitia, ut, quia alio honoris genere non licet, memoriam defuncti sancte conservemus, virtutesque ejus rariores velut speculum & regulam publice proponamus, ad quam accurato semper studio sese componant, quotquot studiis diviniorebus consecrati, ad summum gloriæ apicem aliquando adspirant. Natus nempe est d. XI Octobr. An. MDCLXIII Gedani in florentissima Borussorum Metropoli, unde ad omnem virtutis & elegantiae cultum non leve ipsi momentum accessit, sed majus adhuc, quod e spectatissima ibi familia originem duxerit. Pater quippe fuit *Vir Maxime Reverendus, Amplissimus, Excellentissimusque* Dn. M. MICHAEL FALCK, *Philosophiæ primum in Gymnasio Patrio Professor Publ. & Reipubl. Bibliothecarius, Pastor deinde ædis Catharinæ, acutissimus Philosophus pariter & Theologus suo tempore, inter Borussos famigeratissimus; Mater* ornatissima fœmina, MARIA QVISTORPIA. *Abum* nactus ejusdem cum Patre nominis & dignationis Virum, Dn. M. MICHAELEM FALCKIUM, ante Professore in Gymn. Thoruniensi, dein Gedani ad Div. Barthol. Symmystam: ejusque uxorem, SARAM ROSSAVIAM, fœminam lectissimam, ceu *Abiam Paternam*. In *Materna* prosapia *Abus* ipsi contingit præclarum illud & immortale literatorum Decus, D. IOH. QVISTORPIUS, in Acad. Rostoch. S. S. Theol. Professor Primarius, Theologorum Ordinis iuo tempore, quin & gentilitii nominis, SENIOR, Ecclesiæ Rostoch. Antistes summus, quem Superintendentis nomine vulgo dicimus, meritis maximis inclytus. *Abia* vero *Materna*, piissima Matrona, BARBARA, STEPHANI DOMANNI, Osnabrügensis Jcti, filia. Primos pueritiæ annos

nos in sinu parentum exegit, qui non modo assiduus monitis & domesticis exemplis tenellum formarunt, sed & latentes selectioris ingenii igniculos adhibita Clarissimorum Virorum, *Christophori Behrii & Joh. Kriegii*, Scholarum Cathar. & Marianæ t. t. Rectorum, cura feliciter elicuerunt, ita, ut anno mox ætatis XIII in *Gymnasium* duceretur, fideique cum primis B. CHRIST. ROSTEV-SCHERI, & B. JOH. PETRI TITII traditus, solida in elegantioribus studiis poneret fundamenta. Parum hic abfuit, quin mox a primis studiorum initiis præmatura Patris morte ad aliud vitæ genus abstraheretur. Cujus etenim, mortuo Patre, consiliis & auxiliis niteretur, cujusque ductu inter tot artium ambages, seculique fraudes procederet adolescens admodum, videbat neminem. Sed literis divino nutu semel dicatus, ad earundem culturam, facilem viam invenit, providentissima Matre, Germanoque optimo, ex Academiis reduce, bene cœpta studia strenue provehentibus. Ardentiori ergo Spiritu ad Philosophiam & Theologiam progressus, Ducibus Excellentiſſ. D. SAM. SCHELGVIGIO, M. FRIED. CHRIST. BVCHERO, manu vero Jctissimi Viri, B. CHRISTIANI ROSTEV-SCHERI, in Historiæ campos immissus, optimos quosque flosculos, sedulæ apis instar, in futuros usus collegit. Quin, ne in sacratori studio deficeret, Græcam Hebraicamque linguam auspiciis B. VVOLEGGANGI ROSTEV-SCHERI, & IOH. SALOMONIS, Prof. Publ. addiscere cœpit. Maturuerant jam studia, majusque spatium opes suas explicandi desideraverat non nisi ad magna natum defuncti ingenium. Quare ut in publico etiam extarent egregiæ indolis testimonia, duabus dissertationibus *de Capillamentis* proprio ingenio confectis, & sub moderamine laudati modo SCHELGVIGII egregie propugnatis, Gymnasio valedicens, Rostochium discessit. Ibi a QVISTORPIIS, *Abo* pariter & *Matruele*, avide receptus, a *Cognato* autem, tanti nominis & gloriæ propugnatore felici, IOHAN. NICOLAO QVISTORPIO, *S. Theol. Doct. & P. P. nec non ad Div. Nicol. Pastore*

Pastore meritissimo, in aedes & convicium admissus, omnia, quæ ad excolendas auspicio literas facere poterant, prolixè consequēbatur. Non parum quoque adjutus favore & informatione B. COBABI, & B. SCHOMERI, quorum illum *Libros Ecclesiæ nostræ Symbolicos* enucleantem sedulus audivit, hunc disputationis *de Collegiis privata pietatis* Præfidem habuit. Relicto Rostochio 1685 *VVittebergam* venit, ibidemque industria pari, nec impari successu, studiorum, telam pulchre cœptam pulchrius absolvit, in eloquentia KIRCHMAIERVM, in Hebraicis literis DASSOVIVM, in Historiis SCHVRTZFLEISCHIVM, in Mathematicis STRAVCHIVM, in Philosophia morali ROERENSEVM, in rationali DONATI, celeberrimos dudum in arte sua Doctores, omnique laude superiores, in privatis & publicis Scholis diligentissime sectatus. Nec minorem in Theologia pertractanda industriam exhibuit, opera potissimum usus & manuactione MICH. VVALTHERI, & IOH. FRID. MATERI, Summorum Theologorum, quorum ille in cœlis triumphat, hic in castris DEI egregie adhuc militat. Ut DEVTSCHMANNI & LOESCHERI, (at quantorum Viro- rum!) lectiones haud memoremus, e quibus non parum, roboris studiis suis accessisse ingenue Noster fassus est. Faventibus ergo Musis ad *Magisterii* gradum Anno LXXXVI emerfit, & secundo post anno Ordinis Philosophorum *Adjunctis* adnumeratus, omnis generis disciplinas cupidæ juventuti ingenti cum applausu tradidit. Ne quid autem prætermitteret, ex Illustribus STRTCKII facundissimo ore primordia Juris Civilis degustavit. Additurus porro ultimum quasi complementum eruditioni haud leviter paratæ, exteras regiones, *Germaniam inferiorem*, *Belgium*, nec non *Angliam* perlustravit, ibi, quicquid ad elegantiam prudentiamque parandam illic facit, quod sane non in deliciis locorum, ædiumque structuris, sed in prudentum commercio quærendum, pro ea, qua polluit, judicii acrimonia feliciter adeptus. Redditus Anno XCII *VVittebergæ*, *Decanus* philosoph. Facultatis, in præmium veluti partæ apud exteros laudis, renunciatur, a Theologis vero Summus in Theologia

logia Gradus ipsi decernitur, postquam nempe ab ILLUSTRI *Potentissimi* SVEC. REGIS in citeriore Pomerania REGIMINE ad obeundum *Pastoris* apud Sedinenses in *Æde Mariana, Præpositi* pariter, & in *Gymnasio Carol. Theolog. Professor. Primar.* officium, missis ideo libellis, evocatus fuit. Quantas in omnibus illis muneribus, ultimis præsertim, quæ sub finem ejusdem anni, DEO auspice, suscepit, meruerit laudes, quos Fautores suæque eruditionis haud vulgaris admiratores ubique locorum, quæ adiit, acquisiverit, quantum sui amorem & desiderium in disciplinæ suæ alumnis excitaverit, qua humilitate morumque suavitate summorum æque ac infimorum animos sibi devinxerit, quam variæ eruditionis Dissertationes, Leonem ex ungue prodentes, emiseric in lucem, multis dici posset, nisi angustiores termini, huic commendationi præfixi, impedirent. Concitatiore igitur gradu per vastos virtutum & gloriæ campos decurrens, in medio, proh dolor! cursu sistitur. Nam dum die V *August.* sacris Meditationibus occupatur, febris, domesticus ferme tunc morbus, eum occupabat totum, frequentesque vomitus secuti latitans malum satis prodebant. Quod discutere accersitus mox Medicus omni opera contendebat. Quin satis feliciter jam fregisse vim morbi videbatur, cum acriores capitis destillationes faucium meatus obfiderent, ut non modo cibis deglutiendis via omnis præcluderetur, sed & respirandi officium in tanta exasperatione nisi cum acutissimis doloribus vix perageretur. Accesserunt postea vigiliæ continuæ, & alia symptomata, quæ fractas ante vires penitus attriverunt. Utut vero nihil eorum intermissum, quæ vel ægroti conditio requirebat, vel medentium ars, vel amicorum sollicitæ curæ afferre unquam valent, rem tamen magis ac magis in deterius ire probe animadvertit. Atque ex eo tempore, valedicens rebus mundanis, ad abitum se rite composuit. Hic vero, si unquam alias, enthea illa mens, roburque ejus, quo tot ante molestias & æumnas fortiter sustinuit, illaque fides, qua DEO semper adhæsit, maxime eluxerunt.

Tandem

Tandem d. XVIII Augusti facta exomologesi, Dominici corporis Coena evolaturam mox animam, veluti firmissimo viatico, roboravit, eandemque paulo post circa meridiem DEO Auctori suo placidus reddidit, postquam vivendo fecit XXX circiter annos. Breve equidem vitae spatium, si annorum numerus, longum, si meritorum copia & actionum honestarum cumulus spectetur: nimis idem breve, si ex desiderio Cognatorum aliorumque lugentium, qui ipsius vitam vel de sua augeri præoptabant, iudicio aestimetur; satis longum tamen, si, quod verius, ex voluntate Supremi Numinis censeatur. Restat, CIVĒS, feriis votis rogare DEVM, velit servare cum Ecclesia Gymnasium, feratque hoc ictu graviter percussum submissis novis fulcris firmare; exangui vero corpori, in quo felicissima anima divertebatur, debitos exhibere honores, dumque ea, qua par est, pompa sepelietur, tristissimo adesse officio. Ad quod hortari Vos Doctoris tanti, Vestrique Præceptoris, merita vel sola debent. VALETE! ET MECVM FALCKIVM LVGETE, QVEM LVGENT MVSÆ, VIRTUTES LVGENT, VTRIVSQVE CHORI ANTESIGNANVM! EGO, QVOD VLTIMVM EST AMANTIVM MVNVS, AMICI VETERIS ET COLLEGÆ, CINERIBVS LACRIMAS DONO, IPSE ETIAM FVTVRVS CINIS, ET IN COELIS, QVEM MIHI DIVTIVS IN TERRIS INVIDEBANT, COLLEGA EIVS CONIVNCTISSIMVS! P. P. SEDINI, IN TEMPLO CATHEDR. DOMINICA XIII TRIN. A. O. R. MDCXCIII.

EPICEDIVM:

*Dum variis oppressa malis Ecclesia ferme
Laborat anxium gemens,
Præsulibus viduata piis atque orba ministris,
Verum bonumque queis placet:
Tu quoque decedis, FALCKI, statione Supremæ
Fussu Imperatoris tua,
Robore qui firmo, qui mentis acumine doctæ
Prodesse poterat plurimum,*

*Qui decus afflictæ simul & nova fama Sionis,
Jubenisque præstabas Senes,
Nempe tibi cæli designat Curia palmas,
Nos militamus dum Solo.*

*Respiciat DEVS ipse suos, servosque fideles
Ubique sufficiat gregi.*

Interverſa obitu Reverendi Plurimum Clariffimi-
que Theologi Eccleſiæ commoda lugebat.

SAM. BENED. CARPZOVIVS, D.

Sereniffimo ELECT. SAX. a Concionibus Aul.
Prim. & Conſil. Eccleſ.

Über das Grab

Seines in Gott ruhenden Falcken.

Hie/ wo die Tugenden als Klage-Mütter ſitzen/
Und / den Verdienſten nach / ein Cedern - Denckmahl
ſchnitzen

Dem ſo geliebten Sohn/ daß ſeines Grabes Pracht
Für Manſoleens Bier noch würde hochgeacht.

Hier ruht ihr Falck/ bey dem ſie wenland alle wohnten/
In deſſen frommen Seel ſie höchſt ergößlich thronten.

Hier ruht ihr Sohn/ an dem ſie nimmer was geſpahrt/
Ein Falck dem Rahmen nach / ſonſt Tauben gleich ge-
art.

Hier ruht ein Gottes-Kind/ ein Greiß in jungen Jahren/
Ben dem ſich Gottesfurcht und Weißeit wollen paaren:

Hier ruht ein Gottes-Mann/ ein eingefleiſchter Fleiß/
Ein Gnaden-voll Gefäß/ der reinen Kirchen Preiß.

Ein Rükzeug/ welches Gott der Herr ihm auſerwehlte/
Als es der Stadt Stettin an einem Lehrer fehlte.

Hier ruht der guten Stadt Verlangen/ Luſt und Wonn/
Ihr Prediger / ihr Licht / Vergnügen / Kron und
Sonn;

Doch nicht Stettins allein. Laß ſieben Städte ſtreiten/
Und des Homeri Preiß auff ſich zum Vortheil deuten/

An

An unser Falckens Ruhm nahm jede gerne Theil
 Von vielen/ denen er erschien zur Wonn und Heyl.
 Hier ruht der Städte Lust / hier ruht des Landes Zier-
 de /

Ein Mann gesunder Lehr/ von himmlischer Begierde ;
 Ein Mann/ den Gott der Herr nach seinem Herzen
 fand :

An dem man Jesus Sinn und Stimm und Geist er-
 kannt.

Hier schläfft mein Falck/ hier liegt mein Schatten-Rübs*
 entrissen/

Den ich zwar auch gepflanzt / doch werd ich schweigen
 müssen ;

Denn/ was man Falcken hieß/ war keines Menschen
 Frucht/

Weil er nur Gott/ und Gott ihn wiederum gesucht.

* Jona Cap. IV.

Sezte dieses

D. Johann Friedrich Mayer/
 Ihrer Königl. Majest. in Schweden in
 Dero Deutschen Provinzien Ober-
 Kirchen-Rath/ der H. Schrift P. P.
 auff der Hochfürstl. Universität zum
 Kiel/ und zu S. Jacob in Hamburg
 Pastor und Scholarcha.

ALIVD:

FALCKI, sacrarum quem vasta Scientia Legum,
 Et quem facundi Decus exornaverat oris,
 Atque abstrusarum prestans Sapientia rerum,
 Et pietas & sancta fides & mixta pudori
 In vultu gravitas, sermo, moresque benigni,
 Officiumque & pacis amor, rarissima Virtus,
 Invisum studium, cura indefessa, laborque,
 Et quicquid solida celebrari laude meretur ;
 Hæc immaturo dum Tecum Singula Leto

*Te moriente cadunt, quis TE non ploret ademptum?
Æternum, FALCKI, nomen post fata futurum!*

Theologum eruditione & virtute æque excellentem, Amicum candidum & sincerum, ex toto pectore luget Rostochii

IOH. FECHT, S. S. Theol. D. & P. P.
Consist. Duc. Adfess. & District. Rostoch.
Superintendens.

SCRIPTA:

Quaternarius dissertationum Philosophicarum de Dæmonologia recentiorum Autorum falsa. VVitteberg. 1691. in 4. *

* *Prima ex his varias recentiorum ad Atheismum bias ac methodos, inprimis per negatam demonum existentiam, commonstrat; Secunda ortum Dæmonologias falsæ & progressum historice declarat; Tertia de Dæmonologia Hobbesii & Spinozæ; Quarta de Dæmonologia Beckeri atque aliorum agit.*

Septenarius Sacer Concionum Sacrarum, oder sieben besondere Sermones, als eine I Licentiaten: II Prob: III Anzug: IV Neujahr: V Confirmations: VI Investitur - VII Gast - Predigt. Franckfurt und Leipzig 1694. in 4.

Gott-geheiligte Früh- und Vesper-Stunden / oder Miscellan-Predigten / bestehend in XVI Wochen XVII Leichen- und III Buß-Predigten nebst der Stettinischen Leichen- und in Danzig gehaltenen Parentations - Predigt. Stettin 1697. in 4.

Disputationes: de Capillamentis Gedani sub Schelguigii Præsidio; de arcanis Status in religione Mahummedana, Rostochii sub Pras. D. Quistorpii. Wittebergæ vero disputabit de Quæstione: an Physico falsis uti principiis aliquando necessum sit? de stabilito Imperio per coactionem conscientiarum in negotio religionis; de Philosophiæ cum Theologia concordia & usu; An obsessa civitas extre-

ma

ma ab hoste pati debeat, si sciat, auxilia sibi haud submis-
sum iri? de distinctione suppositi a natura; de anima se-
parata; de discursu brutorum; de potestate imperantium
ad actus sua natura illicitos se non extendente; de eo,
quod licitum est subditis in causa oppressæ religionis; an
& quousque Princeps observare leges fundamentales te-
neatur? Quid subditis pro defendendis legibus funda-
mentalibus liceat? de Spiritualitate DEI; num angeli
intelligent secreta cordium? &c.

Inter ejus inedita maxime celebratur Oratio Inauguralis,
quam Sedini Anno 1694, cum munia Theolog. Prof. Publ.
Prim. susciperet, declamavit de *Hereticismo novantiquo,*
sive de licentia nostri temporis in absurdissimas Veterum ha-
reses proclivi. Vide *Nova Liter. Maris Balth. & Septentr.*
Anno 1701. p. 102.

XL.

PROGRAMMA

In Funere

*Maxime Reverendi atque Amplissimi Viri*DN. GEBHARDI THEODORI
MEIERI,S. S. Theologiæ Doctoris, Sacrarumque an-
tiquitatum in Illustri Academia Julia Professo-
ris celeberrimi,*d. XXII Decembr. Anno c1c1ccXCIII**pie & placide defuncti,**ipso exequiarum die, qui est VII Januarii c1c1ccXCIV.*

P. P.

ACADEMIÆ IULIÆ

PRO-RECTOR

IOH. BARTHOLDVS NIEMEIERVS,
Philos. & S. S. Theologiæ Doctor, Primæ Philoso-
phiæ nec non Logices Professor Publicus,
ordinarius,*Civibus Academicis*

S. P. D.

Quam luctuosus non solum illustri huic Acade-
miæ, verum etiam universo erudito orbi, præ-
cipue autem Protestantium Ecclesiæ superioribus
diebus accidit obitus Maxime Reverendi, Am-
plissimi, atque Excellentissimi Domini GEBHARDI
THEODORI MEIERI, SS. Theologiæ Doctoris, sa-
crarumque Antiquitatum Professoris celeberrimi, Viri in-
genio præstanti, eruditione excellenti, virtute plurima,
probitate vitæque sanctimonia omnibus noti, autoritate
gravis, consilio & prudentia valentis, pacis & concordia
studio

studio nobis charissimi, de sacris studiis ita meriti, ut huius Academiae decus & in posterum ornamentum jure suo haberi debeat, tam triste mihi est pietatis officium, quod dexterrimo ac meritissimo primum Praeceptori, deinceps per plures annos Collegae venerando hoc ipso beati Viri exequiis sacro die suscipere cogor. Neque tamen video, quo jure, quoque praetextu eidem me possim subducere: Praeterquam enim quod ejus, qui regiae huius scholae curam primo loco gerit, munus requirat, quotiescunque huiusmodi praeter spem & vota nostra tristiores emergunt casus, ad Cives Academicos *ἀποφώνησιν* instituere, equidem ad hoc negotium suscipiendum a beate defuncto jam tum ultra annum fui destinatus. Erat anni cdo Idc XCII mensis Decembris dies XIII, cum Venerandus quidam Collega sub B. nostri DN. D. MEIERI praesidio solennem pro summis in Theologia honoribus & privilegiis Doctoralibus impetrandis Disputationem publico eruditorum examini submitteret, sicuti idem Collegii Theologici tunc temporis constitutus Promotor eundem in finem mihi pariter inauguralem Disputationem proponenti paucis retro diebus suum commodaverat praesidium; & forte fortuna peracta posteriori Disputatione praesentibus aliquot amicis inter coenandum ab utroque suorum Candidatorum requirebat, ut sibi si quid humanitus accideret, ille post funeris sui deductionem omnibus, qui extremum istud sibi exhibituri essent officium, ultimum vale suo nomine dicere, ac pro eo honore, post quem vix ullum alium esset requisiturus, exhibito oratione in lingua vernacula habenda solenni modo gratias agere, ego vero vitae suae fabulam, prout eandem in theatro mundi egisset, nec non catastropham ipsius, publico Programmate describere haud gravaremur. Uterque tum quidem haec accipiebamus tanquam ejusmodi rem, quae τοῖς ἐνδεχόμενοις vix posset accenseri: siquidem nostrae conditionis non adeo sumus immemores, quin & nobis horam mortis instare atque ejusmodi post fata nostra humanitatis officiis nos indigere noverimus, non tamen potuimus non in memoriam isto tempore no-

bis revocare consuetudinem apud Ægyptios olim receptam, cuius apud Plutarchum in Symposio fit mentio. Is namque postquam ita præcepisset: *qui sapit, is non sese tanquam vas implendum ad cœnam apportans venit; sed ut serio jocoque aliquid acturus, auditurusque & dicturus, prout occasio convivarum quemque monebit, siquidem velint suaviter una esse; ex intervallo subjicit: Ægyptii in convivia inferre solent sceletum, id est exsiccata hominum atque inter se compacta ossa, hortarique convivas, ut meminerint, se non ita multo post tales fore. Is quanquam ingratus & intempestivus comessator, tamen suum habet locum, non ad potum & voluptates, sed ad mutuum amorem dilectionemque cohortans; monensque vitam breve tempus sortitam non debere malis rebus longam reddi. Est vero Christiano homine, præcipue vero Theologo dignum de beata ex hac vita migratione sæpius cogitare, cum non hujus vitæ perpetua possessio, sed tantum ejus usura ad breve tempus nobis sit concessa, præsertim cum nemo tam suus sit juris, ut crastinum diem sibi queat polliceri. Nescis, inquit alicubi S. Augustinus, *quando mors veniet; semper vigila, ut quod nescis, quando veniet, paratum te inveniat, cum venerit; & ad hoc forte nescis, quando veniet, ut semper paratus sis.* Bene proinde a B. nostro Dn. D. MEIERO factum, quod non solum mortis memoriam, ne ea menti elaberetur unquam, in conclavium suorum parietibus extare eandemque Studiofis Amicorum album sibi offerentibus subinde inculcare voluerit, frequenter inde in chartas ista occasione hæc conjiciens verba: *Finis coronat opus! Igitur respiciamus finem!* verum etiam quod in conviviiis, in amicorum congressibus hilaritatem alias amantibus mortis quovis tempore sibi imminentis immemor esse noluerit. *Οὐ γὰρ ἐν τῷ ἐσθλητῶν ἡμέραν καλῶς βιώνει, μὴ πρὸς τὸν αὐτῶν οἶον ἡμέραν βιώνει.* Non enim licet præsentem diem bene transigere, nisi eum tibi quasi postremum illuxisse statueris; inquit Musonius apud Stobæum Serm. I. p. 17. Crebra hujusmodi, pia tamen mortis meditatio effecit, ut quod pietatis officium hodie est exsolvendum, ego quidem & Collega mihi*

conjun-

conjunctissimus animo mœrore plenissimo exequi cogamur. Quia in re si *ἡμῶν τι* delitescit, ei uterque obsequemur, nec vel illud, vel alia mortem hanc antecedentia præfagia scrupulose indagabimus. Ceterum, quamvis nulla sit rerum vicissitudo, quin quotidie testetur, *jactari cuncta, & in contrarium transire, jubente fortuna; & in tanta solutatione rerum humanarum nihil cuiuspiam esse certum, nisi mortem*, docente Seneca Epist. XCIX; præcipuorum tamen & Ecclesiæ necessariorum Virorum, mortes non ita obiter & fugitivo oculo sunt inspiciendæ. Quod si in acie cadat miles, surrogari potest alius; ast si qui aciem instruunt, phalanges disponunt, nutare incipientes sustentant, fugam molientes in ordinem revocant, ac gradum sistere docent, & ipsi manu hostili confodiantur, prælium magis redditur anceps ejusque exitus sit periculosus! Non ominabimur Ecclesiæ ex religionis promachorum immaturo obitu mala, refricat tamen nobis præsens lugubris casus memoriam duodecim excellentissimorum Theologorum, Academiam nostram partim viva voce, partim scriptis cedro dignis olim illustrantium gloriamque ejus non parum amplificantium, quorum intra proximos viginti duos annos altera pars Helmstadii in Academia stationem ad finem usque vitæ servans, altera vero alii vocationi obsecuta post labores Academicos exantlatos extra Academiam satis suis est functa, ita quidem ut plerumque secundum locorum diversitatem leges moriendi suas vices mutarint. Merentur tam carorum capitum æternum celebranda nomina eo ordine recenseri, quo secundum natales suos (ita piorum dies emortuales vocare solebat S. Antiquitas,) sacris Ecclesiæ Diptychis sunt inferenda. Initium faciendum a BALTHASARE CELLARIO, SS. Theologiæ D. ejusdemque Professore Publ. Ordin. Collegii Theologici Seniore, Ecclesiæ Helmstadiensis ac vicinarum Superintendente Generali, designato Abbate Mariathalensi, qui *Helmstadii* obiit d. XV. Septembr. clo lcc LXXI. Hunc excipit PETRVS MVSÆVS, SS. Theol. D. in Academia Hassio-Schaumburgica, quæ Rhintelii est, primum.

Logices & Primæ Philosophiæ, post etiam S. Theologiæ Professor Publicus, inde in Academia Julia S. Theologiæ Professor, eodem munere tandem in Academia Chiloniensi primo loco nec non perpetuo Procancellariatu functus, vivendi finem *Chilonii Holsatorum* nactus d. XIIIX. Maji clcIocLXXV. Tertius est HENRICVS VFFELMANNVS, SS. Theol. D. in Academia Julia primum Moraliū, deinde & S. Theologiæ, tandem in illustri Gymnasio Lüneburgensi pariter sanctissimæ disciplinæ Professor, ad D. Michaëlis ibidem Pastor, Scholæque Inspector, *Luneburgi* pie defunctus d. XI. Maji clcIocXXC. Hunc secutus est GERHARDVS TITIVS, SS. Theol. D. primum Hebrææ linguæ, deinceps & S. Theologiæ in hac Academia Professor Publ. Ordin. sui que Ordinis post B. CELLARII obitum Senior, cujus anima d. VII Junii clcIocXXCI exuvias suas reliquit *Helmstadii* conditas. Quem non adeo longo intervallo secutus est ANDREAS FROELINGIVS, SS. Theol. D. primum Logices, deinde S. Theologiæ Professor Publ. Ordin. Ecclesiæ Helmstadiensis ac vicinarum Superintendentens Generalis, *Helmstadii* d. III Augusti clcIocXXCIII supremum diem claudens. Post hunc memorandus est IOHANNES SAVBERTVS, SS. Theol. D. Sacrarum linguarum nec non S. Theologiæ in Academia Julia, deinceps ejusdem in Academia Noricorum Prof. Publ. primarius & Altorffinæ Ecclesiæ Pastor, d. XXIX April. clcIocXXCIIIX *Altorff* pie defunctus. Sequenti anno fors moriendi contigit IVSTO CELLARIO, B. F. SS. Theol. D. primum Physices, mox & S. Theologiæ in Academia Julia Professori Publ. Ordin. Ecclesiæ quoque Helmstadiensis & vicinarum Superintendenti Generali, inde Pror-Ecclesiastæ aulico Guelpherbytano, Consiliario Ecclesiastico & Abbati Riddageshusano, qui *Wolfferbyti* ex hac vita discessit d. XI Oct. clcIocXXCIX. Ab hujus obitu vix undecim mensium intervallo remotam esse oportuit mortem PAVLI HEIGELII, SS. Theol. D. Mathematicarum nec non S. Theologiæ Professoris Publ. Ordin. Scholarum per Ducatum Guelphicum Inspectoris Generalis, nec non Cœnobii Bergensis prope

prope Helmstadium Præpositi, quæ *Helmstadii* ipsi contigit d. XIIX Septembr. clō lōc XC. Sequens annus emortualis fuit IOACHIMO HILDEBRANDO, SS. Theol. D. ejusque in Academia Julia per decem annos Prof. Publ. Ordin. deinceps per Ducatum Lüneburgicum eique innexos Comitatus Superintendenti supremo: fatis enim succubuit, *Cellis Lüneburgicorum* d. XIIX Octob. clō lōc XCI. IOHANNIS EBERHARDI BVSMANNI, SS. Theologiæ D. primum Linguarum Orientalium, deinceps & S. Theologiæ Professoris Ordinarii, tandem & Ecclesiæ Helmstadiensis ac vicinarum Superintendentis Generalis, placidus ex hac vita discessus nobis omnibus in recenti est memoria; Accidit vero is *Helmstadii* d. XIIX Maji clō lōc XCII. Eodem anno HENR. RIXNERVS, SS. Theol. D. in hac Academia primum Metaphysices & Physices, deinceps & S. Theol. Professor, tandem Ecclesiæ ad D. Martini apud Halberstadienses Pastor primarius, Serenissimo ac Potentissimo Electori Brandenburgico a Consiliis Ecclesiasticis perque Principatum Halberstadensem eidemque innexos Comitatus Superintendens Generalis, *Halberstadii* ex hac vita migravit d. XVI Decembr. clō lōc XCII. Tandem duodecimo loco immutabilis factorum lex incubuit nostro GEBHARDO THEODORO MEIERO, Theologo de Ecclesia Christi & Academia optime merito, cui *Helmstadii* in Academia Julia d. XXII Decembr. Anni clō lōc XCIII lento morbo tandem succumbenti lugentes hodie iusta facimus. De ejus natalibus, educatione, studiis, in Ecclesiam & Academiam meritis, nec non beata analyfi pauca pro more nobis consueto sunt commemoranda. Natales ei dedit Hannovera, Comitibus Rhodenfibus olim parens, hodie autem elegantem in amplitudinem aucta, insuper etiam aula nulli alii in Germania splendore suo secunda ad Lainam præterlabentem fluvium exornata civitas; ubi anno salutis clō lōc XXXIII d. XVI mensis Maji in hanc lucem fuit editus. Patrem nactus est Virum integerrimum, multiplici rerum usu & experientia pollentem IACOBVM Meier / artem *φασμαστικὴν* ultra quadraginta annos Hannoveræ exer-

exercentem, qui postquam omnibus gratus suæque Reipublicæ necessarius minister extiterat, octogenario major mortalem hanc vitam reliquit. Matrem habuit ILSAM Boselmanns/ foeminam variis sexum suum decentibus virtutibus conspicuam. Avum Paternum illi fuisse accepimus HENRICVM Meier / Virum optimum eximiisque in patriam meritis conspicuum; avus autem maternus ei fuit IOHANNES Boselmann / inclutæ Reipublicæ Cellerensis Camerarius optime meritis. Hoc honestissimo genere noster prognatus provida parentum suorum cura primis illico ætatis suæ diebus sanctissimo Baptismatis lavacro regeneratus, nostræque religionis mysteriis solenniter initiatus est, simulac fari didicisset & usus rationis sese exercere incepisset, veræ pietatis atque Christianæ fidei elementis pro ætatis ratione sensum imbuendus. Quamprimum tenella ætas id passa est, a parentibus optimis in ludum patrium est amandatus, ut utriusque linguæ elementa addisceret, ubi Præceptoribus, quos nactus erat, ingenium liberali doctrinæ percipiendæ aptissimum ostendit. Quod ipsum ut in continuo maneret exercitio, privatorum Præceptorum propria fuit cura. Ephebus factus ab iis, e quibus linguarum peritiam didicerat, liberalium etiam scientiarum fundamenta pro ingenii sui capacitate hausit, quæ ut tanto magis expoliret, de consilio & voluntate Parentis sui Lüneburgum Anno clō lōc XLIX concessit, ubi itidem in solertes incidit Præceptores, quorum opera & industria intra biennium ita profecit, ut optimæ eruditionis fundamentis fideliter jactis utilissimas artes & scientias in Academia non sine successu superstrui posse existimarent, quorum arbitrio sese commiserat. Quapropter anno clō lōc LI mense Aprili non tam suæ voluntati, quam Parentum & Præceptorum consilio obsecutus in Academiam VVittebergensem eum in finem concessit, ut animum discendi cupidissimum artis medendi peritia penitus oppleret. Fecerat hujus rei felix quidem per aliquot menses auspiciū, sed cum in Viri Clarissimi Domini CHRISTIANI TRENTSCHII esset convictu, animum ad S. Theo-

Theologiæ studia, Medicorum scholis relictis, cœpit applicare. Ne tamen illotis, quod vulgo fit, manibus in sacra hæc involaret, ex AVGVSTO BVCHNERO, Viro celeberrimo, Eloquentiam, IOHANNE SPERLINGIO autem Physicam, IOHANNE DEVTSCHMANNO Ethicam, nec non CHRISTIANO TRENTSCHIO Metaphysicam tum quidem publice docentibus post humaniorum literarum culturam Philosophicas disciplinas avidissime imbibebat. Superfunt hodiernum Disputationes nonnullæ Ethicæ ac Metaphysicæ, quas sub horum Præceptorum suorum moderatione eruditorum censuræ submisit, non desinens eadem promptitudine contra cathedram subinde differere, qua alacritate ex eadem theses suas defendere consueverat. Non intermittebat interim sacris quoque studiis mentem suam imbuere, ABRAHAMI CALOVII, nec non IOHANNIS MEISNERI SS. Theol. DD. manu-ductione usus. Dum hæc agebat, cupido ipsum incessit hanc Academiam IVLIAM visendi, quippe in qua optimarum artium ac solidioris Philosophiæ studia ad invidiam usque florere intellexerat, cumque ipsius Parenti consilium istud non displiceret, nostrum hoc optimæ eruditionis domicilium fausto pede Anno clō Ioc LIII est ingressus, in-que IOHANNIS MEHLBOMII Jcti, ex intervallo autem IOACHIMI HILDEBRANDI, Theologi jam tum supra a nobis laudati convictum concessit. Docebant isto tempore in hac Academia Philosophiam atque præclaras artes excellentissimi Viri, SCHEVRLAEVS, SCHRA-DEVS, CONRINGIVS, KINDERLINGIVS, BREN-NECCIVS, IOH. a FELDE, HOMBORGIVS, alii, quos omnes & assidue & constanter audiebat, neque ullam proficiendi occasionem temere prætermittebat, nunquam non ore suo volvens illud, quod Magnus Hugo Grotius symboli loco usurpabat: *Ruit hora*. Cum vero quæ recte dicerat meditando & in auditorio publico nunc e cathedra, nunc contra eandem differendo magna cura magna-que diligentia expoliret, non multo tempore hoc consequabatur, ut & Philosophiæ & humanarum artium, quæ duo
funt

sunt omnis solidæ eruditionis necessaria fulcra, egregiam notitiam sibi compararet, neque solum ob singularem pietatem, modestiam, industriam, eruditionemque Commilitonum amorem sibi conciliaret, sed & his ipsis dotibus suis celeberrimos Academiae Professores sibi devinciret. Sanctam Theologiam isto tempore docebant GEORGIUS CALIXTVS, BALTHASAR CELLARIUS, GERHARDVS TITIVS, IOACHIMVS HILDEBRANDVS, & quem divina benignitas diu adhuc nobis superstitem esse velit, FRIDERICVS VLRICVS CALIXTVS, Viri summi, æternaque & hujus Academiae & Protestantium Ecclesiae lumina! Ab horum eruditissimo ore quotidie pendere, quæ acceperat, in futuros usus, condere quotidianorum suorum laborum summam esse volebat. Tempus vero incipiebat appropinquare, quo tam pertinacis studii fructus erudito orbi erant ostendendi. Postquam itaque noster Anno cdo Ioc LIV de *Singulari* Philosophicam, nec unius argumenti Theologicas Disputationes, illam sub B. HOMBORGHII, has sub DD. CALIXTI & HILDEBRANDI præfidiis proposuisset, inque iisdem eruditorum applausum esset consecutus, summos in Philosophia honores modeste ambiit, quos & præviis exercitiis atque Examinibus ab Ordinis Philosophici Decano & interprete B. IOANNE HORNEIO, optimo & infucati pectoris Viro, ipsius Nonis Decembr. memorati anni ex merito est consecutus. Hos ergo ne ambitione, sed tanquam eruditionis præmium se indeptum esse re ipsa ostenderet, habita prævia in eruditorum confesso Disputatione, cujus ipse moderator erat, Philosophici Ordinis benevolo consensu alios Philosophiam docere coepit, initio sumto ab ea Physices parte, quæ doctrinam de Anima pandit. Qua opera cum felicissime inter Auditorum applausus esset functus, ad Geographiam, Historiamque, præsertim quæ nos propius respicit & ad Germaniæ statum pertinet, aliis gnauiter tradendam perrexit, mox Logicas diatribas instituit, præcipue autem Morum ac rerum civilium Philosophiæ ita incubuit, ut utramque exhaustisse videretur. Nasci hinc ipsi coeperunt decem
Dispu-

Disputationes totidem Ethicorum Aristotelis ad Nicomachum libris ita respondentes, ut singulorum Analyfi instituta ratio conclusiones Aristotelicas ex genuinis hujus disciplinae principiis demonstrandi facile animadverti queat. Opera hæc nostrum ab anno clō Ibc LVII usque ad LX tenuit occupatum. Quo ipso tempore non minus in S. S. Theologia arduum molitus est opus. Etenim B. Dn. D. HILDEBRANDVS idagebat, ut sacra Religionis nostræ dogmata cum sacris controversiis in frequenti non solum Theologiæ, sed & Jurium Studioforum concione hætenus proposita viginti Disputationibus complecteretur, eaque sub titulo *Institutionum Sacrarum* publici juris faceret. In his vero celeberrimo Theologo operam suam ita præstitit noster, ut perpetui Respondentis partes ornare non fuerit gravatus. Cum vero hæc publice innotescencia exercitia in an. clō Ibc LX protraherentur, & studiosæ juventutis æque ac Professorum Academicorum applausus nostrum ubique comitaretur, ecce præter opinionem accidit, ut Serenissimi Academiae hujus Nutritii ipsum publico in Academia docendi muneri destinarent. Jussus vero est eam potissimum Sanctæ Theologiæ partem, quæ morum doctrinam complectitur, extra ordinem quidem, publice tamen tradere, cujus rei d. IV Decembris clō Ibc LX felix fecit auspiciū, postquam diatribis suis Programma universæ Moralis Theologiæ *ὑποθέσκειν* exhibens præmisisset. Statim sequenti anno supremos honores a Collegio Theologico decenter petiit, & præstitis præstandis præsertim vero habita solenni & inaugurali Disputatione, d. XXV Junii impetravit, quo ipso die quoque solenni ritu connubio sibi junxit omni virtutum genere florentissimam foeminam, ANNAM SOPHIAM, Amplissimi & Consultissimi Viri, Dn. HENRICI SCHMERHEIMII Jcti, & in hac Academia Antecessoris, Serenissimi Ducis Brunsvicensis & Lüneburgensis Consiliarii ac Judicii aulici Assessoris ex ELISABETHA RADEMANNIA filiam, Amplissimi autem & Consultissimi Viri Dn. IOHANNIS MEHLBOMII, Jcti & in hac Academia Professoris, nec non Judicii Aulici Gvelfherbytani Assessoris relictam viduam.

duam. Quod ipsum conjugium sicuti in trigesimum tertium annum mutuo amore, perpetuaque concordia fuit nixum, suavitatem etiam, quæ plurima hinc prodire solet, referatissimum, ita non potuit non esse felicissimum, præsertim cum insuper eidem duæ filiæ, ILSA IVLIANA & ANNA ELEONORA, sancti amoris pignora & proventus accederent. Quibus cum vita non adeo diuturna contingeret, majorem noster curam suorum privignorum habuit, quorum pietatem & observantiam videns, plus quam paterno amore eos est complexus, sollicitè in omni timore Domini eos educavit, elocavit, dotavit, ope & consilio singulis adfuit, nihilque eorum omisit, quæ de summa benevolentia testimonium possent interponere. Quæ beneficia singuli pie deprædicant, magnitudinisque eorum memoriam per omnem vitam sunt conservaturi. Primis illis & officii & conjugii sui annis Morum Theologiam publicis privatisque scholis Auditoribus suis proponebat, simul etiam succisivis horis Politicorum Aristotelis Analysin elaborabat, & Amplissimo Philosophorum Ordine suffragante novendecim Disputationibus publicis comprehensam orbi erudito exhibebat. Accidebat interea ut B. PETRVS MVSÆVS hinc discederet, in cuius ordinarium locum An. cl. Id. LXVI Serenissimorum Academiae hujus Nutritorum clementissimis auspiciis successe, inque Facultatem Theologiam sequentis anni postridie Calendas Januarii consueto more est receptus. Ex eo tempore quicquid in Historia & Antiquitate Ecclesiastica est reconditum vel ad Christianæ religionis dogmatum confirmationem, vel ad heterodoxiarum refutationem faciens, inde sollicitè eruit, & juventuti Academicæ omni, qua fieri potuit, fide proposuit. Munus docendi impigre & alacriter peragebat, non contentus unam de die horam lectionibus Academicis impendisse, sed ne discendi occasio cuiquam deesset, quotidie tres quatuor, non raro sex horas erudiendis Auditoribus iisque ad sacra Ecclesiæ munera præparandis tribuebat. Inter docendum utebatur intenta & sonora voce, quam actionis suavitatis gratissimam reddebat, & sicuti fidem suam ubique probabat, ita

Audito-

Auditores omnia, quæ proponebantur, cupidissime arripiebant. Methodo ubique utebatur plana, perspicua, rebusque accommodata: noverat enim omnia in principia resolvere, indeque concinna ratione conclusiones deducere, unde fieri aliter non potuit, quin ex ipsius diatribis plurimum emolumenti ad Auditores redundarit, quod & illi nunquam non applausu suo grataque mente agnoverunt. Tanto cum ardore semper docebat, ut laborum suorum successu lætus nunquam se ex cathedra tristem recessisse non semel fuerit factus. Neque vero solum viva voce profundissimam suam eruditionem propagare voluit, sed & scriptis publicis orbi erudito prodesse, sui duxit esse officii. Quamprimum officio publico fuit adnotus, *Codicem Canonum Ecclesie universæ a Justiniano Imperatore confirmatum* juxta editionem Christophori Justelli recensuit, eidemque eruditissimam *de Collectionibus Canonum Historicam relationem* præmisit. Ex intervallo *in universum Theologiæ Moralis cum dogmaticæ tum pragmaticæ studium Introductionem* publici fecit juris, quam secuta fuit *pars prima & secunda Theologiæ Moralis*, dabiturque opera, ut & pars tertia lucem suo tempore aspiciat. Edidit quoque *de recondita Veteris Ecclesiæ Theologia & solenni sacrorum coram profanis & nondum initiatis occultatione* librum tanta eruditione refertum, ut non solum Collectores Actorum Eruditorum Lipsiensium ejus fecerint mentionem, sed & qui Emanueli a Schelstraten Bibliothecæ Vaticanæ præfecto salivam ita movit, ut Italiæ eundem inferri & celeberrimis Bibliothecis inseri curarit. Mox publici juris factus est *de Tribus novellorum nascentis Ecclesiæ Christianorum initiamenti* liber & Commentarius Historicus. Collegit quoque *Academiæ Julię Monumenta*, cum Theologorum, tum Juristarum in eadem quondam docentium, vita autem functorum memorias complectentia; eadem ratione Medicorum pariter ac Philosophorum, qui in eadem docuerunt, vitas descripturus, si, quæ collegerat, in ordinem redigere per otium ipsi licuisset. A scriptis eristicis edendis B. Dn. D. MEIERVS noster prorsus alienus erat.

rat, certaminibusque Ecclesiam proh dolor! lacerantibus ut se immisceret, tantum abfuit, ut pacis potius consilia ubique fuerit amplexus, eademque ut ab omnibus in rem conferrentur, omni modo fuerit annisus, nihilominus se cohibere non potuit, quin importuni Chiliastæ *injustam*, imo maledicam injuriarum & sophisticationum plenissimam *Animadversionem* aliquali *Castigatione* coërceret, atque ita Programma suum, quo Ecclesiæ nostræ calamitates doluerat, ab iniquis calumniis modeste vindicaret. His superaddenda est *Theologia Fidei* aliquot Disputationibus comprehensa, cui operi lecto jam tum affixus colophonem imposuit. In Studioforum usus aliena quoque recensuit Opuscula, interque ea Christophori Heidmanni Historiam universalem, Augustini libellum de Hæresibus ad Quodvult Deum cum Notis Lamberti Danæi, Gabrielis Albaspinæi Observationes de veteribus Ecclesiæ ritibus, Francisci Bernhardini de antiquo Ecclesiasticarum epistolarum genere opus, Roberti Coci Censuram quorundam Scriptorum Antiquitatis Ecclesiasticæ, aliaque, quæ enumerare nimis foret longum. Hæc cum ageret, virtutes ipsius non potuerunt latere, quas non solum grati ipsius discipuli splendidis tam Ecclesiæ, quam Reipublicæ regendæ muneribus admoti passim prædicarunt, sed & earum alii extiterunt admiratores. Cujus celebritatis effectus post alios & hic fuit, ut Anno cdo lccXXCVI in Abbatem liberi & Imperialis Cœnobii Bergensis prope Magdeburgum exspecteretur, sed amor erga studia ipsum in Academia retinuit, in qua primam fortunarum suarum sedem invenerat. Istius Academiae tribus vicibus Vice-Rector summa cum laude fuit, Decanatum autem in Facultate Theologica sæpius gessit, eaque occasione sub ejusdem præsidio plures Disputationes inaugurales sunt habitæ. Binis vicibus ejusdem Collegii Theologici Promotor fuit constitutus, & supremos istius Ordinis honores octo Candidatis attribuit, quos inter & meum nomen grata mente profiteor. Vitam & conversationem ejus quod attinet, agnovimus eum fuisse insigni erga Deum pietate, devotum & sedulum verbi divini

vini scrutatorem, neque vero ἀπαγαλῶ μένοι τῷ λόγῳ, ἀλλὰ καὶ τῷ ποιητῷ αὐτῷ; sacris publicis libentissime intererat, præsertim S. Eucharistiæ celebrationi, quæ ad memoriam passionis Domini repetendam nos invitat; Domini etiam suæ preces certis horis cum sua familia quotidie instituebat cum gratiarum actione, qua de re finis libri de Initiamenti novorum Christianorum potest testari. Erga proximum erat æquus, candidus, apertus, sine fuce, erga egenos liberalis, erga consilium petentes facilis, affabilis, promptus, bonus Paterfamilias, privignorum liberalis nutritor & insignis benefactor, re ipsa talis erga alios deprehensus, quales quemque erga seipsum expetebat, atque ita hoc agens, ut *regiam*, regisque regum ac Domini Dominantium *legem*, ceu ingenuum Christianum decet, quantum quidem fieri posset, adimpleret. In Senatu prudentem, justitiam æquitate temperatam omnibus modis sectantem, autoritate gravem, multiplici consilio pollentem, amicum gratæ conversationis ubique eum deprehendimus, quæ sane dotes adeo nobis extiterunt charæ, ut hujus tam necessarij Senatoris & Collegæ dilectissimi jacturam tanto ægrius feramus. Infinitis vero propemodum occupationibus cum quotidie distringi, tot curis atque laboribus, quibus sustinendis plures alii videntur esse impares, fatigari se pateretur, fieri aliter non potuit, quin vita sedentaria corpori cachexiam paulatim induceret; cujus quidem mali vestigia cum ante plures annos animadverteret, acidularum aliquot æstatibus repetitarum aliorumque medicamentorum usu malo huic obviam ire conatus est, quod licet aliquas inducias nonnunquam admitteret, ita tamen extirpari non potuit, quin subinde recrudesceret. Color vultus icterum latentem diu prodidit, cujus comites erant scorbutici affectus, quorum insultus per proximos quatuor annos sensit vehementiores, donec vi medicamentorum cedere nescii hydropem tandem inducerent. Ante aliquot menses inusitatam membrorum corporis lassitudinem sensit, quæ adeo invaluit, ut domi se continere cogeretur. Ab officij tamen sui partibus nihil remisit, sed

consuetis horis juventutem docuit, adeo quidem, ut cum leto affigi inciperet, adhuc Disputationem publicam *de Politica Spiritus Sancti* haberet, atque ad eandem Studiosos in domum suam convocaret. Viribus tandem fractis & tumore pedum in ipsum abdomen penetrante spes sanitatis recuperandæ decollavit omnis. Venter cibi non erat patiens amplius, & defectus virium sic satis erat notabilis. Ex huiusmodi corporis habitudine facile intelligebat, vitæ suæ finem instare. Rebus itaque omnibus dispositis ultimæque voluntate consignata ad Deum & Sospitatorem suum unice se convertit, assiduis precibus beatam *αἰνάουσαν* a Deo flagitans. Cum Theologiæ fidei colophonem esset impositurus, moribunda manu sua significavit, quanto pere æternitatem & *πολίτευμα* suum anhelaret. Opus ipsum obsignavit hoc ex Dionysio petito gemitu: *Dulcissime Jesu, ad sis mihi morienti, succurre agonizanti, occurre desideranti, defende & eripe me de morte, consolare gementem, refice deficientem, suscipe expirantem. Ultimum verbum tuum in cruce sit ultimum meum in hac luce, & cum amplius fari non possum, exaudi finale suspirium meum: in manus tuas commendo spiritum meum, tu me redemisti, Deus veritatis!* Paucis ante obitum suum diebus animam sacræ Dominicæ Cœnæ usu reficiebat, preces ab Ecclesiæ Ministro, cui exomologesin facere solitus erat, recitatas voce debili, magna autem cum devotione sequebatur, earum exauditionem a Deo & voce & suspiriis expetens, donec morbo tandem succumberet, animamque suam optimo Creatori, unde eam acceperat, d. XXII Decembris superioris anni intra sextam & septimam horas matutinas redderet, postquam in hac vita annos LX, menses VII, dies VI exegisset. Hic fuit exitus vitæ, quam Optimus D. MEIERVS ita peregit, ut magnum utique sui desiderium apud bonos omnes reliquerit. Vos, *Cives charissimi*, hanc meritissimi Præceptoris vestri historiam vitæ memori mente recolite, eamque vobis in exemplum ponite. Singularem ejus discendi ardorem imitamini & ad eruditionem non qualemcunque, sed solidam contendite. Discite ex eo virtutes, quibus eminuit, præsertim pietas.

pietatem, ac quam pulchre pietas & solida eruditio in una sede morentur, agnoscite. Cogitate etiam, tantum non esse juventutis vestræ robur, quin & morbis possit tentari, & morte subverti. Quapropter conditionis vestræ haud immemores sic vivite, ac si quisque dies supremus vobis illuxerit. *Non enim dignus est in morte accipere solatium, qui se non cogitabit esse moriturum*; inquit S. Cyprianus libr. IV Epist. II. Ita vestras componite actiones, ut *mors*, quocunque momento supervenerit, *non exitus sit, sed transitus, & temporali itinere decurso ad aeterna transgressus*, ut iterum cum S. Cypriano Tractat. de mortalit. loquamur. Certe juxta Augustinum *mors mala putanda non est, quam bona vita præcessit: neque enim faci: malam mortem, nisi quod sequitur ipsam mortem*. Beati nostri Doctoris MEIERI anima inter cœlites jam triumphat, ac gaudia ineffabilia, quæ Deus omnibus se diligentibus paravit, degustat; tam præclaræ autem animæ exuvias Christiano ritu hodie hora post meridiem prima conditorio inferemus. Vestrum, *Cives Optimi*, erit solita frequentia funus tanti Viri nobiscum comitari, quod ultimum humanitatis officium etiamsi huic Præceptori vestro ultro Vos exhibituros esse confidamus, ut tamen hoc promptiori animo & ampliori numero decenter eidem præstetis, publica hac compellatione Vos duximus esse admonendos. P.P. in Academia I V L I A d. VII Januarii Anno clb lbc XCIV.

Concionem in ipsum funebrem habuit Jo. Rittmeierus, Archi-Diaconus Helmstädiensis, & Cœnobii Mariæburgensis Præpositus, ex Matth. VII, 12. Thema: *Die dem Nächsten schuldige Liebes- und Lebens-Pflicht*. Panegyricam vero Orationem in ejus memoriam dixit D. Frid. Ulricus Calixtus. Germanice ad Exequiatores gratiarum actionem direxit Henr. VVideburgius, D.

* * *

In Ejus Effigiem:

*En! os MEIERI venerabile, docta quod olim
Turba stupet largas fundere mentis opes,*

M m 3

Conti-

*Conticuit: sed scripta vigent, orbique futuro
Plenius ostendunt, quæ sit imago Viri.*

CASPAR COERBERVS.

EPICEDIVM:

*Incipe nunc iterum lugubres, IVLIA, planctus,
Nam periit fame portio magna tuæ,
Ingenio excellens MEIERVS, & ore disertus,
Theiologum cætus splendidioris honos.
Qui Sophiam a primis didicit feliciter annis,
Et partem fame gestiit esse sua,
Qui sacra sollicitè volvens oracula, & in illis
Scrutatus toto corde animoque Deum,
Scire etiam studuit tenera incunabula, & ortus,
Florescensque pia religionis opus,
Concilia, & Canones, & limpida dogmata Patrum,
Integritas prisca temporis unde patet,
Schismataque; & quicquid post Christum cuncta tulerunt
Secla, priora boni, posteriora mali,
Invigilans semper, ne quis fanaticus error
Fœdaret cæno pulpita sacra suo.
Hinc sua discenti sacrauit tempora publi,
Nec vacuum sibi præterisse diem.
Neve Professoris munus, nisi morte, reliquit,
Ceu fas, in pugna stantem obisse ducem.
Virque, senexque, Sagens, languens docuit moriensque,
Hunc titulum a sera posteritate feret!
Hunc titulum defert auditor gratus, & optans
Ver æternum, urnæ dat casiam atque crocum.
Hinc, ut nostra diu fulgentem IVLIA vidit,
Instar inextinctæ lampadis atque facis:
Sic etiam in cælo, ceu splendida stella, micabit,
Qui multis iustas præiit usque vias.*

Æterno honori Adfinis & Amici deside-
ratissimi scripsit

HEINRICVS MEIBOMIVS.

EPITA-

EPITAPHIVM
ÆTERNATVRÆ MEMORIÆ
B. GEBHARDI THEODORI
MEIERI,
DOCTORIS ET PROFESSORIS
THEOLOGI,

ERAT ILLE
VIR INCVLPATÆ VITÆ,
VTILITATIS PROXIMI QVAM SVÆ STVDIOSIOR,
IN ANTIQVITATVM ECCLESIASTICARVM PERITIA
DVBIVM AN SCIENTIA MORALI ATQVE
POLITICA PRÆSTANTIOR,
QVI PER XL FERE ANNOS STVDIOSAM
IYVENTVTI IN HAC ACADEMIA ERVDIVIT
ET SPARTAM PROFESSORIAM CVM ALIIS LAVTIORIBVS
MVNERIBVS COMMVTARE NVNQVAM VOLVIT
RATVS PROFESSOREM PROFITENTEM
MORI OPORTERE.

NATVS HANNOVERÆ ANNO MDCXXXIII, XVI MAII,
OBIIT HELMSTADII XXII DECEMB. AN. MDCXCIII,
SORTITVS FACILEM EXITVM, QVALEM
SEMPER OPTAVERAT.

HOC TRISTE HONORIS ET AMORIS
MONVMENTVM
DESIDERATISSIMO CONIVGI SVO
MOESTISSIMA VIDVA

ANNA SOPHIA SCHMERHEIMIA
PONI CVRAVIT.

SCRIPTA:

Analysıs Librorum Ethicorum Aristotelis ad Nicomachum
X Disputationibus constans.

Historica relatio de Canonum collectionibus, præmissa
Codici Canonum Justiniano post editionem Parisiensem
Helmstadii recuso, cujus titulus est: Codex Canonum
Ecclesiæ universæ a Justiniano Imp. confirmatus, ex re-
censione Christoph. Justelli editus. Helmst. 1663 in 4.

Introductio in universum Theologiæ Moralis, cum Do-
gmaticæ, tum Pragmaticæ, Studium. Helmstadii 1671 in 4.

Gabrielis Albaspinæi duo Libri Observationum de veteri-
bus Ecclesiæ Ritibus, emendatius editi cum notis in
Conciliū Eliberitani quosdam Canones, & aliquot Ter-
tulliani libros. Helmstadii 1672 in 4.

Monumenta Julia, memorias Professorum Helmstadiensi-
um, qui diem suum obierunt, exhibentia, ad Reveren-
disimū, Serenissimorum Celsissimorumque Brunsvicen-
sium & Lünæburgensium Ducum Illustres Legatos & in-
clytorum Guelpherbytanæ Provinciæ Ordinum delectos
Proceres visendæ ordinandæque Academiæ Juliæ nissos.
Helmst. 1680. in 4.

Francisci Bernardini Ferrarii de antiquo Ecclesiasticarum
Epistolarum genere, libri tres, nova editio.

Disputationes Theologicæ, partem primam & secundam
Theologiæ Moralis complexæ.

Liber, tria Novellorum nascentis Ecclesiæ Christianorum
Initiamenta, Baptismum, Catechesin & manuum imposi-
tionem, ex Hebr. VI, 2 ostensa, & Commentario Histori-
co illustrata, continens. Helmst. 1690.

De recondita veteris Ecclesiæ Theologia, & solenni sacro-
rum coram profanis & nondum initiatis occultatione.

Theologia fidei integrum Systema doctrinæ Christianæ enu-
cleatæ exhibens. Helmstadii 1692. in 4.

Chiliasmus profligatus. Helmstadii 1693. in 4.

Programma, quo præsentēs publicas Ecclesiæ nostræ calami-
tates dolet.

Casti-

Castigatio animadversionum Peterfenii. Brunsvigæ 1693.
in 4.

Discussio controversiarum circa Chiliasmum nuper obor-
tarum. Brunsvigæ 1696, in 4.

Anti-Chiliasmus absolutissimus. Ibid. eod.

Historia Religionum Christianæ, Judaicæ, Gentilis & Mu-
hammedanæ a condito mundo ad nostra usque tempora.
Helmstadii 1697. in 4. *

* *Vid. Mens. Maj. Act. Erud. Lips. An. 1698.*

Tractatus de Legibus.

Disputationes: Theses Politicæ ex Aristotele Lib. I Polit.
III & IV depromptæ: An in Ecclesia Protestantium le-
gitimum sit ministerium? de Conciliis: de creatione hu-
jus universi: de Fide in Christum: de Fruitione DEI:
de Resurrectione mortuorum: de Lumine salutifero
omnibus hominibus congenito, Fanaticis opposita;
Inauguralis Henr. VVideburgii: Politia Ecclesiæ primiti-
væ ad politiam civilem formata: de cultu religioso san-
ctorum; *Inauguralis M. Jo. Eberhardi Busmanni*: de
Ascetis: de Religione ejusque differentiis: de Symbolo
Apostolico, *Inaugur. Sebast. Niemeieri*: Politica Spiri-
tus Sancti commentatione Academica illustrata ex Rom.
XIII. &c.

INDEX THEOLOGORVM,

Quorum vitæ Tomo hoc primo continentur.

- IOSUA ARNDIVS**, *Concionator Aulicus Mechlenburgens.* XIV.
- AUGUSTINVS BALTHASAR**, *Prof. Gryphiswald.* XXI.
- BALTHASAR BEBELIVS**, *Prof. Witteb.* XIII.
- MARTINVS BEERIVS**, *Pastor Norimbergens.* XXXIII.
- IANVS BIRCHERODIVS**, *Prof. Hafniens.* XII.
- ABRAHAMVS CALOVIVS**, *Prof. Witteb.* X.
- MICHAEL COBABVS**, *Prof. Rostochiens.* IX.
- IOHANNES DURRIVS**, *Superint. Serbest.* XXV.
- NATHANAEL FALCKIVS**, *Pastor Stettinens.* XXXIX.
- GEORGIVS GREENIVS**, *Concion. Aulic. Primar. Dresdens.* XXVIII.
- DANIEL GRIEBNERVS**, *Ecclesiast. Lipsiens.* IV.
- IOACHIMVS HILDEBRANDVS**, *Superintend. Cellens.* XXIX.
- DAVID KLUGIVS**, *Pastor Hamburgens.* XVI.
- IOHANNES ANDREAS KVNADVS**, *Concion. Aul. & Superint. Serbest.* XXXVII.
- IOHANNES LASSENIUS**, *Prof. Hafniens.* XXXII.
- IOHANNES ANDREAS LUCIVS**, *Concionator Aul. Dresdens.* VIII.
- GEBHARDVS THEODORVS MEIERVS**, *Prof. Helmsted.* XL.
- GOTOFREDVS MEISNERVS**, *Superint. Haynens.* XXVI.
- SEBASTIANVS NIEMANNVS**, *Superint. General. Schleswig.* II.
- CHRISTIANVS NOLDIVS**, *Profess. Hafniens.* I.
- IOHANNES OLEARIVS**, *Concion. Aulic. Primar. Weissenfels.* III.
- GOTO-

- GOTOFREDVS OLEARIVS, *Superint. Hallens.* V.
 IOHANNES ANDREAS QVENSTEDIVS,
Prof. Witteb. XVIII.
 LVCAS FRIDERICVS REINHARTVS, *Profess.*
Altorffin. XIX.
 ANTONIVS REISERVS, *Pastor Hamburgens.* XI.
 TILMANNVS ANDREAS RIVINVS, *Prof.*
Lipsiens. & Archi-D. XXX.
 HEINRICVS RIXNERVS, *Superint. Gener. Hal-*
berstad. XXXIV.
 IOHANNES CHRISTFRIED SAGITTARIVS,
Superint. General Altenb. XXII.
 IOHANNES SAVBERTVS, *Profess. Altorf.* XVII.
 IVSTVS CHRISTOPHORVS SCHOMERVS,
Prof. Rostoch. XXXVI.
 ANDREAS CHRISTOPHORVS SCHVBAR-
 TVS, *Past. Hallens.* XXIII.
 CHRISTIANVS SCRIVERIVS, *Concion. Aulic.*
Quedlinb. XXXV.
 MICHAEL SIRICIVS, *Prof. Rostoch.* VII.
 THEOPHILVS SPIZELIVS, *Pastor & Senior*
August. XXVII.
 IACOBVS TENTZELIVS, *Superint. Arnstad.* VI.
 ADAMVS TRIBBECHOVIVS, *Superint. Gotb.*
 XV.
 CHRISTIANVS WAGNERVS, *Pastor Suburban.*
Lips. XXXVIII.
 MICHAEL VVALTHERVS, *Prof. Witteberg.* XXXI.
 MATTHIAS VVASMVTHIVS, *Prof. Kiloniens.*
 XX.
 MATTHIAS ZIMMERMANNVS, *Superint.*
Miscn. XXIV.

MEMORIAL
OF

THE
NATIONAL

ANTHROPOLOGICAL
ARCHAEOLOGICAL
AND
ETHNOLOGICAL

INSTITUTION
OF
WASHINGTON
D. C.

1889

1890

Pipping, Heinrich,

Sacer decadam septenarius memoriam theologorum nostra aetate clarissimorum
renovatam exhibens accessit septenarius eorum, qui, utut theologi
professione haud fuerint, scripta tamen ediderunt, aut transtulerunt, aut
inchoata reliquerunt theologica

Bd.: 1

Lipsiae (1705)

Augsburg, Staats- und Stadtbibliothek -- Bio 6057

urn:nbn:de:bvb:12-bsb11236274-6

VD18 15517713-001